

CHRONOLOGISCH OVERZICHT VAN HET BEHANDELDE IN HET COLLEGE VAN GEDELEGEERDEN.

ZITTINGSJAAR 1929—1930.

Blz. der
Handelingen.

3—4	Benoeming vaste commissies. — Mededeeling van de samenstelling der stenografische commissie. — Be-		
	krachtiging leeningsbesluit gemeente Magelang.		
5	Ingekomen stukken. — Mededeeling Voorzitter.		
6	Aanvulling bepalingen omtrent inning en verantwoording van inkomstenbelasting, enz., stemming.		
7	Mededeeling benoeming Commissie van voorbereiding voor Ond. 6.		
7—8	Nadere wijziging der Hooger-Onderwijs ordonnantie; stemming.		
9—10	Wijziging verplichtingen regentschap Lebak met betrekking tot de door het voormalig gewest Bantam aan-		
	gegane geldleeningen; stemming.		
10	Instelling Provincie Midden-Java enz., redev. v/d heeren Middendorp, Koesoemo Joedo en den Rg. Comm.		
	voor de best. hervorming; stemmingen.		
11	Onteigening ten behoeve v/d waterleiding te Manado, redev. v/d hr Blaauw en stemming.		
11—12	Toepassing art. 17 der Volksraad-positieregeling ten opzichte van het lid, den heer Djajadiningrat, rede		
	v/d Voorz. en v/d heeren Kerkkamp, Van Helsdingen en Fruin; stemming.		
13	Verhooging en vermindering 's Lands uitkeering aan eenige rersorten en gemeenten; stemming. — Intrek-		
	king ordonnantie betreffende bronwaterleidingen en artesische putten in beheer bij locale rersorten; stem-		
	ming. — Wijziging art. 9 der regentschapsordonnantie, rede v/d heer Soejono en stemming. — Wijziging		
	reglement tot regeling van het gebruik van 's Lands los- en laadhoofd te Ternate; stemming.		
13—25	Nadere wijziging van het Europeesch onderwijsreglement; stemming. — Subsidieregeling voor bijzondere		
	Europeesche kweekscholen, redevoeringen van de heeren Schmutzer, Van Helsdingen en De Hoog.		
25—30	Regeling voor het beheer van Inlandsche gemeente-credietinstellingen in de provincies op Java en Madoera,		
	redevoeringen van de heeren Koesoemo Joedo, Kerkkamp, Middendorp, Blaauw en Van Helsdingen.		
31	Bekrachtiging leeningsbesluit plaatselijken raad van de onderafdeeling Lematang Ilir; stemming.		
32	Bekrachtiging leeningsbesluit Minahasaraad; stemming.		
32—38	Subsidieregeling bijzondere Europeesche kweekscholen, amendementen, antwoord v/d wd. Dir. v. O. en E.		
38—41	Idem	Idem	redevoeringen v/d heeren Schmutzer, Van Helsdingen en De Hoog.
42—43	Idem	Idem	antw. v/d wnd. Dir. v. O. en E.
43—44	Idem	Idem	stemmingen.
44—45	Idem	Idem	behandeling motie-Van Helsdingen en stemming.
46	Vaststelling aantal opcenten op aanslag inkomstenbelasting en vennootschapsbelasting; rede van den heer		
	Van Helsdingen en stemming. — Aanvulling van art. 152 van het Reglement op de Rechterlijke Organisatie;		
	stemming.		
46—47	Voorzieningen nieuwe administratieve indeeling Lampongsche districten, rede v/d heer Kerkkamp.		
47	Idem	Idem	antw. Dir. B.B. en stemming.
47—49	Regeling beheer Inl. gem.-crediet-instellingen op Java en Madoera; rede Dir. B. B.		
49—53	Idem	Idem	rede v/d heeren Van Helsdingen, Koesoemo Joedo, Kerkkamp, Middendorp, Soejono, Blaauw en Van Helsdingen.
53—55	Idem	Idem	antw. Dir. B. B.
55—59	Idem	Idem	behandeling amendementen en stemmingen.
60—62	Ingekomen stukken.		
62	Wijziging uitvoeringsvoorschriften van het rechtsreglement buitengewesten; stemming. — Aanvulling en		
	wijziging Provincie-, Regentschaps- en Stadsgemeente-ordonnantie en aanvulling Kies-ordonnantie gemeen-		
	teraden; stemming. — Wijziging der ordonnantie betreffende de reorganisatie rechtswezen in Soerakarta		
	en Djokjakarta; stemming.		
62—63	Instelling 5 stadsgemeenten in Midden-Java, redevoeringen v/d heeren Dwidjosewojo en Roep.		
63—64	Idem	Idem	antw. v/d Adviseur voor de decentralisatie.
64	Idem	Idem	redevoering v/d heer Dwidjosewojo en stemming.
64	Bekrachtiging leeningsbesluit gemeenteraad Palembang; stemming. — Wijziging v/d regeling omtrent hef-		
	fing en invordering van Provinciale-, Regentschaps- en Stadsgemeentebelastingen; stemming. — Wijziging		
	ordonnantie tot overdracht zoutverkoop aan provincie West-Java; stemming.		
65	Ingekomen stukken.		
66—70	Begr. prov. Midd.-Java en daarbinnen gelegen regentsch.; redev. v/d heeren Koesoemo Oetoyo, Fruin, Kan,		
	Van Helsdingen, Middendorp, Koesoemo Joedo, Soejono, De Hoog, Roep en Blaauw.		
70	Idem	Idem	antw. Reg. Comm. voor de best. herv.

T2 b
9390
T

Cb g 3994

Blz. der
Handelingen.

70—73	Begr. prov. Midd.-Java en daarbinnen gelegen regentsch.; redev. v/d heeren Koesoemo Oetoyo, Fruin, Van Helsdingen, Middendorp, De Hoog, Roep en Blaauw.		
73—74	Idem	Idem	antw. Reg. Comm. voor de best. herv.
74	Idem	Idem	redev. v/d heeren Koesoemo Oetoyo en Bruineman en stemmingen.
74	Ontheffing van provincies en zelfstandige gemeenschappen binnen provincies van het beheer van aan den Lande toebehoorende zaken; stemming.		
75	Bekrachtiging leeningsbesluit plaatselijken raad Tegal en Pekalongan; stemming.		
75	Uitbreiding vrijstellingen recht van successie, redev. v/d heeren Kerkkamp, antw. v/d Dir. v. Fin. en stemming.		
76—77	Uitbreiding vrijstellingen zegelrecht; redevoeringen v/d heeren Kerkkamp en De Hoog.		
77	Idem		antw. v/d Dir. van Financiën.
77—78	Idem		antw. v/d Dir. B. B.
78	Idem		redevoering v/d heer De Hoog.
78—79	Idem		antw. v/d Dir. van Financiën.
79	Idem		antw. v/d Dir. B. B.
79—80	Idem		behandeling motie-De Hoog en stemmingen.
81	Herziening rechtstoestand Inlandsche burgers in de residentie Menado; stemming. — Terugbrenging land Kali Bata tot Landsdomein; stemming.		
81—83	Onteigening ten name stadsgemeente Mr. Cornelis, redev. v/d hrn. Koesoemo Oetoyo, Roep, Kerkkamp, Van Helsdingen, Kan en Fruin.		
83—84	Idem		antwoord v/d dir. B.B.
84—86	Idem		redev. v/d hrn. Koesoemo Oetoyo, Roep, Kerkkamp, Van Helsdingen en Kan.
86—87	Idem		antwoord v/d dir. B.B., redev. van den heer Koesoemo Oetoyo en stemmingen.
87	Mededeeling Voorzitter. — Onteigening ten name stadsgemeente Mr. Cornelis; stemming.		
87	Uitbreiding bevoegdheid dir. B.B. tot vervallenverklaring erfpachtsrechten, redev. v/d hr. Kerkkamp.		
87—88	idem	Idem	antwoord v/d dir. B.B.; stemming.
88—95	Aanwijzing credietinstellingen waarvoor credietverband vergund is, redev. v/d hrn. Bruineman, Fruin, Middendorp, Kan, Soejono, Dwidjosewojo.		
95—96	Idem	Idem	antwoord v/d dir. B.B.
96—98	Idem	Idem	redev. v/d hrn. Bruineman, Fruin, Middendorp, Soejono en Dwidjosewojo.
98	Idem	Idem	antwoord v/d dir. B.B. en stemming.
100—102	Wijziging en aanv. Ind. burg. pensioenregl. redev. v/d heeren Dwidjosewojo, Blaauw, Kerkkamp, Roep en Fruin.		
102—106	Idem		antw. v/d Dir. v. Fin.
106—108	Idem		redev. v/d heeren Dwidjosewojo, Blaauw, Kerkkamp en Van Helsdingen.
108	Idem		antw. v/d Dir. v. Fin. en stemming.
108	Overdracht verkoop en distributie zout aan de prov. Midden-Java; stemming.		
110	Wijziging art. 17 Regentschapsordonnantie; stemming.		
110—126	Verzoekschriften.		
127—131	Regeling eigendomsovergang Tjampea enz., redev. v/d heeren Kiès, Voorzitter, Kerkkamp, Bruineman, Fruin, Kan en Dwidjosewojo.		
131—134	Idem		antw. v/d Dir. v. Just.
134—136	Idem		redev. v/d heer Bruineman, den Voorzitter, de heeren Fruin, Bruineman, Kerkkamp, Roep en Blaauw; uitstel.
136	Voorz. inz. uitbet. v. eenige groepen ambtenaren; stemming. — Aanv. v. d. regelen betr. beschikkingsrecht over niet in art. 1 Ind. mijnw. genoemde delfstoffen; stemming.		
137	Beslissing omtr. behandeling Provincie-ord., enz.		
137—138	Regeling v. d. eigendomsoverdracht v. d. landen Tjampea, enz. verkl. v/d Dir. v. Just.		
138—141	Idem	Idem	redev. v/d heeren Kiès, Kerkkamp, Bruineman, Fruin en Kan.
141—142	Idem	Idem	antw. v/d Dir. v. Just.
142—144	Idem	Idem	beh. v. e. amend.

Blz. der Handelingen.			
144—149	Nadere wijziging van het Vendureglement, redev. v/d heeren Bruineman, Dwidjosewojo, Middendorp, Kerkkamp, Kan, Soekawati, Koesoemo Oetoyo en Roep.		
149—154	Idem		antw. v/d Dir. v. Fin.
154	Idem		met amendement; rede v/d heer Bruineman.
154—155	Idem	Idem	antw. v/d Dir. v. Fin.
155—156	Idem	Idem	redev. v/d heeren Dwidjosewojo, Middendorp, Kerkkamp, Soekawati en Roep.
156—157	Idem	Idem	antw. v/d Dir. v. Fin.
157	Idem	Idem	vraag v/d heer Van Helsdingen.
157	Bekrachtiging van een leeningsbesl. v. d. pl. raad v. Noord- en Zuid-Banjoemas; stemming.		
158	Nadere wijziging van het Vedureglement; stemming.		
159	Regeling eigendomsovergang v. d. landen Tjampea, enz. redev. v/d hrn. Fruin en Van Helsdingen; stemming.		
159—161	Wijziging v/d Provincie-ord., enz. redev. v/d hrn. Van Helsdingen, Blaauw en Kerkkamp.		
161—163	Idem	met amend.	antw. v/d Adv. v/d Dec.
163—166	Idem		redev. v/d hrn. Van Helsdingen, Blaauw, Fruin, Van Helsdingen, Roep en Soejono.
166—168	Idem		antwoord v/d Adv. v/d Dec.
168—171	Idem		redev. v/d hrn. Fruin, Van Helsdingen, Roep en Dwidjosewojo.
173—175	Idem		antwoord v/d Adv. v/d Dec.
171—173	Idem		redev. v/d hrn. Fruin, Kerkkamp, Van Helsdingen, Koesoemo Oetoyo, antwoord v/d Adv. v/d dec. en stemmingen.
177—179	Subsidieregeling voor opiophagenverpleging, redev. v/d hrn. Dwidjosewojo, Kan, Van Helsdingen.		
179—180	Idem		antwoord v.h. Hoofd v/d D. V. G. en stemming
180	Wijziging v/d ord. betr. het winnen van diamant te Martapoera, stemming. — Instelling van een landge-recht te Padang, stemming.		
180—184	Motie Kiès inz. bescherming van natuurproducten, redev. v/d hrn. Kiès, Van Helsdingen, Koesoemo Oetoyo, Kerkkamp, dir. v. Landb. Nijv. en Hand. den hr. Kiès en dir. v. Land. Nijv. en Hand.; stem-ming.		
184—186	Motie-Koesoemo Oetoyo betr. optreden tegen nationalistische vereenigingen, redev. v/d hrn. Koesoemo Oetoyo, Fruin, Bruine-man, De Hoog, Van Hels-dingen, Middendorp, Kan, Roep, en Kerkkamp, stem-ming.		
188	Verkiezing pl. v. Voorzitter. — Vrijstelling van invoerrecht voor eenige chemicaliën; stemming.		
189	Uitbreiding regelen voor het adm. beheer; stemming. — Aanvulling v. h. K. B. betr. de Postspaarbank; stemming.		
191	Onteigening eigendomsrechten in Madioen; stemming. — Voorzieningen i. v. m. opheffing onderafd. Padang Tidji; stemming.		
191—193	Wijziging van het Vorstenl. grondhuurregl. redev. v/d hrn. Dwidjosewojo, Ratu Langie, Fruin en Ratu Langie.		
193	Idem		antw. v/d dir. v. B. B.
193—194	Idem		redev. v/d hrn. Dwidjosewojo, Fruin en Ratu Langie.
194—195	Idem		antw. v/d dir. v. B. B. en stemming.
196—197	Bescherming van 's Landsbosschen in Singkil, rede v/d heer Kerkkamp.		
197	Idem		antw. v/d dir. v. L., N. en H. en stemming.
197	Opeentehelling op inkomsten- en venn. bel; stemming.		
198	Regeling v. d. invordering van belastingen; stemming. — Wijziging van het Eur. onderw. regl.; stemming. — Voorzieningen i. v. m. verplaatsing hoofdpl. onderafd. Oost-Ceram; stemming.		
199	Wijziging art. 15 v. h. regl. op de rechterlijke organisatie, rede v/d heer Dwidjosewojo.		
199—200	Idem	Idem	antw. v/d dir. v. Just. en stemming.
200	Bekrachtiging leeningsbesluit gemeenteraad Medan, stemming.		
200—211	Invoering verkiezingen voor gemeenteraden Menado en Bandjermasin en wijziging samenstelling gemeen-teraad Menado, redev. v/d heeren Ratu Langie, Kiès, Mandagie, Kerkkamp, Fruin, Kan, De Hoog, Van Helsdingen, Roep en Soejono.		
211—215	Idem Idem, antw. v/d Adv. v. d. decentralisatie.		

Blz. der
Handelingen.

- 215—224 Invoering verkiezingen voor gemeenteraden Menado en Bandjermasin en wijziging samenstelling gemeenteraad Menado, redev. v/d heeren Ratu Langie, Kiès, Mandagie, Kerkkamp, Fruin, De Hoog, Van Helsdingen en Soejono.
- 224—225 Idem Idem, antw. v/d adv. v. d. dec. en stemming.
- 226 Aanwijzing Landraadsvoorz. voor Riouw, enz.; stemming. — Kwijtschelding interest verschuldigde O. W.-belasting; stemming.
- 227—230 Verzoekschriften, vierde rapport.
- 231—232 Wijziging Hondsdolheid-ordonnantie 1926, rede v/d heer Kiès en stemming.
- 233—234 Aanvulling bepalingen ter verzekering van het zoutmonopolie. — Nadere wijziging en aanvulling regl. voor den Postdienst en regl. voor den Pakketpostdienst in Ned.-Indië. — Heffing en invordering van provinciale, regentschaps- en stadsgemeentebelastingen; stemmingen.
- 234 Onteigening van drie stukken grond in regentschap Mr.-Cornelis, redev. v/d heeren Soeroso, Fruin, den Voorzitter en den heer Roep; stemming.
- 234—235 Onteigening van een stuk grond in regentschap Bandoeng; stemming.
- 236—237 Terugbrenging tot landsdomein van het part. land Groot-Kampong Makassar en Harmendaal; stemming.
- 237—238 Bepalingen betreffende de volkstelling, redev. v/d heer Kerkkamp en antw. v/d dir. van L. N. en H. en den dir. van Justitie.
- 238—239 Idem Idem, redev. v/d heer Kerkkamp en antw. v/d dir. van L. N. en H. en den dir. van Justitie; stemming.
- 239—241 Verzoekschriften, vijfde rapport.
- 242—244 Ingekomen stukken.
- 244—245 Herziening van het stoomreglement, verklaring v/d dir. van Justitie.
- 245—246 Idem Idem , redev. v/d heeren Bruineman en Kan.
- 246 Idem Idem , antw. v/d dir. van Justitie, rede v/d heer Bruineman en stemming.
- 246 Wijziging art. 294 v/h regl. op de Strafvordering. — Aanvulling van de ordonnantie van 19 September 1897. — Wijzigingen in de reglementen op het houden der registers van den burgerlijken stand en in de ordonnantie op het houden der registers voor gemengde huwelijken, stemmingen.
- 247 Bekrachtiging van een leeningsbesluit van den Provincialen Raad van Oost-Java. — Wijziging v/d bepalingen betr. de slachtbelasting op Java en Madoera, stemmingen.

VOLKSRAAD.

YULENBERG

HANDELINGEN

VAN HET

COLLEGE VAN GEDELEGEERDEN

ZITTINGSJAAR 1929—1930.

1ste VERGADERING — DONDERDAG 20 JUNI 1929.

Verdeeling van het College in twee vaste commissies. — Samenstellen der stenografische commissie.
Bekrachtiging leeningsbesluit Gemeenteraad Magelang.

1ste VERGADERING.

Vergadering van Donderdag 20 Juni 1929.

(Bijeenroepingsuur 8.30 voormiddag).

Verdeeling van het College in twee vaste commissies. — Samenstelling der stenografische commissie. — Bekrachtiging leeningsbesluit Gemeenteraad Magelang (Ond. 141).

Voorzitter. J. W. MEYER RANNEFT.

Tegenwoordig, met den Voorzitter, 17 leden, te weten de heeren:

Blaauw, Bruineman, Dwidjosewojo, Fruin, Van Helsdingen, De Hoog, s' Jacob, Kan, Kerkkamp, Koesoemo Joedo, Koesoemo Oetoyo, Mandagie, Middendorp, Roep, Soejono en Soekawati.

De Voorzitter: Mijne Heeren! Ik open deze vergadering.

Aan de orde is het voorstel inzake de verdeeling van de Gedelegeerden over twee vaste commissies (art. 97 R. v. O.).

Overeenkomstig het schriftelijk voorliggende voorstel zal deze verdeeling als volgt zijn:

Eerste Commissie:

(Alg. Zaken, Regeering en Hooge Colleges, Financiën, Binnenlandsch Bestuur, Oorlog en Marine).

de heeren: J. W. MEYER RANNEFT (Voorzitter),
H. H. Kan,
C. H. M. H. Kiès,
Mr. P. A. Blaauw,
P. A. Mandagie,
B. Roep,

(VOORZITTER.)

R. A. A. A. Djajadiningrat,
H. C. Kerkkamp,
Mr. C. C. van Helsdingen,
W. Middendorp en
J. A. M. Bruineman.

Tweede Commissie:

(Landbouw, Nijverheid en Handel, Burgerlijke Openbare Werken, Gouvernementsbedrijven, Justitie en Onderwijs en Eeredienst).

de heeren: P. A. A. KOESOEMO JOEDO (Voorzitter),
Mr. H. s' Jacob,
F. H. de Hoog,
Mr. R. A. A. Fruin,
Tjokorde Gde Rake Soekawati,
R. M. A. A. Koesoemo Oetoyo,
Ali Moesa,
Dr. Ir. J. I. J. M. Schmutzer,
R. A. A. Soejono en
R. W. Dwidjosewojo.

Daartoe wordt besloten.

De Voorzitter: Aan de orde is de aanwijzing van de stenografische commissie (art. 93(2) R. v. O.).

Ik stel den heeren voor in deze commissie naast mij te benoemen de heeren Van Helsdingen en Schmutzer, die ook het afgelopen jaar in die commissie zitting hadden.

Daartoe wordt besloten.

De Voorzitter: Aan de orde is de behandeling der ontwerp-ordonnantie tot bekrachtiging van het leeningsbesluit van den Gemeenteraad van Magelang (Ond. 141).

1ste VERGADERING — DONDERDAG 20 JUNI 1929.

Bekrachtiging leeningsbesluit Gemeenteraad Magelang.

(VOORZITTER.)

Dit ontwerp wordt zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De notulen van de vorige openbare vergadering, die ter inzage hebben gelegen, worden goedgekeurd.

De Voorzitter: Ik verzoek den heeren om negen uur in de afdeelingen bijeen te willen komen.

De vergadering wordt te 8.34 uur v.m. gesloten.

Ingekomen stukken.

2de VERGADERING.

Vergadering van Donderdag 27 Juni 1929.

(Bijeenroepingsuur 11 voormiddag).

Ingekomen stukken. — Aanvulling bepalingen omtrent inning en verantwoording van inkomstenbelastingen (Ond. **140**).

Voorzitter: J. W. MEYER RANNEFT.

Tegenwoordig, met den Voorzitter, 18 leden, te weten de heeren:

Ali Moesa, Blaauw, Bruineman, Dwidjosewojo, Fruin, Van Helsdingen, De Hoog, s' Jacob, Kan, Kerkkamp, Koesoemo Joedo, Koesoemo Octoyo, Mandagie, Middendorp, Roep, Soejono en Soekawati.

De Voorzitter: Mijne Heeren! Ik open deze vergadering.

De Secretaris deelt mede, dat zijn ingekomen:

A. De volgende Regeeringsbrieven en -beschikkingen:

1. Kabinetbrieven van den Gouverneur-Generaal van 19, 19, 20 en 20 Juni 1929 Nos. 11, 12, 1 en 21 ter aanbieding van:
  - a. een ontwerp-ordonnantie tot instelling van een vijftal stadsgemeenten in Midden-Java (Ond. **17**);
  - b. een ontwerp-ordonnantie tot verhooging en vermindering van 's Lands uitkeeringen aan eenige ressorten en gemeenten (Ond. **18**);
  - c. een ontwerp-ordonnantie tot instelling van de provincie Midden-Java, enz. (Ond. **19**);
  - d. een ontwerp-ordonnantie tot nadere wijziging van de Hooger Onderwijs-ordonnantie (Ond. **22**).

De stukken worden gedrukt.

2. Kabinetbrieven van den Gouverneur-Generaal van 16 Juni 1929 Nos. 12 en 26 houdende mededeeling van de vaststelling van:
  - a. de ordonnantie houdende eenige voorzieningen in verband met de vaststelling van een nieuwe administratieve indeeling van de residentie Sumatra's Westkust (Zittingsjaar 1928—1929, Ond. **135**);
  - b. de ordonnantie tot intrekking van artikel 2 der ordonnantie houdende aanwijzing van tolkantoren voor den invoer van gedistilleerd (Zittingsjaar 1928—1929, Ond. **139**).
3. B. G. S. van 26 Juni 1929 No. 1496/II houdende de mededeeling, dat de Gouverneur-Generaal er geen bezwaar tegen heeft den termijn voor behandeling van de ontwerp-ordonnanties tot instelling van de provincie Midden-Java enz. tot 15 Juli a.s. te verlengen.
4. Besluit van den Gouverneur-Generaal van 12 Juni 1929 Handelingen. Zittingsjaar 1929—1930.

(VOORZITTER.)

- No. 26 tot ontheffing van J. W. de Roever van het lidmaatschap van de Commissie voor beperking van den Zondagsarbeid in Ned.-Indische havens en houdende benoeming in diens plaats van F. de Boer.
5. Als voren van 13 Juni 1929 No. 31 tot goedkeuring van de verkiezing van Prof. Dr. C. D. de Langen door den Natuurwetenschappelijke Raad voor Nederlandsch-Indië tot voorzitter van genoemde commissie.
  6. Als voren van 13 Juni 1929 No. 42 tot indienststelling boven de formatie, van personeel ten behoeve van de pestbestrijding in de afdeling Wonosobo.
  7. Als voren van 14 Juni 1929 No. 1x tot regeling van het ceremonieel bij het vertrek van H.H.M.M. den Koning en de Koningin van Siam van Weltevreden.
  8. Als voren van 15 Juni 1929 No. 8 tot wijziging van de regeling van standplaatsen en werkkringen der predikanten bij de Protestantische gemeenten en der hulp-predikers ten dienste van de Inlandsche Christengemeenten in Nederlandsch-Indië.
  9. Als voren van 16 Juni 1929 No. 1x tot verwijdering van Ng Thian Kang uit Nederlandsch-Indië.
  10. Als voren van 16 Juni 1929 No. 12 tot vaststelling van een nieuwe administratieve indeeling van Sumarta's Westkust.
  11. Als voren van 18 Juni 1929 No. 4 houdende nadere wijziging van de B. B. L. 1925/28.

De sub 2 t/m 11 vermelde stukken worden ter inzage gelegd ter secretarie van den Volksraad.

B. De volgende ter kennisneming ontvangen bescheiden.

1. Schrijven van het fd. Hoofd van den Dienst van den Mijnbouw van 17 Juni 1929 No. 4842 betreffende bedrijfsresultaten der goud- en zilvermijnen in Benkoelen over de maand Mei 1929.
2. Schrijven van de Vereeniging van gepensioneerde en gegageerde militairen van het Leger in Ned. Oost- en West-Indië, houdende een verzoek betreffende de gelijkstelling van de militaire pensioenen van hen, die vóór 1920 gepensionneerd werden.

De bescheiden worden ter inzage gelegd ter secretarie van den Volksraad.

De Voorzitter: Ik vestig er de aandacht op, dat onder de ingekomen stukken voorkomt een ontwerp-ordonnantie tot nadere wijziging van de Hooger Onderwijs-ordonnantie (Ond. **22**). Met het oog op de wenschelijkheid, dat over dit ontwerp spoedig een beslissing wordt genomen, aangezien op 5 Juli de verkiezingen plaats hebben voor de nieuwe voorzitters der faculteiten, stel ik mij voor de volgende week, wanneer deze zaak aan de orde komt, in overweging te geven op grond van het bepaalde van het tweede lid van art. 96 Reglement van Orde deze ontwerp-ordonnantie te behandelen, zonder dat zij eerst in de afdelingen is onderzocht, tenzij hiertegen bezwaren blijken.

2de VERGADERING — DONDERDAG 27 JUNI 1929.

Aanvulling bepalingen omtrent inning en verantwoording van inkomstenbelastingen.

(VOORZITTER.)

Aan de orde is de ontwerp-ordonnantie tot aanvulling van de bepalingen omtrent de inning en de verantwoording van inkomstenbelasting, personeele belasting en verponding, zoomede voor de uitkeeringen van collecteloon te dier zake (Ond. **140**).

De ontwerp-ordonnantie wordt zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De notulen der vorige openbare vergadering, die ter inzage hebben gelegen, worden goedgekeurd.

De Voorzitter: Ik verzoek den heeren na het sluiten der vergadering in de commissies bijeen te willen komen.

De vergadering wordt te 11.07 uur v.m. gesloten.

3de VERGADERING — DONDERDAG 4 JULI 1929.

Ingekomen stukken. — Mededeeling benoeming Commissie van Voorbereiding Ond. 6. — Nadere wijziging Hooger Onderwijs-ordonnantie.

3de VERGADERING.

Vergadering van Donderdag 4 Juli 1929.

(Bijeenroepingsuur 8.30 voormiddag).

Ingekomen stukken. — Mededeeling van de benoeming van een Commissie van Voorbereiding voor Ond. 6. — Nadere wijziging van de Hooger Onderwijs-ordonnantie (Ond. 22).

Voorzitter: J. W. MEYER RANNEFT.

Tegenwoordig, met den Voorzitter, 18 leden, te weten de heeren:

Ali Moesa, Blaauw, Bruineman, Dwidjosewojo, Fruin, Van Helsdingen, De Hoog, s'Jacob, Kan, Kerkkamp, Koesoemo Joedo, Koesoemo Oetoyo, Mandagie, Roep, Schmutzer, Soejono en Soekawati.

Regeringsgemachtigde: de heer B. J. O. Schrieke.

De Voorzitter: Mijne Heeren! Ik open deze vergadering.

De Secretaris deelt mede, dat zijn ingekomen:

A. De volgende Regeeringsbrieven en -beschikkingen:

1. Kabinetsbrieven van den Gouverneur-Generaal van 22, 26 en 29 Juni 1929, Nos. 18, 15 en 15 ter aanbieding van:
  - a. twee ontwerp-ordonnanties tot vaststelling van het aantal opcenten op den aanslag in de inkomstenbelasting en de vennootschapsbelasting (Ond. 25);
  - b. een ontwerp-ordonnantie tot wijziging van de uitvoeringsvoorschriften van het Rechtsreglement Buitengewesten (Ond. 26);
  - c. een ontwerp van wet tot goedkeuring van het protocol nopens den chemischen en bacteriologischen oorlog (Ond. 27).

De stukken zijn of worden gedrukt.

2. B. G. S. van 27 Juni 1929 No. 1500/C ter aanbieding van het verslag der Algemeene Rekenkamer in Nederland over 1928.

Het verslag wordt gedrukt en in handen gesteld van de commissie, welke tevoren is benoemd voor het verslag der Algemeene Rekenkamer in Ned-Indië over 1928, bestaande uit de heeren Soeroso, Van Helsdingen en Roep.

3. Kabinetsbrief van den Gouverneur-Generaal van 22 Juni 1929 houdende mededeeling van de vaststelling van de ordonnantie tot bekrachtiging van een leeningsbesluit van den gemeenteraad van Magelang (zittingsjaar 1928—1929, Ond. 141).

(VOORZITTER.)

4. Besluit van den Gouverneur-Generaal van 19 Juni 1929 No. 23, houdende eervol ontslag aan Th. Ligthart als lid van de Commissie van Bijstand voor de Staatsspooren Tramwegen en houdende benoeming in diens plaats van K. W. J. Michielsen.
5. Als voren van 25 Juni 1929 No. 27 tot overschrijving van een bedrag van f 125 000 van Hoofdstuk I naar Hoofdstuk II van afdeeling VIII der begrooting voor het dienstjaar 1929.
6. Als voren van 26 Juni 1929 No. 1x tot interneering van de daarin genoemde personen.
7. Als voren van 26 Juni 1929 No. 12 tot nadere wijziging van de Standplaatstoelagen-regeling 1927.
8. Als voren van 28 Juni 1929 No. 1x houdende benoeming van Jhr. Mr. W. J. de Jonge tot secretaris der Commissie voor Inlandsche rechtspersonen.

De sub 3 t/m 8 genoemde stukken worden ter inzage gelegd ter secretarie van den Volksraad.

B. Het volgende ter kennisneming ontvangen besluit.

1. Besluit van het Hoofd van den Dienst der Volksgezondheid betreffende de samenstelling der keuringsraden te Batavia, Semarang en Soerabaja.

Wordt ter inzage gelegd ter secretarie van den Volksraad.

De Voorzitter: Mijne Heeren! Ter voorbereiding der behandeling van onderwerp 6. Wijziging en aanvulling reglementen Weduwen- en Weezenfondsen voor Europeesche militairen, heb ik een commissie benoemd, bestaande uit de heeren Dwidjosewojo, Van der Weyden, Fruin, Apituley en Van Hulstijn.

Mijne Heeren! Ingevolge art. 96, lid 2 van het Reglement van Orde en in overeenstemming met wat ik de vorige week heb aangekondigd, stel ik voor, de ontwerp-ordonnantie tot nadere wijziging van de Hooger Onderwijs-ordonnantie (Ond. 22) in rechtstreekse openbare behandeling te nemen, met het oog op de wenschelijkheid, dat zij zoo spoedig mogelijk worde afgedaan.

Daartoe wordt besloten.

De Voorzitter: Aan de orde is de behandeling van de ontwerp-ordonnantie tot nadere wijziging van de Hooger Onderwijs-ordonnantie (Ond. 22).

De ontwerp-ordonnantie wordt zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De Voorzitter: Mijne Heeren! Het spijt mij aan den eenen kant, dat wij deze aangelegenheid zoo vlug hebben moeten behandelen; aan den anderen kant is het mij een genoegen te kunnen constateeren, dat het College van

---

3de VERGADERING — DONDERDAG 4 JULI 1929.

Nadere wijziging Hooger Onderwijs-ordonnantie.

(VOORZITTER.)

Gedelegeerden op deze manier heeft medegewerkt tot het vlug afdoen van een ingediende ontwerp-ordonnantie.

De notulen van de vorige openbare vergadering, die ter inzage hebben gelegen, worden goedgekeurd.

De Voorzitter: Alvorens de vergadering te sluiten, verzoek ik de heeren nog eenigen tijd in commissie bijeen te blijven.

De vergadering wordt te 8.40 uur v.m. gesloten.

4de VERGADERING — DONDERDAG 11 JULI 1929.

Ingekomen stukken. — Wijziging verplichtingen regentschap Lebak met betrekking tot de door het voormalig gewest Bantam aangegane geldleeningen. — Instelling provincie Midden-Java, enz.

4de VERGADERING.

Vergadering van Donderdag 11 Juli 1929.

(Bijeenroepingsuur 8.30 voormiddag).

Ingekomen stukken. — Wijziging verplichtingen regentschap Lebak met betrekking tot de door het voormalig gewest Bantam aangegane geldleeningen (Ond. **21**). — Instelling provincie Midden-Java, enz. (Ond. **19**).

Voorzitter: J. W. MEYER RANNEFT.

Tegenwoordig, met den Voorzitter, 18 leden, te weten de heeren:

Ali Moesa, Blaauw, Bruineman, Dwidjosewojo, Fruin, Van Helsdingen, De Hoog, s'Jacob, Kan, Kerkkamp, Koesoemo Joedo, Koesoemo Oetoyo, Mandagie, Midden-dorp, Roep, Schmutzer en Soejono.

Regeringsgemachtigde: de heer Staargaard.

De Voorzitter: Mijne Heeren! Ik open deze vergadering.

De Secretaris deelt mede, dat zijn ingekomen:

A. De volgende Regeeringsbrieven en -beschikkingen:

1. Kabinetsbrieven van den Gouverneur-Generaal van 28 Juni, 2 en 5 Juli 1929 Nos. 32, 13 en 2x ter aanbieding van:
  - a. een ontwerp-ordonnantie tot wijziging van de ordonnantie houdende o. m. de terugbrenging tot het Landsdomein van het particuliere land Kali Bata—Kampong Djati (Ond. **30**);
  - b. een ontwerp-ordonnantie tot bekrachtiging van een leeningsbesluit van den Minahasaraad (Ond. **32**);
  - c. een ontwerp van wet tot goedkeuring van het tusschen Nederland en China gesloten douaneverdrag (Ond. **38**).
2. Kabinetsbrieven van den Gouverneur-Generaal van 5 Juli 1929 Nos. 1, 2, 3, 4 en 5 ter aanbieding ontwerpen van besluit tot vaststelling van een tweede aanvullende begrooting betreffende de afdelingen I, V, VI, VIII en IX van de begrooting voor 1929 (Ond. **33** t/m **37**).

De stukken sub 1 en 2 zijn of worden gedrukt. De Ond. **33** t/m **38** zullen in de afdelingen worden onderzocht.

3. Kabinetsbrieven van den Gouverneur-Generaal van 1, 1 en 4 Juli 1929 Nos. 22, 23 en 2, al dan niet met bijbehorend besluit, houdende mededeeling van de vaststelling van:
  - a. de ordonnantie tot aanvulling van de bepalingen omtrent de inning en de verantwoording van

Handelingen. Zittingsjaar 1929—1930.

(VOORZITTER.)

- inkomstenbelasting, personeele belasting en verponding (zittingsjaar 1928—1929, Ond. **140**);
- b. de ordonnantie houdende eenige voorzieningen in verband met de definitieve vaststelling van de administratieve indeeling der residentie Timor en Onderhoorigheden (zittingsjaar 1928—1929, Ond. **132**);
  - c. de ordonnantie tot nadere wijziging van de Hooger Onderwijs-ordonnantie (Ond. **22**).
4. Besluit van den Gouverneur-Generaal van 2 Juli 1929 No. 3 om aan te teekenen, dat het dagelijksch beleid der zaken weder door Zijne Excellentie is aanvaard.
  5. Als voren van 2 Juli 1929 No. 5 bepalende, dat de heer B. J. Suermondt met rang en titel van Resident bij den algemeenen bestuursdienst op Java en Madoera, werd ter beschikking gesteld van den Directeur van Binnenlandsch Bestuur.
  6. Als voren van 2 Juli 1929 No. 14 tot afkondiging door plaatsing in het Staatsblad van Nederlandsch-Indië van de wet houdende wijziging van de Indische Comptabiliteitswet (zittingsjaar 1928—1929, Ond. **37**).
  7. Als voren van 2 Juli 1929 No. 25 houdende eervol ontslag van Mr. C. Ph. C. E. Steinmetz als lid van de Organisatie-Commissie en houdende benoeming in diens plaats van P. J. Gerke.
  8. Als voren van 3 Juli 1929 No. 6 tot afkondiging door plaatsing in het Staatsblad van Nederlandsch-Indië, van de wetten tot goedkeuring van de besluiten, houdende wijziging en aanvulling van de onderscheidene afdelingen der begrooting van Nederlandsch-Indië voor het dienstjaar 1929.
  9. B. G. S. van 6 Juli 1929 No. 1579/II ter aanbieding van een exemplaar van het verslag van het te Praag gehouden congres voor volkskunst.

De sub 3 t/m 9 genoemde stukken worden ter inzage gelegd ter secretarie van den Volksraad.

B. De volgende ter kennisneming ontvangen bescheiden:

1. Telegram van den gemeenteraad van Amboina houdende protest tegen de voorgenomen uitbreiding van de leprozerie binnen de grenzen dier gemeente.
2. Telegram van de P. G. H. B. afdeling Djember houdende adhaesiebetuiging met de motie van het Verbondsbestuur betreffende de salariering van de Vioen Mulo-onderwijzers.
3. Schrijven van den Directeur van Binnenlandsch Bestuur van 3 Juli 1929 No. AI 27/1/14 ter aanbieding van een vervolg verslag omtrent den stand der hervormingen in het Gouvernement Jogjakarta over 1928.

Worden ter inzage gelegd ter secretarie van den Volksraad.

De Voorzitter: Aan de orde is de behandeling der ontwerp-ordonnantie tot wij-

4de VERGADERING — DONDERDAG 11 JULI 1929.

Wijziging verplichtingen regentschap Lebak met betrekking tot de door het voormalig gewest Bantam aangegane geldleeningen. — Instelling provincie Midden-Java, enz.

(VOORZ., MIDDENDORP, KOESOEMO JOEDO.)

ziging van de ordonnantie tot regeling van de verplichtingen van het regentschap Lebak tegenover de provincie West-Java met betrekking tot de door het voormalig gewest Bantam aangegane geldleeningen (Ond. 143, zitt. jaar 1928—1929; Ond. 21, zitt. jaar 1929—1930).

De ontwerp-ordonnantie wordt zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De Voorzitter: Aan de orde is de behandeling der ontwerp-ordonnantie tot instelling van de provincie Midden-Java, de zes en twintig ontwerp-ordonnanties tot aanwijzing van de binnen die provincie gelegen zelfstandige gemeenschappen en de ontwerp-ordonnantie tot regeling van de landbouwvoorlichting in de provincie Midden-Java, zooals deze zijn gewijzigd bij Nota van Wijzigingen en bij Memorie van Antwoord (Ond. 19).

De heer Middendorp: Mijnheer de Voorzitter! Ik kan volstaan met een korte verklaring. Ofschoon ik tegenstander ben van de bestuurshervorming, zooals die op Java is geëntameerd, zal ik toch stemmen voor de invoering daarvan in het nog overgebleven middengedeelte van Java. Ik zal dat doen, omdat ik er prijs op stel, dat de regentschapsraden zoo snel mogelijk zullen functioneeren, ook al functioneeren zij m. i. niet zooals zij dat hadden kunnen doen bij een betere bestuurshervorming. Ik wil verder alleen mededeelen, dat mijn hoop gevestigd is op een spoedige hervorming van de bestuurshervorming.

Ik dank U, Mijnheer de Voorzitter.

De heer Koesoemo Joedo: Mijnheer de Voorzitter! Ik zou van deze gelegenheid gaarne gebruik willen maken, om mijn waardeering uit te spreken voor deze Memorie van Antwoord, die mij den indruk geeft, dat de Regeering inderdaad op vele punten aan het aangeronde

(KOESOEMO JOEDO, REG. COMM. VOOR DE BEST. HERV.)

in het Afdeelingsverslag is tegemoet gekomen. Ik wensch er in het bijzonder mijn voldoening over uit te spreken, dat blijkens de Memorie van Antwoord de opmerking, welke een plaats vond in het Gedelegeerdenverslag, betreffende het zielental van het regentschap Wonosobo juist is bevonden en volgens de laatst bekende gegevens 320.267 be- loopt, samengesteld als die bevolking is uit 288 Europeanen, 1950 Vreemde Oosterlingen en 318.029 Inlanders en dat in verband daarmee het aantal leden van den regentschaps- raad met twee inheemsche onderdanen-niet-Nederlanders dient te worden verhoogd en op 17 moet worden gebracht en tevens, dat het aantal gekozen leden één meer moet be- dragen en wel voor het district Saporan, waarvan de be- volking in het bijzonder veel te laag was opgegeven.

Ik wil er tenslotte de Regeering dank voor brengen, dat deze veranderingen in bijgevoegde Nota van Wijzigingen zijn opgenomen.

De heer Staargaard, Regeeringsscommissaris voor de bestuurshervorming: Mijnheer de Voorzitter! Ik wil alleen mijn erkentelijkheid betuigen voor de woorden van den heer Koesoemo Joedo. Wat de opmerkingen van den heer Middendorp betreft, — de practijk zal moeten uitwij- zen of er wijzigingen in den opzet der bestuurshervorming noodig zijn.

Tot stemming wordt overgegaan.

De ontwerp-ordonnantie tot instelling van de provincie Midden-Java, de zesentwintig ontwerp-ordonnanties tot aanwijzing van de binnen die provincie gelegen zelfstan- dige gemeenschappen tezamen, en de ontwerp-ordonnantie tot regeling van de landbouwvoorlichting in de provincie Midden-Java, zooals een en ander is gewijzigd bij Nota van Wijzigingen en Memorie van Antwoord, worden achtereen- volgens zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De notulen van de vorige openbare vergadering, die ter inzage hebben gelegen, worden goedgekeurd.

De vergadering wordt te 8.39 uur v.m. gesloten.

5de VERGADERING — DONDERDAG 25 JULI 1929.

Onteigening ten behoeve van de waterleiding te Manado. — Toepassing art. 17 der Volksraad-positieregeling ten opzichte van het lid, den heer Djajadiningrat.

5de VERGADERING.

Vergadering van Donderdag 25 Juli 1929.

(Bijeenroepingsuur 11.30 voormiddag).

Onteigening ten behoeve van de waterleiding te Manado (Ond. 3). — Toepassing art. 17 der Volksraad-positieregeling ten opzichte van het lid, den heer Djajadiningrat.

Voorzitter: J. W. MEYER RANNEFT.

Tegenwoordig, met den Voorzitter, 18 leden, te weten de heeren:

Ali Moesa, Blaauw, Bruineman, Dwidjosewojo, Fruin, Van Helsdingen, De Hoog, s' Jacob, Kan, Kerkkamp, Koesoemo Joedo, Koesoemo Oetoyo, Mandagie, Middendorp, Roep, Schmutzer en Soejono.

De Voorzitter: Mijne Heeren! Ik open deze vergadering.

Aan de orde is de behandeling van de ontwerp-ordonnantie tot verklaring dat het algemeen nut de onteigening vordert van een ter Residentiehoofdplaats Manado gelegen perceelsgedeelte ten behoeve van de waterleiding te Manado (Ond. 3).

De heer Blaauw: Mijnheer de Voorzitter! Ik zou over dit onderwerp gaarne een korte opmerking willen maken.

De Voorzitter: Er hebben zich voor de bespreking van dit onderwerp geen sprekers opgegeven, zoodat den Regeeringsgemachtigde voor de B. O. W. niet verzocht is hier aanwezig te willen zijn.

De heer Blaauw: Mijnheer de Voorzitter! De opmerking, die ik nog even zou willen plaatsen, is slechts van formeele beteekenis en heeft geen materiele waarde voor de ontwerp-ordonnantie.

De Voorzitter: Dan heb ik er geen bezwaar tegen, dat U Uw opmerking maakt.

De heer Blaauw: Mijnheer de Voorzitter! Ik zou het even willen hebben over de laatste alinea van de Memorie van Antwoord, luidende:

„De woorden „op de overgelegde blauwdrukteekening”, voorkomend in artikel 1 van het ontwerp zijn in overeenstemming met de praktijk en er bestaat geen aanleiding deze te vervangen door de woorden „op de aan deze ordonnantie gehechte teekening”.

Mijnheer de Voorzitter! Het komt mij toch voor, dat de in het Gedelegeerdenverslag gesuggereerde woorden meer in overeenstemming zijn met de werkelijkheid, want

(BLAAUW, VOORZITTER.)

ik weet niet, wat men bij een ordonnantie moet verstaan met „overgelegde blauwdrukteekening”. Ik weet niet wat een overlegging bij ordonnantie is en ook niet aan wie bij de ordonnantie de blauwdrukteekening wordt overgelegd. Tot nog toe heb ik nooit bij een ordonnantie een dergelijke blauwdrukteekening gezien. Ik zal het thans hierbij laten, Mijnheer de Voorzitter, maar wensch erop te wijzen, dat dit een van de vele voorbeelden is van gevallen, waarin de Memories van Antwoord niet voldoende antwoord geven op de in afdeulings- of gedelegeerdenverslagen gestelde vragen.

De ontwerp-ordonnantie zooals bij de Memorie van Antwoord gewijzigd, wordt vervolgens zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De Voorzitter: Aan de orde is het voorstel tot toepassing van art. 17 der Volksraad-positieregeling ten opzichte van het lid R. A. A. A. Djajadiningrat.

Mijne Heeren! Art. 17 van de Volksraads-positieregeling is een imperatief voorschrift, luidende:

„1. Wanneer een lid, anders dan tengevolge van zijne plichten als zoodanig, dan wel tengevolge van welbewezen ziekte, gedurende langer dan drie maanden achtereen uit de vergaderingen van het College van Gedelegeerden afwezig is, wordt dit door het College, nadat zoo mogelijk de betrokkene door een commissie uit zijn midden is gehoord, bij besluit geconstateerd.

2. De betrokkene verliest, met betrekking tot het in het besluit vermelde tijdperk zijn aanspraak op de in artikel 11 bedoelde maandelijksche toelage en de verder in dat artikel bedoelde tegemoetkomingen”.

Naar aanleiding van dit, zooals ik zeide, imperatief gestelde artikel, heb ik een ontwerp-besluit doen opmaken, luidende als volgt:

Het College van Gedelegeerden;

Gelet op de artt. 11 en 17 van de Volksraadpositieregeling 1926;

Overwegende, dat de heer Djajadiningrat den 18en April j.l. voor het laatst de vergadering van het College heeft bijgewoond, sedert naar Europa is vertrokken in verband met een hem door de Regeering verstrekte opdracht;

Heeft besloten:

I. Te constateeren, dat het lid van het College van Gedelegeerden R. A. A. A. Djajadiningrat, anders dan tengevolge van zijn plichten als zoodanig dan wel tengevolge van welbewezen ziekte, gedurende langer dan 3 maanden achtereen uit de vergaderingen van het College van Gedelegeerden afwezig is.

II. Te bepalen dat, te rekenen vanaf 1 Augustus a.s. de betrokkene zijn aanspraak verliest op de in art. 11

5de VERGADERING — DONDERDAG 25 JULI 1929.

Toepassing art. 17 der Volksraad-positieregeling ten opzichte van het lid, den heer Djajadiningrat.

(VOORZ., KERKKAMP, VAN HELSDINGEN, FRUIN.)

bedoelde maandelijksche toelage en de verder in dat artikel bedoelde tegemoetkomingen.

Wenscht een der leden wellicht naar aanleiding van dit ontwerp-besluit het woord?

De heer Kerkkamp: Mijnheer de Voorzitter! Zou het niet mogelijk zijn in plaats van de woorden „Te constateeren” in lid I van het ontwerp-besluit, te gebruiken de woorden „Vast te stellen”.

De Voorzitter: Ik acht dit niet goed mogelijk, daar het woord „constateeren” geheel aansluit bij de redactie van artikel 17 der Volksraadpositieregeling. Met opzet is die redactie gevolgd en ik zou dit woord daarom willen handhaven.

De heer Kerkkamp: Het is jammer, dat het woord „constateeren” in de Volksraadpositieregeling is gebezigd.

De heer Van Helsdingen: Mijnheer de Voorzitter! Zou het niet gewenscht zijn in het ontwerp-besluit mede op te nemen een overweging, dat het ten opzichte van den heer Djajadiningrat onmogelijk was, te voldoen aan den eisch van artikel 17 lid 1, luidende:

„nadat zoo mogelijk de betrokkene door een commissie uit zijn midden is gehoord”.

De Voorzitter: Ik meen niet, dat het noodig is, de door den heer Van Helsdingen voorgestelde aanvulling aan te brengen; de onmogelijkheid om aan den in lid 1 gestelden eisch te voldoen is toch voldoende geconstateerd. Op zijn verzoek zullen wij echter het ontwerp-besluit in dien zin wijzigen.

De heer Fruin: Mijnheer de Voorzitter! Ik zou gaarne een enkele inlichting willen vragen. In de tweede alinea van artikel 17 wordt gezegd:

(FRUIN, VOORZITTER.)

„De betrokkene verliest, met betrekking tot het in het besluit vermelde tijdperk zijn aanspraak op de in artikel 11 bedoelde maandelijksche toelage en de verder in dat artikel bedoelde tegemoetkomingen”.

Staat nu wel precies vast, vanaf welken datum die aanspraak verloren wordt? Worden de toelage en verdere tegemoetkomingen verloren drie maanden na den datum van vertrek uit Nederlandsch-Indië?

De Voorzitter: In het tweede lid van het ontwerp-besluit is juist uitdrukkelijk voorgesteld te constateeren, dat voor den heer Djajadiningrat de aanspraak vervalt op 1 Augustus a.s.

De heer Fruin: Is dit een vrij willekeurige datum, Mijnheer de Voorzitter, of is het een tijdstip, drie maanden na het vertrek van den heer Djajadiningrat? Ik weet n.l. niet precies wanneer hij vertrokken is.

De Voorzitter: De heer Djajadiningrat is uit Nederlandsch-Indië vertrokken op 25 April j.l., dus precies drie maanden geleden. Ik hoop, dat met deze toelichting de heer Fruin voldoende is ingelicht.

Het gewijzigde ontwerp-besluit wordt vervolgens zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De notulen van de vorige openbare vergadering, die ter inzage hebben gelegen, worden goedgekeurd.

De Voorzitter: Ik verzoek den heeren na het sluiten der vergadering in de commissies bijeen te willen komen.

De vergadering wordt te 11.42 uur v.m. gesloten.

6de VERGADERING — DONDERDAG 1 AUGUSTUS 1929.

Verhooging en vermindering 's Lands uitkeering aan eenige ressorten en gemeenten. — Intrekking ordonnantie betreffende bronwaterleidingen en artesische putten in beheer bij locale ressorten. — Wijziging regentschapsordonnantie. — Wijziging reglement tot regeling van het gebruik van 's Lands los- en laadhoofd te Ternate.

6de VERGADERING.

Vergadering van Donderdag 1 Aug. 1929.

(Bijeenroepingsuur 9.30 voormiddag).

Verhooging en vermindering 's Lands uitkeering aan eenige ressorten en gemeenten (Ond. 8 en 18). — Intrekking ordonnantie betreffende bronwaterleidingen en artesische putten in beheer bij locale ressorten (Ond. 9). — Wijziging regentschapsordonnantie (Ond. 12). — Wijziging reglement tot regeling van het gebruik van 's Lands los- en laadhoofd te Ternate (Ond. 14). — Nadere wijziging van het Europ. onderwijsreglement en subsidieregeling voor bijz. Europ. kweekscholen (Ond. 131 en 31). — Regeling van het beheer van Inl. gemeente-credietinstellingen in de provincies op Java en Madoera (Ond. 134 en 29).

Voorzitter: J. W. MEYER RANNEFT.

Tegenwoordig, met den Voorzitter, 18 leden, te weten de heeren:

Ali Moesa, Blaauw, Bruineman, Dwidjosewojo, Fruin, Van Helsdingen, De Hoog, s' Jacob, Kan, Kerkkamp, Koesoemo Joedo, Koesoemo Oetoyo, Mandagie, Middendorp, Roep, Schmutzer en Soejono.

Regeringsgemachtigden de heeren: Mühlenfeld en Schricke.

De Voorzitter: Mijne Heeren! Ik open deze vergadering.

Aan de orde is de behandeling van:

10. De ontwerp-ordonnantie tot verhooging van het door de stadsgemeente Modjokerto uit de algemeene geldmiddelen afgezonderd bedrag (Ond. 8);
20. De ontwerp-ordonnantie tot verhooging van de vaste uitkeeringen aan het ressort Ambon, de gemeenten Batavia en Semarang en tot vermindering van die aan het ressort Karang Asem en de gemeente Modjokerto (Ond. 18);
30. De ontwerp-ordonnantie tot intrekking van de ordonnantie van 24 Januari 1907 (Staatsblad No. 65), houdende voorschriften voor Gouvernements bronwaterleidingen en artesische putten, die in beheer zijn of worden gegeven van gewesten of gedeelten van gewesten met eigen geldmiddelen (Ond. 9).

Handelingen. Zittingsjaar 1929—1930.

(SOEJONO, VOORZITTER.)

Deze ontwerpen worden achtereenvolgens zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De Voorzitter: Aan de orde is de ontwerp-ordonnantie tot wijziging van artikel 9 der Regentschaps-ordonnantie (Ond. 12).

De heer Soejono: Mijnheer de Voorzitter! Het spreekt vanzelf, dat waar in het Gedelegeerdenverslag geen bezwaren tegen het Regeeringsvoorstel zijn ingebracht en zich ook van te voren geen sprekers voor dit onderwerp hebben opgegeven, de Regeering gemachtigde niet aanwezig is. Toch zou ik een enkele opmerking naar voren willen brengen in verband met de laatste vergadering van den Regentschapsraad te Mr. Cornelis, op Zaterdag, 27 dezer gehouden. Een gedeelte der leden van den Regentschapsraad van Mr. Cornelis heeft nl. bezwaar geopperd tegen deze wijziging, omdat de begroting van den Regentschapsraad reeds behandeld is door het College van Gecommitteerden. Wanneer deze wijziging tot stand komt, zal de behandeling van de begroting plaats hebben door een nieuwen raad, terwijl het College van Gecommitteerden, dat dan is afgetreden, niet tegenwoordig is. Het is natuurlijk maar de vraag, op welk standpunt men zich plaatst, op dat van de provincie of op dat van den Regentschapsraad. Het is begrijpelijk, dat de Regentschapsraad hiertegen bezwaar heeft geopperd, maar aan den anderen kant moet worden toegegeven, dat het belang der provincie de totstandkoming van bedoelde wijziging vordert.

Ik wilde dit slechts naar voren brengen, om te doen uitkomen, hoe groote belangstelling in het bijzonder van de zijde der inheemsche leden van den Regentschapsraad ten aanzien van het bestaan en het werk van den Regentschapsraad is getoond. De opmerkingen gemaakt in den Regentschapsraad van Mr. Cornelis, vormen daarvan het overtuigend bewijs.

De Voorzitter: Ik twijfel niet of de Regeering zal met belangstelling kennismaken van hetgeen hier is gesproken, al is de Regeering gemachtigde niet aanwezig.

De ontwerp-ordonnantie wordt zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De Voorzitter: Aan de orde is de ontwerp-ordonnantie tot wijziging van het reglement tot regeling van het gebruik van 's Lands los- en laadhoofd ter hoofdplaats Ternate (Ond. 14).

De ontwerp-ordonnantie wordt zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De Voorzitter: Aan de orde is de behandeling van twee ontwerpen van ordonnaties:

6de VERGADERING — DONDERDAG 1 AUGUSTUS 1929.

Nadere wijziging van het Europeesch onderwijsreglement en subsidieregeling voor bijzondere Europeesche Kweekscholen.

(VOORZITTER, SCHMUTZER.)

- a. tot nadere wijziging van het Europeesch Onderwijsreglement in verband met de herziening van de opleiding van leerkrachten voor het Europeesch Lager Onderwijs;
- b. tot regeling van de toekenning van subsidie uit 's Lands Kas ten behoeve van bijzondere Europeesche Kweekscholen (Ond. 131, zittingsjaar 1928—1929; Ond. 31, zittingsjaar 1929—1930).

Ik stel hierbij achtereenvolgens afzonderlijk aan de orde de ontwerp-ordonnantie a, daarna de algemeene beschouwingen over de ontwerp-ordonnantie b en vervolgens de artikelsgewijze behandeling der ontwerp-ordonnantie b.

Aan de orde is thans de ontwerp-ordonnantie, stuk 2A.

Deze ontwerp-ordonnantie wordt zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De Voorzitter: Aan de orde is de ontwerp-ordonnantie, stuk 2B.

De algemeene beschouwingen worden geopend).

De heer Schmutzer: Mijnheer de Voorzitter! De opmerking in het Gedelegeerdenverslag, dat de voorgestelde subsidieregeling niet geheel beantwoordt aan de bedoeling, die bij dit ontwerp heeft voorgezeten, namelijk om de opleiding van mannelijke leerkrachten te bevorderen, is in de Memorie van Antwoord naar het mij voorkomt, zonder bevredigend antwoord gebleven. De Regeering verklaart, dat de in het ontwerp aangegeven leerlingenaantallen geheel aansluiten bij het in 1926 aan den Volksraad ter behandeling aangeboden kweekschoolplan en dus in overeenstemming zijn met den opzet. Het zou meer bevrediging hebben geschonken wanneer de Regeering zich bij haar verdediging direct had kunnen beroepen op de merites van het ontwerp zelf, in plaats van dekking te moeten zoeken achter een eerder gevallen Volksraadsbeslissing. Deze beslissing was trouwens misschien lichtelijk anders uitgevallen, wanneer de leden van den Volksraad te voren kennis hadden kunnen nemen van de adviezen der betrokken schoolbesturen. Die adviezen waren er niet, omdat ter zake met de schoolbesturen geen overleg was gepleegd. Ofschoon over de thans aanhangige regeling wel overleg werd gezocht, kon dat niet tot bevrediging der partijen voeren, omdat de grondslagen nu eenmaal niet voor verdere discussie vatbaar werden verklaard. Wanneer de Regeering werkelijk de opleiding van mannelijke leerkrachten had willen bevorderen en zich daarbij had willen beijveren de rechten van de bestaande meisjeskweekscholen te ontzien, dan had Zij zich beter kunnen richten naar de oplossing, die men in Nederland heeft aanvaard, waar het Rijk vier kweekscholen uitsluitend voor mannen naast één kweekschool voor vrouwen

(SCHMUTZER.)

in het leven houdt. Er was dan een zeker plan opgezet, dat in de practijk waarschijnlijk wel bruikbaar was geweest. De eindindruk, die de behandeling van deze kweekschoolsubsidiereregeling op verschillende schoolbesturen hier te lande heeft achtergelaten, is nu echter geen andere, dan dat practisch de gemengde kweekschool moest worden bevoorreed boven de kweekscholen, die zich niet op den grondslag van coëducatie kunnen stellen. En dit beteekent, dat verschillende kweekscholen, waaronder er zijn die gedurende tientallen jaren reeds verdienstelijke krachten voor het onderwijs hebben afgeleverd, zich op hoogst pijnlijke wijze achteruitgesteld voelen bij jonge inrichtingen, die grootendeels toch ook — en hier schuilt de grove onbillijkheid — door dezelfde categorie van leerlingen door vrouwelijke leerlingen — worden bevolkt.

De Regeering is zoo welwillend geweest, een vergelijkend overzicht te produceeren van de subsidiebedragen, die respectievelijk aan een kweekschool met en zonder coëducatie worden toegekend. De berekening schijnt er op te wijzen, dat die bedragen vrijwel op hetzelfde neerkomen. Er is alleen een „maar” bij. De school met coëducatie, de zoogenaamde kweekschool voor onderwijzers, begint reeds aanspraak te maken op subsidie met twaalf leerlingen per klasse; in het geval, voorzien bij artikel 2 sub (5), kan dat aantal zelfs gedurende drie jaren tot negen per klasse dalen, zonder dat de aanspraak op subsidie wordt verbeurd. Een kweekschool voor onderwijzeressen daarentegen zou bij een aantal leerlingen van gemiddeld twaalf per klasse, daarbij vergeleken, een tekort laten van f 12 000 's jaars, in het gunstige geval, dat alle leerlingen van de hoogste klasse slagen! Een merkwaardige consequentie van het stelsel is in dit verband wel deze, dat een kweekschool voor onderwijzers met het hier aangenomen aantal leerlingen zich kan blijven bedruipen, ook wanneer ze in jaren geen enkel diploma uitrekt, terwijl een kweekschool voor onderwijzeressen met datzelfde aantal leerlingen, die geregeld allen slagen, met een ruïneus tekort sluit en bijgevolg niet kan blijven bestaan. Daar zit iets in, wat niet in orde is en als hoogst onbillijk aandoet. Nu kan de Regeering wel, evenals in de Memorie van Antwoord ten aanzien van een ander, in het Gedelegeerdenverslag gereleveerd punt, verklaren, dat deze opmerking geen practische beteekenis heeft, omdat het ook hier een grensgeval betreft, dat zich uiteraard bij elke regeling kan voordoen.

Dit neemt intusschen niet weg, dat de nieuwe regeling een zeer ondubbelzinnige bedreiging vormt voor het voortbestaan van de van ouds bestaande meisjeskweekscholen door de gunstige bestaansvoorwaarden, die ze aan nieuw op te richten gemengde kweekscholen biedt. Dit lijkt mij niet juist en niet in overeenstemming met de diensten, door die kweekscholen aan de gemeenschap tot nog toe bewezen. Over de kosten van eerste inrichting zal ik in dit verband maar verder zwijgen. Dit is, Mijnheer de Voorzitter, waarop ik hier nog even de aandacht heb willen vestigen, al ben ik mij bewust, dat mijn stem zal zijn als die eens roependen in de woestijn.

6de VERGADERING — DONDERDAG 1 AUGUSTUS 1929.

Nadere wijziging van het Europeesch onderwijsreglement en subsidieregeling voor bijzondere Europeesche Kweekscholen.

(VAN HELSDINGEN.)

De heer Van Helsdingen: Mijnheer de Voorzitter! Ik zou gaarne enkele algemeene opmerkingen willen maken. In de eerste plaats zou ik mij willen aansluiten bij het eerste gedeelte van het betoog van den heer Schmutzer, waarin hij erop wees, dat wij op het oogenblik min of meer gebonden worden geacht door de Regeering aan de beslissing, die wij destijds bij de behandeling van den betrokken begrotingspost hebben genomen.

Ik wil er hier nogmaals de aandacht op vestigen, — al begin ik weer met te zeggen, dat ik geen antwoord van dezen Regeeringsgemachtigde verwacht, omdat het hier geldt een kwestie van algemeene begrotingspolitiek — dat hier een verkeerde methode is gevolgd. Gisteren heb ik bij de behandeling van de tweede aanvullende begroting voor 1929 betreffende den dienst der Volksgezondheid betoogd, dat wij op den verkeerden weg zijn, en dat wij telkens gedurende de begrotingsbehandeling voor beslissingen worden gesteld, waarvan ons later voor de voeten wordt geworpen, dat het principe bij de begrotingsbehandeling reeds eerder is aangenomen, zoodat wij reeds gebonden zijn aan de grondslagen, die bij die gelegenheid in de Memorie van Antwoord of in de Memorie van Toelichting naar voren zijn gebracht. De Regeeringsgemachtigde voor den D. V. G. heeft mij gisteren gezegd, dat de toelichting, waarom het ging, uitsluitend gegeven was uit deferentie voor den Volksraad en deze t.z.t. geheel vrij zal staan tegenover latere concrete voorstellen, zoodra die den Volksraad zouden hebben bereikt.

Maar hier blijkt een geheel ander standpunt door de Regeering te zijn ingenomen. In de tweede gewone zitting van den Volksraad van 1926 zijn de grondslagen van deze subsidieregeling ter sprake gebracht, ook weer tijdens de begrotingsdebatten, en nu verwijst de Regeering in de Memorie van Toelichting op blz. 7 en 8 naar de behandeling van Ond. 7 in die zitting en haalt zelfs verschillende zinsneden aan, waaruit dan moet blijken, dat de grondslagen van de nieuwe subsidieregeling reeds door den Volksraad zijn aanvaard. Als dan de Volksraad in het Gedelegeerdenverslag opmerkingen maakt en zegt, dat hij de grondslagen een beetje gewijzigd wil zien, dan zegt de Regeering in de Memorie van Antwoord op blz. 1:

„Het laten vervallen van de premiesubsidie voor vrouwelijke kweekelingen en subsidieering van de opleiding van mannelijke kweekelingen evenredig met hun aantal zou in strijd komen met de in het reeds door den Volksraad aanvaard Kweekschoolplan aangenomen grondslagen voor de subsidieering”.

Iets verder, in de Memorie van Antwoord, zegt de Regeering, op blz. 2, bij de toelichting van art. 2 lid 3:

„Dit is geheel in overeenstemming met de door de Regeering in de 2de gewone zitting van 1926 van den Volksraad (H. blz. 680 r.k.) gedane toezegging, ...

Dus daar worden wij ook weer min of meer gebonden geacht aan de destijds door ons gehouden besprekingen. In de derde plaats wordt in de Memorie van Antwoord die gedachte naar voren gebracht in dezen zin:

„In verband hiermede moge worden opgemerkt, dat blijkens de desbetreffende passage in bovenbedoeld Kweekschoolplan (blz. 3, laatste lid van genoemd stuk 3) de in het ontwerp aangegeven leerlingen-aantallen voor de bepaling van het karakter eener kweekschool geheel in overeenstemming zijn met den opzet”.

Uit deze aanhalingen blijkt wel, dat de Regeering ons ten opzichte van dit ontwerp toch min of meer gebonden acht aan de grondslagen, die wij dan, zooals het heet, in 1926 zouden hebben aanvaard. Ik geloof, dat daarin een duidelijk bewijs is gelegen voor de stelling, dat de Volksraad buitengewoon voorzichtig moet zijn met op dit pad verder te gaan. Hij zal er zich van moeten onthouden bij de begroting dergelijke punten te behandelen, maar zal in het vervolg eerst de concrete voorstellen voor zich moeten willen zien, alvorens een bepaalden begrotingspost goed te keuren.

Een tweede opmerking, die ik zou willen maken is deze, dat ik gaarne accoord ga met de aanmoediging die de Regeering ook in dit voorstel aan den dag legt en die ook bij de eerste ordonnantie, die zoo juist is aangenomen, tot uiting kwam, voor de opleiding van mannelijke leerkrachten. Daaraan bestaat groote behoefte. Ik zou er echter de aandacht op willen vestigen, dat wij ten opzichte van de animo voor opleiding onder de mannelijke leerlingen nog niet erg optimistisch kunnen zijn. De toeloop van mannelijke personen naar de Europeesche kweekscholen is nog niet dermate groot, als de Regeering optimistisch meent. De Regeering toch antwoordt in de Memorie van Antwoord op een desbetreffende vraag in het Gedelegeerdenverslag als volgt:

„De tot dusver bereikte resultaten wijzen er geenszins op, dat het minimum van gemiddeld 6 mannelijke leerlingen per klasse te hoog zou zijn gesteld”.

Mijnheer de Voorzitter! Ik zou er op willen wijzen, dat de ervaring, die men op het oogenblik al heeft opgedaan met de kweekschool te Soerabaja nu niet zoo erg aanmoedigend is. De Indische jongen voelt in het algemeen nog niet veel voor het onderwijzersbaantje. Die lust moet langzamerhand komen en daarom moet die aangewakkerd worden en moet voortdurend bij hem de animo gewekt worden om zich als leerling aan een kweekschool op te geven. Maar daarom is het zoo hoog noodig, dat bij alle bepalingen te dezen opzichte geldende, een zekere soepelheid bestaat, opdat het bestaan van de verschillende kweekscholen niet in gevaar worde gebracht, wanneer b.v. aan één voorwaarde niet geheel kan worden voldaan. Ik kom straks bij verschillende artikelen, die afzonderlijk aan de orde worden gesteld, op deze kwestie nader terug.

Mijnheer de Voorzitter! Een andere reden van de geringe animo onder de Indische jongens is gelegen in de salariskwestie. Nog gisteren is mij door een directeur van een kweekschool uitdrukkelijk verzekerd, dat de ouders van de Indische jongens zich herhaaldelijk laten terugschrikken door het feit, dat, wanneer het diploma door hun zoon is behaald, hij pas begint met een aanvangs-

6de VERGADERING — DONDERDAG 1 AUGUSTUS 1929.

Nadere wijziging van het Europeesch onderwijsreglement en subsidieregeling voor bijzondere Europeesche Kweekscholen.

(VAN HELSDINGEN, DE HOOG.)

salaris van f 170. Nu begrijp ik heel goed: de bezoldigingskwestie is zoo diep ingrijpend in andere verhoudingen, dat wij thans onmogelijk zonder meer kunnen aandringen op een verhooging van het aanvangssalaris en bovendien geloof ik ook, dat de positie van den jongen onderwijzer nog niet zóó slecht is, aangezien hij reeds op vrij jeugdigen leeftijd klaar is; en als hij dan nog verder gaat studeeren voor het behalen van de hoofdacte, en deze ook behaalt, dan is er voor den Indischen jongen in het onderwijzersambt een zeer bevredigende positie gelegen. Doch de groote fout in deze is, dat vele ouders slechts letten op het aanvangssalaris en niet op hetgeen hun zoon verder te wachten staat. En wanneer zij dan een vergelijking treffen met een werkkring in het particuliere en zien, dat jongens, slechts in het bezit zijnde van een Mulo-diploma, al dadelijk op een salaris van f ± 200 aldaar een betrekking vinden, dan zijn ze allicht geneigd aan dien werkkring den voorkeur te geven en niet dezen weg naar het onderwijzersambt op te gaan, zonder zich evenwel af te vragen of de toekomst perspectieven in beide gevallen dezelfde zijn.

Mijnheer de Voorzitter! Ik geloof, dat hier een groote taak ligt voor de directeuren der kweekscholen, n.l. om de ouders op de hoogte brengen van het mooie perspectief, dat ook voor den Indischen jongen in de onderwijsloopbaan is gelegen.

Wat mijn overige opmerkingen betreft, deze zal ik bij de behandeling van de betrokken artikelen plaatsen.

De heer De Hoog: Mijnheer de Voorzitter! Mijn geachte medeleden, de heeren Schmutzer en Van Helsdingen, hebben hier een lans gebroken voor een, ik zou haast zeggen, voorloopige terugneming van dit voorstel door de Regeering. Ik zou zoo iets betreuren en wel op grond van het feit, dat sedert 1 Juli 1927 onze kweekschool, zoodra het kweekschoolplan in den Volksraad was aangenomen, zich geheel heeft ingeschoten op de nieuwe richting. Wij verkeerden nu in de omstandigheid, dat onze kweekschool volgens het nieuwe leerplan reeds het derde leerjaar intreedt, terwijl wij nog altijd geen subsidie van de Regeering krijgen. Voor het I. E. V. dringt de zaak dus en wij zouden dus gaarne zoo spoedig mogelijk een oplossing tegemoet willen zien.

De heer Van Helsdingen: Wij hebben niet gesproken over intrekking van het voorstel.

De heer De Hoog: In elk geval heeft U het voorstel vrij erg aangevallen, zoodat het mogelijk is, dat het gevolg is, dat de Regeering het voorloopig weer terugneemt en daarmee de heele subsidieregeling in gevaar wordt gebracht.

Mijnheer de Voorzitter! Dit op den voorgrond stellende zou ik nu twee punten naar voren willen brengen ten aanzien van deze kwestie. In de eerste plaats heeft het mij eenigszins bevreemd, dat de Regeering op de vraag in het Gedelegeerdenverslag, omtrent het minimum van gemiddeld 6 Europeesche mannelijke leerlingen, dat voor de subsidieregeling per klas als eisch gesteld

(DE HOOG.)

werd, geantwoord heeft op de wijze zooals wij in de Memorie van Antwoord lezen, n.l. met de mededeeling:

„De tot dusver bereikte resultaten wijzen er geenszins op, dat het minimum van gemiddeld 6 mannelijke Europeesche leerlingen per klasse te hoog zou zijn gesteld”.

Aan den anderen kant lees ik in de Memorie van Antwoord op art. 2 lid 5 het volgende:

„Waar het minimum van gemiddeld 6 mannelijke Europeesche kweekelingen per klasse reeds zeer laag is gesteld, moet de mogelijkheid om gedurende een termijn van drie achtereenvolgende jaren van dit voorschift af te wijken, worden ontraden”.

Ik heb dit met bevreemding gelezen, omdat op het oogenblik, dat deze Memorie van Antwoord bij ons werd ingediend, n.l. 4 Juli j.l., de Regeering wist hoe het stond met haar eigen Kweekschool te Soerabaja. In de Memorie van Antwoord op afdeling V hebben wij de mededeeling gekregen, dat thans 6 mannelijke leerlingen voor den nieuwen cursus zijn ingeschreven. Van de zes mannelijke leerlingen, Mijnheer de Voorzitter, kan ik mededeelen, dat er vier Europeanen zijn en twee Inlanders en dan vraag ik mij af, hoe de Regeering nog zoo optimistisch kan zijn om hier te verklaren, dat de practijk niet uitwijst, dat het minimum hier te hoog is gesteld.

Ik wil echter aannemen, dat hetgeen dit jaar is gebeurd — een verschijnsel, dat zich trouwens voordoet op alle kweekscholen op Java — ik bedoel de vermindering van den toeloop — moet worden beschouwd als een tijdelijke depressie en ik wil ook accoord gaan met wat mijn geacht medelid, de heer Roep, dezer dagen in den Volksraad aangebevolen heeft, n.l. het stimuleeren van den toeloop. Ik heb trouwens zelf ook bij de behandeling van dit onderwerp in den Volksraad eenige wegen aangegeven in die richting. Ik wil voorts aannemen, dat door de toe te passen middelen deze tijdelijke depressie zal kunnen worden te boven gekomen en de toeloop beter zal worden. Als men daartoe echter overgaat, wil ik er toch wel op wijzen, dat er eenige meerdere soepelheid zal moeten worden toegepast bij de redactie, speciaal van art. 2 met zijn verschillende geleidingen. Ik kom daarop straks nog nader terug bij de artikelsgewijze-behandeling. Ik hoop, dat men door de toepassing dezer middelen de mogelijkheid van de pressie zal ondervangen.

De heer Van Helsdingen heeft zoeven den slechten toeloop geweten aan twee factoren.

De heer Van Helsdingen: Voor een deel!

De heer De Hoog: Hij noemde de kwestie van het salaris, en ook heeft hij het, althans voor mij, eenigszins verbijsterende bericht gelanceerd, dat de Indische jongens nu eenmaal niet voelen voor de betrekking van onderwijzer. Mijnheer de Voorzitter! Ik had gedacht, dat deze meening inderdaad langzamerhand zou zijn onderkend voor wat ze is, n.l.: een mythe. Het schijnt echter tot den heer Van

6de VERGADERING — DONDERDAG 1 AUGUSTUS 1929.

Nadere wijziging van het Europeesch onderwijsreglement en subsidieregeling voor bijzondere Europeesche Kweekscholen.

(DE HOOG, VOORZITTER.)

Helsdingen nog niet genoegzaam te zijn doorgedrongen dat, wat hij daar mededeelde, in zijn algemeenheid niet juist is.

Het zal de Regeering zeker wel bekend zijn, dat hier in Indië in den loop der laatste jaren zooveel mannelijke leerkrachten zijn gevormd, dat vrijwel alle hoofdacte-cursussen door deze abiturienten, wel degelijk eenigen last beginnen te ondervinden wat betreft het behoorlijk gelegenheid geven voor hun opleiding hier te lande. Ik doel hier op de onderbrenging van de candidaten bij de normaal-cursussen. Iets anders is natuurlijk wat de heer Van Helsdingen als tweede argument heeft voorgebracht, n.l. de kwestie van de salariering. Nu hebben zich bij de behandeling van dit onderwerp bij ons tweeërlei mogelijkheid tot oplossing voorgedaan. Wij konden aandringen op meer salaris, maar daarin zit het hem, geloof ik, toch niet. Hoe toch is eigenlijk de toestand op het oogenblik? De heer Van Helsdingen heeft er reeds met een enkel woord op gewezen. De toestand is thans zoo, dat een jongmensch, dat het eindexamen Mulo heeft behaald, overal elders al een vrij aardig begintractement kan krijgen en dan als regel refereert — en als hijzelf het niet refereert, doen zijn ouders dat allicht voor hem — om onmiddellijk te kunnen gaan werken op een behoorlijk aanvangssalaris in plaats van na drie jaar studeeren te komen tot wat de heer Van Helsdingen een behoorlijk aanvangstractement noemde, maar dat in vergelijking met het tractement dat men na drie jaar werken verdient in een anderen tak van dienst of in het particuliere, niet zoo voldoende is als de heer Van Helsdingen schijnt te denken.

Wij hebben een andere oplossing gevonden in de aansluiting van de hoofdacte, zoodat de abiturienten van de Europeesche Kweekschool onmiddellijk zouden kunnen doorgaan voor de hoofdacte en als volwaardige tweede-klassers aan de maatschappij worden gegeven.

Ik zal hierop niet dieper ingaan, omdat dit punt meer specifiek thuisbehoort bij de behandeling van afdeling V. Ik wil alleen maar zeggen, dat de Regeering den toeloop van haar zijde moet prikkelen. Ik wees er gisteren reeds op, op welke wijze Zij dat kan doen. Bij de behandeling van de bijlagen, — ik veronderstel dat die straks nog wel zullen worden behandeld — zal ik daarop nog even terugkomen bij de artikelsgewijze behandeling.

De Voorzitter: Mijne heeren! Aan de orde is thans de artikelsgewijze bespreking van dit ontwerp. Voor hiertoe wordt overgegaan wil ik de aandacht vestigen op art. 55 van het Reglement van orde, luidende:

„Voor den aanvang der beraadslaging over de artikelen of andere onderdeelen van het voorstel kunnen schriftelijke en door ten minste drie leden onderteekende wijzigingen in dat voorstel (amendementen) en wijzigingen daarop (sub-amendementen) bij den secretaris worden ingediend”.

Op het oogenblik zijn nog geen amendementen of sub-amendementen ingediend. Ik wil de leden echter in zooverre tegemoetkomen, dat zij, wanneer zij van plan zijn, om amen-

Handelingen. Zittingsjaar 1929—1930.

(VOORZITTER, VAN HELSDINGEN.)

dementen in te dienen, dit mededeelen bij de bespreking van de artikelen. Daarna kunnen de amendementen worden ingediend en kunnen de overige leden er van kennis nemen, zoodat een vlotte werkwijze verzekerd is.

Aan de orde is artikel 1.

Dit artikel geeft geen aanleiding tot het maken van opmerkingen.

De Voorzitter: Aan de orde is artikel 2.

De heer Van Helsdingen: Mijnheer de Voorzitter! Ik heb er zoeven bij de algemeene opmerkingen op gewezen, hoe noodig het is, dat in deze ordonnantie de noodige soepelheid wordt betracht. Mijn opmerkingen zijn onderstreept door den heer De Hoog die, uitvoeriger dan ik dat had gedaan, naar voren heeft gebracht, hoe de bestaande toestand het optimisme van de Regeering volstrekt niet wettigt. Wij leven op het oogenblik in een overgangstoestand. De toeloop, speciaal van mannelijke gegadigden, naar de kweekscholen moet nog gestimuleerd worden, zooals ook de heer De Hoog heeft gezegd. Daarom zou ik willen vragen of de Regeering in art. 2 niet grootere soepelheid kan betrachten. Ik zou als eerste mogelijkheid van het brengen van meerdere soepelheid willen wijzen op het derde lid van art. 2, luidende:

„Als Europeesche kweekscholen voor onderwijzers worden mede aangemerkt gemengde kweekscholen, waar het aantal mannelijke Europeesche kweekelingen niet minder bedraagt dan gemiddeld 6 per klasse of 18 verdeeld over alle klassen”.

Ik zou willen vragen, of het niet mogelijk is, dat de Regeering een zinsnede aan dit lid toevoegt in dier voege, dat de directeur van Onderwijs en Eeredienst bevoegd is, om onder bepaalde omstandigheden en voor een bepaalden tijd, afwijking van het minimum toe te staan, zonder dat het karakter der school verandert. Ik wil er op wijzen, Mijnheer de Voorzitter, dat de Regeering wel zegt, dat, wanneer het aantal leerlingen vermindert, de kweekscholen nog wel subsidie kunnen krijgen, doch dan op den voet van kweekscholen voor onderwijzeressen. Maar, Mijnheer de Voorzitter, dit kan voor de besturen een geweldigen strop betekenen. De heer Schmutzer heeft zoeven reeds gezegd, dat de subsidieering volstrekt niet gelijk te noemen is en dat de becijfering in de Memorie van Antwoord, naar aanleiding van de vraag in het Gedelegeerdenverslag bij art. 7 gesteld, voor het meest gunstige geval is gegeven n.l. wanneer er 30 leerlingen in de hoogste klasse zitten, waarvan er 20 slagen; als regel kunnen wij aannemen, dat het aantal leerlingen veel geringer is. Dus wanneer het aantal mannelijke leerlingen zoover daalt, dat een school alleen subsidie krijgt op den voet van een kweekschool voor onderwijzeressen, dan vrees ik, dat dergelijke scholen een zeer moeilijken tijd zullen hebben door te maken, juist in deze overgangperiode. Men moet niet denken, dat de besturen der kweekscholen niet alles in het werk zullen stellen, om den toeloop juist van mannelijke Europeesche leerkrachten zoo hoog mogelijk te doen zijn; maar wil men de bestaande kweekscholen niet

6de VERGADERING — DONDERDAG 1 AUGUSTUS 1929.

Nadere wijziging van het Europeesch onderwijsreglement en subsidieregeling voor bijzondere Europeesche Kweekscholen.

(VAN HELSDINGEN.)

in gevaar brengen, dan moet er zoo groot mogelijke soepelheid betracht worden. Mijn bedoeling is, dat aan den directeur van Onderwijs en Eeredienst de bevoegdheid wordt gegeven, om van de hier bedoelde bepaling tijdelijk af te wijken.

De Regeeringsgemachtigde zou kunnen wijzen op het bestaan van artikel 11, dat bepaalt:

„De Gouverneur-Generaal kan in bijzondere gevallen voor een bepaalde kweekschool afwijking toestaan of vrijstelling verleenen van een of meer der bij of krachtens deze ordonnantie gestelde voorwaarden en daaraan zoodanige nieuwe voorwaarden verbinden als Hij noodig achten zal”.

Men zou kunnen zeggen, dat artikel 11 dus reeds een zekere vrijheid, een zekere dispensatiebevoegdheid geeft aan den Gouverneur-Generaal om van het artikel af te wijken. Alleen staat bij mij nog niet vast, of hetgeen in artikel 2(3) staat, is te beschouwen als een der voorwaarden, waarvan de Gouverneur-Generaal mag afwijken. Wellicht kan de Regeeringsgemachtigde mij daarover nader inlichten.

Een tweede mogelijkheid voor grootere soepelheid ligt in de vraag in het Gedelegeerdenverslag, of het niet mogelijk is, om voor de subsidie ook te laten medetellen de mannelijke Inlandsche leerlingen, die krachtens het 5e lid tot een maximum van 25% mogen worden toegelaten. De Regeering heeft in Haar Memorie van Antwoord op blz. 2 daarop geantwoord:

„Dat de niet-Europeesche kweekelingen medetellen voor de berekening van subsidie, blijkt, behalve uit de Memorie van Toelichting, ook uit de ontwerp-ordonnantie (vgl. artikel 7, waar ten aanzien van kweekelingen van anderen dan Europeeschen landaard geen uitzondering wordt gemaakt). Dit is geheel in overeenstemming met de door de Regeering in de 2de gewone zitting van 1926 van den Volksraad (H. blz. 680 r.k.) gedane toezegging, welke echter niet inhoudt, dat het toegestane percentage van 25% niet-Europeesche leerlingen in mindering zou kunnen worden gebracht van het voor een Europeesche Kweekschool voor onderwijzers voorgeschreven minimum aantal van gemiddeld 6 mannelijke Europeesche leerlingen per klasse, hetwelk dan practisch zou worden gereduceerd tot 4”.

Mijnheer de Voorzitter! Ik zou willen zeggen, dat de aanhalingen, die de Regeering in de Memorie van Antwoord gedaan heeft van de behandeling in 1926 in het geheel niet het standpunt der Regeering wettigen. Wij lezen nl. op blz. 7 der Memorie van Toelichting:

„Het ligt derhalve in de bedoeling eene subsidieregeling, uitgaande van analoge grondslagen als de „Subsidie-ordonnantie opleiding Inlandsche „leerkrachten” (Staatsblad 1924 No. 154), in het leven te roepen voor Europeesche kweekscholen, waar het aantal mannelijke leerlingen niet minder bedraagt dan gemiddeld zes per klasse bij een gemiddeld klasminimum van twaalf leerlingen”.

Ik lees hierin in het geheel niet, dat deze mannelijke leerlingen speciaal van Europeeschen landaard moeten zijn en ook in het tweede gedeelte komt deze eisch niet naar voren. Ik zou dus aan de Regeering willen vragen, of Zij op het oogenblik de toezegging niet al te veel inperkt. De Regeering zegt wel, dat de Inlandsche leerlingen medetellen op denzelfden voet als de Europeesche leerlingen, maar hierin is toch een belangrijke afwijking te onderkennen van dat standpunt.

Ik zou daarom gaarne nogmaals willen opmerken, wat in het Gedelegeerdenverslag is gezegd, namelijk dat het wenschelijk is om de mannelijke Inlandsche leerlingen, die krachtens artikel 2(3) toegelaten worden, te laten medetellen voor de berekening van de subsidie, zoodat het woord „Europeesche” zou kunnen vervallen. Desnoods zou nog kunnen worden bepaald, dat het minimum gereduceerd wordt tot 4. Op deze wijze krijgt men meer soepelheid. Ik ben niet bang of de besturen zullen desniettemin trachten het aantal Europeesche leerlingen zoo hoog mogelijk op te voeren.

Een derde mogelijkheid is de regeling, vervat in artikel 2 lid 5. In dat 5e lid wordt bepaald, dat wanneer het aantal leerlingen van een reeds gesubsidieerde kweekschool daalt tot beneden 12 per klasse

„het genot van subsidie gedurende drie achtereenvolgende jaren niet op dien grond verloren gaat, mits in geen jaar het aantal leerlingen daalt beneden gemiddeld 9 per klasse”.

Mijnheer de Voorzitter! Ik vraag mij af of hier voor lid 3 een dergelijke regeling ook niet mogelijk is, dat men bij voorbeeld bepaalt, dat wanneer het getal Europeesche leerlingen beneden de 6 daalt, toch nog gedurende drie jaren de schoolbesturen mogen rekenen op subsidie. Ik ben er van overtuigd, dat het van den kant van de schoolbesturen niet zal ontbreken aan pogingen om het aantal Europeesche leerlingen zoo spoedig mogelijk op te voeren.

De Regeering schijnt ook niet geheel afkeerig van zulk een regeling te zijn, want in Haar antwoord op bladz. 2 lees ik:

„Waar het minimum van gemiddeld 6 mannelijke Europeesche kweekelingen per klasse reeds zeer laag is gesteld, moet de mogelijkheid om gedurende een termijn van 3 achtereenvolgende jaren van dit voorschrift af te wijken, worden ontraden”.

Dus de Regeering stelt zich blijkbaar niet op een zoo positief standpunt, dat geen wijziging mogelijk zou kunnen zijn. Ik zie een mogelijkheid, dat de Regeering wel met ons mee zal kunnen gaan.

Ik heb reeds opgemerkt, dat de Regeering als troost voor de besturen er op wijst, dat wanneer het aantal Europeesche leerlingen daalt beneden 6, de scholen toch nog gesubsidieerd worden als kweekscholen voor onderwijzeressen, maar ik zou in dit verband willen wijzen op het betoog van den heer Schmutzer, die duidelijk heeft aangetoond, dat de nieuwe regeling voor de meisjeskweekschool niet gunstig is en dat de Regeering niet voldoende tegemoet komt aan de kosten, die de schoolbesturen reeds hebben gemaakt.

6de VERGADERING — DONDERDAG 1 AUGUSTUS 1929.

Nadere wijziging van het Europeesch onderwijsreglement en subsidieregeling voor bijzondere Europeesche Kweekscholen.

(VOORZITTER, VAN HELSDINGEN, DE HOOG.)

De Voorzitter: Alvorens het woord aan den volgenden spreker te geven, zou ik den heer Van Helsdingen willen verzoeken om de amendementen, die hij waarschijnlijk straks zal indienen, nu in zoover in het kort te resumeeren, dat hij even punt voor punt aangeeft, wat de inhoud daarvan zal zijn. De heer Van Helsdingen is daarvoor natuurlijk niet woordelijk gebonden aan den tekst, de bedoeling is alleen maar, dat de gedachte wordt bepaald.

De heer Van Helsdingen: Mijnheer de Voorzitter! Ik heb drie mogelijkheden voor grootere soepelheid aangegeven, en ik zou nu gaarne eerst van den Regeerings-gemachtigde willen vernemen, welke van de drie mogelijkheden hem het beste aanstaat. Daarom zou ik eventueel kunnen komen tot het formuleeren van een of meer amendementen.

De Voorzitter: Dat is in strijd met het reglement van orde. Dat zegt uitdrukkelijk, dat eventuele amendementen vooraf moeten worden ingediend. Ik verzoek U dus in elk geval de strekking van door U in te dienen amendementen thans aan te duiden.

De heer Van Helsdingen: Mijnheer de Voorzitter! In de eerste plaats zou ik de mogelijkheid open willen laten dat de directeur van Onderwijs en Eeredienst bevoegd is in bepaalde omstandigheden en bepaalde tijden afwijking toe te staan van het minimum van 6 leerlingen, dus dit te verlagen eventueel tot 4. Mijnheer de Voorzitter! Dat is dan een aanvulling van artikel 2 lid (3).

In de tweede plaats kom ik op de mogelijkheid, dat een bepaling wordt gemaakt, dat al daalt het minimum onder de 6, de schoolbesturen nog gedurende 3 achtereenvolgende leerjaren recht hebben op subsidie overeenkomstig art. 2 lid 5 en ten derde, dat voor de vaststelling van het minimum aantal leerlingen ter verkrijging van subsidie het aantal Inlandsche mannelijke leerlingen ook medetelt.

De heer De Hoog: Mijnheer de Voorzitter! Bij de beschouwingen, die ik zoeven hield, is de wijziging van art. 2 reeds eenigszins door mij aangegeven. Ook hier zou men verschillende oplossingen kunnen kiezen. Ik verwijs kortheidshalve naar hetgeen de heer Van Helsdingen zoo pas vrij uitvoerig naar voren heeft gebracht.

Waar U mij dwingt, Mijnheer de Voorzitter, om in het kort te resumeeren wat een eventueel amendement mijnerzijds zou inhouden, lijkt mij de beste oplossing, dat art. 2, lid 3, wordt aangevuld met een bepaling in den geest van lid 5, nl. dat bij daling beneden het minimum van 6 Europeesche leerlingen, toch nog gedurende drie jaren de subsidie, voorgesteld voor de kweekscholen „voor onderwijzers”, wordt behouden.

Ik ben het met den heer Van Helsdingen — en dus ook met den heer Schmutzer — eens, dat de subsidieering van een meisjeskweekschool in de practijk niet zoo gunstig zal blijken, als de Regeering het in het in de Memorie van Antwoord gegeven voorbeeld aangeeft, omdat een bezetting van

(DE HOOG, SCHMUTZER.)

de hoogste klasse met 30 leerlingen, van welke er dan 20 zouden slagen, in den regel niet bereikt zal worden. En bereikt men dezen voordeeligen toestand niet, dan is de geheele berekening van de Regeering onjuist, omdat ten opzichte van de subsidieering van een jongenskweekschool het aantal leerlingen in veel mindere mate een rol speelt.

Ik ben het echter niet eens met den heer Van Helsdingen, wanneer deze aandringt op het doen medetellen van de niet-Europeesche leerlingen voor het minimum-aantal van 6 Europeesche leerlingen. Hij zou in ieder geval niet verder kunnen gaan dan tot 25% van het totaal. De Regeering zegt, erg in het voordeel van die groep rekenend, dat 25% afgerond naar boven 2 leerlingen betekent. Men zou echter even goed naar beneden kunnen afronden op 1; ik zou dat meer juist achten, maar het is een bijkomstige zaak.

In mijn vorig betoog heb ik reeds gezegd: Is er een tijdelijke depressie, welnu, maak de regeling soepeler, zoodat toch de betrokken bepaling gehandhaafd kan worden. Deze bepaling acht ik nl. in het belang van de opleiding voor het E. L. O. Wanneer men dit minimum nog gaat verlagen, hetgeen klaarblijkelijk door den heer Van Helsdingen wordt toegejuicht, geloof ik, dat het karakter van een dergelijke kweekschool vrijwel verloren gaat; daarom zou ik willen vasthouden aan het genoemde minimum en zou ik alleen een meer soepele bepaling willen en ik gaf zoeven in het kort reeds aan, hoe ik mij een amendement in dien geest dacht. Mijn bedoeling is dus het verkrijgen van de noodige soepelheid in dezen zin, dat over een zekeren tijd, bv. gedurende drie jaren de subsidie ook bij daling beneden het minimum wordt behouden, maar overigens vastgehouden wordt aan den eisch van het minimum-aantal van 6 Europeesche leerlingen.

De heer Schmutzer: Mijnheer de Voorzitter! Ik heb met zeer veel belangstelling aangehoord, hetgeen de heeren Van Helsdingen en De Hoog naar aanleiding van art. 2 hebben opgemerkt. Uit die redevoeringen blijkt heel duidelijk, dat het in de practijk zeer moeilijk is, om het minimum-aantal mannelijke leerlingen, dat door deze regeling wordt vereischt, te verkrijgen. Van beide kanten heeft men er dan ook met zeer grooten nadruk op aangedrongen, dat door de Regeering dat minimum nog verder zal worden verlaagd en dat alle mogelijke faciliteiten zullen worden verleend aan de kweekscholen, waarvan in de toekomst mocht blijken, dat zij het minimum-aantal mannelijke leerlingen niet kunnen handhaven.

De soepelheid, die de heer Van Helsdingen in aansluiting met den heer De Hoog wenscht, speelt in zooverre geheel in mijn kaart, dat zij nog meer accentueert, dat het verschil tusschen de zgn. kweekschool voor „onderwijzers” en de kweekschool voor „onderwijzeressen” in de practijk hoogst subtiel is en dat in de practijk het verschil zelfs gedurende de drie jaren, dat een subsidie zal moeten worden toegestaan bij het dalen beneden het minimum-aantal — van 6 mannelijke Europeesche leerlingen volgens den heer De Hoog

6de VERGADERING — DONDERDAG 1 AUGUSTUS 1929.

Nadere wijziging van het Europeesch onderwijsreglement en subsidieregeling voor bijzondere Europeesche Kweekscholen.

(SCHMUTZER, VAN HELSDINGEN.)

en van 4 volgens den heer Van Helsdingen — vrijwel nihil zal zijn.

Ik vraag mij af, waar het verschil in de practijk bijna wordt uitgewischt en er in elk geval op de kweekschool voor „onderwijzers” steeds een in verhouding grooter aantal vrouwelijke leerlingen is, of het in het leven roepen van regelingen, waarbij zoo sprekende verschillen in subsidieering worden ingesteld, wel gerechtvaardigd is. Wanneer de Regeering de billijkheid betrachten wil, zou Zij verschil moeten maken tusschen zuiver mannelijke, zuiver vrouwelijke en gemengde opleidingsscholen. Hebben wij te maken met een zuiver mannelijke opleidingsschool dan kunnen wij zeggen, dat dit inderdaad een school is, die zal voorzien in het tekort, dat op het oogenblik wordt gevoeld, en waarin noodzakelijk iets ter voorziening moet worden gedaan. Helpen wij nu mede om die hybridische kweekschool in het leven te roepen, waaromtrent wij niet den minsten waarborg hebben, dat zij eenigszins zal voorzien in het tekort aan mannelijke leerkrachten, dan is er voor dit land niets gewonnen, en dit accentueert m.i. op bijzondere wijze, dat de grondslag van deze subsidieregeling verkeerd is en dat zij uit billijkheidsoogpunt moet komen te vervallen.

Ik dank U, Mijnheer de Voorzitter!

Over art. 2 worden geen verdere besprekingen gevoerd.

De artt. 3 en 4 geven geen aanleiding tot het maken van opmerkingen.

De Voorzitter: Aan de orde is artikel 5.

Ik maak de heeren er op attent, dat dit artikel volgens de Memorie van Antwoord gewijzigd is en dat in het 2de lid onder a — tusschen de woorden „doch” en „geen” worden ingelascht de woorden: „aan vrouwelijke kweekelingen”.

De heer Van Helsdingen: Mijnheer de Voorzitter! In dit artikel wordt ter sprake gebracht de duur van den cursus. Er wordt daarin bepaald:

„(1) Het onderwijs aan de kweekschool wordt over een driejarigen cursus verdeeld en gedurende niet minder dan 40 normale schoolweken per jaar gegeven”.

In het Gedelegeerdenverslag is op blz. 2 de vraag gesteld:

„waarom de Regeering voor de bepaling van de minimum-periode per jaar, gedurende welke onderwijs moet worden gegeven, overeenstemming heeft gezocht met de in Nederland geldende regeling. Verdient vergelijking met andere inrichtingen van middelbaar vakonderwijs in Indië niet de voorkeur?”.

De Regeering heeft in Haar Memorie van Antwoord deze vraag afgewezen en op blz. 2 opgemerkt:

„Wegens de gewenschte concordantie van de opleiding van de Europeesche onderwijzers hier te lande met de overeenkomstige opleiding in Nederland is het

(VAN HELSDINGEN.)

noodig, dat zooveel mogelijk gestreefd wordt naar gelijkheid van den opleidingsduur. Langduriger vacanties zouden trouwens niet wel mogelijk zijn, met het oog op den omvang der te behandelen stof. Een vergelijking aan de kweekscholen met andere inrichtingen van middelbaar onderwijs, die uiteraard een geheel ander leerplan volgen, is in dit opzicht niet mogelijk”.

Mijnheer de Voorzitter! Ik zou den Regeeringsgemachtigde wel deze vraag willen stellen. De H. B. S.-en hier te lande, staan vrijwel op denzelfden voet en hebben hetzelfde leerplan als de H. B. S.-en in Holland. Is nu de duur van het onderwijs hier te lande en in Holland volkomen gelijk of is daarin verschil te bespeuren, een verschil, dat m.i. volkomen gerechtvaardigd zou zijn, in verband met het hier heerschend klimaat, dat veel meer van de leerlingen en leerkrachten vergt dan het Hollandsche klimaat. De Regeering erkent zelf, dat de kweekschool zelfs een zwaarder leerplan heeft dan de gewone middelbare school. Daarom juist wil ik er op wijzen, dat er, waar wij hier leven in een afmattend klimaat, dat de kinderen zeer aanpakt, toch alle redenen is, de vacanties der kinderen ook iets ruimer te stellen. Ik meen, dat zulks gerust kan, zonder dat er schade wordt gedaan aan de afwerking van het leerplan. Ik kan hier uit ervaring mededeelen, — ik ben zelf zeventien jaren bij het onderwijs geweest — dat het zeer merkbaar was bij de leerlingen, wanneer het tegen den tijd van de vacanties liep. Hun receptievermogen was veel zwakker dan na de vakantie of in den loop van het schooljaar. Ik zou er daarom op willen aandringen, het aantal normale schoolweken iets lager te stellen, dan de Regeering momenteel voorstelt.

Mijnheer de Voorzitter! In de tweede plaats wil ik wijzen op het gewijzigde gedeelte van lid (2) a van artikel 5.

De Regeering heeft naar aanleiding van een opmerking in het Gedelegeerdenverslag een wijziging aangebracht die, dunkt mij, nog niet de gewenschte duidelijkheid geeft. Er is hier sprake, Mijnheer de Voorzitter, van de vrouwelijke leerlingen, die kunnen worden vrijgesteld van het onderwijs in de wiskunde, mits den dit onderwijs vervangen wordt òf door onderwijs in handwerken, òf door onderwijs in andere huishoudelijke zaken voor meisjes.

De wiskunde is voor jongens algemeen verplicht, en nu was er in het Gedelegeerdenverslag gevraagd, of dat art. 5 lid (2) a wel voldoende voorziet in het geval, dat ook de vrouwelijke leerlingen aan de gemengde Europeesche kweekscholen van dat zelfde voorrecht zullen genieten en dus ook vrijgesteld kunnen worden van het onderwijs in de wiskunde. Het is alleszins logisch dat dit gebeurt, maar het komt hier niet voldoende tot uiting. Ik lees n.l. in art. 5:

„met dien verstande dat:

a. aan Europeesche kweekscholen voor onderwijzeressen ook onderwijs wordt gegeven in de nuttige handwerken voor meisjes”.

en nu met de aanvulling erbij:

6de VERGADERING — DONDERDAG 1 AUGUSTUS 1929.

Nadere wijziging van het Europeesch onderwijsreglement en subsidieregeling voor bijzondere Europeesche Kweekscholen.

(VAN HELSDINGEN, VOORZITTER, DE HOOG.)

„doch aan vrouwelijke kweekelingen geen onderwijs behoeft te worden verstrekt in de wiskunde”.

Ik veronderstel, dat de bedoeling van de Regeering is geweest, door die aanvulling zoowel aan de Kweekscholen voor onderwijzeressen — dat spreekt immers vanzelf — alsook aan de gemengde kweekscholen, indien zij voldoen aan de bepaling van art. 2, lid (3), de vrouwelijke leerlingen vrij te kunnen stellen van het onderwijs in de wiskunde, mits dit vervangen wordt door onderwijs in handwerken of andere huishoudelijke vakken. Zooals het hier staat, is de zaak nog niet voldoende helder. Ik zou dus aan de Regeering willen vragen, of het inderdaad Haar bedoeling is, dat de vrouwelijke leerlingen, hetzij van de kweekscholen voor onderwijzeressen, hetzij van de kweekscholen voor onderwijzers, vrijgesteld kunnen worden van het wiskunde-onderwijs, mits het andere, reeds genoemde onderwijs daarvoor in de plaats treedt.

De Regeering zou waarschijnlijk willen verwijzen naar art. 1 van de Regeeringsverordening, bijlage II der Memorie van Toelichting, blz. 17, waarbij in lid 2 wordt bepaald:

„(2) Vrouwelijke kweekelingen, die niet deelnemen aan het onderwijs in de wiskunde, ontvangen in de daardoor vrijkomende lesuren onderwijs in de nuttige handwerken of andere huishoudelijke vakken voor meisjes”.

Want hier is inderdaad bepaald, dat het geldt zoowel voor de kweekscholen voor onderwijzers als voor die voor onderwijzeressen. Maar wanneer dit in art. 5 lid (2) der grondleggende ordonnantie niet ook uitdrukkelijk wordt bepaald, dan hangt deze bepaling der Regeeringsverordening min of meer in de lucht, dan is dit een uitvoeringsverordening, die niet gedekt wordt door een overeenkomende bepaling in de grondleggende ordonnantie. Daarom zou ik den Regeeringsgemachtigde willen vragen, of het niet noodig is, dat er inderdaad een wijziging in die grondleggende ordonnantie wordt aangebracht.

De Voorzitter: Ik moet hieruit dus zeker afleiden, dat U een amendement zult indienen, volgens hetwelk gemengde- en onderwijzerskweekscholen gelijk worden gesteld op dit punt?

De heer Van Helsdingen: Ja, Mijnheer de Voorzitter.

De heer De Hoog: Mijnheer de Voorzitter! Ik geloof, dat een deel van het betoog van den heer Van Helsdingen had kunnen vervallen, n.l. dat, betreffende het aandringen op vermindering van het aantal van 40 normale schoolweken per jaar, aangezien dit deel van zijn betoog eigenlijk gebaseerd is op een niet onderkennen van den feitelijken toestand. Begrijp ik het wel, Mijnheer de Voorzitter, dan is die op het oogenblik toch zoo, dat het aantal van 40 normale schoolweken per cursusjaar toch werkelijk eerstens een behoorlijk aantal vrije dagen in zich sluit, maar ook overeenkomt met dat der middelbare scho-

Handelingen. Zittingsjaar 1929—1930.

(DE HOOG.)

len en dan geloof ik, dat het geheele betoog, dat de heer Van Helsdingen hierop heeft gebaseerd, en op grond waarvan hij de Regeering vraagt, hoe het eigenlijk is gesteld met de scholen in Holland, toch eigenlijk achterwege had kunnen blijven.

Deze opmerking wilde ik doen voorafgaan aan een opmerking over hetgeen de Memorie van Antwoord antwoordt naar aanleiding van art. 5 (1) en waarbij Zij mededeelt, dat de regeling der vacanties moet worden overgelaten aan de betrokken schoolbesturen van bijzondere scholen. Dit is een mededeeling van de Regeering, die het gemakkelijker maakt voor de schoolbesturen van de kweekscholen, zich aan te passen aan een eisch der praktijk, die zich nogal eens doet gevoelen, n.l. de vacanties in overeenstemming te brengen met de vacanties van de hogere burgerscholen. Want in de praktijk zijn enkele kweekscholen min of meer aangewezen op het leenen van leerkrachten der hogere burgerscholen, en zij zouden dus vanzelf eenige moeilijkheden ondervinden, wanneer de vacanties hunner scholen niet in overeenstemming zijn met die van de hogere burgerscholen.

Deze mededeeling van de Regeering is dus voor mij althans een aangename.

Artikel 5 geeft verder geen aanleiding tot het maken van opmerkingen.

Artikel 6 geeft geen aanleiding tot het maken van opmerkingen.

De Voorzitter: Aan de orde is artikel 7.

De heer De Hoog: Mijnheer de Voorzitter! In het Gedelegeerdenverslag is gewezen op de kwestie van de premie van f 1500, die niet in de juiste verhouding zou staan tot de premie volgens de thans geldende regeling. Ik wil op den voorgrond stellen, dat deze opmerking niet van mij afkomstig is. Maar in verband met het antwoord daarop van de Regeering wensch ik toch te stellen, hetgeen ik zoeven reeds zeide, dat — de Regeering verwijst naar de vergelijkende berekening in de Bijlagen — een premie van f 1500, zij het in een tijd van 3 jaar, waar te voren f 1000 voor 2 jaar werd betaald, niet juist is, aangezien de studie nu veel zwaarder is geworden. Voor de meisjeskweekscholen zal de subsidie dermate verminderen — de heer Schmutzer heeft er reeds op gewezen — dat een verhooging van het bedrag van f 1500 heusch niet zoo onbillijk zou zijn als de Regeering hier wel schijnt te denken blijkens Haar Memorie van Antwoord. Ik zal terzake geen amendement indienen, doch ik wensch alleen de Regeering ernstig in overweging te geven om zelf nog eens na te gaan of het uitgetrokken bedrag inderdaad niet verhoogd moet worden.

Artikel 7 geeft verder geen aanleiding tot het maken van opmerkingen.

De artikelen 8 t/m 15 geven geen aanleiding tot het maken van opmerkingen.

6de VERGADERING — DONDERDAG 1 AUGUSTUS 1929.

Nadere wijziging van het Europeesch onderwijsreglement en subsidieregeling voor bijzondere Europeesche Kweekscholen.

(VAN HELSDINGEN.)

De Voorzitter: Aan de orde is de ontwerp-Regeeringsverordening tot uitvoering van art. 8 van het Europeesch onderwijsreglement (Bijlage I, Memorie van Toelichting).

De heer Van Helsdingen: Mijnheer de Voorzitter! In het Gedelegeerdenverslag zijn naar aanleiding dezer Regeeringsverordening allerlei wenschen en verlangens naar voren gebracht.

In de eerste plaats zou ik hier willen zeggen, dat ik geheel accoord ga met de opmerking van de Regeering in de Memorie van Toelichting, waar Zij op bladzijde 7 zegt, dat bij de samenstelling van de ontwerp-ordonnantie B naar beknoptheid is gestreefd,

„uitgaande van de gedachte, dat de ordonnantie zich tot de hoofdzaken heeft te bepalen en de details, als meer behoorende tot de uitvoering, gevoegelijk ter regeling overgelaten kunnen worden aan een regeeringsverordening”.

Mijnheer de Voorzitter! Ik juich deze soepelheid toe, al wil ik er dadelijk aan toevoegen, dat daardoor verschillende punten, die toch ook van zeer groot belang zijn en op de vaststelling waarvan de Volksraad eventueel invloed zou hebben kunnen uitoefenen, nu min of meer aan de competentie van den Volksraad worden onttrokken. Ik wijs b.v. op hetgeen in artikel 6 van de ordonnantie staat, waarbij niet minder dan 5 punten uit de ordonnantie worden gelicht en worden genoemd voor regeling bij regeeringsverordening. Daarin komt o.a. ook voor een zeer belangrijke kwestie, n.l. die van de splitsing van het personeel. Ik juich het daarom toe en waardeer het ten zeerste in de Regeering, dat Zij niet alleen ons heeft overgelegd de concept-ordonnantie, doch tegelijkertijd te onzer informatie de concepten voor de Regeeringsverordeningen heeft voorgelegd. Het gevolg daarvan is echter, dat, nu er verschillende wenschen naar voren zijn gebracht in het Gedelegeerdenverslag, de Regeering die wenschen gemakkelijk kan terzijde stellen — ik bedoel hier niets hatelijks mee — door de opmerking, die wij ook lezen in de Memorie van Antwoord, n.l.:

„Van de opmerkingen betreffende de ontwerp-regeeringsverordeningen (Bijlage I en II van Ond. 131, stuk 3) is door de Regeering met belangstelling kennisgenomen en Zij stelt zich voor, bij de vaststelling van die verordeningen daarmede v.z.m. rekening te houden”.

Wanneer ik hier nu toch nog enkele punten naar voren wil brengen betreffende deze verordeningen, hoop ik, dat de Regeering ook niet zal schromen bij deze behandeling daarover nog enkele inlichtingen te geven.

In de eerste plaats zou ik ten aanzien van Bijlage I op blz. 9 een enkele opmerking willen maken over art. 4. Dit artikel stelt het aantal leerlingen op 30 per klasse en eerst, indien er 31 in een klasse zijn, mag van splitsing sprake zijn, behoudens dan de uitzonderingen op deze bepaling in lid 2, luidende:

„Splitsing kan reeds plaats hebben bij een aantal van 6 tot 30 kweekelingen, wanneer de klasse een voortzetting vormt van een gesplitste klasse in het voorafgaande leerjaar”.

In het Gedelegeerdenverslag is gevraagd, of het niet wenschelijk is dat splitsing reeds zou kunnen geschieden bij een aantal van 25 leerlingen. Dit is een drukfout, Mijnheer de Voorzitter, bedoeld was 26 leerlingen.

Op blz. 3 van genoemd verslag staat n.l.:

„Een lid drong er op aan, in het belang van het onderwijspeil reeds bij een aantal kweekelingen van 25” — dit moet dus zijn 26, Mijnheer de Voorzitter — „per klasse splitsing voor te schrijven, gelijk ook bepaald is ten aanzien van de H. B. S. en de A. M. S. het lid achtte het billijk, voor de kweekscholen een zelfde maatstaf aan te leggen, ten einde belemmering van het onderwijs door te groote klassen te voorkomen”.

De Regeering verwerpt dit met de mededeeling in de Memorie van Antwoord op blz. 2, door mij zooeven reeds voorgelezen, dat vergelijking met de middelbare scholen haars inziens thans niet op haar plaats is. Ik zou daartegen willen opmerken, dat inderdaad het leerplan van de kweekschool heel anders is dan dat van een A. M. S. Dit leerplan is echter zeker niet minderwaardig te achten en is, wat zwaarte betreft, minstens gelijk te stellen met het leerplan van een A. M. S. De Regeering erkent dit, want elders heeft Zij gezegd, dat het daardoor niet mogelijk is, dat het aantal vacanties vergroot zal worden. Wanneer het op de A. M. S. reeds noodig is ter bereiking van een behoorlijk peil van onderwijs, de klassen te splitsen bij een aantal van 26 leerlingen is er, dunkt mij, alles voor te zeggen, dat voor de kweekschool hetzelfde aantal maatgevend wordt gesteld.

In dit verband wijs ik nog even op de vroegere regeling in Holland op de rijkskweekscholen, waar het maximumaantal leerlingen reeds was gesteld op 20 per klas.

Nog een andere opmerking, Mijnheer de Voorzitter, in verband met art. 20 dezer Regeeringsverordening. In het eerste lid van dit artikel wordt gesproken over de leeftijdsgrenzen, die gesteld worden. De eerste zin van dit lid luidt:

„De kandidaten, die toegelaten worden tot het eerste leerjaar der kweekschool, moeten op 1 Juli van het jaar van toelating hun zestiende levensjaar zijn ingetreden, en hun twintigste nog niet volbracht hebben”.

Ik moge er eerst mijn waardeering over uitspreken, dat hier al een zekere soepelheid wordt betracht in zooverre het betreft een gradatie, die gesteld wordt tussehen 16 en 20 jaar. Ik heb mij echter afgevraagd of het stellen van die maximumgrens wel noodig is. Ik zou willen vragen aan den Regeeringsgemachtigde, wat de reden is waarom men deze maximumgrens heeft aangenomen voor de kweekschool. Het is, naar mij is medegedeeld, voorgekomen, dat er studenten waren, die zouden willen overgaan naar de kweekschool, maar tot die kweekschool, juist omdat zij de

6de VERGADERING — DONDERDAG 1 AUGUSTUS 1929.

Nadere wijziging van het Europeesch onderwijsreglement en subsidieregeling voor bijzondere Europeesche Kweekscholen.

(VAN HELSDINGEN.)

grens hadden overschreden, niet meer konden worden toegelaten.

Herhaaldelijk gebeurt het ook, dat weduwen, die in hun eigen onderhoud moeten voorzien, ook graag de hulpaacte willen halen en daarvoor naar zoo'n kweekschool willen. Zij zijn daarvan nu echter ook uitgesloten. Ik zou daarom willen vragen, of het niet goed is, om de maximumleeftijdsgrens geheel te laten verdwijnen. Ik erken, dat er moeilijkheden en paedagogische bezwaren zijn aan te voeren, b.v. dat het samenvoegen van jongere met zooveel oudere leerlingen zeker niet gewenscht moet worden geacht, maar ik geloof toch, dat het uitzonderingsgevallen zijn en vooral dat, wanneer zulke personen veel ouder zijn, dan het bezwaar niet meer zoo groot zal zijn.

Ik wil bovendien nog wijzen op de grensgevallen. Nog dezer dagen deed zich het geval voor van een Europeesch jongmensch, dat net de leeftijdsgrens had overschreden en niet tot de kweekschool kon worden toegelaten. Ik zou daarom aan den Regeeringsgemachtigde willen vragen, of de bevoegdheid, die art. 35 aan den directeur van Onderwijs toekent zich ook uitgestrekt over die leeftijdsgrens. In art. 35 lees ik nl.:

„De Directeur van Onderwijs en Eeredienst is gemachtigd om, wanneer en voor zoover de omstandigheden dit noodig maken, onder nadere goedkeuring der Regeering, tijdelijk van deze regelen af te wijken en te doen afwijken”.

Indien dit artikel door de Regeering zoo zou worden uitgelegd, dat ook afwijking van den leeftijdsgrens mogelijk is, dan is natuurlijk aan mijn bezwaar tegemoet gekomen en kan voor ieder bijzonder geval de directeur van Onderwijs daarin voorzien.

Een andere opmerking zou ik willen plaatsen bij art. 21. Daar wordt als eisch voor toelating gesteld, dat voor de Nederlandsche taal minstens het cijfers 6 (voldoende) moet zijn behaald. Ik wil aan dit cijfer heelemaal niet tornen, maar ik zou aan de Regeering de vraag willen stellen, of het de bedoeling is, dat dit cijfer 6 is het cijfer van de zoogenaamde cijferslijst van het examen of het cijfer van de laatste rapporten. Waar een examen altijd min of meer een loterijkarakter draagt en het zeer goed mogelijk is, dat allerlei omstandigheden op dat cijfer van invloed zijn, zou ik willen vragen, of het mogelijk is, vooral in gevallen van twijfelachtigen aard als blijkt, dat over het algemeen het cijfer van de rapporten hooger is dan het examencijfer, dat dan alsnog bij het betrokken schoolhoofd inlichtingen kunnen worden gevraagd. Men zou dan kunnen vragen of inderdaad het examencijfer geheel normaal is te achten of dat dit door bijzondere omstandigheden laag is, of hoe in het algemeen de leerling op school was in het Nederlandsch. Daar kan het hoofd van de school beter over oordeelen dan de examencommissie, die alleen rekening kan houden met de resultaten, op het examen zelf behaald.

De heer De Hoog: Volgens de bestaande redactie zijn het de cijferlijsten waarom het gaat.

(VAN HELSDINGEN, DE HOOG.)

De heer Van Helsdingen: Ja, maar er staat niet bij of bedoeld wordt de cijferlijst van het examen of het eindrapport.

Ik wilde bij artikel 25 ook nog een opmerking plaatsen. In art. 26 wordt gesproken over de toelage, die aan mannelijke kweekelingen kan worden gegeven voor kost en inwoning van ten hoogste f 50 's maands. Maar tegelijkertijd wordt in art. 25 gezegd:

„Kweekelingen, die een toelage genieten als bedoeld in artikel 26, zijn vrijgesteld van de betaling van schoolgeld en worden kosteloos voorzien van de benodigde boeken en leermiddelen”.

Lid 3 van art. 25 geeft dan wel een uitbreiding, maar ik zou aan den Regeeringsgemachtigde willen vragen, hoe het nu staat met de bijzondere kweekscholen. Hebben die ook recht gratis schoolboeken en leermiddelen uit te reiken aan hen, die een dergelijke toelage genieten? In art. 9, 2de lid vind ik alleen staan:

„Ten behoeve van de mannelijke kweekelingen kan een toelage worden verleend voor kost en inwoning, op den voet van de desbetreffende bepalingen van het reglement Europeesche Kweekscholen”.

Hier is geen sprake van het gratis verstrekken van leermiddelen en daarom vraag ik, of aan het artikel geen uitbreiding in deze richting zou kunnen worden gegeven.

De heer De Hoog: Mijnheer de Voorzitter! Ik zal mijn geacht medelid, den heer Van Helsdingen, op den voet volgen en alle artikelen, die hij onder de loupe genomen heeft, ook bespreken, om hem bij te vallen of mijn meening tegenover de zijne te plaatsen.

Het eerste punt betreft artikel 20, waarin sprake is van de leeftijdsgrenzen. Ik zou den heer Van Helsdingen willen vragen, of hij zelf niet vindt, dat er tenslotte leeftijdsgrenzen moeten worden gesteld en dat het met aangaat dat iemand van bijv. 35 of 40 jaar nog eens gaat studeren voor de hulpaacte. Als dan de grens is gesteld — zooals hier is geschied — op 16 tot 20 jaar voor iemand, die alleen de Mulo heeft doorlopen en wanneer dan deze grens voor iemand, die de vierde klasse der H. B. S. heeft doorlopen of het eindexamen eener 5-jarige H. B. S. of een daarmede overeenstemmend examen der A. M. S. met goed gevolg heeft afgelegd, met resp. 1 en 2 jaar wordt verlengd — want dat is de bedoeling van het laatste gedeelte van het eerste lid van art. 20 — dan vraag ik mij af, of dit niet geheel in het belang van het onderwijs zelf is.

Nu geef ik onmiddellijk toe, dat er zich gevallen kunnen voordoen, waarbij het door bijzondere omstandigheden wel wenschelijk zou zijn om een leerling toe te laten, die de hoogste leeftijdsgrens overschreden heeft, maar het lijkt mij toe, dat in artikel 20(2) reeds een correctief wordt gegeven want daar staat:

„Door den directeur van Onderwijs en Eeredienst kan aan personen, die niet voldoen aan de gestelde leeftijdsgrenzen, in bijzondere gevallen worden vergund als toehoorder de lessen bij te wonen”.

6de VERGADERING — DONDERDAG 1 AUGUSTUS 1929.

Nadere wijziging van het Europeesch onderwijsreglement en subsidieregeling voor bijzondere Europeesche Kweekscholen.

(DE HOOG.)

De heer Van Helsdingen: Daarop kom ik straks terug!

De heer De Hoog: Nu is het mogelijk, dat de heer Van Helsdingen daarmee niet tevreden is, maar dan stel ik tegenover zijn meening de mijne, dat het juist is, dat er leeftijdsgrenzen worden gesteld, ook in verband met de verdere carrière van dergelijke leerlingen. Ik vind de gegeven correctie, waardoor personen, die de hoogste leeftijdsgrens overschreden hebben niet uitgesloten worden, maar de lessen als toehoorder kunnen volgen en tenslotte examens kunnen doen, niet ongewenscht.

Nu artikel 21. De heer Van Helsdingen heeft eigenlijk den vinger gelegd op wat ik zou willen noemen een omissie van de Regeering ten aanzien van dit artikel. Toen ons dit ontwerp werd aangeboden — U zult zich herinneren, Mijnheer de Voorzitter, dat dit ongeveer een jaar geleden was — bestond er nog geen eind-examen voor de Mulo; men moest dus afgaan op de cijferlijsten. Wat de heer Van Helsdingen betoogde, dat men moet afgaan op de cijferlijsten is juist de grond van dit artikel.

Thans is de zaak anders geworden, omdat men intusschen de eindexamens voor de Mulo heeft ingevoerd. Nu rijst de vraag: moet men thans afgaan op de cijfers van het diploma, uitgereikt door de examencommissie, of moet men, wat de heer Van Helsdingen gaarne wil, eenige tegemoetkoming betoonen door rekening te houden met de voorafgaande op de school behaalde cijfers en zeggen: de leerling kan wat zenuwachtig zijn geweest op het examen, of wat dan ook en daardoor is zijn examencijfer lager geworden dan het anders zou zijn geweest, afgaande op de schoolcijfers.

Het lijkt mij toe, dat de heer Van Helsdingen zijn vraag zoo aan de Regeering moet voorleggen en niet op de wijze, waarop hij het heeft gedaan.

Thans artikel 26. Bij de behandeling van afdeling V der begroeting voor 1930 heb ik in den Volksraad er reeds op gewezen, dat hier naar mijn meening een omissie is begaan. Hier wordt een toelage van f 50 gegeven voor kost en inwoning en daaraan is, volgens artikel 25, verbonden vrijstelling van schoolgeld en vrijdom van boeken. Eergisteren heb ik reeds op aangedrongen dat aan de particuliere kweekscholen dezelfde faciliteiten zullen worden verleend. Ik zal daarom eventueel op artikel 26 een amendement indienen, in dezen zin, dat aan de toelage voor kost- en inwoning ook zal worden toegevoegd vrijstelling der betaling van schoolgeld en vrijdom voor boeken en leermiddelen.

De Voorzitter: Men kan geen amendement indienen op een regeeringsverordening.

De heer De Hoog: U hebt gelijk, Mijnheer de Voorzitter! Ik wil inzake deze materie dus alleen aandrang uitoefenen op den Regeeringsgemachtigde en zal eventueel door middel van een motie dezen aandrang trachten te versterken.

Mijnheer de Voorzitter! Ik heb zoeven reeds gewezen

(DE HOOG, VOORZITTER, VAN HELSDINGEN.)

op het feit — dat ik op zichzelf niet verkeerd acht — dat er een vrij groot aantal Inlandsche jongelieden wordt toegelaten tot de Europeesche kweekschool te Soerabaja. Nu zou ik de Regeering de volgende vraag willen stellen. Is het juist, hetgeen ik heb vernomen, dat aan de Inlandsche jongelieden, die deze kweekschool te Soerabaja bezoeken, een toelage wordt gegeven van f 80 's maands?

De Voorzitter: Aan de orde is de ontwerp-regeeringsverordening ter uitvoering van de artikelen 5, 6, 7, 8 en 12 van de subsidieordonnantie Europeesche Kweekscholen (Bijlage II Memorie van Toelichting).

De heer Van Helsdingen: Mijnheer de Voorzitter! .....

De Voorzitter: Ik merk op, dat de heer Van Helsdingen niet in de gelegenheid is geweest, het commissie-onderzoek mede te maken. Ik heb er geen bezwaar tegen — dat heeft de vergadering trouwens reeds gezien — den heer Van Helsdingen in de gelegenheid te stellen, alsnog eenige opmerkingen omtrent dit onderwerp te maken. Ik verzoek den heer Van Helsdingen echter wél, hiervan een gepast gebruik te maken, want als een der leden, om welke reden dan ook, niet in de gelegenheid is geweest, het commissie-onderzoek bij te wonen, is het niet gebruikelijk, dat dit kan worden hersteld door de opmerkingen, die men tijdens het commissie-onderzoek niet heeft kunnen maken, bij de openbare behandeling te plaatsen. Dit zou te veel tijd van de vergaderingen vergen. Ik verzoek den heer Van Helsdingen dus bij de bespreking van bijlage II zich zeer te willen beperken.

De heer Van Helsdingen: Dat zal ik doen, Mijnheer de Voorzitter!

In de eerste plaats wil ik, wat art. 3 betreft, verwijzen naar de opmerkingen ten aanzien van het aantal leerlingen per klas, die ik heb gemaakt bij de bespreking van de eerste regeeringsverordening, in de hoop dat de Regeeringsgemachtigde daaraan aandacht zal willen wijden. Ik erken met waardeering, dat de Regeeringsgemachtigde eenige soepelheid heeft betracht ten aanzien van de mogelijkheid van splitsing, wat artikel 3 zelf betreft.

Over art. 6, de leeftijdsgrens, zal ik niet meer spreken; ook hier volsta ik met te verwijzen naar hetgeen ik over dit onderwerp reeds heb gezegd bij de eerste regeeringsverordening. Ik wil er alleen aan toevoegen, dat de bezwaren, die de heer De Hoog heeft genoemd, de paedagogische bezwaren, ook reeds door mij zijn genoemd; ten deze dring ik weer aan op het betrachten van de noodige soepelheid.

Wat betreft de toelating van ouderen als toehoorder, zou ik willen vragen, of deze ouderen ook tot de examens worden toegelaten en of zij, wanneer zij het diploma hebben behaald, ook benoembaar zijn tot onderwijzer. Zoo ja, dan is het toch alleszins billijk dat, wanneer dergelijke

6de VERGADERING — DONDERDAG 1 AUGUSTUS 1929.

Nadere wijziging van het Europeesch onderwijsreglement en subsidieregeling voor bijzondere Europeesche Kweek-scholen. — Regeling voor het beheer van Inlandsche gemeente-credietinstellingen in de provincies op Java en Madoera.

(VAN HELSDINGEN, DE HOOG, VOORZITTER.)

toehoorders het onderwijs volgen, zij worden medegerekend onder het aantal Europeesche leerkrachten, wanneer zij mannelijk zijn of althans is het billijk dat ten aanzien van hen in de subsidieregeling wordt bepaald, dat scholen, die dergelijke toehoorders opleiden en afleveren als volwaardige onderwijskracht, mogen rekenen op subsidiëring op den voet waarop de subsidie voor onderwijzeressen wordt bepaald, zoodat het bestuur voor zijn aflevering f 1500 zal kunnen toucheeren.

Verder zou ik ten aanzien van art. 16 nog een vraag willen stellen. Onder de subsidies voor de inrichting der school wordt daar genoemd:

„a. een subsidie ineens voor de kosten van eerste inrichting van de schoollokalen, daaronder begrepen de leermiddelen voor algemeen gebruik, ook die benodigd voor het onderwijs in de nuttige handwerken”.

Ik zou den Regeeringsgemachtigde willen vragen of onder „de leermiddelen voor algemeen gebruik” ook vallen de leermiddelen voor handenarbeid. Indien dit niet het geval mocht zijn, zou ik willen vragen, of de Regeering dit artikel wil aanvullen met leermiddelen voor handenarbeid, want het is redelijk, dat de schoolbesturen daarvoor ook subsidie krijgen.

De heer De Hoog: Mijnheer de Voorzitter! Overeenkomstig Uwe aanwijzigingen zal ik mij alleen bepalen tot de Memorie van Antwoord op bijlage II en dan wil ik mij speciaal begeven in hetgeen gezegd is ten aanzien van art. 4, lid 2.

In het ontwerp wordt aangegeven, dat een van de leeraren met den titel van directeur met de leiding van het onderwijs is belast; hij moet dan zijn in het bezit van een volledige middelbaar-onderwijs-bevoegdheid.

In het Gedelegeerdenverslag heeft men gevraagd, wat eigenlijk moet worden verstaan onder „volledig middelbaar-onderwijs-bevoegdheid”. Het antwoord der Regeering in de Memorie van Antwoord luidt daarop als volgt:

„Onder „volledige middelbare bevoegdheid” moet worden verstaan een academische graad of een akte van bekwaamheid, bevoegdheid gevende voor een H. B. S. met 5-jarigen leergang” — tot zoover kan ik mij er absoluut mede vereenigen — „alsook de B-akte voor opvoedkunde”.

Ik geloof, dat het niet juist is, dat men een dergelijke bekwaamheid eischt van den directeur eener kweekschool, naar mijn meening is hij de man, die het toezicht heeft en die organiseert. Het lijkt mij dus niet noodig, dat hij tevens zou moeten beschikken over de acte B voor opvoedkunde, waardoor de kring van gegadigden voor het directeurschap uit den aard der zaak heel wat kleiner zou moeten worden.

In verband hiermede zou ik willen aandringen op het laten vallen van den eisch van de B-akte voor opvoedkunde.

De Voorzitter: Mijne Heeren! Hiermede zijn de besprekingen in eersten termijn over dit onderwerp van de zijde van het College van Gedelegeerden beëindigd.

Aanhangsel. Zittingsjaar 1929—1930.

(VOORZITTER, KOESOEMO JOEDO.)

Ik stel voor, dat thans tot pauze zal worden overgegaan en dat aan het eind der pauze de verschillende amendementen zullen worden ingediend en bekend gesteld, ook aan den geachten Regeeringsgemachtigde. Indien de Regeeringsgemachtigde dan wenscht te antwoorden in tweeden termijn, zal worden overgegaan tot de behandeling der amendementen. Zoo niet, dan zal de behandeling van dit onderwerp worden opgeschort en zal worden overgegaan tot de behandeling van het daaropvolgende ontwerp.

De vergadering wordt te 11.13 uur v.m. geschorst en te 11.30 uur v.m. hervat.

De Voorzitter: Mijne heeren! Momenteel zijn nog geen amendementen ingediend. Ik verwacht evenwel, dat de heeren die amendementen willen indienen, dit te zijner tijd zullen doen.

De heer Van Helsdingen: Ja, zeker, Mijnheer de Voorzitter.

De Voorzitter: In verband dus met het feit, dat amendementen zullen worden ingediend, is het niet mogelijk het Regeeringsantwoord thans te verwachten. Ik schort daarom de behandeling van dit ontwerp op tot een nader te bepalen datum. Van te voren zullen dan de amendementen, die zullen worden ingediend, worden gedrukt, rondgedeeld en aan de Regeering bekend gesteld, zoodat wij dan de tweede behandeling van dit ontwerp kunnen aanvangen met het antwoord der Regeering.

Aan de orde is de gewijzigde ontwerp-ordonnantie, strekkende tot intrekking van de ordonnantie van 18 December 1925 (Staatsblad No. 650) en vaststelling van regelen voor het beheer van Inlandsche gemeente-credietinstellingen in provinciën op Java en Madoera met uitzondering van de ressorten der stadsgemeenten, en voor het beheer van de geldmiddelen dier instellingen (Ond. 134, zitt.-jaar 1928—1929; Ond. 29, zitt.-jaar 1929—1930).

Mijne heeren! Ook de behandeling van dit ontwerp wordt in tweeën geplist. Eerst worden de algemeene opmerkingen gemaakt en daarna stel ik aan de orde de artikelsgewijze behandeling.

Aan de orde zijn thans de algemeene beschouwingen over de ontwerp-ordonnantie.

De heer Koesomo Joedo: Mijnheer de Voorzitter! De medewerking van ons college wordt gevraagd inzake totstandkoming van en ordonnantie, waarvan het gewijzigd ontwerp thans onze aandacht heeft. Het Regeeringsvoorstel dus, belichaamd in deze gewijzigde ontwerp-ordonnantie, beoogt

Regeling voor het beheer van Inlandsche gemeente-credietinstellingen in de provincies op Java en Madoera.

(KOESOEMO JOEDO.)

blijkens den considerans met intrekking van de bestaande regeling, opgenomen in Staatsblad 1925 No. 650, vaststelling van „eenige regelen voor het beheer van Inlandsche gemeentecredietinstellingen in provinciën op Java en Madoera, met uitzondering van de ressorten der stadsgemeenten, en voor het beheer van de geldmiddelen dier instellingen”.

Het zwaartepunt van dit voorstel ligt — zie ik het goed, Mijnheer de Voorzitter — in een door de Regeering gedachte voorziening in een reeds lang gevoelde behoefte, met name een algemeener en ruimer toepassing der bepalingen op het stuk van overschrijvingen van overtollige gelden, zoowel van loemboengs als desabanken, op desakassen, in dier voege, dat bedoelde overschrijvingen eens in de drie jaar kunnen geschieden, te beginnen zoo mogelijk nog met dit jaar, terwijl in de tusschenliggende perioden alsdan geen uitkeeringen aan de desa behoeven te worden gedaan.

Bedoelde voorziening nu laat zich treffen door herziening van artikel 10 van de ordonnantie in Staatsblad 1925 No. 650 en het geven van de door die herziening noodig wordende uitvoeringsvoorschriften.

Met de aanhangig gemaakte wijziging van genoemd artikel 10 kan ik mij geheel vereenigen. Ik deel niet de door sommigen gekoesterde vrees voor misbruiken als gevolg van die wijziging. Terecht wordt van Regeeringszijde in de Memorie van Antwoord ten aanzien van de in het Afdeelingsverslag tot uiting gekomen vrees, dat door die wijziging gestreefd zal worden naar verlaging van desalasten ten koste van de leeners van loemboengs en desabanken, opgemerkt, dat inderdaad de neiging tot die verlaging bestaat, doch dat daartegen door de artikelen 9 en 10 van het ontwerp afdoende wordt gewaakt.

Een tweede voornaam punt in het Regeeringsvoorstel vormt het nieuwe artikel 23, met welks toevoeging aan de ordonnantie ik volkomen instem. Met de Regeering toch acht ik het gewenscht, om in gevallen, dat de op verschillende plaatsen door de regeling voorgeschreven overeenstemming tusschen regentschapsraad en directeur der centrale kas niet is verkregen, den gouverneur van het gewest als hoogere instantie in te schakelen, waartoe het nieuwe artikel 23 gelegenheid biedt.

Behalve genoemde punten, Mijnheer de Voorzitter, omvat het Regeeringsvoorstel wijzigingen, die in hoofdzaak verbeteringen van technischen aard zijn, en verder nog andere in verband met de verdere doorvoering van de bestuurshervorming op Java en Madoera noodig geachte wijzigingen, welke alle bij mij geen bezwaar ontmoeten. Ter wille van de overzichtelijkheid werd ons college een ontwerp voor een geheel nieuwe regeling voorgelegd, dat intusschen vervangen is door een gewijzigd ontwerp. Dit gewijzigd ontwerp, Mijnheer de Voorzitter, vertoont overduidelijk de diepe sporen van de doorwerking van opbouwende critiek, in casu door ons college tijdens het commissoriaal onderzoek op het oorspronkelijk ontwerp geoeffend. Kon het Regeeringsvoorstel in zijn oorspronkelijke gedaante reeds op mijn steun rekenen, Mijnheer de Voorzitter, de talrijke door de Regeering aan de hand

(KOESOEMO JOEDO, VOORZITTER, KERKKAMP.)

van de desbetreffende in het Afdeelingsverslag geplaatste suggesties, ingelaschte aanvullingen van en aangebrachte wijzigingen in het oorspronkelijk ontwerp, doen het mij des te lichter vallen, mij geheel accoord te verklaren met den tekst van het gewijzigd ontwerp, tot de onverkorte plaatsing waarvan in het Staatsblad ik dan ook volgaarne zal medewerken.

Ik dank U, Mijnheer de Voorzitter.

De Voorzitter: Alvorens aan den volgenden spreker het woord te verleenen, wil ik voorstellen met het oog op het aantal sprekers, dat zich voor dit onderwerp heeft laten inschrijven, den spreektijd voor de algemeene beschouwingen te bepalen op 15 minuten.

De heer Fruin: Een spreektijd van 10 minuten zou misschien ook wel voldoende zijn.

De Voorzitter Heeft niemand bezwaar tegen een beperking tot 10 minuten? Zoo niet, — dan stel ik den spreektijd voor de algemeene beschouwingen op 10 minuten.

De heer Kerkkamp: Mijnheer de Voorzitter! Ik meen te mogen onderstellen, dat U niet met het oog op „den volgenden spreker” het voorstel hebt gedaan, den spreektijd te beperken tot 10 minuten, want het is niet mijn plan, dezen tijd geheel te gebruiken.

Mijnheer de Voorzitter! Ik zou mij in de eerste plaats willen aansluiten bij den vorigen spreker. Ook door mij is met veel genoegen geconstateerd, dat in het aanvankelijke ontwerp een aantal verbeteringen zijn aangebracht, waarvan naar mijn meening vooral de wijziging van art. 21 van zeer groot belang is. Geen wijziging is aangebracht in art. 10, waarvan de korte inhoud is, dat overschrijvingen om de drie jaar kunnen plaats hebben. Uit dat artikel bleek niet, dat die overschrijving voor den eersten keer reeds dadelijk zou kunnen plaats hebben, doch dat is thans door de Regeering toegezegd buiten de redactie van het artikel om. Er stond in dat artikel n.l., dat om de drie jaren overschrijving kan plaats hebben en daaruit blijkt ten eenenmale niet, dat het de bedoeling was, de reeds bij die instellingen berustende gelden, welke ettelijke tonnen bedragen, reeds bij den aanvang over te schrijven, derhalve vóórdat de eerste termijn van drie jaren inging. Dat is nu uit de Memorie van Antwoord gebleken en daarvoor ben ik zeer erkentelijk.

Dan zou ik nog een meer algemeene opmerking willen maken. In het Afdeelingsverslag is n.l. gesproken over coöperatieve desa-bankjes en terecht heeft de Regeering in de Memorie van Antwoord gezegd, dat de desa-credietinstellingen niet in een dergelijken vorm konden worden gegoten en dat volgens art. 5 van de Inlandsche gemeente-ordonnantie het desahoofd zorgt voor een richtig beheer o.a. van de instellingen der gemeente, waartoe dan natuurlijk ook behooren de gemeentelijke credietinstellingen. Maar aangezien ik een zeer groot voorstander ben van coöperatieve

Regeling voor het beheer van Inlandsche gemeente-credietinstellingen in de provincies op Java en Madoera.

(KERKKAMP, MIDDENDORP.)

crediet-instellingen, zou ik deze vraag willen stellen: Is het niet mogelijk een overgang te maken van deze gemeentelijke credietinstellingen naar op coöperatieven grondslag ingerichte bankjes? Op het oogenblik bestaan de besturen van deze instellingen niet alleen uit het desahoofd en eenige leden van het desabestuur, doch ook ten deele uit personen, die behooren tot de deelgerechtigden. Ik kan mij dus voorstellen, dat het mogelijk zou zijn, dat op een gegeven oogenblik het aantal leden van het bestuur, behorende tot de deelgerechtigden, zoo groot is, dat het desahoofd en de leden van het desabestuur zich zouden kunnen terugtrekken, zoodat dan deze gemeentelijke credietinstelling als het ware automatisch zou kunnen overgaan in een coöperatieve instelling. Nu weet ik wel, dat de Regeering in de Memorie van Antwoord zegt, dat de vraag of omzetting van Inlandsche gemeente-credietinstellingen in coöperatieve banken mogelijk en wenschelijk is, thans nog niet kan worden beantwoord, aangezien de Regeering eerst nog een daaromtrent uit te brengen rapport van twee heeren, die in Britsch-Indië een studie-reis met betrekking tot deze kwestie hebben ondernomen, wenscht af te wachten, doch ik ben zulk een principieel voorstander van de inrichting op coöperatieven grondslag van dergelijke kleine banken, dat ik zou willen vragen of de Regeering het niet mogelijk acht, zonder nu dadelijk in deze ontwerp-ordonnantie principieele wijzigingen aan te brengen, een geleidelijken overgang van gemeentelijke credietinstellingen tot instellingen op coöperatieven grondslag te bewerkstelligen, waarvoor dan alleen noodig zou zijn, dat op een gegeven oogenblik, natuurlijk geheel vrijwillig, de leden van het desabestuur zich uit het bestuur terugtrekken en zodoende het beheer geheel wordt overgegeven aan de uit de deelgerechtigden voortgekomen leden. Dan zou vanzelf vervallen het bezwaar, dat op het oogenblik ontegenzeggelijk bestaat en waartegen dan ook maatregelen zijn genomen in de artt. 9 en 10 van het ontwerp, dat bij het desabestuur neiging bestaat tot verlaging van de desalasten ten koste van de leeners der loemboengs en desabanken. Die neiging is zeer natuurlijk, want per slot van rekening is dat desabestuur, en daarmee ook de desakas, min of meer verantwoordelijk voor hetgeen gebeurt met deze credietinstellingen; niet alleen de desahoofden dragen de financieele verantwoordelijkheid, maar de financieele gevolgen van een verkeerd beleid in deze komen ook ten laste van de desakas. Ik kan mij dus voorstellen, dat men ook wel degelijk van de voordelen wil genieten. De Regeering heeft dat — naar mijn meening terecht — tot op zekere hoogte tegengegaan, maar daarnaast staat dan ook, dat men verstandig zal doen, indien men zoo spoedig mogelijk het desabestuur uitschakelt en de zaak overgeeft aan de deelgerechtigden van de instelling.

Ik dank U, Mijnheer de Voorzitter.

De heer Middendorp: Mijnheer de Voorzitter! Crediet is een der schoonste vindingen ter wereld; het is meer waard dan de ontdekking der beide Indiëën. Zoo heeft ruim tweehonderd jaar geleden John Law gezegd.

(MIDDENDORP, BLAAUW.)

De heer Bruineman: John Law. Dat was een falsaris!

De heer Middendorp: Ik zou willen opmerken, dat John Law een geniale falsaris was, maar ook falsarissen kunnen wel eens belangrijke dingen zeggen.

Crediet is goed met de betrekking tot productieve doeleinden, maar als er gemakkelijk crediet wordt verschaft voor consumptieve doeleinden is die verschaffing een groot nadeel. Nu zien wij hier op Java, waar bij het dorpscredietwezen millioenen guldens jaarlijks omgaan, dat de verschaffing van gemakkelijk crediet voor consumptieve doeleinden een groot nadeel is geworden en wij hier een soort „Schuldenwirtschaft" hebben gekregen. Ik wijt dit vnl. aan het feit, dat er bij de credietverleening te veel ambtelijke bemoeienis is, dat het desahoofd o.a. te veel macht heeft. Nu heeft de Memorie van Antwoord geconstateerd, dat het desahoofd op het oogenblik nooit kan worden uitgeschakeld — zooals in het midden van de eerste bladzijde te lezen staat — maar daartegenover wil ik stellen een zinsnede uit het begin dezer memorie, waarop de heer Kerkkamp ook al reeds heeft gewezen, n.l.:

„§ 1. De vraag of omzetting van Inlandsche gemeentecredietinstellingen in coöperatieve banken mogelijk en wenschelijk is, kan de Regeering thans nog niet beantwoorden. Zij wenscht het rapport af te wachten van Prof. Boeke omtrent de door hem en Dr. van der Kolff in Britsch-Indië ondernomen studiereis op het gebied der coöperatie".

Ofschoon ik algeheele omzetting prefereer, zou ik erop willen wijzen, dat er een tusschenweg bestaat tusschen het maken van een Inlandsche gemeentecredietinstelling tot een coöperatieve vereeniging, zooals b.v. de bankjes in de Karolanden zijn en tusschen het credietwezen, zooals dat op dit oogenblik in Java werkt. Die tusschenweg is deze, dat het gemeentebestuur werkt met een commissie, waaraan groote macht zou kunnen worden gegeven in de richting, als de heer Kerkkamp bedoelt. Ik hoop daarom, dat met deze mogelijkheid rekening zal worden gehouden en dat dus deze ordonnantie, mocht zij worden aangenomen, zoo spoedig mogelijk weer zal worden gewijzigd.

De heer Blaauw: Mijnheer de Voorzitter! Ik zou slechts een kort opmerking willen maken in verband met het Regeeringsantwoord op de suggestie in het Gedelegeerdenverslag ten opzichte van het vervangen van den term „gouverneur" door den term „college van gedeputeerden". De Regeering is op die suggestie niet ingegaan, hetgeen ik mij tot op zekere hoogte kan voorstellen, doch de motiveering daarvan kan ik voorloopig nog niet onderschrijven. De Regeering drukt zich hier als volgt uit:

„Uitoefening van de in het ontwerp aan den gouverneur toegedachte bevoegdheden door het college van gedeputeerden acht de Regeering minder juist, aangezien de provincie buiten het dorpscredietwezen staat. Alleen het Land met zijn organen (Gouverneur,

Regeling voor het beheer van Inlandsche gemeente-credietinstellingen in de provincies op Java en Madoera.

(ELAAUW, VAN HELSDINGEN.)

Bestuursambtenaren, Centrale Kas) en het Regentschap hebben daarmede bemoeienis".

Deze verklaring moet in haar algemeenheid onjuist zijn. De provincie kan onmogelijk buiten het dorpscredietwezen staan. De provincie kan niet buiten eenige bemoeienis met de credietinstellingen blijven, dit blijkt wel dadelijk uit den zin, die door de Regeering in de Memorie van Antwoord daaraan wordt toegevoegd n.l.:

„De provincie heeft wel toezicht op de regentschappen doch niet op de desa's".

Uit dit toezicht op de regentschappen blijkt wel duidelijk, dat de provincie pertinent bemoeienis moet hebben met het dorpscredietwezen en de desa's. Op iedere verordening, die de regentschapsraden vaststellen in het belang van de desa's en van het dorpscredietwezen, heeft de provincie — en in het bijzonder het college van gedeputeerden — wel dadelijk toezicht. Zij moeten die verordeningen kunnen beoordeelen aan de hand van de toestanden, die in de desa's bestaan.

Iedere beslissing, die de regentschapsraad of het college van gecommitteerden neemt ten opzichte van het dorpscredietwezen en ten opzichte van de desa's, is onderworpen aan de bemoeienis van het college van gedeputeerden. Dat dit college ook niet geheel buiten dit ontwerp gehouden is, kan o.a. blijken uit een artikel in het voorliggende ontwerp zelf en wel uit art. 20 lid 4, waarin het college van gedeputeerden erbij gehaald wordt om goedkeuring te verleen op de door den regentschapsraad vastgestelde regelen. Ik wil in het algemeen dus zeggen, dat de reden, die de Regeering aangeeft om het college van gedeputeerden buiten de voorliggende regeling te houden, op zichzelf niet geheel juist kan zijn. In dit verband zie ik dan ook tot nu toe nog steeds geen reden, waarom b.v. in art. 23 waarin een zekere beslissingsbevoegdheid gegeven wordt aan den Gouverneur, deze daar niet door het college van gedeputeerden kan worden vervangen. Ik zal het hierbij laten.

De heer Van Helsdingen: Mijnheer de Voorzitter! Bij de algemeene beschouwingen over dit ontwerp, wil ik vier opmerkingen maken.

In de eerste plaats, zou ik de vraag willen stellen, of deze ordonnantie ter behandeling gezonden is naar het departement van Justitie. Ik krijg den indruk uit de vele wijzigingen, redactionneele en technisch-juridische, die zijn aangebracht, dat zulks niet het geval is geweest. Maar dan blijkt ook hieruit weer, hoe gewenscht het is, dat het departement van Justitie een hoofdambtenaar voor de wetgeving er bij heeft gekregen, opdat al dergelijke ordonnaties eerst bij het departement van Justitie behandeld kunnen worden.

In de tweede plaats is de absolute uitspraak van de Regeering, die daareven reeds door den heer Middendorp is behandeld, n.l., dat het desahoofd dus — daar leg ik den nadruk op, Mijnheer de Voorzitter, — nooit kan worden uitgeschakeld, natuurlijk niet geheel juist. De Inlandsche gemeenteordonnantie is een ordonnantie zonder meer, dus

(VAN HELSDINGEN.)

kan deze ordonnantie, die van gelijke kracht is, terzake afwijkende bepalingen bevatten, en is het dus onjuist te zeggen dat het desahoofd nooit uitgeschakeld zal kunnen worden.

In de derde plaats wil ik een opmerking maken, die niet minder dan 5 artikelen tegelijk betreft. n.l. de artt. 5(1), 8(1) 10(2), 13(2) en 19(1). In het Gedelegeerdenverslag is op bladz. 3 de wensch naar voren gebracht om de woorden „na overleg" te vervangen door „na raadpleging". De Regeering heeft gemeend aan de geopperde bezwaren tegemoet te kunnen komen, door voortaan te spreken van „in overleg". Ik zou de Regeering alsnog willen aanraden de woorden „na raadpleging" te gebruiken, want in de woorden „in overleg" ligt een zekere medezeggenschap. In ieder geval de aandacht wordt door die woorden meer op medezeggenschap gericht, dan wanneer men spreekt van „na raadpleging". In denk hier b.v. ook aan de terminologie:

„Na gemeen overleg met de Staten-Generaal".

Mijnheer de Voorzitter! Een vierde bezwaar gaat tegen de indeeling van het ontwerp in Ten eerste en Ten tweede. De Regeering stelt voor:

„Ten eerste: met intrekking van de ordonnantie enz." vast te stellen .....
en dan komt de ordonnantie
en

„Ten tweede: Deze ordonnantie treedt in werking op den dag na dien harer afkondiging".

Tegen dit laatste gaat mijn bezwaar. Ik vind dat n.l. absoluut overbodig en verwijst daarvoor naar artikel 95 lid 4 der Indische Staatsregeling waarin uitdrukkelijk wordt bepaald:

„Wanneer geen ander tijdstip is vastgesteld, wordt de afkondiging gerekend bekend te zijn op Java en Madoera op den dertigsten dag en in de overige deelen van Nederlandsch-Indië op den honderdsten dag, na dien der dagteekening van het Staatsblad van Nederlandsch-Indië, waarin de algemeene verordening is opgenomen";

in verband met lid 3:

„De algemeene verordeningen werken terstond nadat hare afkondiging bekend kan zijn".

De inwerkingtreding, zooals zij in het „ten tweede" wordt bepaald, heeft dus reeds krachtens de wet op den dertigsten dag na de afkondiging plaats, indien geen nadere datum is vastgesteld en wij hebben hier dus dit „ten tweede", dat in verband met de I. S. volkomen overbodig is, niet vast te stellen.

Mocht, gelijk ik zal voorstellen, het „ten tweede" komen te vervallen dan zullen dientengevolge natuurlijk ook de woorden „ten eerste" moeten vervallen.

De Voorzitter: Ik mag zeker aannemen, dat U het aangekondigde amendement voor de 5 artikelen tegelijk, zult indienen?

Regeling voor het beheer van Inlandsche gemeente-credietinstellingen in de provincies op Java en Madoera.

(VOORZITTER, VAN HELSDINGEN.)

De heer Van Helsdingen: Inderdaad, Mijnheer de Voorzitter.

De Voorzitter: Aan de orde is de artikelsgewijze behandeling der ontwerp-ordonnantie.

Evenals voor het zoeven behandelde onderwerp geldt ook thans, dat om een vlotte behandeling mogelijk te maken de heeren eerst het woord voeren over een artikel en daarna zoo noodig hun amendementen kunnen indienen.

Artikel 1 geeft geen aanleiding tot het maken van opmerkingen.

De Voorzitter: Aan de orde is artikel 2.

De heer Van Helsdingen: Mijnheer de Voorzitter! Het eerste lid van artikel 2 komt mij voor niet geheel volledig te zijn.

De Regeering zegt op bldz. 3 en 4 van Haar Memorie van Antwoord:

„De taak van den directeur der Centrale Kas is geregeld in de statuten dier instelling, zijn instructie en het reglement voor het beheer en de werking van de Centrale Kas. In laatstbedoeld reglement zal, naar analogie van hetgeen daarin ten aanzien van de door de Centrale Kas aan de volkscredietbanken in rekening te brengen beheers- en contrôlekosten vastgesteld is, ook” — hierop leg ik den nadruk, Mijnheer de Voorzitter — „een bepaling worden opgenomen dat de aan de Inlandsche-gemeentecredietinstellingen te berekenen contrôle-kosten worden beheerscht door een door den Directeur van Binnenlandsch Bestuur vast te stellen tarief”.

Hier wordt dus verwezen naar een door den directeur van B. B. nog vast te stellen, of waarschijnlijk nog te wijzigen reglement; maar dat is geen ordonnantie, het is, meen ik, een gewoon Gouvernementsbesluit. Nu lijkt het mij wat eigenaardig deze belangrijke bepaling geen wettelijken grondslag te geven en het komt mij dan ook voor, dat artikel 2 (1) van deze ordonnantie moet worden aangevuld, en dat na de woorden „voor elk regentschap vast” worden toegevoegd de woorden:

„overeenkomstig een door den directeur van B.B. vast te stellen tarief”.

Mij dunkt, dan hebben wij een wettelijken grondslag voor de regeling in het reglement, waarover in de Memorie van Antwoord sprake is.

Mijn tweede opmerking bij dit artikel betreft het tweede lid van artikel 2.

De Regeering gebruikt hier, evenals in artikel 17 in zeer eigenaardigen zin het woord „voordracht”. Het is niet gebruikelijk ten aanzien van zakelijke voorstellen over „voordracht” te spreken. Wanneer men „voordracht” gebruikt, bedoelt men daarmede steeds een voordracht voor het benoemen van personen. Ik zou daarom willen voorstellen het woord „voordracht” te vervangen door „voorstel”.

Ik moge hieraan nog toevoegen, dat het woord „voorstel” Handelingen. Zittingsjaar 1929—1930.

(VAN HELSDINGEN, KERKKAMP.)

wel wordt gebruikt in artikel 12(2). Daar staat n.l.: „In bijzondere gevallen kan de Gouverneur op voorstel” enz., terwijl daarentegen het woord „voordracht” weder wordt gebruikt in artikel 17(1) waar o.m. staat: „Op vóór den 1sten November aan te bieden voordracht” ..... enz. en in art. 21(2).

Ook hier zou het woord „voordracht” m.i. in verband met den oneigenlijken zin, dien het hier heeft, beter vervangen kunnen worden door „voorstel”.

Artikel 2 geeft verder geen aanleiding tot het maken van opmerkingen.

De artikelen 3 t/m 5 geven geen aanleiding tot het maken van opmerkingen.

De Voorzitter: Aan de orde is artikel 6.

De heer Van Helsdingen: Mijnheer de Voorzitter! Bij dit artikel is in het tweede lid ook weder, in technisch-juridischen zin een minder gelukkige oplossing gegeven. De Regeering erkent zelf, dat het tweede lid is een overgangsbepaling. Ik meen, dat overgangsbepalingen niet thuis behooren in den eigenlijken tekst van de ordonnantie zelf en wil daarom voorstellen lid 2 van art. 6 te laten vervallen maar het als overgangsbepaling te plaatsen achter art. 23. Het wordt dan dus art. 24.

Art. 6 geeft verder geen aanleiding tot het maken van opmerkingen.

De Voorzitter: Aan de orde is artikel 7.

De heer Kerkkamp: Mijnheer de Voorzitter! In het nieuw opgenomen lid 4 is bepaald, dat wanneer de regent zich niet kan vereenigen met de voordracht betreffende de benoeming of het ontslag van een van de schrijvers, het bepaalde bij art. 23 toepassing vindt. Bij art. 23 is echter bepaald, dat de Gouverneur beslist. Nu zou ik den geachten Regeeringsgemachtigde willen vragen of het noodig is hier de beslissing te leggen in handen van den Gouverneur, waar toch ten slotte indirect de beslissing berust bij den resident. De Gouverneur kan er immers niet over oordeelen of iemand al dan niet voldoet. Hij moet zijn inlichtingen krijgen van den resident en overeenkomstig de meening van den resident wordt dan beslist. Daarom zou ik korthedshalve hier liever willen lezen dat de resident beslist. Dat lijkt mij zeer goed mogelijk.

De heer Van Helsdingen: Mijnheer de Voorzitter! Art. 7 lid 3 is naar aanleiding van een opmerking in het Gedelegeerdenverslag door de Regeering gewijzigd. Er wordt nu gezegd:

„De in het vorige lid bedoelde schrijvers worden door den Regent op voordracht van den plaatselijken ambtenaar der Centrale Kas benoemd en ontslagen”. Mijnheer de Voorzitter! Ik zou voor de woorden „op voordracht van” liever willen lezen „in overeenstemming met”.

In den volgenden zin staat: „Bij niet opvolgen van de

Regeling voor het beheer van Inlandsche gemeente-credietinstellingen in de provincies op Java en Madoera.

(VAN HELSDINGEN, KERKKAMP.)

voordracht". Daarvoor in de plaats wil ik lezen „bij gebrek aan overeenstemming”.

Ik krijg den indruk, dat de thans door de Regeering aangebrachte wijziging niet klopt met de woorden in de Memorie van Antwoord. Daar toch heeft de Regeering aan de regenten grootere bewegingsvrijheid willen toekennen. Zij heeft gezegd, dat als een voordracht is ingediend door den plaatselijken ambtenaar der Centrale Kas de regent er niet dadelijk genoeg mee behoeft te nemen, maar dat hij kan zeggen, dat hij de benoeming niet wenscht en dan zal een nieuwe persoon kunnen worden voorgedragen; pas wanneer geen overeenstemming is te krijgen, kan men in hooger beroep gaan. De huidige redactie geeft die bewegingsvrijheid echter niet. Zoodra de regent zich met de voordracht niet vereenigen kan is art. 23 onmiddellijk van toepassing. Ik geloof daarom, dat het beter is te spreken van „in overeenstemming met” en dan in den volgenden zin van „bij gebrek aan overeenstemming”.

Art. 7 geeft verder geen aanleiding tot het maken van opmerkingen.

De artt. 8 tot en met 11 geven geen aanleiding tot het maken van opmerkingen.

De Voorzitter: Aan de orde is artikel 12.

De heer Kerkkamp: Mijnheer de Voorzitter! Artikel 12 regelt de belegging van de gelden van de Inlandsche credietinstellingen, voorzover zij niet in de bedrijven aangewend of als kas aangehouden worden. Deze moeten dan belegd worden volgens het eerste lid „direct opeischbaar bij de volksbank in wier ressort zij werkzaam is”.

In het tweede lid van dat artikel wordt een uitzondering gemaakt. Daar staat nl.:

„In bijzondere gevallen kan de Gouverneur op voorstel van den directeur der Centrale kas belegging op termijn, hetzij bij een andere volksbank, hetzij bij de Centrale Kas gelasten”.

In de eerste plaats zou ik erop willen wijzen, dat door het tweede lid de volksbank in het eigen ressort uitgeschakeld wordt. De volksbank krijgt dus de opdracht wel om direct opeischbare gelden te beleggen, waarvoor slechts lage rente kan vergoed worden, maar wordt niet in de gelegenheid gesteld, gelden op langeren termijn te beleggen. Ik zou nu willen vragen: is dat noodig en wenschelijk? Bovendien is de toelichting daaromtrent in de Memorie van Antwoord ook niet duidelijk, want daar staat:

„Het initiatief tot belegging elders zal wel steeds van de Centrale Kas uitgaan, b.v. indien deze van oordeel is dat de plaatselijke volkscredietbank te weinig rente vergoedt”.

Men dwingt de plaatselijke credietbank echter te weinig rente te vergoeden, door te bepalen, dat daar alleen gelden „direct opeischbaar” mogen worden belegd. Ik zou den geachten Regeeringsgemachtigde willen vragen of er van Regeeringszijde wellicht wat voor gevoeld wordt, deze

(KERKKAMP, KOESOEMO JOEDO, VOORZITTER.)

kwestie op te lossen door lid 2 te wijzigen. Daarbij rijst dan vanzelf de vraag: is het wel noodig, waar het hier geldt kleine bedragen van de gemeentelijke credietinstellingen, om in deze transacties telkenmale zoowel den Gouverneur als den directeur der Centrale Kas te mengen.

Zou het niet voldoende zijn, wanneer de regent, op voorstel van den plaatselijken ambtenaar van de Centrale Kas, hierin beslist? Mij dunkt, daartegen kan niet het minste bezwaar bestaan. Het gaat hier alleen om de belegging van betrekkelijk kleine bedragen, hetzij direct opeischbaar, hetzij op eenigszins langeren termijn. Ik geloof niet, dat het noodig is, daarin de centrale organen te mengen. Ik zou daarom den geachten Regeeringsgemachtigde in overweging willen geven om na te gaan, of het niet mogelijk zou zijn, de redactie van het tweede lid van art. 12 als volgt te doen luiden:

„De Regent kan op voorstel van den plaatselijken ambtenaar der Centrale Kas belegging op termijn, hetzij bij een volksbank, hetzij bij de Centrale Kas gelasten”. Door te zeggen: „een volksbank” in plaats van „een andere volksbank” is de bank in het eigen ressort niet uitgesloten.

De heer Koesoemo Joedo: Mijnheer de Voorzitter! Ik zou gaarne de vraag, die de heer Kerkkamp aan de Regeering richtte, willen onderschrijven en wel omdat ik meen, dat er thans nog volkscredietbanken zijn, die de Inlandsche gemeente-credietinstellingen in de gelegenheid stellen, gelden zoowel als direct opeischbare contanten te beleggen — dat zijn de gelden in rekening-courant — als om gelden op langeren termijn te beleggen, nl. in den vorm van deposito's.

Indien dat ook bij andere banken het geval is — ik heb althans de werking van een bank meegemaakt, waar zulks het geval was — dan zou hetgeen de heer Kerkkamp hier in overweging geeft, absoluut op zijn plaats zijn.

Art. 12 geeft verder geen aanleiding tot het maken van opmerkingen.

De artikelen 13 tot en met 23 geven geen aanleiding tot het maken van opmerkingen.

De Voorzitter: Mijne heeren! De amendementen, die omtrent dit onderwerp zullen worden ingediend, zullen mij dus te zijner tijd bereiken.

Ik geloof, dat het indienen van deze amendementen het antwoord der Regeering zeer zal vergemakkelijken; beantwoording op het oogenblik is misschien niet mogelijk.

Ik schort dus de behandeling van dit onderwerp op tot een nader vast te stellen datum, waarop de Regeering van repliek zal kunnen dienen op hetgeen hier hedenochtend is gezegd en op de door de leden in dien tusschentijd ingediende amendementen.

De notulen der vorige openbare vergadering, die ter inzage hebben gelegen, worden goedgekeurd.

De vergadering wordt te 12.08 uur n.m. gesloten.

7de VERGADERING — DONDERDAG 29 AUGUSTUS 1929.

Bekrachtiging leeningsbesluit plaatselijke raad der onderafdeeling Lematang Ilir.

7de VERGADERING.

Vergadering van Donderdag 29 Aug. 1929.

(Bijeenroepingsuur 8.30 voormiddag).

Bekrachtiging leeningsbesluit plaatselijke raad der onderafdeeling Lematang Ilir (Ond. **II**).

Voorzitter: J. W. MEYER RANNEFT.

Tegenwoordig, met den Voorzitter, 17 leden, te weten de heeren:

Ali Moesa, Blaauw, Dwidjosewojo, Fruin, Van Helsdingen, De Hoog, s' Jacob, Kan, Kerkkamp, Koesoemo Joedo, Koesoemo Oetoyo, Mandagie, Middendorp, Roep, Soejono en Soekawati.

De Voorzitter: Mijne Heeren! Ik open deze vergadering.

Aan de orde is de behandeling der ontwerp-ordonnantie tot bekrachtiging van het besluit van den plaatselijken raad van de onderafdeeling Lematang Ilir van 15 December 1928 No. 10 tot het aangaan van een geldleening (Ond. **II**).

De ontwerp-ordonnantie wordt zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De notulen van de vorige openbare vergadering, die ter inzage hebben gelegen, worden goedgekeurd.

De Voorzitter: Ik verzoek den heeren in commissie bijeen te blijven.

De vergadering wordt te 8.38 uur v.m. gesloten.

8ste VERGADERING — DONDERDAG 5 SEPTEMBER 1929.

Bekrachtiging leeningsbesluit Minahasaraad. — Subsidieregeling voor bijzondere Europeesche kweekscholen.

8ste VERGADERING.

Vergadering van Donderdag 5 Sept. 1929.

(Bijeenroepingsuur 8.30 voormiddag).

Bekrachtiging leeningsbesluit Minahasaraad (Ond. 32).
— Subsidieregeling voor bijzondere Europeesche kweekscholen (Ond. 31).

Voorzitter: J. W. MEYER RANNEFT.

Tegenwoordig, met den Voorzitter, 19 leden, te weten de heeren:

Alimoesa, Blaauw, Bruineman, Dwidjosewojo, Fruin, Van Helsdingen, De Hoog, s'Jacob, Kan, Kerkkamp, Koesoemo Joedo, Koesoemo Oetoyo, Mandagie, Middendorp, Roep, Schmutzer, Soejono en Soekawati.

Regeeringsgemachtigde: de heer Schrieke.

De Voorzitter: Mijne heeren! Ik open deze vergadering.

Aan de orde is de behandeling der ontwerp-ordonnantie tot bekrachtiging van het besluit van den Minahasaraad van 16 Januari 1929 No. 28/25/29 strekkende tot het aangaan van een geldleening (Ond. 32) (zoals bij Memorie van Antwoord gewijzigd).

Deze ontwerp-ordonnantie wordt zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De Voorzitter: Aan de orde is de hervatting van de behandeling der ontwerp-ordonnantie tot regeling van de toekenning van subsidie uit 'sLands kas ten behoeve van bijzondere Europeesche kweekscholen. (Ond. 131 zittingsjaar 1928—1929; Ond. 31, zittingsjaar 1929—1930 stuk 2B) zoals bij Memorie van Antwoord gewijzigd.

Ingediend zijn eenige amendementen voorgesteld door de heeren Van Helsdingen, Kerkkamp, Schmutzer en De Hoog (Ond. 31 Stukken 2—5) luidende:

Ondergeteekenden stellen voor de ondervolgende wijzigingen aan te brengen in de ontwerp-ordonnantie tot regeling van de toekenning van subsidie uit 'sLands kas ten behoeve van bijzondere Europeesche kweekscholen (Ond. 31, stuk 2B)

Stuk 2. Art. 2 lid 3 als volgt aan te vullen:
„met dien verstande, dat voor een kweekschool, welke reeds subsidie genoot, doch waar het aantal mannelijke

Europeesche kweekelingen beneden gemeld cijfer daalt, dat genot gedurende drie achtereenvolgende jaren niet op dien grond verloren gaat, mits in geen jaar het aantal daalt beneden gemiddeld 4 per klasse”.

Stuk 3. Art. 2 lid 4. Tusschen de woorden „over alle klassen” en „dan wordt” wordt gevoegd de zinsnede:

„..... voor reeds gesubsidieerde scholen na toepassing van het slotgedeelte van het voorgaande lid .....”

Stuk 4. Art. 5 lid 2, onder a worde gelezen:

„a. aan Europeesche kweekscholen voor onderwijzeressen ook onderwijs wordt gegeven in de nuttige handwerken voor meisjes”

en voorts aan dit lid toe te voegen:

„c. aan vrouwelijke kweekelingen geen onderwijs behoeft te worden verstrekt in de wiskunde, mits de daardoor vrijkomende lesuren worden besteed aan nuttige handwerken of andere huishoudelijke vakken voor meisjes”.

Stuk 5. Voor art. 7 worde gelezen:

(1) De subsidie bedraagt:

A. Voor Europeesche kweekscholen voor onderwijzers:

a. drie vierde van de kosten van huisvesting en inrichting en van de overige materiele uitgaven, alsmede van die voor schoolbedienden, een en ander voor zoover deze kosten niet overschrijden de bedragen, welke voor dezelfde doeleinden aan een gelijksoortige openbare kweekschool van gelijke grootte hetzelfde zouden zijn besteed;

b. drie vierde van de aanvangsbezoldiging, benevens het volle bedrag van de verhoudingen en toelagen, uitgekeerd aan den directeur en de leeraren, een en ander berekend naar de toelagen, waarop de betrokene uit gelijken hoofde aanspraak zou kunnen maken, indien hij in dezelfde functie verbonden ware aan een openbare Europeesche kweekschool voor onderwijzers;

c. het volle bedrag der op overeenkomstige voet als onder b berekende toelagen, betaald voor het geven van lessen in bepaalde vakken door niet vast aan de school verbonden leeraren;

d. een premie van f 1800 op den voet als onder B c omschreven voor elken mannelijken toehoorder, die de akte van bekwaamheid als onderwijzer heeft gekregen.

B. Voor Europeesche kweekscholen voor onderwijzeressen:

a. één derde van de kosten van huisvesting en inrichting en van de overige materiele uitgaven, alsmede van die voor schoolbedienden, een en ander voor

Subsidieregeling voor bijzondere Europeesche kweekscholen.

zoover deze kosten niet overschrijden de bedragen, welke voor dezelfde doeleinden aan een gelijksoortige, openbare kweekschool van gelijke grootte te zelfder plaatse zouden zijn besteed;

b. f 120 's jaars voor elk wekelijks gegeven lesuur in de verplicht voorgeschreven vakken (daaronder niet begrepen de oefeningen in de practijk van het lesgeven), met dien verstande dat de directrice, ook indien zij minder dan 28 wekelijksche lessen onderwijs geeft, wordt geacht met een volledige lestaak te zijn belast;

c. een premie van f 1800 of zooveel minder als de aan het examen onmiddellijk voorafgaande opleidingstijd van de betrokkene — voor zoover die tijd ter beoordeeling van den Directeur van Onderwijs en Eeredienst als onafgebroken kan worden aangemerkt — minder heeft bedragen dan drie jaren, voor elke kweekeling, die de acte van bekwaamheid als onderwijzeres heeft gekregen, met dien verstande dat opleidingstijd, welke een vol jaar heeft geduurd, wordt vergoed met f 600 en voor opleidingstijd van minder dan een jaar de vergoeding f 50 per maand of gedeelte van een maand bedraagt.

Op verzoek van het betrokken schoolbestuur kan ter nadere verrekening met de aan het eind van het cursusjaar op den hier genoemden grondslag te ontvangen premie aan het schoolbestuur een voorloopige maandelijksche subsidie worden toegekend tot een maximum van f 30 per leerling,

d. op denzelfden voet als onder c bedoeld, een premie van f 1800 voor elke toehoorderster aan de school, welke de acte van bekwaamheid als onderwijzeres heeft gekregen.

(2) Een premiesubsidie als bedoeld in het vorig lid onder B (c) kan ook worden toegekend ten behoeve van mannelijke kweekelingen aan een gemengde Europeesche, welke ingevolge lid 4 van artikel 2 als kweekschool voor onderwijzeressen moet worden aangemerkt.

(3) De in dit artikel bedoelde subsidies worden toegekend overeenkomstig bij regeeringsverordening te stellen regels, in dier voege, dat de subsidie:

a. voor de huisvesting kan worden toegekend hetzij in den vorm van bouwsubsidie, hetzij periodiek in den vorm van huursubsidie dan wel van hypotheeksubsidie;

b. voor de inrichting der school wordt onderscheiden in een subsidie in eens en een jaarlijksche subsidie voor onderhoud en aanvulling;

c. voor de overige materiele uitgaven betreft de kosten van gewoon onderhoud en kleine herstellingen;

d. voor de leerkrachten als bedoeld onder A b wordt toegekend met in achtneming van hun positie als directeur, hunne al dan niet volledige bevoegdheid als leeraar, en hunne lestaken en door hen gegeven overuren.

Handelingen. Zittingsjaar 1929—1930.

Toelichting. — Voor de hier voorgestelde amendementen worde ter toelichting verwezen naar de verschillende redevoeringen in eersten termijn gehouden.

Voor het nieuw voorgestelde art. 7 lid 3 gelde het volgende:

Wel bepaalt art. 12 dat verdere voorschriften omtrent de uitvoering van deze ordonnantie bij regeeringsverordening kunnen worden gegeven, maar het komt ondergeteekenden oneigenlijk voor, dat art. 7 niet nader aanwijst in welker voege de hier gegeven grondslagen bij regeeringsverordening nader kunnen worden uitgewerkt. Zij kunnen niet erkennen, dat de thans in art. 11 en vlg. van de ontwerp-regeeringsverordening Bijlage II gegeven uitwerking gedekt wordt door de Regeering voorgestelde redactie. Ook zij achten in dit opzicht soepelheid gewenscht, maar komen — naar zij meenen — door het nieuw voorgesteld lid aan vorengenoemd bezwaar tegemoet.

Voorts zijn ingediend door de heeren Van Helsdingen, Kerkkamp, Schmutzer en De Hoog de volgende moties:

een, (Ond. 31, St. 6) luidende:

De Volksraad,

gehoord de debatten,

overwegende, dat de animo tot het onderwijzersambt bij de Europeesche jongelieden moet worden aangemoedigd;

sprekt den wensch uit:

dat de Regeering aan iedereen mannelijken Europeeschen leerling op een kweekschool voor onderwijzers of gemengde kweekschool, hetzij openbare of bijzondere,

A. toekenne: a. een studiepemie van f 50 per maand;

b. een jaarlijksch vast bedrag voor den aanschaf van boeken.

B. a. voor wat de Gouvernementskweekscholen betreft:

vrijstelling verleene van de betaling van schoolgeld;

b. voor wat de bijzondere kweekscholen betreft:

aan de besturen te goed doe een bedrag per leerling, gelijk staande met de schoolgeldheffing der Europeesche kweekscholen, met verplichting deze leerlingen vrijstelling van schoolgeld te verleen.

en een, (Ond. 31, St. 7), luidende:

De Volksraad,

van oordeel, dat voor een deugdelijk onderwijs, het aantal leerlingen per klasse niet te groot behoort te zijn;

dat vergelijking met het onderwijs aan de middelbare scholen volkomen gemotiveerd is;

overwegende:

Subsidieregeling voor bijzondere Europeesche kweekscholen.

(VOORZITTER, Wnd. DIRECTEUR VAN O. EN E.)

dat op deze laatste scholen splitsing der klasse is voorgeschreven, indien het aantal leerlingen per klasse meer dan 25 bedraagt;

verzoekt der Regeering art. 4 van de ontwerp-Regeeringsverordening tot uitvoering van artikel 8 van het Europeesch onderwijsreglement (Bijlage I) en art. 3 van de ontwerp-Regeeringsverordening ter uitvoering van de artikelen 5, 6, 7, 8 en 12 van de Subsidieordonnantie Europeesche kweekscholen (Bijlage II) in dien zin te wijzigen.

Deze amendementen en moties worden bij dit ontwerp behandeld.

De eerste termijn van de zijde van het College van Gedelegeerden is afgelopen. Het woord is thans aan den Regeeringsgemachtigde voor Onderwijs en Eeredienst.

De heer Schrieke, wnd. directeur van Onderwijs en Eeredienst: Mijnheer de Voorzitter! Door den heer Schmutzer is de opmerking gemaakt, dat de in 1926 door den Volksraad genomen beslissing omtrent het Kweekschoolplan, waarop de thans aan de orde zijnde ontwerp-ordonnanties berusten, wellicht anders ware uitgevallen, wanneer de leden destijds hadden kunnen kennis nemen van de adviezen der betrokken schoolbesturen. Die adviezen waren er niet, zegt de heer Schmutzer, doordat in 1926 met de schoolbesturen, in tegenstelling met thans bij de uitwerking van het plan, geen overleg is gepleegd.

Inderdaad werd vóór de indiening van het ontwerp van dit Kweekschoolplan in 1926 door de Regeering niet het advies van de schoolorganisaties ingewonnen. Ik meen er evenwel op te moeten wijzen, dat vóór de behandeling ervan in den Volksraad de leden toch wel in de gelegenheid zijn geweest om, desgewenscht, individueel van de zienswijze van een of meer belanghebbende schoolbesturen kennis te nemen en met eventuele wenschen of bezwaren van die zijde rekening te houden bij de bepaling van hun standpunt ten opzichte van de grondslagen voor de subsidieering van de particuliere kweekscholen op den nieuwen voet.

Dan is het verwijt tot de Regeering gericht, dat de Volksraad als het ware door zijn beslissing van 1926, toen hij om zoo te zeggen niet wist, wat hij deed of althans de consequenties niet kon overzien, in een val is geloopen. Dit verwijt is onjuist en onbillijk, want in de eerste plaats doet deze ordonnantie niet meer dan in artikelen formuleeren hetgeen destijds in klare taal aan den Volksraad is voorgelegd en in de tweede plaats valt op te merken, dat blijkens de omstandige en gedetailleerde discussies de Volksraad in 1926 zich terdege rekenschap heeft gegeven van wat hem is voorgelegd. Verschillende belangrijke kwesties, die thans weder besproken zijn, hebben ook toen reeds een onderwerp van discussie uitgemaakt en ook toen heeft de toenmalige Regeeringsgemachtigde het standpunt van de Regeering op die punten kenbaar gemaakt.

Evenals de heer Schmutzer is den Regeering zich terdege bewust van de groote diensten, aan de gemeenschap

(Wnd. DIRECTEUR VAN O. EN E.)

bewezen door de vanouds bestaande meisjeskweek- en normaalscholen. Zij zou het dan ook ten zeerste betreuren, wanneer die inrichtingen onder de nieuwe regeling niet meer in staat zouden zijn om met de opleiding van leerkrachten voort te gaan, maar Zij is in dit opzicht minder pessimistisch gestemd dan dit geachte lid. In verband met de opmerking, dat de meisjeskweekscholen thans worden achter gesteld bij de opleidingsinrichtingen voor mannelijke leerkrachten, moge ik in herinnering brengen, dat de grondslagen voor de subsidieering der meisjeskweekscholen bij deze reorganisatie toch geheel in overeenstemming zijn met die, welke tot dusver hebben gegolden voor de opleiding van Europeesche onderwijzers en onderwijzeressen door particuliere inrichtingen. Nu is het waar, dat de subsidieregeling voor jongenskweekscholen ook zal gelden voor gemengde scholen, mits er slechts een zeker minimum aantal mannelijke Europeesche leerlingen per klasse aanwezig is, doch aan het trekken van een grens valt nu eenmaal niet te ontkomen. De Regeering heeft rekening te houden met den bestaanden toestand, dat er behalve kweekscholen zonder coëducatie ook gemengde inrichtingen bestaan.

Bij de behandeling der artikelen is de heer Schmutzer nader op deze kwestie teruggekomen en daarbij heeft hij den wensch te kennen gegeven, dat er verschil worde gemaakt tussehen 1e zuiver mannelijke, 2e zuiver vrouwelijke en 3e gemengde kweekscholen. Daarmede tast hij echter de grondslagen aan van het in 1926 blijkens den uitslag der stemming ook met zijn medewerking aangenomen Kweekschoolplan. De Regeering kan dit geachte lid op dezen weg niet volgen, al ware het alleen daarom, dat dan de geheele opleiding, welke reeds gedurende meer dan 2 jaren op het nieuwe plan is ingeschoten, geheel op losse schroeven zou komen te staan. Volgens artikel 13 is het de bedoeling, dat deze ordonnantie zal terugwerken tot 1 Juli 1927 en de kweekschoolbesturen zien reikhalzen uit naar de uiteindelijke vaststelling van de subsidies. Zou men thans de aangenomen grondslagen loslaten, dan met geen mogelijkheid te voorzien, wanneer de langverwachte subsidieregeling eindelijk in het Staatsblad zal komen. Aan die grondslagen moet de Regeering thans dan ook vasthouden.

Het zou bovendien tot groote versnippering en daardoor tot ongewenschte opvoering der kosten leiden, wanneer aan dit denkbeeld van den heer Schmutzer gvolgd zou worden gegeven.

De opmerking van dit geachte lid, dat aan het de Memorie van Antwoord overgelegd overzicht van de kosten, respectievelijk van een kweekschool voor onderwijzers en van een zoodanige school voor onderwijzeressen, voor een vergelijking slechts theoretische waarde kan worden toegekend, omdat scholen met in elke klas precies 30 leerlingen wel niet zullen voorkomen, is volkomen juist. Maar het is niet de Regeering, die voor het opstellen van het overzicht in dezen vorm het initiatief heeft genomen. Bij raadpleging van het Afdeelvingsverslag betreffende deze ontwerp-subsidieordonnantie (ad art. 7) kan dit geachte lid

Subsidieregeling voor bijzondere Europeesche kweek scholen.

(Wvd. DIRECTEUR VAN O. EN E.)

en de heeren De Hoog en Van Helsdingen, die eveneens hierover hebben gesproken, blijken, dat deze wijze van kostenberekening geheel en al beantwoordt aan het terzake door een der leden gedane verzoek.

De beide laatstgenoemde heeren hebben gewezen op de minder bemoedigende ervaring, dit jaar met de aanmelding van mannelijke leerlingen opgedaan bij de openbare kweek school te Soerabaja. Zooals ik onlangs reeds heb te kennen gegeven bij de behandeling van de Ve begrootingsafdeeling, ben ik echter met den heer De Hoog van oordeel, dat dit verschijnsel slechts een tijdelijke depressie zal blijken te zijn, welke de Regeering — naar Zij hoopt — wel spoedig zal kunnen te boven komen.

Mijnheer de Voorzitter! Ik kom thans tot de behandeling van de artikelen van de ontwerp-ordonnantie, stuk 2 B.

Ik zal daarbij beginnen met de verschillende sprekers te beantwoorden en, waar daartoe aanleiding bestaat, tevens ook de ingediende amendementen en moties ter sprake brengen. Daarna zal ik, om het overzicht te vergemakkelijken, het standpunt der Regeering mededeelen tegenover de amendementen en moties, in de volgorde, waarin zij zijn ingediend.

Ad art. 2 het volgende. De heeren Van Helsdingen en De Hoog wenschen een soepele toepassing van de bepaling in het 3de lid van artikel 2, betreffende het vereischte aantal mannelijke Europeesche leerlingen per klasse voor een kweek school voor onderwijzers, in dier voege, dat in bijzondere gevallen het minimum-aantal van 6 zou kunnen dalen tot gemiddeld 4 per klasse.

Nu meen ik, dat een aantal van 6 Europeesche jongens per klasse reeds zoo zeer aan den lagen kant is, indien men ten minste nog wil spreken van „Europeesche kweek school voor onderwijzers”, dat dit aantal bezwaarlijk voor verlaging vatbaar schijnt. De Regeering kan daarom dit getal als minimum moeilijk loslaten en een bepaling, als bedoeld bij het amendement stuk 2 (Onderwerp 31), waarbij bij achteruitgang van het aantal mannelijke Europeesche kweekelingen, zonder meer gedurende drie achtereenvolgende jaren met een klasse-minimum van 4 Europeesche jongens zou kunnen worden volstaan, acht Zij niet zonder bedenking. Zij heeft er intusschen geen bezwaar tegen, om in geval van terugloopen van het aantal jongens, wanneer met vrij groote zekerheid kan verwacht worden, dat men slechts met een inzinking van voorbijgaanden aard te doen heeft, een tijdelijke afwijking van den regel toe te staan, waartoe artikel 11 — naar het Haar wil voorkomen — voldoende gelegenheid biedt.

De heer Van Helsdingen twijfelt er aan, of het wel van meet af in de bedoeling heeft gelegen, om de Inlandsche leerlingen, die tot een aantal van 25% kunnen worden toegelaten, niet te laten medetellen bij de berekening van het minimum aantal van 6 mannelijke leerlingen per klasse en hij grondt dien twijfel op de in de Memorie van Toelichting (blz. 7) voorkomende passage, luidende:

„Het ligt derhalve in de bedoeling eene subsidie-

regeling, uitgaande van analoge grondslagen als de „Subsidie-ordonnantie opleiding Inlandsche leerkrachten” (Staatsblad 1924 No. 154) in het leven te roepen voor Europeesche kweek scholen, waar het aantal mannelijke leerlingen niet minder bedraagt dan gemiddeld zes per klasse, bij een gemiddeld klasse-minimum van twaalf leerlingen”.

Inderdaad is er in dezen passus slechts sprake van „leerlingen”, zonder aanduiding van landaard, maar men dient niet uit het oog te verliezen, dat dit citaat is overgenomen uit de Memorie van Toelichting bij het Kweek schoolplan (2de gewone zitting 1926 Ond. 7 — stuk 3, blz. 3, laatste lid) en nu blijkt uit de daarop volgende alinea (blz. 4 ibidem boven) duidelijk, dat de Inheemsche leerlingen niet worden medegerekend bij de bepaling van het gestelde minimum. Ook de bij de mondelinge behandeling van het Kweek schoolplan door de Regeering gedane toezeggingen (Hand. 2de gew. zitting 1926, blz. 380 r.k.v.v.) houden geenszins in, dat de niet-Europeesche kweekelingen in dit opzicht zouden medetellen. Door den Regeeringsgemachtigde is destijds geen toezegging van dien aard gedaan.

Zou men de niet-Europeesche leerlingen hier wèl voor 25% in rekening brengen, waardoor dus het minimum aantal mannelijke Europeanen automatisch zou kunnen dalen tot 4, dan zou, zooals ook de heer De Hoog reeds terecht opmerkte, het karakter van de Europeesche Kweek school voor onderwijzers vrijwel verloren gaan.

Ad art. 5. De heer Van Helsdingen heeft voorts gepleit voor een korteren studietijd dan het voorgeschreven minimum van 40 schoolweken. Waar er bij dit aantal schoolweken niet minder dan 12 weken resteeren voor vacantie, ongeacht de binnen den schooltijd vallende dagen, waarop de scholen gesloten zijn, meen ik wederom met den heer De Hoog, dat noch de leerlingen, noch de leerkrachten te klagen hebben over een behoorlijk aantal vrije dagen.

Naar aanleiding van de opmerking van dit geachte lid, dat de bepaling van artikel 1, lid 2 van de ontwerp-Regeeringsverordening bijlage II der Memorie van Toelichting, blz. 17, welke handelt over de vervanging van het onderwijs in wiskunde voor vrouwelijke kweekelingen door handwerkonderwijs niet zou steunen op een bepaling in deze ordonnantie, vestig ik de aandacht op het 4de lid van artikel 5 dezer ordonnantie, waarbij bepaald wordt, dat voor het verleenen van vrijstelling van het bijwonen van lessen in bepaalde vakken de regelen worden in acht genomen, welke terzake voor openbare Europeesche kweek scholen gelden. Dezen, in het door den heer Van Helsdingen bedoeld geval voor de openbare Kweek scholen geldenden regel vindt men in artikel 5 lid 3 van de ontwerp-Regeeringsverordening bijlage I van de Memorie van Toelichting luidende:

„Van het onderwijs in wiskunde kunnen vrouwelijke kweekelingen door den directeur der kweek school worden vrijgesteld, mits de daardoor vrijkomende uren worden besteed aan nuttige handwerken of andere huishoudelijke vakken voor meisjes”.

In verband met deze toelichting meen ik, dat dit bezwaar

Subsidieregeling voor bijzondere Europeesche kweekscholen.

(Wvd. DIRECTEUR VAN O. EN E.)

van het geachte lid en daarmee tevens de beweegreden, welke heeft geleid tot het indienen van het amendement stuk 4 (Onderwerp 31) komt te vervallen.

Ad art. 7. Bij dit artikel heeft de heer De Hoog de wenschelijkheid betoogd van een verhooging van de premiesubsidie van f 1500, welke wordt toegekend bij het behalen van de onderwijs-akte door leerlingen van meisjeskweekscholen en in het amendement stuk 5 (Onderwerp 31) is voorgesteld die subsidie maximaal op f 1800 te brengen.

Mijnheer de Voorzitter! Noch het betoog van den heer de Hoog, noch de algemeene opmerkingen van den heer Schmutzer betreffende den financieelen toestand van de kweekscholen voor onderwijzeressen hebben mij overtuigd van de noodzakelijkheid om het bedrag van f 1500 op te voeren tot f 1800. Immers behalve het bedrag van f 1500 per geslaagden leerling genieten deze kweekscholen een niet onbelangrijk bedrag aan subsidies voor huisvesting, inrichting, lesuren en schoolbedienden, terwijl zij voorts de vrije beschikking hebben over de schoolgelden. Mocht echter in de praktijk inderdaad blijken, dat deze scholen er op deze basis niet kunnen komen, dan is de Regeering genegen om nader te overwegen of een verhooging der premiesubsidie billijk is te achten.

Om dit te kunnen beoordeelen opent zich als van zelf de gelegenheid wanneer de eerste 3-jaarlijksche verrekening volgens art. 10 der subsidie-ordonnantie zal plaats hebben. Dit zal, waar de ordonnantie tot 1 Juli 1927 zal terugwerken, reeds in 1930 het geval zijn. Daarom acht ik het gewenscht, dat nu omtrent een verhooging van de premie nog geen beslissing wordt genomen, maar dat eerst wordt afgewacht welke de ervaringen zullen zijn met den financieelen toestand der meisjeskweekscholen gedurende de eerste 3 jaren, gedurende welke zij opleiden volgens het nieuwe kweekschoolplan.

Mijnheer de Voorzitter! Door de heeren Van Helsdingen en De Hoog zijn voorts eenige toelichtingen gevraagd over de ter uitvoering van de beide aan de orde zijnde ontwerp-ordonnanties ontworpen regeeringsverordeningen, bijlagen I en II der Memorie van Toelichting.

Ad Bijlage I. — Hoewel de heer Van Helsdingen waardeerend over heeft voor het door de Regeering ingenomen standpunt, dat een ordonnantie zich moet bepalen tot hoofdzaken en de details beter kan overlaten aan een Regeeringsverordening, zou hij toch gaarne zien, dat een aantal punten, die in de nu aan de orde zijnde ontwerp-Regeeringsverordeningen zijn opgenomen, werden vastgelegd in de subsidieordonnantie.

Deze wensch komt ook tot uitdrukking in de indiening van het amendement stuk 5. In den daarbij voorgestelden nieuwen tekst van art. 7 der ordonnantie is aan het slot een nieuw lid opgenomen, waarin de bepaling van een aantal subsidie-objecten uit de Regeeringsverordening bijlage B is overgeheveld.

De heer Van Helsdingen: De grondslagen.

De heer Schriek, wvd. directeur van Onderwijs en Eeredienst: In verband met de grootere stabiliteit, die een ordonnantie heeft boven een lagere verordening is dit voor mij een bewijs, dat men het zekere verkiest boven het onzekere, doch waar het bekend is, dat de Regeering het bijzonder onderwijs een goed hart toedraagt, geloof ik, dat er geen vrees behoeft te bestaan, dat de bepalingen waar het hier om gaat in een Regeeringsverordening minder zekerheid zouden verschaffen dan in een ordonnantie.

De Regeering heeft echter tegen het overbrengen van de bewuste bepalingen naar de ordonnantie geen principieel bezwaar.

Naar aanleiding van den door den heer Van Helsdingen geuiten wensch om het maximum-aantal leerlingen per klasse afdeling in stede van op 30, zooals voorgeschreven in art. 4 van de ontwerp-Regeeringsverordening bijlage I en in art. 3 van de ontwerp-verordening in bijlage II te stellen op 25, kan ik thans mededeelen, dat de Regeering bereid is aan dien wensch, welke ook tot uitdrukking komt in een door de heeren Van Helsdingen, Kerkkamp, Schmutzer en De Hoog op 16 Augustus j.l. ingediende motie, tegevoegd te komen.

De heer Van Helsdingen heeft bezwaren tegen de leeftijdsgrenzen voor toelating als kweekeling (resp. art. 20 en art. 6 van de ontwerp-Regeeringsverordeningen, bijl. I en II der Memorie van Toelichting), aangezien door het stellen van die grenzen z.i. voor personen, die de hoogste grens hebben overschreden, opleiding tot het onderwijzersambt niet meer mogelijk zou zijn. Door den heer De Hoog is er echter terecht de aandacht opgevestigd, dat art. 20 lid 2 (resp. art. 6 lid 2) aan dergelijke personen de behulpzame hand biedt door de bepaling, dat zij als toevoerder tot de lessen kunnen worden toegelaten.

Waar voorts de heer Van Helsdingen zelf reeds de voornaamste aanleiding voor het stellen van leeftijdsgrenzen heeft genoemd, nl. de paedagogische bezwaren, verbonden aan coëducatie van leerlingen van ver uiteenlopenden leeftijd, en de heer De Hoog die bezwaren nader met cijfers heeft geïllustreerd, wil het mij voorkomen dat ik deze kwestie verder kan laten rusten. Alleen wil ik den heer Van Helsdingen, in antwoord op zijn desbetreffende vraag, nog mededeelen, dat het met het oog op de bestaande mogelijkheid van toelating van toehoorders, niet in de bedoeling ligt om kandidaten, die naar hun leeftijd feitelijk niet meer op een kweekschool thuis behooren, met gebruikmaking van de artikel 35 van de ontwerp-regeeringsverordening bijlage I verleende bevoegdheid om tijdelijk van de bepalingen af te wijken, toch nog als gewoon leerling te laten inschrijven.

In antwoord verder op de nader door den heer De Hoog gepreciseerde vraag van den heer Van Helsdingen, of bij de beslissing omtrent de toelating van kweekelingen voor het cijfer voor Nederlandsch de cijferlijst van het overgelegd diploma, dan wel de laatste rapportcijfers maatgevend zullen zijn, kan ik dezen geachten leden mededeelen, dat hier bedoeld is het examencijfer. Ik ben intussen wel bereid om te overwegen of er in bepaalde ge-

(Wvd. DIRECTEUR VAN O. EN E.)

vallen wanneer het gemiddeld rapportcijfer voor Nederlandsch hooger is dan het examencijfer, iets kan worden gedaan ten behoeve van den betrokken candidaat. Hieromtrent is nog nader overleg noodig met de betrokken inspecteurs.

Door den heer Van Helsdingen is nog gevraagd of aan mannelijke leerlingen van gesubsidieerde kweek scholen, die in het genot worden gesteld van een toelage voor kost en inwoning, niet tevens een vergoeding voor schoolgeld en leermiddelen ware te geven, en wel naar analogie van de bepaling, dat mannelijke leerlingen eener openbare kweek school die een zoodanige toelage genieten, vrijgesteld zijn van schoolgeld en gratis voorzien worden van leermiddelen.

Onlangs werd bij de behandeling van de Vde begrotingsafdeeling door mij reeds toegelicht, waaraan het is toe te schrijven, dat ten deze een ongelijkheid is ontstaan tusschen het openbaar en het bijzonder onderwijs. Daarbij beloofde ik om in dit College op deze kwestie terug te komen, en ik kan thans mededeelen, dat de Regeering bereid is, aan het onderwerpelijk bezwaar en aan de desbetreffende, op 16 Augustus j.l. door dit geachte lid en de heeren Kerkkamp, Schmutzer en De Hoog ingediende motie tegemoet te komen, door in de regeeringsverordening bijlage II een bepaling op te nemen, er toe strekkende, dat ten behoeve van mannelijke kweekelingen, aan wie een toelage voor kost en inwoning is verleend, door het Land bovendien een tegemoetkoming zal worden verleend voor de kosten van schoolgeld en boeken en leermiddelen, een en ander volgens de bedragen van het schoolgeld volgens Gouvernemensstarief en van de kosten van boeken en leermiddelen op een overeenkomstige Gouvernemenskweek school.

Den heer De Hoog kan ik mededeelen, dat, indien het waar mocht zijn, dat er Inlandsche leerlingen van de openbare kweek school te Soerabaja een toelage zouden ontvangen tot een bedrag van f 80 's maands — mij is daarvan niets bekend — dit zeker niet gebeurt van Landswege, daar de maximum toelage voor kost en inwoning ad f 50 natuurlijk niet kan worden overschreden.

Ad Bijlage II. — Het voorstel van den heer Van Helsdingen, hetwelk ook tot uiting is gebracht in het amendement, stuk 5 (onderwerp 31) n.l. om voor toehoorders, zoowel mannelijke als vrouwelijke, bij het behalen der onderwijsakte een premiesubsidie te verleen tot hetzelfde bedrag als terzake wordt te goed gedaan voor de gewone leerlingen van gesubsidieerde meisjeskweek scholen, wordt door de Regeering volkomen rationeel geacht.

Ook kan ik dit geachte lid geruststellen ten aanzien van zijn vraag, of onder de leermiddelen voor algemeen gebruik mede vallen die voor handenarbeid. Hoewel dit reeds van zelf sprekend is, heb ik er geen bezwaar tegen om te bevorderen, dat dit alsnog uitdrukkelijk wordt vastgelegd.

Den heer De Hoog lijkt het niet noodig dat onder „volledige middelbare bevoegdheid”, vereischt voor het directeurschap eener kweek school, ook voor de opvoedkunde

de B-akte voor dat vak wordt verstaan. De Regeering meent echter, dat voor dit vak aan den schooldirecteur geen lagere eisch mag gesteld worden dan voor andere vakken, bijv. talen en wiskunde. Juist waar het een voor aanstaande onderwijzers zoo belangrijk vak als de paedagogiek betreft, moeten hooge eischen worden gesteld. Dit neemt intusschen niet weg, dat het in een bepaald geval noodig of wenschelijk kan zijn, iemand met een lagere bevoegdheid dan een B-akte als directeur aan te wijzen. Hiertoe laat art. 11 resp. art 4 echter reeds de mogelijkheid open.

Ik kom thans nader tot de behandeling van de door de heeren Van Helsdingen, Kerkkamp, Schmutzer en De Hoog ingediende amendementen, Onderwerp 31, stukken 2—5.

Tegen overname van het amendement tot aanvulling van art. 2, lid 3, met betrekking tot het vereischte minimum-aantal mannelijke Europeesche kweekelingen eener kweek school voor onderwijzers, meent de Regeering om de reeds door mij medegedeelde redenen bezwaar te moeten maken. Ik moge er echter nogmaals de aandacht op vestigen, dat in geval van tijdelijke inzinking van het aantal mannelijke Europeesche kweekelingen, art. 11 kan worden toegepast, welk artikel den Gouverneur-Generaal de bevoegdheid verleent om van voorschriften dezer ordonnantie dispensatie te verleen. Het wil der Regeering voorkomen, dat in art. 11, gezien de welwillende houding, die Zij tegenover het gesubsidieerd onderwijs inneemt, een voldoende waarborg van bedrijfszekerheid is gelegen.

Om dezelfde redenen bestaat er ook bedenking tegen overname van het amendement in stuk 3, strekkende tot aanvulling van het 4de lid van art. 2, dat een gevolg is van het vorige amendement.

Ik geef daarom den geachten voorstellers in overweging deze beide amendementen terug te nemen.

De aanvulling van artikel 5 lid 2 is overbodig, blijkens de door mij gegeven toelichting, waaruit blijkt, dat de door de voorstellers gewenschte voorziening reeds aanwezig is in lid 4 van dit artikel in verband met art. 5, lid 3, van de Ontwerp-Regeeringsverordening bijlage I.

Bij het amendement stuk 5 wordt een gewijzigde lezing voorgesteld van art. 7 der subsidie-ordonnantie. Het verstrekte Overzicht van de amendement-Van Helsdingen e.s. geeft in kolom 3 duidelijk aan, welke de wijzigingen zijn.

In zake de voorgestelde verhooging van de premiesubsidie van f 1 500 tot f 1 800 voor den geheelen opleidings-tijd, respectievelijk van f 500 tot f 600 en van f 40 tot f 50, berekend naar een opleidingstijd, hetzij van een vol jaar dan wel per maand, heb ik reeds gewezen op de wenschelijkheid om resultaten af te wachten van de eerste 3-jaarlijkse afrekening.

In verband hiermede geef ik den geachten voorstellers in overweging, deze wijziging voorshands te laten rusten.

Met de in lid 1A, sub d en B sub d voorgestelde toekenning van de premie-subsidie voor geslaagde toehoorders, gaat de Regeering accoord, echter slechts tot een bedrag van ten hoogste f 1 500.

Subsidieregeling voor bijzondere Europeesche kweekscholen.

Wvd. DIR. VAN O. EN E., VOORZ., SCHMUTZER.)

Evenmin heeft de Regeering bezwaar tegen overname van het voorstel in het 1e lid B, tweeden volzin, om, ter nadere verrekening met de later definitief toe te kennen premie, een voorloopige maandelijksche subsidie toe te kennen.

Het bedrag dier voorloopige tegemoetkoming ad f 30 per leerling 's maands, berekend naar den maatstaf van f 600 's jaars of van f 50 's maands, wordt dan echter in verhouding tot f 500 's jaars of f 40 's maands gesteld op f 25.

Ten slotte voorgestelde nieuwe lid 3. Tegen dit lid sub a, b en c bestaat geen bezwaar, doch hetgeen onder d is voorgesteld komt mij vrijwel overbodig voor, daar lid 1A onder b deze zaak afdoende regelt.

De Regeering is derhalve bereid het amendement, Onderwerp 31, stuk 5, over te nemen, nadat daarin de volgende wijzigingen zijn aangebracht:

- a. In lid 1A, onder d, en B onder d, wordt in de plaats van f 1800 gelezen f 1500.
- b. In lid 1B onder c worden de bedragen f 1800, f 600, f 50 en f 30 onderscheidenlijk gewijzigd in f 1500, f 500, f 40 en f 25.
- c. In lid 2 worden achter het woord „kweekelingen” toegevoegd de woorden „of toehoorders”.
- d. Lid 3 sub d vervalt.

Zooals ik verder reeds mededeelde, zal aan de beide door dezelfde leden voorgestelde moties worden tegemoetgekomen, zoodat deze nu buiten behandeling zouden kunnen worden gelaten.

Ik dank U, Mijnheer de Voorzitter.

De Voorzitter: *Mijne Heeren!* Na de inhoudsvolle rede, waarmede de geachte Regeeringsgemachtigde de verschillende onderwerpen tot in details heeft behandeld en waarbij hij verschillende toezeggingen heeft gedaan, lijkt het voor mij voor een deugdelijke behandeling van deze weinig overzichtelijke materie gewenscht den sprekers gelegenheid te geven met zichzelf en anderen te beraden aan de hand van de aantekeningen, die zij tijdens de rede van den Regeeringsgemachtigde hebben gemaakt.

Ik schors daarom de vergadering tot half tien.

De vergadering wordt te 9.07 uur v.m. geschorst en te 9.30 uur v.m. hervat.

De heer Schmutzer: *Mijnheer de Voorzitter!* Ik heb met groote belangstelling kennis genomen van het antwoord van den Regeeringsgemachtigde op hetgeen ik in eersten termijn naar voren heb gebracht. In eersten termijn heb ik er bezwaar tegen gemaakt, dat bij het aanhangig maken van het kweekschoolplan van 1926 de Volksraadsleden van tevoren geen overleg hebben kunnen plegen met de betrokken schoolbesturen. De Regeering erkent, dat er inderdaad geen overleg is gepleegd — maar Zij zegt tevens, dat toch in elk geval de leden van den Volksraad in de

(SCHMUTZER.)

gelegenheid zijn geweest om vóór de behandeling van deze ontwerp-ordonnantie met de betrokken schoolbesturen voldoende overleg te plegen.

Mijnheer de Voorzitter! Wanneer deze zaak zoo eenvoudig was, dan zou het niet noodig zijn, dat de Regeering óóit overleg pleegde met de betrokken corporaties en zou Zij zich altijd erop kunnen beroepen, dat de leden van den Volksraad toch wel na de indiening van een ontwerp gelegenheid hebben om zich terzake met de betrokkenen te verstaan. Ik hoop dan ook, dat de Regeering bereid zal zijn om in zekeren zin terug te nemen wat Zij hier heeft gezegd.

Het is niet mijn bedoeling geweest om zoo cru te zeggen, dat de Volksraad geheel en al in den val zou zijn gelopen. Ik ben het met den Regeeringsgemachtigde volkomen eens, dat de discussies zakelijk zijn geweest en dat de Volksraad zich rekenschap heeft gegeven van de kwestie waarom het ging. Het gaat er hier echter om of de Volksraad zich wel voldoende rekenschap heeft kunnen geven van deze aangelegenheid en zich voldoende van alle dessous van de zaak op de hoogte heeft kunnen stellen? Dit meen ik te moeten betwijfelen, *Mijnheer de Voorzitter!*

Het heeft mij intusschen genoeg gedaan, dat de Regeering zegt zich bewust te zijn van de diensten, die door de oude meisjes kweek- en normaalscholen gedurende eenige tientallen jaren aan de gemeenschap zijn bewezen. De Regeering zegt echter, dat, wanneer de meisjeskweekscholen eenigszins achtergesteld worden bij de gemengde kweekscholen, waarvan in dit ontwerp sprake is, dit niet wegneemt, dat de subsidie-regeling, die aan deze ontwerp-ordonnantie voor deze meisjeskweekscholen ten grondslag ligt, toch in overeenstemming is met de vroegere regeling. Dit nu moet ik ontkennen. Inderdaad lijkt het op het eerste gezicht, of deze subsidieregeling overeenstemt met die welke tot nu toe van toepassing is geweest. Vooral lijkt dit juist te zijn, wanneer men er den nadruk op legt dat de oude opleiding twee jaren duurde, waarbij een examen-premie van f 1000 werd gegeven, terwijl nu bij een opleiding van drie jaar een premie wordt gegeven van f 1500. Zoo eenvoudig is de zaak echter niet, want als men zich er rekenschap van geeft, dat de nieuwe opleiding een aantal van vijftien verplichte vakken medebrengt, terwijl de oude opleiding maar negen verplichte vakken kent, dat hier bijgevolg een veel grooter aantal onderwijskrachten aan het werk moeten worden gesteld, van wie daarenboven de middelbare acte wordt vereischt, welke volgens de oude opleiding niet noodig was, dan is het duidelijk dat de nieuwe opleiding heel wat meer kosten medebrengt, die niet verdisconteerd zijn in het bedrag van f 1500, dat de nieuwe subsidieregeling beschikbaar stelt. Het aantal boeken en leermiddelen, dat voor de nieuwe opleiding noodig is, is ook veel hooger en zoo zijn er, ondanks alles, wat hier werd opgesomd, toch uitgaven, die niet in die f 1500 op voldoende wijze geacht kunnen worden vergoeding te vinden.

De geachte Regeeringsgemachtigde stelde zich naar ik meen, eigenlijk op het standpunt, dat ik een beetje pessimistisch ben geweest in de kritiek, die ik op de nieuwe

Subsidieregeling voor bijzondere Europeesche kweekscholen.

(SCHMUTZER.)

subsidieregeling heb uitgeoefend; de Regeering noemt zich minder pessimistisch.

Ik geloof niet, dat het hier uitsluitend een kwestie van pessimisme is, wanneer ik mij hier kant tegen de subsidie van *f* 1 500 en die te laag noem. De Regeering zelf is zoo vriendelijk geweest ons in de Memorie van Antwoord een uitvoerige kostenberekening voor te leggen, waaraan wij eenigen houvast hebben, zoodat wij ons met onze beschouwingen niet geheel en al in speculaties behoeven te begeven. Uit die kostenberekening volgt eigenlijk al, vooral omdat de opleiding aan de mannelijke kweekscholen daarbij tot grondslag strekt, dat de opleiding ongeveer *f* 46 000—*f* 47 000 kost. Dit bedrag zullen wij hebben te vermeerderen met de schoolgelden, die in het bezit komen van de schoolbesturen.

Ik moet aannemen, dat de Regeering zich op dat standpunt heeft gesteld en dat het de bedoeling der Regeering is geweest duidelijk te maken, dat die bedragen door Haar genoemd, ongeveer moeten aanduiden wat de opleiding aan de schoolbesturen kosten moet.

De heer Schrieke, wnd. directeur van Onderwijs en Eeredienst: De Regeering heeft eenvoudig aan een vraag van den Volksraad voldaan om een kostenberekening te maken op een zekere basis.

De heer Schmutzer: Zeer zeker, maar de Regeering is daarbij uitgegaan van de gedachte, dat een aantal van 30 leerlingen een basis zou leveren voor de subsidieregeling, die Zij zelf in het leven heeft geroepen en aangezien het niet de bedoeling der Regeering kan zijn, dat een dergelijke inrichting met winst of verlies werkt, — het laatste zou op den duur hierop neerkomen, dat de inrichting niet zou kunnen bestaan, — daar moest ik wel aannemen, dat de berekening ongeveer tot uitdrukking moet brengen, wat een dergelijke opleiding kost. Wanneer wij daarvan uitgaan, kom ik allereerst tot dit gezichtspunt, dat ik in eersten termijn ook heb ontwikkeld, dat het groote verschil tusschen een kweekschool voor jongens en een voor meisjes is, dat de kweekschool voor de opleiding van onderwijzers kan blijven bestaan, onafhankelijk van het aantal leerlingen dat daar in opleiding is opgenomen, terwijl de subsidie, die wordt gegeven aan een kweekschool voor meisjes, uit den aard der zaak vermindert met het aantal leerlingen, dus ook met het aantal abiturienten. Ik heb een kleine berekening gemaakt van wat de tekorten zouden zijn bij een meisjeskweekschool met een subsidie van *f* 1 500 per behaald diploma, die de Regeering in deze ordonnantie heeft genoemd. Dit zijn dus tekorten waarvan ik mij sterk maak, dat zij ook werkelijk aanwezig zullen blijken, wanneer de Regeering het volgend jaar zich rekenschap zal geven van de bedrijfsuitkomsten van de meisjeskweekscholen.

Ik kom daarbij tot de conclusie, dat bij een aantal leerlingen van 25 zal kunnen worden gerekend op een tekort van *f* 1 750, terwijl bij een aantal leerlingen van 12, dat tekort zal zijn opgelopen tot *f* 18 000. Wij krijgen dus reeds bij een vermindering van het aantal leerlingen van

(SCHMUTZER, VAN HELSDINGEN.)

30 op 25, die de Regeering heeft genoemd, een vrij belangrijk tekort voor een dergelijke opleidingsinrichting.

Wanneer de Regeering eens bij zichzelf nagaat het aantal leerlingen, dat op het oogenblik bij de verschillende oude meisjeskweekscholen in opleiding is, zal Zij het reeds thans met mij eens kunnen zijn, dat al deze kweekscholen een zeer belangrijk tekort moeten laten. Het is de Regeering dan ook zeker niet onbekend, dat deze meisjeskweekscholen alleen kunnen blijven bestaan, doordat de daaraan verbonden onderwijzresses voor een deel vrijwel geen salaris genieten, hetgeen door de omstandigheden, waaronder zij werken, toevallig mogelijk is. Zoo is mij bekend, dat een onderwijzeres met hoofdaete en een volledig aantal dienstjaren, die dus recht heeft op een salaris van *f* 900, moet werken voor een salaris van *f* 25 per maand. Alleen daardoor is het mogelijk, dergelijke kweekscholen in bedrijf te houden.

Waar de Regeering erkent, dat de oude kweekscholen veel voor de gemeenschap hebben gedaan, zou ik, hetgeen ik hierboven releveerde, wel in de bijzondere aandacht en belangstelling van de Regeering willen aanbevelen.

Ik heb met zeer veel waardeering vernomen, dat de Regeering nader zal overwegen, of de examen-premie van *f* 1 500 moet worden verhoogd en dat Zij te dien einde wenscht af te wachten, welke de resultaten zullen zijn van de opleiding aan de meisjeskweekscholen, die haar bij de eerste afrekening in 1930 zullen kunnen blijken.

Ik spreek intusschen de hoop uit dat, vóór ik ertoe medewerk, het betreffende amendement terug te nemen, de Regeering bereid zal zijn het Hare te zeggen op hetgeen ik hier naar voren heb gebracht.

Ik dank U, Mijnheer de Voorzitter!

De heer Van Helsdingen: Mijnheer de Voorzitter! Het regeeringsantwoord geeft mij aanleiding, om op verschillende, door mij in eersten termijn aangeronde punten, niet meer in den breede terug te komen. Ik zal mij in hoofdzaak bepalen tot een bespreking van de verschillende amendementen, door mij en mijn mede-voorstelleners ingediend, voorzover ik de bespreking, e.q. verdediging, daarvan op mij heb genomen.

Zoo zal ik niet meer spreken over de m.i. verkeerde begrootingspolitiek, waarop ik in eersten termijn den vinger heb gelegd. Ik zeide toen trouwens reeds, dat ik hierop van dezen Regeeringsgemachtigde geen antwoord verwacht.

Ik zal het ook niet hebben over het medetellen van het aantal Inlandsche leerlingen; dat was een der wijzen, waarop wij de bestaanszekerheid der scholen met mannelijke leerlingen konden verzekeren. Wij hebben ons na samenspreking bepaald tot een amendement op artikel 2 lid 3 en dit amendement geven wij niet zoo dadelijk prijs; de heer De Hoog zal hierop straks nader terugkomen.

Ook over de vacanties zal ik het niet nader hebben, hoewel het betoog der Regeering in dit opzicht niet klemmend was; ik heb zelf geen motie dienaangaande ingediend en ik zal ook dit punt laten zwemmen. Ten aanzien van de leeftijdsgrensbezwaren, die de Regeeringsgemach-

Subsidieregeling voor bijzondere Europeesche kweekescholen.

(VAN HELSDINGEN.)

tigde heeft aangedikt, zal ik verder ook niets zeggen, alleen dat ik de Regeering dank zeg, dat Zij ook ten opzichte hiervan gebruik zal maken van het art. 35 door Haar bedoeld.

Ik wil ook dank zeggen voor de verschillende toezeggingen, die de Regeering heeft gedaan en de nadere toelichting, die Zij heeft gegeven, waardoor het ons mogelijk is geworden verschillende moties en amendementen in te trekken of waardoor zij verder buiten debat blijven. Ik zou in de eerste plaats willen wijzen op de motie, vervat in stuk 7, waarin wordt gesproken over een verlaging van het aantal leerlingen per klasse van 30 tot 25. Wij betuigen de Regeering dank, dat Zij met dit desideratum accoord is gegaan; mede namens mijn medeondertekenaars trek ik deze motie hierbij in.

Op de motie, vervat in stuk 6, zal de heer De Hoog nader terugkomen; dienaangaande geef ik thans nog geen beslissing van de voorstellers.

Over de amendementen, die zijn ingediend, zou ik het volgende willen zeggen, Mijnheer de Voorzitter.

Het eerste amendement, dat in het overzichtstaatje is opgenomen onder No .1, op artikel 2 lid 3, waarbij een aanvulling wordt voorgesteld, die het mogelijk maakt, dat de subsidie genietende kweekeschool nog drie jaar subsidie zal blijven genieten, al zou het aantal mannelijke Europeesche leerlingen dalen van zes op vier per klasse, is het onderwerp, dat de heer De Hoog zal bespreken; ik kan dit dus thans buiten beschouwing laten.

Daarmede hangt samen het tweede amendement, dat op artikel 2, lid 4.

Wat aangaat het derde amendement, dat op art. 5(2), hetwelk betrekking heeft op de vervanging voor de vrouwelijke leerlingen van wiskunde door nuttige handwerken of anderen huishoudelijke vakken voor meisjes, de nadere toelichting op dit punt, door den geachten Regeeringsgemachtigde gegeven, is inderdaad voldoende. Wij trekken dit amendement dan ook in.

Wat dan verder betreft het vierde amendement, een nieuw art. 7, beter aangeduid met „een groep amendementen” — kan ik mededeelen, dat de voorstellers van deze groep amendementen intrekken het gedeelte 1 A-d, dat de premie van f 1800 voorstelt op den voet als onder 1 B-c omschreven voor elken mannelijken toehoorder, die de acte van bekwaamheid als onderwijzer heeft gekregen.

Evenzeer trekken de voorstellers in het gedeelte 1 B-d. Een en ander in verband met de invoeging, die de Regeering heeft voorgesteld strekkende om in art. 7, 1 B(c) achter de woorden „elke kweekelinge” te doen volgen „of toehoorder”. Zie ik wel, dan wordt door deze wijziging hetzelfde beoogd als wat wij in de hier genoemde gedeelten wenschten, zoodat van deze aanvulling die gedeelten kunnen wegvallen. Wanneer een kweekeschool voor mannelijke leerkrachten, door het verminderd aantal mannelijke Europeesche leerlingen zou moeten worden gesubsidieerd volgens deze schaal, zullen vanzelf de toehoorders op die mannelijke kweekeschool onder deze bepaling vallen. Ook voor deze tegemoetkomende houding der Regeering zijn wij erkentelijk.

Wij danken de Regeering voorts voor de toezegging dat

Zij over wil nemen het amendement, vermeld onder 1 B(c), luidende als volgt:

„Op verzoek van het betrokken schoolbestuur kan ter nadere verrekening met de aan het eind van het cursus-jaar op den hier genoemden grondslag te ontvangen premie aan het schoolbestuur een voorloopige maandelijksche subsidie worden toegekend tot een maximum van f 30 per leerling”.

Over de bedragen echter in al deze amendementsgedeelten genoemd zijn wij het nog niet met de Regeering eens, reeds heeft de heer Schmutzer een klemmend betoog gehouden voor het behoud der door ons voorgestelde bedragen en daaraan blijven wij vasthouden.

Wat tenslotte de amendementsgedeelten aangaat, voorgesteld onder art. 7 lid 3, daarover wil ik gaarne nog een woordje zeggen.

De Regeeringsgemachtigde is daarbij o.i. uitgegaan van een verkeerd standpunt. Hij heeft o.a. gezegd, dat wij het zekere voor het onzekere zouden wenschen te nemen, en, omdat een ordonnantie zekerder is dan een Regeeringsverordening, den geheelen grondslag in een ordonnantie wenschten neer te leggen.

Ik heb het vermoeden, Mijnheer de Voorzitter, dat de geachte Regeeringsgemachtigde de toelichting op deze amendementen niet genoeg heeft gelezen, want daarin staat niet, dat wij het zekere voor het onzekere wenschen te nemen, maar dat wij het minder oorbaar en oneigenlijk achten, in een regeeringsverordening de grondslagen op te nemen voor de subsidieering voor de huisvesting, dat wij het daarentegen principieel juist achten van dit standpunt uitgaan, dat in de grondleggende-ordonnantie de hoofdlijnen voor de subsidiëering moeten worden opgenomen, welke dan in een regeeringsverordening, die veel gemakkelijker gewijzigd kan worden — in zooverre komen wij de Regeering gaarne tegemoet — verder kunnen worden uitgewerkt.

Wij hebben intusschen geen bezwaar om, na de nadere toelichting van den Regeeringsgemachtigde, het amendement-gedeelte, vermeld onder lid 3 (d), te laten vervallen. Lid 3 a, b en c worden dus door de Regeering overgenomen en maakt verder geen onderwerp van bespreking meer uit.

Tenslotte, Mijnheer de Voorzitter, moge ik nog even de Regeering dank zeggen voor de nadere toelichting die Zij gegeven heeft ten opzichte van de leermiddelen voor handenarbeid en van de cijferlijst. Ik hoop, dat de nadere overweging, die de Regeering ten opzichte van dit laatste punt heeft toegezegd, ertoe moge leiden, dat een weg gevonden worde, die het mogelijk maakt, dat niet uitsluitend met de examencijfers rekening wordt gehouden, maar dat ook inderdaad de gemiddelden van de cijfers in de schoolrapporten in aanmerking kunnen worden gebracht voor de toelating van de leerlingen.

Ik dank U, Mijnheer de Voorzitter.

De Voorzitter: Volgens de mededeeling door den geachten laatsten spreker gedaan is dus het amendement,

8ste VERGADERING — DONDERDAG 5 SEPTEMBER 1929.

Subsidieregeling voor bijzondere Europeesche kweekscholen.

(VOORZ., Wnd. DIR. VAN O. EN E., DE HOOG.)

vervat in Onderwerp 31, stuk 4, in het overzicht vermeld onder No. 3, betreffende artikel 5 lid 2, door de voorstellers ingetrokken. Het maakt derhalve geen onderwerp van beraadslaging meer uit.

Voorts is ook het amendement op art. 7 (st. 5) door de voorstellers gewijzigd, als zoo juist door den heer Van Helsdingen aangegeven. Aangezien er hier verder echter nog meeningsverschil bestaat, gelijk ook reeds door den spreker is opgemerkt, omtrent de bedragen, blijft dit amendement in behandeling.

Tenslotte is de motie, vervat in st. 7, door de voorstellers ingetrokken; ook deze maakt dus geen onderwerp van beraadslaging meer uit.

De heer Schrieke, wnd. directeur van Onderwijs en Eeredienst: Mijnheer de Voorzitter! Van het op art. 7, B voorgestelde nieuwe lid (3) zijn de leden sub a, b en c door de Regeering overgenomen, terwijl het lid sub d door de voorstellers vervallen is verklaard.

De heer De Hoog: Mijnheer de Voorzitter! Dat wij, ondertekenaars van de amendementen en moties, erkentelijk zijn voor de tegemoetkomende houding van de Regeering, is zooeven door den heer Van Helsdingen al met een enkel woord gezegd en ik zou mij hier ook gaarne bij willen aansluiten. Toch zijn er nog twee punten waaromtrent ik gaarne van de Regeering nog eenigerlei toezegging, in elk geval verduidelijking zou willen hebben. Het eerste punt, dat ik wil bespreken, betreft de motie, vervat in stuk 6, omtrent de premie en vrijdom van boeken en schoolgeld voor de mannelijke leerlingen van de kweekschool. Uit het betoog van den geachten Regeeringsgemachtigde heb ik den indruk gekregen, dat hij zich absoluut kan vereenigen met den gedachtengang in deze motie tot uiting komende; de aanvulling echter, door den geachten Regeeringsgemachtigde op art. 26 van bijlage I — gegeven, lijkt mij toch geheel in overeenstemming met hetgeen deze motie beoogt. Wat toch is het geval? Deze motie beoogt, dat men de beurs, de premie, en de daaraan nu verbonden vrijstellingen zal geven aan elken mannelijken leerling van een kweekschool, terwijl — art. 26 van bijl. I spreekt van het „kunnen” verleenen van een beurs. Hierop wijs ik speciaal, omdat tot nog toe door het departement het standpunt is ingenomen, dat men dergelijke beurzen e.a. alleen geeft aan behoeftige, althans onbemiddelde jongelieden. Dat is niet onze bedoeling. De Regeering heeft bij andere gelegenheden erkend, dat er een gebrek aan onderwijzers bestaat. Zij heeft ingezien dat men de onderwijzersstudie moet prikkelen en daarom bedoelen wij met hetgeen door ons wordt voorgesteld niet een — om het zoo maar eens te noemen — behoeftigheidspremie, doch een lokpremie, hetgeen bij de door den geachten Regeeringsgemachtigde gegeven aanvulling van art. 26 van bijlage I niet tot uiting komt. Ik zou hem daarom willen vragen of dat artikel niet zoo kan worden gelezen, dat niet — zooals het thans luidt —

(DE HOOG, VOORZ., Wnd. DIR. VAN O. EN E.)

binnen de grenzen der daarvoor jaarlijks op de begroting uit te trekken bedragen door den directeur van Onderwijs een beurs „kan worden” verleend enz., maar dat een beurs „wordt” verleend. Indien de geachte Regeeringsgemachtigde tot deze andere aanvulling zou bereid zijn, zou er niet de minste twijfel meer bestaan of dergelijke beurzen zouden worden verleend. Ik laat het aan de Regeering over de in verband hiermede noodige verdere wijzigingen eveneens aan te brengen.

Een ander punt, waarover ik nog een opmerking wensch te maken, betreft het amendement op art. 2 lid (3) en lid (4). Ik moet de Regeering ernstig wijzen op het gevaar, dat zich m.i. voordoet bij afwijzing door de Regeering van deze amendementen. Door ons wordt er in die amendementen op aangedrongen, een overgangstoestand van drie jaar in werking te doen treden bij eene depressie, zij het dan ook — daarin ben ik het met den geachten Regeeringsgemachtigde volkomen eens — voorbijgaande depressie.

Mijnheer de Voorzitter! Laat ik even een voorbeeld geven. De gouvernementskweekschool te Soerabaja heeft op dit oogenblik — ben ik goed ingelicht — in het nieuwe cursusjaar 4 Europeesche leerlingen. Veronderstellen wij nu, dat zich het volgende jaar 6 leerlingen zullen aanmelden en het daarop volgende jaar weer 6, zoodat wij over drie jaar 16 leerlingen voor 3 klassen zullen hebben. Dan heeft dus 1 jaar van depressie ten gevolge, dat door het Gouvernement zelf aan den eisch van 18 leerlingen in 3 klassen niet kan worden voldaan. Het is juist ter voorkoming van dergelijke gevolgen van een toestand van tijdelijke depressie, dat dit amendement is ingediend.

Nu heeft de geachte Regeeringsgemachtigde verwezen naar artikel 11, maar het lijkt ons beter de materie te regelen zooals wij dit in het amendement hebben aangegeven en daarom zou ik den geachte Regeeringsgemachtigde willen vragen, of er na de door mij gegeven toelichting wellicht van zijn kant een andere opvatting mogelijk is.

Ik dank U, Mijnheer de Voorzitter!

De Voorzitter: Hiermede zijn de beschouwingen in tweeden termijn van de zijde van het College van Gedelegeerden geëindigd. Het woord is aan den wnd. directeur van Onderwijs en Eeredienst.

De heer Schrieke, wnd. directeur van Onderwijs en Eeredienst: Mijnheer de Voorzitter! Zou ik om eenige minuten schorsing mogen verzoeken?

De Voorzitter: Daartegen bestaat geen bezwaar.

De vergadering wordt te 9.57 uur v.m. geschorst en te 10.02 uur v.m. hervat.

De Voorzitter: Het woord is aan den wnd. directeur van Onderwijs en Eeredienst.

(Wvd. DIRECTEUR VAN O. EN E.)

De heer Schrieke, wvd. directeur van Onderwijs en Eeredienst: Mijnheer de Voorzitter! De heer Schmutzer is teruggekomen op de kwestie, dat voor de indiening van het plan van 1926 geen overleg met de betrokken corporaties heeft plaats gehad. Dat overleg heeft sedert echter wel plaats gehad. Nu zal ik het betoog van den heer Schmutzer niet in alle details volgen, maar ik wil ten aanzien van dit punt toch nog opmerken, dat tenslotte de stukken van den Volksraad openbare stukken zijn, zoodat niet alleen de leden van den Volksraad individueel met de bepaalde corporaties over dergelijke zaken ruggespraak hebben kunnen houden, maar dat ook die corporaties in de gelegenheid zijn geweest van haar gevoelen in openbare geschriften, in couranten, vaktijdschriften e.d. te doen blijken.

Dan is de heer Schmutzer teruggekomen op de subsidieregeling voor de meisjeskweekscholen en hij heeft nogmaals de Regeering de becijfering voorgehouden, waar aan, om het zoo eens uit te drukken, de Regeering eigenlijk onschuldig is. Er is van uit den Volksraad indertijd de vraag gesteld: maakt nu eens een knappe becijfering; wat is, gegeven een meisjeskweekschool en een gemengde kweekschool, de subsidiëering bij een aantal leerlingen van dertig per klasse? Aan dat verzoek heeft de Regeering voldaan en nu zegt men: ja, dat is alleen een theoretische becijfering, die een geflatteerd beeld geeft en men doet het voorkomen alsof de Regeering listig juist dit gunstig voorbeeld heeft uitgekozen.

De heer Schmutzer: Ik heb juist gezegd, dat het een practische becijfering is!

De heer Schrieke, wvd. directeur van Onderwijs en Eeredienst: In eersten termijn heb ik toegegeven, dat het een theoretische becijfering was. Nu heeft echter de heer Schmutzer in zijn becijfering een fout gemaakt, want de resultaten van een dergelijke meisjeskweekschool zijn niet in de eerste plaats afhankelijk van het aantal leerlingen, maar van het aantal abiturienten. En nu heeft de Regeering juist het zeer ruime en inderdaad theoretische standpunt ingenomen, dat van de 30 leerlingen der hoogste klasse er slechts twee derden zullen slagen. Maar wanneer wij de goede resultaten van de meisjeskweekscholen in den loop der jaren nagaan, zien wij, dat een dergelijk slagend percentage ver blijft beneden de werkelijke resultaten, die worden behaald.

De heer Schmutzer: Het komt er speciaal op aan, hoeveel meisjes per kweekschool slagen, ...

De heer Schrieke, wvd. directeur van Onderwijs en Eeredienst: Juist!

De heer Schmutzer: ..... niet pereentsgewijs, maar absoluut en het is der Regeering bekend, dat dit absolute aantal ver beneden de 20 blijft.

De heer Schrieke, wvd. directeur van Onderwijs en Eeredienst: Dat zou ik zoo direct niet willen toegeven,

maar in ieder geval moet ik hierbij opmerken, dat, zooals ik zooeven reeds heb gezegd, bij de driejaarlijksche afrekening de gelegenheid geboden is om na te gaan of inderdaad de premie-berekening van f 1500 blijft beneden de werkelijke kosten. Tot nu toe is, zooals de heer Schmutzer reeds gezegd heeft, de premie-berekening van f 1500 geschied op basis van het bestaande en ten opzichte van het bestaande zijn tot dusverre nog nooit klachten geuit. In dit opzicht ben ik weder minder pessimistisch dan de heer Schmutzer.

De heer Van Helsingen heeft terloops verschillende gelegenheden te berde gebracht. Van hetgeen hij meer bepaaldelijk heeft aangeroerd moet ik twee punten naar voren brengen. In de eerste plaats de kwestie van het medetellen van de rapportcijfers naast het letten op de examenlijst. Ik kan wat dat betreft den heer Van Helsingen eenigszins geruststellen, omdat dit geval zich sedert de instelling van het Mulo-examen reeds in een ander verband heeft voorgedaan en ik zou hem dan ook willen verwijzen naar de circulaire van den inspecteur van het Middelbaar onderwijs van 21 Mei 1929, welke betreft de toelating tot de voorbereidend hooger onderwijsafdelingen der A.M.S. In die circulaire van 21 Mei 1929 No. 639, is de kwestie van het letten op de rapportcijfers in verband met de resultaten van het Mulo-eindexamen voor wat betreft de voorbereidend hooger onderwijsafdelingen der A.M.S. geregeld en wanneer wij straks gaan overwegen of dit met de kweekschool ook het geval kan zijn, hebben wij hier een heel geschikt antecedent om op voort te bouwen. De zaak zelve is dus reeds principieel onder het oog gezien. Het komt thans nog slechts op de toepassing op dit bijzonder geval aan.

Op een ander punt moet ik — als ik het zoo mag noemen — den heer Van Helsingen tegen zichzelf in bescherming nemen; ik bedoel nl. hetgeen hij gezegd heeft naar aanleiding van art. 7. Wat staat nl. in het amendement op art. 7, zooals voorgesteld door de heeren Van Helsingen c.s.? Onder (1) A. d lees ik in het amendement:

„d. een premie van f 1800 op den voet als onder B c omschreven voor elken mannelijken toehoorder, die de akte van bekwaamheid als onderwijzer heeft gekregen”.

Mijnheer de Voorzitter! Onder (1) B d lees ik:

d. op denzelfden voet als onder c bedoeld, een premie van f 1800 voor elke toehoorder aan de school, welke de akte van bekwaamheid als onderwijzeres heeft gekregen.

Nu is in het volgende lid (2) na het woord „kweekelingen” daar straks door mij ingevoegd: „of toehoorders”, maar dat „of toehoorders” krijgt pas beteekenis, als de twee leden, die ik zoo pas citeerde en die de heer Van Helsingen wilde laten wegvallen, blijven staan.

Ik zou den heeren dus in overweging willen geven het lid d, zoowel onder A als onder B te handhaven, naast de woorden „of toehoorders” zoo straks door mij in lid (2) ingevoegd.

(Wvd. DIR. VAN O. EN E., VOORZ., VAN HELSDINGEN.)

Ik kom thans aan den heer De Hoog, die nogmaals de kwestie van de amendementen stukken 2 en 3 ter sprake heeft gebracht. Ik geloof, dat hij buitengewoon goede ooren heeft; dan zal hij echter uit mijn rede in eersten termijn hebben vernomen, dat de keuze der bewoordingen zoodanig is geweest, dat daaruit valt op te maken, dat de Regeering wel is waar de voorgestelde amendementen niet noodzakelijk acht en dat Zij van meening was, dat art. 11 voldoende bedrijfszekerheid waarborgt, maar dat tenslotte tegen overname van de amendementen van Regeeringszijde geen principieel bezwaar bestaat.

Ik heb hier voor mij liggen een analoog geval in het subsidie-reglement voor de Mulo. Daarin staat in art. 5, eerste lid:

„Het aantal leerlingen, die te goeder trouw zijn ingeschreven en voldoen aan geen mindere eischen van geschiktheid dan voor toelating tot de openbare Mulo-afdeelingen zijn gesteld, bedraagt niet minder dan 36 (voor een school met een voorklasse 48), met dien verstande dat voor een school, welke reeds subsidie genoot, doch waar het aantal leerlingen beneden het vereischt minimum-aantal daalt, dat genot gedurende drie achtereenvolgende jaren niet op dien grond verloren gaat, mits in geen jaar het aantal daalt beneden het drie-vierde gedeelte van de genoemde minimum-cijfers”.

Hier hebben wij het antecedent, Mijnheer de Voorzitter, dat het mij mogelijk maakt de genoemde amendementen van de heeren over te nemen, hoewel — zooals ik zoo straks reeds opmerkte — de Regeering een dergelijke garantie niet bepaald noodzakelijk acht. Maar wanneer de heeren hier niettemin op blijven aandringen, dan wil de Regeering niet langer bezwaren maken aan de wenschen van dit college te voldoen. Tegen overname van deze amendementen verzet Zij zich dus niet.

Wat nu tenslotte de motie-Van Helsdingen c.s (St. 6) betreft, ik moet er bezwaar tegen maken de premie te kwalificeeren als een lokpremie. Dat is een geheel nieuw element dat niet ligt besloten in het kweekschoolplan van 1926 en dat ik dan ook niet kan overnemen. Ik kan echter in zooverre aan het bezwaar van den heer De Hoog tegemoetkomen, dat dezelfde principes, die zullen worden toegepast voor de openbare kweekscholen, ook zullen gelden voor de gesubsidieerde kweekscholen en dit brengt automatisch met zich mede, dat wanneer bij de openbare scholen, bij het verleen van beurzen alle soepelheid zal worden betracht, dit ook bij de gesubsidieerde kweekscholen het geval zal zijn.

Dank U, Mijnheer de Voorzitter.

De Voorzitter: Wij kunnen thans tot stemming overgaan. De stemming zal voor zoover noodig artikels-gewijze plaats hebben. Bij de stemming over de artikelen kom ik dan punt voor punt op de vraag terug, welke amendementen zijn ingetrokken, gewijzigd, dan wel door de Regeering overgenomen.

De heer Van Helsdingen: Mijnheer de Voorzitter!

(VAN HELSDINGEN, VOORZITTER.)

Daar er nog een misverstand blijkt te bestaan tusschen den Regeeringsgemachtigde en mij ten aanzien van de wijziging van art. 7, verzoek ik U, alvorens tot stemming over te gaan, de vergadering een oogenblik te schorsen, opdat ik mij met den Regeeringsgemachtigde kan verstaan t.o.v. de door hem verlangde aanvulling die ik klaarblijkelijk onjuist heb aangeteekend.

De Voorzitter: Daartegen bestaat geen bezwaar.

De vergadering wordt te 10.12 uur v.m. geschorst en te 10.16 uur v.m. hervat.

De Voorzitter: Mijne Heeren. Wij kunnen thans tot stemming over de ontwerp-ordonnantie (stuk 2B) overgaan.

Art. 1, het gewijzigde art. 2, art. 3 en 4, art. 5 zooals het bij de Memorie van Antwoord is gewijzigd en art. 6 worden achtereenvolgens zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De Voorzitter: Aan de orde is de stemming over artikel 7.

Na de verschillende besprekingen, die over dit artikel hebben plaats gehad, deel ik mede, dat de stand van zaken de volgende is.

Op het artikel is een amendement ingediend, waarvan de inhoud thans luidt als volgt:

Voor art. 7 worde gelezen:

„(1) de subsidie bedraagt:

A. Voor Europeesche kweekscholen voor onderwijzers:

a. drie vierde van de kosten van huisvesting en inrichting en van de overige materiele uitgaven, alsmede van die voor schoolbedienden, een en ander voor zoover deze kosten niet overschrijden de bedragen, welke voor dezelfde doeleinden aan een gelijksoortige openbare kweekschool van gelijke grootte tezelfder plaatse zouden zijn besteed;

b. drie vierde van de aanvangsbezoldiging, benevens het volle bedrag van de verhoogingen en toelagen, uitgekeerd aan den directeur en de leeraren, een en ander berekend naar de bedragen, waarop de betrokkene uit gelijken hoofde aanspraak zou kunnen maken, indien hij in functie verbonden ware aan een openbare Europeesche kweekschool voor onderwijzers;

c. het volle bedrag der op overeenkomstigen voet als onder b berekende toelagen, betaald voor het geven van lessen in bepaalde vakken door niet vast aan de school verbonden leeraren;

d. een premie van f 1 800 op den voet als onder B c omschreven voor elken mannelijken toehoorder, die de akte van bekwaamheid als onderwijzer heeft gekregen”.

„B. Voor Europeesche kweekscholen voor onderwijzeressen:

Subsidieregeling voor bijzondere Europeesche kweek scholen.

(VOORZITTER.)

- a. één derde van de kosten van huisvesting en inrichting en van de overige materiele uitgaven, alsmede van die voor schoolbedienden, een en ander voor zoover deze kosten niet overschrijden de bedragen, welke voor dezelfde doeleinden aan een gelijksoortige openbare kweekschool van gelijke grootte tezelfder plaatse zouden zijn besteed;
- b. f 120 's jaars voor elk wekelijks gegeven lesuur in de verplicht voorgeschreven vakken (daaronder niet begrepen de oefeningen in de practijk van het lesgeven), met dien verstande, dat de directrice, ook indien zij minder dan 28 wekelijksche lessen onderwijs geeft, wordt geacht met een volledige lestaak te zijn belast;
- c. een premie van f 1800 of zooveel minder als de aan het examen onmiddellijk voorafgaande opleidingstijd van de betrokkene — voor zoover die tijd te beoordeeling van den Directeur van Onderwijs en Eeredienst als onafgebroken kan worden aangemerkt — minder heeft bedragen dan drie jaren voor elke kweekeling, die de acte van bekwaamheid als onderwijzeres heeft gekregen, met dien verstande, dat opleidingstijd, welke een vol jaar heeft geduurd, wordt vergoed met f 600 en voor opleidingstijd van minder dan een jaar de vergoeding f 50 per maand of gedeelte van een maand bedraagt.
- d. op dezelfden voet als onder c bedoeld, een premie van f 1800 voor elke toehoorderster aan de school, welke de acte van bekwaamheid als onderwijzeres heeft gekregen.

(2) Een premiesubsidie als bedoeld in het vorig lid onder B (c) kan ook worden toegekend ten behoeve van mannelijke kweekelingen of toehoorders aan een gemengde Europeesche kweekschool, welke in gevolge lid 4 van artikel 2 als kweekschool voor onderwijzeressen moet worden aangemerkt.

(3) De in dit artikel bedoelde subsidies worden toegekend overeenkomstig bij regeringsverordening te stellen regels, in dier voege dat de subsidie:

- a. voor de huisvesting kan worden toegekend hetzij in den vorm van bouwsubsidie, hetzij periodiek in den vorm van huursubsidie, dan wel van hypotheeksubsidie;
- b. voor de inrichting der school wordt onderscheiden in een subsidie ineens en een jaarlijksche subsidie voor onderhoud en aanvulling;
- c. voor de overige materiele uitgaven betreffende de kosten van gewoon onderhoud en kleine herstellingen.

Ik wijs er de vergadering op, dat in lid (2) na het woord

(VOORZITTER, SCHMUTZER, DE HOOG.)

„kweekelingen” dus zijn ingevoegd de woorden „of toehoorders”, terwijl (3) d, dat tevoren in het amendement was opgenomen, is vervallen.

Wat dit gewijzigde amendement betreft, bestaat tusschen de Regeering en de voorstellers reeds overeenstemming, behalve over de bedragen, zooals die daarin zijn meld.

De heer Schmutzer: Mijnheer de Voorzitter! Namens de ondertekenaars van dit amendement, kan ik mededeelen, dat wij in verband met de toezegging der Regeering bereid zijn de door de Regeering genoemde bedragen over te nemen.

De Voorzitter: Dan is de situatie deze, dat het amendement luidt, zooals ik dat zooeven heb aangegeven met dien verstande, dat de daarin genoemde bedragen gewijzigd worden in bedragen door de Regeering aangegeven, zoodat het bedrag van f 1800 vermeld onder (1) A d wordt veranderd in f 1500, de bedragen van f 1800, f 600 f 50 en f 30 genoemd in (1) B c resp. worden gewijzigd in f 1500, f 500, f 40 en f 25.

Het bedrag van f 1800 genoemd in (1) B d wordt eveneens in f 1500 gewijzigd.

Het amendement, zooals het door de voorstellers is gewijzigd, is thans in zijn geheel door de Regeering overgenomen.

Het gewijzigd art. 7 en de verdere artikelen worden achtereenvolgens zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De ontwerp-ordonnantie (stuk 12 B) in haar geheel, zooals deze bij Memorie van Antwoord en tijdens de beraadslaging is gewijzigd, wordt zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De Voorzitter: Aan de orde is de behandeling van de motie van Helsdingen e.s. (Ond. 31—st. 6).

De heer De Hoog: Mijnheer de Voorzitter! Wij hebben gedurende de behandeling van deze ontwerp-ordonnanties telkens kunnen hooren, dat het onderwijs zich steeds uitbreidt en dat er gebrek is aan leerkrachten. Het komt mij voor, op den weg der Regeering te liggen, om elke opleiding in die richting te stimuleeren. Het lijkt den ondertekenaars der motie toe, dat uit deze motie volkomen blijkt, dat hier de bedoeling heeft voorgezet, om de aanmelding van jongelieden voor de studie voor het onderwijsambt te stimuleeren, dat hier dus wel degelijk sprake is geweest van het in het leven roepen van een lokpremie. Het verbaast mij dus wel een weinig, dat de Regeering hierin een geheel nieuw element meent te zien.

De heer Koesoemo Oetoyo: Hier is sprake van een lokpremie alleen voor Europeesche jongelieden!

De heer De Hoog: Dat is natuurlijk een kwestie, die de Regeering voor zichzelf moet uitmaken, omdat het hier

Subsidieregeling voor bijzondere Europeesche kweekscholen.

(DE HOOG, DWIDJOSEWOJO, SOEJONO, Wnd. DIR. VAN O. EN E., DE HOOG.)

gaat over Europeesche kweekscholen, die een minimum aan Europeesche leerlingen moeten hebben, zoodat het begrijpelijk is, dat wij hier opkomen voor een lokpremie voor Europeesche jongelieden. Het staat aan de Regeering om deze regeling al dan niet uit te breiden tot niet-Europeesche jongelieden, die de kweekscholen bezoeken. Waar wij op de kweekschool van het I. E. V. te Bandoeng dergelijke leerlingen hebben, zal dit voor ons geen bezwaar opleveren.

Dit is ten slotte echter een kwestie, die op het oogblik niet aan de orde is en het is de Regeering die, na den Volksraad gehoord te hebben, in deze de beslissing moet nemen. Deze motie wil dus tot uiting brengen den wensch van het College van Gedelegeerden, dat de studie voor onderwijzer zooveel mogelijk zal worden gestimuleerd; wij verzoeken voor alle mannelijke leerlingen van de kweekscholen dus een toelage als in de motie wordt aangegeven.

De heer Dwidjosewojo: Mijnheer de Voorzitter! Wanneer ik straks mijn stem tegen deze motie uitbreng geschiedt dit alleen, omdat ik bezwaar maak tegen de opname van het woord „Europeeschen” in de vierde alinea. Daarin zie ik een onbillijkheid tegenover de niet-Europeesche leerlingen, dat zijn de inheemsche en Chineesche leerlingen.

De heer Soejono: Mijnheer de Voorzitter! Ik zal vóór deze motie stemmen in de verwachting, dat de Regeering op de Inlandsche leerlingen van de kweekscholen dezelfde maatregelen zal toepassen als op de Europeesche.

De heer Fruin: Heeft deze verwachting eenigen grond?

De heer Soejono: Dat zal in ieder geval later blijken.

De heer Schrieke, wnd. directeur van Onderwijs en Eeredienst: Mijnheer de Voorzitter! Ik moet herhalen hetgeen ik zoeven reeds opmerkte, n.l. dat deze motie een nieuw element introduceert in den opzet van het kweekschoolplan, zooals dat in 1926 is ingediend en door den Volksraad is aangenomen. De hier bedoelde premie heeft niet het karakter van een lokpremie en ik herhaal nog eens de toezegging, dat de Regeering in deze de gesubsidieerde kweekscholen uiteraard op dezelfde wijze zal behandelen als de openbare. Maar de Regeering kan voor het bijzonder onderwijs niet verder gaan, dan Zij voor haar eigen openbare kweekschool doet.

De heer De Hoog: Mijnheer de Voorzitter! Ik kan mij niet voorstellen, waarin deze ongelijkheid zou bestaan,

(DE HOOG, SOEJONO, Wnd. DIR. VAN O. EN E.)

want indien de premie aan de leerlingen van een gesubsidieerde school wordt verleend, dan zou ik zeggen, dat de Regeering automatisch dezelfde gedragslijn zal volgen ten opzichte van haar eigen kweekscholen. Mijnheer de Voorzitter! Ik zie het bezwaar van de Regeering niet in. Ik dank U, Mijnheer de Voorzitter.

De heer Soejono: Mijnheer de Voorzitter! Ik had den Regeeringsgemachtigde niet een bepaalde vraag gesteld, maar toch min of meer een antwoord verwacht ten aanzien van mijn opmerking, of wanneer deze motie wordt aangenomen, deze maatregel ten opzichte van de Europeesche leerlingen, ook getroffen wordt, voor de Inlandsche leerlingen op de kweekscholen. In dat geval zal ik voor de motie stemmen. Staat echter de Regeering afwijzend ten opzichte van de toepassing van dezen maatregel ook op de Inlandsche leerlingen, dan zal ik tegen deze motie stemmen.

De heer Schrieke, wnd. directeur van Onderwijs en Eeredienst: Mijnheer de Voorzitter! De Regeering staat niet alleen afwijzend tegenover hetgeen door den heer Soejono is verzoekt, maar staat ook afwijzend tegenover den inhoud van de voorgestelde motie. Aan de beurzen kan Zij niet het karakter van lokpremies verleen. Zij moet dus de aanneming van de motie ontraden.

De heer Soejono: Maar hoe zal de Regeering handelen ten opzichte van de Inlandsche leerlingen, indien de motie wordt aangenomen?

De heer Schrieke, wnd. directeur van Onderwijs en Eeredienst: Dan nog blijft de Regeering Haar standpunt handhaven. Het geldt hier voor Haar een principe, dat Zij weigert te aanvaarden.

De motie-Van Helsdingen, e.s. (Ond. 31, stuk 6) wordt in stemming gebracht en verworpen met 7 stemmen vóór en 12 stemmen tegen.

Vóór stemmen de heeren Fruin, Roep, Kerkkamp, Blaauw, De Hoog, Van Helsdingen en Schmutzer.

Tegen stemmen de heeren Alimoesa, Dwidjosewojo, s'Jacob, Soejono, Soekawati, Bruineman, Mandagie, Middendorp, Koesoemo Oetoyo, Kan, Koesoemo Joedo en de Voorzitter.

De notulen van de vorige vergadering, die ter inzage hebben gelegen worden goedgekeurd.

De vergadering wordt te 10.27 uur v.m. gesloten.

9de VERGADERING — WOENSDAG 11 SEPTEMBER 1929.

Vaststelling van het aantal opeenten op den aanslag in de inkomstenbelasting en de vennootschapsbelasting. — Aanvulling van art. 152 van het Reglement op de Rechterlijke Organisatie. — Voorzieningen in verband met eene nieuwe administratieve indeeling van de residentie Lampoengsche districten.

9de VERGADERING.

Vergadering van Woensdag 11 Sept. 1929.

(Bijeenroepingsuur 8.30 voormiddag).

Vaststelling van het aantal opeenten op den aanslag in de inkomstenbelasting en de vennootschapsbelasting (Ond. 25). — Aanvulling van art. 152 van het Reglement op de Rechterlijke Organisatie (Ond. 71). — Voorzieningen in verband met eene nieuwe administratieve indeeling van de residentie Lampoengsche districten (Ond. 5). — Regeling van het beheer van Inlandsche gemeente-crediet-instellingen in de provincies op Java en Madoera (Ond 134 en 29).

Voorzitter: J. W. MEYER RANNEFT.

Tegenwoordig, met den Voorzitter, 19 leden, te weten de heeren:

Ali Moesa, Blaauw, Bruineman, Dwidjosewojo, Fruin, Van Helsdingen, De Hoog, s'Jacob, Kan, Kerkkamp, Koesoemo Joedo, Koesoemo Oetoyo, Mandagie, Middendorp, Roep, Schmutzer, Soejono en Soekawati.

Regeringsgemachtigden de heeren: Van den Busche, Spit en Mühlenfeld.

De Voorzitter: Mijne Heeren! Ik open deze vergadering.

Aan de orde is de behandeling van de ontwerpen van twee ordonnanties tot vaststelling van het aantal opeenten onderscheidenlijk op den aanslag in de inkomstenbelasting over het jaar 1929 en op den aanslag in de vennootschapsbelasting, betrekking hebbende op een tijdvak, welks einde valt tusschen 30 Juni 1928 en 1 Juli 1929 (Ond. 25).

De heer Van Helsdingen: Mijnheer de Voorzitter! Ik moge een enkele opmerking maken. De oude kwestie over artikel 16 van de Indische Comptabiliteitswet wordt weer eens naar voren gebracht in het Afdelingsverslag en de Regeering heeft daarop in de Memorie van Antwoord geantwoord. Dit is een van de dingen, die wij al meermalen hebben aangesneden, doch op het oogenblik acht ik het niet gewenscht, daarop in den breede in te gaan. Ik behoud mij echter het recht voor, hierop later nog eens in algemeen verband terug te komen, ook in verband met andere gevallen, die ik in den Volksraad meermalen naar voren heb gebracht.

De Voorzitter: Mag ik aannemen dat de Regeringsgemachtigde zijn antwoord uitstelt tot de volgende algemeene beschouwingen?

De heer Van den Busche, directeur van Financiën: Inderdaad, Mijnheer de Voorzitter!

(VOORZITTER, KERKKAMP.)

Deze ontwerpen worden zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De Voorzitter: Aan de orde is de behandeling van de ontwerp-ordonnantie tot aanvulling van art. 152 van het reglement op de rechterlijke organisatie en het beleid der Justitie in Nederlandsch-Indië (Ond. 71).

De Voorzitter: Ik stel krachtens art. 96(2) R.v.O. voor, dit ontwerp in rechtstreeksche openbare behandeling te nemen.

Daartoe wordt besloten.

Het ontwerp wordt zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De Voorzitter: Aan de orde is de behandeling van de ontwerp-ordonnantie, houdende eenige voorzieningen in verband met de vaststelling van een nieuwe administratieve indeeling van de residentie Lampoengsche Districten (Ond. 5).

De heer Kerkkamp: Mijnheer de Voorzitter! Naar aanleiding van dit Regeeringsvoorstel zou ik slechts een enkele opmerking willen maken, een opmerking welke ik achterwege zou hebben gelaten, indien niet hieraan vooraf ware gegaan een verandering in de administratieve indeeling van Timor en Onderhoorigheden en daarna van Sumatra's Westkust. Thans ligt het derde onderwerp van dien aard voor ons en bedrieg ik mij niet, dan is de bevolking bij al die wijzigingen niet gehoord.

Ik begrijp niet waarom. Vanwaar toch dien tegenzin om bij dergelijke haar direct aangaande kwesties de bevolking te raadplegen? De nog altijd overheerschende gedachte van den B. B.-ambtenaar, dat hij het alleen wel af kan en dat de bevolking maar goed moet vinden, wat hij denkt dat goed voor haar is, moet er uit; het is mijns inziens de plicht van de Regeering daarvoor te zorgen.

Het beginsel moet worden doorgevoerd, om waar mogelijk, steeds de bevolking te raadplegen en dan zou ik zeggen: liever een keer te veel, dan een keer te weinig. Wij hebben thans te maken met een bevolking, die langzamerhand zelf gaat nadenken en dat moet van Regeeringswege gesteund worden. En wanneer de ambtenaren van het B. B. er niet toe medewerken, om bij elke gelegenheid, die zich daartoe leent met de meening van de bevolking te rade te gaan, dan geloof ik, dat zij niet werken in de richting, waarin op het oogenblik gewerkt moet worden.

Het is nu te laat om de bevolking nog te hooren; maar waar wij drie van die gevallen achter elkaar hebben gehad, meen ik dat het noodig is, dat er in het openbaar op gewezen wordt, dat men in deze van richting moet veranderen.

9de VERGADERING — WOENSDAG 11 SEPTEMBER 1929.

Voorzieningen in verband met eene nieuwe administratieve indeeling van de residentie Lampoengsche districten. —
Regeling van het beheer van Inlandsche gemeente-crediet-instellingen in de provincies op Java en Madoera.

(KERKKAMP, DIR. VAN B. B., VOORZITTER.)

De Voorzitter: Wenscht de geachte Regeeringsgemachtigde dadelijk te antwoorden?

De heer Mühlenfeld, directeur van Binnenlandsch Bestuur: Gaarne, Mijnheer de Voorzitter! De Regeering is het zeer zeker met den geachten spreker eens, dat het gewenscht is bij dergelijke wijzigingen de bevolking te hooren. In het onderhavige geval, waar ook het margaverband betrokken is bij de nieuwe indeeling der Lampoengsche Districten, spreekt de wenschelijkheid daarvan nog te sterker.

Maar ik geloof niet dat de positieve uitspraak, dat de bevolking in dit geval niet gehoord is, bepaald gegrond is. In den regel wordt de bevolking bij een dergelijke nieuwe indeeling wel gehoord, en ik denk dat dat hier ook wel het geval is geweest.

Ten overvloede echter kan ik de verzekering geven, dat met de opvatting dat bij voorkomende gevallen van dergelijke aard, de bevolking moet gehoord worden, in den vervolge steeds rekening gehouden worden zal.

De ontwerp-ordonnantie (Ond. 5) wordt zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De Voorzitter: Aan de orde is de nader gewijzigde ontwerp-ordonnantie, strekkende tot intrekking van de ordonnantie van 18 December 1925 (Staatsblad No. 650) en vaststelling van regelen voor het beheer van Inlandsche gemeente-crediet-instellingen in provinciën op Java en Madoera met uitzondering van de ressorten der stadsgemeenten, en voor het beheer van de geldmiddelen dier instellingen (Ond. 134, zitt. jaar 1928—1929; Ond. 29 stuk 18 zitt. jaar 1929—1930).

De behandeling van dit onderwerp wordt hervat.

Ingediend zijn eenige amendementen, voorgesteld door de heeren Van Helsdingen, Blaauw, Fruin en Schmutzer (Stukken 3—16), luidende als volgt:

„Ondergeteekenden hebben de eer voor te stellen de ondervolgende wijzigingen aan te brengen in de gewijzigde ontwerp-ordonnantie tot vaststelling van regelen voor het beheer van Inlandsche gemeente-crediet-instellingen in provinciën op Java en Madoera met uitzondering van de ressorten der stadsgemeenten, en voor het beheer van de geldmiddelen dier instellingen (Onderwerp 29, stuk 2):

Stuk 3. In den aanhef komen in den zin „Ten eerste: Met intrekking van de ordonnantie van 18 December 1925 (Staatsblad No. 650) vast te stellen: de woorden „Ten eerste” te vervallen.

Stuk 4. a. Aan het slot van het eerste lid van art. 2 worden toegevoegd de woorden: „overeenkomstig een door den Directeur van Binnenlandsch Bestuur vast te stellen tarief”.

(VOORZITTER.)

b. In het tweede lid van artikel 2 wordt het woord „voordracht” vervangen door „voorstel”.

Stuk 5. In het eerste lid van artikel 5 wordt „in overleg met” vervangen door „na raadpleging van”.

Stuk 6. Het tweede lid van artikel 6 komt te vervallen.

Stuk 7. In het derde lid van artikel 7 worden de woorden „op voordracht van” vervangen door „in overeenstemming met” en de woorden „Bij niet opvolgen van de voordracht” door „Bij gebreke aan overeenstemming”.

Stuk 8. In het eerste lid van artikel 8 worden de woorden „in overleg met” vervangen door „na raadpleging van”.

Stuk 9. In het tweede lid van artikel 10 worden de woorden „in overleg” vervangen door „na raadpleging van”.

Stuk 10. In het tweede lid van artikel 13 worden de woorden „in overleg met” vervangen door „na raadpleging van”.

Stuk 11. In het eerste lid van artikel 17 wordt het woord „voordracht” vervangen door „voorstel”.

Stuk 12. In het eerste lid van artikel 19 worden de woorden „in overleg met” vervangen door „na raadpleging van”.

Stuk 13. In het tweede lid van artikel 21 wordt het woord „voordracht” vervangen door „voorstel”.

Stuk 14. In artikel 23 worden woorden „de Gouverneur” vervangen door „het college van gedeputeerden”.

Stuk 15. Na artikel 23 als overgangsbepaling een nieuw artikel in te voegen, luidende:

„Voor zoover de bij de in werking treding dezer ordonnantie genoten vergoedingen bedoeld in artikel 6 lid 1 hooger zijn dan het bepaalde in dit lid toestaat, kan de regentschapsraad overgangsbepalingen vaststellen voor de eerste drie jaren na bedoelde inwerkingtreding”.

Stuk 16. Aan het slot komt de zin, welke betrekking heeft op het tijdstip van inwerking treden der ordonnantie, luidende: „Ten tweede: Deze ordonnantie treedt in werking met ingang van den dertigsten dag na dien harer afkondiging” te vervallen.

Omtrent deze ingekomen amendementen heeft de Regeering Harerzijds Haar meening reeds schriftelijk doen kennen bij het nader gewijzigd ontwerp met nota van toelichting; zij zullen bij het ontwerp worden behandeld.

Regeling van het beheer van Inlandsche gemeente-crediet-instellingen in de provincies op Java en Madoera.

(VOORZITTER, DIRECTEUR VAN B. B.)

Ik deel mede, dat de heer Fruin zijn handteekening van de amendementen, voor zoover die nog als zoodanig bestaan, heeft teruggetrokken.

Het woord is thans aan den Regeeringsgemachtigde voor Binnenlandsch Bestuur.

De heer Mühlenfeld, directeur van Binnenlandsch Bestuur: Mijnheer de Voorzitter! Nu, ter vereenvoudiging der verdere behandeling van de aanhangige ontwerp-ordonnantie inzake het beheer der Inlandsche gemeente-credietinstellingen in de provincies op Java en Madoera, een nader gewijzigde ontwerp-ordonnantie aan den Volksraad werd aangeboden, waarin de uit de op 1 Augustus jl. gevoerde besprekingen, voortgevloeide amendementen werden vastgelegd, voorzover die naar het oordeel der Regeering daarvoor in aanmerking kwamen, terwijl daarin tevens gevolg gegeven werd aan een door den heer Kerkkamp geopperd, doch niet door dit geachte lid in den vorm van een amendement gegoten denkbeeld, om de in gevolge art. 7 lid 3 aan den gouverneur voorbehouden bevoegdheid op den resident af te wentelen, kan de beantwoording der verschillende sprekers in eersten termijn betrekkelijk kort zijn, vooral ook, nu de redenen, welke de Regeering er toe geleid hebben, enkele amendementen niet, dan wel in anderen vorm over te nemen, in een bij het nader gewijzigde ontwerp gevoegde nota van toelichting vermeld werden.

En dan wil ik in de eerste plaats den heeren Koesoemo Joedo en Kerkkamp namens de Regeering mede deelen, dat Zij de waardeerende woorden, door hen bij de mondelinge beraadslagingen op 1 Augustus jl. aan het ontwerp gewijd, ten zeerste op prijs stelt.

De heer Kerkkamp heeft daaraan echter toegevoegd — en de heer Middendorp is hem daarin bijgevallen — dat hij het zeer wenschelijk zou achten, indien een geleidelijke overgang van dorpscredietinstellingen naar coöperatieve instellingen tot stand kon worden gebracht. Hiertoe zou z.i. alleen noodig zijn, dat de leden van het desabestuur zich uit de beheercommissie zouden terugtrekken. Tegen dezen maatregel op zichzelf is, onder zekere voorwaarden, geen overwegend bezwaar; de heer Kerkkamp toch wees er reeds op, dat het zich terugtrekken van het desabestuur geheel vrijwillig zou moeten geschieden. Ik zou echter willen opmerken, dat, aangezien de instelling een desainstelling blijven zou, een algemeen toezicht van het desahoofd, dat tenslotte de verantwoordelijkheid voor een richtig beheer der gemeentelijke instellingen te dragen heeft, formeel behoort te blijven bestaan. Het beheer zou alleen dan aan niet-desabestuurders kunnen worden overgelaten, indien er flinke personen zouden worden gevonden, in staat en bereid om het beheer naar den eisch te voeren, hetgeen nog slechts betrekkelijk zelden het geval zal blijken te zijn.

Verandering van bestuur alleen maakt echter van een desabank nog geen coöperatie, noch zelfs iets dat ook maar op een coöperatie gelijkt. Of de sterke man die in

(DIRECTEUR VAN B. B.)

dat bestuur absoluut noodzakelijk is, het desahoofd of een ander is, brengt in het wezen der zaak weinig verschil. Het voordeel van uitschakeling van de directe bemoeienis van het desahoofd is vooral, dat deze dan minder van zijn machtspositie misbruik kan maken en minder gelegenheid heeft om zich door leeningen van anderen de middelen te verschaffen om achterstallige belasting aan te zuiveren. Het is echter de vraag of de particuliere sterke man niet eveneens zijn persoonlijke belangen wel eens met die van de desabank verwisselen zal.

Overigens is de Regeering van meening dat pogingen om van de desabanken instellingen te maken, die vleesch noch visch zijn, d.w.z. geen echte desabanken maar ook geen echte coöperaties, niet anders dan verwarring kunnen stichten en het tot nu toe bereikte in gevaar brengen. In den aanvang van de ontwikkeling van het volkscredietwezen is jarenlang getracht aan de desacredietinstellingen een coöperatief karakter te geven.

De heer Kerkkamp: Dat is ongeveer 25 jaar geleden.

De heer Mühlenfeld, directeur van Binnenlandsch Bestuur: De ervaring heeft de vruchteloosheid, ja het nadeel dier pogingen bewezen. Voor dorpscoöperaties tellen de desabanken veel te veel leeners; die coöperaties kunnen slechts slagen — de in Britsch-Indië opgedane ervaring leerde zulks ook reeds — met eenige tientallen, elkaar goed kennende en vertrouwende leden, terwijl de desabanken honderden leeners hebben. De coöperators moeten zelf het risico van hun onderneming dragen; bij de desabank, met haar geheel uit eigen vermogen bestaand kapitaal, is van risico nauwelijks meer sprake. Coöperatoren moeten de zaken, waar het om gaat, kunnen beoordelen, voor hun meening durven uitkomen, critiek op de leeningen van hun medeleden durven geven: bij den eenvoudigen desaman is daarvan weinig te verwachten. De bloei van de loemboengs- en desabanken is dan ook voor een groot deel te danken aan de onmisbare, voortdurende, intensieve contrôle, die er op wordt uitgeoefend en aan de leiding van bovenaf.

Hiermede wil ik niet zeggen, dat coöperatieve verenigingen in de desa niet mogelijk zouden zijn, maar slechts, dat zij in elk geval op een heel andere basis zouden moeten berusten, heel anders georganiseerd zouden moeten zijn dan de desacredietinstellingen. Een kruising van beide, in aard zoo zeer verschillende soorten instellingen, kan slechts misgeboorten geven.

Ik kom thans aan de rede van den heer Van Helsdingen, welke reeds gedeeltelijk in het overgelegde nieuwe ontwerp en nota van toelichting tot haar recht is gekomen. Voor zooveel dit niet het geval is, kan ik het geachte lid wel toegeven, dat door wijziging van deze of van de Inlandsche-gemeente-Ordonnantie het desahoofd het beheer der Inlandsche Gemeente-credietinstellingen zou kunnen worden ontnomen, maar zoolang een dergelijke wijziging niet heeft plaats gehad, kan het desahoofd nooit geheel

9de VERGADERING — WOENSDAG 11 SEPTEMBER 1929.

Regeling van het beheer van Inlandsche gemeente-crediet-instellingen in de provincies op Java en Madoera.

(DIRECTEUR VAN B. B.)

worden uitgeschakeld. Een zoodanige wetswijziging, die trouwens niet is voorgesteld, acht de Regeering evenwel ongewenscht; eventuele vermindering van de directe bemoeienis van het desahoofd met de credietinstellingen behoort, zooals de heer Kerkkamp terecht heeft opgemerkt, geheel vrijwillig te geschieden.

Verder kan ik den heer Van Helsdingen nog mededeelen, dat inderdaad de ordonnantie niet naar het departement van Justitie ter behandeling is gezonden. Ik geloof ook niet, dat het voordeel daarvan tegen het groote tijdverlies zou hebben opgewogen. De wijzigingen, die in eerste instantie in het ontwerp zijn aangebracht, zijn hoofdzakelijk het gevolg van het streven om zooveel mogelijk aan de in het Gedelegeerdenverslag geuite verlangens tegemoet te komen.

Mijnheer de Voorzitter! Ik heb er in den aanvang mijner rede op gewezen, dat een der door den heer Kerkkamp gedane suggesties door de Regeering ook zonder amendement is overgenomen. Tot mijn spijt kan ik dat evenwel niet zeggen van een tweede suggestie, welke dat geachte lid heeft gedaan ten aanzien van artikel 12 van het ontwerp. De heer Kerkkamp heeft nl. gevraagd, waarom belegging op termijn alleen is toegelaten bij een andere volksbank dan die, binnen wier ressort de desacredietinstelling gevestigd is, en waarom de beoordeeling van de wenschelijkheid van zoodanige belegging niet aan den regent en den plaatselijken ambtenaar der Centrale Kas overgelaten kan worden. Ik heb die vraag tot het laatste bewaard, omdat ik hierop eenigszins uitvoerig wenschte te antwoorden.

Er behoort samenwerking te zijn tusschen desacredietinstellingen en volksbank, in zooverre, dat de desinstelling bij de volksbank belegt, en deze die beleggingen niet alleen aanneemt, maar daarop ook een redelijke rente vergoedt. Nu is het in het belang van de liquiditeit der desacredietinstellingen gewenscht, dat zij zooveel mogelijk direct opeischbaar beleggen. Vandaar dat zulks in artikel 12 lid 1 is voorgeschreven en dat artikel 7 § 3 van het model-algemeen-Reglement voor volksbanken de aanneming van door desacredietinstellingen aangeboden spaargelden en gelden in lopende rekening voorschrijft. In wezen is echter het grootste deel dezer gelden voor de volksbank vast bedrijfskapitaal, juist omdat de belegging bij haar wettelijk is voorgeschreven en omdat die gelden grootendeels reserves zijn, die slechts in zeer bijzondere omstandigheden worden aangehouden. De volksbank behoort daarom redelijkerwijze een rente te vergoeden, die het midden houdt tusschen die voor kassiersgelden en die voor geld op langeren termijn, dus ongeveer 3 à 3½% per jaar. Voor het geval zij hiertoe onwillig mocht blijken, is in artikel 12 lid 2 bepaald, dat in bijzondere omstandigheden last gegeven kan worden tot belegging van gelden van desacredietinstellingen bij een andere instelling. Deze belegging is tot die op termijn beperkt, omdat het practisch toch noodzakelijk is de direct noodige kasmiddelen bij de volksbank ter plaatse te laten en omdat direct opeischbare belegging der overige gelden elders weinig voordeel zou geven. Na deze toelich-

Handelingen. Zittingsjaar 1929—1930.

(DIR. VAN B. B., VOORZ., VAN HELSDINGEN.)

ting zal het duidelijk zijn, waarom geen belegging op termijn bij de eigen volksbank is toegelaten. Op deze wijze toch zou artikel 12 lid 2 het karakter van straf- en dwangmaatregel tegen die bank verliezen en misschien zelfs in de hand werken — wat juist moet worden tegengegaan — dat de volksbanken de bij haar belegde gelden eener dorpscredietinstelling in twee rekeningen gaan splitsen, een kassiers- en een depositorekening. Zoodanige splitsing van de belegging eener desabank of loemboeng, welke belegging, na de overboeking van het teveel op de desakas, wel niet hooger dan f 1000 tot f 2000 zal zijn, in twee rekeningen — rekeningecourant en deposito — is bovendien onpractisch en moet daarom hooge uitzondering blijven, waarom het niet aan te bevelen is, haar bij de eigen bank toe te laten.

Als dwangmaatregel tegen de volksbank kan de beslissing omtrent artikel 12 lid 2 moeilijk worden gegeven aan den regent, die immers als regel ook voorzitter dier bank zal zijn. Ook is het ongewenscht, dat de plaatselijke ambtenaar der Centrale Kas tot een dergelijken uitersten maatregel uit eigen gezag het initiatief neemt, vandaar dat bedoeld initiatief aan den directeur der Centrale Kas en de beslissing aan den Gouverneur is gegeven. Bezwaar behoeft daar niet tegen te bestaan, daar van artikel 12 lid 2 slechts zeer zelden gebruik zal behoeven te worden gemaakt.

Ten slotte wil ik er in het algemeen nog op wijzen, dat niet alleen voor desacredietinstellingen directe opeischbaarheid harer reserves wenschelijk is, maar dat ook de reserves der volkscredietbanken, voor zoover niet in effecten belegd, direct opeischbaar bij de Centrale Kas belegd zijn. De dorpscredietinstellingen en de volkscredietbanken hebben over en weer veel nut van elkaar en geen van beide moet daarom het onderste uit de kan willen halen. De dorpsinstellingen zouden de volkscredietbank niet goed kunnen missen; een interest van 3% of meer voor al haar beleggingen dooreengenomen, dus zoowel voor de gelden waarover zij geregeld beschikken als voor die, welke practisch voor langen tijd vast zijn, houdt daarmede dan ook rekening.

Ik dank U, Mijnheer de Voorzitter.

De Voorzitter: Mijne Heeren! In verband met hetgeen de Regeeringsgemachtigde omtrent deze zaak heeft opgemerkt en in verband ook met het technische karakter van het te behandelen onderwerp, zou ik den heer Van Helsdingen, als eerste onderteekenaar der amendementen vervat in de stukken 3—16, willen verzoeken alsnog op te geven, welke van die amendementen blijven gehandhaafd en welke kunnen vervallen. Indien hij dit nu dadelijk zou kunnen mededeelen, zou ik daar prijs op stellen, doch desgewenscht zou ik de vergadering voor eenigen tijd kunnen schorsen.

De heer Van Helsdingen: Mijnheer de Voorzitter! Ik zal gaarne aan Uw verlangen voldoen en dan mag ik zeker wel tegelijkertijd, hetgeen ik nog te zeggen had er aan toevoegen, aangezien ik dan verder het woord niet meer behoef te voeren.

Regeling van het beheer van Inlandsche gemeente-crediet-instellingen in de provincies op Java en Madoera.

(VAN HELSDINGEN, VOORZITTER, KOESOEMO JOEDO, KERKKAMP.)

Ik zou er de Regeering wel mijn erkentelijkheid voor willen betuigen, dat Zij verschillende van de door ons voorgestelde amendementen heeft overgenomen, waardoor Zij het ons zeer gemakkelijk heeft gemaakt. In de eerste plaats kunnen, nu de Regeering de voorgestelde wijzigingen reeds in het ontwerp heeft opgenomen, vervallen de amendementen stukken 3 en 4 — zoowel *a* als *b* — 6, 9, 11, 13, 15 en 16.

Het amendement stuk 7 heeft de Regeering eenigszins gewijzigd overgenomen. Met die wijziging kunnen wij ons geheel vereenigen, zoodat wij dit amendement hierbij in-trekken.

Niet zijn overgenomen de amendementen stukken 5, 8, 10 en 12, die eigenlijk alle precies hetzelfde beoogen, n.l. om de woorden: „in overleg met” te vervangen door „na raadpleging van”. De nadere toelichting, die de Regeering echter in haar Nota van Toelichting hierop heeft gegeven, brengt ons ertoe, ook deze amendementen in te trekken; wij kunnen ons met de motiveering door de Regeering gegeven, wel vereenigen.

Op het oogenblik blijft dus alleen nog gehandhaafd het amendement, vervat in stuk 14, voorstellend in artikel 23 de woorden „den Gouverneur” te vervangen door de woorden „het college van gedeputeerden”.

Mijnheer de Voorzitter! Ik heb met den heer Blaauw afgesproken, dat hij over dit amendement onzerzijds nader het woord zal voeren.

De Voorzitter: De amendementen stukken 3—13 en 15—16 zijn vervallen verklaard of ingetrokken en maken als zoodanig geen onderwerp van beraadslaging of stemming meer uit. Thans is dus alleen nog aan de orde het amendement-Van Helsdingen e.s., stuk 14, betreffende artikel 23.

De heer Koesoemo Joedo: Mijnheer de Voorzitter! Ik zal het op het oogenblik niet hebben over het amendement, dat nog niet is ingetrokken, maar ik zou een kleine opmerking wenschen te maken met betrekking tot hetgeen is gezegd over stuk 9 in de Nota van Toelichting op de nader gewijzigde ontwerp-ordonnantie.

Wij lezen in de Nota van Toelichting onder punt 5:

„Met de amendementen, ten doel hebbende in het eerste (ten rechte: eerste en tweede) lid van artikel 5, het eerste lid van artikel 8, het tweede lid van artikel 10, het tweede lid van artikel 13 en het eerste lid van artikel 19, de woorden „in overleg met” te vervangen door „na raadpleging van” (stukken 5, 8, 9, 10 en 12) kan de Regeering in het algemeen niet meegaan”.

Mijnheer de Voorzitter! Ik meen echter, dat het tusschen haakjes genoemde stuk 9, betrekking hebbende op artikel 10, daaruit moet komen te vervallen, wijl dat inderdaad ook door de Regeering is overgenomen.

De heer Kerkkamp: Mijnheer de Voorzitter! Eerst een enkel woord over de algemeene inleiding. De Regeering heeft toegegeven, dat de mogelijkheid zou geleide-

(KERKKAMP.)

lijk van de desa-credietinstellingen te maken een soort van coöperatieve instellingen in dezen geest, dat het desabestuur zich zou terugtrekken en dat het bestuur gekozen zou worden uit de deelnemers.

De Regeering heeft gesproken van een kruising. Mijnheer de Voorzitter! Dat is niet de bedoeling; er is slechts overgang bedoeld. Ik geloof, dat wanneer het mogelijk is, al dadelijk een volledige coöperatieve bank op te richten, daarvoor dan de desacredietinstelling moet wijken. Dat zal in verschillende gevallen echter niet mogelijk zijn en dan is het wellicht een geschikte overgang, geleidelijk het desa-bestuur terug te trekken; uit de deelnemers zullen dan inderdaad de meest krachtige persoonlijkheden op den voorgrond treden, maar geleidelijk zullen ook andere deelnemers meer stem in het kapittel krijgen en zich voor deze instellingen gaan interesseeren.

Mijnheer de Voorzitter! Thans enkele opmerkingen naar aanleiding van hetgeen ik in eersten termijn gezegd heb over een tweetal artikelen. Ik ben met mijn opmerkingen in eersten termijn niet erg gelukkig geweest. Mijn eerste opmerking betrof artikel 7 en hoewel ik daaromtrent geen amendement had ingediend, heeft de Regeering mijn suggestie toch gevolgd. Sedert dien is echter mijn enthousiasme voor het door mij geuite denkbeeld belangrijk verminderd. Ik vind de overname van deze suggestie door de Regeering niet zoo heel erg gelukkig. Het betreft hier toch deze kwestie, dat volgens den eersten gewijzigden tekst bij gebreke van overeenstemming de gouverneur zou beslissen. Daarover heb ik naar aanleiding van de praktijk een opmerking gemaakt, die tot gevolg heeft gehad, dat nu de resident zal beslissen.

Mijnheer de Voorzitter! Dat is een kwestie van aanvoelen en met deze zijde van de zaak heb ik de vorige maal niet voldoende rekening gehouden. Ik geloof, dat het om verschillende redenen wel zoo goed was geweest, indien de Regeering de beslissing bij den gouverneur had gelaten.

De heer Kan: Er kan een nieuw amendement worden ingediend.

De heer Kerkkamp: Mijnheer de Voorzitter! De heer Kan wil misschien een amendement indienen. Ik zal het vermoedelijk bij deze gelegenheid nalaten.

De tweede wijziging, die in artikel 7 is aangebracht, geschiedde naar aanleiding van een amendement van den heer Van Helsdingen e.s. In het derde lid van dit artikel stond namelijk:

„De in het vorige lid bedoelde schrijvers worden door den Regent op voordracht van den plaatselijken ambtenaar der Centrale Kas benoemd”.

Aan de woorden „op voordracht van” wordt nu toegevoegd: „en in overeenstemming met”. Ik geloof, dat dit ook psychologisch niet juist is. Men had hier de beslissing moeten laten aan den Regent op voordracht van den plaatselijken ambtenaar der Centrale Kas en men had geen overeenstemming moeten eischen. De verhouding tusschen deze beide ambtenaren is van dien aard, dat het juister ware ge-

Regeling van het beheer van Inlandsche gemeente-crediet-instellingen in de provincies op Java en Madoera.

(KERKKAMP.)

weest, indien men niet ingegaan was op het amendement van den heer Van Helsdingen en dus de beslissing had gelaten aan den regent.

Mijnheer de Voorzitter! Een ander amendement van den heer Van Helsdingen, dat ook door de Regeering is overgenomen, eveneens tot mijn spijt, betreft artikel 10. In dat artikel was overleg met de betrokken desabesturen over de vaststelling der aan de Inlandsche gemeenten over te dragen gelden voorgeschreven, terwijl die vaststelling zou geschieden door den regent in overeenstemming met den plaatselijken ambtenaar der Centrale Kas. Op instigatie van den heer Van Helsdingen is daarvan gemaakt: „na raadpleging van” de betrokken desabesturen door het college van gecommitteerden. Tegen het laatste heb ik geen bezwaar, maar ik acht de uitsluitende raadpleging van het desabestuur minder juist. Ik geloof, dat het hier een kwestie betreft, waarin overleg met desabesturen beter ware geweest dan enkele raadpleging. Het is misschien verkeerd, Mijnheer de Voorzitter, maar ik houd nu eenmaal van overleg en ben een tegenstander van het beslissen door een hogere macht, zonder dat deze behoorlijk overleg heeft gepleegd met de betrokken lagere machten. Raadpleging — de Regeering heeft het zeer juist uiteengezet in de Nota van Toelichting op het nader gewijzigde ontwerp — is heel wat anders dan overlegpleging. En juist op dezelfde gronden waarop de Regeering dat betoogd heeft acht ik hier raadpleging niet voldoende en overleg gewenscht. Eenzelfde opmerking betreft een wijziging, voorgesteld door den heer Van Helsdingen en wederom overgenomen door de Regeering, betreffende artikel 13 tweede lid. Daar stond oorspronkelijk:

„Zoodra dat maximum met een door dien ambtenaar in overleg met den regent vastgesteld bedrag wordt overschreden ..... enz.”.

Daarvan is gemaakt:

„Zoodra dat maximum met een door dien ambtenaar — den ambtenaar van de Centrale Kas — na raadpleging met den regent vastgesteld bedrag wordt overschreden ..... enz.”.

Bij de eerste redactie was dus de regent, zooals het in de verhoudingen, meen ik, past, de vooraanstaande man en nu heeft de Regeering van den regent den tweeden man gemaakt en van den plaatselijken ambtenaar van de Centrale kas den eersten. Ik meen, dat deze wijziging in de bestaande verhoudingen niet juist is.

Tenslotte nog een enkel woord over de door mij voor- gestelde wijziging van artikel 12. Ik kan zeggen, Mijn- heer de Voorzitter, dat ik na de toelichting van den Regeer- ingsgemachtigde zooeven gegeven, wel overtuigd ben, dat de oorspronkelijke redactie kan worden gehandhaafd. Nu blijkt, dat de Volksbanken van gelden, die direct opeisch- baar worden belegd 3 à 3½% rente betalen, is het verschil met belegging op termijn niet zoo heel groot. Bovendien kan ik mij voorstellen, dat men hier een soort van dwang- maatregel noodig acht om de volksbanken — waarvan ik overigens niet weet in hoeverre zij zelfstandig staan en niet geheel gedirigeerd worden door de Centrale Kas — te

(KERKKAMP, MIDDENDORP, SOEJONO.)

dwingen de desacredietinstellingen niet met te lage rente af te schepen. Ook voel ik iets voor de overweging van de Regeering om, waar de regent voorzitter van het bestuur der volksbank is, niet aan den regent op te dragen, omtrent deze belegging te beslissen, zoodat ik per slot van rekening mijn oorspronkelijke gedachte — en wijziging van art. 12 alsnog voor te stellen omdat de Regeering niet op mijn suggestie is ingegaan — achterwege zal laten. Ik meen, dat de zaak, zooals zij thans is geregeld, voldoende aan- sluit bij de practijk.

De heer Middendorp: Mijnheer de Voorzitter! Ik verschild van meening met den geachten Regeeringsge- machtigde over het inschakelen van particulieren in het bestuur van dorpsbanken. Als ik zooeven goed gehoord heb, heeft de Regeeringsgemachtigde gezegd, dat dit slechts zelden mogelijk zal zijn. Ik stel daartegenover ervaringen uit de Karolanden, waar indertijd, toen er 18 dorpsbankjes opgericht waren met ieder drie bestuurs- leden, dus als ik goed tel, 54 bestuursleden tezamen, van dit getal niet minder dan 50 particulieren waren, en dus slechts bij uitzonderingsgevallen de penghoeloe, daar het dorps hoofd, in het bestuur gekozen werd.

Nu wil ik gaarne toegeven, dat coöperatieve banken, zooals die in de Karolanden bestaan, anders werken en dat daarvoor andere regelingen moeten worden gesteld dan voor de gemeentebankjes zooals wij die op Java heb- ben, maar als bezwaar om den overgang van gemeente- bankjes tot particuliere te bewerkstelligen heeft de Regeer- ingsgemachtigde o.a. genoemd, dat er hier te veel leeners zouden zijn. Als dit het hoofdbezwaar is, zou ik in over- weging willen geven om b.v. de dorpsbankjes op Java te splitsen, om op die manier zoo snel mogelijk tot coöpera- tieve banken te komen. De Regeering is ook bereid, de omzetting te bevorderen, maar ik wil Haar gaarne nog nader daartoe aansporen.

Dank U, Mijnheer de Voorzitter.

De heer Soejono: Mijnheer de Voorzitter! Slechts een enkel woord. Nu de gedachte van den heer Kerkkamp ten aanzien van art. 7 hoewel nog niet in een amendement belichaamd toch door de Regeering is overgenomen en daardoor bij conflict tusschen den ambtenaar van de Cen- trale Kas en den regent de regelende bevoegdheid in handen is gelegd van den resident in plaats van den Gou- verneur, zou ik nog enkele opmerkingen willen maken.

Zooals de heer Kerkkamp reeds naar voren heeft ge- bracht, is het een kwestie van aanvoelen, een kwestie die verband houdt met de waardeering van de positie van den regent in het hervormd gebied. Ik wil hier verwijzen naar hetgeen destijds de heer Stibbe, Regeeringscommissaris voor de bestuurshervorming, ook naar aanleiding van het- geen verschillende Volksraadsleden hebben betoogd — in de eerste plaats de heer Djajadiningrat en verder de heer Koesoemo Joedo — heeft gezegd over de positie van den regent, nl. dat deze rechtstreeks ondergeschikt zou zijn aan den Gouverneur; alleen in politionele zaken zou de

Regeling van het beheer van Inlandsche gemeente-crediet-instellingen in de provincies op Java en Madoera.

(SOEJONO, BLAAUW.)

resident, het hoofd van de afdeling, hoofd van de politie zijn. Trouwens de instructie van den regent wijst er al op, dat de meerderheid van den resident eigenlijk een gevolg is van delegatie van Gouverneursbevoegdheden op hem.

Mijnheer de Voorzitter! Ik zal thans over dit punt niet in breedvoerige beschouwingen treden, maar zou toch wel even naar voren willen brengen, dat het goed is om met die positie van den regent rekening te houden en ingeval van een conflict als zooeven aangegeven, de beslissing daaromtrent niet in handen te leggen van den plaatselijken ambtenaar, het hoofd van plaatselijk bestuur, doch die te laten rusten in handen van den Gouverneur, opdat daarvoor de positie van den regent, ook ten opzichte van den resident niet omlaag wordt gehaald. Dit is een kwestie van betrekkelijk weinig beteekenis, maar ik geloof toch, dat de Regeering wel degelijk bepaalde argumenten en redenen had, toen Zij in eersten aanleg die bevoegdheid in handen van den Gouverneur had willen stellen. Ik zou daarom, met den heer Kerkkamp, den geachten Regeerings-gemachtigde willen verzoeken, het oude artikel ongewijzigd te laten voortbestaan.

Ik dank U, Mijnheer de Voorzitter.

De heer Blaauw: Mijnheer de Voorzitter! Zooals de heer Van Helsdingen zooeven reeds met een enkel woord heeft gezegd, zal ik bespreken het amendement op art. 23, vervat in stuk 14. Ik zal mij daartoe uitsluitend bepalen.

In de nota van toelichting bij de gewijzigde ontwerpordonnantie komt de Regeering tot de conclusie, dat er geen enkele aanleiding is om de bestaande redactie van art. 23 in den geest van het amendement te wijzigen. De redeneering, die tot deze conclusie van de Regeering leidde, lijkt mij echter niet zeer sterk overtuigend en daarom zou ik, alvorens straks te probeeren een enkele aanleiding tot het wijzigen van de redactie van art. 23 aan te geven, eerst willen bespreken deze redeneering van de Regeering.

En dan wil ik in de eerste plaats met eenige tevredenheid opmerken, dat de Regeering in tegenstelling met de oorspronkelijke Memorie van Antwoord, waarin Zij uitdrukkelijk heeft gezegd, dat de provincie buiten het dorpscredietwezen staat en daarmee geen bemoeienis heeft, in deze nota van toelichting is begonnen met te erkennen, dat het College van gedeputeerden wel eenige indirecte bemoeienis heeft met het dorpscredietwezen, in zoverre, dat het toezicht uitoefent op de besluiten van den regentschapsraad, ook als die besluiten de dorpscredietinstellingen betreffen. Ik wil hierop wel even den nadruk leggen, dat dus erkend wordt, dat de provincie en daarmee de provinciale organen, m. a. w. ook het College van gedeputeerden, bemoeienis heeft met de dorpscredietinstellingen. Nu gaat de Regeering, nadat Zij deze erkenning heeft uitgesproken, onderscheid maken tusschen directe en indirecte bemoeienis. Ik geloof, dat, wanneer men begint een dergelijk onderscheid te maken, men op een gevaarlijk spoor is en tot op zekere hoogte blijkt dat ook wel in het vervolg. Verder wijst de Regeering erop, dat aanneming van het onderwerpelijke amendement in strijd zou komen met die erkenning van de Re-

(BLAAUW.)

geering, dat Zij alleen heeft willen erkennen directe maar geen indirecte bemoeienis van de provincie en dan wijst Zij erop, dat bemoeienis van het College van gedeputeerden ten opzichte van de toepassing van art. 2 lid 3 en art. 7 lid 3 practisch ongewenscht en principieel bepaald onjuist zou zijn. Ik heb die beide artikelen nagegaan maar eenige motiveering waarom een invoeging van de bevoegdheden van het College van gedeputeerden in art. 2 lid 3 practisch ongewenscht en principieel bepaald onjuist zou zijn, heb ik nog niet gezien. Als ik art. 7 lid 3 naga, geloof ik, dat er hier wel eenig misverstand moet bestaan, aangezien bij dit artikel in de oorspronkelijke redactie geenerlei conflict mogelijk is, terwijl in de gewijzigde redactie van dit artikel bij gebreke van overeenstemming, de beslissing wordt gelegd in handen van den resident, zoodat de Gouverneur dus geheel buiten beschouwing blijft en dus ook het College van gedeputeerden, wanneer eventueel het amendement zou worden aangenomen.

De Regeering zegt, dat beslechting van een betrekkelijk geschil door het College van gedeputeerden in die twee artikelen elken redelijken grondslag zou missen. Daartoe kan toch alleen de Regeering of een door Haar aan te wijzen Regeeringsvertegenwoordiger bevoegd zijn. Ik zie hierin niets anders dan een stelling. Waarom is alleen de Regeering of een door Haar aan te wijzen Regeeringsvertegenwoordiger bevoegd? Is dat zoo van nature? Dan zou ik dit dadelijk willen ontkennen. Met het dorpscredietwezen heeft noch de Regeering, noch een door Haar aan te wijzen Regeeringsvertegenwoordiger van nature eenige bevoegdheid. Wanneer hier bevoegdheden aanwezig zijn, zijn die door de wet gegeven en wanneer men die bevoegdheden wil geven aan een Regeeringsvertegenwoordiger, zou men ze even goed kunnen geven aan een orgaan, dat bv. boven den regentschapsraad staat.

Ik zou dus alsnog aan den geachten Regeeringsgemachtigde willen vragen op grond waarvan hij tot de stelling komt, dat in deze gevallen wel een Regeeringsvertegenwoordiger van nature bevoegd is en bv. niet het orgaan, dat op den regentschapsraad van nature wel invloed heeft nl. het College van gedeputeerden.

Ik wil er thans toe overgaan te trachten er de Regeering van te overtuigen, dat er toch nog wel eenige aanleiding zou kunnen bestaan het amendement, zooals het is ingediend, aan te nemen. Ik wil er dan in de eerste plaats op wijzen, dat in de verschillende gevallen waarin overeenstemming wordt geëischt, bij gebreke van overeenstemming een ander orgaan wordt aangewezen om daarin een beslissing te nemen betreffende besluiten, die door den regentschapsraad zijn getroffen. Wanneer men in het systeem van de bestuurshervorming nagaat welke organen zijn aangewezen om beslissingen van den regentschapsraad aan te tasten of daarvoor een andere beslissing in de plaats te stellen, of wel goedkeuring daaraan te hechten, komt men toch tot de overtuiging, dat dit altijd is het College van gedeputeerden en nimmer de Gouverneur. Ten minste, Mijnheer de Voorzitter, ik heb gisteren nog eens de regentschapsordonnan-

Regeling van het beheer van Inlandsche gemeente-crediet-instellingen in de provincies op Java en Madoera.

(BLAAUW, VAN HELSDINGEN.)

tie nageslagen en daar wordt bv. in de artikelen 21, 27, 54, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 78, 80, 124 en 125, wanneer een regentschapsbeslissing gegeven is, doch deze beslissing aan eenige nadere voorziening moet worden onderworpen, altijd het College van gedeputeerden genoemd en ik heb in het stelsel der bestuurshervorming nog geen enkel artikel gevonden, waarin een beslissing van den regentschapsraad vatbaar is voor verbetering, goedkeuring of verandering of iets dergelijks, door den Gouverneur. Op dezen grond zou ik toch wel onder de aandacht van den geachten Regeeringsgemachtigde willen brengen, dat er wel degelijk eenige aanleiding bestaat, om, waar een beslissing van den regentschapsraad moet worden aangetast, niet den Gouverneur aan te wijzen, maar het College van gedeputeerden.

Ik wijs bv. in deze voorliggende ontwerp-ordonnantie op art. 1, lid 1. art. 2, lid 3, art. 8, lid 2 en misschien ook op art. 2, lid 2 en art. 21, lid 2. Deze betreffen alle beslissingen van den regentschapsraad, die in deze ontwerp-ordonnantie voor verbetering worden voorgelegd aan den Gouverneur. Ik acht dit in strijd met het systeem van bestuurshervorming.

Ik dank U, Mijnheer de Voorzitter.

De heer Van Helsdingen: Mijnheer de Voorzitter! Ik zou nog een enkel woord willen zeggen naar aanleiding van een opmerking van den heer Kerkkamp.

De Voorzitter: U hebt in tweeden termijn reeds het woord gevoerd.

De heer Van Helsdingen: Ik zou alleen een rectificatie willen geven.

De Voorzitter: Het woord is aan den heer Van Helsdingen tot het geven van een rectificatie.

De heer Van Helsdingen: Mijnheer de Voorzitter! Het komt hierop neer, dat de heer Kerkkamp gemeend heeft, dat de Regeering mijn amendement op artikel 13 heeft overgenomen; hij vergist zich daarin echter, want de wijziging die in artikel 13 is aangebracht, heeft de Regeering aangebracht naar aanleiding van een opmerking in het Afdeelingsverslag. Dus niet naar aanleiding van een opmerking mijnerzijds.

De Voorzitter: Hiermede zijn de beschouwingen in tweeden termijn van de zijde van het College geëindigd. Ik zal thans de vergadering eenigen tijd schorsen, ten einde den Regeeringsgemachtigde in de gelegenheid te stellen, zijn antwoord te prepareren.

De vergadering wordt van 9.17 uur v.m. geschorst en te 9.43 uur v.m. hervat.

De Voorzitter: Ingediend zijn eenige amendementen, voorgesteld door de heeren Soejono, Middendorp, Dwidjosewojo en Kerkkamp, luidende:

Handelingen. Zittingsjaar 1929—1930.

(VOORZITTER, DIRECTEUR VAN B. B.)

Ondergeteekenden hebben de eer voor te stellen de volgende wijzigingen in de nader gewijzigde ontwerp-ordonnantie (Ond. 29 — stuk 18) aan te brengen.

Stuk 20. De redactie van lid (3) van art. 7 ware te herstellen als aangegeven in de gewijzigde ontwerp-ordonnantie (Ond. 29 — stuk 2);

Stuk 21. In lid (2) van art. 10 ware in plaats van de woorden „na raadpleging van” weder te stellen de woorden „na gepleegd overleg met”;

Stuk 22. De redactie van lid (2) van art. 13 ware te herstellen als aangegeven in de ontwerp-ordonnantie (Ond. 134, stuk 2), behoudens de toevoeging aan het slot van de woorden „in het eerste lid”.

Deze amendementen zullen worden gedrukt en rondgedeeld en onmiddellijk in behandeling komen.

Het woord is aan den directeur van Binnenlandsch Bestuur.

De heer Mühlenfeld, directeur van Binnenlandsch Bestuur: Mijnheer de Voorzitter! Gaarne zal ik de gemaakte opmerkingen in de volgorde van de sprekers beantwoorden.

De heer Van Helsdingen heeft geconstateerd, dat een groot deel van zijn amendementen is overgenomen, terwijl eenige amendementen door hem zijn ingetrokken. Over blijft alleen dat, vermeld in stuk 14, waarover de heer Blaauw uitvoering gesproken heeft, zoodat ik daarop aanstonds zal terugkomen.

De heer Koesoemo Joedo heeft slechts een kleine opmerking gemaakt naar aanleiding van het vermelden van stuk 9 in de Nota van Toelichting onder nummer 5. Dat vermelden had natuurlijk zonder bezwaar achterwege kunnen blijven, daar, zooals uit het onder nummer 6 op blz. 2 van de Nota van Toelichting vermeld blijkt, dat amendement juist is overgenomen.

Ik geloof echter niet, dat het bepaald onjuist was, het te vermelden, want het ging erom, dat eerst onder nummer 5 genoemd zijn alle door den heer Van Helsdingen terzake ingediende amendementen en vervolgens onder nummer 6 de mededeeling, dat slechts het eene overgenomen kon worden.

De heer Kerkkamp heeft nog een pleidooi voor de coöperatie gehouden en is daarin bijgevallen door den heer Middendorp. Ik geloof echter niet, dat de Regeering hierin zoover af staat van de beide heeren, omdat ik wel degelijk een toekomst zie, waarin ook de coöperatie zal kunnen bloeien. Het gaat er echter om, wat op het oogenblik te doen is en dan is het ongewenscht om te snel overstap te gaan met deze gemeente credietinstellingen.

Ik zou er ook op willen wijzen, dat het door den heer Middendorp gegeven voorbeeld van de Karo- en Bataklanden wel heel sterk is, maar geheel onbekend is dit op Java toch ook niet, want in de besturen van de dessa-credietinstellingen hebben vaak ook particulieren zitting en nu hangt het er maar van af in hoeverre en in welk

Regeling van het beheer van Inlandsche gemeente-crediet-instellingen in de provincies op Java en Madoera.

(DIRECTEUR VAN B. B.)

tempo hieraan uitbreiding gegeven zal kunnen worden en omzetting in geheel door particulieren bestuurde instellingen kan plaats hebben.

Een punt, dat nogal sterk de aandacht heeft gehad, waar eerst de heer Kerkkamp opgewezen heeft en later de heer Soejono op is teruggekomen en dat ook in den vorm van een amendement is ingediend, betreft de in artikel 7 aan den resident toegekende beslissende bevoegdheid, welke tevoren in het oorspronkelijk ontwerp was toegekend aan den gouverneur.

De overweging, die tot wijziging van het ontwerp heeft geleid is deze geweest, dat bij nader inzien werd geoordeeld, dat de gouverneur met dergelijke, toch zoo verbaazend onbeduidende beslissende bevoegdheden, als in casu het geval is, niet te veel moet worden opgeknapt. De resident is het bestuurshoofd van de afdeling en bekleedt als zoodanig toch een werkelijk wel voldoende gewichtige positie om in dergelijke kwesties, van in hoofdzaak plaatselijk belang, een beslissing te kunnen nemen.

De heer Soejono sprak van een omlaaghalen van de positie van den regent in hervormd gebied, maar ik zou daartegenover willen wijzen op de miskennis van de positie van den resident, die tenslotte — zooals ik reeds zeide — immers een voldoende gewichtige positie en bevoegdheid heeft, om in dergelijke zaken een beslissing te kunnen nemen.

De heer Soejono heeft ook nog gewezen op de uiteenzetting, die de toenmalige Regeeringscommissaris voor de bestuurs-hervorming, de heer Stibbe, destijds heeft gegeven. Ik heb hier voor mij liggen een uitspraak van den heer Stibbe, gedaan in de zitting van 1925—1926, welke te vinden is op blz. 1126 van de Handelingen. De heer Stibbe merkte toen het volgende op:

„De tweeledige functie van den regent, nl. als regentschapsorgaan en als Landsorgaan, is door den heer Koesoemo Joedo helder aangegeven, terwijl uit zijne uiteenzetting ook met voldoende duidelijkheid blijkt, dat de thans bestaande verhouding van den regent tot het hoofd van gewestelijk en tot het hoofd van plaatselijk bestuur na de invoering van het nieuwe stelsel geen wijziging ondergaat. M.a.w. de verhouding, welke thans bestaat tusschen regent enerzijds en resident en assistent-resident anderzijds, zal in het hervormde gebied blijven bestaan tusschen regent enerzijds en gouverneur en residentafdeelingshoofd anderzijds”.

Hieruit blijkt dus, dat wat de verhoudingen betreft, het niet de bedoeling is geweest iets, de landszaken betreffende, te veranderen, tusschen het Europeesche en het Inlandsche bestuur, tusschen het gewestelijke bestuurs-hoofd, het plaatselijke bestuurshoofd en den regent.

In het oude stelsel zou men er geen oogenblik over zijn gevallen, wanneer dergelijke bevoegdheden in handen zouden worden gelegd van het hoofd van plaatselijk bestuur. Ik meen dus, waar het hier toch slechts een kleine zaak van minder gewichtigen aard betreft, de aanneming van dit amendement te moeten ontraden.

Ook is bezwaar gemaakt door den heer Kerkkamp tegen overname van het amendement van den heer Van Helsing op art. 10, lid 2. Daar zou de heer Kerkkamp de voorkeur geven aan het behoud van de oorspronkelijke redactie „na gepleegd overleg met de betrokken desabesturen”. Er is eigenlijk geen bezwaar tegen de oorspronkelijke redactie, het is eenvoudig meer om praktische redenen geweest, dat de Regeering in dit geval meende de woorden „na raadpleging van” te kunnen overnemen. De oorspronkelijke redactie kan veel omslachtigheid tengevolge hebben, wanneer het veraf gelegen desa's betreft, waarmede een min of meer diepgaand overleg zou moeten worden gepleegd en waarmede men dan over en weer besprekingen zou moeten houden. Hierom alleen is aan de woorden „na raadpleging van” de voorkeur gegeven.

Tegen de oorspronkelijke redactie „na gepleegd overleg met” bestaat intusschen geen overwegend bezwaar en de Regeering meent het amendement tot herstel van die oorspronkelijke redactie dan ook niet stellig te behoeven ontraden.

Wat betreft de gemaakte opmerkingen inzake de redactie van artikel 13 en het daaruit voortgevloeide amendement dit. Waar het eerste lid van artikel 13 zegt:

„(1) Geen Inlandsche gemeente-credietinstelling mag een hooger bedrag in kas houden dan door den plaatselijk ambtenaar der Centrale Kas toegestaan”, werd het logisch geacht, dat die plaatselijke ambtenaar de beslissingsbevoegdheid inzake het toestaan van kleine overschrijdingen in deze heeft, in overleg met den regent.

Dit is echter ook geen principieele kwestie; als men in dit geval zeer sterk de voorkeur zou geven aan behoud van de redactie „door den regent in overleg met den ambtenaar van de Centrale Kas”, zou ook dit geen ernstige gevolgen behoeven te hebben. Ik meen echter uit een oogpunt van meer elegante constructie aan de gewijzigde redactie de voorkeur te moeten geven. In dit opzicht zou ik dus het aannemen van het amendement tot herstel van de oorspronkelijke redactie meenen te moeten ontraden, hoewel er overigens geen overwegend bezwaar tegen bestaat.

De heer Blauw is nog eens teruggekomen op een reeds een vorige maal door hem voorgebrachte kwestie en heeft deze thans in den vorm van een amendement gegoten. De geachte spreker blijft sterk aandringen op de vervanging van het woord „Gouverneur” door de woorden „College van Gedeputeerden”. Hij vraagt ook waarom in de toelichting is gezegd, dat het toch wel vanzelf spreekt, dat met gevallen als genoemd in artikel 2, lid 3, het College van Gedeputeerden geen bemoeienis kan hebben, waar Gedeputeerden toch inzake zoovele andere onderwerpen, de regentschapsraden betreffende, wel degelijk beslissende bevoegdheid hebben.

Mijnheer de Voorzitter! Het gaat hier niet zoozeer over een kwestie ten opzichte van de regentschapsraden, maar het betreft hier een zaak van groot belang voor de Centrale Kas. Het gaat er hier om, dat een lichaam, dat geen Landsorgaan is, belangrijke beslissingen zou te ne-

Regeling van het beheer van Inlandsche gemeente-crediet-instellingen in de provinciës op Java en Madoera.

(DIR. VAN B. B., VOORZITTER, SOEJONO.)

men krijgen betreffende een instelling als de Centrale Kas, waarmede het geen directe bemoeienis heeft, welke beslissingen groote financieele consequenties met zich zouden kunnen meebrengen.

Artikel 2, lid 3, bepaalt het volgende:

„In bijzondere omstandigheden kan de Regentschapsraad in overeenstemming met den Directeur der Centrale Kas geheel of gedeeltelijke vrijstelling van betaling verleenē”.

Wanneer hierin nu het College van Gedeputeerden de beslissing zou krijgen en iets dergelijks zou veel voorkomen, zou dit voor de Centrale Kas ernstige consequenties kunnen hebben, en waar de Centrale Kas een Landsinstelling is, lijken dergelijke ingrijpende bevoegdheden van een provinciaal college ten zijne opzichte bedenkelijk. De Regeering meent dan ook de aanneming van dit amendement ernstig te moeten ontraden.

Mijnheer de Voorzitter! Hiermede heb ik m.i. de sprekers beantwoord. Ik dank U.

De Voorzitter: Ik ben tot mijn spijt genoodzaakt de vergadering wederom te schorsen. Ik geloof namelijk, dat het beter is om alvorens tot stemming over te gaan te wachten tot de vermenigvuldigde amendementen in handen van de leden zijn.

De vergadering wordt te 9.56 uur v.m. geschorst en te 10 uur v.m. hervat.

De Voorzitter: Wij kunnen thans tot stemming overgaan. Ter verduidelijking, Mijne Heeren, deel ik U dus mede, dat wij hebben als basis van stemming het stuk door Z. E. den Gouverneur-Generaal U toegezonden bij brief van 6 September 1929 No. 19, dus de nader gewijzigde ontwerp-ordonnantie, die in dat stuk (stuk 18) staat op de linkerhelft der bladzijden.

Er zijn op het oogenblik vier amendementen, n.l. één op artikel 7(3), één op artikel 10(2), één op artikel 13(2) — dat zijn de amendementen, neergelegd in de stukken 20, 21 en 22 — en het amendement op artikel 23 stuk 14, dat zoeven door den heer Blaauw is verdedigd.

Tot stemming wordt overgegaan.

De artikelen 1 t/m 6 worden achtereenvolgens zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De Voorzitter: Aan de orde is het amendement-Soejono e.s. op artikel 7 (stuk 20).

De heer Soejono: Mijnheer de Voorzitter! Ik geloof, dat de oorspronkelijke toelichting van het geheele ontwerp veel meer gaat in de richting van erkenning van de beteekenis van het Inlandsch bestuur onder de bestuurshervorming. Vandaar, dat de Regeering er in eersten aanleg aan gedacht had bij het niet-opvolgen door den Regent

(SOEJONO, VAN HELSDINGEN, KOESOEMO JOEDO, DIRECTEUR VAN B. B.)

van de voordracht van den ambtenaar der centrale kas, de beslissing in handen te leggen van den gouverneur. Hierin ligt inderdaad een meerdere appreciatie van de Regentsfunctie. Ik geef natuurlijk toe, dat ook rekening moet worden gehouden met de positie van den resident als hoofd van plaatselijk bestuur, maar de bestuurshervorming ademt toch een geest van elevatie der beteekenis van het Inlandsch bestuur en dus ook van den regent.

Wat betreft hetgeen de heer Blaauw in verband met artikel 23 naar voren heeft gebracht omtrent de bevoegdheid terzake van den gouverneur om te beslissen .....

De Voorzitter: De bespreking hiervan zou ik liever willen uitstellen totdat de behandeling van het desbetreffende amendement aan de orde is.

De heer Soejono: ..... ik ga juist zoover, dat ik dergelijke bevoegdheden zooveel mogelijk uit handen van het bestuur wil nemen en wil leggen in handen van de vertegenwoordigende lichamen. Ditzelfde geldt straks ook ten aanzien van artikel 10. Ik geef mijn geachten medeleden dus in overweging voor dit amendement te stemmen.

De heer Van Helsdingen: Mijnheer de Voorzitter! Uit zuiver practische overwegingen zal ik tegen dit amendement stemmen. Op het oogenblik wordt door de Regeering voorgesteld, de in het artikel bedoelde beslissing van zeer geringe beteekenis te leggen in handen van den resident. Ik meen, dat de zaak wel een weinig wordt opgeblazen, wanneer hierbij de sfeer en het aanvoelen der bestuurshervorming worden te pas gebracht. Het komt mij zeer practisch voor, deze beslissing in handen te leggen van den resident. Wanneer immers de beslissing terzake aan den gouverneur wordt overgelaten, zal het practisch toch hierop neerkomen, dat een ambtenaar van het gouverneurskantoor de zaak eenvoudig afdoet en de stukken ter teekening voorlegt aan den gouverneur, die ze dan zonder meer teekent. Met dergelijke zaken kan de gouverneur zich niet bemoeien. Hier gaat het over een plaatselijke aangelegenheid en het lijkt mij daarom beter, dat de plaatselijke autoriteit, die het dichtst bij de zaak staat, de beslissing in handen krijgt.

De heer Koesoemo Joedo: Mijnheer de Voorzitter! Ik zal evenals de heer Van Helsdingen uit practische overwegingen tegen het amendement stemmen, omdat ik ook van oordeel ben, dat inderdaad in dergelijke aangelegenheden bemoeienis van den gouverneur eigenlijk iets te ver gezocht is. Ik wil, wanneer ik dit zeg, er den nadruk op leggen, dat het onthouden van mijn stem aan het amendement geenszins een miskenning of kleincering inhoudt van de positie van den regent.

De heer Mühlenfeld, directeur van Binnenlandsch Bestuur: Mijnheer de Voorzitter! Ik zou alleen willen

9de VERGADERING — WOENSDAG 11 SEPTEMBER 1929.

Regeling van het beheer van Inlandsche gemeente-crediet-instellingen in de provincies op Java en Madoera.

(DIR. VAN B. B., VOORZ., SOEJONO, VAN HELSDINGEN.)

zeggen, dat — naar ik ook zooeven reeds heb verklaard — de Regeering aanneming van dit amendement ernstig ontraadt, ook, omdat de taak van den gouverneur tenslotte te ingewikkeld gemaakt wordt, wanneer men hem allerlei kleine en zelfs verbazend kleine bevoegdheden gaat verleenen. Dat kan toch nooit de bedoeling zijn en het zou er praktisch inderdaad op neerkomen, dat ondergeschikte ambtenaren van het Gouverneurskantoor de beslissing krijgen.

De heer Kan: En waar blijft de decentralisatie?

Het amendement-Soejono e.s. (Ond. 29, stuk 20) wordt in stemming gebracht en verworpen met 7 stemmen vóór en 12 stemmen tegen.

Vóór stemmen de heeren: Dwidjosewojo, Kerkkamp, Koesoemo Oetoyo, Blaauw, De Hoog, Soejono en Middendorp.

Tegen stemmen de heeren: Fruin, Bruineman, Roep, Kan, Koesoemo Joedo, Mandagie, Schmutzer, s'Jacob, Van Helsdingen, Soekawati, Ali Moesa en de Voorzitter.

De artikelen 7 t/m 9 worden achtereenvolgens zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De Voorzitter: Aan de orde is het amendement-Soejono e.s. op art. 10, Ond. 29, stuk 21.

De heer Soejono: Mijnheer de Voorzitter! Een kort woord nog tot toelichting. Er is m.i. eenig verschil tusschen de uitdrukkingen na raadpleging van „en” na gepleegd overlegd met. Bij het plegen van overleg bestaat een pogen, om zooveel mogelijk tot overeenstemming te komen, terwijl raadplegen analoog is met gewoon advies vragen, een bloot peilen als het ware van de inzichten van den geraadpleegde, waaraan advies wordt gevraagd. Nu meen ik, dat door aanneming van dit amendement eenige meerdere waardeering wordt te kennen gegeven ten aanzien van de waarde van het advies van het desabestuur.

Ik dank U, Mijnheer de Voorzitter.

De heer Van Helsdingen: Mijnheer de Voorzitter! Ik zal mij tegen het amendement niet verzetten, omdat bij aanneming daarvan de toestand praktisch niet verandert. Ik veronderstel toch, dat hetzij de raadpleging dan wel het overleg, meestal mondeling zal geschieden. Het College van Gecommitteerden zal wel een van zijn leden naar het desabestuur zenden, want een correspondentie tusschen deze lichamen lijkt mij onder de gegeven omstandigheden niet waarschijnlijk. En dan komt het vrijwel op hetzelfde neer, of hier de behandeling zal geschieden door middel van raadpleging van dan wel in overleg met het desabestuur.

(KOESOEMO JOEDO, KERKKAMP, FRUIN, DIR. VAN B. B.)

De heer Koesoemo Joedo: Mijnheer de Voorzitter! In tegenstelling met den geachten vorigen spreker, zal ik wel tegen het amendement stemmen, omdat het mij na de verklaring van de Regeering minder op zijn plaats lijkt een, naar aanleiding van een in het Afdeelingsverslag gemaakte opmerking, door de Regeering gewijzigd artikel weder in den oorspronkelijken vorm te willen herstellen.

De heer Kerkkamp: Mijnheer de Voorzitter! Hetgeen de geachte vorige spreker heeft gezegd stemt toch niet overeen met den normalen gang van zaken. Wij zijn hier in het geheel niet gebonden aan een opmerking in het Afdeelingsverslag. En wanneer de Regeering een dergelijke suggestie overneemt, zijn wij daaraan evenmin gebonden.

De heer Fruin: Mijnheer de Voorzitter! Ik heb eigenlijk van de geachte voorstellers van het amendement geen aannemelijke reden vernomen, waarom de Regeeringsredactie niet juist zou zijn; integendeel ik geloof, dat de heer Van Helsdingen het juist heeft aangegeven, dat hier het verschil in redactie tusschen het Regeeringsvoorstel en die van het amendement, betrekkelijk gering is. Het komt mij voor, dat dan echter het juiste standpunt is, dat men zich houdt aan het Regeeringsvoorstel, zooals het thans voor ons ligt en daarom al zal ik tegen het amendement stemmen.

De heer Mühlenfeld, directeur van Binnenlandsch Bestuur: Mijnheer de Voorzitter! Zooals ik zooeven reeds te kennen gaf, is de aanneming van dit amendement een zaak, die voor de Regeering geen groot bezwaar heeft. Dat echter het woord „raadpleging” is gebezigd en niet de uitdrukking „na gepleegd overleg”, heeft zuiver praktische redenen. Overleg toch met de desa's kan in de praktijk tot vrij groote moeilijkheden aanleiding geven, want niet alle desa's liggen op een half uur of een paar uur afstand van de hoofdplaats. Het plegen van overleg zou dus groote moeilijkheden en vertraging ten gevolge kunnen hebben. De Regeering heeft echter op zichzelf geen overwegende bezwaren tegen aanneming van dit amendement.

Het amendement-Soejono e.s. op art. 10 (Ond. 29, st. 21) wordt in stemming gebracht en verworpen met 8 stemmen vóór en 9 stemmen tegen.

Vóór stemmen de heeren: Soejono, Middendorp, Ali Moesa, Dwidjosewojo, Kerkkamp, Koesoemo Oetoyo, Blaauw en de Voorzitter.

Tegen stemmen de heeren: Fruin, Bruineman, Roep, Kan, Koesoemo Joedo, Mandagie, Schmutzer, s'Jacob en Soekawati.

De artt. 10 t/m 12 worden achtereenvolgens zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

Regeling van het beheer van Inlandsche gemeente-crediet-instellingen in de provinciën op Java en Madoera.

(VOORZ., SOEJONO, VAN HELSDINGEN, FRUIN.)

De Voorzitter: Aan de orde is het amendement-Soejono e.s. op art. 13 (Ond. 29, st. 22).

Wenscht de voorsteller het amendement nog nader toe te lichten?

De heer Soejono: Mijnheer de Voorzitter! De heer Kerkkamp heeft de zaak zoo volledig toegelicht, dat ik mij mag ontslagen achten van den plicht terzake nog nadere toelichting te verstrekken.

De heer Van Helsdingen: Mijnheer de Voorzitter! Ik zal tegen dit amendement stemmen, ook weer uit praktische overwegingen. De zaak gaat over de beslissing omtrent de grootte van het door credietinstellingen in kas te houden bedrag en over de vraag in hoeverre dit bedrag kan worden overschreden. Het lijkt mij, dat de beslissing hieromtrent beter kan worden gelegd in handen van den technischen ambtenaar dan in die van den regent. Ik zal daarom stemmen vóór het voorstel, zooals het door de Regeering is ingediend.

Het amendement-Soejono op art. 13 (Ond. 29, st. 22) wordt in stemming gebracht en verworpen met 8 stemmen vóór en 10 stemmen tegen.

Vóór stemmen de heeren: Soejono, Middendorp, Soekawati, Dwidjosewojo, Kerkkamp, Koesoemo Oetoyo, Blaauw en de Voorzitter.

Tegen stemmen de heeren: Bruineman, Roep, Kan, Koesoemo Joedo, Mandagie, Schmutzer, s'Jacob, Van Helsdingen, Ali Moesa en Fruin.

De artt. 13 t/m 22 worden achtereenvolgens zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De Voorzitter: Aan de orde is het amendement-Van Helsdingen e.s. op art. 23 (Ond. 29, st. 14).

De heer Fruin: Mijnheer de Voorzitter! De heer Blaauw heeft dit amendement verdedigd op dezen grond, dat art. 23 tekort zou doen aan de positie van de gedeputeerden ten opzichte van beslissingen van den regentschapsraad. Het komt mij voor, dat bij deze stelling eenige begripsverwarring moet heerschen. De heer Blaauw heeft ten bewijze, dat zijn opvatting juist was, een reeks artikelen uit de regentschapsordonnantie opgesomd en daarbij erop gewezen, dat in al die gevallen gedeputeerden beslissen. De heer Blaauw is zoo vriendelijk geweest mij een van die artikelen te laten lezen, maar in dat artikel ging het om een conflict tusschen twee regentschapsraden en het spreekt van zelf, dat gedeputeerden in een dergelijk geval de beslissing nemen. Overigens, wat betreft besluiten van de regentschapsraden, daar houden gedeputeerden te allen tijde toe-

Handelingen. Zittingsjaar 1929—1930.

(FRUIN, BLAAUW.)

zicht op, een toezicht, hierin bestaande, als ik mij wel herinner, dat men eventueel aan den Gouverneur-Generaal kan vragen om schorsing of vernietiging van het besluit. Gesteld nu, dat in een van de hier in art. 23 bedoelde gevallen, geen overeenstemming wordt verkregen tusschen den regentschapsraad en den directeur van de Centrale Kas, dan blijft ook voor dat besluit het toezicht gelden van het College van gedeputeerden. Er is namelijk geen bepaling, ook niet in deze ordonnantie, die dat toezicht uitsluit. Ik ben het dus volkomen met den heer Blaauw eens, dat er op alle besluiten toezicht van het college van gedeputeerden moet blijven. Maar, Mijnheer de Voorzitter, het gaat hier om een geheel andere zaak, n.l. om de kwestie, dat er op een gegeven moment een conflict kan zijn tusschen den vertegenwoordiger van de centrale overheid, die ten opzichte van deze ordonnantie met een zeker toezicht is belast op deze instellingen, en den regentschapsraad en nu is het duidelijk, dat bij een dergelijk conflict nooit de beslissing kan zijn bij het college van gedeputeerden. Immers wat heeft de directeur van de Centrale Kas met het college van gedeputeerden te maken, behoudens in het artikel 20 lid 4, waar vermeld staat „gehoord den directeur der Centrale Kas”?

Het komt mij voor, dat wanneer er een conflict is tusschen den vertegenwoordiger van de centrale overheid, — in deze den directeur van de Centrale Kas — en den regentschapsraad, dit alleen kan worden opgelost door de centrale overheid, die tenslotte uitgaat boven de plaatselijke overheid, en daarom zou het naar mijn idee de meest logische oplossing zijn, indien in deze de beslissing was bij den Gouverneur-Generaal. Maar het is mij natuurlijk duidelijk, dat dergelijke gevallen zich vaak kunnen voordoen, dat het in ieder geval moeilijk is den Gouverneur-Generaal, in al dergelijke gevallen met de arbitrage bij die conflicten te belasten en dan is er maar één oplossing en dat is, Mijnheer de Voorzitter, dat de in rang volgende vertegenwoordiger van de centrale overheid, dus de gouverneur, niet als voorzitter van den provincialen raad, maar als vertegenwoordiger der centrale overheid, in dergelijke gevallen de beslissing heeft. Daarom zou ik ernstig de aanneming van dit amendement willen ontraden.

De heer Blaauw: Mijnheer de Voorzitter! De geachte Regeeringsgemachtigde heeft in tweeden termijn op mijn rede in het kort geantwoord en heeft over het gebrek aan systeem, dat in deze ontwerp-ordonnantie naar voren is gekomen — een bezwaar, dat ik naar voren heb gebracht — met geen enkel woord gesproken. Hij heeft op een ander punt gezegd, dat wanneer deze bevoegdheid in plaats van aan den gouverneur zou komen aan het college van gedeputeerden daarvan ernstige consequenties zijn te verwachten, omdat hier de Centrale Kas mede gemoeid is. Maar, Mijnheer de Voorzitter, dan zou ik er toch wel op willen wijzen, dat de bemoeienissen met het desacredietwezen in het algemeen gedecentraliseerd zijn: zij zijn in het algemeen overgedragen aan de regentschapsraden en de organen van die regentschapsraden. Dat is dus het

Regeling van het beheer van Inlandsche gemeente-crediet-instellingen in de provincies op Java en Madoera.

(BLAAUW.)

voornaamste punt in deze. En daarbij komt dan nog wel eenig toezicht van de Centrale Kas, dat wil ik niet ontkennen, maar dat nu ineens het zwaartepunt gelegd moet worden op de belangen van de Centrale Kas en de belangen van de decentralisatieorganen niet mogen gelden, wil ik niet toegeven.

Overigens zou ik bij dit verwijt er nog de aandacht op willen vestigen, dat in het college van gedeputeerden de Gouverneur vertegenwoordigd is. Wanneer het dus gaat om een praktische beschouwing van deze zaak, kan de geachte Regeering gemachtigde in zoverre wel gerust zijn, dat de belangen die anders rechtstreeks door den Gouverneur behartigd zouden worden, dan toch wel door zijn intermediair in het college van gedeputeerden tot hun recht zullen komen.

Ten aanzien van het verwijt, dat ik geuit heb over het gebrek aan systeem in deze ontwerp-ordonnantie, heeft mijn geacht medelid, de heer Fruin, naar zijn meening een verweer ten beste gegeven. Daarin heeft hij erop gewezen, dat de verschillende artikelen van de regentschapsordonnantie, die ik heb aangehaald, op deze ordonnantie niet van toepassing zijn. Misschien is dat zoo voor een deel, maar voor dat gedeelte, waarop de regentschapsraad met deze zaak te maken heeft, blijven deze artikelen als aantooning van het systeem van onze bestuurshervorming toch in volle kracht overeind. De regentschapsraad heeft als zoodanig geen toezicht van den Gouverneur op zich zelf.

De heer Fruin: Volkomen juist!

De heer Blaauw: Nu heeft mijn geacht medelid, de heer Fruin, er bovendien op gewezen, dat het gedeputeerdtoezicht op alle besluiten van den regentschapsraad overeind blijft. Ik zou bijna zeggen: dat is een bewijs te meer om te zorgen, dat er geen eigenaardige conflicten en eigenaardige verwarring komen te bestaan. Als voorbeeld verwijs ik naar het geval, dat de geachte Regeering gemachtigde heeft genoemd, n.l. art. 2(3), waar overeenstemming wordt vereischt tusschen den regentschapsraad en den directeur der Centrale Kas. Als die overeenstemming niet wordt bereikt, zal volgens het systeem van deze ontwerp-ordonnantie de Gouverneur beslissen. Maar, wanneer de overeenstemming er toevallig wel was geweest, zou het college van gedeputeerden het volle toezicht op het besluit van den regentschapsraad hebben gekregen.

Juist om zulk een verwarring te voorkomen, zou ik mijn geachte medeleden in deze zaal ten sterkste willen aanraden om in dergelijke gevallen in plaats van „den Gouverneur” te lezen „het college van gedeputeerden”, opdat het toezicht zooveel mogelijk in één hand blijve. Laat men niet de Regeering volgen in Haar redeneering om onderscheid te maken tusschen indirect toezicht en indirecte bemoeienis enerzijds en direct toezicht en directe bemoeienis anderzijds.

De Voorzitter: Ik geef thans gaarne ook aan leden, die over het aan de orde zijnde amendement nog

(SOEJONO, FRUIN, DIR. VAN B. B., BLAAUW.)

niet gesproken hebben, de gelegenheid het woord daarover te voeren.

De heer Soejono: Mijnheer de Voorzitter! Ik wil alleen met een enkel woord mijn stem motiveeren. Ik ben het geheel met den heer Blaauw eens. Ik geloof ook dat het vertegenwoordigend lichaam, in dit geval het college van gedeputeerden, in de genoemde aangelegenheden medezeggenschap moet hebben.

De heer Fruin: Mijnheer de Voorzitter! Ik heb met zeer veel belangstelling de rede van mijn geacht medelid, den heer Blaauw, aangehoord, maar ik geloof, dat hij toch wel in gebreke gebleven is mijn argumenten te bestrijden. Ik heb namelijk gezegd, dat het hier niet gaat over het toezicht op de regentschapsraden. Het gaat hier om een conflict tusschen den regentschapsraad aan de eene zijde en een orgaan van de centrale overheid aan de andere zijde, en dan zal de heer Blaauw mij toch moeten toegeven, dat als men de zaak zoo beschouwt het college van gedeputeerden nooit kan beslissen hoe zulk een geschil moet worden opgelost. Het is niet alleen een zaak van praktische beteekenis, maar ook van staatsrechtelijke beteekenis en opvatting. Ik kan mij niet voorstellen, dat in een dergelijk conflict het college van gedeputeerden — hoewel ik allen eerbied voor het toezicht van dat college heb — daartoe in deze ooit het aangewezen lichaam kan zijn.

Dank U, Mijnheer de Voorzitter!

De heer Mühlendorf, directeur van Binnenlandsch Bestuur: Mijnheer de Voorzitter! Ik wil alleen verklaren, dat de Regeering zich geheel kan vereenigen met de uiteenzetting, door den heer Fruin gegeven, n.l. dat het geven der beslissende bevoegdheid aan het college van gedeputeerden over een conflict tusschen een orgaan van de centrale overheid en den regentschapsraad, zeer ongewenscht is. De Regeering moet daarom aanneming van dit amendement ten sterkste ontraden.

De heer Soekawati: In ieder geval kan de Regeering in laatste instantie toch ingrijpen.

De heer Roep: Mijnheer de Voorzitter! Mag ik nog even het woord?

De Voorzitter: De debatten zijn gesloten.

De heer Roep: Mijnheer de Voorzitter! Ik zou het woord willen hebben om mijn stem te motiveeren.

De Voorzitter: Dat had U dan zooeven moeten vragen, toen ik er gelegenheid voor gaf. Het woord is thans aan de voorstellers van het amendement.

De heer Blaauw: Mijnheer de Voorzitter! De heer Fruin verplaatst het geval een beetje, wanneer hij zegt indien er staat „college van gedeputeerden” is dat niet geheel

9de VERGADERING — WOENSDAG 11 SEPTEMBER 1929.

Regeling van het beheer van Inlandsche gemeente-crediet-instellingen in de provincies op Java en Madoera.

(BLAAUW.)

in orde. Wanneer daar staat „de Gouverneur” is dat echter evenmin in orde. Het betreft hier nl. een gedecentraliseerde zaak en de Gouverneur als zoodanig heeft nergens in het systeem van de bestuurshervorming een bevoegdheid, die ingaat tegen die van den regentschapsraad en dit blijft bij het betoog van den heer Fruin volkomen overeind.

Wat betreft het misschien minder systematische van het stelsel wanneer er zou staan „het college van gedeputeerden” in plaats van „de Gouverneur”, wil ik er in de eerste plaats op wijzen, dat aan het college van gedeputeerden in dit ontwerp reeds eenig bevoegdheid is toegekend en wel in art. 20 lid 4, waarin wel degelijk de bevoegdheid van het college van gedeputeerden is opgenomen, en wel „den directeur der Centrale Kas gehoord”, zooals het daar staat.

Iets dergelijks heeft plaats in alle gevallen, waar een conflict is ontstaan tusschen den regentschapsraad en den betrokken ambtenaar van de Centrale Kas, hetzij den directeur, hetzij den plaatselijken ambtenaar. In al die gevallen komt vanzelf de meening van den ambtenaar van de Centrale Kas tot zijn recht.

Bovendien heeft reeds de heer Soekawati er bij interruptie op gewezen, dat mocht het college van gedeputeerden bij zijn beslissing in deze zaak niet voldoende letten op het algemeen belang, dan nog altijd de beslissing van het college van gedeputeerden voor vernietiging vatbaar is.

Ik geloof dus, dat wanneer de bewoordingen, vervat in het amendement werkelijkheid zouden worden er een juistere regeling getroffen zal zijn, dan wanneer er gesproken wordt van den Gouverneur.

Ik dank U, Mijnheer de Voorzitter.

(VOORZITTER.)

De Voorzitter: Thans kunnen wij tot stemming overgaan.

Het amendement-Van Helsdingen c.s. (Ond. 29 — stuk 14) wordt in stemming gebracht en verworpen met 8 stemmen voor en 10 stemmen tegen.

Vóór stemmen de heeren: Middendorp, Van Helsdingen, Soekawati, Ali Moesa, Dwidjosewojo, Kerkkamp, Blaauw en Soejono.

Tegen stemmen de heeren: Koesoemo Joedo, Mandagie, Schmutzer, s'Jacob, Koesoemo Oetoyo, Fruin, Bruineman, Roep, Kan en de Voorzitter.

De artikelen 23 en 24 en de nader gewijzigde ontwerp-ordonnantie (Stuk 18) in haar geheel, worden achtereenvolgens zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De notulen van de vorige openbare vergadering, welke ter inzage hebben gelegen, worden goedgekeurd.

De Voorzitter: Alvorens deze vergadering te sluiten, verzoek ik den heeren, in commissie bijeen te willen blijven.

De vergadering wordt te 10.29 uur v.m. gesloten

Ingekomen stukken.

10de VERGADERING.

Vergadering van Donderdag 17 Oct. 1929.

(Bijeenroepingsuur 8.30 voormiddag).

Ingekomen stukken. — Wijziging uitvoeringsvoorschriften van het rechtsreglement buitengewesten (Ond. 26). — Aanvulling en wijziging Provincie-, Regentschaps- en Stads-gemeente-ordonnantie en aanvulling kies-ordonnantie Gemeenteraden (Ond. 39). — Wijziging der ordonnantie betreffende de reorganisatie van het rechtswezen in Soerakarta en Djokjakarta (Ond. 45). — Instelling van 5 stadsgemeenten in Midden-Java (Ond. 17). — Bekrachtiging leeningsbesluit gemeenteraad Palembang (Ond. 47). — Wijziging v/d regeling omtrent heffing en invordering van provinciale-, regentschaps- en stadsgemeente-belastingen (Ond. 70). — Wijziging ordonnantie tot overdracht zoutverkoop aan provincie West-Java (Ond. 57).

Voorzitter: J. W. MEYER RANNEFT.

Tegenwoordig, met den Voorzitter, 18 leden, te weten de heeren:

Ali Moesa, Blaauw, Bruineman, Dwidjosewojo, Van Helsdingen, De Hoog, s' Jacob, Kan, Kerkkamp, Koesoemo Joedo, Koesoemo Oetoyo, Mandagie, Middendorp, Roep, Schmutzer, Soejono en Soekawati.

Regeeringsgemachtigden de heeren: Cohen Stuart en Staargaard.

De Voorzitter: Mijne Heeren! Ik open deze vergadering.

De Secretaris deelt mede, dat zijn ingekomen:

A. De volgende op Voorzitter en leden betrekking hebbende bescheiden:

1. Besluit van den Gouverneur-Generaal van 12 September 1929 No. 2 tot het verlenen van een binnenlandsch verlof aan den heer J. W. Meyer Ranneft, Voorzitter van den Volksraad.
2. Als voren van 7 September 1929 No. 14 houdende benoeming van den heer F. Laoh tot lid van den Volksraad.
3. B. G. S. van 26 September 1929 No. 2137/II houdende de mededeeling, dat de heer F. Laoh, benoemd tot lid van den Volksraad, den voorgeschreven eed heeft afgelegd in handen van den Vice-President van den Raad van Nederlandsch-Indië, belast met het dagelijksch beleid der zaken.
4. B. G. S. van 21 September 1929 No. 147/II, houdende de mededeeling, dat de heer A. B. ten Berge ter kennis van de Regeering heeft gebracht, dat hij met ingang van 1 October d.a.v. zijn ontslag neemt als lid van den Volksraad.

5. B. G. S. van 25 September 1929 No. 2127/II houdende de mededeeling, dat de heer A. B. ten Berge de Regeering heeft verzocht om zijn ontslagname als ongedaan te willen beschouwen.

Worden ter inzage gelegd ter secretarie van den Volksraad.

B. De volgende Regeeringsbrieven en -beschikkingen.

1. Kabinetbrieven van den Gouverneur-Generaal van 18, 24 en 24 September en 1, 9, 10 en 11 October 1929 Nos. 15, 21, 15, 20, 15, 13 en 12 ter aanbieding van:
  - a. een ontwerp-ordonnantie tot nadere wijziging van de ordonnantie betreffende bescherming van 's Lands bosschen in Singkil (Ond. 73);
  - b. een ontwerp-ordonnantie tot overdracht aan de provincie Midden-Java van den verkoop en de distributie van het zout (Ond. 74);
  - c. een ontwerp-ordonnantie tot bekrachtiging van een leeningsbesluit van den plaatselijken raad van Tegal en Pekalongan (Ond. 75);
  - d. een ontwerp-ordonnantie tot regeling van den eigendomsovergang op den Lande van de landen Tjampea, Sadeng of Penjawoengan en Tjiboenboelan (Ond. 76);
  - e. een ontwerp-ordonnantie houdende subsidieregeling voor opiophagenbehandeling (Ond. 77);
  - f. een ontwerp-ordonnantie tot het treffen van een voorziening inzake de uitbetaling van het pensioen en gagement van eenige groepen van gewezen landsdienaren (Ond. 78);
  - g. een ontwerp-ordonnantie tot aanvulling van artikel 15 van het reglement voor de rechterlijke organisatie (Ond. 79).

De stukken zijn of worden gedrukt.

2. B. G. S. van 10 en 12 October 1929 Nos. 2224/C en 2240/C ter aanbieding van de antwoorden der Regeering op de door de Commissie uit den Volksraad voor de verslagen van de Algemeene Rekenkamers in Nederlandsch-Indië en in Nederland over 1927 gemaakte opmerkingen.

De beantwoording wordt gedrukt.

3. B. G. S. van 10 en 13 September 1929 Nos. 2038/Begr. en 2053/Begr. houdende de mededeeling, dat de Gouverneur-Generaal in overeenstemming met den Volksraad heeft vastgesteld afdeling X en afdeling III van de derde aanvullingsbegroting voor het dienstjaar 1929.
4. Kabinetbrieven van den Gouverneur-Generaal van 7, 11, 12, 14, 14, 14, 17, 20 en 30 September 1929 Nos. 2, 29, 1x, 50, 55, 57, 29, 14 en 11 houdende mededeeling van de vaststelling van:

Ingekomen stukken.

- a. de ordonnantie tot bekrachtiging van een leeningsbesluit van den Minahasaraad (Ond. 32);
- b. de ordonnantie tot aanvulling van artikel 152 van het reglement op de rechterlijke organisatie en het beleid der justitie in Nederlandsch-Indië (Ond. 71);
- c. de ordonnantie tot herziening van de regeling betreffende huwelijken en verstootingen onder Mohammedanen op Java en Madoera (Ond. 46);
- d. de ordonnantie tot vaststelling van het aantal opcenten onderscheidenlijk op den aanslag in de inkomstenbelasting en in de vennootschapsbelasting over bepaalde tijdvakken (Ond. 25);
- e. de ordonnantie houdende nadere wijziging en hernieuwde afkondiging der verkiezing van de tot de inheemsche onderdanen niet-Nederlanders behorende leden van den Minahasaraad (Ond. 44);
- f. de ordonnantie tot regeling van het beheer der Inlandsche gemeentecredietinstellingen in de provincies op Java en Madoera (Ond. 29);
- g. de ordonnantie houdende nadere wijziging van de Toelatings-ordonnantie (Ond. 43);
- h. de ordonnantie houdende eenige voorzieningen i. v. m. de vaststelling van een nieuwe administratieve indeeling van de residentie Lampongse Districten (Ond. 5);
- i. de ordonnanties tot nadere wijziging van het Europeesch Onderwijsreglement en tot regeling van de toekenning van subsidie uit 's lands kas ten behoeve van Europeesche bijzondere kweekscholen (Ond. 31).
5. Kabinetsbrief van den Gouverneur-Generaal van 2 October 1929 No. 4 houdende de mededeeling, dat de Adviseur voor de Decentralisatie mede is gemachtigd om namens de Regeering voorlichting te verschaffen bij de beraadslagingen over de ontwerp-ordonnantie tot instelling van stadsgemeenten in de provincie Midden-Java (Ond. 17).
6. B. G. S. van 7 September 1929 No. 291x ter aanbieding van een verslag betreffende de in het grensgebied Ende-Badjawa (Flores) voorgekomen onregelmatigheden.
7. Besluit van den Gouverneur-Generaal van 30 Augustus 1929 No. 23 tot benoeming van den Inspecteur, Hoofd van den Dienst der Landelijke Inkomsten tot lid van de „Commissie tot het nagaan en verzamelen van gegevens, betrekking hebbende op de welvaart der Inheemsche bevolking”.
8. Als voren van 7 September 1929 No. 12 tot benoeming van Mr. B. Th. A. Westerouen van Meeteren tot Secretaris van het Gouvernement.
9. Als voren van 12 September 1929 No. 36 tot toekenning van een huishuurtoelage aan een deel der rekenplichtigen bij den dienst der Opiumregie.
10. Als voren van 12 September 1929 No. 41, waarbij aan Prof. Dr. B. J. O. Schrieke een studiereis naar Indo-China, Siam en de Straits Settlements is opgedragen
- ter bestudeering van de inrichting van het onderwijs in die landen.
11. Besluiten van den Gouverneur-Generaal van 14, 21, 28 en 28 September en 4 October 1929 Nos. 36, 33, 2x, 14 en 17 houdende machtiging, krachtens artikel 105 I. S., tot het doen van de in de besluiten vermelde uitgaven.
12. Besluit van den Gouverneur-Generaal van 17 September 1929 No. 32 tot eervol ontslag van W. C. van der Meulen als lid der Hollandsch-Inlandsche Onderwijscommissie, en tot benoeming in diens plaats van Ir. C. Menschaar.
13. Als voren van 24 September 1929 No. 3x tot eervol ontslag van Mr. C. Star Nauta Carsten als secretaris van de commissie tot voorbereiding van een verordening op den staat van oorlog en beleg en tot benoeming in diens plaats van Mr. B. J. Lambers.
14. Als voren van 20 September 1929 No. 14 tot nadere vaststelling van de administratieve indeeling van de residentie Lampongse Districten.
15. Als voren van 26 September 1929 No. 20 tot instelling van een commissie tot het instellen van een onderzoek naar de wenschelijkheid en mogelijkheid van monopoliseering der vuurwerkfabricatie en een commissie tot het instellen van een onderzoek naar de wenschelijkheid van herziening van het „Reglement op den invoer, het bezit, den aanmaak, het vervoer en het gebruik van ontplofbare stoffen”.
16. Als voren van 28 September 1929 No. 2 tot benoeming in de Permanente Arbeidscommissie van J. Duncan als plaatsvervangend lid gedurende de afwezigheid van het lid J. Morton.
17. Als voren van 28 September 1929 No. 27 houdende aantekening van het Koninklijk Besluit bepalende de inwerkingtreding van de Indische Bedrijvenwet.
18. Als voren van 1 October 1929 No. 22 tot wijziging van het besluit houdende machtiging aan den Directeur van Onderwijs en Eeredienst tot de instelling van een afdeling voor comptabiliteit en financieele zaken bij het hoofdkantoor van den Dienst der Volksgezondheid.
19. Afschrift van den Indischen brief aan den Minister van Koloniën betreffende een in den Volksraad geuit wensch aangaande de vervulling van toekomstige vacatures der functie van Raadsman voor studeerenden.
20. Besluit van den Gouverneur-Generaal van 3 October 1929 No. 4 tot eervol ontslag van Mr. H. J. Spit als Voorzitter van den Verzoeningsraad voor de Spoor- en tramwegen op Java en Madoera en tot benoeming in diens plaats van Prof. Mr. Dr. H. Westra.
21. Als voren van 3 October 1929 No. 8 houdende aantekening, dat het dagelijksch beleid der zaken weder door den Gouverneur-Generaal is aanvaard.
22. Als voren van 5 October 1929 No. 5 tot eervolle ontheffing van H. J. Wiessing van het lidmaatschap van de Medebestuurcommissie en tot benoeming in diens plaats van D. J. Spanjaard.

10de VERGADERING — DONDERDAG 17 OCTOBER 1929.

Ingekomen stukken. — Wijziging uitvoeringsvoorschriften van het rechtsreglement buitengewesten. — Aanvulling en wijziging Provincie-, Regentschaps- en Stadsgemeente-ordonnantie en aanvulling Kies-ordonnantie Gemeenteraden. — Wijziging der ordonnantie betreffende de reorganisatie van het rechtswezen in Soerakarta en Djokjakarta. — Instelling van 5 stadsgemeenten in Midden-Java.

De stukken genoemd sub 3 t/m 22 worden ter inzage gelegd ter secretarie van den Volksraad.

C. De volgende ter kennisneming ontvangen bescheiden:

1. Mededeeling van den nieuw benoemden Legercommandant, dat Zijne Excellentie de leiding van het departement van Oorlog aanvaard heeft.
2. Mededeeling door het hoofdkantoor van den Mijnbouw van de bedrijfsresultaten der goud- en zilverbijlen in Benkoelen over de maand Augustus 1929.
3. Afschrift van een telegram, dat door handel en bevolking van Tandjong Balei aan den Gouverneur-Generaal werd gezonden betreffende de sluiting van Tandjoeng Balei als haven.
4. Moties van verschillende afdeelingen van den Kweekschool Bond betoogende de wenschelijkheid van:
  - a. wederinstelling van de betrekking van 1sten Inlandschen Onderwijzer aan de H. I. S.;
  - b. het overlaten van het toezicht op het Hollandsch-Inlandsch onderwijs aan de Inspectie voor het Lager Onderwijs alleen;
  - c. de handhaving van de opleiding ter verkrijging van de acte-Nederlandsch;
  - d. de verhooging van de toelage voor den Inlandschen taalonderwijzer op de Muloscholen.
5. Adhaesiebetuigingen van de regentschapsraden Soekaboemi en Madjalengka aan de motie van den Regentschapsraad van Tasikmalaja betreffende de overdracht van de slachtbelasting, de motorrijtuigenbelasting en de vrachtautoretributieregeling.
6. Manifest van het Comité voor Zondagsrust.
7. Resolutie van het V. V. L. naar aanleiding van het conflict tusschen de S.S.-dienstleiding en den Spoorbond.
8. Afschrift van het rapport-Holleman over de grondrechten in de Minahasa.
9. Bezwaarschrift van den veroordeelde F. de Smedt.
10. Schrijven van E. A. Hoecke over vermeend niet correct optreden van de politie te Meester-Cornelis bij de toepassing der hondsdelheidbepalingen.
11. Schrijven van de vereeniging van oud- en actiefdienende onderofficieren van het Nederlandsch-Indische leger „Madjoe” betreffende de gelijkstelling van de militaire pensioenen.
12. Schrijven van het bestuur van den Bond van Inlandsche schrijvers afdeling Gouvernementskantoren te Batavia houdende klachten betreffende de toepassing van de B. B. L. op het Inlandsche personeel van het Belastingkantoor te Weltevreden.
13. Schrijven van Oei Ting Hie pleitende voor de oprichting van een Hollandsch-Chineesche school te Kraksaän.
14. Schrijven van S. I. Nirman houdende klachten tegen den gewestelijken technischen leider van de veldpolitie te Pangkalpinang.

(VOORZITTER.)

15. Schrijven van Boengka Moehamad inzake werving van vrouwelijke contractanten.
16. Schrijven van bloedverwanten van Djaafar Djamil, gedetineerd in de gevangenis te Padang, pleitende voor diens invrijheidsstelling.
17. Anoniem verzoekschrift om toekenning van subsidie aan pasirahs in de residentie Palembang, die een inkomen van minder dan f 100.— per maand genieten.

Deze bescheiden worden ter inzage gelegd ter secretarie van den Volksraad.

D. De volgende boekwerken.

1. Statistisch overzicht van de behandelde zieken van de koloniale troepen over 1924.
2. Muntverslag over 1928.
3. Staten van landsdienaren, die non-activiteitstraktament, wachtgeld en onderstanden bij wijze van wachtgeld genieten (afgesloten 1 Juli 1929).
4. Opgaven van gewezen landsdienaren, wier schulden aan den Lande wegens uitgaven voor opleiding en uitzending nog niet zijn aangezuiverd.

Opgenomen in de boekerij van den Volksraad.

De Voorzitter: Aan de orde is de behandeling van:

het ontwerp eener ordonnantie tot wijziging van de voorschriften tot uitvoering van het Rechtsreglement Buitengewesten (Staatsblad 1927 No. 227), voor zoover betreft het gewest Manado (Ond. 26);

het ontwerp eener ordonnantie tot aanvulling en wijziging van de Provincie-, de Regentschaps- en de Stadsgemeente-ordonnantie, alsmede het ontwerp eener ordonnantie tot aanvulling van de Kiesordonnantie-Gemeenteraden (Ond. 39);

het ontwerp eener ordonnantie tot nadere wijziging van de ordonnantie van 7 Januari 1903 (Staatsblad No. 8), betreffende de reorganisatie van het rechtswezen in Soerakarta en Jogjakarta zooals dit nader is gewijzigd bij stuk 4 (Ond. 45).

Deze ontwerpen worden achtereenvolgens zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De Voorzitter: Aan de orde is de behandeling van een vijftal ontwerp-ordonnanties tot instelling van stadsgemeenten in de provincie Midden-Java (Ond. 17).

Instelling van 5 stadsgemeenten in Midden-Java.

(DWIDJOSEWOJO.)

De heer D w i d j o s e w o j o: Mijnheer de Voorzitter! Niet zonder schroom heb ik het woord gevraagd om ten aanzien van de voorliggende ontwerp-ordonnantie eenige opmerkingen te maken, aangezien de kwestie, waarover ik het zal hebben, reeds meermalen door vele anderen, en ook door mij zelf, is aangeroerd geworden, niet alleen, maar tevens omdat ik weet, dat mijn betoog ook dezen keer vruchteloos zal zijn. Desondanks vermeen ik, aan mijn plicht als lid van dit vertegenwoordigende college te hebben voldaan, wanneer ik niet nalaat mijn gevoelens omtrent de onderhavige kwestie onder Uw bijzondere aandacht te brengen.

Mijnheer de Voorzitter! Het is algemeen bekend, dat de tegenwoordige zetelverdeling in de gemeenteraden hier te lande vele Inheemsche intellectuelen, die krachtens hun opleiding en ontwikkeling een zetel in dergelijke colleges niet onwaardig zouden wezen, niet kan bevredigen, waardoor zij zich van het nemen van zitting daarin afkeerig toonen. Ook de Regeering schijnt de meening te zijn toegedaan, dat die ontevredenheid niet geheel onredelijk is. Immers, Zij heeft meer dan eens ernstige overweging aangekondigd van het voornemen, om de vertegenwoordiging van de Inheemsche bevolking in die raden meer tot haar recht te doen komen dan tot dusver het geval is.

Wat mijn wenschen ten aanzien van meerbedoelde zetelverdeling zelf betreft, Mijnheer de Voorzitter, die zijn, gelijk men van mij niet anders kan verwachten, niet zoo exorbitant. Ik zou op dit oogenblik b.v. lang niet wenschen, dat het aantal Inheemsche leden van den gemeenteraad evenredig zal zijn aan onze numerieke sterkte, maar mij tevreden kunnen stellen met de uitvoering van de destijds door den Volksraad aangenomen motie-Soejono. Maar, Mijnheer de Voorzitter, een samenstelling als die van den gemeenteraad van Salatiga bijv. n.l. acht onderdanen Nederlanders, twee Inheemsche onderdanen niet-Nederlanders en een uitheemsch onderdaan-niet-Nederlander, kan toch niemand van ons — hoe matig onze wenschen ook mogen zijn — bevredigen.

Tegenover de door sommige leden in het Gedelegeerdenverslag naar voren gebrachte wenschelijkheid, om de zetelverdeling te wijzigen in dier voege, dat meer zetels — naar den maatstaf van de samenstelling van den stadsgemeenteraad te Malang — aan Inheemschen zullen worden toegekend, ofschoon de samenstelling van den stadsgemeenteraad te Malang nog niet geheel aan redelijke wenschen beantwoordt, staat de Regeering blijkens de Memorie van Antwoord afwijzend. Daarbij deelde Zij mede, dat de wenschelijkheid van een eventueele uitbreiding van bedoelde zetels gemeente voor gemeente onder de oogen zal worden gezien.

„o. m. omdat een onderzoek naar de plaatselijke factoren voor de te nemen beslissing in elk geval noodzakelijk is”.

Voorts gaf Zij ons te kennen, dat voor eenige gemeenten in Midden-Java het onderzoek reeds is aangevangen.

Mijnheer de Voorzitter, gaarne zou ik van de Regeering vernemen, hoe lang dat onderzoek zal duren. Mij dunkt,

(DWIDJOSEWOJO, ROEP, ADVISEUR VOOR DE DECENTRALISATIE.)

zulks behoeft niet lang te wezen, aangezien de noodige gegevens immers reeds voorhanden zijn.

Met eenige leden acht de Regeering het voorts ongewenscht om met de instelling der stadsgemeenten te wachten, totdat bedoeld onderzoek zal zijn beëindigd.

In verband hiermede zou ik ook gaarne van de Regeering willen vernemen, of ingeval het onderzoek uitwijst, dat uitbreiding van zetels voor Inheemschen wenschelijk is, waaraan ik niet twijfel, de Regeeringsvoorstellen tot die uitbreiding spoedig kunnen worden tegemoet gezien.

Ik dank U, Mijnheer de Voorzitter.

De heer R o e p: Mijnheer de Voorzitter! Ik had niet het plan om over deze aangelegenheid te spreken, maar nu de heer Dwidjosewojo deze zaak heeft aangeroerd, stel ik er prijs op met een enkel woord mijn inzicht hieromtrent uiteen te zetten.

Ik stel voorop, dat m. i. de instelling van de stadsgemeenten in Midden-Java bij de invoering dezer ordonnantie, een daad is van technisch-staatsrechtelijken aard, die min of meer toevallig, noodig is, door de instelling van de provincie. Ik zal daarom op het betoog van den heer Dwidjosewojo, om uitbreiding te geven aan het aantal Inlandsche zetels, niet verder ingaan, omdat naar mijn meening, dit betoog op dit moment verder gaat dan de bedoeling van dien staatsrechtelijken maatregel kan zijn.

Ik zou hieraan nog wel willen toevoegen, dat ik accoord kan gaan met het schriftelijk antwoord van de Regeering, dat op dit oogenblik de tijd nog niet gekomen is om een algemeen maatregel te treffen, waardoor andere verhoudingscijfers zouden worden ingevoerd bij de verdeling der zetels in de gemeenteraden in Midden-Java, en dat ik mij ermee kan vereenigen, dat een nauwkeurig plaatselijk onderzoek voor elke stadsgemeente afzonderlijk daaraan moet voorafgaan, gelijk de Regeering in Haar Memorie van Antwoord mededeelt.

Ik heb vroeger, bij de wijziging van de samenstelling van den raad der gemeente Malang, vóór de uitbreiding van het aantal Inlandsche zetels aldaar gestemd. Daaruit blijkt wel, dat, indien het onderzoek duidelijk aangeeft, dat een wijziging in de verhouding tusschen het aantal Europeesche en het aantal Inlandsche leden noodig of wenschelijk is, ik daar niet principieel tegenover sta. Op het oogenblik echter zou ik mij wel willen aansluiten bij het plan, dat de Regeering in de Memorie van Antwoord ten aanzien van deze aangelegenheid heeft ontwikkeld.

Ik dank U, Mijnheer de Voorzitter.

De heer C o h e n S t u a r t, adviseur voor de Decentralisatie: Mijnheer de Voorzitter! De heer Dwidjosewojo heeft naar aanleiding van het onderhavige voorstel nog eens de aandacht willen vestigen op de wenschelijkheid om de herziening van de zetelverdeling in de verschillende gemeenteraden op Midden-Java nader onder de oogen te zien.

De Regeering heeft in de Memorie van Antwoord al doen

10de VERGADERING — DONDERDAG 17 OCTOBER 1929.

Instelling van 5 stadsgemeenten in Midden-Java. — Bekrchtiging leeningsbesluit gemeenteraad Palembang. — Wijziging v/d regeling omtrent heffing en invordering van Provinciale-, Regentschaps- en Stadsgemeente-belastingen. — Wijziging ordonnantie tot overdracht zoutverkoop aan provincie West-Java.

(ADVISEUR VOOR DE DECENTRALISATIE.)

uitkomen, dat deze kwestie Haar aandacht heeft, maar dat bij deze gelegenheid niet op den geuiten wensch kan worden ingegaan, omdat er een plaatselijk onderzoek van gemeente voor gemeente noodig is; immers moet bij de regeling van die zaak met plaatselijke factoren rekening worden gehouden.

In nadere beschouwingen hierover te treden zou m. i. weinig ter zake dienende zijn. Deze zaak is reeds eenige keeren aan de orde geweest, zooals de heer Dwidjosewojo reeds heeft gememoreerd. Eenig nieuws hieromtrent zou in het algemeen door mij moeilijk kunnen worden medegedeeld.

Het komt mij voor, zooals de heer Roep zoeven heeft opgemerkt, dat de gelegenheid thans minder gunstig is om deze kwestie te behandelen, aangezien het hier voorgebrachte betreft een zaak van anderen aard, en de thans aangeboden ontwerp-ordonnantie slechts een regeling wil treffen, die noodig is in verband met de instelling van de provincie Midden-Java.

Intusschen heeft de heer Dwidjosewojo ook nog een paar concrete vragen gesteld, waarop ik gaarne nader zal antwoorden.

In de eerste plaats heeft hij gevraagd, waar in de Memorie van Antwoord is medegedeeld, dat voor eenige gemeenten in Midden-Java reeds een aanvang is gemaakt met een plaatselijk onderzoek omtrent de wenschelijkheid van een eventuele wijziging in de samenstelling der gemeenteraden, hoe lang dat onderzoek ongeveer zou duren. Naar zijn meening behoeft dit onderzoek niet zoo lang te duren.

Mijnheer de Voorzitter! Ik hoop het eveneens en ik verwacht het ook niet anders. De correspondentie hierover betreffende een paar in dit verband op den voorgrond tredende gemeenten is reeds zoover gevorderd, dat aldaar een plaatselijk onderzoek namens mijn bureau, naar ik hoop dezer dagen, zal kunnen plaats hebben. Indien de besprekingen tot een bevredigend resultaat leiden, zullen dan binnen zeer afzienbaren tijd als gevolg daarvan een of meer ontwerp-ordonnanties kunnen worden ingediend.

Mijnheer de Voorzitter! Ik meen hiermede ook de tweede vraag van den geachten spreker te hebben beantwoord, zijn vraag n.l. wanneer, ingeval het onderzoek gunstig mocht uitvallen, de indiening van voorstellen zou kunnen worden tegemoetgezien. Zoo althans heb ik de vraag van den heer Dwidjosewojo verstaan.

De heer Dwidjosewojo: Ik heb gevraagd, of die voorstellen van de Regeering spoedig tegemoet zouden kunnen worden gezien.

De heer Cohen Stuart, adviseur voor de Decentralisatie: Zooals blijkt uit hetgeen ik heb gezegd, verwacht ik, dat binnen zeer afzienbaren tijd van het resultaat van dat onderzoek zal kunnen blijken in den vorm van een of meerdere ontwerp-ordonnanties, die bij den Volksraad zullen worden ingediend. Zooals de geachte spreker wel begrijpt, is het niet mogelijk daarvoor thans precies een datum te noemen.

Ik dank U, Mijnheer de Voorzitter.

(DWIDJOSEWOJO, VOORZITTER.)

De heer Dwidjosewojo: Mijnheer de Voorzitter! Als ik nog even het woord vraag is het om dank te zeggen voor het antwoord van den Regeeringsgemachtigde op mijn vragen. De Regeering geeft dus de toezegging, dat na afloop van het plaatselijk onderzoek zoo spoedig mogelijk den Volksraad voorstellen terzake zullen bereiken.

De heer Soejono: In afzienbaren tijd, heeft de Regeeringsgemachtigde gezegd.

De heer Van Helsdingen: In „zeer” afzienbaren tijd!

De heer Cohen Stuart, adviseur voor de Decentralisatie: Inderdaad, dit meen ik te mogen verwachten.

De ontwerp-ordonnanties worden zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De Voorzitter: Aan de orde is de behandeling van de ontwerp-ordonnantie tot bekrchtiging van een besluit van den gemeenteraad van Palembang van 22 Februari 1929 No. 18/G.R. zooals gewijzigd bij besluit van den raad van 29 Mei d.v. No. 64/G.R., strekkende tot het aangaan van een geldleening (Ond. 47).

Deze ontwerp-ordonnantie wordt zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De Voorzitter: Aan de orde is de behandeling van de ontwerp-ordonnantie tot wijziging van de regelen omtrent de heffing en invordering van Provinciale-Regentschaps- en Stadsgemeente-belastingen (Ond. 70), zooals gewijzigd bij de bijlage van de Memorie van Antwoord stuk 6.

De gewijzigde ontwerp-ordonnantie wordt zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De Voorzitter: Aan de orde is de behandeling van de ontwerp-ordonnantie tot overdracht van den zoutverkoop aan de provincie West-Java (Ond. 57).

Deze ontwerp-ordonnantie wordt zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De notulen van de vorge openbare vergadering, die te inzage hebben gelegen, worden goedgekeurd.

De Voorzitter: Ik verzoek de heeren thans in commissie te willen bijeenblijven.

De vergadering wordt te 8.53 uur v.m. gesloten.

11de VERGADERING — DONDERDAG 31 OCTOBER 1929.

Ingekomen stukken.

11de VERGADERING.

Vergadering van Donderdag 31 Oct. 1929.

(Bijeenroepingsuur 8.30 voormiddag).

Ingekomen stukken — Begrotingen provincie Midden-Java en de daarbinnen gelegen regentschappen (Ond. 63) — Ontheffing van provincies en zelfstandige gemeenschappen binnen provincies van het beheer van aan den Lande toebehoorende zaken (Ond. 10) — Bekrachtiging leeningsbesluit plaatselijken Raad Tegal en Pekalongan (Ond. 75) — Uitbreiding vrijstellingen van het recht van successie (Ond. 7) — Uitbreiding vrijstellingen van zegelrecht (Ond. 49) — Herziening van den rechtstoestand Inlandsche burgers in de residentie Manado (Ond. 51) — Terugbrenging land Kali Bata tot Landsdomein (Ond. 30) — Onteigening ten name van stadsgemeente Meester-Cornelis (Ond. 42) — Idem ten name stadsgemeente Batavia (Ond. 50) — Idem ten name stadsgemeente Meester-Cornelis (Ond. 54) — Uitbreiding bevoegdheid Dir. B. B. tot vervallenverklaring van erfpachtsrechten (Ond. 52) — Aanwijzing credietinstellingen t.b. waarvan credietverband vergund is (Ond. 53).

Voorzitter: J. W. MEYER RANNEFT.

Tegenwoordig, met den Voorzitter, 18 leden, te weten de heeren:

Ali Moesa, Blaauw, Bruineman, Dwidjosewojo, Fruin, Van Helsdingen, De Hoog, 's Jacob, Kan, Kerkkamp, Koesoemo Joedo, Koesoemo Oetoyo, Mandagie, Middendorp, Roep, Soejono en Soekawati.

Regeeringsgemachtigden de heeren: Van den Bussche, Mühlenfeld en Staargaard.

De Voorzitter opent de vergadering.

De Secretaris deelt mede, dat zijn ingekomen:

A. De volgende Regeeringsbrieven en beschikkingen:

1. Kabinetsbrieven van den Gouverneur-Generaal van 12, 15, 15 en 18 October 1929 Nos. 22, 13, 15 en 10 ter aanbieding van:
  - a. een ontwerp-ordonnantie tot nadere wijziging van het vendureglement (Ond. 80);
  - b. een ontwerp-ordonnantie tot aanvulling van de ordonnantie betreffende het beschikkingsrecht over niet in artikel 1 Indische Mijnwet genoemde delfstoffen (Ond. 81);
  - c. een ontwerp-ordonnantie tot wijziging van de ordonnantie betreffende het winnen van diamant in de onderafdeeling Martapoera (Ond. 82);
  - d. een ontwerp-ordonnantie tot wijziging van artikel 17 der Regentschapsordonnantie (Ond. 83).

De stukken zijn gedrukt.

Handelingen. Zittingsjaar 1929—1930.

2. Kabinetsbrieven van den Gouverneur-Generaal van 21 October 1929 Nos. 40 en 41 houdende mededeeling van de vaststelling van:
  - a. de ordonnantie houdende wijziging van de voorschriften tot uitvoering van het Rechtsreglement Buitengewesten (Ond. 26);
  - b. de ordonnantie tot wijziging van de ordonnantie tot overdracht van den zoutverkoop aan de provincie West-Java (Ond. 57).
3. Besluit van den Gouverneur-Generaal van 27 September 1929 No. 7 tot vermindering van den inkoopsprijs voor het surpluszout.
4. Als voren van 12 October 1929 No. 21 houdende machtiging krachtens artikel 105 I. S. tot het doen van de in genoemd besluit vermelde uitgave.
5. Als voren van 13 October 1929 No. 13 tot eervol ontslag van Mr. J. F. A. M. Buffart als lid van de Permanente Arbeidscommissie en tot benoeming in diens plaats van Mr. H. Kolkman.
6. Als voren van 15 October 1929 No. 2x tot wijziging van het besluit houdende aanwijzing van streken ter Sumatra's Westkust, waar het reizen aan niet binnen die streken woonachtige personen alleen geoorloofd is met een paspoort.
7. Als voren van 16 October 1929 No. 1 bepalende de inwerkingtreding van de ordonnantie tot nadere wijziging van de Toelatings-ordonnantie.
8. Als voren van 16 October 1929 No. 25 tot eervolle ontheffing van Mr. J. ten Brink van het secretariaat van de Medebestuurcommissie en benoeming in diens plaats van Dr. H. J. Levelt.
9. Als voren van 17 October 1929 No. 1 houdende o.m. eervol ontslag van Mr. H. J. Spit als voorzitter van de commissie ter voorbereiding van eene regeling van den rechtstoestand der Indische ambtenaren en benoeming in diens plaats van J. G. Hoekman.
10. Als voren van 17 October 1929 No. 2x tot ontbinding van de Commissie tot het ontwerpen van een wet regelende de verdeeling der vlootkosten over de Staats- en Indische begrotingen.
11. Als voren van 17 October 1929 tot overschrijving van een bedrag van f 300 000.— van Hoofdstuk II naar Hoofdstuk I van afdeeling X der begroting voor 1929.
12. Als voren van 18 October 1929 No. 1a tot verlenging van den tijd, waarvoor aan Toeankoe Mahmoed is opgedragen om zich naar Nederland te begeven.
13. Als voren van 19 October 1929 No. 30 houdende eervol ontslag van Mr. H. J. Spit als voorzitter van het Volksraadstemkantoor en benoeming in diens plaats van Mr. J. J. Schrieke.
14. Als voren van 22 October 1929 No. 2x tot interneering van den daarin genoemden persoon.
15. Als voren van 23 October 1929 No. 14 houdende machtiging krachtens art. 105 I. S. tot aanstelling van het in genoemd besluit bedoeld personeel.
16. Afschrift B. G. S. van 14 October 1929 No. 2248/D hou-

Ingekomen stukken. — Begrotingen provincie Midden-Java en de daarbinnen gelegen regentschappen.

(VOORZITTER, KOESOEMO OETOYO.)

dende uitnoodiging aan den Gouverneur van Oost-Java om een onderzoek in te stellen of te doen instellen naar de juistheid van in den Volksraad gedane mededeelingen nopens misstanden bij de barisan-korpsen.

De stukken genoemd sub 2 t/m 16 worden ter inzage gelegd ter secretarie van den Volksraad.

B. De volgende ter kennisneming ontvangen bescheiden:

1. Telegram van de Chineesche handelsvereniging te Makassar houdende mededeeling van de verzending van een rekest aan den Volksraad inzake bezwaren tegen de vrachten van de K. P. M.
2. Afschrift schrijven van de Chineesche Handelsvereniging Hwa Siang Tiong Hwee te Makassar aan de K. P. M. houdende verzoek om verlaging der vrachttarieven.
3. Mededeeling van het hoofdkantoor van den Mijnbouw nopens de bedrijfsresultaten der goud- en zilvermijnen in Benkoelen over September 1929.
4. Motie van den regentschapsraad van Pandeglang, waarin de wenschelijkheid en noodzakelijkheid wordt uitgesproken van plaatsing van een tweeden geneesheer aan het ziekenhuis te Pandeglang.

Deze bescheiden worden ter inzage gelegd ter secretarie van den Volksraad.

C. De volgende publicatie:

Publicatie van den Dienst van het Boschwezen betreffende de „Factoren van invloed op de bosch-exploitatie in de Philippijnen”.

Opgenomen in de boekerij van den Volksraad.

De Voorzitter: Aan de orde is de behandeling van de 27 ontwerp-ordonnanties tot vaststelling van de eerste begrotingen van de provincie Midden-Java en de daarin gelegen regentschappen (Ond. 63).

Ingekomen is een motie onderteekend door de heeren Koesoemo Oetoyo, Soejono en Dwidjosewojo, luidende:

Het College van Gedelegeerden, van oordeel, dat het wenschelijk is voor de provincie Midden-Java de mogelijkheid te openen, reeds in het eerste jaar van haar bestaan desgewenscht een tweetal Inheemsche leden in het College van Gedeputeerden te doen zitting nemen;

noodigt de Regeering uit het daarheen te willen leiden dat aan dezen wensch wordt tegemoet gekomen.

Deze motie zal worden gedrukt en rondgedeeld en is tegelijk met dit onderwerp in behandeling.

De heer Koesoemo Oetoyo: Mijnheer de Voorzitter! In artikel 1 van de begrooting van uitgaven van

(KOESOEMO OETOYO, FRUIN.)

de provincie Midden-Java voor 1930 is een bedrag van f 24 000 uitgetrokken. In de Memorie van Toelichting staat, dat dit bedrag benodigd is voor voorloopig vier leden van het College van Gedeputeerden.

Artikel 20 van de provincie-ordonnantie laat toe het aantal leden van het college tot 6 uit te breiden, het geeft een aantal van 2—6 leden als grens aan. De practijk is, dat in de bestaande provincies het College van Gedeputeerden bestaat uit 2 Europeanen — met den gouverneur mee dus 3 Europeesche leden — een Chineesch lid en een Inlandsch lid.

Nu vinden eenige leden het aantal van één Inlandsch lid onvoldoende in verband met de belangrijkheid van de Inlandsche belangen in de provincie, nog gezwegen van het groote aantal Inlandsche inwoners der provincie. Daarom is in het Gedelegeerdenverslag verzocht, den post voor de bezoldiging van de leden van het College van Gedeputeerden te verhoogen tot f 30 000, wat een vermeerdering van het aantal Gedeputeerden met 1 lid beteekent — of tot f 36 000, waardoor men het aantal leden op 6 zal kunnen brengen, wanneer een even aantal leden noodig mocht zijn voor het College van Gedeputeerden.

De Memorie van Antwoord sluit zich aan bij de meening van andere leden in de commissie, dat met het College van Gedeputeerden geen politieke vertegenwoordiging wordt bedoeld. Inderdaad, Mijnheer de Voorzitter, van politieke vertegenwoordiging is in het geheel geen sprake, het gaat hier om een belangenvertegenwoordiging. Mijn hoofdbezwaar is echter, dat wanneer slechts één Inlandsch lid in een college zitting heeft, hij geen overleg kan plegen met een ander lid van gelijke mentaliteit of gelijk sentiment; dat heb ik dikwijls ondervonden, wanneer ik als eenig Inlandsch lid zonder landgenooten in een commissie zat.

Voorts zegt de Memorie van Antwoord, dat de Provincie voor de volgende jaren gemachtigd is haar eigen begrooting te verhoogen en dat de Regeering niet a priori afwijzend staat tegenover een uitbreiding van het aantal Gedeputeerden. Maar Mijnheer de Voorzitter, het eerste jaar van het bestaan der provincie is naar mijn overtuiging juist het belangrijkste, omdat de beginselen van het bestuur in dat eerste jaar worden vastgesteld. Daarom zou ik de zaak willen omkeeren en een bedrag van f 30 000 of f 36 000 willen toestaan, opdat de provincie in de gelegenheid is het aantal Gedeputeerden met 1 of 2 uit te breiden. Wij kunnen dan aan de Provincie overlaten, of zij van die gelegenheid al dan niet gebruik wenscht te maken.

Mocht men een aantal van 6 leden voor het College van Gedeputeerden willen toestaan en behalve een Inlandsch lid ook een Europeesch lid aan dit College willen toevoegen, dan zou ik daartegen geen bezwaar hebben; hoofdzaak voor mij is, dat in het College 2 Inlandsche leden zitting nemen. In verband daarmee heb ik met de heeren Soejono en Dwidjosewojo mijn motie ingediend.

De heer Fruin: Mijnheer de Voorzitter! Ik moet toch wel enkele bezwaren maken tegen het voorstel, dat hier door den heer Oetoyo is gedaan. De zaak is n.l. deze,

11de VERGADERING — DONDERDAG 31 OCTOBER 1929.

Begrootingen provincie Midden-Java en de daarbinnen gelegen regentschappen.

(FRUIN, KAN.)

dat wij op het oogenblik reeds twee provincies hebben, waarbij, voor zoover mij bekend is, het College van Gedeputeerden uit 4 leden bestaat. Het is mij niet bekend, althans de heer Koesoemo Ootoyo heeft er niet op gewezen, dat van uit de provinciale raden stemmen zijn opgegaan om aan de Regeering voor te stellen het aantal gedeputeerden van 4 tot 6 uit te breiden. Ik zou zeggen, wanneer die stemmen waren opgegaan, zou er inderdaad eenige aanleiding kunnen bestaan voor den Volksraad, om in die richting eenige pressie op de Regeering uit te oefenen door het voorstel van den heer Koesoemo Ootoyo aan te nemen.

Nu komt er nog bij, dat de provincie, waarom het gaat, tenslotte toch tot de kleinere behoort en dat, als ik mij niet vergis, de Provincie Oost-Java veel grooter is dan de provincie Midden-Java. Wanneer er dus gesproken zou worden over uitbreiding van het aantal leden der colleges van gedeputeerden, zou het dus in de eerste plaats moeten zijn uitgegaan van de provincie Oost-Java, die tenslotte een grooter gebied bestrijkt dan de toekomstige provincie Midden-Java.

Dat is echter niet het eenige bezwaar, Mijnheer de Voorzitter, dat ik tegen het voorstel van den heer Koesoemo Ootoyo heb. Het komt mij toch volkomen logsch voor, dat wanneer men een zaak begint — ik beschouw de kwestie gaarne zakelijk — men begint in het klein en dat men pas, wanneer mocht blijken, dat de taak uitgebreider is dan men verwacht had of naarmate de provinciale taak zich uitbreidt, overgaat b.v. tot uitbreiding van het College van Gedeputeerden misschien in den geest, zooals de heer Koesoemo Ootoyo wil.

Maar mijn hoofdbezwaar tegen het betoog van den heer Koesoemo Ootoyo is tenslotte, dat wij hier eigenlijk optreden als voogd over de nieuwe provincie. Ik ben er mij volkomen van bewust, dat de provincie ook wanneer wij in een begrotingspost er in voorzien, dat er zes gedeputeerden kunnen zijn, het recht heeft om zich te bepalen tot vier gedeputeerden, maar het heeft er op het oogenblik allen schijn van, dat wij willen treden in de rechten der provincie ten aanzien van de samenstelling van het College van Gedeputeerden. Want ook het bezwaar van den heer Koesoemo Ootoyo, dat er slechts één Inlandsch lid in het College van Gedeputeerden zit bij een samenstelling van vier, is geheel een zaak van de provincie. Er is mij geen bepaling bekend, die de verplichting oplegt, dat er één Inlandsch lid in het College van Gedeputeerden moet zitten en twee Europeesche leden; niet dat ik persoonlijk het aantal Europeesche leden zou willen inkrimpen, maar het is in de eerste plaats een zaak van de provincie.

Het wil mij dus voorkomen, dat wij, wanneer wij het voorstel van den heer Koesoemo Ootoyo, aannemen, ons begeven op een gevaarlijk pad en dat wij reeds een weinig moedertje gaan spelen over de provincie, voordat zij nog tenvolle in werking is getreden.

De heer Kan: Mijnheer de Voorzitter! Doordat de heer Fruin het woord heeft genomen, gevoel ook ik mij

(KAN, VAN HELSDINGEN.)

gedrongen het mijne over de kwestie te zeggen. Ik vind, dat de praemisse van den heer Fruin minder juist is en wel om de volgende reden. Wanneer men ervan uitgaat, dat tot gedeputeerden moeten worden benoemd alleen de meest kundigen dan is naar het mij voorkomt de keuze niet moeilijk en zal men alleen komen tot de keuze van Europeanen, maar wanneer in het College van Gedeputeerden behalve Europeanen ook Inlanders en Chineezen worden benoemd, dan geschiedt dit niet in de eerste plaats om hun bekwaamheid als wel omdat de twee door mij genoemde groepen dan ook in het college haar vertegenwoordiging hebben.

Nu zegt de heer Fruin, dat het niet aangaat om de provincie de wet voor te schrijven en te decreteren: er moeten zooveel menschen in het College van Gedeputeerden van Inlandschen, zooveel van Chineeschen en zooveel van Europeeschen oorsprong zijn. In theorie moge dat juist zijn, — in de practijk wordt toch wel wat anders gevegd. De Regeering, die bezig is om de bevolkingsgroepen hier tot zelfbestuur op te leiden, heeft ook aan te geven, op welke manier dat moet worden gedaan en ik vind dan ook het verzoek van den heer Koesoemo Ootoyo niet onredelijk, te meer niet, daar de heer Koesoemo Ootoyo zoeven heeft gezegd, dat het hem onverschillig is of ook het aantal Europeesche leden eventueel uitgebreid zal worden. Waar men hier bezig is de bevolking in de eerste plaats op te leiden om zich zelf te besturen, is het m.i. noodig, dat haar een „fair chance” wordt gegeven, op deze manier, dat zooveel mogelijk — binnen bepaalde perken natuurlijk — aan de landskinderen de gelegenheid wordt gegeven om zich te oefenen in het besturen van deze landen.

Mijnheer de Voorzitter! Het is daarom, dat ik mijn stem zal geven aan de motie van den heer Koesoemo Ootoyo c.s.

De heer Van Helsdingen: Mijnheer de Voorzitter! Ik zou gaarne een kort woord willen zeggen en wil mij dan over het algemeen aansluiten bij het betoog van den heer Fruin. Inderdaad meen ik, dat, waar bij de colleges van gedeputeerden van twee groote provincies nog niet de behoefte wordt gevoeld om het aantal leden uit te breiden tot meer dan vier, dat min of meer dwaas zou zijn, voor de kleinste provincie, nl. Midden-Java, daartoe de gelegenheid te openen. De heer Koesoemo Ootoyo heeft gezegd: Ik wil niet anders dan de gelegenheid voor uitbreiding van het aantal leden openen; wanneer wij maar den post verhoogen, moet de provincie zelf maar beoordeelen, welk aantal leden zij in het College van Gedeputeerden wil opnemen. In zooverre kan men dus het verwijs van den heer Fruin afwijzen, dat wij voogd spelen over de provincie. Maar wij kunnen toch ook wel op onze vingers natellen, dat, wanneer inderdaad de gelegenheid wordt geopend, zij door den provincialen raad onmiddellijk zal worden gebruikt en men dan zeker méér dan 4 gedeputeerden krijgt. Waar de werkzaamheden der provincie in het begin niet van zóó overwegend belang zijn — immers, men moet nog eerst den weg traceeren terwijl er nog heel wat werk valt te verrichten in verband met de liquidatie der onder den vorigen bestuursvorm ingestelde rechtsge-

11de VERGADERING — DONDERDAG 31 OCTOBER 1929.

Begrotingen provincie Midden-Java en de daarbinnen gelegen regentschappen.

(VAN HELSDINGEN, MIDDENDORP, KOESOEMO JOEDO, SOEJONO.)

meenschappen — geloof ik, dat het thans niet het geschikte moment is, om het aantal gedeputeerden uit te breiden. Waar de Regeering in de stukken heeft getoond een zeer ruim standpunt in te nemen en bereid is om, wanneer daar aan later eventueel de behoefte blijkt het toe te staan be drag voor gedeputeerden te vergrooten, meen ik mijn stem aan deze motie te moeten onthouden.

De heer Middendorp: Mijnheer de Voorzitter! De heer Fruin heeft zoeven een drietal bezwaren tegen de motie opgesomd en de heer Van Helsdingen heeft zich daarbij — op een kleine uitzondering na — aangesloten. Het eerste bezwaar van den heer Fruin was, dat er voor uitbreiding van het aantal gedeputeerden geen stemmen waren opgegaan. Dat argument geldt m.i. op het oog en blik niet meer; thans zijn er wél stemmen daarvoor opgegaan, stemmen uit het volk.

De heer Fruin: Uit welk volk?

De heer Middendorp: Uit het Indonesische volk. Ik geloof dus niet, dat het eerste argument van den heer Fruin erg sterk is.

Verder zeide de heer Fruin — die daarbij zakelijk wilde blijven — dat men in het klein moet beginnen. Ik stel daartegenover, dat men goed moet beginnen en als men dat doet moet men beginnen in de richting, door den heer Koesoemo Oetoyo aangegeven. Immers, het doel der bestuurshervorming is niet in de eerste plaats het scheppen van een technische contróle, doch voornamelijk om meer contact te brengen tusschen het bestuur en de bestuurden. Daartoe is noodig, dat de bestuurden meer invloed krijgen op het bestuur. Waar nu een der middelen daartoe is, dat door den heer Koesoemo Oetoyo aangegeven, zal ik zijn voorstel zeer gaarne steunen.

De heer Koesoemo Joedo: Mijnheer de Voorzitter! Ik heb slechts een enkel woord te zeggen en dat zal tevens dienen ter motiveering van mijn stem ten opzichte van de motie. Ik plaats mij ten deze op het door de Regeering ingenomen standpunt aangezien dit m. i. zeer juist is. De Regeering zegt:

„Indien intusschen de praktijk zou uitwijzen dat een aantal van 4 leden onvoldoende is, dan zal de Provinciale Raad van Midden-Java tot uitbreiding van dit aantal kunnen besluiten en daartoe zijn begrooting kunnen wijzigen. De Regeering zal in dat geval bij de beoordeeling van de begrotingswijziging niet à priori een afwijzend standpunt innemen tegen een verzoek om verhooging van de landsuitkeering uit dezen hoofde”.

Ik zal, mij aansluitende bij de meening der Regeering, tot mijn spijt tegen de motie moeten stemmen, wanneer zij eventueel door de voorstellers wordt gehandhaafd.

De heer Soejono: Mijnheer de Voorzitter! Na hetgeen de heeren Koesoemo Oetoyo en Kan naar voren hebben gebracht, kan ik zeer kort zijn. Ik dank in het bijzonder den

(SOEJONO, DE HOOG.)

heer Kan voor zijn steun, een sympathieke geste, gebaseerd op een begripen van de behoeften der bestuurden. Er is hier opgemerkt, dat deze behoefte aan meerdere leden van het college van gedeputeerden zelf niet zou zijn gebleken, maar ik weet, dat er althans in Oost-Java — en dit zal dan toch voor Midden-Java wel evenzoo gelden — stemmen zijn opgegaan — zij het niet uit den provincialen raad zelf — die er op wezen, dat het aantal Inlandsche gedeputeerden te klein was gebleken.

De heer Van Helsdingen: Maar het komt er hier toch juist op aan, dat de raad zelf zich uitspreekt!

De heer Soejono: In het beginstadium der instelling van een provincie is het niet altijd mogelijk, dat een dergelijke behoefte in den raad dadelijk tot uiting komt. Een feit is echter, dat in de kringen der bestuurden de behoefte wordt gevoeld. Nu heeft de heer Van Helsdingen gezegd dat, als in Midden-Java de gelegenheid tot uitbreiding wordt geopend, daarvan ook dadelijk gebruik zal worden gemaakt.

De heer Fruin: De gelegenheid maakt den dief!

De heer Soejono: Maar dat impliceert dan, dat de provinciale raad op dat moment de behoefte inziet. Dat deze raad op een bepaald moment zou zeggen: de gelegenheid bestaat en daarom moeten we er ook gebruik van maken, lijkt mij toch werkelijk uitgesloten.

De heer De Hoog: Mijnheer de Voorzitter! De heer Soejono heeft eigenlijk al eenigszins geantwoord op een vraag, die ik den heeren Middendorp en Koesoemo Oetoyo had willen stellen, nl. deze: Waaruit is nu eigenlijk gebleken, dat de invloed van het Inlandsche lid in het college van gedeputeerden werkelijk gering is? Mijnheer de Voorzitter! Tegenover hetgeen de heer Soejono heeft gezegd zou ik willen stellen wat mij bekend is. Ik heb nogal veel contact met de verschillende provinciale raden en speciaal met de gedeputeerden in de twee bestaande provincies, zoodat ik daar wel het een en ander van weet. Hetgeen ik daarvan gehoord heb wijst erop, dat er op het oogenblik inderdaad nog niet van gebrek aan poids van het Inlandsche lid is gebleken. Integendeel, hetgeen ik daarvan gehoord heb wijst er juist op, dat er eene zoodanige prettige verhouding is in het college van gedeputeerden, dat er op dit oogenblik van een achteruitdringen van niet-Europeesche gedeputeerden door Europeesche geen sprake is.

De heer Koesoemo Oetoyo: Daar gaat het niet om.

De heer De Hoog: Nu heeft de heer Koesoemo Oetoyo nog een andere zaak naar voren gebracht. Hij heeft nl. gesproken van het vertegenwoordigen van de belangen der Inlandsche bevolking door het Inlandsche lid van het college van gedeputeerden. Ik vraag mij af, Mijnheer de Voorzitter, of dit ten opzichte van de provincie wel juist is

11de VERGADERING — DONDERDAG 31 OCTOBER 1929.

Begrootingen provincie Midden-Java en de daarbinnen-gelegen regentschappen.

(DE HOOG, ROEP.)

gezien. De gedeputeerden toch hebben in de eerste plaats te maken met de regentschapsraden, dus onmiddellijk contact met de inheemsche bevolking hebben zij niet. Daarom geloof ik, dat een en ander niet als een argument voor de motie kan worden aangevoerd. In verband daarmee zou ik willen zeggen — de heer Fruin heeft er ook reeds de aandacht op gevestigd — dat de provincie Midden-Java van de drie, die er het volgend jaar zullen bestaan, verreweg de kleinste is, terwijl bv. de provincie Oost-Java zeer veel grooter is; de bezoldiging der gedeputeerden is daar echter maar f 500 per maand en in de provincie West-Java op het oogenblik f 750, terwijl de Regeering nog steeds het gedeputeerdenschap een ambt noemt, dat niet den geheelen persoon eischt. Daarom zou ik den voorstellers van de motie toch ernstig willen wijzen op het overbodige van hun motie.

De heer Koesoemo Oetoyo: Dat betreft de Europeesche leden van het college van gedeputeerden.

De heer Roep: Mijnheer de Voorzitter! Ik sta niet onsympathiek tegenover de door den heer Koesoemo Oetoyo ingediende motie. Het lijkt mij toe, dat de motiveeringen, door den heer Koesoemo Oetoyo zoowel als door den heer Kan naar voren gebracht, naar mijn bescheiden inzicht althans, vrij klemmend zijn. Het lijkt mij toe, Mijnheer de Voorzitter, dat het niet aangaat te redeneeren zooals de heer Van Helsdingen doet, die gezegd heeft: „Wij staan nog aan het begin van de instelling der provincie en het is daarom niet van zoo overwegend belang of er nu één of twee Inlandsche leden in het college van gedeputeerden zitting hebben. Het lijkt mij toe, Mijnheer de Voorzitter, dat juist in het eerste stadium, wanneer de lijnen voor de naaste toekomst moeten worden getraceerd, het van groot belang is, dat in het college van gedeputeerden door de Inlandsche gedeputeerden de wenschen en behoeften, die in het Indonesische deel van die provincie leven, worden vertolkt. Dit overwegende, lijkt mij inderdaad juist toe, wat de heer Koesoemo Oetoyo heeft gezegd nl., dat het voor één lid weleens moeilijk is, als hij slechts één van de vijf is, die wenschen en behoeften ten volle tot uiting te brengen. Het lijkt mij met hem een voordeel als men overleg kan plegen — ik zelf heb die ervaring ook en wij zien het ook in andere colleges — met ras- en denkgenoeten. De heer Van Helsdingen zegt, dat die behoefte dan maar eerst zal moeten blijken vóór men tot uitbreiding kan overgaan. Maar de samenstelling van een college van gedeputeerden is m.i. niet zoodanig, dat er voldoende arbeid, daadwerkelijk uit te voeren arbeid, voor elk van die leden behoef te zijn. Wij zitten hier in het college van gedeputeerden op het oogenblik met 20 leden, maar ik geloof, dat wij het werk, dat hier verricht wordt even goed zouden kunnen doen, wanneer dit college b.v. uit 10 leden bestond. Het aantal leden van het college van gedeputeerden wordt toch ook niet bepaald naar de mate van arbeid, die door dat college moet worden verricht? Ik meen dus, dat het niet noodzakelijk

Handelingen. Zittingsjaar 1929—1930.

(ROEP.)

is, dat die arbeid eerst zooveel moet vermeederen — al schat ik deze op het oogenblik al vrij hoog — alvorens het college van gedeputeerden nog met een inheemsch lid wordt uitgebreid. Doch het komt mij juist voor om bij het begrip „behoefte” te blijven, dat het van zeer groot belang is, dat door meer dan één Inlander — inheemsche of Indonesiër, dat laat mij vrij onverschillig — dus in het algemeen door meer dan één lid van die groep worden vertolkt de behoeften, die bij die groep in de provincie leven en het komt mij tevens voor, dat dit door meer dan één Inlander beter en vollediger kan geschieden dan door één persoon.

Mijnheer de Voorzitter! Nu nog een andere opmerking. Wij van de P. E. B. staan op het beginsel van de samenwerking niet op dat van overstemming of overheersching.

De heer De Hoog: Juist.

De heer Roep: Nu lijkt het mij toe, dat het nooit anders dan winst kan geven, wanneer in het college van gedeputeerden, dat ook op het beginsel van samenwerking staat, dit beginsel volledig tot uiting komt en een geregelde uitwisseling van gedachten kan plaats hebben tusschen de vertegenwoordigers van de verschillende bevolkingsgroepen, die hier in Indië leven.

Tenslotte wil ik nog de opmerking maken, dat het mij voorkomt, dat het toch ook van groot belang is, dat meer en meer en zooveel mogelijk aan leden van de inheemsche groep van Indië de gelegenheid wordt gegeven om door de ervaring, die het medebesturen oplevert, het verantwoordelijkheidsgevoel te versterken. Het is al zoo dikwijls gebleken — en ik zou dit uit mijn politieke ervaring met voorbeelden kunnen staven — dat men, hetzij als gecommitteerde, wethouder dan wel als gedeputeerde, wordt geroepen tot medebesturen en daardoor medeverantwoordelijkheid te dragen, tot geheel andere inzichten en gedachten komt omtrent de waarde en moeilijkheden van het medebesturen en mederegeeren dan tevoren het geval was.

Waar nu, met betrekking tot het verlangen, dat in de motie is uitgedrukt, tenslotte de keuze toch, ook onder de tegenwoordige omstandigheden, aan de provincie zelve blijft — ik heb zoeven gehoord, meen ik, dat wij de provincie zouden opleggen 5 gedeputeerden te benoemen, doch de keuze blijft natuurlijk uit den aard van de zaak toch aan den provincialen raad zelf — wil ik dan besluiten met het volgende. Het wil mij voorkomen, dat het verlangen, neergelegd in de motie om het betrokken college uit 6 leden te laten bestaan, nl. uit den Gouverneur, twee Europeesche leden, een Chineesch lid en twee inheemsche leden, dus om van de zes plaatsen er twee te geven aan de Indonesische groep, een bescheiden wensch is en om al deze redenen, welke ik hier in het kort en voor de vuist heb uiteengezet, voel ik, zonder op het oogenblik nog iets definitiefs daaromtrent te zeggen, want ik wil natuurlijk eerst nog gaarne hooren wat de Regeeringsgemaachtigde hieromtrent heeft op te merken, er op het oogenblik voor mijn stem te geven aan de motie-Koesoemo Oetoyo e.s.

Ik dank U, Mijnheer de Voorzitter.

(BLAAUW.)

De heer Blaauw: Mijnheer de Voorzitter! Nu ik zoo juist den tekst dezer motie voor mij heb gekregen, wordt mij de bedoeling van hetgeen hier door verschillende leden is opgemerkt, hoe langer hoe minder duidelijk. Het gaat er toch volgens de motie om „dat het wenschelijk is voor de provincie Midden-Java de mogelijkheid te openen reeds in het eerste jaar van haar bestaan, desgewenscht een tweetal Inheemsche leden in het college van gedeputeerden te doen zitting nemen”.

Mijnheer de Voorzitter! De heer Fruin heeft er reeds op gewezen, dat die mogelijkheid ook nu bestaat, omdat een aantal van vier gedeputeerden aangesteld kan worden. Wat betreft de conclusie, vervat in de tweede alinea van de motie, n.l.:

„Noodigt de Regeering uit het daarheen te willen leiden dat aan dezen wensch wordt tegemoetgekomen” begrijp ik niet, op welke wijze de Regeering daaraan moet voldoen. Is het de bedoeling, dat de wet zoodanig gewijzigd wordt, dat een tweetal Inheemsche leden als gedeputeerden van Midden-Java zullen worden gekozen of is het de bedoeling dat de Regeering een zachten drang gaat uitoefenen op den Provinciaal Raad van Midden-Java, opdat die Raad een tweetal Inheemsche leden zal benoemen?

De heer Koesoemo Oetoyo: De bedoeling is toch duidelijk, n.l. verhooging van den betrekkelijken post!

De heer Blaauw: Mijnheer de Voorzitter! Ik kom nu tot de derde bedoeling van deze motie, waarover eigenlijk voornamelijk gesproken is. In dit verband moet ik, tusschen haakjes, even opmerken, dat deze derde bedoeling, die in de motie belichaamd is, niet zoo erg duidelijk in de uitnodiging is neergelegd. Wil de heer Koesoemo Oetoyo die bedoeling op den voorgrond stellen, dan zou ik in verband daarmee aan den geachten Regeeringsmachtigde nog een vraag willen stellen. In art. 1 der ontwerp-begrooting voor Midden-Java wordt voorloopig gerekend op vier leden van het College van Gedeputeerden, op een bezoldiging van f 500 's maands. Nu zou ik den geachten Regeeringsmachtigde het volgende willen vragen:

Wanneer de Provinciale Raad bijeenkomt en ondanks het bestaan van dezen post tot de overtuiging komt, dat een College van vijf of zes Gedeputeerden noodig is, en bovendien tot de overtuiging komt, dat daarin een tweetal Inheemsche leden moet zitting nemen, is het dan absoluut uitgesloten, dat de Provinciale Raad, met het bestaan van deze inleidende begrooting tot de instelling van een College van Gedeputeerden van vijf of zes leden komt, terwijl dan desnoods een ander salaris wordt vastgelegd, dan in de ontwerp-begrooting voorkomt? Ik begrijp, dat daarvoor een begrotingswijziging noodzakelijk is .....

De heer Roep: En goedkeuring door de Regeering van die begrotingswijziging!

De heer Blaauw: .....doch dat doet er niet toe, de Regeering zal ook de samenstelling van het College vermoedelijk moeten goedkeuren. In ieder geval zou ik op

(VOORZITTER, REG. COMM. VOOR DE BEST. HERV. KOESOEMO OETOYO.)

bovenstaande vraag gaarne een antwoord van den geachten Regeeringsmachtigde ontvangen.

Ik dank U, Mijnheer de Voorzitter!

De Voorzitter: Ik wensch er den heeren op te wijzen, dat thans niet aan de orde is alleen de motie-Koesoemo Oetoyo, doch tevens de geheele ontwerp-begrooting van de Provincie Midden-Java.

Het woord is thans aan den Regeeringsmachtigde.

De heer Stargard, Regeerings-Commissaris voor de Bestuurshervorming: Mijnheer de Voorzitter! Na hetgeen in de Memorie van Antwoord is opgemerkt, is het wel duidelijk, dat de Regeering het standpunt, ingenomen door de heeren Fruin, Van Helsdingen en Koesoemo Joedo deelt. Er is geen kwestie van, dat de Regeering niet zou inzien het voordeel, dat het aanwezig zijn van Inheemsche leden in het College van Gedeputeerden medebrengt. De mogelijkheid daartoe is ten eenenmale niet uitgesloten, doch wat de Regeering niet inzielt is, dat op deze wijze door het College van Gedeputeerden invloed op den Provinciaal Raad moet worden uitgeoefend.

De benoeming is nu eenmaal overgelaten aan den Provinciaal Raad en de onderwerpelijke post op de Provinciale begrooting heeft alleen een financieele zijde. De ordonnantie-wetgever verwacht, dat er een College van Gedeputeerden zal worden ingesteld en gaat er van uit, dat niet verder gegaan moet worden dan voor Oost- en West-Java is gebeurd. Ik geloof niet dat Midden-Java, zooals door den heer De Hoog is gezegd, de kleinste provincie is, doch in ieder geval is de provincie Oost-Java, die veel grooter en belangrijker is, ook slechts begonnen met een College van vier gedeputeerden. De mogelijkheid, dat de Provinciale Raad een vijfden gedeputeerde zal benoemen, staat, zooals door verschillende sprekers is gezegd, inderdaad open.

De heer Blaauw heeft de vraag gesteld, of tegen die benoeming geen bezwaren zal worden gemaakt, indien de Provinciale Raad daartoe besluit. Zooals ook in de Memorie van Antwoord is gezegd, zal, indien dit geen invloed heeft op de vaste bijdragen, de Provincie in deze zijn eigen richting gaan. Maar dat de Volksraad hier nu, in afwijking van hetgeen voor Oost- en West-Java is geschied, een ander getal Gedeputeerden zou gaan voorstellen, houdt toch wel degelijk een zekere aanwijzing aan den Provinciaal Raad in, die naar de meening der Regeering niet juist is.

Ik dank U, Mijnheer de Voorzitter.

De Voorzitter: Mijne Heeren! Hiermede zijn de besprekingen in eersten termijn over dit onderwerp beëindigd. Wij gaan thans over tot den tweeden termijn en ik stel voor daarbij tevens de motie te behandelen. Na afloop van den tweeden termijn wordt dan eerst het ontwerp in stemming gebracht en daarna de motie, zonder dat daarover verder speciale besprekingen zullen worden gevoerd.

11de VERGADERING — DONDERDAG 31 OCTOBER 1929.

Begrootingen provincie Midden-Java en de daarbinnen gelegen regentschappen.

(KOESOEMO OETOYO.)

De heer Koesoemo Oetoyo: Mijnheer de Voorzitter! Ik begin met mijn hartelijken dank te betuigen aan de heeren Kan, Roep, Middendorp en Soejono voor den steun, dien zij aan de motie hebben verleend.

Door verschillende sprekers is opgemerkt, dat in het eerste jaar van het bestaan van de provincie, de werkzaamheden niet zoo uitgebreid zijn. In mijn inleiding heb ik reeds gezegd, dat het juist in het eerste jaar, waarin de beginselen van de richting van het provinciaal bestuur moeten worden vastgesteld zeer veel aankomt op ruim contact met de bevolking.

In de tweede plaats zou ik willen wijzen op de door enkele sprekers naar voren gebrachte argumenten, die toch voor uitbreiding van het aantal inheemsche leden in het College van Gedeputeerden pleiten. Zoo heeft in de eerste plaats de heer Van Helsdingen betoogd, dat het in het eerste jaar voornamelijk aankomt op de overname van werkzaamheden van de verschillende plaatselijke, voorheen gewestelijke, raden, terwijl de heer De Hoog het argument bezigde, dat het voor den provincialen raad voornamelijk aankomt op aanraking met de regentschapsraden. Maar dat is juist een argument voor mijn betoog, want de regentschapsraden zijn voornamelijk bedoeld als Inlandsche raden. Daar gaat het juist om de belangen van de groote massa van de Inlandsche bevolking. Juist daarom zou ik willen pleiten voor uitbreiding van het aantal Inlandsche leden van het College van Gedeputeerden.

Verder is door verschillende sprekers opgemerkt, dat uit de bestaande provincies nog geen stemmen zijn opgekomen om het aantal inheemsche leden uit te breiden.

De heer Middendorp heeft erop gewezen, dat van Inlandsche zijde inderdaad de behoefte aan uitbreiding wordt gevoeld. Bovendien kan ik de verzekering geven, dat nog in de loop van dit jaar een voorstel van een van de leden van den provincialen raad van Oost-Java zal worden ingediend om het aantal Inlandsche leden van dien raad uit te breiden. Er is voorts opgemerkt, dat de provincie Midden-Java de kleinste der drie is. Een vergelijking met West-Java zullen wij hier maar niet trekken, omdat West-Java door het ontbreken van belangrijke cultuur-ondernemingen als een minder belangrijke provincie kan worden beschouwd.

De heer Blaauw: En de Preanger dan?

De heer Koesoemo Oetoyo: Daar zijn nog geen suikerfabrieken zooals bijv. in Oost-Java, welke provincie inderdaad belangrijker is dan Midden-Java en zooals ik reeds zeide, in Oost-Java is de behoefte aan uitbreiding reeds gevoeld en zal een voorstel in dien zin worden ingediend. Bovendien zou ik willen wijzen op het bestaan van de gouvernementen Soerakarta en Djokjakarta, de Vorstenlanden, die bijna geheel door de provincie Midden-Java worden ingesloten. Het grenzen aan de Vorstenlanden geeft dien provincialen raad veel meer werk dan men meestal denkt. Ten slotte behoef ik bij het antwoord van den geachten Regeeringsgemachtigde, waar hij zich voornamelijk aansluit aan het betoog van de heeren Fruin, Van Helsdingen en

(KOESOEMO OETOYO, FRUIN.)

Koesoemo Joedo, niet lang stil te staan. Alleen zou ik nog dit willen opmerken. De Regeeringsgemachtigde heeft gezegd, dat wij van hieruit geen invloed moeten uitoefenen op den Provincialen Raad. Dat willen wij ook niet doen, dat is onze bedoeling in het geheel niet. Onze bedoeling is invloed uit te oefenen op de Regeering, opdat de Regeering den Provincialen Raad in de gelegenheid stelle het aantal Inlandsche leden van het College van Gedeputeerden uit te breiden.

Ik dank U, Mijnheer de Voorzitter.

De heer Fruin: Mijnheer de Voorzitter! In tweeden termijn nog slechts een enkel kort woord.

In de eerste plaats dit. Wat mij zoo verwonderd heeft in dit College is, dat leden ervan, die nog democratischer zijn aangelegd dan ik, de neiging hebben om aan de eigen meening van de vertegenwoordigers der bevolking in casu de leden van den Provincialen Raad, vrijwel geen waarde te hechten. Ik zou zeggen, de bevolking heeft de gelegenheid om zich in den Provincialen Raad over de provinciale aangelegenheden, dus ook over deze, uit te spreken en die gelegenheid is tot nu toe niet benut. Nu geeft de heer Koesoemo Oetoyo wel de verzekering, dat dit binnenkort zal geschieden, maar dan zou ik liever wachten tot wij inderdaad een dergelijke uitspraak van den Provincialen Raad hebben.

Een tweede argument, dat voor de motie is aangevoerd of althans is aangevoerd tegen de door mij geopperde bezwaren, is afkomstig van den heer Middendorp, die gezegd heeft: kijk eens, de heer Fruin zegt, laten wij zakelijk beginnen, maar, zou de heer Middendorp hieraan willen voegen, zakelijk beginnen beteekent: goed beginnen.

Nu zou ik willen vragen: is inderdaad in de practijk gebleken, dat wij in de andere provincies niet goed zijn begonnen? Dat is tot nu toe uit deze discussies niet duidelijk geworden, maar, wat vooral door de heeren wordt vergeten is, dat het College van Gedeputeerden een werkcollege is en bij een werkcollege stelt men als regel zooveel personen aan als men voor het werk noodig heeft. Wanneer dan mijn geacht medelid, de heer Roep, een vergelijking maakt met het College van Gedelegeerden, wil ik niet ontkennen, dat ook in het College van Gedelegeerden gewerkt wordt, maar wil ik er toch bij wel opmerken, dat het College van Gedelegeerden in de eerste plaats een vertegenwoordigend college is, waarin de verschillende belangengroepen zich moeten kunnen uiten, zoodat het mij voorkomt, dat een dergelijke vergelijking niet opgaat.

Er is ook een beroep gedaan op samenwerking en de wenschelijkheid is betoogd, dat in het College van Gedeputeerden de verschillende bevolkingsgroepen met elkaar samenwerken. Ik ben gaarne bereid te verklaren, dat ook ik op een dergelijke samenwerking zeer veel prijs stel, dat ik voor een overheersching op zich zelf niets gevoel, maar er is ook weer niet uit de discussie gebleken, dat de behartiging van de belangen van de Inlandsche bevolking, nu die toevallig door één lid vertegenwoordigd is — het kunnen er ook twee zijn, dat hangt van den Provincialen

Begrootingen provincie Midden-Java en de daarbinnen gelegen regentschappen.

(FRUIN, VAN HELSDINGEN, MIDDENDORP.)

Raad zelf af — te wenschen overlaat. Evenmin is ergens gebleken, dat aan de samenwerking thans iets zou haperen.

Wat tenslotte betreft den tekst van de motie, ik geloof, dat de heer Blaauw op overtuigende wijze heeft aange-toond, dat een dergelijke motie in ieder geval voor dit College, wanneer het zich zelf respecteert, onaanvaardbaar is, dat het moeilijk de Regeering als het ware kan uitnoodigen het daarheen te leiden, dat twee inheemsche leden in het College van Gedeputeerden worden gekozen.

De heer Koesoemo Oetoyo: Er staat, dat de mogelijkheid daartoe moet worden geopend!

De heer Fruin: De heer Koesoemo Oetoyo vraagt de mogelijkheid daartoe te openen, maar dan had de heer Koesoemo Oetoyo een anderen weg moeten kiezen. Wanneer de heer Koesoemo Oetoyo in zijn motie aan de Regeering had verzocht den post zoodanig te verhoogen, dat zes Gedeputeerden zouden kunnen worden aangesteld, zouden wij in ieder geval een, al is zij voor mij niet aanvaardbaar, uit technisch oogpunt aanvaardbare motie hebben gehad.

Deze motie kan echter nooit door de Regeering aanvaard worden en het komt mij voor, dat daarom ook dit College haar niet kan aanvaarden.

De heer Van Helsdingen: Mijnheer de Voorzitter! Nog een kort woord.

De heer Fruin heeft verschillende opmerkingen, die ik had willen maken, reeds te berde gebracht. Ik had ook willen zeggen, dat hier verschillende elementen in het debat zijn gebracht, die er gevoegelijk buiten hadden kunnen blijven, het gaat alleen om de vraag, of het aantal leden van het College van Gedeputeerden groot genoeg is, ja dan neen.

De vraag, of in elk geval twee inheemsche leden in dit College moeten worden aangesteld, zou alleen definitief kunnen worden beantwoord doordat men in de betrekkelijke ordonnantie een wijziging zou voorstellen om van een bepaald aantal gedeputeerden een tweetal plaatsen te bestemmen voor inheemsche leden.

De ordonnantie laat den Provincialen Raad in de benoeming der Gedeputeerden echter absoluut vrij en daarom is het ook ongewenscht, dat wij hier over de verdeeling der zetels zelfs spreken. Zij laat den Provincialen Raad volkomen vrij om desnoods alle vier zetels door inheemsche leden te doen bezetten.

Het tweede argument betrof het beginsel van samenwerking en niet-overheersching. De heer Fruin heeft er reeds op gewezen, dat dit een onzuiver element is dat in debat is gebracht. Het heeft hier niets mee te maken, wij wenschen allemaal samenwerking.

Tenslotte schaar ik mij geheel aan de zijde van den heer Fruin waar hij afwijst de vergelijking tusschen het College van Gedeputeerden en het College van Gedelegeerden.

De heer Middendorp: De heer Fruin heeft zoeven er zijn verwondering over geuit, dat leden, die volgens hem nog democratischer waren dan hij, niet aan den Provincialen Raad zouden overlaten, wat hij aan dit college wil overlaten.

(MIDDENDORP, DE HOOG, ROEP.)

Mijnheer de Voorzitter! Democratische leden kunnen meer rekening houden met hetgeen in het volk zelf leeft, dan met hetgeen leeft in den Provincialen Raad. Het meest democratische standpunt is mijns inziens dat men zich aansluit bij datgene, wat in het volk leeft, en het is zeer de vraag, of de Provinciale Raad wel de zuivere vertegenwoordiging van het volk is.

Thans het tweede argument, dat door den heer Fruin werd gebezigd in verband met het goede begin. Een zakelijk begin is een goed begin zeide ik. Nu vraagt de heer Fruin, of in de praktijk in andere provincies is gebleken, dat niet goed is begonnen, en daarop antwoord ik volmondig: Ja, er is gebleken, dat er nog onvoldoende contact is tusschen de bestuurden en de bestuurscolleges, en ik geloof dan ook, dat een van de middelen om een beter contact te verzekeren is het middel, door den heer Oetoyo aangegeven.

Ik dank U, Mijnheer de Voorzitter.

De heer De Hoog: Mijnheer de Voorzitter! Een enkel woord naar aanleiding van hetgeen de heer Koesoemo Oetoyo heeft gezegd tegenover de door mij naar voren gebrachte bezwaren.

Ik zie eigenlijk de zaak anders dan de heer Oetoyo. M.i. is in de provincie de belangenbehartiging van de inheemsche bevolking in de eerste plaats toevertrouwd aan de Regentschapsraden. Daarboven heeft het College van Gedeputeerden een zeer kleine rol te spelen te dien aanzien. En nu heb ik geen antwoord gekregen op mijn vraag — behalve dan eenige algemeenheden, opgemerkt door den heer Middendorp — of inderdaad gebleken is, dat in het College van Gedeputeerden van een der bestaande provincies het inheemsche lid niet behoorlijk de belangen van de regentschapsraden kon behartigen tegenover de niet-inheemsche leden. Ik geloof inderdaad niet, dat dit gebleken is.

Mijnheer de Voorzitter! Dit alleen heb ik naar voren willen brengen.

De heer Roep: Mijnheer de Voorzitter! Gaarne nog een enkel woord. Ik kan mij geheel vereenigen met de bezwaren, die door de heeren Blaauw en Fruin naar voren zijn gebracht tegen deze motie.

De overweging, waarin staat, dat het gewenscht is een tweetal inheemsche leden in het College van Gedeputeerden aan te stellen, lijkt mij zoowel staatsrechtelijk als praktisch niet juist. Die gelegenheid bestaat reeds; wanneer men het aantal gedeputeerden op 4 laat, kan de Provinciale Raad zeer zeker ook thans reeds 2 inheemsche leden aanwijzen.

De heer Koesoemo Oetoyo: Dan komt er een tekort aan deskundigen.

De heer Roep: Ik wijs alleen op de formeele mogelijkheid op het oogenblik. Ten aanzien van de uitnoodiging dezer motie aan de Regeering om het daarheen te leiden, dat wordt tegemoet gekomen aan den wensch om een tweetal inheemsche leden in den Provincialen Raad te benoemen, zou ik willen opmerken, dat de Regeering niet in eerste instantie over het aantal gedeputeerden beslist, doch dat

11de VERGADERING — DONDERDAG 31 OCTOBER 1929.

Begrootingen provincie Midden-Java en de daarbinnen gelegen regentschappen.

(ROEP, VOORZITTER.)

de Provinciale Raad daar zelf over beslist. Ik zou het daarom onjuist vinden en een aantasten van de autonomie der provincie, wanneer de Regeering zich daarmee zou gaan bemoeien.

In de tweede plaats dit. Zelfs al zou de Regeering invloed willen uitoefenen om het aantal gedeputeerden tot 5 op te voeren, dan zou het toch gansch en al onjuist zijn, dat de Regeering met meer of minder klem zou gaan betoogen, dat er onder die vijf leden twee inheemsche leden zouden moeten zijn. Zooals reeds is gezegd, dit behoort tot de competentie van den Provincialen Raad.

Het spijt mij dus, dat, indien deze motie wordt gehandhaafd, ik er mijn stem niet aan kan geven, omdat zij m.i. staatsrechtelijk volkomen onjuist is, zooals de heeren Blaauw en Fruin reeds hebben opgemerkt.

Om het College van Gedelegeerde toch de gelegenheid te geven uitspraak in deze te doen, heb ik het genoegen met mijn geachte medeleden, de heeren Soekawati en Kan een amendement voor te stellen, dat als volgt luidt:

„Ondergeteekenden stellen voor, in de begrooting voor Midden-Java 1930 in hoofdstuk I van de begrooting van uitgaven, art. 1 te verhoogen met f 6 000 en alzoo te brengen op f 30 000.

„Toelichting. Het komt wenschelijk voor” — een uitspraak doen wij dus verder niet, Mijnheer de Voorzitter, — „de provincie Midden-Java reeds in het eerste jaar van haar bestaan de gelegenheid te geven *desgewenscht*” — dus ook in deze geen nadruk — „een vijftal gedeputeerden in het College van Gedeputeerden aan te stellen”.

Mijnheer de Voorzitter! Wij spreken hiermede dus alleen uit, dat wij het wenschelijk achten om den Provincialen Raad in de gelegenheid te stellen *desgewenscht* een vijftal gedeputeerden aan te stellen en wij laten de competentie, waar die hoort, n.l. bij den Provincialen Raad zelf.

Dit komt ons voor een betere oplossing te zijn dan de motie, die de heeren Kosoemo Oetoyo e.s. in overweging hebben gegeven. Wij zouden de voorstellers der motie wel gaarne in overweging willen geven om hun motie te doen vervallen.

De Voorzitter: Ingekomen is een amendement, ingediend door de heeren Roep, Kan en Soekawati, dat zoo juist door den geachten eersten voorsteller is voorgelezen (Ond. 63, stuk 33).

Aan de orde is thans de tweede termijn van de behandeling der begrootingen van de provincie Midden-Java en de daarin gelegen regentschappen. Daarbij zijn ingediend, zooals den heeren bekend is, een motie en een amendement. De besprekingen hebben zich reeds bewogen over de motie en waar nu ook een amendement is ingediend, kan in tweeden termijn ook worden voortgegaan met de bespreking van de motie en het amendement.

Ik ben van plan de vergadering straks even te schorsen, teneinde de voorstellers in de gelegenheid te stellen de juiste Handelingen. Zittingsjaar 1929—1930.

(BLAAUW, REG. COMM. VOOR DE BEST. HERV.)

redactie van de ingediende voorstellen te vinden, opdat de stemming niet afhankelijk worde van een verkeerd inzicht in de gekozen woorden.

De heer Blaauw: Mijnheer de Voorzitter! Ik wil beginnen met even in het kort te constateeren, dat ik op mijn vraag ten opzichte van de inrichting van de motie gesteld, van den heer Kosoemo Oetoyo, geen antwoord heb gekregen, maar dat desniettemin volledig licht daarop geworpen is door den heer Roep, vooral door de indiening van zijn amendement.

Naar aanleiding daarvan zou ik het volgende willen zeggen. Het amendement van den heer Roep komt mij over het algemeen sympathiek voor, maar juist in verband met de uitdrukkelijke weergave van het oordeel van het College van Gedelegeerden, dat door de verhooging van den post van f 24 000 tot f 30 000 gerekend zal worden op een aanstelling van vijf leden in het College van Gedeputeerden, ligt daarin min of meer opgesloten een stelling nemen van het College van Gedelegeerden, in dier voege, dat de Provinciale Raad en de Regeering niet boven het aantal van 5 gedeputeerden zouden mogen uitgaan. Wanneer dan te zijner tijd de Provinciale Raad tot de overtuiging zou komen, dat er 6 gedeputeerden noodig zijn, zou in de motie en het amendement op de motie min of meer kunnen zijn gelegen een gentle hint aan de Regeering, om een dusdanige samenstelling van het College van Gedeputeerden niet goed te keuren.

Ik geef er daarom de voorkeur aan om de begrooting, zooals zij door de Regeering is ingediend, aan te nemen, dus met behoud van den post van f 24 000 en dusdoende aan de ontwikkeling der provincie Midden-Java den loop te laten dien zij nemen zal, zoodat de Provinciale Raad, wanneer hij te zijner tijd een College van Gedeputeerden van 6 personen noodig acht, daartoe zonder meer kan overgaan.

De heer Staargard, Regeeringscommissaris voor de bestuurshervorming: Mijnheer de Voorzitter! Het voor en het tegen van de motie en het amendement zijn hier thans zoo uitvoerig uiteengezet, dat ik er mij toe kan bepalen, alleen nog even het Regeeringsstandpunt in deze kenbaar te maken. Dat komt hierop neer, dat in deze nu eenmaal in de eerste plaats het woord aan de provincie dient te worden gelaten en verder, dat de ordonnantie-wetgever neutraal dient te blijven, m. a. w., dat hij op de begrooting voor de provincie Midden-Java uit dezen hoofde niet meer beschikbaar moet stellen dan indertijd voor West- en Oost-Java is geschied.

Ten aanzien van het amendement heb ik — behalve dezelfde bezwaren als de heer Blaauw reeds naar voren bracht — nog dit bezwaar, dat ik niet zoo dadelijk de consequenties kan overzien van al de cijferwijzigingen, die tengevolge van dit amendement in de begrooting zullen moeten worden aangebracht. Het jaar 1929 is reeds ver gevorderd, en uit de provincie Midden-Java is al voortdurend op spoed aangedrongen; de begrooting moet boven-

11de VERGADERING — DONDERDAG 31 OCTOBER 1929.

Begrootingen provincie Midden-Java en de daarbinnen gelegen regentschappen. — Ontheffing van provincies en zelfstandige gemeenschappen binnen provincies van het beheer van aan den Lande toebehoorende zaken.

(REG. COMM. VOOR DE BEST. HERV., VOORZITTER, KOESOEMO OETOYO, BRUINEMAN.)

dien ook nog in druk verschijnen vóór het einde van dit jaar.

Ik moet dus in ieder geval de aanneming van het amendement ontraden. Het zal voor de voorstellers ervan vermoedelijk ook wel voldoende zijn, indien de Provinciale Raad kennis neemt van de beraadslagingen in dit College.

De Voorzitter: De eigenlijke inhoud van de voorstellen Koesoemo Oetoyo e.s. en Roep e.s. is thans voldoende belicht. Het is, ten einde een onzuivere stemming te voorkomen, wenschelijk, dat de voorstellers van de motie en het amendement in de gelegenheid worden gesteld, een en ander, indien noodig, iets duidelijker te redigeeren. Te dien einde zal ik thans de vergadering gedurende 10 minuten schorsen.

De vergadering wordt te 9.28 uur v.m. gedurende 10 minuten geschorst en daarna hervat.

De Voorzitter: Mijne Heeren! Ik deel mede, dat ingetrokken zijn de motie-Koesoemo Oetoyo e.s. (Ond. 63, st. 32) en het amendement-Roep e.s. (Ond. 63, st. 33) en dat door de heeren Roep, Koesoemo Oetoyo, Soekawati, Soejono, Kan en Dwidjosewojo is ingediend een nieuw amendement (Onderwerp 63, stuk 34), luidende als volgt:

Ondergeteekenden stellen voor, in de begrooting voor Midden-Java 1930:

- 1e. in hoofdstuk I van de begrooting van uitgaven art. 1 te verhoogen met f 6 000 en alzoo te brengen op f 30 000;
- 2e. in hoofdstuk I van de begrooting van uitgaven art. 145 te verminderen met f 6 000 en alzoo te brengen op f 119 000.

Toelichting.

Het komt wenschelijk voor, de provincie Midden-Java reeds in het eerste jaar van haar bestaan de gelegenheid te geven desgewenscht een vijftal gedeputeerden in het College van Gedeputeerden aan te stellen.

Mijne Heeren! De besprekingen over de ingetrokken motie en het ingetrokken amendement en mede over den eigenlijken inhoud van het nieuwe amendement zijn al vrij uitvoerig geweest; ik acht het niet noodig, die te heropenen. Wel wil ik echter desgewenscht den voorstellers van het amendement de gelegenheid geven deze te verdedigen, omdat dit de gewoonte is.

De heer Koesoemo Oetoyo: Ik wil alleen opmerken, Mijnheer de Voorzitter, dat, wanneer het amendement van den heer Roep e.s. wordt aangenomen, onze bedoeling toch wordt bereikt, en wij daarom geen bezwaar hadden onze motie in te trekken.

De heer Bruineman: Mijnheer de Voorzitter! Ik zou even een vraag aan den Regeeringsgemachtigde willen stellen.

(BRUINEMAN, VOORZITTER.)

De Voorzitter: Het woord is aan den heer Bruineman voor het stellen van een vraag.

De heer Bruineman: Mijnheer de Voorzitter! Op het oogenblik is een bedrag van f 24 000 uitgetrokken voor de bezoldiging van vier Gedeputeerden. Nu wenscht het amendement dat bedrag voor de benoeming van een vijftien Gedeputeerde met f 6 000 te verhoogen en dit bedrag te vinden uit den post voor Onvoorzien uitgaven.

Ik zou nu den Regeeringsgemachtigde willen vragen of het niet mogelijk is, dat, wanneer inderdaad de provincie Midden-Java aanstelling van een vijftien gedeputeerde zoozeer noodig acht, zij dezen het eerste jaar uit den post Onvoorzien kan bezoldigen, zoodat wij dus den post voor de bezoldiging van de Gedeputeerden niet behoeven te verhoogen.

De heer Staargaard, Regeeringsscommissaris voor de bestuurshervorming: Neen, dat is niet mogelijk.

De Voorzitter: De personeelsuitgaven worden niet uit Onvoorzien betaald.

Het amendement-Roep e.s. (Ond. 63, st. 34) wordt in stemming gebracht en aangenomen met 12 stemmen voor en 6 stemmen tegen.

Vóór stemmen de heeren: Soejono, Kerkkamp, Dwidjosewojo, s'Jacob, Roep, Mandagie, Middendorp, Kan, Soekawati, De Hoog, Koesoemo Oetoyo en Ali Moesa.

Tegen stemmen de heeren: Van Helsdingen, Fruin, Blaauw, Koesoemo Joedo, Bruineman en de Voorzitter.

De Voorzitter: Aan de orde is de stemming over de ordonnanties tot vaststelling der begrootingen voor de provincie Midden-Java en de daarin gelegen regentschappen, zooals die zijn gewijzigd door de Regeering en het amendement-Roep e.s.

Wenscht een van de heeren deze stemming uit te stellen tot de volgende vergadering?

Zoo niet, dan is daarmede beslist de stemming thans te doen plaats hebben.

De ontwerp-ordonnanties, zooals deze door de Regeering en bij amendement zijn gewijzigd, worden zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De Voorzitter: Aan de orde is de behandeling van:

De ontwerp-ordonnantie tot regeling van de bevoegdheid van den Gouverneur-Generaal om provincies en zelfstandige gemeenschappen als bedoeld in art. 121 der Indische Staatsregeling te ontheffen van het beheer van aan den Lande toebehoorende zaken. (Ond. 10); zooals gewijzigd bij Memorie van Antwoord (stuk 5).

De ontwerp-ordonnantie houdende bekrachtiging van het besluit van den

11de VERGADERING — DONDERDAG 31 OCTOBER 1929.

Bekrachtiging leeningsbesluit plaatselijken Raad Tegal en Pekalongan. — Uitbreiding vrijstellingen van het recht van successie.

(VOORZ., KERKKAMP, DIR. VAN FINANCIËN.)

plaatselijken raad van Tegal en Pekalongan van 6 Mei 1929 R No. 50, zooals gewijzigd bij besluit van dien raad van 1 Juli d.a.v. R. No. 63, strekkende tot het aangaan van een geldleening. (Ond. 75).

Deze ontwerp-ordonnanties worden achtereenvolgens zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De Voorzitter: Aan de orde is de ontwerp-ordonnantie tot uitbreiding der vrijstellingen van het recht van successie ten behoeve van algemeen nuttige doeleinden, zooals deze bij nota van wijzigingen (stuk 6) is gewijzigd (Ond. 7).

De heer Kerkkamp: Mijnheer de Voorzitter! Wij hebben zoeven bij een voorafgaand onderwerp een belangrijk en politiek debat gehad; U zult mij wel veroorloven, bij dit onderwerp een zaak in bespreking te brengen, die noch belangrijk, noch politiek is. Het gaat daarbij uitsluitend om een taalkwestie en wel om het woord „onwillig” in de uitdrukking „onwillig verzuim”. Daaromtrent is een opmerking gemaakt in het Gedelegeerdenverslag en door de Regeering is daarop in de Memorie van Antwoord gezegd, dat het woord „onwillig” gebruikelijk is in de belastingwetgeving. Ik zou daaraan willen vastknoopen de vraag of wanneer er eenmaal een onjuist woord in de wetgeving van een bepaald departement is ingeslopen — op welke wijze is onbekend, misschien heeft de een of andere commies zich indertijd verschreven — het dan op den weg ligt van de Regeering dat minder juiste woord te blijven handhaven omdat het nu eenmaal in de wetgeving voorkomt. „Onwillig” beteekent ongehoorzaam, wederspanning, enz. en wij kennen allemaal de uitdrukking: „met onwillige honden is het slecht hazen vangen”. Hier zou dus, dunkt mij, moeten worden gesproken van een onwillekeurig verzuim, een ongewild verzuim, een onwilens gepleegd verzuim desnoods, — al die uitdrukkingen geven de werkelijkheid weer — maar hier te spreken van een „onwillig verzuim” lijkt mij taalkundig niet juist. Aangezien nu onder het publiek klachten bestaan over de eigenaardige terminologie welke in de wetgeving en de rechtspraak gebruikelijk is, zou ik er bij de Regeering op willen aandringen van deze gelegenheid gebruik te maken om hier dit minder juiste woord te vervangen door een juiste uitdrukking.

De heer Van den Bussche, directeur van Financiën: Mijnheer de Voorzitter! De kwestie, welke de heer Kerkkamp naar voren brengt, is in het Gedelegeerdenverslag en de Memorie van Antwoord behandeld. De Regeering heeft er in dit antwoord op gewezen, dat het woord „onwillig” dat misschien wat minder fraai klinkt en misschien in ons tegenwoordig spraakgebruik minder dagelijks gebezigd wordt, dan b.v. onwillekeurig of onvrijwillig, in verschillende ordonnanties voorkomt. In de Memorie van

(DIRECTEUR VAN FINANCIËN, KERKKAMP.)

Antwoord is naar twee of drie plaatsen verwezen, n.l. de inkomstenbelasting, de personeele belasting en de verpondingsordonnantie. Daarin is steeds aan het woord „onwillig” vastgehouden. Daardoor heeft in de belastingjurisprudentie het woord „onwillig” hier een zeer bepaalde beteekenis. Niet alleen hier, doch ook in Holland is het een in de wetgeving zeer veel gebruikt woord en de jurisprudentie heeft zich daaraan gehecht. Juist om die reden kan ik geen vrijheid vinden nu dit geijkte woord, ook al is het misschien iets minder gebruikelijk, door een ander woord te vervangen, omdat daardoor wellicht de suggestie wordt gewekt, dat men wat anders heeft willen zeggen wat inderdaad niet het geval is. Omtrent het woord „onwillig” hebben wij eenige Nederlandsche woordenboeken geraadpleegd en daaruit is gebleken, dat inderdaad „onwillig” zeer stellig kan worden gebruikt in dezelfde beteekenis als „onwillekeurig” of „onopzettelijk”. Ik meen daarom de suggestie van den heer Kerkkamp niet te mogen overnemen.

Ik dank U, Mijnheer de Voorzitter.

De heer Kerkkamp: Mijnheer de Voorzitter! Nu de Regeeringsgemachtigde onwillig blijkt om rekening te houden met de door mij gemaakte opmerking, wil ik aan mijn opmerking nog toevoegen, dat ik er geen voorstel van zal maken, omdat de zaak mij daarvoor van te gering belang lijkt. Toch zou ik er den Regeeringsgemachtigde op willen wijzen, dat een volgend gebruik van hetzelfde woord hier op tegenstand zal stuiten. Waar nu is gebleken, dat de Regeering aan dit woord hecht en het op het oogenblik te laat is een voorstel in te dienen, zal ik toch de volgende maal wel degelijk voorstellen het woord „onwillig” in de belastingwetgeving af te schaffen. Ik voor mij acht het van publiek belang, dat de bewoordingen van de wet zooveel mogelijk aansluiten bij de normale spreektaal, zooals wij die kennen en het publiek die gebruikt. Ik acht het dan ook onjuist, dat de Regeering Zich op het standpunt stelt: Wij gebruiken in onze wetgeving termen, die wellicht niet heelemaal juist zijn, maar nu wij ze hebben, houden wij er maar aan vast.

Ik dank U, Mijnheer de Voorzitter.

De heer Van den Bussche, directeur van Financiën: Mijnheer de Voorzitter! Ik kan den heer Kerkkamp niet toegeven, dat het woord „onwillig” niet heelemaal juist zou zijn, het is integendeel heelemaal juist en ik zou den heer Kerkkamp willen aanraden om van Dale's Groot Woordenboek, 5de uitgave blz. 1303 na te slaan. Wanneer het hier ging om een geheel nieuw wetsontwerp of ordonnantie, zou ik mij in den gedachtengang van den heer Kerkkamp kunnen verplaatsen, maar bij incidenteele wijziging acht ik het juist aan te sluiten bij het bestaande. Dat is ook de reden, waarom ik niet op de suggestie van den heer Kerkkamp wil ingaan.

Ik dank U, Mijnheer de Voorzitter.

De gewijzigde ontwerp-ordonnantie wordt zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

Uitbreiding vrijstellingen van zegelrecht.

(VOORZITTER, KERKKAMP, DE HOOG.)

De Voorzitter: Aan de orde is de ontwerp-ordonnantie tot uitbreiding der vrijstellingen van zegelrecht voor de bewijzen van registratie van vuurwapens (Ond. 49), zooals deze gewijzigd is bij nota van wijziging (stuk 5).

De heer Kerkkamp: Mijnheer de Voorzitter! Waar het mij bekend was, dat ook anderen hierover het woord zouden voeren en met name, dat de heer Blaauw zich had laten inschrijven, die zeer principieele bezwaren heeft tegen dit voorstel van de Regeering, had ik liever na den heer Blaauw gesproken, maar nu U mij het eerst het woord geeft, zal ik mijn bezwaren te berde brengen. Die bezwaren betreffen den eisch om tegelijk met de vergunning tot het houden van een jachtgeweer ook een jachtacte aan te vragen. Mijnheer de Voorzitter! Onredelijk is deze eisch oppervlakkig beschouwd niet. Wanneer men vraagt om een geweer te mogen bezitten voor het gebruik op de jacht, kan ik mij voorstellen, dat de Regeering zegt: er mag niet gejaagd worden zonder vergunning, dus als een vergunning voor een geweer wordt gevraagd en die wordt toegestaan, is daaraan noodzakelijk verbonden het aanvragen van een jachtacte.

Mijnheer de Voorzitter! Nu kunnen zich eigenaardige gevallen voordoen, omdat elk gladloopgeweer, hetzij enkel of dubbelloops, niet anders is dan een jachtgeweer, zoodat iedereen, die vergunning voor zulk een geweer aanvraagt, zal spreken van een jachtgeweer. Wanneer nu iemand een vergunning voor een geweer aanvraagt om zijn aanplanting te beschermen tegen gedierte en hij vraagt dus een jachtgeweer aan, dan ben ik bang, dat het hoofd van plaatselijk bestuur ertoe komen kan zoo iemand een vergunning te geven onder beding ook een jachtacte aan te vragen. Dat is, naar ik meen, een bezwaar uit de praktijk. Ik heb hedenmorgen nog een ander bezwaar gehoord van een mijner medeleden, maar deze zal dit zelf te berde brengen en ik zal daarop dus niet verder ingaan. Mijn bezwaar is dus alleen dit, dat de mogelijkheid bestaat dat het hoofd van plaatselijk bestuur eischen stelt betreffende het bezitten van een jachtacte, welke praktisch niet juist zijn.

De heer De Hoog: Mijnheer de Voorzitter! Bij de behandeling van dit ontwerp zou ik eenige bezwaren naar voren willen brengen. Ik zou allereerst willen onderschrijven hetgeen de heer Kerkkamp zoeven te berde heeft gebracht ten aanzien van het samenkoppelen van het verkrijgen van een vergunning voor het bezit van een jachtgeweer en het bezitten van een jachtacte. Naast hetgeen de heer Kerkkamp gezegd heeft zou ik nog enkele andere punten naar voren willen brengen. Ik zou willen beginnen met er op te wijzen, dat deze aangelegenheid nu twee jaar geleden door den heer Mochtar en mij in den Volksraad naar voren is gebracht. Wij hebben hier een eigenaardigen gang van zaken gehad. De zaak werd voorgebracht bij het departement van Landbouw en de betrokken Regeeringsgemachtigde beloofde hierover zijn collega van B. B. te zullen raadplegen. Een jaar later vroegen wij hoe het er mee stond en toen

(DE HOOG.)

hebben wij een verklaring gekregen van den directeur van B. B. en nu komt tenslotte de directeur van Financiën als verdediger van deze voorstellen. Ik kom na deze voorgeschiedenis thans tot nadere argumenten.

Ik acht het evenals de heer Kerkkamp onjuist, dat men de twee vergunningen samenkoppelt, want nog een ander geval kan zich voordoen. Men kan een geweer cadeau krijgen, of aan het een of andere geweer bijzondere waarde hechten, zonder dat men van plan is — het gaat om een jachtgeweer, Mijnheer de Voorzitter! — daarmede te gaan jagen. Men staat dan voor de keuze het geweer in te leveren en dus te laten vernietigen, of te betalen voor een jachtvergunning, zelfs al is men niet van plan met dat vuurwapen te gaan jagen. Ook kan men door omstandigheden, terwijl men een jachtacte heeft gehad, worden genoopt, in het komende jaar van zijn jachtgeweer geen gebruik te maken. Er is dan geen mogelijkheid aan de betaling der jachtacte te ontkomen. Men heeft een geweer, en is verplicht de belasting te voldoen, ofschoon men niet het minste plan heeft met dat geweer te gaan jagen.

Een andere zaak is, dat de Regeering zich toch wel heel gemakkelijk afmaakt van de contrôle, die van Regeeringswege moet worden geoefend. De juiste toestand zou m.i. zijn, dat de Regeering controleert, of iemand gaat jagen zonder dat hij in het bezit is van een jachtacte. Maar wat doet de Regeering? Zij draait de zaak om en zegt: laat ik maar vast direct een jachtacte eischen, dan weet ik zeker, dat er nooit zonder jachtacte gebruik wordt gemaakt van het jachtvuurwapen.

Ik zou er bij den geachten Regeeringsgemachtigde op willen aandringen nu eens eindelijk een einde te maken aan deze samenkoppeling, die bovendien naar mijn meening eigenlijk ook onjuist is, omdat het hier twee verschillende doelstellingen geldt.

Mijnheer de Voorzitter! Ik verwacht, dat de Regeering ons hierin tegemoet wil komen. Mocht dit niet het geval zijn, dan heb ik hier een motie, mede geteekend door eenige mijner geachte medeleden, die ik U dan zal overhandigen.

Het tweede punt, dat ik naar voren zou willen brengen, is het feit, dat de vrijstelling alleen geldt voor gladloopgeweren en niet voor hen, die een buks of een geweer met getrokken loop noodig hebben om hun aanplant te beschermen tegen schadelijk wild. De Regeering heeft zich hiervan naar mijn meening wel wat gemakkelijk afgemaakt. Wanneer men als beroepsjager een geweer met getrokken loop noodig heeft, behoort men naar de meening der Regeering voor het bezit van zulk een geweer wel belast te worden, want, zegt Zij:

„Het zal voorts wel uiterst zelden voorkomen, dat een geweer met getrokken loop uitsluitend gehouden wordt om aanplantingen tegen schadelijk wild te beschermen, zoodat het niet noodzakelijk voorkomt voor dit bijzondere geval een vrijstelling in de ordonnantie op te nemen”.

Ik kom hier even met een voorbeeld uit de practijk en wel het volgende.

Op mijn reis naar de kolonisatie van het I. E. V. „De

Uitbreiding vrijstellingen van zegelrecht.

(DE HOOG, DIRECTEUR VAN FINANCIËN.)

Giesting" is het mij juist opgevallen, dat men daar voor de verdediging van den aanplant tegen schadelijk wild niet met een gladloopgeweer kan volstaan. Wanneer men weet, dat zich daar kudde olifanten en tijgers in vrij groot aantal vertoonen, is het in zijn bezit hebben van een geweer met getrokken loop, dus van een gevaarlijk vuurwapen, niet meer een luxe, maar een eisch. Het lijkt mij toe, dat het toch onjuist is, wanneer de Regeering voor het bezit van een dergelijk vuurwapen, dat men daar toch beslist noodig heeft voor de bescherming van leven en bezittingen, niet de vrijstelling geeft, die men geeft voor het bezit van een gladloopgeweer voor hetzelfde doel.

Het komt mij voor, dat de Regeering hierin tegemoet kan komen door te bepalen, dat onder speciale voorwaarden en op voorstel van het betrokken hoofd van gewestelijk bestuur voor een vuurwapen met getrokken loop ook vrijstelling kan worden gegeven. Ik beveel deze suggestie gaarne in de aandacht van den geachten Regeeringsgemachtigde aan.

De Voorzitter: Het woord is aan den directeur van Financiën.

De heer Van den Bussche, directeur van Financiën: Mijnheer de Voorzitter! Van de kwesties, die door de heeren Kerkkamp en De Hoog zijn besproken, zal ik alleen behandelen het laatste door den heer De Hoog aangeroerde punt, nl. de kwestie, dat voor de bescherming van den aanplant in het algemeen en ook bij de nu gegeven uitbreiding van de vrijstellingsregelingen alleen gladloopgeweren voor vrijstelling in aanmerking komen en dat het standpunt is ingenomen, dat ook wanneer een geweer met getrokken loop voor de bescherming van den aanplant noodig of wenschelijk is, dit onder de belasting blijft vallen.

De heer De Hoog is daartegen opgekomen en heeft ons een voorbeeld voor oogen gesteld, waarbij het inderdaad aannemelijk is, dat voor de bescherming van den aanplant tegen groot wild vuurwapenen met getrokken loop noodig zijn.

De heer De Hoog wijst er op, dat de kolonisten in de kolonisatie van het I.E.V. gewapend moeten zijn tegen olifanten en tijgers.

Mijnheer de Voorzitter! Ik erken, dat in dit zeer bijzondere geval een geweer met een getrokken loop noodig is, maar ik wil er toch op wijzen, dat dit wel een zeer groote uitzondering is en dan lijkt het mij gevaarlijk om van deze uitzondering direct te komen tot den stap, dien de heer De Hoog zou willen, nl. om in bijzondere gevallen ook voor de vuurwapens met getrokken loop vrijstelling van vuurwapenbelasting te geven. Daardoor zou werkelijk, om een betrekkelijk klein detail te regelen, een vrij groot gevaar in het leven worden geroepen, doordat al dadelijk de uitbreiding van het aantal geweren met getrokken loop groter zou zijn dan absoluut noodig is. Het is ongetwijfeld gewenscht om door een samenstel van bepalingen de uitbreiding van het aantal vuurwapens met getrokken loop zoo gering mogelijk te doen zijn. Ik ben er dan ook van overtuigd, dat in dit geval het betrekkelijk

Handelingen. Zittingsjaar 1929—1930.

(DIR. VAN FINANCIËN, DIR. VAN B. B.)

kleine belang, dat de heer De Hoog naar voren brengt, moet wijken voor het grootere belang, dat door den opzet van de ordonnantie als zoodanig en de daarin aangegeven vrijstelling wordt gediend.

Ik zou den heer De Hoog toch nog wel op een ding willen wijzen, dat wanneer met een geweer met getrokken loop inderdaad olifanten, tijgers .....

De heer Kerkkamp: En andere „onwillige" beesten!

De heer Van den Bussche, directeur van Financiën: ..... zouden worden geschoten, voor belanghebbenden uit dit jachtproduct zooveel voordeel ontstaat, dat hieruit inderdaad de zeer geringe kosten van het zegel, waarvan de heffing in het algemeen belang moet worden gehandhaafd, kunnen worden voldaan.

De heer Kerkkamp: Dan wordt er maar weer belasting van geheven.

De heer Van den Bussche, directeur van Financiën: Dit zou inderdaad mogelijk zijn, maar de regelingen moeten niet al te gecompliceerd gemaakt worden en als wij dan zien, dat kleinere onbillijkheden bestaan, die praktisch worden weggenomen door andere voordeelen, dan is het niet noodzakelijk om dadelijk den wetgever aan het werk te stellen om die kleine onbillijkheden uit den weg te ruimen.

De heer Mühlenfeld, directeur van Binnenlandsch Bestuur: Mijnheer de Voorzitter! Het door de heeren Kerkkamp en De Hoog voorgebrachte bezwaar betreffende de voorwaarden bij het aanvragen van het bezit van jachtvuurwapens, nl. dat daaraan verbonden is de voorwaarde tot het aanvragen van een jachtaete, wordt gelijk de Regeering bekend is en zooals ook reeds het vorig jaar gebleken is, door velen onderschreven. Dat die eisch gesteld werd, is echter niet een opwelling van den een of anderen ambtenaar. Laat ik er dadelijk bijvoegen, dat die bepaling wel gemakkelijk is om een zekere controle op de naleving der bepalingen van de jachtordonnantie te hebben, maar de praktijk heeft uitgewezen — en ik spreek hier b.v. uit eigen ervaring voor West-Java — dat het eenvoudig bar is zooveel aanvragen er worden gedaan voor het verkrijgen van een geweer, waarbij als doel wordt opgegeven de jacht, doch waarbij zeer klaarblijkelijk deze bedoeling niet voor zit. Men wil tot elken prijs in het bezit zijn van een vuurwapen en men vraagt dan als men een geweer noodig acht voor zelfverdediging dit aan, onder opgave dit noodig te hebben voor de jacht, omdat men weet, dat het motief van zelfverdediging ter verkrijging van de vergunning niet altijd voldoende sterk te achten is. De praktijk heeft echter uitgewezen, dat slechts in een klein deel dezer gevallen jacht het werkelijke motief was.

Nu is hier gezegd, dat het toch kan voorkomen, dat men een jachtgeweer krijgt, waar men om bijzondere redenen veel prijs op stelt, b.v. een erfstuk, een cadeau, of wat dan

Uitbreiding vrijstellingen van zegelrecht.

(DIRECTEUR VAN B. B., DE HOOG.)

ook, waarbij toch niet geëischt kan worden het verkrijgen van een jachtacte. Mijnheer de Voorzitter! Het is mischien, zooals het hier in de Memorie van Antwoord is gezegd, nl. dat die eisch beslist gesteld wordt bij het aanvragen van een vergunning tot het bezit van een jachtvuurwapen, wat sterk uitgedrukt, maar wanneer als doel wordt opgegeven het uitoefenen van de jacht, dan is er ook naar het oordeel der Regeering niets onredelijks in, dat ook de voorwaarde van aanschaffing eener jachtacte gesteld wordt. Vraagt men een geweer aan voor de jacht, dan moet er ook zekerheid zijn, dat de jacht wordt uitgeoefend, waaruit dus volgt, dat binnen een zekeren tijd na het verkrijgen van de vergunning voor het houden van een geweer, een jachtacte moet worden aangevraagd. Wanneer, zooals de heer Kerkkamp het stelde, iemand een dergelijk geweer aanvraagt voor de bescherming van den aanplant, wanneer dus dit als doel wordt opgegeven en dit aannemelijk kan worden gemaakt, dan geloof ik niet, dat er bezwaar is die vergunning te verleenen. Wanneer er vergunning voor het bezit van een jachtvuurwapen gevraagd wordt en de jacht niet het doel is, maar wel een ander redelijk motief, dan behoeft de jachtacte-voorwaarde niet bepaaldelijk gesteld te worden. Het gebruik is echter, dat geweren worden gevraagd voor de jacht, terwijl dit blijkt niet het doel te zijn. Daarom is het niet gewenscht van die voorwaarde af te zien.

Ik geloof, Mijnheer de Voorzitter, dat ik hiermede voldoende de verschillende sprekers heb beantwoord.

De heer De Hoog: Mijnheer de Voorzitter! Om in de eerste plaats den geachten Regeeringsgemachtigde voor Financiën te beantwoorden, zou ik toch even moeten wijzen op wat naar mijn meening een onjuistheid is in zijn redevoering. De geachte Regeeringsgemachtigde zegt, dat er een groot gevaar schuilt in het bezit van vuurwapens met getrokken loop en dat hetgeen de heer De Hoog voorstelt, het gevaar toch eigenlijk zonder eenige grens zou vergrooten. Maar, Mijnheer de Voorzitter, het bezwaar zit heusch niet in het betalen van het recht voor het verkrijgen van vergunning tot het houden van een vuurwapen. Het bezwaar zit in het niet kunnen verkrijgen van een vuurwapen zonder vergunning. Immers alle vuurwapens, maar deze vuurwapens in het bijzonder, worden onder zeer bezwarende omstandigheden uitgegeven. Daarin zit de groote rem — het hoofd van gewestelijk bestuur zal wel degelijk alle omstandigheden overwegen voor hij een dergelijke vergunning geeft — en niet in het betalen van het recht voor dat vuurwapen. Dat toch brengt de geachte Regeeringsgemachtigde naar voren als het weghalen van een zeer groote rem. In dat m.i. toch betrekkelijk kleine nadeel — de geachte Regeeringsgemachtigde heeft zelf gesproken van een kleine groep, dus in zijn gedachtengang moet dat ook een klein bedrag zijn — in het verlies van dat kleine bedrag zit dus niet het gevaar. Neen, het gevaar zit in het niet-nauwkeurig navraag doen naar de noodzaak van een vuurwapen, als men de vergunning tot het houden daarvan toestaat. Tegenover hetgeen de geachte Regeeringsgemachtigde zoo

(DE HOOG, DIRECTEUR VAN FINANCIËN.)

juist naar voren heeft gebracht, wil ik aanvoeren, dat hij mij daarin toch zeker niet heeft overtuigd. Ik zou nogmaals willen aandringen op een vrijstelling, wanneer het voorstel daartoe wordt voorgebracht door het hoofd van gewestelijk bestuur, welk hoofd toch zeker doordrongen zal zijn van den grooten plicht, die te dien aanzien op hem rust en aan wien veilig het voortbrengen van dergelijke gevallen kan worden overgelaten. Ik zou het van het antwoord van den geachten Regeeringsgemachtigde willen laten afhangen of ik te dien aanzien een amendement zal indienen.

Wat aangaat de weerlegging, die door den Regeeringsgemachtigde van Binnenlandsch Bestuur is naar voren gebracht, zou ik het volgende willen zeggen. In de eerste plaats heeft de geachte Regeeringsgemachtigde gesproken over de practijk in deze. De Regeeringsgemachtigde heeft zelf in de Memorie van Antwoord op het Gedelegeerdenverslag aangeteekend, dat er enkele bestuurshoofden zijn, die van oordeel zijn, dat de practijk heeft aangetoond, de noodzakelijkheid van het koppelen van die twee vergunningen. Daartegenover staat dan toch de opvatting van de andere bestuurshoofden, die de koppeling niet noodig achten.

Hierbij kom ik op een ander punt, en wel hetzelfde, dat ik aanvoerde tegen den geachten Regeeringsgemachtigde van Financiën, dat het tenslotte een kwestie van geld is geworden. De man, die in het bezit is van genoeg geld om een jachtvergunning te betalen kan zich, ook al is hij niet van plan te gaan jagen, de weelde veroorloven van het bezit van vuurwapens, tegenover den armen man, die dat niet kan. Daartegen heb ik geprotesteerd en tegen de mogelijkheid, dat dit vuurwapen moet worden ingeleverd en vernietigd kan worden.

Mijnheer de Voorzitter! Met dit voor oogen vraag ik mij af, waarom de Regeering niet tegemoet komt aan den naar mijn meening toch zoo billijken wensch. Ik merk hierbij op, dat de geachte Regeeringsgemachtigde niet is ingegaan op de enkele voorbeelden, die ik heb aangehaald, en dat de geachte Regeeringsgemachtigde ook niet is ingegaan op het bezwaar, dat iemand in het bezit is van een jachtgeweer, maar geen jachtacte heeft en die ook niet wil hebben, omdat hij niet van plan is van dit vuurwapen in een bepaald jaar gebruik te maken.

De heer Kan: Er zijn toch uitzonderingen mogelijk.

De heer De Hoog: Met dit alles voor oogen zal ik thans — tenzij de Regeeringsgemachtigde alsnog aan mijn wenschen tegemoet komt — mijn motie indienen.

De heer Van den Bussche, directeur van Financiën: Mijnheer de Voorzitter! In tweeden termijn kan ik op hetgeen de heer De Hoog nader naar voren heeft gebracht, slechts antwoorden, dat de Regeering geen mogelijkheid ziet, om het geachte lid in dit opzicht tegemoet te komen. Ik zal den heer De Hoog niet tegenspreken wanneer hij zegt, dat het zwaartepunt van de contrôle op de hoeveelheid gevaarlijke vuurwapens, die in omloop

Uitbreiding vrijstellingen van zegelrecht.

(DIR. VAN FINANCIËN, DIR. VAN B. B.)

zijn, bij het B. B. ligt, dat het B. B. daaraan zeer groote aandacht besteedt en dat stellig mag en moet worden verwacht, dat het aantal beperkt zal kunnen blijven. Maar evenzeer is het voor mij duidelijk dat, wanneer op de gevaarlijke vuurwapens in sommige gevallen geen belasting wordt geheven, er een tendenz zal bestaan, het aantal van die vuurwapens te doen toenemen. Men heeft nu eenmaal niet algemeen de zekerheid, dat overal en consequent met dezelfde strengheid wordt opgetreden en dit gevaar wordt ongetwijfeld geringer, wanneer het heffen van een belasting op gevaarlijke vuurwapens een natuurlijke rem tegen de uitbreiding van het aantal dier wapens vormt.

Het heeft mij getroffen, dat de heer De Hoog niet is ingegaan op het eenigszins eenvoudige argument, dat ik heb gebezigd, n.l. dat degen, die in het bezit is van een vuurwapen met getrokken loop, in het bijzonder wanneer dat een is van zwaar kaliber — en daarop moet de heer De Hoog toch wel voornamelijk het oog hebben gehad — uit dat bezit voldoende voordeelen trekt om de belasting over het algemeen te kunnen betalen. Het komt mij met het oog hierop ook zeer de vraag voor of in de meeste gevallen, waarin personen over een dergelijk krachtig wapen beschikken, het gebruik daarvan ook inderdaad beperkt zal blijven tot het afweren van een aanval op de cultures en de te velde staande gewassen. Het ligt toch zoo voor de hand dat, wanneer iemand eenmaal de beschikking heeft over een dergelijk zwaar wapen en in de hanteering daarvan eenige vaardigheid heeft verkregen, hij van dat wapen ook gebruik zal maken, wanneer de olifanten ergens anders dan in de richting van zijn aanplant wandelen. Ik geloof werkelijk dat ik het bezwaar van den heer De Hoog — dat ik trouwens tot zekere hoogte heb moeten laten gelden — niet zoo zwaar mag laten wegen, dat het een reden zou zijn om wijziging aan te brengen in de ontwerp-ordonnantie en verdere uitbreiding te geven aan de vrijstellingen, die thans in de ontwerp-ordonnantie zijn opgenomen.

De heer De Hoog: U denkt, geloof ik, dat ieder schot ook een olifant oplevert!

De heer Van den Bussche, directeur van Financiën: Als dat zoo was, werd de bezitter van het vuurwapen schatrijk.

De heer Mühlenfeld, directeur van Binnenlandsch Bestuur: Mijnheer de Voorzitter! De heer De Hoog heeft er op gewezen, dat in de Memorie van Antwoord werd gesproken van „sommige plaatselijke bestuurshoofden”. Ik wijs er echter op, dat deze wijze van uitdrukken verband houdt met de opmerking in het Gedelegeerden-verslag, waarin ook van „verschillende bestuurshoofden” werd gesproken. In West-Java geschiedt de behandeling van dergelijke aanvragen in hoofdzaak op het Gouverneurskantoor voorzoover het gevaarlijke vuurwapens betreft en overigens door de hoofden van plaatselijk bestuur en is het

(DIR. VAN B. B., DE HOOG, VOORZITTER.)

stellen der jachtacteevoorwaarde algemeen gebruikelijk. Hoe het elders is geregeld, weet ik op het oogenblik niet, maar ik heb reden om aan te nemen, dat de bedoelde eisch vrijwel overal wordt gesteld.

Volgens den heer De Hoog is het een kwestie van geld en de geachte spreker acht dit standpunt minder juist tegenover de menschen, die niet over veel geld beschikken. Ik zie het meer in als een kwestie van behoorlijkheid. Wanneer iemand een geweer aanvraagt voor de jacht en hij goed bekend staat, dan kan hij een vergunning krijgen. Maar dan kan ook de verplichting van het bezit eener jachtacte geëischt worden en waar de practijk heeft geleerd, dat zeer weinig menschen een jachtacte vragen, heb ik reden om aan te nemen, dat het vragen van een vergunning tot het bezit van een geweer, om te jagen een gezocht motief is.

De heer De Hoog: Waarom slaat U dan niet iedereen aan, ook de menschen, die zich niet hebben gemeld? U zegt, dat er zoo groot verschil is tusschen het aantal vergunningen voor vuurwapenen en het aantal jachtacten. Maar waarom neemt U dan geen maatregelen om alle menschen, die geen jachtacte hebben en wel een vergunning, eenvoudig te laten betalen?

De heer Mühlenfeld, directeur van Binnenlandsch Bestuur: Als men op elk persoon, die een jachtgeweer aanvraagt en geen jachtacte, speciaal zou moeten gaan letten om na te gaan, of hij ook jaagt, zou het ondoenlijk worden. Wij hebben in West-Preanger een onderzoek ingesteld en er is gebleken, dat er in die geheele residentie slechts eenige tientallen menschen met een jachtacte waren. In zoo'n residentie, bij zulke groote uitgestrektheden, kan men niet alle personen op ondernemingen e. d. voortdurend gaan controleeren, om te zien, of zij misschien wel eens op jacht gaan. Dat is ondoenlijk; men zou dan een veel te groote politie-organisatie moeten hebben speciaal daarvoor.

Het lijkt redelijk, te eischen, dat men een jachtacte aanvraagt, als men een geweer aanvraagt voor de jacht.

Ik heb echter te kennen gegeven, dat de Regeering niet ongenegen is, in dit opzicht een ietwat milder standpunt in te nemen en dus als een vergunning voor een vuurwapen wordt aangevraagd om andere redenen, bijv. zooals de heer Kerkkamp bedoelde, of in speciale gevallen, omdat men bijzonder prijs op zoo'n wapen stelt wegens bepaalde zeer bijzondere omstandigheden, de voorwaarde van de jachtvergunning niet te doen stellen.

De Voorzitter: Mijne Heeren! Ingekomen is een motie, ingediend door de heeren De Hoog, Koesoemo Oetoyo, Soejono, Ali Moesa en Mandagie (Onderwerp 49 — stuk 9), luidende als volgt:

Het College van Gedelegeerden,
gehoord de debatten,

spreekt als zijn meening uit, dat het onjuist moet geacht worden, dat de afgifte van een vergunning tot

Uitbreiding vrijstellingen van zegelrecht.

(VOORZITTER, KAN, KERKKAMP, DE HOOG.)

het bezit van een jachtvuurwapen afhankelijk wordt gesteld van de aanvraag van een jachtvergunning".

Deze motie zal behandeld worden na de behandeling van het onderwerp zelf.

De heer **Kan**: Mijnheer de Voorzitter! Mag ik even een vraag stellen aan de voorstellers van de motie? Ik zou den heer De Hoog willen vragen of de bewoordingen van deze motie wel juist zijn, in verband met de toelichting zooeven door den directeur van B. B. gegeven.

De geachte Regeeringsgemachtigde heeft gezegd, dat niet in alle gevallen verplichtend wordt gesteld een jachtacte te vragen. Alleen als men een jachtgeweer aanvraagt om te mogen jagen, wordt een jachtacte vereischt; in andere gevallen is dit dus niet noodig. Zooals de motie gesteld is, geeft zij de voorstelling, alsof de jachtacte imperatief wordt gesteld zonder meer, hetgeen niet de bedoeling is van den geachten Regeeringsgemachtigde.

De **Voorzitter**: Indien nog een van de heeren het woord verlangt over de motie, geef ik hem daartoe thans gelegenheid.

De heer **Kerkkamp**: Mijnheer de Voorzitter! Tot mijn spijt zal ik aan deze motie mijn stem niet kunnen geven. De heer De Hoog weet op welk standpunt ik mij van den aanvang af gesteld heb. Ik vind het niet onredelijk, dat, wanneer men een jachtgeweervergunning aanvraagt en dit speciaal doet om te kunnen jagen, ook de eisch wordt gesteld, dat men tevens een vergunning aanvraagt noodig om te kunnen jagen. Zoo algemeen gesteld als de motie thans is, kan ik er mijn steun dus niet aan geven.

De heer **De Hoog**: Mijnheer de Voorzitter! De heer Kerkkamp zou gelijk hebben, en ook den heer Kan zou ik niet kunnen tegenspreken, wanneer inderdaad die dispensatie, die vrijstelling, waarover de geachte Regeeringsgemachtigde heeft gesproken, zoo vlot werd gegeven als de geachte Regeeringsgemachtigde het doet voorkomen. Maar dat is juist niet waar. Ik heb verschillende gevallen onder de oogen gehad, waarbij men gewezen heeft op sierwapenen, op erfstukken e.d., en in welke gevallen zonder meer dergelijke verzoeken om vrijstelling werden afgewezen. Dus, die dispensatie mag misschien in theorie bestaan, ik geloof niet, dat zij practisch waarde heeft.

Nu heeft de geachte Regeeringsgemachtigde zooeven gezegd, dat in West-Java de opvattingen vrijwel vaststaan in deze. Ook hier ben ik zoo vrij te twijfelen. Ik heb gevallen bijgewoond dat een reclame wel degelijk aanleiding gaf tot terugtrekking van de eerstgehuldigde meening, waarbij men geprobeerd heeft de zaak weer anders te regelen. De practijk dus, die dan zou leiden tot een vaste gedragslijn als hier is aangegeven, kan ik niet onderkennen.

(DE HOOG, DIR. VAN B. B., VOORZITTER.)

Ik heb gevallen waargenomen, waarbij het van geen belang is, of men over een jachtvergunning kan beschikken, omdat men daarvan toch geen gebruik kan maken en ik meen, dat in die gevallen dus niet zulk een vergunning kan worden geëischt. Daartegenover kan de Regeeringsgemachtigde alleen aanvoeren: wanneer men zulk een geval naar voren brengt, zal er dispensatie worden verleend. En nu heb ik aangetoond, dat die dispensatie in de practijk, in werkelijkheid niet voorkomt. Dit is de reden, dat wij de motie handhaven.

De heer **Mühlenfeld**, directeur van Binnenlandsch Bestuur: Mijnheer de Voorzitter! Naar aanleiding van hetgeen de heer De Hoog heeft opgemerkt, zou ik even, ter voorkoming van misverstand, de aandacht erop willen vestigen, dat ik aanneem, dat de dispensatieverleening tot nog toe misschien zeer straf is toegepast, doch dat ik zooeven heb gezegd, dat er geen bezwaar tegen bestaat er de betrokken autoriteiten op te wijzen, dat wanneer er aanvragen komen voor wapens niet met de bedoeling daarmede te jagen — dus wanneer daarmede iets anders wordt bedoeld dan jacht en een ander redelijk motief of doeleinde wordt opgegeven — er aanleiding kan bestaan, de voorwaarde van het vragen eener jachtacte niet te stellen en daarbij elk geval op zichzelf niet al te streng te beoordeelen. Die toezegging kan ik wel doen.

De heer **Kan**: Voor het vervolg!

De heer **Mühlenfeld**, directeur van Binnenlandsch Bestuur: Zeker, ik neem aan dat tot dusverre in de practijk in dergelijke gevallen de aanvragen vrijwel altijd zijn afgewezen.

De heer **Kan**: Dat is ook mij bekend.

De heer **De Hoog**: Mijnheer de Voorzitter! Ik kan dus al winst boeken, dat de Regeering hier een pertinente belofte heeft gedaan, nl. deze, dat alle hoofden van gewestelijk bestuur zullen worden aangeschreven om een coulanter houding in deze te betrachten en veel en veel meer rekening te houden met de factoren, die tot de aanvraag hebben geleid dan de practijk ten aanzien van dergelijke aanvragen tot nog toe heeft uitgewezen.

De heer **Mühlenfeld**, directeur van Binnenlandsch Bestuur: De Regeering doet inderdaad een toezegging in deze, echter in zooverre, dat „meer" en niet, zooals de heer De Hoog zeide, „veel en veel meer" tegemoetgekomen zal worden.

De heer **De Hoog**: Mijnheer de Voorzitter! Om een onzuivere stemming te voorkomen, trek ik dan de motie in.

De **Voorzitter**: De motie van den heer De Hoog e.s. is ingetrokken en maakt derhalve geen onderwerp van beradslaging meer uit.

11de VERGADERING — DONDERDAG 31 OCTOBER 1929.

Uitbreiding vrijstellingen van zegelrecht. — Herziening van den rechtstoestand Inlandsche burgers in de residentie Manado. — Terugbrenging land Kali Bata tot Landsdomein. — Onteigening ten name van stadsgemeente Meester-Cornelis.

(VOORZITTER, KOESOEMO OETOYO.)

De ontwerp-ordonnantie wordt zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De Voorzitter: Aan de orde is de behandeling van de ontwerp-ordonnantie tot herziening van den rechtstoestand der Inlandsche burgers in de residentie Manado (Ond. 51).

De ontwerp-ordonnantie tot wijziging van de ordonnantie in Staatsblad 1919 No. 248, houdende o.m. de verklaring dat het algemeen belang de terugbrenging tot het Landsdomein vordert van het particuliere land Kali Bata — Kampong Djati (Ond. 30).

Deze ontwerp-ordonnanties worden achtereenvolgens zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De Voorzitter: Aan de orde is de behandeling van de ontwerp-ordonnantie tot verklaring dat het algemeen nut onteigening vordert ten name van de stadsgemeente Meester-Cornelis van de erfpachts (oesaha)- en andere rechten van de Inlandsche bevolking op eenige stukken grond in die gemeente, benodigd voor het inrichten van een begraafplaats, zoomede voor het aanleggen van een toegangsweg en van een bebouwing aan weerszijden van dezen toegangsweg (Ond. 42).

Hierop is ingediend een amendement (Ond. 42, stuk 6) voorgesteld door de heeren Koesoemo Oetoyo, Ali Moesa en Soekawati, luidende als volgt:

„Ondergeteckenden stellen voor in de ontwerp-ordonnantie tot verklaring, dat het algemeen nut onteigening vordert ten name van de stadsgemeente Meester-Cornelis van de erfpachts(oesaha)- en andere rechten van de Inlandsche bevolking op eenige stukken grond in die gemeente, benodigd voor het inrichten van een begraafplaats, zoomede voor het aanleggen van een toegangsweg en van eene bebouwing aan weerszijden van dezen toegangsweg, aan het slot van de considerans de woorden, „met bebouwingen aan weerszijden daarvan” en in art. 1, de woorden „en voor de aan weerszijden daarvan op te richten bebouwingen”, te laten vervallen”.

Dit amendement is reeds vermenigvuldigd en rondgedeeld en zal bij dit onderwerp in behandeling worden genomen.

De heer Koesoemo Oetoyo: Mijnheer de Voorzitter! Waar misschien het thans aan de orde zijnde ontwerp niet al te veel aandacht heeft getrokken, meen ik goed Handelingen. Zittingsjaar 1929—1930.

(KOESOEMO OETOYO.)

te doen, een kort exposé te geven van hetgeen hier eigenlijk in behandeling is.

De stadsgemeente Meester-Cornelis heeft een Inlandsche algemeene begraafplaats nodig, doch kon met de betrokkenen uit de Inlandsche bevolking niet tot overeenstemming geraken betreffende den koopprijs van de benodigde gronden, in de eerste plaats die, welke nodig zijn voor de begraafplaats, in de tweede plaats die, benodigd voor een toegangsweg naar de begraafplaats. Bovendien — en ik vestig hier de aandacht op — wenscht zij onteigening van de gronden, die aan dien aan te leggen toegangsweg zijn gelegen, om daarop huizen te bouwen en deze gronden productief te maken teneinde de kosten van de begraafplaats goed te maken.

Tegen het eerste deel van het voorstel — d.i. de onteigening ten behoeve van de begraafplaats en den toegangsweg tot de begraafplaats — bestaat in het geheel geen bezwaar, wel echter tegen het tweede deel, inhoudende de z.g. zône-ontteigening. In het Gedelegeerdenverslag werd daartegen door eenige leden bedenking geopperd, o.a. op grond van het feit, dat in de Memorie van Toelichting staat dat strikt genomen, die onteigening voor het beoogde doel niet onontbeerlijk is. Op de in het Gedelegeerdenverslag gemaakte opmerking verwijst de Memorie van Antwoord naar blz. 15 van het proefschrift van Dr. W. J. Beck, waarin inderdaad door Prof. Buys en Prof. Kranenburg deze z.g. zône-ontteigening wordt verdedigd. Op die zelfde bladzijde, Mijnheer de Voorzitter, lees ik echter ook een betoog tegen de onteigening „par zônes”, en dat van niemand minder dan van Mr. W. Thorbecke en Mr. A. C. Visser. Deze achten, wat de onteigening par zônes betreft, zulks in strijd met het beginsel.

De heer Beck schrijft:

„Visser noemt de onteigening par zônes die onteigening voor verbredening der straten in de groote steden, waarbij meer wordt onteigend dan het verkeer of de volksgezondheid vordert, hetzij ter verfraaiing alleen, hetzij om daaruit nog bovendien een deel der kosten te verhalen, en hij verzet zich daartegen”.

Visser schrijft voorts:

„Voor den omvang geeft ons het beginsel een scherpe grens: het noodzakelijke en niets dan het noodzakelijke. Wordt die grens overschreden, de onteigening is niet meer te verdedigen”.

Ik voor mij zou een standpunt willen innemen, gelegen tusschen dat van de heeren voor- en tegenstanders. Ik zou de onteigening „par zônes” wel willen aanvaarden, wanneer het werkelijk groote belangen betreft, b.v. voor de mogelijkheid tot aanleg van een grooten spoorweg in het algemeen belang, voor uitbreiding van een gemeente ten behoeve van de huisvesting, enz., maar niet waar het gaat om een kleinigheid als hier het geval is.

Om U te laten zien, Mijnheer de Voorzitter, om hoe weinig het gaat, zou ik op een en ander willen wijzen uit de Memorie van Antwoord. Voor den afkoop van gronden langs den toegangsweg naar die begraafplaats — dat is dus

Onteigening ten name van stadsgemeente Meester-Cornelis.

(KOESOEMO OETOYO, ROEP.)

voor de zône-onteigening — is noodig een terrein van 39.781 M² en voor dien grond is geboden een bedrag van f 3 978.10; dat is dus 10 cts. per M². Wordt het bod van de gemeente Meester-Cornelis b.v. verdubbeld, dan geloof ik dat vele grondeigenaars hun grond zullen willen afstaan en dan zou er maar mee gemoeid zijn een verhooging van het bedrag met nog geen f 4 000.

Ook zou ik willen wijzen op de geringheid van het bedrag, dat geboden is door de gemeente, nl. 10 cent per M², en zulks voor grond, iets buiten de kom van de gemeente Mr.-Cornelis, terwijl de grond binnen de kom misschien een waarde heeft van f 1 of f 2 per M². Naar aanleiding van deze bezwaren heb ik met de heeren Ali Moesa en Soekawati het amendement ingediend en de door mij gesproken woorden dienen ter toelichting.

De heer Roep: Mijnheer de Voorzitter! Een kort woord slechts. Het lijkt mij wel juist, dat de heer Koesoemo Oetoyo tracht door middel van een amendement in hetgeen de ontwerp-ordonnantie beoogt, verandering te brengen. De bedoeling van de zône-onteigening is blijkens de Memories van Toelichting en van Antwoord geen andere dan Mr.-Cornelis een zuiver financieel voordeel te bezorgen. De zône-onteigening is niet noodig voor den aanleg van de begraafplaats en is niet noodig in het algemeen belang, maar beoogt alleen, de gemeente Mr.-Cornelis te ontlasten van een deel der kosten, verbonden aan den aanleg van een begraafplaats. Dat beginsel lijkt mij zeer gevaarlijk. Indien de gemeente Mr.-Cornelis een nieuwe begraafplaats wil aanleggen en daarvoor gelden moet uittrekken tot een bepaald bedrag, komt dat ten laste van het gemeentelijk budget en van geen ander. De methode, die hier gevolgd wordt, lijkt mij ertoe te leiden, dat aan de eigenaars van de gronden langs dien aan te leggen weg wordt ontnomen het voordeel — dat ze ongetwijfeld zouden hebben — dat ontstaat door den aanleg van den nieuwen weg. Het wordt m. i. min of meer een belasting of — om het sterker te zeggen — een onteigening van waardevermeerdering.

De heer Van Helsdingen: Natuurlijk!

De heer Roep: De heer Van Helsdingen zegt „natuurlijk”. Het lijkt mij, dat wanneer men dien weg uit zou willen gaan, de grens zeer moeilijk te trekken zal zijn. Wanneer straks nieuwe wegen in een of andere gemeente moeten worden aangelegd of groote kosten voor den aanleg van rioleering enz. moeten worden gemaakt, zou men eenvoudig het systeem kunnen volgen, ook de aangrenzende gronden, als men ze niet goedschiks kan krijgen, maar te onteigenen, om op die wijze de kosten van de stadsuitbreiding in het algemeen belang ten laste te brengen van de eigenaars van de desbetreffende gronden.

De heer Van Helsdingen: Is dat niet in het algemeen belang?

De heer Roep: Het lijkt mij niet in het algemeen belang, wanneer door dergelijke methoden de vruchten van

(ROEP, KERKKAMP.)

het eigendomsrecht zoo sterk zullen worden besnoeid. Het spijt mij voor den heer Van Helsdingen, wanneer hij blijkbaar daaromtrent een andere meening huldigt. Ik meen althans dat altijd een der beginselen van de Christelijke staatsleer was de volle erkenning van het eigendomsrecht, alleen beperkt daar, waar dit om redenen van algemeen belang noodzakelijk zou moeten worden geacht.

Ik voel dus voorloopig wel voor het amendement van den heer Koesoemo Oetoyo.

De heer Kerkkamp: Mijnheer de Voorzitter! Tot mijn groote spijt zal ik niet mijn stem aan dit amendement kunnen geven. Ik zou, om deze meening toe te lichten, onderscheid willen maken tusschen twee motieven, aangevoerd door den heer Koesoemo Oetoyo als eersten ondertekenaar van het amendement.

De heer Oetoyo heeft gewezen op het geringe bedrag, dat voor den grond geboden is. Deze kwestie zou ik geheel ter zijde willen laten. Ik zou niet in een beoordeeling willen treden van de vraag of dit bedrag te gering is, want in ieder geval is het voor verhooging vatbaar. Wanneer onteigening plaats heeft, zal de waarde van den grond bij taxatie worden vastgesteld.

Het gaat om een ander en principieel argument. De heer Oetoyo heeft twee verschillende meeningen aangehaald. De eene meening is, dat onteigening strikt beperkt moet blijven tot hetgeen de gemeenschap noodig heeft, en de andere is aldus waar te geven: er mag uitbreiding aan gegeven worden, om te maken, dat het voordeel, dat wegaanleg in een gemeente gewoonlijk heeft, niet uitsluitend ten goede komt aan de menschen, die toevallig ter plaatse grond bezitten, maar dat de geheele gemeente daarvan profiteert.

Mijnheer de Voorzitter! Ik sta op het laatste standpunt. De ervaring, door mij opgedaan als lid van den Gemeenteraad van Batavia, heeft mij geleerd, dat het werkelijk noodzakelijk is, dat in de eerste plaats gedacht wordt aan het algemeen belang en dat daarvoor de belangen van de personen, die in de streek van onteigening grond bezitten, op zij moeten worden geschoven, te meer waar die belangen niet geschaad worden, maar het er uitsluitend om gaat, den betrokkenen geen voordeel te bezorgen.

Een wegaanleg zonder zône-onteigening heeft tengevolge, dat de eigenaren van de perceelen, die toevallig aan den toekomstigen weg grenzen, een groot financieel voordeel hebben ten laste van alle andere ingezetenen van de gemeente. En nu ligt het, dunkt mij, op den weg van het gemeentebestuur te zorgen, dat dit niet mogelijk is. Het gemeentebestuur heeft er voor te waken, dat de gelden van de gemeenschap niet ten voordeele worden gebracht van een kleine groep personen, die toevallig grond bezitten in de buurt, waar men een nieuwen weg zal gaan aanleggen.

Dit is voor mij de groote principieele kwestie en ik geloof dan ook, dat in dit geval de gemeente Meester-Cornelis volkomen in haar recht is, wanneer zij om zône-onteigening vraagt, mits natuurlijk de eigenaars van de perceelen op ruime en royale wijze schadeloos worden gesteld.

11de VERGADERING — DONDERDAG 31 OCTOBER 1929.

Onteigening ten name van stadsgemeente Meester-Cornelis.

(KERKKAMP, VAN HELSDINGEN, KAN.)

Mocht het voorstel, zooals het hier ligt, daarin niet voorzien, dan zal de taxatie van die perceelen uitmaken, wat de werkelijke waarde is en dan mogen we aannemen, dat ieder der belanghebbenden krijgt, wat hem toekomt.

De heer Van Helsdingen: Mijnheer de Voorzitter! Aan hetgeen de heer Kerkkamp naar voren heeft gebracht heb ik niet zoo heel veel meer toe te voegen. De heer Roep heeft mij uit mijn tent gelokt. De aan de orde zijnde kwestie heeft niets te maken met de Christelijke staatsleer; het gaat alleen om de vraag of het gewenscht en gerechtvaardigd moet worden geacht, dat door den arbeid en de extrakosten, die de gemeente ten koste legt door een weg aan te leggen door particulier terrein, private personen plotseling een waardevermeerdering, waarvoor zij niets hebben gedaan en waaraan zij niets ten koste hebben gelegd, in den schoot geworpen krijgen. En tegen zulk een volkomen onverdiende waardevermeerdering waakt de zôneonteigening.

De tweede kwestie, dat te weinig geboden zou zijn, is van later zorg. Op het oogenblik wil de ordonnantielwetgever niets anders zeggen, dan dat het zwaard van Damocles boven de eigenaren hangt, dat zij nu met de gemeente tot overeenstemming hebben te komen en dat anders het instituut van de onteigening wordt toegepast. Maar het geheele instituut der onteigening is omringd met allerlei waarborgen; de taxatie is in handen gesteld van een commissie, die speciaal wordt ingesteld, terwijl tenslotte door den rechter wordt vastgesteld, welke de waarde van de perceelen is. De prijs kan ons dan ook koud laten, de bepaling daarvan kunnen wij aan den rechter overlaten.

De heer Kan: Mijnheer de Voorzitter! In de rede van den heer Kerkkamp heeft mij één stelling getroffen, die ik niet gaarne zou willen onderschrijven en wel deze, dat in het belang van de gemeente, dus van de gemeenschap, een groep personen, behorende tot die gemeente, zou moeten lijden.

De heer Kerkkamp: Integendeel!

De heer Kan: Ik meen, dat de heer Kerkkamp, wanneer ik hem goed verstaan heb, de zaak omkeert. Het is waar, dat wij allen moeten werken voor het belang van de gemeenschap, dat wij daartoe ieder het onze moeten bijdragen, maar het gaat niet aan, op een klein deel van de gemeenschap te laten rusten de lasten van een zekere winst, die in het vooruitzicht wordt gesteld voor de geheele gemeente.

Wat de heer Van Helsdingen heeft gezegd, is, naar het mij voorkomt, wel juist en ik geloof, dat wanneer de heer Koesoemo Oetoyo werkelijk zijn gedachten er eens over laat gaan, hij de motie wel zal intrekken. Inderdaad gaat het bij een onteigening niet maar willekeurig toe. De rechter wordt erin gekend en wanneer de Regeering de zaak werkelijk voor den rechter brengt, kan men aan-

(KAN, FRUIN, DIRECTEUR VAN B. B.)

nemen, dat Zij wel heel sterk in Haar schoenen moet staan. Immers bij een veroordeeling, waarbij het Gouvernement door den rechter in het ongelijk is gesteld, zal het Gouvernement ook de kosten moeten betalen. Het is, zooals de heer Van Helsdingen heeft gezegd, een zwaard van Damocles en in sommige opzichten is dit wel goed. Ik ben het dan ook met den heer Van Helsdingen eens, dat uit de kosten door een gemeente voor een weg uit te geven, niet zonder meer door de bezitters van de aan dien weg grenzende perceelen profijt kan worden getrokken op ongelimiteerde wijze.

De heer Koesoemo Oetoyo: Dat gebeurt zoo vaak!

De heer Fruin: Mijnheer de Voorzitter! Ik geloof, dat bij de beoordeeling dezer kwestie het meest van belang is van welk beginsel de wet op de Staatsinrichting van Nederlandsch-Indië ten aanzien van de onteigening uitgaat. Kent deze wet de zoogenaamde zône-onteigening, of kent zij die niet?

Deze kwestie is ook aangeroerd in de Memorie van Antwoord en daar heeft de Regeering uitdrukkelijk gezegd dat ook uit de geschiedenis van de totstandkoming van art. 133 I. S. kan blijken, dat dit artikel de zoogenaamde zône-onteigening kent. Dit wordt dan aldus nader toegelicht, dat in de eerste alinea van dit artikel, n.l.:

„Onteigening ten algemeenen nutte van eenig goed of recht kan niet plaats hebben dan na voorafgaande verklaring bij ordonnantie dat het algemeen nut onteigening vordert”

het woordje „de” vóór onteigening opzettelijk is weggelaten.

Nu moet ik eerlijk erkennen — en dit misschien wel met eenige schaamte — dat ik de geschiedenis van dit artikel niet heb nagegaan, maar het komt mij aan den anderen kant voor, dat de Regeering, die zich speciaal op de geschiedenis van dit artikel beroept, dit wel een weinig duidelijker en meer uitgebreid had kunnen doen, dan in de Memorie van Antwoord het geval is.

Om dus mijn standpunt ten aanzien van deze kwestie te bepalen, moet ik in de eerste plaats letten op de woorden vervat in art. 133 der I.S. en wanneer ik die woorden lees en daarbij niet speciaal let op het onttrekken van het woordje „de”, dan kan het er bij mij niet in, dat art. 133 ook van zône-onteigening zou uitgaan.

Mijnheer de Voorzitter! Ik zal mijn standpunt ten aanzien van deze kwestie dus moeten laten afhangen van de wijze, waarop de Regeering mij duidelijk kan maken, dat inderdaad art. 133 zoogenaamde zône-onteigening toelaat.

De heer Mühlendorf, directeur van Binnenlandsch Bestuur: Mijnheer de Voorzitter! De heer Koesoemo Oetoyo heeft erop gewezen, dat waar in de Memorie van Antwoord aangehaald werd een passage uit het werk van

Onteigening ten name van stadsgemeente Meester-Cornelis.

(DIRECTEUR VAN B. B.)

den heer Beck, dit niet volledig was, want dat daar ook gegeven was het oordeel van Mr. Thorbecke en Mr. Visser, die zich op verschillende gronden tegen de zône-onteigening verklaarden. Ik geef toe, dat dit inderdaad niet volledig is weergegeven, maar men kan in een Memorie van Antwoord toch ook geen heele bladzijden uit een werk overnemen en bovendien de eindconclusie is toch ook dat het tegenwoordig standpunt zooals dit in het proefschrift van den heer Beck wordt weergegeven, ook in Nederland wordt gedeeld.

„Art. 152 G. W. verzet zich niet meer tegen onteigening par zônes (Huart, blz. 302) artikel 77 R. R. deed dat nimmer”.

Dit is wat de heer Beck zegt en hij komt dus tenslotte tot de conclusie, dat de zône-onteigening een erkend instituut wordt geacht te zijn. Ik heb hier trouwens wat de praktijk in Nederland betreft eenige volkomen overeenkomstige gevallen. Zoo zou ik bijvoorbeeld willen wijzen op de Nederlandsche Staatsbladen 1906 No. 321 en 1925 No. 493.

In het eerste geval wilde de betrokken gemeente een verbindingskanaal voor de scheepvaart graven en daarlangs kaden aanleggen: om nu de rentabiliteit van dat werk te bevorderen, diende men ook de beschikking te verkrijgen over de gronden langs die kade, — waarvan te verwachten was dat zij door het werk aanmerkelijk in waarde zouden toenemen — teneinde deze als bouwterreinen voor pakhuisen en handelskantoren te kunnen verkoopen of zooals men het in de Memorie van Toelichting uitdrukt: „voor een rationeele bebouwing met pakhuisen enz.”. In de nutsverklaring nu wordt aan de noodzakelijkheid dezer zône-onteigening aldus uiting gegeven: „dat het algemeen nut onteigening vordert van eigendommen enz. voor den aanleg van een kanaal met kade, wegen en handels-terreinen.

Het andere voorbeeld betreft de onteigening van gronden voor de uitbreiding van een slachthuis, en in verband daarmee

„voor het stichten van een bebouwing met straat-aanleg tussehen het slachthuis en de ter plaatse reeds aanwezige woningen der gemeente in verbinding door een aan te leggen toegangsweg met een reeds bestaanden weg”.

Dat zijn dus gevallen, die heel groote overeenkomst hebben met de onderhavige onteigening.

Ook in het onderhavige geval zijn de gronden aan weerszijden van den weg bestemd om deels met gemeente-woningen te worden bebouwd, deels om als bouwterreinen te worden verhandeld, teneinde met de daaruit verkregen winst den aanleg van begraafplaats en toegangsweg financieel-economisch mogelijk te maken.

Het is dus, wat dat betreft, niet zoo'n bedenkelijke nieuwigheid. In Holland worden in de praktijk volkomen overeenkomstige gevallen op deze zelfde wijze behandeld.

Wat de verdediging van dit speciale geval betreft, is het der Regeering wel gemakkelijk gemaakt door de wijze, waarop zoeven reeds door de heeren Kerkkamp en Van

(DIRECTEUR VAN B. B., KOESOEMO OETOYO.)

Helsdingen en gedeeltelijk ook door den heer Kan erop is gewezen, dat waar de gemeente zooveel kosten besteedt aan een dergelijk werk ten bate van de gemeenschap het ook niet onbillijk is, dat de gemeenschap medeprofitteert van de waardevermeerdering, die de gronden langs dien weg krijgen. Dat de bevolking, die er woont, er volkomen de dupe van zou zijn, is ook niet het geval. De menschen zullen, na ontvangst hunner schadeloosstellingen, andere niet ver daar vandaan gelegen stukken gemeentegrond, onder billijke voorwaarden, kunnen krijgen. Het is overigens, waar zoo'n weg naar een begraafplaats wordt aangelegd, toch ook wel van belang, dat de gemeente eenigen invloed kan uitoefenen op de bebouwing en rangschikking en de wijze van bewoning langs dien weg. Het is wenschelijk, dat men over gronden beschikt voor het personeel van de begraafplaats. Men kan het voorts zoo regelen, dat langs dien weg woningen voor bloemenverkoopers, rijtuigverhuurders e.a. worden gebouwd en op die wijze kan de zaak ook zoo rationeel mogelijk worden geregeld.

Wat betreft de prijzen, die geboden zijn, ik geloof ook, dat het niet wenschelijk is daarover in besprekingen te treden. Er zijn voldoende waarborgen, dat de menschen naar billijkheid zullen worden schadeloos gesteld. Op de opmerking, dat die prijzen zoo buitengewoon laag gesteld zijn, ga ik niet verder in, maar ik wil er even op wijzen, dat waar het grond buiten de bebouwde kom der gemeente betreft, van een bedrag van f 700.— per bouw niet dadelijk gezegd kan worden, dat het schrikbarend laag is. Overigens doet dit weinig terzake.

Tenslotte de vraag van den heer Fruin. Uit de geschiedenis van art. 133 I. S. blijkt, dat het woordje „de” is weggelaten om de zaak meer algemeen te stellen. Ik moet helaas zeggen, dat ik hier niet onmiddellijk de betrekkelijke stukken kan raadplegen. Ik kan hier dus geen volkomen volledige weergave geven van de geschiedenis van dit artikel.

Maar het wijst er toch wel op dat, waar het woordje „de” is weggevallen, het concrete er in ieder geval af gaat. In het algemeen wordt onteigening noodig geoordeeld en niet „de” onteigening en het slaat in dit geval niet op bepaalde gronden, uitsluitend benodigd voor een bepaald werk. Het staat wel vast, dat het woordje „de” er met opzet uit is gehouden, ten einde de zaak wat ruimer te maken. De volledige motiveering kan ik hier echter helaas niet geven, aangezien ik de geschiedenis van de totstandkoming van het wetsartikel niet bij de hand heb.

De heer Koesoemo Oetoyo: Mijnheer de Voorzitter! Ook hier zou ik willen beginnen met mijn dank te betuigen aan den heer Roep, die mijn voorstel heeft gesteund. Terecht stelt de heer Roep de vraag waar de grens is gelegen, waarbinnen of waarbuiten onteigening al dan niet mogelijk is. Gesteld, dat een particuliere onderneming — een naamlooze vennootschap bijvoorbeeld — een weg noodig heeft, dan is dat een algemeen belang en moet de aanleg van dien weg dus worden toegestaan. Om de kosten van dien weg goed te maken, zou dan volgens de hier ge-

Onteigening ten name van stadsgemeente Meester-Cornelis.

(KOESOEMO OETOYO, VOORZITTER, ROEP.)

huldigde opvatting ook een strook grond langs dien weg moeten worden onteigend. De grens is zeer moeilijk te trekken.

Ik kom thans tot hetgeen de heer Kerkkamp heeft gezegd. Deze heeft gesproken over het geringe bedrag, waarover het hier gaat en hij zou daarvoor maar niet willen discussieeren. Dat wil ik ook niet, Mijnheer de Voorzitter, maar ik wil er toch op wijzen, dat het hier om zulk een gering bedrag gaat dat, naar ik vrees, wanneer voor zulk een klein wissewasje reeds een onteigening wordt toegepast, die inbreuk maakt op het bezitsrecht van de bevolking, er later heel wat onteigeningen zullen moeten worden toegestaan.

Ik wil den Regeeringsgemachtigde gaarne toegeven, dat ook volgens het werk van den heer Beck het tegenwoordige standpunt is, dat zône-onteiening voor aanleg van wegen mogelijk is. Ik heb dat in eersten termijn ook gezegd. Ik heb daarbij gevoegd, dat ik niet altijd tegen onteigening voor zulke doeleinden ben. Ik heb echter eveneens gewezen op het geringe bedrag, waarom het hier gaat. Ik kan mij niet voorstellen, dat b.v. de gemeente Meester-Cornelis niet een bedrag van f 4 000 desnoods hoogstens f 10 000 voor een hooger bod op den grond waarom het hier gaat, zou kunnen missen.

Ik dank U, Mijnheer de Voorzitter.

De Voorzitter: Waar de debatten over de ontwerp-ordonnantie en het amendement zijn samengevallen, is thans de behandeling in eersten termijn, het amendement inbegrepen, beëindigd. Thans kunnen wij overgaan tot de behandeling in tweeden termijn.

De heer Roep: Mijnheer de Voorzitter! Ik zou gaarne nog een enkel woord willen zeggen, meer speciaal aan het adres van mijn geacht medelid den heer Van Helsdingen. Deze heeft erop gewezen, dat door den aanleg van den weg in kwestie een waardevermeerdering plaats heeft, hetgeen voor de grondbezitters een voordeel beteekent, voortvloeiende uit een huishoudelijken maatregel, dien de gemeente Meester-Cornelis in het algemeen belang treft. De heer Van Helsdingen acht het nu onjuist, dat de grondbezitters daarvan zouden profiteren. Ik wees er zoeven reeds op — en de heer Koesoemo Oetoyo was zoo vriendelijk, dit nog even te onderstrepen — dat zich dan de vraag opwerpt waar is bij een dergelijk systeem de grens? Waardevermeerdering vindt zoo dikwijls plaats. Thans is dit het geval voor gronden, gelegen langs den betrokken weg en door aanleg vanwege de gemeente. Waardevermeerdering van bepaalde gronden kan echter evenzeer plaats vinden — ik zal daarvan terloops een enkel voorbeeld aanhalen — tengevolge van gansch andere oorzaken, ook maatregelen van algemeen belang. Ik heb b.v. het oog op den aanleg van een nieuwen weg naar een stadswijk, die tot dusver op gebrekkige wijze met het centrum der stad verbonden was. Van een dergelijken nieuwen wegaanleg kunnen evenzeer bepaalde verder gelegen gronden profiteren en dan zou de heer Van Helsdingen dus geneigd zijn te zeggen, dat de menschen, die van deze waardever-

(ROEP, KERKKAMP.)

meerdering der gronden zouden profiteren, dat voordeel niet mogen hebben, maar dat door onteigening van deze gronden, de aanleg van den nieuwen verbindingsweg zou moeten worden bekostigd. Dat is een enkel voorbeeld. Een zekere analogie kan in dit geval niet worden ontkend. Doch ik wil de zaak ook wel wat scherper stellen. Ik stel mij voor, dat een bepaalde stadswijk hygiënisch wordt verbeterd, dat men een nieuwe rioleering aanlegt, en zorgt voor goede afwatering, een goede vuilweghaling e.d., en dat daardoor ook weer nieuwe, hogere waarde aan den grond in dat stadsdeel wordt geschonken. Ik kan mij voorstellen dat er scholen en ziekenhuizen worden gebouwd, ook al weer redenen die strekken tot waardevermeerdering van de gronden in de buurt. Om al die redenen zou men kunnen zeggen: daar moet men toch maar onteigening toepassen, want door dien grond aan de gemeente te brengen, dekt men meteen de kosten voor aanleg van al die verbeteringen. Mijnheer de Voorzitter, als wij dien weg opgaan, gaan wij aardig in de richting van den socialistischen heilsstaat. Er zit al zelfs een heel klein beetje communisme in. Ik zeg niet, dat de heer Van Helsdingen communistische opvattingen huldigt, maar ik wijs er slechts op, dat als men dezen weg inslaat, men niet kan zeggen waar de grens ligt. Als men dan, zooals de heer Van Helsdingen blijkbaar wil, bepaalde maatregelen toepast, ontstaan door overwegingen van algemeen belang, en aanneemt dat het dan geoorloofd is, onteigening toe te passen omdat door die maatregelen waardevermeerdering van den grond heeft plaats gehad, en daardoor de middelen kunnen worden gevonden om de kosten van de maatregelen van algemeen belang te dekken, dat zet men ruim de deur open voor het ..... aantasten van het m.i. toch nog steeds de grondslagen van onze samenleving uitmakende eigendomsrecht. Ook dien weg kan ik niet volgen. Ik wil het hierbij laten, Mijnheer de Voorzitter.

De heer Kerkkamp: Mijnheer de Voorzitter! Op de voorbeelden zoeven door den heer Roep genoemd zal ik niet ingaan. Ik meen dit gevoeglijk te kunnen overlaten aan mijn medelid den heer Van Helsdingen, wiens naam speciaal daarbij genoemd is. Maar ik wil wel zeggen, dat ik mij geheel kan vereenigen met wat de heer Van Helsdingen in eersten termijn heeft gezegd, op gevaar af, dat de heer Roep mij eveneens indeelt bij socialisten of communisten.

Ik zou alleen even tegenover den heer Kan een enkel punt willen recht zetten, daar hij mij verkeerd begrepen of verstaan heeft. Het is geenszins mijn bedoeling geweest om de stelling te verkondigen, dat ten bate van de gemeenschap nadeel zal moeten worden toegebracht aan den particulier. Ik heb alleen betoogd, dat hier sprake is van extra-voordeel en dat het ongewenscht is, de personen, die toevallig in de te onteigenen strooken wonen een extra-voordeel toe te kennen en de gemeenschap die de kosten draagt, er niet van te laten profiteren. In dat geval zou het een voordeel zijn voor enkele ingezetenen en niet voor alle gemeentenaren.

Onteigening ten name van stadsgemeente Meester-Cornelis.

(VAN HELSDINGEN.)

De heer Van Helsdingen: Mijnheer de Voorzitter! De heer Roep heeft ons zooveel voorbeelden gegeven van dreigende consequenties, dat ik er niet aan kan denken die hier alle te bespreken. Ik wil mij slechts tot een enkele bepalen. Waar gaan wij heen, vraagt den heer Roep, gesteld er wordt ergens een school gebouwd, waardoor de huizen in de omgeving van die school meer waard worden, en de gemeente zich daardoor geroepen zou achten een onteigening toe te passen? Maar dan kent de heer Roep de beteekenis en het karakter der zône-onteigening niet. Want die is deze, dat men zich niet bepaald tot één gedeelte uitsluitend, maar dat men iets verder gaat en een geheele zône onteigent om de uitvoerende autoriteit mede te doen genieten van de waardevermeerdering, die van die gronden het gevolg is. Bij den bouw van een school is van onteigening nooit sprake. Zoo zou men ten opzichte van ziekenhuizen en rialeering hetzelfde kunnen zeggen waarbij eveneens heelemaal geen onteigening ter sprake komt. De voorbeelden, die de heer Roep heeft aangehaald, bewijzen dan ook niet zoo heel veel.

Wat het punt betreft, dat de heer Koesoemo Oetoyo nog even naar voren heeft gebracht, nl. de hoogte van de aangeboden prijzen van de gronden, en dat de gemeente nog wat meer had kunnen toegeven, daarover heb ik in eersten termijn al gezegd, dat dit punt gevoegelijk buiten het debat had kunnen zijn gelaten. Ik zou er den heer Koesoemo Oetoyo op willen wijzen, dat de wet reeds een rem voor een te laag aanbod heeft aangelegd, door te bepalen, dat degeen, die te weinig heeft geboden — wanneer dus in dit geval de taxatië tenslotte hooger uitvalt dan het bod, dat door de gemeente is gedaan — ook de kosten van het geding heeft te betalen, zooals ook hij dat doen moet, die te veel heeft gevraagd.

Wij hebben hier niet te maken met een zuiver civiel rechtelijke kwestie. Er kan dus niet gezegd worden, dat degeen, die het proces verliest, de kosten heeft te betalen. De door mij genoemde bepaling is speciaal als een soort rem in de wet ingelascht. Er is bepaald, dat degeen, wanneer iemand het instituut van onteigening toepast, die door aanbod of weigering noodzaakt van dat instituut gebruik te maken, ook de onkosten zal hebben te dragen. En die kunnen zeer belangrijk zijn, daar de onteigening soms gaat over kleine bedragen. Ik herinner er aan, dat b.v. eenige jaren geleden in de Javasehe Courant een onteigening is gepubliceerd van Inlandsche gronden van *f* 25, *f* 30 en *f* 40 per bouw: dat hangt geheel af van de ligging van de gronden.

Het feit, dat toen de Inlanders te veel hadden gevraagd, zoodat het instituut van onteigening noodzakelijk moest worden toegepast, heeft tot gevolg gehad, dat de menschen, die slechts *f* 25 schadevergoeding konden krijgen, nu $\pm$ *f* 200 aan kosten van het geding hadden te betalen. De aangehaalde bepaling nu dient om te voorkomen, dat te lichtvaardig tot het in gang brengen van het instituut van de onteigening wordt overgegaan. De bedoeling daarvan is, dat de onteigeningsprocedure als het ware aan beide partijen een drang geeft om tot overeenstemming te komen.

(VAN HELSDINGEN, KAN, DIR. VAN B. B., KOESOEMO OETOYO.)

Zoo zal de gemeente Meester-Cornelis in dit geval niet dadelijk deze procedure toepassen doch zich — hetgeen de wet trouwens wil — wel in verbinding stellen met de betrokken eigenaren om tot een minnelijke schikking te komen.

De heer Kan: Mijnheer de Voorzitter! Ik zou alleen het volgende nog willen zeggen. Ik neem gaarne acte van de misvatting door mij zooeven naar voren gebracht van hetgeen de heer Kerkkamp heeft bedoeld. Ik sta in deze kwestie principieel natuurlijk aan de zijde van den heer Roep, in zooverre, dat ik mij er tegen zal verzetten, indien een onteigeningswet in het leven zou worden geroepen alleen, om een gemeente instaat te stellen, winst te halen uit de exploitatie van de te onteigenen terreinen. Doch in casu is dit in het geheel niet de bedoeling. Door hetgeen ik zooeven heb gezegd en wat nader is verduidelijkt door den heer Van Helsdingen, is wel duidelijk aangetoond dat er een voldoende rem aanwezig is en ook voldoende soepelheid is voor de eene partij, dus de gemeente om niet al te krap te zijn met de taxatie van gronden, die onteigend moeten worden, waarbij dan ook wel wat meer in rekening zal worden gebracht, dan de momenteele waarde van de gronden, alvorens men overgaat tot een procedure.

Het is daarom, dat ik met een gerust hart mijn stem zal geven aan het ontwerp van de Regeering.

De heer Mühlenfeld, directeur van Binnenlandsch Bestuur: Mijnheer de Voorzitter! Ik wensch alleen nog op te merken, dat de vrees, dat men zal zeggen: waar gaan wij heen, waar is de grens, niet behoeft te bestaan. Het instituut zal natuurlijk zeer beperkt worden toegepast en wanneer er vreemde voorstellen zouden komen van gemeenteraden, met welke voorstellen de Regeering zich niet zou kunnen vereenigen, dan zal de Regeering daarop natuurlijk niet ingaan:

De heer Koesoemo Oetoyo: Dat blijkt hier in elk geval niet.

De Voorzitter: Het woord is thans aan den heer Koesoemo Oetoyo.

De heer Koesoemo Oetoyo: Mijnheer de Voorzitter! Ik wil alleen nog het volgende opmerken, dat wanneer de gemeente in dit geval inkomsten zou willen hebben van de begraafplaats, zij die o.a. vanzelf indirect zal krijgen door de verhooging van de belasting voor de perceelen die aan den toegangsweg tot de begraafplaats zijn gelegen doordat zij een hoogere waarde hebben verkregen.

Verder zou ik nog op het volgende willen wijzen naar aanleiding van hetgeen de heer Van Helsdingen heeft gezegd, dat degeen die de oorzaak is geworden van de toepassing van het onteigeningsinstituut, de proceskosten zal moeten betalen. Ik acht dit juist des te gevaarlijker voor de Inlandsche bevolking, wanneer dit in toepassing wordt

11de VERGADERING — DONDERDAG 31 OCTOBER 1929.

Onteigening ten name van stadsgemeente Meester-Cornelis. — Idem ten name stadsgemeente Batavia. — Idem ten name stadsgemeente Meester-Cornelis. — Uitbreiding bevoegdheid Dir. B. B. tot vervallenverklaring van erfpachtsrechten.

(KOESOEMO OETOYO, VOORZITTER.)

gebracht, omdat die Inlandsche bevolking dan het gevaar loopt de proceskosten te moeten betalen. Ik zou er daarom bij de Regeering op willen aandringen de middelen tot onteigening zoo schaars mogelijk toe te passen.

Aan de orde is de stemming over het amendement-Koesoemo Oetoyo (Ond. 42 — Stuk 6).

Het amendement-Koesoemo Oetoyo wordt in stemming gebracht en verworpen met 7 stemmen vóór en 11 stemmen tegen.

Vóór stemmen de heeren: Ali Moesa, Soejono, Dwijosewojo, Roep, Mandagie, Soekawati en Koesoemo Oetoyo.

Tegen stemmen de heeren: Koesoemo Joedo, Bruineman, Kerkkamp, s'Jacob, Van Helsdingen, Middendorp, Fruin, Kan, Blauw, De Hoog en de Voorzitter.

De ontwerp-ordonnantie wordt zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De Voorzitter: Ik stel voor, thans eenigen tijd te pauzeeren. Ik deel den heeren mede, dat op verzoek van een der leden de behandeling in de commissies van Ond. 77, houdende subsidie-regeling voor opiophagenbestrijding, wordt uitgesteld en tevens die van de beide andere onderwerpen, die ik mij had voorgesteld vandaag in de commissies te doen behandelen. De commissie-behandeling van deze onderwerpen zal plaats hebben de volgende week, zoodat na de pauze uitsluitend zullen worden behandeld de nog op de agenda der openbare beraadslaging voorkomende onderwerpen 50, 52, 53 en 54.

De notulen van de vorige openbare vergadering, welke ter inzage hebben gelegen, worden goedgekeurd.

De vergadering wordt te 11.12 uur v.m. geschorst en te 11.30 uur v.m. hervat.

De Voorzitter: Aan de orde is de behandeling van de ontwerp-ordonnantie tot verklaring, dat het algemeen nut onteigening vordert ten name van de stadsgemeente Batavia van eigendommen in die gemeente, noodig voor de uitbreiding van de pasar Senen (Ond. 50).

De ontwerp-ordonnantie tot verklaring dat het algemeen nut onteigening vordert ten behoeve van de stadsgemeente Meester-Cornelis van erfelijke individuele bezitsrechten op gronden binnen die gemeente, noodig voor den aanleg van een afvoerleiding (Ond. 54).

(KERKKAMP, DIRECTEUR VAN B. B.)

Deze ontwerp-ordonnanties worden achtereenvolgens zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De Voorzitter: Aan de orde is de behandeling van de ontwerp-ordonnantie tot aanvulling van de ordonnantie van 12 Juli 1923 (Staatsblad No. 358), ten einde de bevoegdheid tot vervallenverklaring van erfpachtsrechten verleend vóór de inwerkingtreding van de ordonnantie in Staatsblad 1913 No. 699 over te dragen aan den directeur van Binnenlandsch Bestuur (Ond. 52).

De heer Kerkkamp: Mijnheer de Voorzitter! Tegen de bij dit ontwerp aan den directeur van Binnenlandsch Bestuur toegekende uitbreiding van bevoegdheid heb ik niet het minste bezwaar. Ik zou echter van deze gelegenheid gebruik willen maken om er bij dezen Regeerings-gemachtigde op aan te dringen de bepalingen betreffende de vervallenverklaring van gronden in erfpacht uitgegeven zoo streng en zoo scherp mogelijk toe te passen.

Ik heb o. a. het oog op artikel 11 en artikel 13 van de betreffende ordonnantie. Het feit doet zich voor, dat in de buitengewesten reeds jarenlang groote uitgestrektheden grond braak liggen, omdat daarvoor niet de laatst ingevoerde bebouwingsclausules gelden, zoodat dientengevolge soms honderdduizenden bouws ongebruikt blijven, wat tot onaangenaamheden met de bevolking aanleiding geeft. De bevolking nl. gaat er na zekeren tijd toe over om aanplantingen aan te leggen. Dit wordt jarenlang getolereerd; daar ontstaan zelfs, zooals ik voorbeelden ken, geheele koffietuinen door de bevolking aangelegd. Maar op een gegeven moment wordt het erfpachtsrecht van zulke gronden overgedragen aan iemand, die het werkelijk wenscht uit te oefenen en den grond wil bebouwen. Dan is de kwestie reeds een jaar of tien of soms veel ouder en wordt de bevolking plotseling voor het feit gesteld, dat zij ten onrechte die aanplantingen heeft aangelegd en wordt zij van den grond verjaagd.

Dit geeft aanleiding tot groote onaangenaamheden en veel gerechtvaardigde klachten van de zijde der bevolking, zoodat ik er bij den Regeerings-gemachtigde op zou willen aandringen dat, wanneer de erfpachter in gebreke blijft zijn erfpachtsverplichtingen na te komen, van regeeringszijde er zoo spoedig mogelijk toe wordt overgegaan de toegekende rechten vervallen te verklaren.

Het spreekt vanzelf, dat waar die rechten voor een tijdsduur van 75 jaar toegekend zijn zonder een bebouwingsclausule er niet veel aan te doen is, dat bebouwing wordt nagelaten, maar hier staat tegenover, dat dan ook de Regeering niet kan worden belet om zoo scherp mogelijk de Haar toegekende rechten toe te passen. En op die scherpe toepassing wilde ik bij deze aangelegenheid aandringen.

De heer Mühlenfeld, directeur van Binnenlandsch Bestuur: Mijnheer de Voorzitter! Ik kan volstaan met me-

11de VERGADERING — DONDERDAG 31 OCTOBER 1929.

Uitbreiding bevoegdheid Dir. B. B. tot vervallenverklaring van erfpachtsrechten. — Aanwijzing credietinstellingen t. b. waarvan credietverband vergund is.

(DIRECTEUR VAN B. B., BRUINEMAN.)

de te deelen, dat de Regeering natuurlijk erkentelijk is voor den door den heer Kerkkamp gegeven raad en dat Zij in het algemeen ook wel dezelfde opvatting huldigt als de heer Kerkkamp.

Het is echter inderdaad in heel veel gevallen buitengewoon moeilijk bij de oudere perceelen op te treden. Gedurende een zeker aantal jaren moet de canon niet betaald zijn, — vóór 1905 was dat 5 achtereenvolgende jaren, na 1905 nog maar 5 jaren en na 1903 nog maar 3 jaren — wanneer die omstandigheid bestaat, kan men ingrijpen, maar dat is in betrekkelijk weinig gevallen zoo, want er wordt in den regel wel voor gezorgd, dat men onder die bepaling niet valt.

Ik wil echter wel verklaren, dat wanneer door het ontstaan van zeer duidelijke misstanden opgetreden kan worden, niet gearzeld zal worden op te treden.

Ik dank U, Mijnheer de Voorzitter!

De ontwerp-ordonnantie wordt zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De Voorzitter: Aan de orde is de behandeling van de ontwerp-ordonnantie tot nadere aanvulling van de ordonnantie van 17 December 1909 (Staatsblad No. 585), houdende o. m. aanwijzing van de credietinstellingen, ten behoeve waarvan de vestiging van crediet-verband vergund is (Ond. 53).

De heer Bruineman: Mijnheer de Voorzitter! Ik behoer tot de leden, waarvan in de derde alinea van het Gedelegeerdenverslag melding wordt gemaakt, de leden nl., die ernstig bezwaar hadden tegen de aanwijzing van de Bank Nasional Indonesia als een instelling te wier behoeve crediet-verband mag worden gevestigd.

Ik moet er echter de opmerking bij maken, dat zooals de passage hier luidt, zij niet geheel en al mijn meening weergeeft en dat die meening juist zou worden weergegeven door de woorden, „dat bezwaar werd gemaakt tegen de aanwijzing van een particuliere bankinstelling als een instelling te wier behoeve crediet-verband mag worden gevestigd”.

Het gaat hier dus — en dat wil ik hier speciaal vooral naar voren brengen — in het geheel niet om de Bank Nasional Indonesia, het gaat om een particuliere bank als zoodanig, die een faciliteit zou krijgen, welke tot dusverre alleen verleend is — bij mijn weten althans — aan semi-officieele instellingen zooals de Volkseredietbanken.

Ik heb mij na dien echter afgevraagd, of ik er verstandig aan doe deze bezwaren te handhaven in den vorm, waarin ik ertoe medegewerkt heb, dat zij in het Gedelegeerdenverslag opgenomen zijn, en wel op grond van deze overweging, dat er in de Inlandsche maatschappij blijkbaar behoefte bestaat — althans, men zou den indruk krijgen, dat die behoefte bestaat — dat er meer dan tot dusverre crediet-

(BRUINEMAN.)

faciliteiten worden verleend ook door andere dan semi-officieele lichamen.

Ik heb mij afgevraagd, of het wel wenschelijk is aan dat verlangen meer hinderpalen in den weg te leggen dan absoluut noodzakelijk is. Te meer werd ik in deze tweede overweging versterkt door de contrôlemaatregelen, die de Regeering zich voorstelt te nemen. Ik lees b.v. in art. 1 sub 1, dat als voorwaarde wordt gesteld:

„dat de bank van credietverband uitsluitend gebruik zal maken ter verzekering harer vorderingen, doch niet om zich zijdelings het bezit der bezwaarde goederen te verzekeren”.

De bedoeling van de contrôle-maatregelen is dus, dat de bank alleen zekere aanspraken zal hebben, waardoor zij de door haar verleende credieten binnen zal krijgen. Maar nu vraag ik mij af, hoe dit op een bepaald moment zal moeten gebeuren. Wanneer op een gegeven oogenblik bv. een Volkseredietbank het geld, dat zij heeft uitgeleend, niet kan binnenkrijgen en tot executie wordt overgegaan, kan zij komen te staan voor een sabotage van de vendutie.

Het is dan ook, als ik goed ben ingelicht geen zeldzaamheid, dat de Volkseredietbank in zulk een geval moet overgaan tot de aanstelling van een strooman, een employé van die bank, tot het opkopen van den grond, die geëxecuteerd wordt, omdat er anders door een samenspanning van den betrokkene met zijn vriendjes — de eenigen die op zoo'n vendutie komen — geen mogelijkheid bestaat het geld terug te krijgen. Ik vraag mij af, hoe in dergelijke omstandigheden zoo'n particuliere bank moet werken. Wanneer zij geen strooman aanwendt, krijgt zij haar geld niet terug; doet zij het wel, dan zondigt zij tegen de voorwaarde, waaronder de vergunning is verleend. Ik geloof dus niet, dat een particuliere bank in dit opzicht erg gunstig en nuttig zal kunnen werken, noch in haar eigen belang, noch in het belang van de credietnemers. Dat er heel veel terecht zal komen van dit werk, kan ik dus in de eerste plaats al niet aannemen.

Er zijn echter nog eenige andere punten, deze aangelegenheid betreffende, die mij getroffen hebben. Er is aan de Regeering gevraagd, of Zij zich ervan bewust is, dat Zij door het zetten van een eersten stap, op dezen weg nl. den weg van het verlenen van bepaalde faciliteiten aan een particuliere bankinstelling, die weliswaar door Inlanders is opgericht, maar die precies dezelfde rechtspersoonlijkheid heeft als alle andere bankinstellingen, om het even of die zijn opgericht door wel- of niet-Europeanen, onder bepaalde omstandigheden dezelfde faciliteiten aan andere bankinstellingen zal moeten verlenen, die zich aan precies dezelfde contrôle-maatregelen willen onderwerpen als de Bank Nasional Indonesia. Daarop krijgen wij van de Regeering ten antwoord:

„De Regeering is zich bewust, dat aanneming van het ontwerp tot consequentie heeft, dat onder bepaalde omstandigheden ook aan andere Europeesch-rechtelijke credietinstellingen het verkrijgen van credietverband zal moeten worden toegestaan voorzover zulks in het belang moet worden geacht van de cre-

Aanwijzing credietinstellingen t. b. waarvan credietverband vergund is.

(BRUINEMAN, FRUIN.)

dietbehoevenden en van de bevordering van de zelfwerkzaamheid der Inheemschen, ieder geval zal daarbij op zich zelf moeten worden beschouwd".

Ik heb de clause „voorzoover zulks in het belang moet worden geacht van de credietbehoevenden" in het ontwerp niet aangetroffen. Moet ik dus aannemen, dat de aan de Bank Nasional Indonesia verleende faciliteit ook onder die beperkende bepaling valt en dat daaraan bij het opmaken van het ontwerp niet gedacht is?

„Ieder geval", zegt de Regeering, „zal daarbij op zichzelf moeten worden beschouwd". Goed, maar in de volgende alinea der Memorie van Antwoord wordt er „een Chineesche bank" bijgehaald — ik weet tusschen twee haakjes niet wat een Chineesche bank is; zulk een bank is een zelfde rechtspersoon als de Bank Nasional Indonesia of de Factorij of welke andere bank ook — en zulk een bank zou, zegt de Regeering, dergelijke faciliteiten niet kunnen verkrijgen, omdat het „te ver zou gaan". Dit is mij niet duidelijk, Mijnheer de Voorzitter. Indien ieder bezwaar, dat tegen het toekennen van faciliteiten aan een particuliere bankinstelling, om credieten te verleen aan de Inlandsche bevolking, waaraan gevolgen verbonden zijn, ongegrond moet worden geacht, moet dit het geval zijn ten aanzien van welke bankinstelling ook, ongeacht of de oprichters Inlanders, Chineezen of Europeanen zijn. Dit geldt te meer, waar — indien ik goed ben ingelicht — de Bank Nasional Indonesia een bank is, waarvan de aandeelen aan toonder gesteld zijn, zoodat men dus op een bepaald moment evenmin als bijvoorbeeld van de aandeelen der Factorij weet, in wier handen die aandeelen zijn, en of het dus juist is op een bepaald moment te spreken van een Indonesische bank dan wel of men moet spreken van een Europeesche bank, die naar de façade Indonesisch wordt genoemd.

Ik zou dus gaarne van den geachten Regeeringsgemachtigde willen vernemen — en zal daarvan mijn stem vermoedelijk laten afhangen — of inderdaad aan andere banken, die dezelfde rechtspersoonlijkheid bezitten als de Bank Nasional Indonesia en die zich aan precies dezelfde voorwaarden wenschen te onderwerpen, op een bepaald moment desgewenscht dezelfde faciliteiten zullen worden verleend als nu aan de Bank Nasional Indonesia, om het even of het uithangbord van de bank Europeesch, Chineesch of Inlandsch is.

De heer Fruin: Mijnheer de Voorzitter! Ik behoort tot diegenen, die de oprichting van grootere bedrijven van inheemsche zijde van harte toejuichen. Indien bijvoorbeeld deze Bank Nasional Indonesia tien jaar geleden ware opgericht en zij er in geslaagd ware, winst te maken en dan een deel van de winst in den vorm van tantièmes aan het personeel zou hebben uitgekeerd, dan ben ik overtuigd, dat bij de behandeling onlangs van de ordonnantie betreffende de vennootschapsbelasting het amendement-Dwidjosewojo achterwege zou zijn gelaten en dat er hoogstens zou zijn geweest een amendement-Middendorp, dat met groote meerderheid van stemmen zou zijn verworpen. Ik begin met deze

Handelingen. Zittingsjaar 1929—1930.

(FRUIN.)

inleiding om te laten zien, dat ik inderdaad niet onsympathiek sta tegen de oprichting van dergelijke bedrijven van inheemsche zijde.

Dat neemt niet weg, dat het voorliggend ontwerp bij mij enkele bezwaren ontmoet. In de eerste plaats heb ik dan dit bezwaar, dat hier aan een op Westersch recht gegronde naamlooze vennootschap Inlandsche rechten worden toegekend ter verzekering van haar vorderingen. Het komt mij voor, dat deze mengeling van rechten niet buitengewoon gelukkig is. Men heeft nu eenmaal bij de oprichting van deze bank een bepaalden vorm gekozen, maar met dien vorm accepteert men niet alleen de voordeelen maar ook de nadelen daarvan en wat ik nu als bezwaar heb tegen de oprichting van deze bank is, dat zij wel de voordeelen van een naamlooze vennootschap wil genieten, maar daarbij niet wil afzien van een recht, dat tenslotte niet op Westersche instellingen is gegrond.

Daartegen is aangevoerd, dat dit niet de eenige bank is, aan welke een dergelijk voorrecht wordt toegekend en daarbij is als voorbeeld genoemd de volkscredietbanken, die ook credietverband kunnen vestigen ter beveiliging van vorderingen van gelden, die zij hebben geleend. Het komt mij voor, dat die vergelijking toch niet geheel juist is en ik geloof, dat de heer Bruineman dit al met een enkel voorbeeld heeft aangetoond. Volkscredietbanken zijn semi-officieele lichamen, omringd door heel veel waarborgen en beperken zich bovendien tot een klein gebied en dat is wat voor mij hier op dit moment het zwaarst weegt. Ik zou de vraag willen stellen of er, waar deze bank haar gebied uitstrekt over geheel Java, inderdaad voldoende waarborg is, dat credietnemers op dezelfde wijze zullen worden behandeld als bv. bij de volkscredietbanken. Het is nog niet zoo lang geleden, dat in den Volksraad een mijner geachte medeleden als bezwaar tegen de naamlooze vennootschap noemde, dat de leden van het personeel daar meer worden beschouwd als nummers. Ik heb dat bezwaar niet geheel kunnen deelen, maar ik zou het thans willen aanhalen als een bezwaar tegen deze bank. Als men tegenover elkaar stelt de volkscredietbanken, die zetelen in een bepaald ressort en wier werkzaamheid zich uitstrekt alleen tot dat ressort, dan is het duidelijk, dat bij het geven van crediet niet alleen, maar ook bij het executeeren rekening zal worden gehouden met de persoonlijke omstandigheden van de credietnemers. Een bank echter, die geen persoonlijk contact heeft met de bevolking en wier werkzaamheden zich uitstrekken over geheel Java, zal de neiging hebben de credietnemers veel eerder te beschouwen als nummers, die hebben te betalen en die, zoo ze niet betalen, moeten worden geëxecuteerd.

Mijn bezwaren tegen dit ontwerp zijn niet tot dit punt bepaald. Heb ik de zaak goed begrepen, dan wordt de onderhavige vergunning toegekend, omdat het hier betreft een vereeniging van Inlandsche personen, die zich hebben vereenigd in een naamlooze vennootschap. Nu heeft de heer Bruineman medegedeeld, dat hier aandeelen aan toonder zouden worden uitgegeven, die handelbaar zijn en dus ook in handen kunnen komen van Europeanen, Chineezen

Aanwijzing credietinstellingen t. b. waaryan credietverband vergund is.

(FRUIN, MIDDENDORP.)

of welke andere bevolkingsgroep ook. Ik weet niet of hij in dit opzicht goed is ingelicht.

De heer Bruineman: Ik heb de inlichtingen van de Centrale Kas.

De heer Fruin: De inlichting, die ik heb, luidt aldus, dat men de zaak in dezen vorm zou gieten, dat de aandelen uitsluitend in handen zouden mogen komen van Inlanders.

Dit is in ieder geval een kwestie, die de Regeering waarschijnlijk zal kunnen oplossen en waarop Zij antwoord zal kunnen geven. Waar hier echter dit speciale recht wordt toegekend, juist omdat het hier betreft een vennootschap met Inlanders als aandeelhouders — want anders was er toch werkelijk geen aanleiding, om dit Inlandsche recht toe te kennen — daar komt het mij voor, dat zoo iets in de eerste plaats in de statuten zal moeten zijn vermeld en bovendien dat, wanneer de Regeering deze vergunning wil geven, Zij er zich niet toe zal kunnen bepalen, den naam te noemen van de bank, waarom het hier gaat, maar ook heeft te verwijzen naar de bestaande statuten. Immers, gebeurt dat niet, dan zal deze bank te allen tijde het recht hebben, haar statuten te wijzigen en niemand zal deze statuten-wijziging kunnen weigeren, tenzij er bepaalde redenen aanwezig zijn, die hier niet terzake dienende zijn. Naar mijn idee zal de Regeering nooit b.v. op grond van het feit, dat ook Europeanen en Chineezers aandeelhouders zijn, de vergunning kunnen intrekken, omdat Zij de vergunning eenvoudig eenmaal heeft verleend alleen aan de Bank Nasional Indonesia zonder eenige verdere beperking, zoodat deze bank volkomen het recht blijft behouden, haar statuten te wijzigen op de wijze, zooals zij dat zelf wil. Mocht de Regeering een andere meening zijn toegedaan en mocht Zij meenen, dat langs indirecten weg toch wel iets kan worden gedaan en dat Zij tenslotte toch het recht heeft de vergunning in te trekken, dan zou ik er op willen wijzen, dat dit niet zoo gemakkelijk zal gaan, omdat het duidelijk is, dat men, wanneer eenmaal een dergelijke vergunning is gegeven, de aandeelhouders, die met de statuten-wijziging een volkomen rechtmatige daad hebben verricht, niet kan dupeeren, door de zekerheid voor hun vorderingen waardeloos te maken.

Tenslotte zou ik nog de opmerking willen maken dat ik het betreurt, dat deze bank met speciale waarborgen moet worden omgeven. Ik zou het zooveel mooier hebben gevonden, wanneer wij hier zouden hebben gekregen een van inheemsche zijde opgerichte bank die, evenals dit het geval is met de Chineesche banken, den concurrentiestrijd met de Westersche banken ten volle zou hebben aangedurfd. Dan pas zou zijn gebleken en in de toekomst kunnen blijken, welke waarde aan het Inlandsche initiatief in deze kan worden toegekend.

De heer Middendorp: Mijnheer de Voorzitter! Met deze ontwerp-ordonnantie wordt in beginsel een belangrijke stap gedaan. Het belangrijke hiervan is niet ge-

(MIDDENDORP.)

legen in het feit, dat het recht van credietverband te mogen vestigen wordt verleend, aan de Bank Nasional Indonesia, want dat credietverband is reeds eerder ingesteld en aan banken gegeven n.l. aan z.g. afdelingsbanken. Het belangrijke is hierin gelegen, dat we hier te doen hebben met een economisch verschijnsel, dat moet worden gezien in het typische milieu, waarin wij op het oogenblik verkeer en dat juist in deze dagen onze speciale aandacht vraagt.

Uit hetgeen de voorgaande sprekers hebben opgemerkt krijgt men den indruk, dat de ernstige bezwaren van den heer Bruineman — die hij intusschen, als ik het goed heb begrepen, heeft laten varen — en de ernstige bezwaren van den heer Fruin, welke hij heeft gehandhaafd, voornamelijk hun grond vinden in het feit, dat beide heeren deze aangelegenheid niet zien in het verband, waarin zij moet worden gezien.

Wij hebben allen de zekerheid, dat het in deze koloniale maatschappij voor Europeanen, die b.v. Europeesche grondrechten dan wel rechten op woningen bezitten, heel gemakkelijk is, op zulk een vast goed een hypotheek te vestigen.

Wij hebben daarnaast te beseffen, dat Inlanders die Inlandsche rechten op hun gronden hebben, zich niet van een hypotheekrecht kunnen verzekeren, tenminste niet als regel. Het is natuurlijk mogelijk, dat Inlanders in groote steden bv. eigendomsrechten hebben, dan kan een Inlander ook hypotheek op zijn grondrechten krijgen. Maar als regel kunnen wij zeggen, dat de 50 millioen inheemschen hier van hypotheekrecht verstoken zijn. Zij verkeer en in de nadeelige positie, dat zij hun grond — daarop komt het hier tenslotte neer — verpanden kunnen. Die verpanding heeft dit groote nadeel, dat de schuldeischer het vruchtgebruik van den grond krijgt en dit heeft tengevolge verarming van den schuldenaar. Grond is het voornaamste kapitaal, dat in het bezit van de inheemschen is en het feit, dat de Inlander zoo moeilijk of heelemaal geen hypotheekrecht op zijn grond kan krijgen heeft o.a. tot gevolg, dat de grondprijs hier abnormaal laag is voor grond, die in handen is van inheemschen. Daaraan heeft men tegemoet willen komen en wel in 1908 door het credietverband in te stellen. Ik zou even willen wijzen op de considerans van de betreffende ordonnantie waarbij dat Koninklijk Besluit afgekondigd is. Daarin staat:

„Overwegende, dat de behoefte is gebleken aan een rechtsinstituut waardoor Inlandsche credietnemers in staat gesteld worden om aan credietgevers een met hypotheek overeenkomende zekerheid te verschaffen op sommige hunner niet voor hypotheek vatbare goederen, onder den naam van Credietverband .....” enz.

Dat is dus het doel der instelling van het credietverband geweest. Daarbij is in artikel 38 vastgesteld, dat bij ordonnantie kan bepaald worden, in welke streken credietverband, alleen ten behoeve van bij ordonnantie aan te wijzen credietinstellingen, kan worden gevestigd. Wij hebben toen in 1909 gekregen Staatsblad 588, dat bepaalde: Geen credietverband kan gevestigd worden in Solo, Djokja en de buiten-

Aanwijzing credietinstellingen t. b. waarvan credietverband vergund is.

(MIDDENDORP.)

gewesten, althans daarop kwam het vrijwel neer. Dus in de andere gewesten op Java kan credietverband verleend worden, maar alleen ten behoeve van op te sommen credietinstellingen. Dat zijn in de praetijk de afdeulingsbanken geworden.

Dus nu verkeeren de inheemschen in den nadeeligen toestand, dat particulieren geen hypotheek op Inlandsch grondbezit kunnen geven, n.l. op het normale *Inlandsche grondbezit*, het uitzonderlijke eigendomsrecht, wat ik zooeven noemde, in de groote steden, laat ik buiten beschouwing. Wij hebben ook te constateeren de abnormaliteit, dat andere banken dan de afdeulingsbanken tot nu toe geen hypotheek, om het credietverband zoo maar eens te noemen, aan de bezitters kunnen verleen. Om dat nadeel te onderwerpen zou ik zeggen — en dan denk ik vrijwel geheel in den geest van den heer Bruineman —: geef dat recht ook aan andere banken. Ik zou zelfs willen zeggen, — maar dat is hier niet aan de orde: geef dat recht ook aan particulieren, d.w.z.: zorg, dat er hier een Inlandsche hypotheekmogelijkheid komt. Maar om bij de banken te blijven zou ik willen zeggen: Geef ook dit recht tot vestiging van credietverband aan andere banken, ook aan Chineesche en Europeesche banken, als ge ze dan zoo wilt noemen, in verband met hetgeen de heer Bruineman zooeven gezegd heeft.

Het doet er niet toe, wie de aandeelen aan toonder in handen hebben. Ik zou dat zelfs in het belang van de Inlandsche bevolking vinden, want op die wijze zou de waarde van den grond stijgen. Wij zouden echter, indien wij dit deden, nog niet ver gevorderd zijn, want als regel willen de z.g. Europeesche banken geen crediet verleen aan Inlandsche grondbezitters. Het gaat zelfs zoover, dat Inlanders, die in de groote steden eigendomsrecht hebben op gronden, indertijd moeilijk hypotheek op dat eigendomsrecht hebben kunnen krijgen, en dat er in den laatsten tijd aanwijzingen zijn, dat dit hypotheekrecht op die gronden door Europeesche banken aan Inlanders als regel niet meer verleend wordt, ja zelfs, dat dit hypotheekrecht opgezegd wordt.

Dat wil dus zeggen, dat zelfs de inheemsche bevolking, die in groote steden eigendomsrecht heeft op gronden, het belangrijk kapitaalbezit dat zij daarin heeft, b.v. voor handel of bedrijf niet productief kan maken, omdat zij daarop niet een hypotheek kan krijgen. Dat is al een groot nadeel voor de inheemsche bevolking en dat wijst er op — en nu kom ik in de richting van de bank, die thans een punt van bespreking uitmaakt — dat de Europeesche banken zich weinig gelegen laten liggen aan de credietbehoeften van de inheemsche bevolking. Nu dienen wij te erkennen, dat andere banken, afdeulingsbanken b.v., dat wel doen, doch wij dienen ook te beseffen, dat een bank als de Bank Nasional Indonesia, die voor en met de bevolking wil werken, zich meer gelegen zal laten liggen aan grondrechten van inheemschen, omdat ze normaler contact heeft met hetgeen in het volk leeft dan semi-gouvernementele instellingen als de afdeulingsbanken.

De inheemschen zijn dus op het oogenblik in het nadeel, omdat zij hun gronden niet verhypotheker kunnen, ten

minste niet als regel. Doch thans gaan wij den belangrijken stap doen, dat niet de afdeulingsbank, doch ook een particuliere bank dit recht tot het vestigen van credietverband zal verkrijgen. Nu kan ik mij begrijpen, dat men het standpunt inneemt, dat de heer Fruin zooeven heeft ingenomen en dat men gaat zeggen: vrije concurrentie. Als men echter plotseling een bestaanden toestand gaat veranderen dan kan dat revolutionaire nadeelen met zich brengen; als de bevolking er nog niet aan gewend is om op die wijze met haar gronden te handelen en men zou plotseling het recht geven aan alle particuliere Europeesche banken om credietverband te vestigen op Inlandsche bezitsrechten, zou de mogelijkheid bestaan, dat wanneer de banken zich daarop zouden gaan toeleggen, misbruik zou worden gemaakt van de economische ondeskundigheid van de inheemsche bevolking. Dat misbruik moet men zich echter niet te groot voorstellen, want er dient bedacht te worden, dat het vestigen van hypotheek in het geheel nog niet gelijk staat met vervreemding. De vervreemdingskwestie — daarmede moet men nog voorzichtiger zijn — is hier niet aan de orde. Alleen bestaat er dit bezwaar, dat een particuliere *deposito*-bank, de gronden, waarop zij credietverband heeft gevestigd, willende executeeren, bij de executie stroomannen gebruikt om indirect — dus door middel van zulke stroomannen — in het bezit te komen van de gronden, — het behoef nog niet een blijvend bezit te zijn, dat kan zelfs niet, doch het kan wel een tijdelijk bezit zijn — dus dienen de stroomannen dan om die gronden voordeelig op te koopen op oogenblikken, dat de grondeigenaar in moeilijkheden verkeert en de prijs laag is. Dat is het groote gevaar, waarvoor men te waken heeft en dat zou eerder kunnen gebeuren, wanneer algemeen de vrijheid opengelaten was om particuliere banken credietverband op Inlandsche gronden te laten vestigen.

Hoewel ik dus in beginsel geen bezwaar heb om geleidelijk te komen tot het laten vestigen van credietverband door alle Europeesche particuliere banken — in welke handen de aandeelen ook zijn — toch acht ik het noodzakelijker om een geleidelijken overgang te bewerkstelligen en dan hebben wij in de Bank Nasional Indonesia een typisch instituut, dat benut kan worden in dien overgangstijd.

Wat toch is die Bank Nasional Indonesia? Zij werkt voor het volk; maar het is zeer goed mogelijk, dat die bank eenmaal, misschien zelfs al heel snel, alleen maar voor haar eigen winst zal gaan werken en ook als bank, voornamelijk haar eigen belangen behartigende, de belangen van het volk niet zal dienen. Belangrijker is, dat de Bank Nasional Indonesia ook werkt door het volk, dat zij contact heeft met de inheemschen, het contact, dat de Europeesche banken tot nu toe missen. Ik heb een paar weken geleden persoonlijk een kijkje genomen in het Soerabajaasch milieu, en heb gezien, hoe dat milieu uitmunt door contact van de vooraanstaande inheemschen, die bij de bank geïnteresseerd zijn, met het volk. Er zijn daar b.v. door hen het laatste jaar 19 coöperatieve dorpsbankjes gesticht, tien zijn er opgericht en negen dessabankjes zijn omgezet tot coöperatieve bankjes. Ik heb het voorbeeld van deze dorpsbankjes even

Aanwijzing credietinstellingen t. b. waarvan credietverband vergund is.

(MIDDENDORP.)

noodig, omdat de Bank Nasional Indonesia, evenals de afdeulingsbanken, in steeds beter contact met de dorpsbankjes zal kunnen werken, wat in ieder geval particuliere Europeesche of Chineesche banken, om ze zoo maar eens te noemen, niet zullen kunnen doen. Dit is alweer een voordeel van de Bank Nasional Indonesia, dat de gewone banken niet hebben. Daarom is de Bank Nasional Indonesia ook een bank, die in een overgangstoestand beter benut kan worden dan andere banken.

Er zijn voor de Bank Nasional Indonesia gevaren verbonden aan het recht, dat haar zal worden gegeven. Het credietverband is eigenlijk een gevaarlijke credietvorm, vooral als de bank veel van haar kapitaal in oogsten vastlegt. Ik denk dus volstrekt nog niet optimistisch over de toekomst van de Bank Nasional Indonesia. Misschien zal het noodig zijn, dat het Bankbestuur bepaalt, dat het slechts een deel van het kapitaal zal mogen beleggen in credietverband. Een voorzichtig beleid zal dus in de eerste plaats geboden zijn.

Verder zie ik nog een groot bezwaar, gelegen in het vestigen van credietverband — ik ben nu aan het opsommen van enkele bezwaren bezig, Mijnheer de Voorzitter — door de Bank Nasional Indonesia. Wanneer deze bank zich in genoemde richting zal begeven, heeft zij een duur toezicht noodig, als zij in de dorpen wil werken, want daar zullen krachtige bedrijven moeten worden uitgezocht, wil het geld van de bank daar veilig belegd zijn.

Niettegenstaande de bezwaren, die er voor de bank aan zijn verbonden, zijn echter ook groote voordeelen voor de ontplooiing van het economisch leven der bevolking mogelijk als de bank in het bezit van dit recht of voorrecht, zooals de Regeering het in de Memorie van Antwoord noemt, wordt gesteld.

Een voornaam economisch voordeel zal zijn, als deze bank in concurrentie met de afdeulingsbanken zal werken. Dan zullen m.i. beide banken naar elkaar toegroeien, al concurrerende van elkaar leeren en op die wijze, in concurrentie, sterk worden en dat crediet geven aan het volk, waar het behoefte aan blijkt te hebben. Dan zal, wat naar ik meen ook de bedoeling is van de Bank Nasional Indonesia, deze spoedig in een wisselwerking komen te staan met de dorpscredietbanken, zooals sommige afdeulingsbanken als die van Djokja op het oogenblik. Dan bestaat voorts de kans, dat een voorzichtig economisch bankbeleid zal worden gevoerd, waarbij bank en volk baat vinden.

Ik dien in dit verband nog op iets anders te wijzen, n.l. dat de dorpsbanken in Soerabaja op het oogenblik van een gansch ander karakter zijn dan die op overig Java. Deze laatstgenoemde zijn gouvèrnementsinstellingen, terwijl de 19 dorpsbankjes, die in verschillende wijken of desa's van Soerabaja werken, op het oogenblik credietcoöperaties zijn, dus een gansch andere instelling dan de dorpsbanken, die elders op Java bestaan. Het voordeel zal ik nu niet uiteenzetten. Het is zeer belangrijk, maar juist omdat de dorpsbank te Soerabaja anders werkt dan de elders op Java gevestigde bankinstellingen, is er ook te meer reden de ank Nasional Indonesia te Soerabaja andere rechten toe te kennen dan

(MIDDENDORP, KAN.)

aan de banken buiten Soerabaja zijn toegekend, ook al als overgangsmaatregel.

Ik geloof, dat indien dit recht, dat de Regeering wil verleenen aan de Bank Nasional Indonesia, als eersten stap verleend wordt, en spoedig ook aan andere banken wordt toegekend, dit zal leiden tot een gezonden finantieel economischen toestand, waarmee de volkswelvaart zeer gebaat zal zijn.

De heer Kan: Mijnheer de Voorzitter! Ik sta tegenover het voorstel der Regeering zeer sympathiek, omdat ik daarin zie de bedoeling der Regeering een fair chance te geven aan een specifiek inheemsche instelling, om in eigen sfeer haar werk te doen, haar eigen belangen te behartigen en daarbij toch de belangen van haar eigen volk te dienen. Daarom zou ik in de eerste plaats mijn verwondering erover willen uitspreken, dat de heer Bruinemat ons via de Centrale Kas heeft meegedeeld, dat niet alleen inheemschen aandeelhouders kunnen zijn van deze instelling. Als dit waar is, Mijnheer de Voorzitter, is mijn enthousiasme niet meer zoo groot als anders wel het geval zou zijn geweest. Ik zou den geachten Regeeringsgemachtigde deze vraag willen stellen. Vindt de Regeering niet, dat door het opnemen van de eerste bepaling in de voorwaarden, voor deze instelling in zeker opzicht een fiasco wordt voorbereid? Het is den geachten Regeeringsgemachtigde bekend, dat ook eendracht onder de eigenaars van rechten mogelijk is. Wij zien b.v. dat bij venduties van pandhuizen zekere kongsies worden gevormd, waardoor de te verkoopen panden bijna geen waarde meer hebben. Acht de Regeering het niet mogelijk, dat iets dergelijks ook bij deze bank kan voorkomen, door dat bijvoorbeeld de menschen van een bepaalde dessa, hetzij door hun invloed hetzij door eendrachtig optreden menschen van buiten weten te weren en bij eventueele executie de panden slecht tegen heel kleine bedragen zullen opkopen? Dit beteekent in de praktijk de dood voor een credietinstelling, die niet de macht heeft, het pand terug te koopen en die dus al het ware aan de genade van dergelijke corporaties is overgeleverd.

Ik kan het bezwaar van den heer Middendorp niet onderschrijven, waar deze vreest dat, wanneer dit privilege wordt toegekend aan vreemde banken, in casu aan een Europeesche of misschien ook aan een Chineesche bank, een gevaar voor de bevolking dreigt. Integendeel, Mijnheer de Voorzitter! Wanneer er concurrentie is, dan zal allicht degene die crediet noodig heeft, daarbij winnen, — omdat de rentestandaard verlaagd zal kunnen worden en voordeeliger voorwaarden zullen kunnen worden bedongen.

Ik zal gaarne van den geachten Regeeringsgemachtigde vernemen, of het door mij bedoelde bezwaar niet door hen wordt onderschreven.

Verder zou ik dank willen brengen aan de Regeering waar Zij gezegd heeft, dat het in Haar bedoeling ligt, om voor de erfpachtrechten van particuliere landerijen in het bezit van Chineezers, een zoodanige regeling te treffen, dat het credietverband daarop, door de volkseredietbank te ver

11de VERGADERING — DONDERDAG 31 OCTOBER 1929.

Aanwijzing credietinstellingen t. b. waarvan credietverband vergund is.

(KAN, SOEJONO.)

strekken, mogelijk zal zijn. Ik begrijp alleen niet, Mijnheer de Voorzitter, dat de Regeering afzijdig staat, wanneer door een specifiek Chineesche bank die rechten zouden worden uitgeoefend. Ik heb hier natuurlijk het oog op een instelling die in tegenstelling met hetgeen de heer Bruineman heeft gezegd, specifiek in Chineesche handen is. Ik kan niet inzien, waarom Chineezen niet onder eigen rasgenooten zouden mogen doen, wat aan Inlanders is toegestaan.

De heer Soejono: Mijnheer de Voorzitter! Ik ben eigenlijk niet goed voorbereid thans het woord te voeren, want ik had na het antwoord van de Regeering in Haar Memorie van Antwoord niet verwacht, dat er nog eenige oppositie tegen dit voorstel zou zijn.

In de eerste plaats wil ik al dadelijk mijn sympathie en waardeering uitspreken aan het adres van de Regeering voor het initiatief, dat zij in deze heeft genomen.

Thans kom ik tot den heer Bruineman, die de vrees heeft geuit, dat wanneer de credietinstellingen, in dit geval dus de Bank Nasional Indonesia haar gronden, waarop credietverband rust, niet van de hand kunnen doen, ze niet kunnen vervreemden, zij allicht ertoe over zullen gaan een stroomaan te gebruiken. De practijk heeft echter uitgezeten, dat die vrees ongegrond is.

De heer Bruineman: De Volkscredietbanken moeten het zelf doen!

De heer Soejono: Er zijn wel gevallen van dien aard, maar het zijn groote uitzonderingen en vergeet niet, er is *contrôle*, een toezicht van Regeeringszijde. Dat geldt ook voor de Volkscredietbanken, omdat deze tenslotte, zooals de heeren Bruineman en Fruin terecht hebben gezegd, semi-officieele banken zijn. Maar niet vergeten moet worden dat het hier, wat de Bank Nasional Indonesia betreft, gaat om een eerezaak voor de Indonesische Nationalisten, die als het ware alles erop zullen zetten om het slagen van de bank zooveel mogelijk te bevorderen.

De heer Bruineman: Maar hoe moet de bank haar geld krijgen als zij niet met stroomannen werkt?

De heer Soejono: De practijk, zooals ik gezegd heb, is zoodanig, dat tenslotte de gronden wel vervreemd worden, als men maar niet te haastig te werk gaat.

De heer Bruineman: Welke practijk bedoelt U?

De Voorzitter: Er is ook nog een gelegenheid om in tweeden termijn te spreken!

De heer Bruineman: Mag ik dan niet meer interrumpeeren?

De Voorzitter: Liefst niet zooveel.

De heer Soejono: Ik heb gelukkig — in dit opzicht ben ik misschien een uitzondering onder de Inlandsche Handelingen. Zittingsjaar 1929—1930.

(SOEJONO.)

ambtenaren — in verschillende gewesten gewerkt en ik heb een intensieve bemoeienis gehad met de Volkscredietbanken, zoowel in het Bagelense als het Kediri'sche en het Pasoeroeansche. De practijk heeft uitgewezen, dat het gevaar niet zoo groot is en tenslotte is deze speciale bank een nationale eerezaak, zoodat men zijn best zal doen haar niet te laten mislukken. Wanneer de grond niet direct verkoopbaar is, zal men geduld oefenen en wachten — want de grond loopt niet weg — tot een koper komt, die er een behoorlijk bedrag voor betalen wil. Er is natuurlijk wel — dat is aan iedere onderneming — een zeker risico aan verbonden, maar ik geloof niet, dat er voldoende gronden aanwezig zijn, om dit zóó zwartgallig voor te stellen als de heer Bruineman gedaan heeft.

En dan, zooals ik reeds gezegd heb, het is een eerezaak. De bank is opgezet door een groep inheemschen, maar ook vóór de inheemschen. Het is een nationale zaak en bovendien heeft de Regeering als een der voornaamste voorwaarden gesteld, dat zij in de eerste plaats zal werken in het belang van de credietbehoevenden. Dat uit commercieel oogpunt ook met de belangen van de credietgevenden rekening wordt gehouden, spreekt vanzelf, die kunnen niet geheel op zij worden geschoven, maar de bank zal in de eerste plaats werken in het belang van de bevolking, waarvoor de Bank Nasional Indonesia als het ware ijvert.

De heer Bruineman: Maar dan is het geen bank meer, dan wordt het een liefdadige instelling!

De heer Soejono: Ik zeg ook, dat de belangen van de credietgevenden niet verwaarloosd worden. Men kan de zaken toch wel zoo regelen, dat men, ook lettende op het eigen belang, in de eerste plaats zorgt voor de belangen van de credietbehoevenden, omdat dat is de bevolking, waartoe men zelf behoort.

De heer Bruineman: Wij als Hollanders merken daar niet veel van.

De heer Soejono: Omtrent de andere banken, heeft de Regeering reeds gezegd, dat elk geval op zich zelf beoordeeld zal worden. Wanneer nu in de eerste plaats voldaan moet worden aan de voorwaarde, dat de bank werkt in het belang van de credietbehoevenden, dus in het algemeen belang van de Inlandsche bevolking, zal men die voorwaarde ook aan andere banken kunnen stellen.

De heer Fruin: Die voorwaarde is niet gesteld.

De heer Soejono: Dat staat duidelijk in de Memorie van Antwoord.

De heer Fruin: Maar zij zijn volkomen vrij te doen, wat zij willen.

11de VERGADERING — DONDERDAG 31 OCTOBER 1929.

Aanwijzing credietinstellingen t. b. waarvan credietverband vergund is.

(SOEJONO.)

De heer Soejono: Daarop kom ik straks terug bij de kwestie der statuten, dat kan ik voor een deel met U eens zijn.

Ik zou echter den heer Bruineman in overweging willen geven, zich niet al te druk te maken over alle mogelijke misbruiken, want de Regeering kan zoo noodig, zoowel preventief als repressief, direct ingrijpen en de relatie verbreken. Ik geloof dan ook werkelijk niet, dat er nog vrees behoeft te bestaan voor ongewenschte toestanden.

Dan, Mijnheer de Voorzitter, kom ik tot den heer Fruin. Ik ben blij, dat de heer Fruin het genomen initiatief toejuicht, alleen heeft hij er bezwaar tegen, dat aan een dergelijk instituut met Europeesch recht, tenslotte een credietinstelling, een verband wordt gegeven, als hier wordt voorgesteld. Dit bezwaar zou ook gelden ten aanzien van de Volkscredietbank. Nu zegt de heer Fruin, dat dit semi-officieele banken zijn, terwijl we hier te doen hebben met zuiver particuliere banken, doch deze redeneering gaat niet op, omdat, hoewel deze banken ook particuliere banken zijn, het regeeringstoezicht en de regeeringsinmenging van dien aard zijn, dat misbruiken zooveel mogelijk worden voorkomen.

Zooals reeds gezegd, het gaat hier om een eerezaak. De heer Fruin moet zich op het standpunt stellen van de oprichters dezer bank. Het zou beschamend voor hen zijn, wanneer deze instelling niet zou lukken, ook tegenover de Inlandsche bevolking in het algemeen. Het gaat erom, de Inlandsche bevolking tot zich te trekken en te winnen en zij, die dit initiatief genomen hebben, hebben dit gedaan in het belang van de Inlandsche bevolking. Men zal vergelijkingen kunnen trekken met andere credietinstellingen, zelfs met de volkscredietbanken en men zal erop kunnen wijzen, dat zij altijd coulant zijn en met allerlei factoren rekening houden, wat een voornaam propagandapunt voor de initiatiefnemers zal zijn. De gewraakte bepaling is juist gemaakt, omdat onder de Inlandsche bevolking wordt gewerkt. Wanneer de Inlandsche bevolking in het algemeen vooral andere bezittingen dan grond als kapitaal had, dan was het niet noodig credietverband op de gronden te nemen, net zoo min als het noodig is gebleken, bij de Europeesche banken, die vooral onder Europeanen werken. Dat kan de heer Fruin ook beamen. Dat is het gevolg van de praktische moeilijkheid, die ten aanzien van dergelijke banken ontstaat, omdat zij in de eerste plaats werken onder de Inlandsche bevolking en de behoefte wordt gevoeld om zekere rechten als waarborg op hun grondbezit te doen gelden.

En nu de aandelen, Mijnheer de Voorzitter. Ik weet eigenlijk niet precies hoe de toestand is, maar ik kan mij niet voorstellen, dat de aandelen aan toonder zouden zijn. Doch zelfs al zouden deze aandelen aan toonder zijn, dan zou het bestuur van deze bank, juist omdat het een nationale zaak betreft, altijd zooveel mogelijk trachten te voorkomen, dat die aandelen in handen komen van anderen dan Indonesiërs, terwijl voor het geval, dat er nog aandelen in handen van anderen of naamloze vennootschappen mochten komen, er tenslotte nog een waarborg is, n.l. dat dit alleen kan geschieden onder deze voorwaarde, dat deze bank in

(SOEJONO, DWIDJOSEWOJO.)

de eerste plaats is opgericht ten behoeve van de credietbehoevenden onder de Inlandsche bevolking.

De heer Fruin: Die voorwaarde is niet gesteld.

De heer Soejono: Ik verwijs alweer naar de statuten, daarop kom ik straks terug, maar bovendien, ik ben het in dit opzicht met den heer Fruin eens, dat ik het betwijfel, of de heer Bruineman gelijk heeft. Ik geloof niet, dat de aandelen aan toonder zijn gesteld, doch dat ze wel degelijk op naam zijn geschreven, juist omdat het hier een nationale zaak betreft.

Nu de statuten, Mijnheer de Voorzitter! Ik voel wel voor het argument van den heer Fruin om zooveel mogelijk waarborgen te hebben, dat aan deze doelstelling zal worden voldaan en daarvan niet wordt afgeweken en dat niet alleen verwezen wordt naar den naam, ook naar de statuten. Maar overigens zijn de middelen van den kant der Regeering, wat betreft de contrôle, zoowel preventief als repressief, inderdaad van dien aard, dat zich m.i. ten aanzien van de statuten niet zulke groote bezwaren kunnen voordoen.

De heer Fruin vond het jammer, — en heeft den initiatiefnemers dit verweten —, dat hierbij de hulp der Regeering is ingeroepen, dus regeeringsinmenging, doch, Mijnheer de Voorzitter, dat is toch wel vanzelfsprekend. Elke bank, die werk onder de Inlandsche bevolking en daarvoor uitsluitend werkt, zal dit alleen kunnen doen met de hulp der Regeering d.w.z. met credietverband, omdat het kapitaal der Inlandsche bevolking voor 80 à 90% uit grond bestaat. Die hulp is voor Chineesche of Europeesche banken, welke andere waarborgen kunnen eischen, niet noodig. De voornaamste waarborg van de Inlandsche bevolking is de grond; daarop is een credietverband ook voor de volkscredietbanken noodig geweest, en deze noodzakelijkheid strekt zich ook uit tot alle andere banken, die in de eerste plaats bedoelen voor de Inlandsche bevolking te werken.

Ik dank U, Mijnheer de Voorzitter.

De heer Dwidjosewojo: Mijnheer de Voorzitter! Naar aanleiding van de voorliggende ontwerp-ordonnantie voel ik mij gedrongen van deze plaats mijn erkentelijkheid te betuigen aan de Regeering voor het nemen van dezen voorgestelden maatregel. Immers, door die ordonnantie zal een der moeilijkheden, die de Bank Nasional Indonesia in haar practijk ontmoet, worden weggenomen. En deze regeeringsdaad kan ik beschouwen als een schrede in de goede richting om de zelfwerkzaamheid der inheemschen aan te moedigen en de vorming te bevorderen van een Inlandsche kapitaal-kragtige klasse, den grondslag voor een gezonde samenleving.

Het behoeft verder geen betoog dat deze welwillende en tegemoetkomende houding van de Regeering door ons, inheemschen, op zeer hoogen prijs worden gesteld. In bedoelde regeeringsdaad zie ik bovendien de uitvoering van een door Haar meer dan eens bekend gemaakt beginsel van haar bestuursbeleid om de ontplooiing van het inheemsch

11de VERGADERING — DONDERDAG 31 OCTOBER 1929.

Aanwijzing credietinstellingen t. b. waarvan credietverband vergund is.

(DWIDJOSEWOJO, DIRECTEUR VAN B. B.)

initiatief op economisch gebied aan te moedigen. Ik hoop dan ook dat deze stap in de goede richting door andere zal worden gevolgd.

Ten aanzien van hetgeen ons geacht medelid, de heer Bruineman, naar voren heeft gebracht, wilde ik het volgende zeggen. De heer Bruineman is van oordeel, dat het noodzakelijk en logisch gevolg van dezen maatregel zal zijn, dat aan de particuliere banken, met name de Europeesche en Chineesche banken, die hetzelfde doel nastreven als de Bank Nasional Indonesia, dezelfde faciliteiten zullen moeten worden verleend.

Oppervlakkig beschouwd is deze gedachtengang logisch, maar ik geloof, dat de heer Bruineman geen rekening heeft gehouden met twee feiten. Het eerste feit is, zooals door de Regeering in haar Memorie van Antwoord is verklaard, dat „slechts weinig Inlanders in het bezit zijn van voor hypotheek vatbare onroerende goederen”, hetgeen niet het geval is bij bedoelde andere bevolkingsgroepen.

Het tweede feit is het volgende. De bedoeling der Regeering, welke aan den voorgestelden maatregel ten grondslag ligt, is in de eerste plaats aanmoediging van de zelfwerkzaamheid der inheemschen. Zulk een aanmoediging hebben onze Chineesche en Europeesche medeburgers hier te lande niet noodig, aangezien zij die eigenschap, nl. de auto-activiteit, vooral op het gebied van de economie, van oudsher bezitten.

Ik dank U, Mijnheer de Voorzitter.

De Voorzitter: Mijne heeren! Ik schors thans de vergadering voor tien minuten, teneinde den Regeerings-gemachtigde de gelegenheid te geven zijn antwoord te prepareren.

De Voorzitter: Ik heropen de vergadering. Het woord is aan den Regeerings-gemachtigde voor Binnenlandsch Bestuur.

De heer Mühlenfeld, directeur van Binnenlandsch Bestuur: Mijnheer de Voorzitter! De Regeering is erkentelijk voor de wijze, waarop dit wetsontwerp door verschillende der aan het woord geweest zijnde leden is ontvangen. Uit hun woorden bleek, dat er over het algemeen voor deze poging veel sympathie bestaat. Ik zeg: poging, omdat het hier inderdaad een eerste poging betreft, een poging, om de auto-activiteit der inheemschen aan te moedigen, gelijk in het Gedelegeerdenverslag terecht werd opgemerkt of deze poging zal leiden tot een volkomen succes, kunnen wij thans uiteraard nog niet weten, wij kunnen het slechts hopen.

Door eenige sprekers zijn verschillende bezwaren geopperd. Ik ontmoet in de eerste plaats den heer Bruineman, die weliswaar vele van zijn aanvankelijke bezwaren heeft laten varen, doch niettemin wijst op de mogelijkheid dat, evenals de volkscredietbanken zich vaak genoopt zien bij de toepassing van executies stroomannen te gebruiken, ook de Bank Nasional Indonesia zich daar al spoedig toe zal

(DIRECTEUR VAN B. B.)

zien gedrongen. In de practijk komt dat inderdaad voor, maar niet zoo, dat het bedenkelijke afmetingen aanneemt. Of men dit nu van deze bank zoo spoedig te vreezen heeft valt dus te betwijfelen. Daarbij komt nog iets. Het laat zich n.l. aanzien, dat den eersten tijd deze bank meer in de groote centra zal werken; het zal nog, wel geruimen tijd duren eer haar werkzaamheid verder ingrijpt en op het platteland ook van belang wordt.

De heer Bruineman heeft ook gevraagd of de Regeering er zich van bewust is, dat Zij ook aan andere Europeesch-rechtelijke lichamen toepassing van het credietverband zal hebben toe te staan. Dat is zeker niet uitgesloten, en de Regeering ziet in, dat de consequentie van aanneming der ontwerp-ordonnantie wellicht is, dat men verdere stappen in die richting zal hebben te doen, maar elk geval zal op zichzelf worden beoordeeld. Ik wijs op het karakter van proefneming dat in dit ontwerp ligt; ik zou daaraan niet gaarne te snel groote uitbreiding zien gegeven; het is echter best mogelijk, dat bij slagen, uitbreiding het gevolg zal zijn.

De heer Fruin heeft gewezen op het bezwaar, dat deze op Westersch recht gegronde vennootschap zich niet in staat ziet om te werken als andere op Westersch recht steunende naamloze vennootschappen en zich speciale rechten wil zien toegekend. Dat houdt natuurlijk ook verband met het feit, dat zij in de eerste plaats haar operaties juist in de inheemsche maatschappij moet uitvoeren en daarbij de middelen mist, doordat hypotheekverleening in de meeste gevallen niet mogelijk is, en dus, wil zij slagen, wel op deze geholpen zal moeten worden.

Dan heeft de heer Fruin ook gewezen op het groote verschil met de volkscredietbanken, die haar klanten kennen, wijl ze in een betrekkelijk beperkt ressort werken, terwijl bij deze bank de leeners nummers worden, doordat de bank — zooals de bedoeling althans is — over geheel Java werkt en daardoor niet in nauw contact met haar cliënteel kan komen. Ik geloof, Mijnheer de Voorzitter, dat dit verschil minder groot is dan het lijkt, want al heeft een volkscredietbank een beperkt ressort, zij werk toch met duizenden en soms met tienduizenden leeners. De practijk heeft dan ook geleerd, dat van dat persoonlijke contact betrekkelijk weinig sprake is. Of de menschen nu zitten in één regentschap, in één gewest of over geheel Java verspreid, is van weinig invloed. Dat is slechts een kwestie van organisatie. Het aantal geeft hier den doorslag. Er zijn vele volkscredietbanken, die met een half millioen of een millioen kapitaal werken en duizenden of tienduizenden leeners tellen, zoodat vanzelf de noodzaak er min of meer toe drijft — om die uitdrukking te gebruiken — dat de leeners nummers zijn.

De heer Fruin heeft ook nog de aandacht gevestigd op het feit, dat in de statuten zou staan, dat de aandelen alleen in het bezit van inheemschen mogen zijn. De aandelen zijn, geloof ik, aan toonder, maar omtrent het feit of de genoemde bepaling in de statuten voorkomt heb ik tot mijn leedwezen geen zekerheid kunnen krijgen. Ik heb de statuten niet bij mij en heb de mij zoeven gegeven tijd tever-

Aanwijzing credietinstellingen t. b. waarvan credietverband vergund is.

(DIRECTEUR VAN B. B., BRUINEMAN.)

geefs trachten te benutten, om hieromtrent zekerheid te krijgen, maar ik meen, dat dit wel het geval is.

De heer Dwidjosewojo: Ja, het is zoo.

De heer Mühlenfeld, directeur van Binnenlandsch Bestuur: Overigens heeft deze kwestie betrekkelijk weinig reële beteekenis, want ook als die bepaling in de statuten voorkomt, kan men de zaak immers met stroomannen omzeilen.

De heer Kan heeft er zijn erkentelijkheid over betuigd, dat in voorbereiding is het brengen ook van het oesaha-recht en het landerijen-bezitsrecht onder het credietverband, doch heeft er daarbij wel eenigszins zijn teleurstelling over betuigd, dat tegen het in die richting werken van een Chineesche bank bezwaren worden ingebracht. Ik wil er nogmaals op wijzen, dat het een proefneming geldt, doch dat men wellicht in de toekomst onder eenigszins beperkende voorwaarden wat verder kan gaan; in elk geval zal eerst deze zaak regeling behoeven, dat het oesaha-recht en landerijen-bezitsrecht vatbaar zijn voor credietverband.

Terecht is door den heer Middendorp op het feit gewezen, dat de Europeesche banken als regel geen crediet willen verleen en aan Inlandsche grondbezitters, ook waar die titels hebben, en volgens hem zou er den laatsten tijd zelfs een streven bestaan, om hypotheeken aan Inlandsche grondbezitters op te zeggen.

In het algemeen gaat het betoog van den heer Middendorp, evenals dat van de heeren Soejono en Dwidjosewojo, geheel in de richting van het Regeeringsstandpunt, dus ik geloof niet, dat het nog bijzondere bespreking vereischt.

Mijnheer de Voorzitter! Ik dank U.

De heer Bruineman: Mijnheer de Voorzitter! Ik geloof, dat ik betrekkelijk kort kan zijn, in de voornaamsche plaats, omdat ik volkomen bereid ben met de Regeering mede te gaan met het nemen van een proef in deze. Doch ik zou eenige opmerkingen willen maken in de eerste plaats aan het adres van de Regeering en in de tweede plaats aan dat van een paar van mijne geachte medeleden.

De geachte Regeeringsgemachtigde heeft verklaard, dat in deze, ieder geval op zichzelf zal moeten worden beoordeeld. Nu is het misschien erg lastig voor den geachten Regeeringsgemachtigde, op het oogenblik aan te geven, welke voorwaarden voor ieder speciaal geval gesteld moeten worden. Wat ik gaarne van den geachten Regeeringsgemachtigde had gekregen is de verzekering, dat iedere aanvraag op precies dezelfde wijze zal worden beoordeeld en ten aanzien daarvan dezelfde voorwaarden zullen worden gesteld als in het onderhavige geval. Dat is mij uit het antwoord van den geachten Regeeringsgemachtigde nog niet gebleken.

Wanneer ieder geval op zichzelf wordt beoordeeld, kan natuurlijk ten aanzien van ieder speciaal geval weer een andere voorwaarde worden gesteld en waar ik nu eenmaal ben voor „gelijke monniken, gelijke kappen” speciaal ten

(BRUINEMAN.)

aanzien van eenzelfde soort rechtsobject zou ik gaarne die verzekering van de Regeering alsnog krijgen.

Mijnheer de Voorzitter! Voorts heb ik nog een enkel woord op te merken aan het adres van den heer Middendorp, nl. dat deze m.i. zijn eigen argumenten heeft te niet gedaan door te verklaren, dat het Europeesche kapitaal, de Europeesche banken zich al terugtrekken en zich zelfs niet meer interesseeren voor hypotheekrechten. Nu is het hypotheekrecht een iets vaster staand recht dan het thans aan de orde zijnde credietverband, dus wanneer de heer Middendorp bang is voor een te groote uitbreiding der bemoeienis van de Europeesche banken ten opzichte van het credietverband, lijkt dit mij niet erg logisch te volgen uit zijn eerste stelling, dat het zich zou terugtrekken uit een vaster recht. Ik geloof dus, dat wanneer wij de banken vrij laten zich voor ieder willekeurig rechtsobject te interesseeren, althans van groote banken de aandrang niet zoo overstelpend zal zijn dat wij de stelling van den heer Middendorp theoretisch juist zouden kunnen achten.

Den heer Soejono, die zich niet geprepareerd had en misschien daarom ook niet direct beantwoord mag worden, zou ik even willen opmerken, dat het inderdaad juist moge zijn, dat het voor de oprichters van deze bank een eerezaak is, den opzet te doen slagen, doch eerezaak of niet, een bank kan alleen slagen bij een vakkundigen opzet en niet op de wijze van een instelling, op touw gezet door Ksatriyas. Dus als deze bank, waarbij het voor de oprichters van de bank een eerezaak is haar te doen slagen, zich niet volkomen gedraagt als andere banken, zal zij niet slagen, eerezaak of niet.

Daarom zal een dergelijke bank, naarmate zij met minder vaste objecten werkt, scherpere maatregelen moeten nemen dan welke andere bank ook, die werkt met vaste objecten, en zal zij dus veel eerder tot executie moeten overgaan dan de bank, die met vaste objecten werkt. Dit is het eenige, wat ik den heer Soejono zou willen toevoegen.

De andere opmerking, die ik gemaakt heb en die beantwoord is, was die naar aanleiding van de aandeelen aan toonder. Mijn geacht medelid de heer Dwidjosewojo heeft gezegd, dat ik het mis had en dat de aandeelen der bank niet aan toonder zijn gesteld. Ik kan daarop alleen herhalen, wat ik reeds gezegd had, nl. dat ik heb getracht inlichtingen te krijgen van de eenige officieele instelling ter zake, de Centrale Kas. Uit het antwoord van den geachten Regeeringsgemachtigde is al gebleken, dat inderdaad de aandeelen aan toonder gesteld zijn, maar dat uit de statuten misschien zal kunnen blijken, dat zij in Inlandsche handen moeten zijn. Ik zou daaraan nog willen toevoegen, dat dit heel weinig zegt. Het zal altijd mogelijk zijn, stroomannen te vinden en alleen wanneer de aandeelen op naam staan, bestaat er eenige zekerheid, dat de bank in handen van Inlanders zal zijn. Zoolang de aandeelen aan toonder zijn gesteld en er ter wereld nog stroomannen zijn te vinden, zoolang is men nooit zeker, dat een bank met een bepaalde façade ook ingedeeld behoort te worden onder het ras van de menschen, die deze façade hebben uitgehangen. Hoe-

Aanwijzing credietinstellingen t. b. waarvan credietverband vergund is.

(BRUINEMAN, FRUIN.)

zeer men ook zal zeggen, dat dit een poging is tot bevordering van het Inlandsch initiatief, en hoezeer het op het oogenblik juist moge zijn, dat de aandelen voornamelijk in Inlandsche handen zijn, men heeft daaromtrent nooit eenige zekerheid en dit is dus een argument te meer voor mijn stelling, dat het op den weg der Regeering kan liggen, om thans te zeggen: Wij hebben nu de proef genomen en indien een andere naamlooze vennootschap zich in een zelfde richting wenscht te begeven en zij zich aan precies dezelfde voorwaarden wenscht te onderwerpen, dan zal ik niet kijken naar de façade of naar den landaard harer oprichters, maar haar ook de rechten verleen, welke op het oogenblik aan deze credietinstelling worden toegekend.

De heer Fruin: Mijnheer de Voorzitter! Ik zal ook in tweeden termijn weer kort zijn, om niet te veel tijd van de leden te vergen. U zult mij wel willen veroorloven te beginnen met een woord van bewondering te uiten voor de wijze, waarop mijn geacht medelid, de heer Middendorp, hier een particuliere credietinstelling heeft verdedigd. Het betref ditmaal een Inheemsche kapitalistische instelling, maar wanneer ik den volgenden keer den steun van den heer Middendorp eens noodig heb voor een westersch-kapitalistische instelling, hoop ik dat hij mij met dezelfde warmte en klem van argumenten zal bijvallen als hij deze maal heeft aangewend ten behoeve van deze inheemsch-kapitalistische instelling.

De heer Bruineman: Ongetwijfeld! Kijkt U maar naar Amsterdam.

De heer Fruin: Het volgende punt, waarover ik het nog even wilde hebben, betreft de kwestie van de eerezaak, door den heer Soejono besproken. Ik neem aan, dat het slagen van deze bank inderdaad voor de groep, die haar heeft opgericht, een eerezaak is, maar men kan alleen wat bereiken met een dergelijke eerezaak, wanneer men zich inderdaad stelt op een zuiver zakelijk standpunt; dat zal de gedragingen van deze bank moeten bepalen, wil zij in de toekomst slagen.

Ik heb nog speciaal de aandacht gevestigd op het volgende. Hier wordt een zeker voorrecht gegund aan een bank, die is opgericht met een bepaald doel, maar nergens in deze ordonnantie is eenige waarborg te vinden, dat dit doel blijvend zal worden gevolgd. Hier wordt een speciaal voorrecht gegeven aan een bank, omdat de aandeelhouders daarvan Inheemschen zijn. Ik mis echter elke bepaling en daarmee elke waarborg, dat dit zoo zal blijven en dat het doel, dat op het oogenblik vermoedelijk in de statuten is omschreven, in de toekomst zal worden beoogd. De bank heeft nu toch te allen tijde het recht, in haar statuten de doelstelling te wijzigen, zooals zij dat zelf wil.

Daartegen is door den heer Soejono opgemerkt, dat de Regeering hier een repressief en een preventief toezicht heeft, maar het gaat hier niet om de kwestie of de bank een bepaling overschrijdt of iets doet, wat zij niet mag doen, want het is volkomen haar goed recht — evenals van elke andere bank — om in haar statuten haar doelstelling

Handelingen. Zittingsjaar 1929—1930.

(FRUIN, MIDDENDORP, SOEJONO.)

te wijzigen, zooals zij dat zelf wil. De Regeering kan daarop geen toezicht uitoefenen, want er is in deze ordonnantie geen bepaling te vinden, waaraan de Regeering dat recht zou ontleenen en daarom komt het mij voor, dat het een leemte is, in deze ordonnantie niet naar de statuten te verwijzen, en dat de statuten der bank niet een onderdeel vormen van deze ordonnantie. Maar Mijnheer de Voorzitter! Ik heb de Regeering hierop gewezen; Zij acht een en ander echter niet van belang en Zij moet het daarom verder zelf maar weten.

De heer Middendorp: Mijnheer de Voorzitter! Ik kan volstaan, waar de heer Bruineman en ik het in beginsel feitelijk een zijn, en waar er bij hem geen bezwaren in deze tegen het Regeeringsontwerp meer worden aangetroffen, met den heer Fruin te antwoorden, dat ik zeer dankbaar ben voor de bewondering, die hij aan mijn adres heeft geuit, omdat ik een particuliere credietinstelling heb ondersteund. Maar ik zou er den heer Fruin gaarne op willen wijzen, dat ik deze particuliere credietinstelling heb gesteund, omdat — en dat heb ik omstandig trachten aan te toonen — dit in dit geval in het belang is van de Indonesische bevolking. Ik hoop dan ook, dat de heer Fruin al zijn invloed in zijn partij en in andere partijen, zal willen aanwenden, om er voor te zorgen, dat de particuliere banken in het vervolg zooveel mogelijk in het belang van de Indonesische bevolking werkzaam zijn.

De heer Soejono: Mijnheer de Voorzitter! Een kort woord aan het adres van de heeren Bruineman en Fruin, naar aanleiding van de aanhangige kwestie. Juist waar de Indonesische leiders deze zaak als een eerezaak beschouwen, is het duidelijk, dat zij niet als een losbandig kesatria of een slecht beheerende kesatria, de bank zullen laten beheeren. Neen, hieruit moet juist worden begrepen, dat zij de zaak zoo commercieel en zakelijk mogelijk ter hand nemen. Als gewerkt wordt op de wijze als hier is uiteengezet en de bank de gelegenheid krijgt het credietverband te vestigen, zie ik, gezien de winsten, die door de volkscredietbanken worden gemaakt, geen reden, waarom de bank waarom het hier gaat, werkende op de zelfde basis ook niet zou kunnen slagen, te meer waar alles in het werk gesteld wordt om mislukkingen zooveel mogelijk te voorkomen.

Nu de kwestie der statuten. Ik heb reeds gezegd, dat ik niet bepaald tegen het idee van den heer Fruin ben, maar ik geloof aan den anderen kant toch, dat de zaak eenigszins anders is.

De heer Kan: Ik heb gelezen, dat U aandeelhouder is, dus U moet het toch weten.

De heer Soejono: Ik weet niet of het den heer Kan wel bekend is, dat in Soerabaja een Soejono woont, die niet mijn persoon is, iemand die kapitalist is. Ik geloof, wat de statuten betreft, dat het niet goed is de bepaling op te nemen, als door den heer Fruin werd genoemd en ik verwijs in deze naar hetgeen de Regeeringsgemachtigde heeft ge-

11de VERGADERING — DONDERDAG 31 OCTOBER 1929.

Aanwijzing credietinstellingen t. b. waarvan credietverband vergund is.

(SOEJONO, DWIDJOSEWOJO, DIR. VAN B. B.)

zegt. Het toezicht strekt zich zoover uit, dat wanneer door de een of andere gestie der bank, deze in strijd komt met de statuten en dat de zaak niet kan marcheerden op de wijze als oorspronkelijk in de bedoeling lag, namelijk met als doelstelling, het werken in het algemeen belang, de Regeering het in Haar hand heeft een en ander te doen beëindigen.

De heer Dwidjosewojo: Mijnheer de Voorzitter! Ik zou slechts het woord willen hebben om een kleine vergissing van mij te rectificeeren n.l. toen ik de verklaring van den Regeeringsgemachtigde bevestigde, dat de aandelen aan toonder luiden. Ik lette toen te veel op de bedoeling van de statuten, dat de aandelen uitsluitend aan Inlanders zullen worden uitgegeven. Volgens de statuten, welke ik onder mijn oogen heb gehad, waren de aandelen echter op naam.

De heer Mühlenfeld, directeur van Binnenlandsch Bestuur: Mijnheer de Voorzitter! Wat de vraag, door den

(DIRECTEUR VAN B. B.)

heer Bruineman gesteld betreft, of tegenover andere naamlooze vennootschappen, die hetzelfde verzoek zouden doen, op dezelfde wijze gehandeld zal worden kan ik antwoorden, dat de Regeering in het algemeen natuurlijk op het standpunt staat: gelijke monniken, gelijke kappen. Maar ik wil hierbij er toch nog even den nadruk op leggen, dat het hier, zooals ik in het begin reeds te kennen heb gegeven, een proefneming geldt en dat men niet voorzichtig zou doen hieraan al spoedig uitbreiding te geven.

Hoe de proefneming zal uitvallen, zullen wij moeten afwachten, en het is natuurlijk volstrekt niet uitgesloten, dat ook andere naamlooze vennootschappen onder dezelfde voorwaarden zullen kunnen werken.

De ontwerp-ordonnantie wordt zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De vergadering wordt te 1.01 uur n.m. gesloten.

Ingekomen stukken.

12de VERGADERING.

Vergadering van Donderdag 14 Nov. 1929.

(Bijeenroepingsuur 8.30 voormiddag).

Ingekomen stukken. — Nadere wijziging en aanvulling van het Indisch burgerlijk pensioenreglement enz. (Ond. 56). — Overdracht verkoop en distributie van zout aan de provincie Midden-Java (Ond. 74).

Voorzitter: J. W. MEYER RANNEFT.

Tegenwoordig, met den Voorzitter, 20 leden, te weten de heeren:

Ali Moesa, Blaauw, Bruineman, Dwidjosewojo, Fruin, Van Helsdingen, De Hoog, s'Jacob, Kan, Kerkkamp, Kiès, Koesoemo Joedo, Koesoemo Oetoyo, Mandagie, Middendorp, Roep, Schmutzer, Soekawati en Soejono.

Regeringsgemachtigde: de heer Van den Busche.

De Voorzitter opent de vergadering.

De Secretaris deelt mede, dat zijn ingekomen:

A. De volgende Regeeringsbrieven en -beschikkingen:

1. Kabinetsbrieven van den Gouverneur-Generaal van 31 October en 7 November 1929 Nos. 11 en 2 ter aanbieding van
  - a. een ontwerp-ordonnantie tot instelling van een landgerecht te Padang (Ond. 84);
  - b. een ontwerp-ordonnantie tot uitbreiding van de regelen voor het administratief beheer, voortvloeiende uit de Indische Comptabiliteitswet (Ond. 85).

De stukken zijn of worden gedrukt.

2. Kabinetsbrieven van den Gouverneur-Generaal van 22, 22, 22, 22 en 23 October, 2, 2, 2, 2, 2, 4, 4, 4 en 5 November 1929 Nos. 17, 18, 19, 20, 29, 39, 40, 41, 42, 43, 27, 28, 29 en 20, houdende mededeeling van de vaststelling van
  - a. de ordonnantie tot instelling van de stadsgemeenten Semarang, Tegal, Pekalongan, Salatiga en Magelang in de provincie Midden-Java (Ond. 17);
  - b. de ordonnantie tot aanvulling en wijziging van de Provincie-, de Regentschaps- en de Stadsgemeente-ordonnantie, alsmede de ordonnantie tot aanvulling van de Kiesordonnantie-Gemeenteraden (Ond. 39);
  - c. de ordonnantie tot wijziging van de regelen omtrent de heffing en invordering van provinciale-, regentschaps- en stadsgemeente belastingen (Ond. 70); heid van den Directeur van Binnenlandsch Bestuur
  - d. de ordonnantie tot bekrachtiging van een leeningsbesluit van den gemeenteraad van Palembang (Ond. 47);
  - e. de ordonnantie houdende nadere wijziging van de ordonnantie betreffende de reorganisatie van het rechtswezen in Soerakarta en Jogjakarta (Ond. 45);

- f. de ordonnantie houdende uitbreiding van de bevoegdheid van den Directeur van Binnenlandsch-Bestuur tot vervallenverklaring van erfpachtsrechten (Ond. 52);
- g. de ordonnantie tot onteigening ten name van de stadsgemeente Batavia, van eigendommen in die gemeente (Ond. 50);
- h. de ordonnantie tot onteigening ten behoeve van de stadsgemeente Meester-Cornelis van individueele bezitsrechten op gronden binnen die gemeente (Ond. 54);
- i. de ordonnantie tot onteigening ten name van de stadsgemeente Meester-Cornelis van erfpachts- en andere rechten op eenige stukken grond in die gemeente (Ond. 42);
- j. de ordonnantie tot uitbreiding der vrijstellingen van zegelrecht voor de bewijzen van registratie van vuurwapens (Ond. 49);
- k. 27 ordonnanties tot vaststelling van de eerste begrotingen van de provincie Midden-Java en de daarin gelegen regentschappen (Ond. 63);
- l. de ordonnantie tot nadere aanvulling van de ordonnantie houdende o.m. aanwijzing van de credietinstellingen, ten behoeve waarvan de vestiging van credietverband vergund is (Ond. 53);
- m. de ordonnantie tot herziening van den rechtstoestand der Inlandsche burgers in de residentie Manado (Ond. 51);
- n. de ordonnantie tot uitbreiding der vrijstellingen van het recht van successie ten behoeve van algemeen nuttige doeleinden (Ond. 7);
3. Besluiten van den Gouverneur-Generaal van 23, 23 en 30 October 1929 Nos. 4x, 5x en 1x tot interneering van de daarin genoemde personen.
4. Besluit van den Gouverneur-Generaal van 24 October 1929 No. 25 tot verleening van buitenlandsch verlof aan G. R. Erdbrink, Algemeen Secretaris van het Gouvernement van Nederlandsch-Indië.
5. Als voren van 25 October 1929 No. 1 tot eervol ontslag van W. P. Hillen als lid in het College van Curatoren over de Bataviasche Hoogescholen en tot benoeming in diens plaats van J. B. Hartelust.
6. Als voren van 30 October 1929 No. 2 tot benoeming van Mr. J. J. Schrieke tot Directeur van Justitie.
7. Besluiten van den Gouverneur-Generaal van 4 November 1929 Nos. 19 en 24 houdende machtiging, krachtens art. 105 I. S., tot het doen van de in die besluiten vermelde uitgaven.
8. Besluit van den Gouverneur-Generaal van 6 November 1929 No. 1x tot aanwijzing, met wijziging van het betrekkelijk eerder besluit, van de gemeenten Batavia en Meester-Cornelis tot verblijf aan Hadji Achmad Sanoesi.
9. Als voren van 7 November 1929 No. 1x tot intrekking van het besluit, waarbij ten behoeve van de bewaking van de op China varende schepen van de Java-China-Japanlijn politiepersoneel in dienst is gesteld.

Ingekomen stukken. — Nadere wijziging en aanvulling van het Indisch burgerlijk pensioenreglement enz.

(VOORZITTER, DWIDJOSEWOJO.)

De sub 2 t/m 9 genoemde stukken worden ter inzage gelegd ter Secretarie van den Volksraad.

- B. De volgende ter kennisneming ontvangen bescheiden:
1. Motie van den regentschapsraad van Pandeglang betoogende de wenschelijkheid van de aanwezigheid van een school voor meer uitgebreid onderwijs in de residentie Bantam.
  2. Afschrift-rekest van M. Hemkes aan Zijne Excellentie den Gouverneur-Generaal, houdende verzoek tot invoering van een achturigen arbeidsdag bij de inrichtingen ter verpleging van krankzinnigen.
  3. Afschrift-schrijven van den notaris Van der Meer aan den Directeur van Financiën betreffende het denkbeeld om den publieken verkoop van onroerende goederen op te dragen aan de notarissen.

Deze bescheiden worden ter inzage gelegd ter Secretarie van den Volksraad.

De Voorzitter: Aan de orde is de behandeling der ontwerp-ordonnanties strekkende tot wijziging en aanvulling van het Indisch Burgerlijk Pensioenreglement en tot het treffen van nadere voorzieningen met betrekking tot de toepassing van de door dat reglement vervangen reglementen en regelingen omtrent het verleen van pensioenen, voor zoover zij in gevolge de bepalingen van genoemd reglement nog van kracht blijven, stuk 2A, als gewijzigd bij eerste en tweede nota van wijzigingen, stukken 6 en 7, en stuk 2B, (Onderwerp 56).

De heer Dwidjosewojo: Mijnheer de Voorzitter! Ten aanzien van de voorliggende ontwerp-ordonnantie zou ik gaarne het volgende willen opmerken.

In het Gedelegeerden-verslag is o.m. vermeld, dat door enkele leden ernstig bezwaar is gemaakt tegen de voorgestelde aanvulling van art. 2, eerste lid, paragraaf *d* en van art. 7, aangezien bij de ambtenaren der Nederlandsche Spoorwegen, die naar den Indischen dienst zijn overgegaan, tevoren geen enkele band met het Gouvernement hier te lande heeft bestaan.

Na kennisname van de door de Regeering in haar Memorie van Antwoord daaromtrent gegeven toelichting wensch ik als een dier enkele leden thans mijn bezwaar in te trekken, omdat de voorgestelde aanvulling van bedoeld artikel geschiedt overeenkomstig een reeds in de vigeerende bepalingen neergelegd beginsel.

Verder vermeldt het Gedelegeerden-verslag, dat een der leden het betreunde, dat het aan art. 24 toe te voegen nieuwe derde lid slechts van toepassing zal zijn op niet-Europeesche landsdienaren, op wie vóór den dag van inwerkingtreding van dit reglement de bepalingen voor Europeanen van toepassing werden verklaard, in stede van op alle niet-Europeesche landsdienaren.

(DWIDJOSEWOJO, BLAAUW.)

Mijnheer de Voorzitter, ik ben degene geweest, die deze opmerking heeft gemaakt bij het onderzoek van deze ontwerp-ordonnantie in een der commissie-vergaderingen.

Die opmerking eischt echter een nadere toelichting. De vermelding daarvan in het Gedelegeerden-verslag is tot mijn spijt niet overeenkomstig hetgeen ik ten aanzien van het voorgestelde nieuwe derde lid van art. 24 had bedoeld, en door een reis naar Midden-Java heb ik verzuimd, het noodige redres in het verslag aan te brengen.

Mijn bedenking tegen het onderhavige nieuwe derde lid van art. 24 is, dat door deze voorgestelde nieuwe bepaling m.i. eenmaal verkregen rechten zullen worden verkort, hetgeen ik onrechtvaardig acht. Deze onrechtvaardigheid springt vooral in het oog, daar zij niet alle landsdienaren, doch slechts de niet-Europeesche treft. Immers, volgens de bestaande bepalingen hebben de niet-Europeesche landsdienaren, te weten Inheemschen en Vreemde Oosterlingen, op wie vóór den dag van inwerkingtreding van het Indische pensioen-reglement de bepalingen voor Europeanen werden toegepast, precies dezelfde rechten op pensioen als hun Europeesche collega's. Doch na de totstandkoming van de voorgestelde aanvulling zullen die rechten worden verminderd, aangezien slechts de laatste twee/derde gedeelten van hun diensttijd, vallende vóór de toepasselijkverklaring, tot een maximum van twintig jaren voor toekenning van pensioen zullen worden in aanmerking gebracht.

Mijnheer de Voorzitter, daartegen heb ik ernstig bezwaar. Van de straks door den geachten Regeeringsgemachtigde hierop te geven toelichting zal ik laten afhangen, welke houding ik ten aanzien van die voorgestelde aanvulling zal aannemen.

Ik dank U, Mijnheer de Voorzitter.

De heer Blaauw: Mijnheer de Voorzitter! De lezing van de Memorie van Antwoord heeft mij op enkele — weliswaar ondergeschikte — punten teleurgesteld.

In de eerste plaats is in het Gedelegeerden-verslag voor het eerste lid van artikel 2 van het Indisch burgerlijk pensioenreglement een redactie aangegeven, waartegen uit een oogpunt van taalkunde en zinsbouw niet het minste bezwaar kan worden aangevoerd. De Regeering acht deze redactie niettemin onaanvaardbaar, omdat daarin enkele nevenbepalingen van de hoofdbepalingen worden gescheiden, zoodat men daardoor niet zoo direct een doorlopende lezing van de diverse onderwerpen verkrijgt. Ik kan niet inzien, dat hierin zulk een buitengewoon groot bezwaar zou zijn gelegen. Wanneer men een wet lezen wil is men toch verplicht, om althans het artikel, dat men eventueel wil interpreteren, van a tot z te lezen en dan is alles duidelijk, wanneer men daarbij de nieuw opgegeven redactie volgt.

Het spijt mij daarom zeer, dat de Regeering de redactie van het Gedelegeerden-verslag volkomen afwijst en dus blijft handhaven de bestaande redactie van artikel 2, eerste lid van het Indisch burgerlijk pensioenreglement, waartegen uit een oogpunt van zinsbouw de grootste bezwaren bestaan.

Nadere wijziging en aanvulling van het Indisch burgerlijk pensioenreglement enz.

(BLAAUW.)

In dit verband zou ik nog gaarne van den geachten Regeeringsgemachtigde vernemen of er, behalve de hier opgegeven bezwaren, misschien nog andere bestaan, welke kunnen leiden tot handhaving van het standpunt van niet-veranderen van een uit taal en zinsbouwkundig oogpunt volkomen verkeerde wetgeving.

Het tweede punt, dat mij teleurgesteld heeft, Mijnheer de Voorzitter, betreft ook een kwestie van redactie, namelijk de in het Gedelegeerden-verslag opgenomen ontwerp-redactie van artikel 2 van de ordonnantie, vervat in stuk 2b.

Ten aanzien van deze redactie heeft de Regeering verklaard, dat zij een verbetering is, zonder dat Zij tegenover deze verklaring argumenten aanhaalt, waardoor de door den Volksraad opgegeven redactie weer in waarde zou dalen. Hierdoor, Mijnheer de Voorzitter, heb ik den moed aan Gedelegeerden een amendement voor te leggen, gelijk-luidend aan de redactie van artikel 2, stuk 2b, zooals die in het Gedelegeerden-verslag is opgenomen.

Dit amendement is volkomen onschuldig, Mijnheer de Voorzitter, omdat het wat den inhoud betreft, precies weergeeft, wat de Regeeringsgedachte geweest is. En wat het Regeeringsstandpunt hieromtrent betreft, kan het College van Gedelegeerden ook al dadelijk inzicht krijgen, juist door de mededeeling van de Regeering in de Memorie van Antwoord, dat deze redactie een verbetering is. Ik beveel dus gaarne dit amendement, dat mede ondertekend is door de heeren Kerkkamp, Roep en Fruin in de aandacht van het College aan.

Het derde punt, Mijnheer de Voorzitter, betreft een suggestie, die in het Gedelegeerden-verslag geuit is naar aanleiding van de in de Memorie van Toelichting tot uiting gekomen nieuwe gedragslijn van de Regeering ten opzichte van het ter beschikking stellen van gouvernementdienaren voor lagere ressorten. In de Memorie van Toelichting zegt de Regeering, dat het wenschelijk is, dat het tot nu toe ingenomen standpunt verlaten wordt, het standpunt n.l., dat de Regeering geen bezwaar maakt tegen de bezoldigingen van de aan lagere ressorten ter beschikking gestelde ambtenaren, wanneer in het algemeen die ambtenaren daar niet minder gesalarieerd worden dan bij het gouvernement. Men wil dit standpunt verlaten, omdat men het niet redelijk acht, dat aan dergelijke dienaren een pensioen wordt toegekend hooger dan dat van de ambtenaren die bij het gouvernement dienen. Het zal bijvoorbeeld mogelijk zijn, dat een ter beschikking gestelde ambtenaar, juist doordat hij een hooger salaris geniet, ook een hooger pensioen krijgt. Ik kan ten volle het standpunt onderschrijven, dat dit niet heelemaal billijk is. Daarom is ook in het Gedelegeerden-verslag een oplossing aan de hand gedaan om de bestaande gedragslijn te handhaven, en toch daarbij aan de mogelijkheid van een onbillijke pensionneering te ontkomen. Er staat daar n.l.:

„Aan deze bezwaren ware tegemoet te komen door een bepaling dat het pensioen van ter beschikking der ressorten gestelde landsdienaren over den tijd in dienst van een ressort doorgebracht wordt berekend naar het Handelingen. Zittingsjaar 1929—1930.

(BLAAUW, VOORZITTER, KERKKAMP.)

salaris dat normaal door een ambtenaar in een soortgelijke functie in 's Lands dienst wordt genoten'.

Ten aanzien van deze suggestie heb ik in de Memorie van Antwoord niets kunnen vinden, zoodat ik hierop thans tot mijn spijt, daar ik hierin wel eenig belang stel, niet verder kan ingaan. Ik dank U, Mijnheer de Voorzitter.

De Voorzitter: Ingediend is een amendement, ondertekend door de heeren: Blaauw, Kerkkamp, Roep en Fruin (Ond. 56 — st. 8) strekkende om „art. 2 van de ordonnantie, vervat in onderwerp 56, stuk 2 B, te doen luiden als in bijlage III van het Gedelegeerden-verslag is aangegeven”.

Ik wil er de aandacht op vestigen, dat ingevolge art. 55(3) R. v. O. een amendement kan worden behandeld zonder gedrukt en rondgedeeld te zijn, mits het College dit goedkeurt.

Ik stel den heeren daarom voor het amendement, dat thans bij mij is ingediend, op die wijze te behandelen, omdat het verwijst naar de reeds gedrukte bijlage No. III van stuk 4.

Daartoe wordt besloten.

De heer Kerkkamp: Mijnheer de Voorzitter! In hoofdzaak deel ik het bezwaar zoeven te berde gebracht door den heer Blaauw, betreffende de wijze van redigeeren van art. 2. Betreffende de bijzonderheden ben ik het echter niet eens met den vorigen spreker. Ik meen n.l. met de Regeering, dat het beter is eerst den regel te geven en dan onmiddellijk de uitzonderingen te laten volgen. Derhalve kan ik met de indeeling van het artikel, zooals die thans in de ontwerp-ordonnantie is voorgesteld, accoord gaan.

Alleen lijkt mij door de wijze, waarop die indeeling geschiedt, het artikel moeilijk te lezen en daardoor minder goed. Toch is, zooals de Regeering in de Memorie van Antwoord heeft verklaard, de oplossing in het Gedelegeerden-verslag in bijlage 2 aan de hand gedaan, niet geheel juist.

De heer Van den Bussche, directeur van Financiën: Zij is niet geheel onjuist!

De heer Kerkkamp: Dat staat niet in de Memorie van Antwoord, doch is een bijvoeging thans door den Regeeringsgemachtigde, gegeven; trouwens en ik kan daar straks nog wel op terugkomen, ook het stuk, door de Regeering te dezen aanzien ingediend is niet geheel juist, of, als de Regeeringsgemachtigde dat eveneens zou willen om-draaien, geheel niet juist. Inderdaad had evenwel hetgeen aangegeven is in bijlage II anders moeten luiden; er had niet alleen moeten staan „indien” maar ook „voor zoover”, dus: indien, en, „voor zoover een burgerlijk ambtenaar, bezoldiging” ..... enz.

Mijnheer de Voorzitter! Deze onjuistheid thans nog te herstellen, lijkt mij niet juist. Daarom zal ik geen voorstel terzake indienen. Ook heb ik een andere lezing gereed, die in alle opzichten aan de eischen voldoet, doch ik zal die nu niet voorbrengen, omdat de tijd mij daarvoor niet meer geschikt voorkomt; het is daarvoor thans te laat.

Nadere wijziging en aanvulling van het Indisch burgerlijk pensioenreglement enz.

(KERKKAMP, ROEP, FRUIN.)

Wel wil ik nog een opmerking maken omtrent de nieuw voorgestelde wijziging, welke wij van ochtend — ik althans — in schrift hebben ontvangen. Ik ben nl. van meening, dat een zoo belangrijke wijziging eerder bij dit college had moeten zijn voorgebracht. Het betreft hier een onjuistheid in het Regeeringsvoorstel, welke hersteld wordt, hetgeen ik ten eerste toejuich, aangezien deze correctie een zeer belangrijke aangelegenheid betreft, doch welke herstelling naar mijn meening te laat geschied is. Er zijn zelfs leden, die eerst thans inzage hebben kunnen nemen van deze wijziging. Een dergelijke wijze van handelen lijkt mij ook al weer niet juist, vooral waar, zooals gezegd, het hier zeer zeker een punt betreft, dat van groot belang is voor een bepaalde categorie van personen. Ik zou den geachten Regeeringsgemachtigde dan ook willen vragen, om indien een herstel van onvolledigheden in de toekomst noodig mocht blijken, dat eerder te doen, en indien daarvoor de tijd ontbreekt, het daarheen te leiden, dat de behandeling van het onderwerp naar een lateren datum dan de vastgestelde kan worden verschoven, want zooals gezegd, ik heb tegen de thans gevolgde wijze van behandelen bezwaar.

Ik dank U, Mijnheer de Voorzitter.

De heer **R o e p**: Mijnheer de Voorzitter! Ik zou mij gaarne willen bepalen tot een paar zeer korte opmerkingen. In de eerste plaats betuig ik mijn erkentelijkheid aan den heer **Dwidjosewojo**, die blijkens zijn verklaring eerst bezwaren had tegen de medetelling van Nederlandsche spoor-dienstjaren, doch na lezing van de Memorie van Antwoord, zoodanig bevredigd is, dat zijn bezwaren te dien aanzien zijn opgeheven.

In de tweede plaats zou ik wel mijn erkentelijkheid willen betuigen aan de Regeering en wel in het bijzonder aan den Regeeringsgemachtigde, waar de Regeering, zoowel als de Regeeringsgemachtigde er toe zijn overgegaan om die Nederlandsche spoor-dienstjaren, die voor een zeker aantal ambtenaren van veel belang zijn, voor de helft voor Indische pensioenverleening, in rekening te brengen.

Ik geloof, dat de Regeering dat heeft gedaan en dat ook deze Regeeringsgemachtigde tot het inzicht is gekomen van de billijkheid daarvan, omdat daarmee aan redelijke aanspraken wordt voldaan, en mede, omdat aan die redelijke aanspraken te gemakkelijker kon worden voldaan, waar zij volkomen klopten met de beginselen van het pensioenfonds voor burgerlijke ambtenaren, dat voor de Indische ambtenaren geldt.

Ik zou het gaarne hierbij willen laten en dank U, Mijnheer de Voorzitter.

De heer **Fruin**: Mijnheer de Voorzitter! Een enkel woord tot steun van het betoog van den heer **Blaauw**. De heer **Blaauw** heeft opgemerkt, dat de eerste redactiewijziging, die hij heeft voorgesteld, voor de Regeering onaanvaardbaar was, omdat daarbij de hoofd- en bijregelen van elkaar zouden worden gescheiden. Aan den anderen kant heeft de heer **Blaauw** terecht opgemerkt, dat de Regeering erkende dat de redactie, welke in het Gedelegeerdenverslag

(FRUIN, DIRECTEUR VAN FINANCIËN.)

werd voorgesteld, aangenamer was te lezen. Doch wat ik in die erkenning heb gemist, is dat de regeeringsredactie uit taalkundig oogpunt absoluut fout is.

Mijnheer de Voorzitter! De geachte Regeeringsgemachtigde behoeft dit van mij niet aan te nemen, doch ik zou zeggen, dat, indien de geachte Regeeringsgemachtigde eens zijn oor te luisteren zou leggen bij een leeraar **M. O. Nederlandsch**, hij van dien leeraar hetzelfde zou vernemen.

Wanneer nu de Regeering — en misschien terecht — bezwaren had tegen de redactie, welke door den heer **Blaauw** is aangegeven, omdat die wellicht uit een practisch oogpunt minder gelukkig was, dan had het m.i. wel degelijk op den weg der Regeering gelegen te trachten in ieder geval met behoud van de practische mogelijkheden een redactie te vinden, die uit taalkundig oogpunt juist was.

Het is zoo jammer, en niet altijd even prettig, dat wij hier herhaaldelijk — en de heer **Blaauw**, maakt zich daaraan meermalen schuldig, terwijl ook de heer **Van Helsdingen** herhaaldelijk op iets dergelijks heeft gewezen — hebben moeten zien, dat de redactie der ons hier voorgelegde ordonnanties minder duidelijk is. Het is jammer, dat telkens wanneer wij hierop moeten wijzen, wij eigenlijk van een koude kermis thuis komen, want veel bereiken doen wij eigenlijk niet. Het „frappez toujours” heeft terzake op de Regeering maar weinig effect.

De heer **Kerckamp**: Stille tegenwerking!

De heer **Fruin**: Mijnheer de Voorzitter! Ik zou het geen stille tegenwerking, maar een bijna openlijke tegenwerking willen noemen.

Het is daarom, dat ik van harte het amendement van den heer **Blaauw** steun en ik hoop dan ook, dat het College van Gedelegeerden niet zal denken: de heeren voorstellers maken zich schuldig aan letterzifterij, wij zullen daaraan niet meedoen. Ik hoop integendeel, dat het College van Gedelegeerden dit amendement zal steunen en daarmee zal toonen dat er prijs op wordt gesteld, dat onze wetgeving behoorlijk wordt gerevigeerd. Ik dank U, Mijnheer de Voorzitter.

De Voorzitter: Mag ik nu den geachten Regeeringsgemachtigde vragen of hij de gemaakte opmerkingen dadelijk wenscht te beantwoorden?

De heer **Van den Bussche**, directeur van Financiën: Gaarne, Mijnheer de Voorzitter!

In verband met den aard van het onderwerp lijkt het mij het beste de sprekers achtereenvolgens te beantwoorden.

Ik kom dan in de eerste plaats tot den heer **Dwidjosewojo**, die tot mijn genoegen zijn bezwaren tegen het als Indischen diensttijd medetellen van diensttijd van spoorwegambtenaren in Nederland heeft laten vallen na de inlichtingen, die dezerzijds daaromtrent in de Memorie van Antwoord zijn verstrekt.

Inmiddels bestaat bij den heer **Dwidjosewojo** nog een tweede bezwaar met betrekking tot art. 24. Het geachte

(DIRECTEUR VAN FINANCIËN.)

lid heeft terecht in herinnering gebracht, dat de bezwaren, zooals die in het Gedelegeerdenverslag naar voren waren gebracht, niet geheel en al weergeven wat de heer Dwidjosewojo bedoelde. Het gevolg daarvan is uiteraard geweest, dat ook ons antwoord niet geheel kon geven datgene, waarnaar de heer Dwidjosewojo heeft gevraagd.

Op het oogenblik is mij echter duidelijk geworden wat de heer Dwidjosewojo bedoelt. Hij wijst er op, dat aan de groep met Europeanen gelijk gestelde Inlandsche ambtenaren door de voorliggende redactie iets zou worden ontnomen, n.l. dat ze vroeger hun geheelen diensttijd zouden hebben kunnen doen gelden als diensttijd voor pensioen volgens het pensioen-reglement voor Europeesche burgerlijke ambtenaren en dat dit in de toekomst niet meer het geval is.

In dit opzicht is de heer Dwidjosewojo voor zoover ik zie op een dwaalspoor, want ook in het oude Europeesche burgerlijke pensioenreglement was reeds een regeling vervat, zooals die thans wordt hersteld. In artikel 3—4, een gecombineerd artikel, van het pensioenreglement voor Europeesche burgerlijke ambtenaren is sub *h* bepaald:

„Als diensttijd komt in aanmerking: de tijd welke met Europeanen gelijkgestelden zouden hebben kunnen in aanmerking brengen bij de berekening van pensioen op den voet van het reglement op het verleenen van pensioenen aan Inlandsche burgerlijke landsdienaren. Van dezen tijd tellen slechts de laatste twee/derde gedeelten mede, tot een maximum van 20 jaren”.

Deze bepaling is nader verduidelijkt in de bijbladen 6207 en 6503 en werd dus reeds aangetroffen in het Europeesch burgerlijk pensioenreglement. Bij de invoering van het nieuwe reglement met ingang van 1 Februari 1925 is deze bepaling over het hoofd gezien en daardoor tijdelijk buiten werking geweest, en wat op het oogenblik gebeurt, is niet anders dan dat hetgeen vroeger reeds bestaan heeft wordt hersteld.

Ik mag hieraan toevoegen, dat juist de tweede nota van wijzigingen, die zooals de heer Kerkkamp in het midden bracht op een zeer laat oogenblik is ingediend, de bedoeling heeft om aan de personen, die in het tijdvak tusschen 1 Februari 1925 en dit oogenblik door een omissie een verruiming van rechten hebben gekregen, die rechten niet te ontnemen. Ik vermoed, dat de heer Dwidjosewojo hiermede bevredigd zal zijn.

Ik kom thans tot die opmerkingen, welke betrekking hebben op den vorm, waarin de ontwerp-wijzigingen van het pensioenreglement zijn voorgebracht. En dan tref ik in de eerste plaats aan de opmerkingen, die de heer Blaauw naar voren heeft gebracht. Het geachte lid heeft er op gewezen dat de redactie van het eerste lid van art. 2 uit taalkundig oogpunt en uit een oogpunt van zinsbouw verre van fraai is. Dit heeft de Regeering in de Memorie van Antwoord beaamd, maar ze heeft onmiddellijk bezwaar moeten maken tegen wijziging van de redactie op de wijze als in de eerste bijlage van het Gedelegeerdenverslag is aangegeven. Het wordt onzerzijds als een overwegend bezwaar gevoeld wan-

neer de bijbepalingen, de nadere verduidelijkingen en de beperkingen, die bij de verschillende onderdeelen van art. 2 eerste lid toepassing moeten vinden, uit het tegenwoordige verband worden gerukt en naar achteren geschoven. Dit zal inderdaad in de toepassing voor de niet altijd zeer ontwikkelde personen, die deze bepalingen nu eenmaal in eersten aanleg moeten hanteeren, heel wat meer moeilijkheden meebrengen, dan de tegenwoordige regeling, waarin de hoofdregel is gegeven en waarin dan onmiddellijk in bijzinnen, die taalkundig ongetwijfeld niet juist zijn, datgene wordt aangeduid wat ze buitendien bij de toepassing in het oog moeten houden.

De heer Blaauw merkte op, dat wanneer men het artikel moet toepassen, men het altijd in zijn geheel moet lezen, zoodat dan ook dit bezwaar niet zoo heel groot kan zijn, omdat dan de bijbepalingen en nevenbepalingen, die in de redactie in de eerste bijlage van het Gedelegeerdenverslag voorgesteld naar achter zijn geschoven, van zelf onder de aandacht moeten komen. Ik betwijfel of bij toepassing van bepalingen als waarom het hier gaat, inderdaad een gebruik van de ordonnantie plaats vindt, als den heer Blaauw voor oogen staat. Ik stel mij meer voor, dat de zooals ik zeide dikwijls bescheiden ambtenaren, die in eersten aanleg dergelijke gevallen zullen moeten behandelen, zich veelal afvragen: welk geval heb ik hier bij de hand?, dan lezen: die en die soort diensttijd kan in aanmerking genomen worden en dan onmiddellijk kennis nemen van de uitgewerkte bepaling—daaromtrent en hun tijd niet zullen besteden om het geheele artikel van a tot z door te lezen, een artikel dat ruim twee enggedrukte bladzijden in den Regeeringsalmanak in beslag neemt.

De heer Blaauw heeft gezegd, dat van de zijde van de Regeering behalve dit practische bezwaar, dat ik heel sterk gevoel en dat mij volstrekt afwijzend doet staan tegenover de redactie-wijziging in de eerste bijlage, welke redactie-wijziging door het geachte lid ook niet in den vorm van een amendement is voorgebracht, ook andere bezwaren bestaan. Inderdaad is dat het geval en wel omdat, wanneer op het oogenblik de aangegeven redactie — en dit geldt ook meer in het algemeen — door de Regeering wordt overgenomen, deze niet de zekerheid zou hebben, dat er geen fouten gemaakt worden. Het Gedelegeerdenverslag wijst eigenlijk reeds in die richting, waar naar aanleiding van deze ordonnantie-wijziging wordt gezegd:

„Ook de bestaande leden 2 en 3 en enkele andere artikelen (bijv. artikel 25, lid 7) zouden in verband met de herziening van het eerste lid kleine wijzigingen behoeven”.

Wanneer een amendement werd ingediend zou ik het dan ook onaanvaardbaar achten, omdat ik niet de zekerheid heb, dat de „andere artikelen” bestaan en welke het zouden zijn en of werkelijk door de aanvaarding van het amendement zonder meer geen vergissingen of fouten zouden worden begaan. Op dit punt kom ik bij de beantwoording van den heer Fruin nog even terug.

Ten aanzien van een andere redactie-wijziging, die betreffende het ontwerp stuk 2B, neemt de heer Blaauw een ander

Nadere wijziging en aanvulling van het Indisch burgerlijk pensioenreglement enz.

(DIRECTEUR VAN FINANCIËN.)

standpunt in en hij kan daarvoor ook grond vinden in de Memorie van Antwoord, waarin de Regeering gezegd heeft, dat ook Zij de in het Gedelegeerdenverslag gegeven redactie wel fraaier vindt, terwijl Zij geen enkel bezwaar tegen de voorgestelde redactie aanvoert.

Toch heb ik tegen de redactie-wijziging wel eenige bezwaren. In de eerste plaats wil het mij voorkomen, dat datgene, wat de Regeering voorgesteld heeft, al is het materieel inderdaad hetzelfde als wat in het amendement wordt gegeven, toch wel eenigszins anders luidt. Ik vind het een zeer onbelangrijke kwestie en zou het niet naar voren brengen als ik niet de kwestie als geheel van een zoo gering gewicht achtte. Het amendement luidt:

„Met betrekking tot de toepassing van de door het Indisch burgerlijk pensioenreglement (Staatsblad 1926 No. 550) vervangen reglementen en regelingen omtrent het verlenen van pensioenen, voor zoover zij ingevolge de bepalingen van genoemd reglement nog van kracht blijven, geldt het bepaalde in de volgende leden”

en dan komen een aantal op zich zelf staande bepalingen, die indientiek zijn met hetgeen de Regeering wil. In de door de Regeering voorgestelde redactie staat daarentegen:

„De door het Indisch burgerlijk pensioenreglement (Staatsblad 1926 No. 550) vervangen reglementen en regelingen omtrent het verlenen van pensioenen worden, voor zoover zij ingevolge de bepalingen van genoemd reglement nog van kracht blijven, in dezer voege toegepast dat” enz.

En wanneer ik mij nu afvraag, welke redactie is scherper, welke is juister, dan is het juister te zeggen, dat een bepaald stel bepalingen, dat onder de gegeven omstandigheden nog van kracht en in werking blijft „in dier voege wordt toegepast”, dan te zeggen: „op dit gebied geldt” dit en dat, nl. de leden 2 tot en met 8. Daardoor zou toch eenigszins de indruk kunnen worden gewekt, dat er niet nog andere bepalingen golden en het geval is juist, dat de oudere reglementen zelf in de daarvoor in aanmerking komende gevallen blijven gelden.

Ik zou geschroomd hebben dergelijke detaillercritiek op hetgeen de heer Blaauw gezegd heeft naar voren te brengen, ware het niet, dat ik tegen de methode zelf ernstige bedenkingen heb en deze zijn, dat juist de indiening van een dergelijk, taalkundig ietwat beter amendement ons dwingt tot een zeer groote hoeveelheid nagenoeg improductieven arbeid. Het voorliggende Gedelegeerdenverslag heeft juist door de daarin vervatte suggestie aan de ambtenaren, die deze materie bewerkten, meerdere uren van inspanning gekost en ik kan eraan toevoegen, dat ik zelf een geheel Zondagmorgen eraan heb moeten besteden om mij er rekenschap van te geven, welke waarde aan de naar voren gebrachte redactie-wijzigingen moest worden toegekend en of er gevaren in gelegen waren. Deze arbeid drukt zwaar op het departement. Op het oogenblik wil ik er niet meer van zeggen, maar wanneer men zich rekenschap geeft van den enormen hoeveelheid arbeid, die juist op het gebied van pensioenregelingen moet worden verricht, een taak, waarvoor met uiterste moeite krachten kunnen

worden gevonden en gebonden, dan geloof ik, dat men in zijn critiek eenigszins voorzichtig moet zijn en moet vermijden om tegenover degenen, die met groote inspanning een dergelijke ingewikkelde ontwerp-ordonnantie hebben naar voren gebracht, een critiek op de finesses te leveren, welke werkelijk op die menschen geen aangenamen invloed heeft.

De derde opmerking van den heer Blaauw betreft het personeel ter beschikking van de lagere ressorten, met name waar de Regeering heeft aangegeven eenige wijzigingen te willen aanbrengen in de door Haar tot dusverre aangenomen gedragslijn, die behelsde, dat de aanstelling van landspersoneel bij de provincies of locale ressorten aan de goedkeuring der Regeering wordt onderworpen, in hoofdzaak om toe te zien, dat het in vooruitzichten niet zou achteruitgaan.

De heer Blaauw heeft hier een andere redactie aangegeven, die de strekking heeft om aan de locale ressorten de volledige vrijheid te laten in de bepaling van de bezoldigingen van dergelijke ambtenaren, maar te zorgen, dat de consequenties daarvan op eventuele pensioenstoekenning niet kunnen bestaan door — zooals het Gedelegeerdenverslag aanbeveelt — een regeling te treffen, waardoor aan landsdienaren „over den tijd in dienst van een ressort doorgebracht” een pensioen „wordt berekend naar het salaris, dat normaal door een ambtenaar in een soortgelijke functie in 's Lands dienst wordt genoten”.

Het leek der Regeering voorloopig, dat het niet noodzakelijk is om deze redactie over te nemen, omdat ook datgene, wat de Regeering in de Memorie van Toelichting en in de Memorie van Antwoord in uitzicht heeft gesteld, voldoende gelegenheid biedt, om aan de locale ressorten die vrijheid te laten, die aangewezen is om landspersoneel aan te trekken, de vervulling van de betrekkingen aannemelijk te maken en moeilijkheden te voorkomen bij eventueel terugvallen in 's Lands dienst.

Inmiddels is dit een punt, dat eigenlijk maar zeer indirect de pensioenswetgeving op het oogenblik aangaat en dat slechts voor een zeer klein gedeelte ligt op het terrein van den directeur van Financiën. Wanneer de heer Blaauw, die juist zijn critiek op dit onderwerp in een ander verband moet hebben gezien, daarop zou willen terugkomen of er prijs op stelt, dat mijnerzijds de kwestie, zooals zij op het oogenblik door het geachte lid naar voren is gebracht, onder de aandacht der Regeering wordt gebracht, dan zal ik dat zeer gaarne doen. De ordonnantie-wijziging behoeft op het oogenblik, voor zoover ik het zie, daardoor niet beïnvloed te worden.

De heer Kerkkamp heeft ook eenige bezwaren tegen het eerste lid van art. 2 van het Indisch burgerlijk pensioenreglement naar voren gebracht en meent terecht, dat daarin tegen de taalregels wordt gezondigd; hij heeft echter — ik heb het met zeer veel genoegen vernomen — het inzicht der Regeering, dat de betere redactie, zooals in bijlage I is aangegeven, praktische bezwaren zou opleveren, overgenomen en onderschreven.

De heer Kerkkamp verwijst daarbij naar bijlage II, waar

(DIRECTEUR VAN FINANCIËN.)

een andere redactie is aangegeven, waarvan in de Memorie van Antwoord met enkele woorden is gezegd, dat die redactie ongewild zeer ernstige gevolgen zou hebben, zoodat zij zeker niet zonder meer zou kunnen worden overgenomen. Tevens heeft de heer Kerkkamp echter aangegeven, dat met eenige wijziging van bijlage II die kleine omissie zou kunnen worden hersteld. Ik mag dat op het oogenblik niet tegenspreken en neem gaarne aan, dat dit het geval zal kunnen zijn, maar ik geloof toch wel, dat wij hier op een heel gevaarlijke manier wetten zouden maken, wanneer wij daarop onmiddellijk zouden doorgaan.

De heer Kerkkamp: Ik heb dat ook niet gedaan.

De heer Van den Bussche, directeur van Financiën: Het doet mij dan ook bijzonder genoegen, dat de heer Kerkkamp dit in Bijlage II van stuk 4 ontwikkelde denkbeeld heeft laten vallen en is medegegaan met het inzicht van den heer Blaauw, om althans niet te trachten artikel 2, eerste lid door amendementen gewijzigd te krijgen.

De heer Kerkkamp heeft verder bezwaar gemaakt tegen de late indiening van de tweede nota van wijziging. Deze late indiening, Mijnheer de Voorzitter, is uitsluitend toe te schrijven aan het feit, dat op het laatste moment een der weinige gevallen, dat de berekening van den vollen diensttijd van een met Europeanen gelijkgestelden Inlandschen ambtenaar inderdaad verschil maakt met betrekking tot zijn pensioenvaststelling, onder mijn aandacht werd gebracht. De conclusie hiervan was, dat het inderdaad niet redelijk zou zijn, de terugwerking, die aan deze bepaling in het algemeen kan worden gegeven ten einde een aaneensluitend geheel van de pensioenwetgeving te behouden, in dit geval toe te passen. Immers, anders zou — gelijk ik den heer Dwidjosewojo reeds antwoordde — de betreffende kleine groep van belanghebbenden, die zich in het tijdvak tusschen 1 Februari 1925 en heden een voorloopig pensioen zag toegekend, een recht dat zij — zij het door een omissie — tijdelijk heeft genoten, worden ontnomen. Ik herhaal, dat deze zaak slechts enkele dagen geleden aan mijn beslissing werd onderworpen en de fout toen pas door mij werd ontdekt.

Het bezwaar van den heer Kerkkamp zou te ondervangen zijn geweest door uitstel van behandeling dezer ontwerpordonnantie, maar aan den anderen kant leek de onderhavige kwestie mij zoo eenvoudig, dat er van onze zijde althans geen reden was om aan te dringen op uitstel van behandeling, tengevolge waarvan U Mijnheer de Voorzitter, wellicht in moeilijkheden zoudt zijn geraakt in verband met den eenmaal vastgestelden werkrooster; dat leek ons voor deze betreffende eenvoudig toeschijnende kwestie niet noodig. Mocht het bezwaar van den heer Kerkkamp echter door de meerderheid van het College worden gedeeld, mocht men dus van meening zijn, dat het inderdaad bezwaarlijk is, de consequenties van deze wijziging in de terugwerking reeds aanstonds in beschouwing te nemen, dan zal er van de zijde der Regeering niet het minste bezwaar worden gemaakt, wanneer het College de behandeling van dit onderwerp uitstelt tot een volgende vergadering.

De heer Roep heeft zijn erkentelijkheid betuigd in de Handelingen. Zittingsjaar 1929—1930.

eerste plaats aan den heer Dwidjosewojo, omdat deze zijn verzet tegen een der voorgebrachte wijzigingen heeft laten varen. In de tweede plaats betuigde de heer Roep zijn erkentelijkheid aan de Regeering en ook aan den Regeeringsgemachtigde als zoodanig en wel voor het voorbrengen van het voorstel. Ik moge hierbij opmerken, dat de voorbereiding van het voorstel, hoewel het schijnbaar slechts een zeer eenvoudige zaak is voorzoover het de spoorweg-ambtenaren betreft, toch met vrij veel moeilijkheden gepaard ging, omdat zij, die deze voorbereiding ter hand namen, gedwongen werden, zeer gedetailleerd kennis te nemen van een stuk Nederlandsche pensioenwetgeving betreffende de spoorweg-ambtenaren, welke verre van eenvoudig is, omdat er allerlei kwesties aan verbonden zijn. Het volledig kennismaken daarvan en de hieruit over enkele onderdeelen voortspruitende gedachtenwisseling heeft de afwikkeling der voorbereiding langer opgehouden dan ook der Regeering aangevaam was. Het is daarom, dat Zij den heer Roep voor zijn waardeerende woorden dubbel dankbaar is.

De heer Fruin heeft steun verleend aan het amendement-Blaauw e.s. en kwam tot de conclusie dat, wanneer de Regeering een leeraar M.O. Nederlandsch zou raadplegen, deze Haar zeer gemakkelijk zou kunnen overtuigen van de taalkundige onjuistheid van de redactie van het eerste lid van artikel 2.

Mijnheer de Voorzitter! De Regeering behoeft dien leeraar niet meer te raadplegen, want ook zonder zijn advies in te winnen heeft Zij reeds toegegeven, dat de hier bedoelde redactie taalkundig niet fraai is. Maar juist ten opzichte van redacties als waarom het hier gaat zou ik toch willen opmerken, dat een pensioenreglement niet moet worden gelezen als een vlot leesbare roman. Als ik een vergelijking mag maken, zou ik een reglement als het pensioenreglement na verwant willen achten met een determinatietabel van den plantkundige. Wanneer de heer Fruin zijn blik terugslaat in zijn schoolflora zal hij zien, dat ook een dergelijke tabel een moeilijk leesbaar geheel kan opleveren.

Maar waarop ik vooral zou willen wijzen — en dit ook in antwoord op hetgeen de heer Fruin heeft gezegd — is, dat de examinatie van een wijziging zooals ditmaal is voorgebracht en waarin wij inderdaad geen omissies, weglatingen, onjuistheden of gevaren hebben onderkend, toch een zeer groot gevaar medebrengt doordat men werkelijk niet weet of men op dit oogenblik iets over het hoofd ziet, terwijl van de ingediende ordonnantie over het algemeen toch kan worden aangenomen, dat deze door zooveel oogen is bekeken, dat ten opzichte daarvan het gevaar van onjuistheden zeer klein is. Ik heb al eenigszins uitvoerig uiteengezet hoe moeilijk het is, een pensioenreglement tot stand te brengen, en iedere niet bepaald noodzakelijke storing daarin betreur ik ten zeerste. En vooral zou ik erop willen wijzen, dat het niet gaat om een nieuwe redactie van artikel 2 eerste lid, maar om een wijziging in een bestaande redactie eener ordonnantie, die onder de oude Indische Staatsregeling is tot stand gekomen. Wanneer wij dergelijke incidenteele wijzigingen van zoo samengestelde, gecompliceerde, bestaande ordonnanties zouden

Nadere wijziging en aanvulling van het Indisch burgerlijk pensioenreglement enz.

(DIR. VAN FIN., DWIDJOSEWOJO, BLAAUW.)

willen aangrijpen om daarvan een fraai taalkundig geheel te maken — gesteld al dat ons dit mogelijk zou zijn — zou het hiervoor noodige werk in zulk een mate beslag leggen op het beperkt aantal bekwame ambtenaren, waarover het departement van Financiën beschikt, dat wij daarmee meer kwaad dan goed zouden doen. Ik ben werkelijk overtuigd van de waarde van taalkundig goede en goed leesbare producten, maar men mag toch aan het verkrijgen van zulke producten, in een stadium als waarin op het oogenblik het pensioenreglement verkeert, niet meer tijd en geld ten koste leggen dan beschikbaar is.

Wanneer ik nu tenslotte mijn standpunt tegenover het amendement van den heer Blaauw zou willen bepalen dan is het dit. Materiëel kan ik er niets tegen inbrengen. Het eenige wat ik er tegen zou kunnen aanvoeren is, dat ik het betreuren zou, wanneer ook bij een volgende gelegenheid zooveel aandacht werd besteed aan een onderwerp van zoo gering gewicht. Maar nu dit eenmaal is geschied, Mijnheer de Voorzitter, zou ik er geen bezwaar tegen hebben het ingediende amendement over te nemen.

De Voorzitter: Mijne Heeren! De besprekingen in eersten termijn zijn hiermede afgelopen. Thans zullen wij overgaan tot de behandeling van het aanhangige onderwerp in tweeden termijn.

De heer Dwidjosewojo: Mijnheer de Voorzitter! Ik heb met veel belangstelling geluisterd naar het duidelijke door den geachten Regeeringsgemachtigde gegeven antwoord op de door mij gemaakte opmerkingen. Voor dat antwoord ben ik Zijn HoogEdelGestrenge zeer dankbaar, want, Mijnheer de Voorzitter, door dat antwoord is het mij nu duidelijk, dat de voorgestelde toevoeging van het derde lid aan artikel 24 van het Indisch burgerlijk Pensioenreglement een herstel is van een omissie in dat reglement. Daarom heb ik nu niet meer het minste bezwaar tegen de aanneming van de geheele ontwerp-ordonnantie.

De heer Blaauw: Mijnheer de Voorzitter! Ten aanzien van het eerste punt, dat door mij in bespreking is gebracht heeft de geachte Regeeringsgemachtigde nog eens verklaard, dat hij bezwaar heeft tegen het uit elkaar halen van de bestaande redactie van lid 1 van art. 2 van het burgerlijk pensioenreglement. En dan wijst de geachte Regeeringsgemachtigde erop, dat het pensioenreglement in het algemeen gehanteerd wordt door minder ontwikkelde personen wien men de zaak dus zoo gemakkelijk mogelijk moet maken. Mijnheer de Voorzitter! Ik heb weleens de pretentie gehad, dat ik niet behoor tot de minder ontwikkelde personen — men vergeve mij deze bekentenis op dit oogenblik — maar ik moet verklaren, dat toen ik het burgerlijk pensioenreglement las en voornamelijk lid 1 van art. 2, het mij werkelijk hier en daar wel geduizeld heeft. Dus men moet hier toch niet zoo onvoorzichtig zijn, om een slechte redactie in handen te geven van minder ontwikkelde personen en dan bovendien nog hopen, dat die personen niet verder lezen dan

(BLAAUW.)

het betrekkelijke punt, dat op dat moment zou moeten worden toegepast.

De Regeeringsgemachtigde wijst er dan op, dat wanneer een redactie van het eerste lid van art. 2 als in het Gedelegeerden-verslag is opgegeven, werd gevolgd, men dan op het oogenblik geen zekerheid heeft, dat geen fouten of vergissingen worden gemaakt.

Mijnheer de Voorzitter! Zoo langzamerhand zijn wij hier vanochtend toch wel tot de conclusie gekomen, dat de wetgeving een moeilijke zaak is, waarbij in het algemeen het maken van fouten en vergissingen mogelijk is. Ik zou b.v. den geachten Regeeringsgemachtigde wel willen vragen, of hij op het oogenblik, dat hij het ontwerp bij den Volksraad indiende, er wel zeker van was, dat het geen fouten, of vergissingen bevatte. Intusschen, Mijnheer de Voorzitter, wil ik op dit punt niet verder doorgaan en ik zal mij neerleggen bij de bestrijding van den Regeeringsgemachtigde met betrekking tot de suggesties, die voor een redactiewijziging in het College zijn gegeven, en overgaan tot het tweede punt, dat door mij naar voren is gebracht, hetgeen door ons is neergelegd in een amendement.

Voordat ik inga op de argumenten van den geachten Regeeringsgemachtigde op dit punt, zou ik wel de vraag willen stellen, of men niet als een axioma moet aanvaarden, dat in zaken van wetgeving, de beste redactie van een wetsartikel nauwelijks goed genoeg is. En wanneer men van dat standpunt uitgaat, geloof ik niet, dat wij eigenlijk diep op de zaak behoeven in te gaan. Daarom verwonderden mij wel — ik zou haast zeggen, dat het mij bijna heeft ontsteld — de bezwaren, die de geachte Regeeringsgemachtigde tegen dit amendement naar voren heeft gebracht. Ten aanzien van het eerste argument heeft de Regeeringsgemachtigde zelf erkend, dat hij beschroomd was een dergelijke opmerking te maken en ik geloof dan ook niet dat ik daarop verder behoef in te gaan.

Doch in de tweede plaats heeft de Regeeringsgemachtigde er de aandacht op gevestigd, dat het voorbereidende werk voor de wetgeving zwaar drukt op de ambtenaren, die dat werk hebben te verrichten en hij waarschuwde ons dan ook met onze critiek voorzichtig te zijn. Wanneer ik echter uitga van het axioma, zoeven door mij naar voren gebracht, nl. dat de beste redactie van een wetsartikel nauwelijks goed genoeg is, meen ik, dat wij gerust een beetje zwaar op die ambtenaren mogen drukken om daardoor te komen tot de beste redactie en ik zou in het algemeen tot de ambtenaren met dat werk belast het verzoek willen doen om, wanneer de Volksraad, of het College van Gedelegeerden een verbetering aangeeft ten aanzien van een redactie van een artikel, dat op het departement is gemaakt, dan niet te denken aan het bekende Fransche spreekwoord: „la critique est aisée, mais l'art est difficile” en er den Volksraad min of meer een verwijt van te maken, dat hij zoo gauw is met zijn critiek.

Overigens, wat die critiek betreft, heeft de Volksraad het in dit geval niet bij critiek gelaten, doch is zelf aan de beoefening van l'art begonnen — wat in dit opzicht ook difficile was — en heeft een andere redactie aangegeven, die nu blijkbaar wel erkend wordt als de beste redactie te zijn.

Nadere wijziging en aanvulling van het Indisch burgerlijk pensioenreglement enz.

(BLAAUW, KERKKAMP.)

Tenslotte, wat het derde punt betreft, het ter beschikking stellen van landsdienaren aan lagere ressorten en het pensioen, dat dergelijke ambtenaren te zijner tijd zullen genieten, dank ik den geachten Regeeringsgemachtigde voor de toezegging, dat hij dit punt nog eens onder de aandacht van de Regeering wil brengen.

Ik zal het dan in zooverre hierbij laten, na althans de opmerking te hebben gemaakt, dat deze kwestie toch wel eenigszins met het pensioenreglement te maken heeft, omdat het pensioen voor deze menschen hier in deze wijziging wordt geregeld. Ik wijs er b.v. op, dat hier als gedragslijn wordt aanvaard, dat de Regeering zal toelaten dat, wanneer ter beschikking gestelde dienaren bijv. 25% meer salaris mogen krijgen, dan wanneer zij in landsdienst zijn, het pensioen ook over deze verhooging van 25% zal worden uitgekeerd.

Ik dank, zooals gezegd, den Regeeringsgemachtigde voor zijn toezegging, dat dit punt op een andere plaats nog eens nader zal worden bezien.

Tenslotte moge ik nog even terugkomen op de uitspraak van het slot van het betoog van den geachten Regeeringsgemachtigde waar hij verklaart, dat hij het ietwat vreemd vindt, dat hedenochtend in deze zaal zooveel aandacht wordt besteed aan een onderwerp van zoo geringe beteekenis als het amendement, dat zooveel op Uw tafel is neergelegd, Mijnheer de Voorzitter. Ik ben blij, dat de geachte Regeeringsgemachtigde in dit verband heeft verklaard, dat hij er geen bezwaar tegen heeft voor heden, wanneer dit amendement wordt voorgebracht en verder verwerkt, maar in de toevoeging aan het slot van zijn betoog zie ik toch min of meer een waarschuwing aan dit College, om in de toekomst toch met het indienen van zulke amendementen uit te scheiden. In verband met deze waarschuwing zou ik toch wel iets willen zeggen tegen het betoog van den geachten Regeeringsgemachtigde, daarmede tevens aansluitend aan het zooveel door mij geponeerde axioma, dat de beste redactie in de wetgeving nauwelijks goed genoeg is. Ik geloof, dat het de plicht is van den Volksraad en het College van Gedelegeerden om, waar zij zien, dat voor een bepaalde wetgeving, die voor de toekomst voor de maatschappij moet gelden, een betere redactie te vinden is, deze onder de aandacht van de Regeering te brengen en haar zoo mogelijk in werkelijkheid om te zetten.

Dank U, Mijnheer de Voorzitter.

De heer Kerkkamp: Mijnheer de Voorzitter! Wat betreft de late indiening van de tweede Nota van Wijzigingen zou ik het volgende willen zeggen. Op gezag van den geachten Regeeringsgemachtigde wil ik gaarne aannemen, dat het hier een betrekkelijk eenvoudige kwestie geldt en ik zal dus niet voorstellen de behandeling dezer zaak uit te stellen tot een volgende vergadering. Overigens juich ik het standpunt van de Regeering inzake de terugwerking van bepalingen, waardoor bestaande rechten zouden worden aangetast, ten zeerste toe. Ik hoop, dat de Regeering ook bij een volgende gelegenheid Zich op

(KERKKAMP, VAN HELSDINGEN.)

hetzelfde standpunt zal plaatsen. In Nederland hebben wij daaromtrent meer dan eens een afwijkende meening hooren verkondigen en heeft men bestaande rechten van ambtenaren wel aangetast. Daarom hoop ik, dat de Regeering hier zal handhaven het thans ingenomen standpunt, dat eenmaal verkregen rechten gehandhaafd dienen te worden. Naar mijn meening moet toch de Overheid in de allereerste plaats er tegen waken, dat eenmaal gegeven voorrechten, aan welke categorie van ambtenaren dan ook, op een gegeven moment weder zouden worden ingetrokken.

In de tweede plaats zou ik nog een enkele opmerking willen maken over een kwestie, welke door den Regeeringsgemachtigde ter sprake is gebracht, nl. de mindere wenschelijkheid — de heer Blaauw heeft hierover ook reeds gesproken — van een poging uitgaande van dit College om verbeteringen aan te brengen in voorgestelde redacties. Evenals de heer Blaauw, kan ik deze meening van de Regeering niet deelen. Ik voel voor het bezwaar, dat aan een eventueele redactiewijziging veel werk voor de betrokken ambtenaren verbonden kan zijn, doch dit mag voor het College toch geen reden zijn om zich te onthouden van pogingen om wenschelijk geachte verbeteringen, ook al betreffen deze uitsluitend de redactie, aan te brengen. Daar komt nog bij, dat mij een uitlating van den Regeeringsgemachtigde heeft getroffen en wel deze, dat een dergelijke poging bij de betrokken ambtenaren geen aangenamen indruk maakt. Mijnheer de Voorzitter! Het College wil natuurlijk naar buiten en ook ten opzichte van de ambtenaren zeer gaarne wel een aangenamen indruk maken, maar wanneer de aard van het werk medebrengt, dat wie dan ook — zelfs al betreft het de ambtenaren van dit departement — zich eenigszins stoot aan hetgeen hier wordt voorgesteld, dan geloof ik toch, dat dit geen reden mag zijn voor een van de leden van dit College, om na te laten hetgeen hij meent in het belang der zaak te moeten doen. De aangename indruk is in ieder geval maar bijzaak en het werk hoofdzaak.

De heer Van Helsdingen: Mijnheer de Voorzitter! Ik ben daar straks door den heer Fruin in verband met het amendement even genoemd en ik dank hem voor de waardeerende woorden, die hij daaraan toegevoegd heeft.

Ik zou echter willen opmerken, dat ik in dit geval geheel met de Regeering medega. Inderdaad geloof ik, dat de wijzigingen, die in het Gedelegeerden-verslag zijn voorgesteld, ver gaan buiten het ontwerp, dat door de Regeering ons is voorgelegd. Het ontwerp beoogt niets anders, dan het aanbrengen van kleine wijzigingen ten aanzien van een bestaande zeer ingewikkeld redactie. Wanneer wij daarvoor een geheel nieuwe redactie gaan geven, heeft dat noodwendig tot gevolg, dat de geheele betreffende wetgeving, die hier niet aan de orde is, en ook niet aan de orde wordt gesteld, plotseling door het departement van a tot z moet worden doorgelezen en bestudeerd om na te gaan of de redactie-wijziging eventueel gevolgen heeft die ver uitgaan boven wat wij ons gedacht hadden, terwijl wij uitsluitend enkele artikelen voor oogen hadden. De nieuwe in het Gedelegeerdenverslag voor-

12de VERGADERING — DONDERDAG 14 NOVEMBER 1929.

Nadere wijziging en aanvulling van het Indisch burgerlijk pensioenreglement enz. — Overdracht verkoop en distributie van zout aan de provincie Midden-Java.

(VAN HELSDINGEN, DIR. VAN FINANCIËN.)

gestelde redactie zou vermoedelijk de indiening van een geheel nieuw ontwerp tengevolge hebben.

De heer Fruin: Ik hoop U nog eens aan Uw eigen woorden te herinneren!

De heer Van Helsdingen: Mijnheer de Voorzitter! Daarom, ik geloof, dat ten aanzien van dit zeer ingewikkelde ontwerp de opvatting van den Regeeringsgemachtigde juist is geweest en dat wij niet zoover moeten gaan, om een algeheele nieuwe redactie te willen geven.

De heer Kerkkamp: Vanwege den aangename indruk!

De heer Van den Bussche, directeur van Financiën: Mijnheer de Voorzitter! Ik ben geen oogenblik in twijfel geweest, dat hetgeen ik ten aanzien van deze redactiekwestie naar voren bracht, wel aanstonds algeheele instemming zou krijgen. Daarom heb ik met genoegen gehoord, wat de heer Van Helsdingen heeft gezegd, die met de Regeering kon medevoelen de bezwaren, die aan de procedure, die ditmaal gevolgd is, zijn verbonden.

Wanneer ik nu met een enkel woord terugkom op hetgeen in tweeden termijn is gezegd, dan zou ik in de eerste plaats willen vragen of het axioma van den heer Blaauw, dat in wettelijke aangelegenheden de beste redactie eigenlijk niet goed genoeg zou zijn, werkelijk zoo voetstoots kan worden aanvaard en of er niet vele gevallen zijn, waarbij om redenen van arbeidseconomie en van opportuniteit met een goede en juiste redactie moet worden volstaan.

Er is een spreekwoord, dat ik hier niet zal aanhalen, maar dat ook op deze zaak slaat, en dan komt er nog iets bij. Bij de vraag is een redactie goed of is een andere redactie beter of is er wellicht ook nog een redactie te vinden die de beste is, komt ook nog een sterk individueel element. Wanneer ik zoeven gezegd heb, dat van de eenige voorgestelde wijziging die nog gehandhaafd is en die bij amendement is voorgebracht, ook mij die nieuwe redactie wel aannemelijk en beter leek, dan wil ik volstrekt niet zeggen dat dit inzicht door ieder gedeeld zal worden. Integendeel, de bezwaren die ik naar voren gebracht heb, zullen ook voor anderen zeer zwaar wegen. Zij zullen de gedachten van den heer Blaauw aanvechtbaar achten en zeggen, dat ik zuiverder in mijn redactie ben, omdat in de nieuwe redactie de veronderstelling kan worden geuit, dat van het Europeesch reglement voor bepaalde gevallen buiten de vast te stellen ordonnantie niets geldt en toch de facto het complex bepalingen is blijven gelden. Waar hier zooveel persoonlijke appreciatie ligt en ieder zich inbeeldt — en ik ook — dat een eigen redactie altijd de beste is, geloof ik dat wij, voor zoover het geen materiele bezwaren medebrengt, goed zullen doen in het algemeen dengene te volgen die geroepen is een ordonnantie-wijziging voor te brengen.

Den heer Kerkkamp heb ik hiermede eigenlijk ook beantwoord, het lijkt mij toe, dat er thans, nu wederzijds het

(DIRECTEUR VAN FINANCIËN, VOORZITTER.)

standpunt is gemarkeerd, geen aanleiding bestaat nog dieper op de zaak in te gaan.

Ik meen dus te mogen resumeeren dat het mij betrekkelijk zou spijten als het amendement werd gehandhaafd, maar, indien het wordt gehandhaafd, wordt het door mij overgenomen.

De Voorzitter: Wenscht een der voorstellers van het amendement nog het woord? Zoo niet, dan wordt tot stemming overgegaan.

De ontwerp-ordonnantie, stuk 2A, zooals dit is gewijzigd bij eerste en tweede nota van wijzigingen, wordt zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De ontwerp-ordonnantie, stuk 2B, wordt artikelsgewijs in stemming gebracht.

Artikel 1, het amendement-Blaauw e. s. op art. 2, het amendeerde art. 2 en artikel 3 worden achtereenvolgens zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De Voorzitter: In verband met het bepaalde in artikel 60 van het Reglement van Orde:

„Indien een ontwerp als bedoeld in art. 12 in den loop der beraadslaging tijdens een vergadering een wijziging heeft ondergaan, wordt de eindstemming over het ontwerp in zijn geheel tot een volgende vergadering uitgesteld, tenzij de Raad anders besluit”
stel ik U voor thans een beslissing te nemen omtrent de ontwerp-ordonnantie 2B in haar geheel.

Daartoe wordt besloten.

De ontwerp-ordonnantie 2B, zooals deze is gewijzigd bij amendement, wordt zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De Voorzitter: Aan de orde is de behandeling van de ontwerp-ordonnantie tot overdracht aan de provincie Midden-Java van den verkoop en distributie van het zout zooals zij is gewijzigd bij de Memorie van Antwoord stuk 5, (Ond. 74).

De ontwerp-ordonnantie wordt zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De notulen van de vorige openbare vergadering, welke ter inzage hebben gelegen, worden goedgekeurd.

De Voorzitter: Ik verzoek den heeren in besloten vergadering bijeen te blijven en zich na afloop van deze bijeenkomst in commissie-vergadering te willen begeven.

De vergadering wordt te 9.39 uur v.m. gesloten.

Ingekomen stukken.

13de VERGADERING.

Vergadering van Donderdag 28 Nov. 1929.
(Bijeenroepingsuur 8.30 voormiddag).

Ingekomen stukken. — Wijziging art. 17 der Regent-
schapsordonnantie (Ond. 83). — Verzoekschriften.

Voorzitter: J. W. MEIJER RANNEFT.

Tegenwoordig, met den Voorzitter, 20 leden, te weten de
heeren:

Ali Moesa, Blaauw, Bruineman, Dwidjosewojo, Fruin,
Van Helsdingen, De Hoog, 's Jacob, Kan, Kerkkamp, Kiès,
Koesoemo Joedo, Koesoemo Oetoyo, Mandagie, Midden-
dorp, Roep, Schmutzer, Soekawati en Soejono.

De Voorzitter opent de vergadering.

De Secretaris deelt mede, dat zijn ingekomen:

A. De volgende Regeeringsbrieven en -beschikkingen:

1. Kabinetsbrief van den Gouverneur-Generaal van Neder-
landsch-Indië van 19 November 1929 No. 12 ter aan-
bieding van een ontwerp-ordonnantie tot het ver-
leenen van vrijstelling van uitvoerrecht voor eenige
chemicaliën, benodigd als hulpmiddel bij de werkzaam-
heden in fabrieken en bedrijven. (Ond. 86).

De stukken zijn gedrukt.

2. Kabinetsbrieven van den Gouverneur-Generaal van 7,
8, 18, 18 en 18 November 1929 Nos. 21, 47, 3, 28 en 29,
houdende mededeeling van de vaststelling van:
  - a. de ordonnantie tot wijziging van de ordonnantie in
Staatsblad 1919 No. 248, houdende o.m. de verkla-
ring dat het algemeen belang de terugbrenging tot
het Landsdomein vordert van het particuliere land
Kali Bata-Kampong Djati (Ond. 30);
  - b. de ordonnantie tot toekenning van de bevoegdheid
aan den Gouverneur-Generaal om provincies en
zelfstandige gemeenschappen te ontheffen van het
beheer van aan den Lande toebehoorende zaken
(Ond. 10);
  - c. de ordonnantie tot overdracht aan de Provincie
Midden-Java van den verkoop en de distributie van
het zout (Ond. 74);
  - d. de ordonnantie tot bekrachtiging van een leenings-
besluit van den plaatselijken raad van Tegal en Pe-
kalongan (Ond. 75);
  - e. de ordonnantie strekkende tot wijziging en aanvul-
ling van het Indisch burgerlijk pensioenreglement
en tot het treffen van andere voorzieningen met be-
trekking tot de toepassing van de door dat reglement
vervangen reglementen en regelingen omtrent het
verleenen van pensioenen (Ond. 56).

Handelingen. Zittingsjaar 1929—1930.

3. Besluit van den Gouverneur-Generaal van 9 November
1929 No. 42 tot instelling van een „Commissie voor een
Departement van Verkeerswezen”.
4. Als voren van 12 November 1929 No. 15 tot overschrij-
ving van een bedrag van f 549 300 van Hoofdstuk I
naar Hoofdstuk II van Afdeling IX der begrooting
voor het dienstjaar 1929.
5. Als voren van 18 November 1929 No. 5x tot interneering
van den daarin genoemden persoon.
6. Als voren van 20 November 1929 No. 42 bepalende, dat
H. J. K. Schuitenvoerder met ingang van den dag van
het hem uit den militairen dienst verleend eervol ontslag
tijdelijk ter beschikking wordt gesteld van den Voor-
zitter der Organisatie-Commissie.
7. Als voren van 21 November 1929 No. 5 houdende o.a.
eervolle ontheffing van Mr. J. F. Cornelis van de functie
van secretaris van de Commissie tot het instellen van
een onderzoek naar de wenschelijkheid en mogelijkheid
van monopoliseering der vuurwerkfabricatie, en hou-
dende benoeming in diens plaats van Mr. W. G.
Scheffers.
8. Als voren van 21 November 1929 No. 6 houdende eenige
instructies voor de Commissie tot het instellen van een
onderzoek naar de wenschelijkheid en mogelijkheid van
monopoliseering der vuurwerkfabricatie.
9. Als voren van 21 November 1929 No. 7 waarbij aan de
Commissie tot het herzien van het Reglement op den
invoer enz. van ontplofbare stoffen eenige bevoegdheden
worden toegekend.
10. Als voren van 22 November 1929 No. 1, met bijlage,
tot wijziging en aanvulling van het instellingsbesluit
van de Organisatie Commissie.

De sub 2 t/m 10 vermelde stukken worden ter
inzage gelegd ter secretarie van den Volksraad.

B. De volgende ter kennisneming ontvangen bescheiden:

1. Mededeeling van Mr. J. J. Schrieke van 11 November
1929 No. B 14/6/10, dat hij als Hoofd van het departe-
ment van Justitie is opgetreden.
2. Motie van de vereeniging Boedi Oetomo afdeling Ba-
tavia ter betuiging van adhaesie met de door de In-
heemsche raadsfractie in den gemeenteraad van Batavia
aangenomen houding inzake het conflict tusschen het
College van B. en W. en genoemde fractie.
3. Motie van de vereeniging Boedi Oetomo afdeling Se-
marang waarin de wenschelijkheid wordt uitgesproken,
dat een door den gemeenteraad Semarang aangenomen
besluit tot invoering van een belasting op grobaks en
deelemans door de bevoegde autoriteit zal worden vernietigd.
4. Mededeeling van het hoofdkantoor van den Mijnbouw
van 15 November 1929 No. 9270 betreffende de bedrijfs-
resultaten der Goud- en zilvermijnen in Benkoelen over
de maand October 1929.
5. Schrijven van het bestuur der vereeniging voor den

Ingekomen stukken. — Wijziging art. 17 der Regentschapsordonnantie. — Verzoekschriften.

(VOORZITTER.)

detailhandel te Medan waarbij mededeeling wordt gedaan van een door voornoemde vereeniging aangenomen motie betreffende de ontwerp-ordonnantie strekkende tot bestrijding van de flesschentrekkerij.

6. Klaagschrift van Soeradji, contract-arbeider op de thee-onderneming Nagahoeta (Pematang Siantar).
7. Anoniem schrijven afkomstig uit Troemon, houdende klachten tegen den zelfbestuurder Teukoe Hoesin.

Deze bescheiden worden ter inzage gelegd ter secretarie van den Volksraad.

De Voorzitter: Aan de orde is de behandeling van de ontwerp-ordonnantie tot wijziging van artikel 17 der regentschapsordonnantie (Ond. 83).

Deze ordonnantie wordt zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De Voorzitter: In behandeling komt thans het tweede rapport der commissie voor de verzoekschriften.

Aan de orde is verzoekschrift No. 1, luidende:

Verzoek, gedagteekend Padang 30 September 1927, van mevrouw M. Schultz, inzake vergoeding van het door haar in de verpondingsperiode 1923—1928 geleden verlies van inkomsten tengevolge van haar van bestuurszijde verstrekte onjuiste inlichtingen.

Brief van den Gouvernements Secretaris van 18 Juni 1929 No. 1455b/B heeft op dit verzoek betrekking.

De commissie vestigt de aandacht op het volgende:

Volgens het verzoekschrift, gedagteekend Weltevreden 20 Juli 1927, van den heer G. J. H. van der Beeke, die blijkens adressante's rekest, gedagteekend Padang 30 September 1927, ten deze optrad als adressante's gemachtigde, zou adressante, toen haar eind 1923 uit haar aanslagbiljet bleek dat haar aanslag in de verponding over de periode 1 Januari 1923—31 December 1927 meer dan verzesvoudigd was, zich rechtstreeks — dus buiten het bestuur om — tot de opstalhouders op haar grond gewend hebben met een voorstel tot grondhuurverhooging.

Vervolgens zou, naar aanleiding van klachten over deze volkomen rechtmatige handelwijze, door opgezetenen van adressante's grond ingediend bij het hoofd van plaatselijk bestuur te Padang, bedoelde assistent-resident adressante bij zich hebben ontboden.

Indien deze lezing — welke in strijd schijnt met de mededeeling in de 4de en 5de alinea van nevengevoemden Regeeringsbrief, waaruit men den indruk krijgt, dat adressante zich geheel vrijwillig tot het bestuur heeft gewend — juist mocht zijn, komt het der commissie, in verband met het feit, dat aanvankelijk geen en later, bij besluiten van 31 December 1924 No. 1109 en 27 Februari 1925 No. 162, slechts een gedeeltelijke grondhuurverhooging plaats had, aannemelijk voor, dat aan adressante bij bovenbedoelde be-

(VOORZITTER, KIÈS.)

spreking met het hoofd van plaatselijk bestuur een huurverhooging verboden is.

Met het hierop stelt de commissie voor der Regeering om mededeeling te verzoeken of bedoelde lezing juist moet worden geacht en zoo ja, of geen aanleiding bestaat tot het toekennen van een schadeloosstelling.

De heer Kiès: Mijnheer de Voorzitter! Ik zou gaarne even de aandacht van het College willen vragen voor den inhoud van verzoekschrift No. 1. Ik ben in de daarin behandelde zaak in zooverre rechtstreeks betrokken, dat ik in 1927 aan adressante het advies heb gegeven, zich met deze aangelegenheid te wenden tot den Volksraad.

De kwestie is deze, dat de eigenares van een stuk grond te Padang in 1923 moest ondervinden, dat haar aanslag in de verponding meer dan verzesvoudigd werd, waardoor de opbrengst van haar land vrijwel werd opgeheven. Zij wendde zich tot de opgezetenen, ten einde door een grondhuurverhooging in betere omstandigheden te komen, een handelwijze, door de Commissie voor de Verzoekschriften „volkomen rechtmatig” genoemd. Maar het B.B., in casu de toenmalige assistent-resident van Padang, verbood deze grondhuurverhooging.

Of dit nu, zooals in het advies der Commissie staat vermeld, het gevolg is geweest van een bespreking uitgaande van de zijde der eigenares, dan wel dat de assistent-resident adressante heeft ontboden, komt er minder op aan. Een feit is, dat van de zijde van den assistent-resident een onrechtmatige handeling heeft plaats gehad, bestaande in het verbod, de grondhuur te verhoogen.

Die eigenares heeft nadien getracht eerst rechtstreeks bij de opvolgers van bedoelden assistent-resident redres te krijgen van hetgeen had plaats gehad en zich later, in 1927, per rekest tot den Volksraad gewend.

En, Mijnheer de Voorzitter, het is nu eind 1929 en thans is de zaak nog geen stap verder. Het antwoord van de Regeering zou ik bijna min of meer ontwijkend willen noemen.

En nu vraagt de commissie eigenlijk weer opnieuw om inlichtingen, zooals zij het hier formuleert:

„Met het oog hierop stelt de commissie voor der Regeering om mededeeling te verzoeken of bedoelde lezing juist moet worden geacht en zoo ja, of geen aanleiding bestaat tot het toekennen van een schadeloosstelling.”

Mijnheer de Voorzitter! Ik zou mij tot de commissie willen wenden met het voorstel, hier een iet of wat krachtiger uitspraak te doen hooren. Uit hetgeen in haar redactie vooraf gaat, blijkt, dat zij van oordeel is, dat de assistent-resident van Padang vroeger een onrechtmatige handeling heeft gepleegd; dan is er, dunkt mij, ook alle aanleiding om ronduit te zeggen, dat er alleszins reden is voor het toekennen van een schadeloosstelling.

En ten tweede zou ik, in verband met den langen duur van deze aangelegenheid, de Regeering willen verzoeken deze kwestie nu eens met spoed af te doen.

Ik dank U, Mijnheer de Voorzitter.

Verzoekschriften.

(DE HOOG.)

De heer De Hoog, Voorzitter van de commissie voor de verzoekschriften: Mijnheer de Voorzitter! Alvorens tot de behandeling van verzoekschrift 1 over te gaan en antwoord te geven op hetgeen de heer Kiès naar voren heeft gebracht, zou ik aan Gedelegeerden willen mededeelen, dat verzoekschrift 7 door de commissie is teruggenomen in verband met op het laatste oogenblik ontvangen inlichtingen, welke misschien zouden kunnen leiden tot wijziging van de conclusie, reden waarom de commissie het beter heeft geacht dit verzoekschrift terug te nemen.

Naar aanleiding van hetgeen de heer Kiès naar voren heeft gebracht, zou ik willen beginnen met even een kort resumé van de zaak te geven in aansluiting op en ter verduidelijking van hetgeen de heer Kiès heeft gezegd.

Het ging hier over een recht tot verhooging van huur. De eigenares van de betrokken gronden verzoekt den assistent-resident vergunning om de huur daarvan te mogen verhoogen; de assistent-resident verdedigt zich naar aanleiding van klachten over de afwijzing van dit verzoek, door te zeggen, dat de adressante wist dat zij het oordeel van het bestuur ten aanzien van deze verhooging niet noodig had, en dat zij dus door haar verzoek den assistent-resident in een verkeerde meening gebracht had.

Maar, Mijnheer de Voorzitter, die conclusie van de Regeering is niet duidelijk in het antwoord van de Regeering op het rekest weergegeven en daarom heeft de commissie gemeend zich voorloopig, juist aangezien zij niet weet of haar opvatting de juiste is, weder tot de Regeering te moeten wenden om een nadere preciseering van het antwoord. De commissie heeft dus enkele punten naar voren gebracht, die volgens haar oordeel dan toch zeker erop wijzen, dat hier een handelwijze, welke de Regeering ontkent — n.l. dat de assistent-resident adressante verboden zou hebben de huur te verhoogen — wel duidelijk zou blijken uit de door de commissie naar voren gehaalde feiten.

In verband daarmee heeft de commissie bezwaar om haar conclusie te wijzigen in den geest van het door den heer Kiès voorgestelde, maar zij wil het geachte lid wel hierin tegemoet komen, dat zij van het eerste punt, n.l. de ontevredenheid, die sprak uit zijn woorden, de Regeering in kennis wil stellen door het overleggen aan de Regeering van de Handelingen van het College van Gedelegeerden over dit punt, terwijl overigens de commissie zich kan aansluiten bij het tweede verzoek van den heer Kiès, n.l. om op spoed in de afhandeling van dit verzoekschrift aan te dringen.

Ik meen dus dat de Commissie inderdaad deze wijziging in de voorgestelde conclusie wel kan aanbrengeu.

De heer Kiès: Mijnheer de Voorzitter. Ik neem gaarne genoegen met het antwoord van den heer De Hoog.

De gewijzigde conclusie op verzoekschrift No. 1 wordt zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De Voorzitter: Aan de orde zijn de verzoekschriften Nos. 2 en 3.

(SOEJONO.)

2. Verzoek, gedagteekend Troemon 21 April 1928 van Nja Koenoen, inzake een hem door het bestuur opgelegde schadevergoeding.

Brief van den 1sten Gouvernements Secretaris van 2 Juli 1929 No. 1546/II heeft op dit verzoek betrekking.

De commissie stelt voor adressant, onder toezending van een afschrift van bovengenoemden Regeeringsbrief, te berichten, dat geen termen aanwezig worden geacht voor het verlenen van tusschenkomst.

3. Verzoekschriften, gedagteekend Liroeng 4 October 1925 en 16 October 1926, nader schrijven, gedagteekend Menado 8 April 1927, en verzoekschriften gedagteekend Liroeng 8 Juli 1928 van N. M. Tucunan, inzake toekenning van een schadeloosstelling.

Brieven van den 1sten Gouvernements Secretaris van 20 Mei 1926 No. 924/A1, 25 Februari 1928 No. 355/A1 en 2 Juli 1929 No. 1547/A1 hebben op deze aangelegenheid betrekking.

De commissie stelt voor adressant, onder toezending van een afschrift van bovengenoemde Regeeringsbrieven, te berichten, dat geen termen aanwezig worden geacht voor het verlenen van verdere tusschenkomst.

De conclusies op de verzoekschriften Nos. 2 en 3 worden zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De Voorzitter: Aande orde is de behandeling van verzoekschrift No. 4, luidende:

4. Verzoek, ongedagteekend, van Arponijah, weduwe van wijlen R. Poerwoatmodjo, om toekenning van onderstand.

Brief van den 1sten Gouvernements Secretaris van 6 Juli 1929 No. 1574/A1 heeft op dit verzoek betrekking.

De commissie stelt voor adressante, onder toezending van een afschrift van bovengenoemden Regeeringsbrief, te berichten, dat geen termen aanwezig worden geacht voor het verlenen van tusschenkomst.

De heer Soejono: Mijnheer de Voorzitter! Het zij mij vergund enkele opmerkingen te maken naar aanleiding van de conclusie van de commissie op het verzoek van vrouwe Arponijah, om toekenning van onderstand.

Deze vrouw is na de pensionneering van evengenoemden heer met hem getrouwd en ten aanzien van dit geval heeft de Regeering zich geplaatst op het bekende standpunt dat Zij onder meer heeft neergelegd in een schrijven van het jaar 1881, dat weduwen, getrouwd, nadat de pensionneering van haar intusschen overleden echtgenooten reeds een feit was, geen aanspraak kunnen maken op onderstand, aangezien naar het oordeel van de Regeering de banden tusschen de Regering als werkgeefster en de landdienaren als verbroken zijn te beschouwen, zoodra de ambtenaar is gepensionneerd. Dat standpunt op zichzelf is eigenlijk wel redelijk te achten en ook niet onlogisch,

Verzoekschriften.

(SOEJONO.)

maar ik zou in dit verband toch wel een vergelijking willen maken met den toestand ten deze ten opzichte van de Europeesche landsdienaren, zooals die vastgesteld is in de regelingen van de pensioenen voor de burgerlijke landsdienaren en voor hun weduwen en weezen.

Mijnheer de Voorzitter! Ik stel voorop, dat een vergelijking van de onderhavige regeling met die voor Europeanen mank gaat, omdat de grondslagen van beide regelingen geheel verschillend zijn, maar het toekennen van pensioen en onderstand aan de weduwen en weezen van Europeesche landsdienaren is te beschouwen als een recht, aangezien deze landsdienaren daarvoor ook hebben gecontribueerd. Voor de Inlandsche ambtenaren daarentegen is hier geen sprake van een recht, maar van een gunst. Maar toch is er wel aanleiding om in deze de vergelijking, die ik zooeven trok, te maken. Want wanneer volgens de Regeering de verleening van onderstand aan de weduwen van bij overlijden reeds gepensioneerde Inlandsche landsdienaren een gunst is, indien deze vrouwen reeds voor de pensionneering van hun echtgenooten met deze waren getrouwd, is er geen principieel verschil met de gevallen, waarin de vrouwen in kwestie na de pensionneering van betrokkenen met dezen zijn getrouwd. Wanneer dus de Regeering Haar gedraglijn baseert op het beginsel, dat er verschil moet worden gemaakt tusschen de regelingen voor Europeesche en Inlandsche landsdienaren, dan kan ik dat motief juist achten, doch volgens mij kan het geen argument zijn voor verschil in behandeling tusschen de weduwe van een gewezen Inlandsch ambtenaar, die getrouwd is vóór en een weduwe van een Inlandsch ambtenaar, getrouwd na zijn pensionneering, aangezien in beide gevallen toch de onderstand het karakter draagt van een gunst.

Mijnheer de Voorzitter! Wanneer wij de regeling voor de Europeesche burgerlijke ambtenaren nagaan, zien wij, dat een weduwe, ook al was zij na de pensionneering van haar echtgenoot getrouwd, toch evenveel pensioen ontvangt, als wanneer zij vóór die pensionneering getrouwd zou zijn en dat is begrijpelijk. Alleen, wanneer de gepensioneerde landsdienaar na zijn 65ste jaar trouwt, is dat voor hem in zooverre nadeelig, dat hij de extra-contributie voor die fondsen niet meer mag voldoen binnen drie jaren, doch die binnen één jaar moet voldoen in twaalf maandelijksche gelijke termijnen. Nu zou ik de vraag in overweging willen geven, of de Regeering Haar oude standpunt niet — zij het voor korten tijd, met het oog op de spoedige totstandkoming van een regeling van een burgerlijk weduwen- en weezenfonds voor Inlandsche ambtenaren, dat naar ik hoop niet te lang op zich zal laten wachten — zou willen verlaten, om in analogie met de regeling voor Europeesche ambtenaren ook aan de weduwen van Inlandsche ambtenaren, gehuwd na pensionneering van betrokkene, een onderstand toe te kennen, tenzij deze is gehuwd na zijn 65ste jaar. Er zou aanleiding zijn, zelfs in dat geval ook onderstand toe te kennen. Alleen zou er dan sprake kunnen zijn van een kleiner pensioen, in overeenstemming met de regeling, dat de na zijn 65ste jaar getrouwde gepensioneerde Europeesche ambtenaar gedurende 1 jaar in eens zwaar-

(SOEJONO, FRUIN, KOESOEMO OETOYO, KIÈS.)

der aan het W.- en W.-fonds zal hebben te contribueeren. Doch ik wil zoover niet gaan, ik zou tevreden zijn, wanneer de Regeering het standpunt wilde innemen, dat Zij aan een weduwe, die getrouwd is na de pensionneering van den betrokken landsdienaar, een onderstand zal toekennen, tenzij deze na zijn 65ste jaar met haar zou zijn getrouwd.

Ik ga niet zoover te wenschen, dat de commissie dit standpunt zal overnemen, doch zal voldaan zijn, wanneer zij de Regeering in overweging geeft aandacht te willen schenken aan hetgeen ik hier in deze vergadering heb opgemerkt.

Ik dank U, Mijnheer de Voorzitter.

De heer Fruin: Mijnheer de Voorzitter! Ik heb wel enkele bezwaren tegen het voorstel van den heer Soejono, zooeven door hem gedaan.

De heer Koesomo Oetoyo: U hebt altijd bezwaren.

De heer Fruin: De zaak is n.l. deze, dat ik mij kan voorstellen, dat de heer Soejono het noodig acht, ook een regeling inzake weduwen-onderstand te treffen voor de gevallen, waarin het huwelijk volgt na de pensionneering van de Inlandsche ambtenaren, doch aan den anderen kant komt het mij voor, dat dit moment zeker niet geschikt is, om die zaak te berde te brengen. Wanneer men een dergelijke principieele wijziging van het standpunt der Regeering wenscht, is b.v. een zeer geëigende gelegenheid om dit te bespreken, bij de algemeene beschouwingen of bij een of andere afdeling der begrooting, b.v. bij Financiën; daarbij kan men dan op wijziging van het standpunt der Regeering aandringen. Maar het lijkt mij volkomen onjuist, op dit oogenblik, eenvoudig omdat zich toevallig een van die vele gevallen voordoet, die om regeling vragen, erop aan te dringen, dat de Regeering Haar standpunt zal gaan wijzigen. Ik zou er dan ook bezwaar tegen hebben wanneer de commissie in deze den heer Soejono in enig opzicht tegemoet kwam. Over de mérites van zijn voorstel laat ik mij in het geheel niet uit, doch ik herhaal dat het m.i. nu zeker niet het geschikte moment is, om een dergelijke principieele kwestie aan de orde te stellen.

Ik dank U, Mijnheer de Voorzitter.

De heer Koesomo Oetoyo: Mijnheer de Voorzitter! In de eerste plaats zou ik mij willen aansluiten bij hetgeen de heer Soejono zooeven naar voren heeft gebracht. De heer Fruin heeft gezegd, dat het hier om een beginselkwestie gaat. Ik gaaf gaarne toe dat het inderdaad een beginselkwestie is, doch wanneer aan het verzoek van den heer Soejono wordt voldaan, geloof ik niet, dat het de Regeering zooveel zal kosten. Zooveel jeugdige grijsaards zijn er onder de Inlanders niet.

Ik dank U, Mijnheer de Voorzitter.

De heer Kiès: Mijnheer de Voorzitter! Hoe sympathiek het betoog van den heer Soejono ook klonk, moet ik mij toch aansluiten bij hetgeen door den heer Fruin is

Verzoekschriften.

(KIÈS, VOORZITTER, DE HOOG.)

gezegd. Met het geven van onderstand toch in één geval, zou de Regeering de deur openstellen voor verdere verzoeken van anderen, die nog na hun pensionneering zijn getrouwd; dan wel in de hand werken, dat oude gepensioneerde ambtenaren nog eens zouden gaan trouwen, ten einde de een of andere vrouw onderstand deelachtig te kunnen doen worden. Om dit te voorkomen, geloof ik dat het beter is deze aangelegenheid op een andere plaats bij de Regeering voor te brengen, in plaats van hier nu incidenteel een precedent te stellen, dat naar het mij voorkomt, fnuikende gevolgen kan hebben.

Ik dank U, Mijnheer de Voorzitter.

De Voorzitter: Alvorens thans den heer De Hoog te verzoeken, eventueel op hetgeen naar voren is gebracht te antwoorden, zou ik den heer Soejono willen vragen of het uitdrukkelijk zijn bedoeling is, dat in afwijking van het advies der commissie aan de Regeering zal worden voorgesteld in dit geval den gevraagden onderstand te verleenen of dat hij, behalve dat of in plaats daarvan, de Handelingen van de besprekingen, die hier gehouden zijn, wil overleggen.

De heer Soejono: Het laatste is mijn bedoeling, Mijnheer de Voorzitter.

De heer De Hoog, Voorzitter van de Commissie voor de Verzoekschriften: Mijnheer de Voorzitter! Met den heer Soejono heb ik reeds over deze aangelegenheid gesproken, dus ik zal heel kort kunnen zijn.

In de eerste plaats zou ik er op willen wijzen, dat de heer Soejono de vergelijking, die hij in dit verband tracht te maken tusschen de Europeesche ambtenaren en de Inlandsche, een beetje te vaag stelt en dat er voor de pensioenen der weduwen van Europeesche ambtenaren, bv. t. a. v. het verschil in leeftijd tusschen vrouw en man, dergelijke vrij zware bepalingen bestaan, waarmede uiteraard thans de Inlandsche ambtenaren heelemaal niet te maken hebben, dat een vergelijking niet zonder meer op kan gaan.

Ik wil dan in het algemeen opmerken, dat er in het laatste jaar telkens al geprobeerd is incidenteel wijziging te krijgen in het standpunt der Regeering ten aanzien van de weduwen van de Inlandsche ambtenaren. De Regeering heeft in uitzicht gesteld, dat binnen afzienbaren tijd een Inlandsch weduwen- en weezenfonds tot stand zal komen en daarom acht de commissie het niet juist, op dit oogenblik incidenteel naar aanleiding van een verzoekschrift een principieele wijziging naar voren te brengen, waar waarschijnlijk binnen betrekkelijk korten tijd de genoemde ontwerp-regeling bij den Volksraad in behandeling zal komen en dus aan alle desbetreffende wenschen uiting zal kunnen worden gegeven. In verband daarmede heeft de commissie gemeend — ik heb het den heer Soejono reeds medegedeeld — haar standpunt, dat neergelegd is in de conclusie, te moeten handhaven. Alleen is er geen bezwaar tegen, de Handelingen van het College van Gedelegeerden op dit punt, — niet alleen dus de woorden, gesproken door den heer Handelingen. Zittingsjaar 1929—1930.

(DE HOOG, SOEJONO, VOORZITTER.)

Soejono, maar ook die van de heeren Fruin, Oetoyo, en Kiès — ter kennis van de Regeering te brengen. Verder meent de commissie niet in haar voorstel tot wijziging van de conclusie te moeten gaan.

De heer Soejono: Mijnheer de Voorzitter! Nog enkele opmerkingen naar aanleiding van wat eenige heeren naar voren hebben gebracht. Ik ben er den Voorzitter van de commissie voor de verzoekschriften dankbaar voor, dat hij mijn beschouwingen in de aandacht van de Regeering wil aanbevelen.

De heer Fruin: Maar de mijne ook!

De heer Soejono: Natuurlijk de Uwe ook; ik heb daartegen uiteraard ook geen bezwaar. Ik heb vooropgesteld, dat de vergelijking met de Europeesche landsdienaren mank gaat. Ik weet, dat verschillende omstandigheden ertoe medewerken, dat het voor de Europeesche ambtenaren financieel niet bepaald licht is, deelgenoot van het W.- en W.-fonds te zijn en dit bestaat voor de Inlandsche ambtenaren nu eenmaal in het geheel niet. Maar deze omstandigheid geldt voor alle Inlandsche ambtenaren, ongeacht of ze vóór of na hun pensionneering zijn getrouwd; m. a. w. de bestaande verschillen op dit punt met de Europeesche ambtenaren zijn geheel dezelfde voor de Inlandsche ambtenaren, die vóór die na hun pensionneering zijn getrouwd.

Omtrent hetgeen de heer Kiès naar voren heeft gebracht moet ik zeggen, dat ik een geheel anderen dunk heb betreffende de opvatting van Inlanders en dus ook van Inlandsche ambtenaren over het huwelijk dan hij. Ik geloof niet, dat hetgeen ik voorsta een prikkel zal zijn voor die ambtenaren, om op hooger leeftijd nog te gaan trouwen. Wij moeten bovendien in aanmerking nemen, dat — zooals ik reeds betoogde — een grens moet worden getrokken bij den 65-jarigen leeftijd.

Wat de incidenteele behandeling dezer zaak betreft, Mijnheer de Voorzitter, ben ik het er eigenlijk mee eens, dat het thans niet de meest geschikte gelegenheid is, om deze principieele kwestie naar voren te brengen. Het komt echter meer voor, dat kwesties, die incidenteel naar voren worden gebracht, meer tot ons spreken dan wanneer dit geschiedt bij de algemeene beschouwingen over de begroting. Deze eischen zooveel van onze aandacht dat wij daarbij dikwijls niet de gelegenheid hebben, dergelijke zaken te behandelen. En het zal voor de Regeering weinig verschil maken, of ze deze opmerkingen nu hoort of bij de behandeling der begroting.

De gewijzigde conclusie betreffende verzoekschrift 4, wordt zonder hoofdelijk stemming aangenomen.

De Voorzitter: Aan de orde is de behandeling van verzoekschrift No. 5.

Verzoek, gedagteekend Sigli 25 September 1928, van Teukoe Ali e.a., houdende klachten tegen den Wd. Oelebalang van de IX Moekims Keumangan.

Zo.

Verzoekschriften.

(KERKKAMP, DE HOOG.)

Brieven van den 1sten Gouvernements Secretaris van 27 Maart 1929 No. 629/II en 6 Juli 1929 No. 1575/II hebben op deze aangelegenheid betrekking.

De commissie stelt voor bovengenoemde Regeeringsbrieven ter lezing te leggen ter secretarie van den Volksraad.

De heer **Kerkkamp**: Mijnheer de Voorzitter! Dit verzoekschrift is thans voor den tweeden keer bij dit College in behandeling al blijkt het niet uit de conclusie van de commissie, die slechts voorstelt de Regeeringsbrieven ter lezing te leggen ter Secretarie van den Volksraad.

Den vorigen keer is de conclusie op voorstel van dezelfde commissie geweest om, met terzijdelegging van het rekest, omdat het door anonymi onderteekend was, de Regeering te verzoeken wel te willen mededeelen, of een onderzoek is ingesteld naar de geschetste toestanden en zoo ja, om den Volksraad met den uitslag van dat onderzoek in kennis te willen stellen.

Nu blijkt, dat de Regeering op dat verzoek van het college niet wenschte in te gaan op grond van het volgende. De Regeering ziet daarin een feitelijke aantasting van het beginsel, dat nopens anonieme klachten geen inlichtingen worden verstrekt. Ik kan mij met dat beginsel volkomen vereenigen ten opzichte van de verzoekers, maar wanneer de Volksraad den indruk krijgt uit een rekest, al blijkt ook later, dat dit onderteekend is met gefingeerde namen, dat de toestanden niet zijn, zooals zij behooren te zijn en daarom aan de Regeering vraagt of een onderzoek is ingesteld en zoo ja, of het college dan met het resultaat van dit onderzoek in kennis mag worden gesteld, lijkt mij een afwijzend antwoord van de Regeering wel zeer bevreemdend.

Uit dagbladberichten van den laatsten tijd is gebleken, dat sommige Atjehsche hoofden een positie innemen van zoodanigen aard dat daar misbruik van gemaakt kan worden en ook wel eens gemaakt wordt. Ik weet van vroeger, dat het bestuur de hoofden zeer heeft te ontzien en dus ook rekening heeft te houden met de uitzonderlijke positie van die hoofden, maar daaraan zijn grenzen en het schijnt voor te komen, dat men die hoofden wel eens meer ontziet dan wenschelijk is ten opzichte van de bevolking.

Nu acht ik het niet uitgesloten, dat wij hier ook met een dergelijk geval te maken hebben. Ik veronderstel, dat de Regeering de zaak heeft laten onderzoeken en derhalve op de hoogte is en dan vind ik het niet meer dan natuurlijk, dat wanneer het college vraagt of een onderzoek is ingesteld en zoo ja, of gehoord mag worden wat het resultaat van dat onderzoek is, de Regeering daarvan mededeeling doet. De weigering om de gevraagde inlichtingen te verstrekken heeft mij dan ook zeer bevreemd. Daarom zou ik aan de commissie willen vragen, of zij geen aanleiding kan vinden hierop de aandacht van de Regeering te vestigen.

De heer **De Hoog**, Voorzitter der Commissie voor de Verzoekschriften: Mijnheer de Voorzitter! Ik meen uit het begin van de redevoering van ons geacht medelid, den heer

(DE HOOG, VOORZITTER.)

Kerkkamp, te hebben moeten opmaken een zeker verwijt aan de commissie voor wat betreft de bewoordingen der voorgebrachte conclusie. De heer Kerkkamp heeft zelf aangehaald, dat den vorigen keer de commissie een andere conclusie heeft voorgebracht ten aanzien van ditzelfde verzoekschrift. Daarop wil ik even dieper ingaan. De commissie heeft zich gesteld op het standpunt, een standpunt, dat in alle parlementen — ik wil hiermede niet zeggen, dat de Volksraad een parlement is — wordt aangenomen, n.l. dat een anonieme klacht zonder meer terzijde wordt gelegd, niet alleen ten aanzien van de klagers, want uit den aard der zaak kan men geen inlichtingen geven aan klagers, die anoniem zijn, maar ook ten aanzien van de kwestie zelf. De commissie vond echter aan den anderen kant de gevallen, die aangehaald werden in het rekest, van dusdanige beteekenis, dat zij naar aanleiding daarvan voorstelde om de klachten onder de aandacht van de Regeering te brengen. Er is toen door verschillende leden van dit college nog het woord gevoerd over deze kwestie en dit alles is ter kennis gebracht van de Regeering. Inderdaad, Mijnheer de Voorzitter, na deze voorgeschiedenis moet ik zeggen, dat het antwoord der Regeering ook de commissie heeft bevreemd en teleurgesteld. Wanneer hier toch vanwege het algemeen belang in het college de aandacht der Regeering wordt gevestigd op klachten, die voorgebracht worden dan lijkt het de commissie niet juist, dat de Regeering een dergelijk afwijzend standpunt inneemt, als Zij thans heeft gedaan.

De bedoeling van het ter lezing leggen ter secretarie van de verzoekschriften is dan ook niet anders — dat heb ik reeds meerdere malen in deze zaal verklaard — dan den leden van dit college de gelegenheid te geven zich hierover uit te spreken en om dan de besprekingen en den geest, die daaruit naar voren treedt ter kennis van de Regeering te brengen. In verband hiermede is er natuurlijk niet het minste bezwaar tegen om hetgeen de heer Kerkkamp hier in dit verband heeft gezegd en hetgeen ik hierop heb geantwoord, ook ter kennis van de Regeering te brengen en de commissie wijzigt hierbij dan ook de conclusie op dit verzoekschrift in dien zin.

De gewijzigde conclusie op verzoek No. 5 wordt zonder hoofdelijke stemming goedgekeurd.

De Voorzitter: Aan de orde is de behandeling van verzoekschrift No. 6.

Verzoek, gedagteekend Lamper 1 September 1928, van I Nengah Gendjong en I Nengah Robed, om teruggaaf van gronden.

Brieven van den 1sten Gouvernements Secretaris van 10 Juli 1929 No. 1611/B en 30 October 1929 No. 2343/B hebben op dit verzoek betrekking.

De Commissie stelt voor adressanten, onder toezending van een afschrift van bovengenoemde Regeeringsbrieven, te berichten, dat geen termen aanwezig worden geacht voor het verlenen van tusschenkomst.

Verzoekschriften.

(VOORZITTER, KERKKAMP, DE HOOG.)

De conclusie op dit verzoekschrift wordt zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming goedgekeurd.

De Voorzitter: In verband met het door den Voorzitter der commissie voor de verzoekschriften in den aanvang dezer vergadering medegedeelde, maakt verzoekschrift No. 7 geen onderwerp van bespreking uit.

Aan de orde is de behandeling van verzoekschrift No. 8.

Verzoek, gedagteekend Lingga Radja 10 Januari 1929, van Dembi e.a., kampoenghoofden in de onderafdeeling Dairilanden (res. Tapanoeli), inzake erfpachtsuitgifte.

Brief van den 1sten Gouvernements Secretaris van 16 Juli 1929 No. 1661/B heeft op dit verzoek betrekking.

De commissie stelt voor, adressanten, onder toezending van een afschrift van bovengenoemde Regeeringsbrief, te berichten, dat onder de bestaande omstandigheden geen termen aanwezig worden geacht voor het verlenen van tusschenkomst.

De heer Kerkkamp: Mijnheer de Voorzitter! Met deze conclusie der commissie kan ik geheel accoord gaan. Ik zou slechts een kleine wijziging willen voorstellen. Bovendien doet het mij zeer veel genoegen, dat ik zoeven van den Voorzitter der commissie voor de verzoekschriften heb gehoord, dat het de bedoeling is, om de antwoorden, loopende over een in de Maleische taal gesteld rekest, ook in het Maleisch te doen plaats hebben, en bovendien daarbij een Maleisch afschrift over te leggen van de stukken der Regeering. Ik geloof, dat dit voor de betrokkenen een zeer welkome beslissing zal zijn.

De wijziging, die ik zou willen voorstellen, is een kleine omschrijving van hetgeen in de conclusie staat, namelijk ter vervanging van de woorden: „onder de bestaande omstandigheden”. Degenen, die het rekest niet gelezen hebben, kennen die omstandigheden natuurlijk niet; daarom zou ik gaarne daarvoor in de plaats willen stellen:

„nu het voorgeschreven plaatselijk onderzoek, waarbij belanghebbenden de gelegenheid hebben hun bezwaren voor te brengen, nog niet heeft plaats gehad”.

De heer De Hoog: Voorzitter der commissie voor de verzoekschriften: Mijnheer de Voorzitter! Ik zal beginnen met officieel hier nogmaals te verklaren hetgeen de heer Kerkkamp zoeven heeft aangegeven, namelijk, dat de commissie een verandering zal brengen in haar werkwijze, nl., dat voortaan bij het zenden van een afschrift van een Regeeringsantwoord dit antwoord in het Maleisch zal worden vertaald.

Wat nu de wijziging betreft, die de heer Kerkkamp hier voorstelt, daartegen heeft de commissie geen bezwaar.

De gewijzigde conclusie op verzoekschrift No. 8 wordt zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De Voorzitter: Aan de orde is de behandeling van de verzoekschriften:

No. 9 Verzoek, ongedagteekend, van Kiagoes Hadji Mohamad Ali bin Chatib Mahmoet e.a., inzake het in beheer

(VOORZITTER, KOESOEMO OETOYO.)

nemen door de gemeente Palembang van een aan de moskee aldaar toebehoorend stuk wakaf-grond.

Brief van den 1sten Gouvernements Secretaris van 17 Juli 1929 No. 1674/B heeft op dit verzoek betrekking.

Waar uit bovengenoemden Regeeringsbrief blijkt, dat een tot de Regeering gericht gelijkkluidend bezwaarschrift werd ingetrokken en uit de ter beschikking van de Regeering staande processen-verbaal van onderzoek is gebleken, dat de moslimsche gemeente te Palembang geenerlei bezwaar had tegen den afstand van het stuk wakaf-grond ten algemeenen nutte, stelt de commissie voor adressant, onder toezending van bedoelden brief, te berichten, dat geen termen aanwezig worden geacht voor het verlenen van tusschenkomst.

No. 10. Verzoek, gedagteekend Samalanga 23 Augustus 1928, van een 9-tal ingezetenen van Samalanga, houdende klachten tegen den zelfbestuurder.

Brief van den 1sten Gouvernements Secretaris van 19 Juli 1929 No. 1690/II heeft op dit verzoek betrekking.

Waar uit bovengenoemden Regeeringsbrief blijkt, dat bij gehouden onderzoek niet is gebleken van de in het rekest genoemde daden van willekeur, doch wel, dat de klagers zich bij de onderteekening van het verzoekschrift van gefingeerde namen hebben bediend, stelt de commissie voor het rekest ter zijde te leggen.

Deze conclusies op de verzoekschriften Nos. 9 en 10, worden zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De Voorzitter: Aan de orde is de behandeling van verzoekschrift 11:

Verzoek, gedagteekend Kadipaten 21 Mei 1929, van Raden Soerjana, inzake de uitgifte van gronden in erfpacht aan de suikerfabriek Kadipaten.

Brief van den 1sten Gouvernements Secretaris van 1 Februari 1929 No. 188/B heeft op een vorig verzoek van adressant betrekking.

Waar de Regeering in bovengenoemden Regeeringsbrief heeft bekend gesteld, dat Zij, indien bepaalde personen kunnen bewijzen of zelfs voldoende waarschijnlijk kunnen maken door een verkeerden of onwettigen maatregel van het bestuur of de Regeering te zijn benadeeld, bereid is de geleden schade te vergoeden, stelt de commissie voor adressant te berichten, dat hij zich met zijn verzoek tot de Regeering zal hebben te wenden.

De heer Koesoemo Oetoyo: Mijnheer de Voorzitter. De kwestie die ik heden onder de aandacht van ons College zou willen brengen, is zeer oud en zeer ingewikkeld; zeer oud, omdat het eerste verzoek terzake is ingediend op 14 Maart 1927, dat is dus 2½ jaar geleden, en zeer ingewikkeld, niet alleen, omdat het hier een grondkwestie betreft, maar ook, omdat de Regeering in haar antwoord volmondig heeft toegegeven, dat hier min of meer onregelmatigheden hebben plaats gehad. Het betreft hier gronden in erfpacht aan de suikerfabriek Kadipaten verleend.

Verzoekschriften.

(KOESOEMO OETOYO.)

Volgens rekestranten Raden Soerjana e.s. zijn daaronder bouwgronden, die volgens de bepalingen niet in erfpacht mogen worden uitgegeven en voorts hebben de rekestranten er bezwaar tegen, dat de bevolking bij de uitgifte van die erfpacht niet is gehoord.

De eerste uitvoerige bespreking van deze kwestie in ons college heeft plaats gehad in de maand Februari 1928. Daarbij hebben, behalve de voorzitter van de commissie voor de verzoekschriften, ook het woord gevoerd ons geacht medelid, de heer Van Helsdingen, ons gewezen medelid, de heer Stokvis, en de nieuw-benoemde hoogleeraar in ons midden, ons geacht medelid, de heer Schmutzer. Deze laatste drie heeren hebben op een nauwkeuriger onderzoek in deze zaak aangedrongen. Op die besprekingen in ons college is een uitvoerig antwoord binnengekomen van de Regeering en om het standpunt der Regeering alle recht te doen wedervaren en ook om ons college inzicht te doen geven in den loop van zaken, zoudt U mij wellicht kunnen veroorloven, Mijnheer de Voorzitter, eenige gedeelten van dat Regeeringsantwoord hier voor te lezen.

De Voorzitter: Daartegen bestaat geen bezwaar.

De heer Koesoemo Oetoyo: Mijnheer de Voorzitter! Het Regeeringsantwoord dateert van 24 Juli 1928. Er staat o.a. het volgende in:

„Bij de invoering in de jaren 1831 en 1832 van de Gouvernements-indigocultuur in de residentie Cheribon werd te Kadipaten eene 'fabriek opgericht' voor de bewerking van het product en werden de nabijgelegen gronden ten behoeve van het Gouvernement door de bevolking in z.g.n. cultuurdienst ontgonnen. Aangezien de resultaten van den aanplant niet bevredigend waren, werden in 1835 de 203 bouws ontgonnen gronden door het Gouvernement verhuurd voor het aanleggen van suikerriettuinen, terwijl den huurder werd vergund den aanplant uit te breiden tot 400 bouws”.

Mijnheer de Voorzitter. Hier zou ik even willen opmerken dat dus in 1835 reeds 203 bouws ontgonnen gronden waren, ontgonnen in cultuurdienst, dus bezit der cultuurdienstplichtigen, hetzij communaal, hetzij individueel.

Ik ga thans met het Regeeringsantwoord verder:

„In 1843 werd een nieuwe huurovereenkomst aangegaan betreffende een uitgestrektheid grond van 400 bouws. Toen in 1860 om eene verlenging van het huurcontract werd verzoekt, kwam aan het licht dat bij de onderneming meer grond in gebruik was, dan waarop zij volgens de vroegere overeenkomst recht had”.

Mijnheer de Voorzitter! Hier is de eerste onregelmatigheid. Het Regeeringsantwoord gaat dan verder als volgt:

„Uit een ingesteld onderzoek bleek, dat door de onderneming in totaal 597½ bouw waren geoccupeerd, doch dat niet met zekerheid was na te gaan in welken rechtstoestand de te veel geoccupeerde 197½ bouw verkeerden, vóórdat zij door den huurder in bezit waren genomen. In verband hiermede werd bij het besluit van 30 October 1862 No. 19 de Directeur der Cultures

gemachtigd om, onder nadere goedkeuring der Regeering, met de belanghebbenden eene overeenkomst aan te gaan, strekkende tot verlenging voor den tijd van 20 jaren van de huur en verhuur der tot de onderneming Kadipaten behorende gronden, echter tot een uitgestrektheid van niet meer dan 400 bouws, terwijl voorts bepaald werd dat alle meerdere, tot de onderneming gerekend wordende gronden, zoo spoedig doenlijk aan de bevolking zouden moeten worden teruggegeven.

De op deze wijze gesloten huurovereenkomst werd in 1874 — als gevolg van de invoering van de nieuwe Agrarische Wetgeving, welke de vestiging van erfpacht mogelijk maakte — op verzoek van de belanghebbenden verbroken, tegen gelijktijdige vestiging voor den tijd van 75 jaren” — ik herhaal, Mijnheer de Voorzitter, voor den tijd van 75 jaren — „van het erfpachtsrecht op de evenbedoelde 400 bouws.

Intusschen was aan den bij evengenoemd besluit van 30 October 1862 No. 19 gestelden eisch tot teruggaaf aan de bevolking van alle destijds door de onderneming geoccupeerde, doch niet in huur afgestane gronden, nimmer volledig voldaan”.

Dit is de tweede onregelmatigheid, Mijnheer de Voorzitter.

„Bij de conversie in 1874 bleef dit onopgemerkt, daar toen geen nieuwe opmeting plaats vond; de afstand in erfpacht geschiedde op den van het perceel bestaanden meetbrief en de daarbij behorende kaart. Eerst in het jaar 1902, bij de nameting door het landrentekadaster, bleek, dat de onderneming toch nog 517 bouws occupeerde, derhalve nog steeds 117 bouws te veel.

Aangezien de toenmalige Resident van Cheribon in het belang van de bevolking, die grond noodig had voor den Inlandsehe landbouw, bezwaar maakte tegen uitbreiding van het erfpachtsperceel met de evenbedoelde 117 bouws, welke zonder wettigen titel waren geoccupeerd, werd, nadat de in den oorspronkelijken meetbrief aangegeven grenzen op het terrein waren uitgezet (derhalve de van ouds toegestane 400 bouws), door het bestuur in overleg met den gemachtigde der erfpachters” — ik herhaal, Mijnheer de Voorzitter, in overleg met de gemachtigden der onderneming, de erfpachters — „nagegaan welke terreinen zonder bezwaar bij de onderneming zouden kunnen worden gevoegd en welke gronden ten behoeve van de bevolking gereserveerd dienden te blijven. Als resultaat van dit onderzoek werd ten slotte door den Resident in overweging gegeven om den toestand in dier voege te regulariseeren, dat het oude erfpachtsrecht van 1874 zou worden teruggenomen en dat daarna een nieuw erfpachtsrecht” — ik herhaal: een nieuw erfpachtsrecht Mijnheer de Voorzitter — „zou worden gevestigd op het oude perceel van 400 bouws onder toevoeging van eenige stukken grond ter gezamenlijke grootte van ongeveer 40 bouws.

Aangezien het waarschijnlijk mocht heeten — zij het ook, dat daaromtrent geen zekerheid was verkregen —

Verzoekschriften.

(KOESOEMO OETOYO.)

dat de door de onderneming zonder titel bezeten gronden reeds ongeveer 60 jaren geleden door den toenmaligen huurder van Kadipaten in ontginning waren gebracht, bestond er naar de meening van de Regeering geen overwegend bezwaar tegen, om op de door den Resident aangegeven wijze een einde te maken aan den reeds zoo lange jaren bestaanden onregelmatigen toestand". Dus hier erkent de Regeering zelf, dat er een onregelmatige toestand bestond. „Bij besluit van 20 Januari 1904 No. 26 werd meergenoemd gewestelijk bestuurshoofd dan ook gemachtigd het noodige te verrichten voor de vestiging van het nieuwe erfpachtsrecht op een uitgestrektheid grond van ± 440 bouws".

De heer Fruin: Voor een periode van hoeveel jaren?

De heer Koesoemo Oetoyo: Dat is altijd voor 75 jaar.

De heer Fruin: Dus weer voor een nieuwe periode.

De heer Koesoemo Oetoyo:

„Dat bij de nieuwe regeling van de grenzen van het erfpachtsperceel in 1904 geen fouten zijn begaan — de heer Schmutzer o.a. besprak dit punt — kan uiteraard thans, na zooveel jaar, niet categorisch worden verklaard, doch aangezien die nieuwe regeling plaats vond op voorstel van het toenmalige hoofd van gewestelijk bestuur in het belang der Inlandsche bevolking, kan worden aangenomen, dat daarbij zooveel als maar eenigszins billijk kon worden geacht rekening is gehouden met bepaalde aanspraken van de bevolking, terwijl het een aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid moet worden geacht dat destijds, zooals steeds gebruikelijk voor de vaststelling van de grenzen der perceelen, overleg is gepleegd met de Inlandsche ambtenaren en hoofden en de betrokken dessa's".

Mijnheer de Voorzitter! Dit laatste, met name dat overleg is gepleegd met de Inlandsche ambtenaren en hoofden en de betrokken dessa's is naar mijn meening niet zoo maar te aanvaarden, ook niet, omdat het min of meer in tegenspraak is met de verklaring van de Regeering zelf, die ik zoojuist heb geciteerd. Deze verklaring luidt, dat door den Resident van Cheribon in 1902 in het belang der bevolking bezwaar werd gemaakt tegen de zonder wettigen titel gedane occupatie van 117 bouws ter uitbreiding van het erfpachtsperceel Kadipaten, en — nu citeer ik woordelijk, Mijnheer de Voorzitter:

„door het bestuur in overleg met den gemachtigde der erfpachters is nagegaan" — dus alleen met den gemachtigde der erfpachters Mijnheer de Voorzitter" — welke terreinen zonder bezwaar bij de onderneming zouden kunnen worden gevoegd, en welke gronden ten behoeve van de bevolking gereserveerd dienden te blijven".

Hieruit kan worden geconcludeerd, dat de mogelijkheid Handelingen. Zittingsjaar 1929—1930.

bestaat, dat, al lijkt het vreemd, de betrokken Inlandsche ambtenaren en de betrokken hoofden en de dessa's terzake niet werden gehoord. Dit is, omdat het overleg alleen heeft plaats gehad met den gemachtigde van de erfpachters. Mijnheer de Voorzitter! Hieruit blijkt wel, dat er voldoende aanleiding bestaat voor een nader onderzoek.

Mijnheer de Voorzitter! Ik zou hierbij wel de volgende vragen willen stellen. In de eerste plaats: Bestaat er bij de bevestiging van het erfpachtsrecht geen proces-verbaal van onderzoek, dat aantoonde, dat de bevolking is gehoord? Ik weet zeker, dat volgens de bestaande bepalingen het hooren van de bevolking in een proces-verbaal moet worden vastgelegd.

Ten tweede: of er geen Inlandsche ambtenaren van 1904 meer zijn, zij het dan misschien reeds gepensionneerd — ik ben zelf van 1891, Mijnheer de Voorzitter, dus ouder dan deze ambtenaren — die mijn eerste vraag bevestigen of ontkennend kunnen beantwoorden.

Ten derde: liggen de betwiste gronden inderdaad in de kom der dessa Kadipaten, zooals in het nieuwe rekest van den heer Soerjana e. s. is naar voren gebracht? Liggen die gronden inderdaad in de kom van de gemeente, dan is het toch zeer waarschijnlijk, Mijnheer de Voorzitter, dat die gronden toen bij de uitgifte in erfpacht in 1904 reeds ontgonnen, dus reeds bouwgrond waren.

Ten vierde zou ik willen vragen, of het waar is, wat in het nieuwe rekest van den heer Soerjana e. s. is vermeld, n.l., dat een zekeren Sanja, die in 1914, dat is dus vijftien jaren geleden, Mijnheer de Voorzitter, een verzoek zou willen richten tot het bestuur om teruggave van bouwgronden, hij een toelage van f 45.— 's maands van de fabriek Kadipaten heeft gekregen, plus een huis en sawah, blijkbaar om hem zijn mond te doen houden en zijn verzoekschrift niet te laten doorgaan? Dergelijke feiten, Mijnheer de Voorzitter, zijn niet moeilijk te constateeren. Ik geloof, dat een onderzoek in deze richting heel wat aan het licht zou kunnen brengen.

Mijnheer de Voorzitter! Ik zou verder nog willen opmerken, dat de Regeering den bewijslast niet op rekesttranten moet leggen, zooals in het slot van Haar laatste antwoord aan het College van Gedelegeerden werd gezegd.

Dat slot luidt aldus, Mijnheer de Voorzitter, — het is een brief van 1 Februari van dit jaar —

„Mochten bepaalde personen kunnen bewijzen of zelfs voldoende waarschijnlijk kunnen maken, dat zij door een verkeerden of onwettigen maatregel van het bestuur of van de Regeering, schade hebben geleden, dan is de Regeering bereid, deze schade te vergoeden".

Mijnheer de Voorzitter! Zooals reeds gezegd, ik zou de Regeering willen verzoeken den bewijslast in deze niet op requestranten te werpen. De Regeering weet heel goed, hoe moeilijk het is om in grondkwesties de noodige getuigen te bekomen. Dat zal hier in het geheel niet zoo gemakkelijk zijn, daar deze kwestie reeds in het jaar 1904 is ontstaan, dat is dus een kwart eeuw geleden. De Regeering heeft dit zelf ondervonden, ik behoef het dus niet meer te verduidelijken.

Verzoekschriften.

(KOESOEMO OETOYO, FRUIN.)

Terecht hebben onze geachte medeleden, de heeren Van Helsdingen en Schmutzer, gewezen op de vasthoudendheid, waarmede dit verzoek telkens weer is naar voren gebracht. Het eerste verzoek ten deze dateert, volgens het laatste request van den heer Soerjana, van 1902. Later zijn rekestten ingediend in de jaren 1903, 1914, 1921, 1924 en 1926, terwijl het laatste rekest blijkbaar ook aan ons College gericht is.

Doch met dat al, ik ga wel accoord met het standpunt door de commissie voor de verzoekschriften ingenomen. Ik zou alleen aan haar conclusie nog iets willen toevoegen.

De conclusie van de commissie luidt n.l.:

„Waar de Regeering in nevengevoemden Regeeringsbrief heeft bekend gesteld, dat Zij, indien bepaalde personen kunnen bewijzen of zelfs voldoende waarschijnlijk kunnen maken door een verkeerden en onwettigen maatregel van het bestuur of de Regeering te zijn benadeeld, bereid is de geleden schade te vergoeden, stelt de commissie voor adressant te berichten, dat hij zich met zijn verzoek tot de Regeering zal hebben te wenden”.

Ik zou hieraan nu willen toevoegen:

„zoomede Haar” — dat is dus de Regeering — „te verzoeken, terzake een nader onderzoek te doen instellen”.

Tenslotte zou ik de Regeering toch ernstig in overweging willen geven in deze kwestie van het recht, niet op eenige honderden guldens te zien en indien de waarschijnlijkheid wordt aangetoond, dat hier een onregelmatigheid is begaan, de schade-lijdende desalieden voldoende tegemoet te komen.

Ik dank U, Mijnheer de Voorzitter.

De heer Fruin: Mijnheer de Voorzitter! Ik moet bekennen, dat ik met eenige verbazing de lange inleiding van den heer Koesoemo Oetoyo ten aanzien van dit verzoek heb aangehoord. Wat toch is het geval? Nog niet zoo lang geleden hebben deze requestanten zich met een verzoek tot den Volksraad gewend en naar aanleiding daarvan heeft de Regeering een standpunt ingenomen, dat, althans naar mijn meening, buitengewoon royaal mag worden genoemd. De Regeering heeft zich namelijk niet op het standpunt gesteld, dat de heeren, die zich hebben beklagd en meenden recht te hebben op schadeloosstelling, zich maar moesten wenden tot den rechter, integendeel, Zij heeft gezegd: wanneer er schade is geleden door onze handelingen, dan zijn Wij dadelijk bereid die schade te vergoeden. De Regeering is daarbij naar mijn meening nog verder gegaan dan in een procedure gewoonte is. Zij heeft gezegd: die schade behoeft niet eens bewezen te worden; als maar waarschijnlijk wordt gemaakt dat schade is geleden, zijn Wij, de Regeering, bereid die te vergoeden.

Onder die omstandigheden begrijp ik niet, dat de heer Koesoemo Oetoyo nu nog verder wil gaan en wil zeggen: kijk, de heeren behoeven in het geheel niets te bewijzen, de Regeering moet maar bewijzen dat Zij ongelijk heeft

(FRUIN, MIDDENDORP.)

gehad. Want daarom komt feitelijk het verzoek van den heer Koesoemo Oetoyo neer.

De heer Koesoemo Oetoyo: De heeren hebben hun best gedaan hunnerzijds een bewijs te leveren, doch konden het niet.

De heer Fruin: De heer Koesoemo Oetoyo zegt, dat deze heeren hun best hebben gedaan om te bewijzen, doch Mijnheer de Voorzitter, dat blijkt niet. Wat alleen is gebleken, is dat, terwijl zij de verklaring der Regeering hebben gekregen, zij zich wenden tot het verkeerde adres, n.l. den Volksraad in plaats van tot de Regeering, die zegt: maak het ons aannemelijk. Misschien wordt naar aanleiding van het laatste rekest de zaak aannemelijk geacht, dat wil ik niet beoordeelen, doch de Regeering heeft gezegd: kom bij mij en, als het eenigszins aannemelijk is, dat gij schade hebt geleden, vergoed ik U de schade.

Het komt mij dus voor, dat er niet de minste aanleiding bestaat om de conclusie der commissie te wijzigen. Ik meen integendeel die te mogen aanbevelen in de welwillendheid van dit College.

Ik dank U, Mijnheer de Voorzitter.

De heer Middendorp: Mijnheer de Voorzitter! Mij aansluitende bij het betoog van den heer Koesoemo Oetoyo, zou ook ik er de voorkeur aan geven, dat de conclusie der commissie werd aangevuld met het verzoek aan de Regeering om — aldus zou ik het willen formuleeren — een onderzoek ter plaatste te willen instellen.

De Regeeringsbrief van 1 Februari 1929 acht, gelijk er staat — ik citeer dus nu —

„een nader onderzoek onvruchtbaar, zoolang degenen, die meenen dat hier sprake is van onwettige occupatie van grond door den erfpachter die bewering niet deugelijk staven”.

Maar daarop volgt dan de slotzin:

„Mochten bepaalde personen kunnen bewijzen of zelfs voldoende waarschijnlijk kunnen maken, dat zij door een verkeerden of onwettigen maatregel van het bestuur of de Regeering schade hebben geleden, dan is de Regeering bereid die schade te vergoeden”.

De Regeering sluit het dus, na al wat over deze zaak gezegd en geschreven is, niet uit, dat bedoelde personen kunnen bewijzen of zelfs voldoende waarschijnlijk kunnen maken, dat hun schade behoort te worden vergoed door de Regeering.

Maar dan is het van een Regeering, die Haar bestuursapparaat en speciale diensten heeft om een onderzoek ter plaatse in te stellen, een ruimer standpunt als Zij zegt: ik zal den bewijslast niet laden op de met bepalingen onvoldoend vertrouwd zijnde dorpingen ter plaatse, maar ik zal onderzoeken in overleg met de betrokkenen ter plaatse, en Mijnheer de Voorzitter, de resultaten van dat onderzoek zouden den Volksraad dan kunnen worden medegedeeld.

Het lijkt mij dus gewenscht, dat de conclusie worde uit-

Verzoekschriften.

(MIDDENDORP, VAN HELSDINGEN.)

gebreid en dat wij aan de Regeering een onderzoek vragen; dan valt er tenminste een beslissing en komt de zaak tot een oplossing. Nu blijft zij hangende en zal zij af en toe meer aan de aandacht van ambtenaren, Regeering en Volksraad worden voorgelegd. Hier kan zekerheid worden gegeven; laten wij als Volksraad dan ook medewerken die zekerheid te verkrijgen. Bedenken wij, dat vaststaat dat de bevolking ook vroeger reeds telkens nadeel leed zonder schadevergoeding te ontvangen.

In 1843 huurde de onderneming 400 bouw, terwijl bij een onderzoek in 1860 bleek, dat in werkelijkheid 597½ bouw uitgegeven was. In 1862 kwam er 20 jaar huurverlenging, maar daarbij werd bepaald, dat dit voor maximaal 400 bouw zou gelden, het meerdere moest aan de bevolking worden teruggegeven. Dit blijkt nimmer geheel te zijn geschied.

In 1874 werd de huur in erfpacht omgezet weder voor 400 bouw, maar volgens bestaanden meetbrief en kaart, en eerst in 1902 bleek bij nameting dat zelfs toen nog 517 bouw in handen van de fabriek waren. Dus waarschijnlijk is van 1843 af, maar zeker van 1862 tot 1902 minstens 117 bouw te veel ter beschikking van de onderneming gesteld. In 1904 werd hiervan 440 bouw gemaakt en in 1907 400 bouw.

De Regeeringsbrief van 24 Juli 1928 zegt aan het slot:

„De Regeering moet, behoudens onwederlegbaar tegenbewijs, voorshands blijven aannemen, dat in 1904 alleen vrij Landsdomein in erfpacht is uitgegeven”.

De Regeeringsbrief van 1 Februari 1929 is al veel minder stellig en zegt:

„Mochten bepaalde personen kunnen bewijzen of zelfs voldoende waarschijnlijk kunnen maken,” enz.

De Regeeringsbrief van 24 Juli 1928 spreekt ook van „de hoogstwaarschijnlijk onware bewering, dat de bevolking in 1904 niet zou zijn gehoord”.

Welnu, een plaatselijk onderzoek zal zoo goed als zeker ook kunnen uitmaken, of dit al dan niet het geval geweest is.

Er is nog een overweging, die voor uitbreiding der conclusie pleit. In den Regeeringsbrief van 24 Juli 1928 staat, dat de waarschijnlijkheid groot is, dat er bij de Inlandsche bevolking misverstand heerscht. Die waarschijnlijkheid wordt dan in den Regeeringsbrief duidelijk gemaakt.

Nu zou ik dit willen opmerken; een plaatselijk onderzoek dat de Regeering laat instellen, kan dat misverstand opheffen en daarmee de bevolking uit de onzekerheid helpen.

Er zijn dus veel argumenten, die duidelijk maken, dat een Regeeringsonderzoek zekerheid kan brengen voor de in onzekerheid verkeerende Regeering, betrokkenen en Volksraad.

Ik dank U, Mijnheer de Voorzitter.

De heer Van Helsdingen: Mijnheer de Voorzitter! Ik wil slechts een kort woord over deze aangelegenheid zeggen. Bij een vorige bespreking heb ik een vrij uitvoerig betoog aan een dergelijk rekest gewijd en ik ben tot de slotsom gekomen, dat er m. i. juridisch geen aanleiding was in verband met het toen ingekomen rekest en met de ons toen

(VAN HELSDINGEN, SOEJONO.)

verstrekke inlichtingen om schadevergoeding uit te keeren en in de tweede plaats dat, al mocht het waar zijn dat de bevolking toen niet gehoord was, daarin ook geen reden voor schadeloosstelling gelegen was.

Ik heb toen gevraagd: (Hand. C. v. G. 23 Febr. 1928, blz. 284) de conclusies der commissie aan te vullen in dier voege:

„de Regeering te verzoeken, alsnog een onderzoek te willen instellen naar de redenen van de vasthoudendheid, waarmede door betrokkenen telkens op deze zaak wordt teruggekomen en om te zijner tijd onder overlegging van de vroegere rekest en de daarop genomen beschikkingen, van de resultaten daarvan mededeeling te doen aan den Volksraad”.

Wij hebben nu uitvoerige inlichtingen van de Regeering gekregen en ik zou voor een deel mede kunnen gaan met de opmerking, die de heer Fruin naar voren heeft gebracht, nl. dat het niet aangaat den bewijslast te nemen van hen, die schade hebben geleden en dezen te leggen op de Regeering. Ik kan mij ook niet voorstellen, dat dit de bedoeling van den heer Oetoyo is geweest. Ik ga in zoover met den heer Fruin mee, dat inderdaad de Regeering in Haar schrijven van 1 Februari 1929 zeer groote voorkomendheid heeft ten toon gespreid en ik verheug mij dan ook in de mededeeling van de Regeering, dat Zij, wanneer bepaalde personen kunnen bewijzen of zelfs voldoende waarschijnlijk kunnen maken, door een verkeerden of onwettigen maatregel van het bestuur of de Regeering te zijn benadeeld, bereid is de geleden schade te vergoeden.

Aanvankelijk had ik gedacht de conclusie van de commissie in dezer voege uit te breiden, dat niet aan den adressant zou worden bericht, dat hij zich met zijn verzoek tot de Regeering zal hebben te wenden, maar dat werd besloten:

„in het bijzonder de slot-alinea van den brief van den 1sten Gouvernements Secretaris van 1 Februari 1929 No. 188/B onder de aandacht van adressant te brengen, waarin de wijze wordt aangegeven, waarop hij bewijsbare schade vergoed kan krijgen”.

Na het betoog van den heer Middendorp echter, ben ik ertoe geneigd te zeggen: het is noodig, dat deze zaak nu eens volkomen in het reine wordt gebracht. Er blijken verschillende onregelmatigheden te hebben plaats gehad en de Regeering doet m. i. verstandig nu plaatselijk een onderzoek in te stellen, niet om daarmee den bewijslast aan de bevolking te ontnemen, maar om haar beter de gelegenheid te geven haar bezwaren bij de Regeering voor te brengen, zoodat wij in deze eindelijk een bevredigende oplossing krijgen.

De heer Soejono: Mijnheer de Voorzitter! De heer Fruin heeft m. i. de zaak goed begrepen, waar hij erop wees, dat in het betoog van den heer Koesomo Oetoyo eigenlijk wordt getracht den bewijslast op te leggen aan de Regeering. En dit is inderdaad een min of meer abnormaal desideratum. Maar wij moeten ook rekening houden met den toestand van de bevolking, met de mentaliteit en de schroomvalligheid in het algemeen van de desa-bevolking,

Verzoekschriften.

(SOEJONO, DE HOOG.)

ook van deze klagers. Wie in het bestuur heeft gezeten en wie desaklachten heeft ontvangen en aangehoord, zal tot de conclusie moeten komen, dat in de meeste gevallen, en ook in dit geval, de bewijslast niet aan de klagers kan worden opgelegd, omdat zooals ik gezegd heb, de toestanden en verhoudingen in de desa in het algemeen en misschien onder de koloniale verhouding in het bijzonder, voor de klagers weinig bevorderlijk zijn om met bewijzen te komen. Ik geloof, dat wanneer de Overheid daarin een handje medehelpt, het onderzoek zeer vergemakkelijkt zal worden en dat daardoor de zaak veel meer „terang” zal worden. Ik zou daarom naar aanleiding van en in aansluiting aan hetgeen de heer Koesoemo Oetoyo naar voren heeft gebracht willen bepleiten, terzake nog eens een deugdelijk onderzoek ter plaatse in te stellen. Zonder de klagers geheel vrij te willen stellen van het aanbrengen van bewijzen, zal toch ook de Overheid haar uiterste best moeten doen, alle gegevens te verkrijgen, alle getuigen op te roepen, kortom alles te verrichten, om het onderzoek zoo deugdelijk mogelijk te doen geschieden.

De heer De Hoog, Voorzitter der Commissie voor de Verzoekschriften: Mijnheer de Voorzitter! Ik moet beginnen met mijn leedwezen erover uit te spreken eerst hedenmorgen te hebben vernomen, dat de heer Koesoemo Oetoyo over deze aangelegenheid het woord zou voeren en daarom niet in staat te zijn geweest, alle stukken voor mij te nemen en dus met aanhalingen uit de stukken te weerleggen hetgeen door de verschillende sprekers naar voren is gebracht. Ik zal nu moeten afgaan op mijn geheugen, op de woorden, die vroeger gesproken zijn, in elk geval op den gedachtengang, die indertijd in den Volksraad naar voren is getreden bij de behandeling van dit onderwerp.

Het komt mij voor, dat het niet juist is, zooals de heer Koesoemo Oetoyo heeft gedaan, aanhalingen te geven uit een Regeeringsbrief zonder daarnaast te vermelden hetgeen indertijd in den Volksraad gezegd is door de tegenstanders — waaronder de heer Stokvis — en de voorstanders, van wie ik, als Voorzitter der Commissie voor de Verzoekschriften, de woordvoerder was.

Het gaat om het volgende. Wij hebben toen aan de hand van het Regeeringsschrijven aangetoond, dat men zeer zeker wist, dat de onderneming te veel gronden in bezit had. Nu heeft men maar geconcludeerd, dat dit gronden waren, welke door de bevolking ontgonnen waren, maar tenslotte is gebleken, dat dit niet uit te maken was. Maar in 1902 — en dat was de quintessence van mijn betoog — komt er een Resident van Cheribon aan het woord, die absoluut vóór de bevolking is en zegt: hier heb ik belangen van de bevolking, die vóórgaan voor alles; en die Resident komt tenslotte tot een voor alle partijen bevredigende oplossing, want het moet ook erkend worden, dat de onderneming, die, zij het ten onrechte, ongeveer 80 jaren zekere gronden heeft geoccupeerd, op die gronden eenige aanspraak heeft, om niet te spreken van recht. De Resident komt echter tot een voor alle partijen bevredigende oplossing en zegt: wij komen tot een nieuwe erfpachtsuitgif-

(DE HOOG, KOESOEMO OETOYO.)

te: wat gebeurd is is afgelopen; 430 bouws geven wij nu aan de onderneming, het meerdere wordt teruggegeven of gegeven aan de bevolking.

Zoo is de Regeeringsbrief toen in den Volksraad toegelicht en verdedigd en zelfs de hardnekkigste bestrijder, de heer Stokvis, kon tenslotte niets anders zeggen dan: ja, maar misschien, dat tenslotte toch nog iemand eenige aanspraken zou kunnen laten gelden op schadeloosstelling, zou de Regeering dat misschien nog eens willen overwegen? Ik vestig er de aandacht op, dat de Regeering vóór den datum van het schrijven, dat ik zooeven heb aangehaald, een diepgaand onderzoek heeft ingesteld. Zij heeft alle bronnen geraadpleegd, maar Zij heeft tot geen andere conclusie kunnen komen dan in het schrijven is neergelegd. De Regeering heeft — dat is de volle overtuiging van de Commissie en dat was toen ook de overtuiging van den Volksraad — alles gedaan, wat gedaan kon worden, om waar onrecht kon bestaan, het ook te herstellen, maar de Regeering heeft tenslotte gezegd: Wij kunnen niet verder komen dan hetgeen Wij hier zeggen. En daarmee heeft de Volksraad toen genoegen genomen.

De commissie heeft toen, misschien moet ik zeggen: de zwakheid begaan, om op dit voorstel van den heer Stokvis te zeggen: Goed, wij zullen dit brengen onder de aandacht der Regeering, en ziet, Mijnheer de Voorzitter, dit is nu het resultaat daarvan. Wat zien wij hieruit? Dat de Regeering zelfs nog veel verder is gegaan en heeft gezegd: Wij vragen nu niet meer bewijzen; als slechts door U aannemelijk kan worden gemaakt, dat inderdaad door U schade is geleden, welnu, dan zal daaraan worden tegemoetgekomen en U een schadeloosstelling worden gegeven. Het lijkt mij, Mijnheer de Voorzitter, dat hier de goede trouw en de opzet der Regeering, om zooveel mogelijk tegemoet te komen aan zelfs maar eenigszins aannemelijk te maken verlangens, duidelijk blijkt en daarom wil de Commissie haar standpunt handhaven.

Zij wil in één opzicht verder gaan, n.l. in zooverre dat zij alle hier gehouden debatten over dit onderwerp ter kennis van de Regeering wil brengen; doch verder wenscht zij niet te gaan.

De heer Koesoemo Oetoyo: Mijnheer de Voorzitter! Ik geloof niet, dat ik na de woorden van de heeren Van Helsdingen, Middendorp en Soejono, die mijn voorstel hier hebben gesteund, nog veel heb te zeggen. Alleen zou ik nog het volgende willen opmerken.

De heer De Hoog heeft medegedeeld, dat die gronden reeds tachtig jaar door de onderneming zijn geoccupeerd maar ik zou willen zeggen, dat dit alleen in huur is geschied.....

De heer De Hoog, Voorzitter der Commissie voor de Verzoekschriften: In huur van het Land!

De heer Koesoemo Oetoyo: ..... en dat deze gronden toch altijd het bezit van de Inlandsche bevolking blijven. De eerste erfpacht hierop werd eerst verleend in 1874.

Verzoekschriften.

(KOESOEMO OETOYO, FRUIN, VAN HELSDINGEN, MIDDENDORP, DE HOOG.)

Verder heeft de heer De Hoog gezegd, dat een diepgaand onderzoek is ingesteld, maar, Mijnheer de Voorzitter, ik heb die overtuiging heelemaal niet. Ik heb de overtuiging gekregen, dat de Regeering voornamelijk op de stukken heeft geoordeeld en dat Zij geen onderzoek ter plaatse zooals o.a. door den heer Middendorp werd verlangd, heeft doen instellen.

De Heer Kan: Dit is niet in laatste instantie geschied, maar te voren wel.

De heer Fruin: Mijnheer de Voorzitter! Om niet den schijn op mij te laden, dat ik de bevolking niet alles zou willen geven, wat haar toekomt, wil ik van mijn kant een suggestie doen, een suggestie, die ik gerust kan opperen, omdat bij aanneming van het voorstel van den heer De Hoog, al wat hier gesproken is onder de aandacht der Regeering zal worden gebracht. Ik kan mij n.l. best voorstellen, dat er menschen zijn, die zich tenslotte op de een of andere wijze nog te kort gedaan voelen, maar dat zij het buitengewoon lastig vinden om zich tot die hooge Regeering te wenden, die haar ergens hetzij te Weltevreden, hetzij te Buitenzorg zetelt. Daarom zou ik het tusschenvoorstel willen doen, dat de Regeering hier niet al te veel den officieelen weg volge, maar dat degenen, die meenen, dat zij te kort gedaan zijn, in de gelegenheid worden gesteld zich te wenden bijv. tot den Resident. Ik geloof, dat de heeren, wanneer zij met den Resident gaan praten, voldoende gelegenheid hebben om voor hun rechten op te komen. Wat mij betreft zou ik echter in geen enkel opzicht verder willen gaan, omdat een onderzoek, zooals de heer De Hoog terecht opmerkt, *indertijd reeds heeft plaats gehad.*

De heer Van Helsdingen: Mijnheer de Voorzitter. Ik kan mij in zekeren zin vereenigen met het voorstel van den heer Fruin. Een nader onderzoek stond ik juist in hoofdzaak voor, teneinde adressanten in de gelegenheid te stellen bewijzen of waarschijnlijke bewijzen alsnog te kunnen voorleggen.

De heer Middendorp: Mijnheer de Voorzitter! Ik geloof na hetgeen de heeren Van Helsdingen en Fruin hebben gezegd, dat er eigenlijk geen bezwaren meer bestaan tegen het door mij verlangde plaatselijke onderzoek. Ik denk dan ook, dat de Regeering zeer zeker gevolg zal geven aan hetgeen hier door de meeste sprekers te berde is gebracht.

De heer De Hoog, Voorzitter der Commissie voor de Verzoekschriften: Mijnheer de Voorzitter! Moet ik dus aannemen, dat aanvaard wordt hetgeen de commissie voorstelt, n.l. de conclusie te doen luiden, wat het slot hiervan betreft,

- a. adressant te berichten, dat hij zich met zijn verzoek tot de Regeering zal hebben te wenden,
- b. de handelingen van het College van Gedelegeerden ten Handelingen. Zittingsjaar 1929—1930.

(DE HOOG, VOORZITTER, K. OETOYO, KAN.)

aanzien van de gehouden debatten over dit verzoekschrift onder de aandacht der Regeering te brengen?

De Voorzitter: Neemt de heer Koesoemo Oetoyo daarmee genoegen?

De heer Koesoemo Oetoyo: Mijnheer de Voorzitter! Ik zou daaraan een derde alinea willen toevoegen, volgens welke de bevolking in de gelegenheid wordt gesteld plaatselijk haar klachten voor te brengen bij de commissie van onderzoek.

De heer De Hoog, Voorzitter der Commissie voor de verzoekschriften: Sluit hetgeen ik gezegd had dat niet in?

De heer Van Helsdingen ..... „haar klachten voor te brengen bij den resident”.

De heer Koesoemo Oetoyo: Mijnheer de Voorzitter. Ik zal mijn voorstel nog even duidelijk formuleeren. Ik wensch dus aan het door den heer De Hoog geformuleerde punt b het volgende toe te voegen:

„zoomede Haar te verzoeken, terzake een nader plaatselijk onderzoek te willen doen instellen”.

De Voorzitter: Alvorens dit voorstel aan het oordeel van het College te onderwerpen, geef ik gelegenheid, het te bespreken.

De heer Kan: Mijnheer de Voorzitter! Naar het mij voorkomt is het laatste voorstel van den heer Koesoemo Oetoyo niet geheel gelijk aan hetgeen hij te voren heeft gezegd, met name, dat hij gaarne de bevolking in de gelegenheid zou zien gesteld, eventueel klachten of grieven naar aanleiding van deze kwestie bij de Regeering voor te brengen en zulks op voor de bevolking gemakkelijke wijze. Nu is er verschil tusschen het instellen van een onderzoek en het in de gelegenheid stellen van de bevolking om met klachten voor den dag te komen. Wat de heer Soejono gezegd heeft, kan ik onderschrijven, n.l. dat wij met de bevolking heel anders moeten handelen dan met hen, die gewend zijn met autoriteiten om te gaan en bij haar eventuele klachten voor te brengen. In den laatsten tijd is daarin gelukkig verandering gekomen, maar algemeen is dat nog niet. Wanneer de heer Koesoemo Oetoyo dus voorstelt een onderzoek in te stellen, zou ik mijn stem daaraan niet kunnen geven.

Geheel iets anders is echter, wat door de heeren Fruin en Van Helsdingen en zoeven ook door den heer Koesoemo Oetoyo naar voren is gebracht, n.l. dat der Regeering verzoekt wordt de bevolking in de gelegenheid te stellen plaatselijk, b.v. bij den resident van Cheribon, haar klachten voor te brengen, op welke manier dan tegelijk het onderzoek aan den gang wordt gebracht. Een onderzoek uitgaande van de Regeering acht ik echter in deze omstandigheden niet juist. Ik zou wel kunnen medegaan met

Verzoekschriften.

(KAN, SOEJONO, VAN HELSDINGEN, VOORZITTER.)

het voorstel om der Regeering in overweging te geven het voorbrengen van klachten te vergemakkelijken in dien zin, dat den resident opgedragen wordt aan de bevolking bekend te stellen, dat hij hem klachten over deze kwestie kunnen worden voorgebracht. Dat is, naar ik meen, de bedoeling van den heer Koesoemo Oetoyo geweest, maar dat wordt niet uitgedrukt in het voorstel, dat hij zoo juist heeft geformuleerd. Ik zou den heer Koesoemo Oetoyo dus willen vragen om in anderen zin, in den zin nl. als hij oorspronkelijk heeft aangegeven, zijn voorstel in te kleeden.

De heer Soejono: Mijnheer de Voorzitter! Ik geloof, dat het verschil tusschen het standpunt van den heer Kan en dat van den heer Koesoemo Oetoyo niet zoo heel groot is. Wanneer tenslotte de heer Koesoemo Oetoyo de wenschelijkheid bepleit, de bevolking in de gelegenheid te stellen haar klachten bij de Regeering dan wel bij de vertegenwoordigers der Regeering in het gewest of de residentie voor te brengen en wanneer hij zich daarbij op het standpunt stelt, dat het in verband met de schroomvalligheid der bevolking, wenschelijk is om de Regeering het initiatief op te leggen, waardoor Zij zich dus min of meer verplicht ziet, zoo goed Zij kan de bewijzen op te sporen, dan is dat een van de middelen om aan beide desiderata te voldoen.

De heer Van Helsdingen: Mijnheer de Voorzitter! Door te spreken van het instellen van een plaatselijk onderzoek zouden wij te kennen geven, dat het door de Regeering ingestelde onderzoek indertijd te onvolledig is geweest. Nu is hier echter toch wel duidelijk als de bedoeling van het College van Gedelegeerden aan den dag getreden, het de bevolking gemakkelijk te maken, haar klachten voor te brengen. Met het oog hierop stel ik den heer Koesoemo Oetoyo de volgende redactie voor:

„en Haar te verzoeken, de bevolking volledig en gemakkelijk gelegenheid te geven, haar bezwaren plaatselijk voor te brengen”.

Indien dit geschiedt, zal vanzelfsprekend een nader onderzoek van geuite bezwaren plaats hebben.

De heer De Hoog, Voorzitter der Commissie voor de Verzoekschriften: Dit wordt dan dus als punt *c* aan de conclusie toegevoegd?

De heer Van Helsdingen: Inderdaad, Mijnheer de Voorzitter.

De heer Koesoemo Oetoyo: Ik neem de formulering van den heer Van Helsdingen over, Mijnheer de Voorzitter.

De Voorzitter: Alvorens het debat over dit verzoekschrift wordt voortgezet wil ik er op wijzen, dat er betrekkelijk weinig verschil bestaat tusschen de redactie van de commissie voor de verzoekschriften en die, voorgesteld door den heer Van Helsdingen. Het voorstel der commissie be-

(VOORZITTER, DE HOOG.)

helst, om aan de conclusie, zooals deze in het rapport is opgenomen, een punt *b* te verbinden, waarin de Regeering wordt verwezen naar het besprokene in deze vergadering van ons college. Daarmede wordt Haar toch duidelijk de suggestie gegeven alles te doen wat in deze alsnog noodig kan worden geacht. En ik geloof ook wel, dat er groote kans bestaat, dat de Regeering aldus ook zou doen hetgeen de heer Van Helsdingen in de door hem voorgestelde redactie vraagt. Het verschil tusschen de twee redacties is alleen, dat de heeren Van Helsdingen en Koesoemo Oetoyo de Regeering met wat meer aandrang vragen hetgeen tenslotte alle leden van ons college wenschen.

De heer De Hoog, Voorzitter der commissie voor de Verzoekschriften: Mijnheer de Voorzitter! Ik vestig er speciaal de aandacht op, dat in punt *b* niet wordt gesproken over: ter kennis brengen van de Regeering, maar: de aandacht der Regeering vestigen op de hier gevoerde debatten. Het komt mij voor, dat hierin voor de Regeering een zeer sterke suggestie ligt opgesloten en tevens, dat hetgeen de heer Van Helsdingen in punt *c* als een nieuwe redactie naar voren brengt, uit het debat vanzelf ter kennis van de Regeering komt.

De Voorzitter: Wenschen de heeren Koesoemo Oetoyo en Van Helsdingen hun redactie te handhaven?

De heeren Koesoemo Oetoyo en Van Helsdingen: Ja, Mijnheer de Voorzitter.

De heer De Hoog, Voorzitter der commissie voor de Verzoekschriften: Mijnheer de Voorzitter! De commissie neemt deze redactie over.

De Voorzitter: De volledige conclusie luidt dus thans als volgt:

„Waar de Regeering in bovengenoemden Regeeringsbrief heeft bekend gesteld, dat Zij, indien bepaalde personen kunnen bewijzen of zelfs voldoende waarschijnlijk kunnen maken door een verkeerden of onwettigen maatregel van het bestuur of de Regeering te zijn benadeeld, bereid is de geleden schade te vergoeden, stelt de commissie voor:

- a. adressant te berichten, dat hij zich met zijn verzoek tot de Regeering zal hebben te wenden;
- b. de aandacht der Regeering te vestigen op hetgeen is gesproken in de betrekkelijke vergadering van het College van Gedelegeerden;
- c. de Regeering te verzoeken, de bevolking volledig en gemakkelijk gelegenheid te geven, haar bezwaren plaatselijk voor te brengen”.

De aldus gewijzigde conclusie betreffende verzoekschrift No. 11 wordt zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De Voorzitter: Aan de orde is de behandeling van verzoekschrift No. 12.

Verzoek, gedagteekend Soerabaja 22 Juni 1929, van

Verzoekschriften.

(VOORZITTER, KERKKAMP.)

C. Moll, koopman aldaar, om teruggaaf van door executerialen verkoop ingevorderde gemeentelijke vennootschapsbelasting van de N.V. v/h C. Moll te Soerabaja.

Aangezien bij besluit van den Gouverneur-Generaal van 15 Juni 1929 No. 27 afwijzend werd beschikt op het door adressant tot de Regeering gericht verzoek van gelijke strekking en de gronden, waarop deze afwijzing berustte, der commissie afdoende voorkomen, wordt voorgesteld adressant te berichten dat geen termen aanwezig worden geacht voor het verlenen van tusschenkomst.

De conclusie der commissie wordt zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De Voorzitter: Aan de orde is de behandeling van verzoekschrift No. 13.

Verzoek, gedagteekend Boven-Digoel, 11 December, van Rakoem en Machmoed, alias Siswosoewigno, betreffende aldaar heerschende toestanden.

De commissie stelt voor het rekest ter lezing te leggen ter secretarie van den Volksraad en een afschrift ervan ter kennis te brengen van de Regeering.

De heer Kerkkamp: Mijnheer de Voorzitter! Het is niet mijn bedoeling om te groote waarde te hechten aan bezwaren voorgebracht door deze malcontenten, maar toch geloof ik, dat er hier bijzondere omstandigheden bestaan, welke door het college in aanmerking dienen te worden genomen en wel in de plaats, dat deze menschen in een zeer uitzonderlijke positie zijn gebracht door een Regeeringsmaatregel en in de tweede plaats, dat de beschreven toestanden van dien aard zijn, dat wanneer slechts een gedeelte daarvan juist is weergegeven, het bepaald noodzakelijk moet worden geacht aan die toestanden ten spoedigen een einde te maken. Daarom zou ik aan de commissie willen voorstellen haar conclusie eenigszins te wijzigen en aan te vullen, door in plaats van een afschrift van het rekest zonder meer aan de Regeering over te leggen — ik geloof namelijk, dat niet voldoende is, omdat op ons college de plicht rust, zich te vergewissen of dergelijke toestanden inderdaad bestaan, en indien dit het geval is er bij de Regeering op aan te dringen, dat daaraan een einde wordt gemaakt — als conclusie b, nadat als punt a is voorgesteld het rekest ter lezing te leggen ter secretarie van den Volksraad, het volgende op te nemen:

„de Regeering te verzoeken wel te willen mededeelen of Zij voldoende zekerheid heeft, dat toestanden, als in het rekest aangegeven, niet bestaan, en of Zij in het ontkennende geval” — dus wanneer Zij die voldoende zekerheid niet heeft — „bereid is een plaatselijk onderzoek te doen instellen”.

Mijnheer de Voorzitter! Wanneer men die klachten leest, en men doet er een groot percentage af, dan blijft er toch nog wel zooveel over, dat ik het wenschelijk vind, dat de Regeering mededeelt: Mij is uit rapporten enz. bekend, dat

(KERKKAMP, MIDDENDORP, FRUIN.)

deze schildering van toestanden ten eenemale onjuist is, dan wel, als de Regeering een dergelijke verklaring niet kan afleggen, dat Zij zich bereid verklaart, ter zake een onderzoek in te stellen.

De heer Middendorp: Mijnheer de Voorzitter! Ik zou mij willen aansluiten bij het betoog van den heer Kerkkamp, maar verder daaraan willen toevoegen mijn verzoek, om in het bijzonder te mogen vernemen of de gezondheids-toestand inderdaad te wenschen overlaat.

Wat betreft de wijze van optreden der politie vermeldt het rekest: hardhandigheid, lichte mishandeling, ontactvol optreden, en weinig aanbevelenswaardige wijze van vastbinding, aan hals, armen en beenen, zooals de politie op Noord-Sumatra vroeger inderdaad verdachten en gevangenen transporteerde, gelijk mij persoonlijk bekend is. Wat betreft den gezondheidstoestand wijs ik erop, dat het verzoek in de toelichting o.m. vermeldt:

„orang boleh tambah ini beban dengan penyakit malaria jang bertjaboel disini”;

en

„banjak diantaranja jang dapat penyakit malaria”.

Er wordt zelfs bij verteld, dat de menschen per man door twintig muskieten tegelijk gebeten werden.

Juist, waar de verbanning naar den Boven-Digoel op zichzelf al een druk op de betrokkenen ter plaatse en op de volksbeweging legt, zal de Regeering goed doen door een onderzoek in te stellen naar de toestanden o.a. op politieel en hygiënisch gebied te zorgen, dat die druk niet nog erger wordt voor de betrokkenen in Digoel en voor de volksbeweging, dan hij reeds is.

Slechts om misverstand te voorkomen, Mijnheer de Voorzitter, wil ik hieraan nog toevoegen, dat, al werk ik gaarne mee om de toestanden op Digoel zoo goed mogelijk te maken, ik van meening ben en blijf, dat het een daad van goede politiek zou zijn, indien het Digoelkamp zoo spoedig mogelijk werd opgeheven.

De Voorzitter: Dat punt is thans niet aan de orde.

De heer Middendorp: Dat weet ik, Mijnheer de Voorzitter. Het is slechts om misverstand te voorkomen, dat ik dit opmerkte.

De heer Fruin: Mijnheer de Voorzitter! Het wil mij voorkomen, dat wat de commissie voorstelt voldoende is voor ons college. Wij hebben eenige klachten gekregen en wij weten heelemaal niet of die klachten juist zijn. Wij hebben hier vroeger wel eens meer klachten ontvangen, ook voorkomende uit hetzelfde kamp van malcontenten zooals de heer Kerkkamp hen heeft genoemd. Het doet mij plezier, dat de heer Middendorp zich ook bij die uitdrukking heeft aangesloten. Wij hebben meermalen gemerkt, dat die klachten sterk overdreven, of zelfs geheel onjuist waren, en als de Volksraad dergelijke klachten overbrengt aan de Regeering, moet hij m.i. voldoende vertrouwen in de Regeering stellen, dat, wanneer Zij meent,

Verzoekschriften.

(FRUIN, ROEP, VAN HELSDINGEN, VOORZITTER, KERKKAMP.)

dat in verband daarmee maatregelen noodig zijn, Zij die maatregelen ook zal nemen.

Ik voor mij sluit mij dan ook aan bij de conclusie van de commissie en meen niet, dat wij verder behoeven te gaan.

De heer Roep: Mijnheer de Voorzitter! Ik kan heel kort zijn. Ik wil dan verklaren, dat ik mij geheel kan vereenigen met den gedachtengang, dien mijn collega, de heer Fruin, zoeven heeft ontwikkeld. Het komt nl. ook mij voor, dat wij, door te besluiten een afschrift van het rekest ter kennis te brengen aan de Regeering, de Regeering volkomen inzicht geven in de mogelijkheid — ik voor mij geloof niet, dat die kans zoo groot is — dat een en ander niet in orde is. Ik heb voldoende vertrouwen in de Regeering, die reeds meermalen heeft doen blijken van Haar bijzondere zorg voor de geïnterneerden in Boven-Digoel. Daarom ben ik ervan overtuigd, dat Zij, indien aldaar iets niet in orde is, zeer zeker bereid zal zijn daarin verbetering te brengen. Het is voorts bekend, dat nog onlangs een voornaam Regeeringsvertegenwoordiger, de Gouverneur van Ambon, persoonlijk naar Nieuw-Guinea is geweest. Deze autoriteit is in deze wel voldoende competent te achten, om te beoordeelen of daar al dan niet wat moet gebeuren.

Mijnheer de Voorzitter! Ik geloof, dat wij met de door de commissie voorgestelde conclusie voldoende recht doen wedervaren aan de mogelijkheid, dat aldaar nog een en ander ontbreekt en zou een aanvulling van de conclusie van de commissie dus liever niet willen steunen.

De heer Van Helsdingen: Mijnheer de Voorzitter! Ik kan mij aansluiten bij hetgeen de heeren Fruin en Roep hebben gezegd. Alleen vraag ik mij af, waarom nog niet aan de conclusie van de commissie zonder meer is toegevoegd het verzoek den Volksraad hierover nader in te lichten. De aanvulling, die de heer Kerkkamp heeft gegeven, gaat mij echter te ver.

De Voorzitter: Ik zou thans den heer Kerkkamp willen verzoeken precies aan te geven, hoe de door hem voorgestelde aanvulling van de conclusie van de commissie luidt. Daarna zal ik den heer Middendorp, alvorens den heer De Hoog in de gelegenheid te stellen, te antwoorden, ook daarvoor het woord geven.

De heer Kerkkamp: Mijnheer de Voorzitter! Waar ik nu toch aan het woord ben, zou ik nu ook nog enkele opmerkingen willen maken naar aanleiding van hetgeen gezegd is door de heeren Fruin en Roep.

De Voorzitter: Ik zou, rekening houdende met de mogelijkheid, dat de heer Kerkkamp door den heer De Hoog wordt overtuigd, den heer Kerkkamp willen verzoeken met verdere opmerkingen te wachten, totdat hij het woord in tweeden termijn heeft, dus, nadat de heer De Hoog namens de commissie heeft geantwoord.

(KERKKAMP, VOORZ., MIDDENDORP, DE HOOG.)

De heer Kerkkamp: Dan zal ik met die opmerkingen nog even wachten, Mijnheer de Voorzitter, en thans alleen de door mij voorgestelde conclusie voorlezen.

Ik wensch de conclusie nl. aldus te doen luiden:

„De commissie stelt voor:

- a. het rekest ter lezing te leggen ter secretarie van den Volksraad;
- b. de Regeering te verzoeken wel te willen mededeelen of Zij voldoende zekerheid heeft, dat toestanden, als in het rekest aangegeven, niet bestaan, en of Zij, in het ontkenkende geval, bereid is een plaatselijk onderzoek te doen instellen.

De Voorzitter: Ik zou nu nog gaarne van den heer Middendorp de formulering willen vernemen van de aanvulling, die hij wensch.

De heer Middendorp: Mijnheer de Voorzitter! Die aanvulling kan als punt c aan de conclusie worden toegevoegd en zou moeten luiden:

„c. de Regeering te willen vragen, of de gezondheidstoestand aldaar inderdaad te wenschen overlaat”.

De heer De Hoog, Voorzitter der commissie voor de verzoekschriften: Mijnheer de Voorzitter! Ik heb zoeven reeds bij de behandeling van een ander verzoekschrift gezegd, dat het voorstel tot het ter lezing leggen van een rekest, ter secretarie van den Volksraad eigenlijk beteekent, dat de commissie wil afwachten hetgeen in het college over dat verzoekschrift wordt opgemerkt.

Mijnheer de Voorzitter! Wij hebben hier thans twee stroomingen, een, die zich bepalen wil tot overlegging van het rekest aan de Regeering en vol vertrouwen heeft in de gesties van de Regeering te dezen aanzien en aan den anderen kant een strooming, vertegenwoordigd door den heer Kerkkamp en in nog veel sterkere mate door den heer Middendorp, die aan het eerstgenoemde nog speciale onderzoeken wil vastknoopen. Ik zou zeggen: laat de commissie in deze dan den middenweg kiezen.

Ik zou daarom het reeds vaak in dit College naar voren gebrachte middel willen aangrijpen, nl. om het afschrift van het rekest, en eveneens de Handelingen van het College van Gedelegeerden te dezen aanzien, ter kennis te brengen van de Regeering. Het lijkt mij, dat het vertrouwen, dat een gedeelte van dit College heeft in de bereidheid van de Regeering om in te grijpen waar dit noodig is, zeer zeker niet zal worden geschaad, wanneer deze debatten ter kennis van de Regeering worden gebracht. Daarom stelt de commissie dezen tusschenweg voor.

De heer Kerkkamp: Mijnheer de Voorzitter! Al is het misschien eenigszins bevreemdend, ik zou toch wel willen beginnen met de opmerking dat mijn vertrouwen in de Regeering zeker niet minder groot is dan dat van den heer Fruin. Verder is door een van de vorige woordvoerders gesproken van de bijzondere zorg, welke de Regeering wijdt aan de in het Digoel-kamp geïnterneerden.

Verzoekschriften.

(KERKKAMP, MIDDENDORP, FRUIN, ROEP.)

Indien daarin eenig sarcasme mocht liggen opgesloten, wil ik nadrukkelijk verklaren, dat het inderdaad noodig is, dat de Regeering aan deze menschen, welke zij in zulk een uitzonderlijken toestand heeft gebracht, bijzondere zorg wijdt.

De heer **R o e p**: Die menschen hebben zichzelf in dien bijzonderen toestand gebracht, niet de Regeering deed dit.

De heer **K e r k k a m p**: De heer **R o e p** zal ook wel weten, dat dit slechts ten deele juist is. De in Digoel geïnterneerde personen mogen zich dan hebben vergrepen aan de bestaande Staatsorde, de maatregelen welke daarna door de Regeering zijn genomen, zijn wel zeer strenge uitzonderingsmaatregelen. Die menschen zijn in een positie gebracht, welke het noodig maakt, dat de Regeering, die hun daarin bracht, met bijzondere zorg nagaat of de toestanden in het Digoelkamp wel voldoen aan redelijke eischen. Het onlangs door den Gouverneur van Ambon ingestelde onderzoek, waarvan den Volksraad geen mededeeling is gedaan, ook niet, nadat daarom werd verzocht, is thans reeds bijna een jaar oud, dus ik weet niet, of dat voldoende is om de Regeering de overtuiging te schenken, dat thans geen misstanden ter plaatse bestaan. Ik houd er echter niet van zaken als deze op de spits te drijven. Daarom kan ik medegaan met het denkbeeld van den voorzitter der commissie voor de Verzoekschriften om aan de Regeering over te leggen de hier gevoerde debatten, waaruit Zij zeer zeker wel den indruk zal krijgen, dat het wenschelijk is na te gaan of deze slechte toestanden inderdaad bestaan en zoo ja, dat daaraan dadelijk een einde moet worden gemaakt.

De heer **M i d d e n d o r p**: Mijnheer de Voorzitter. Ook ik kan mij, evenals de heer **K e r k k a m p**, per slot van rekening vereenigen met het voorstel der Commissie. Mijn bedoeling is slechts geweest hier den nadruk erop te leggen, dat alles wat Digoel betreft, van groot algemeen en ook van groot politiek belang is.

De heer **F r u i n**: Mijnheer de Voorzitter. Waar alle heeren zoo vredelievend zijn, zal ook ik mij maar neerleggen bij het voorstel der Commissie, hoewel ik in mijn hart eigenlijk meer zou hebben gevoeld voor het voorstel van den heer **V a n H e l s d i n g e n**. Nu zal men zeggen, dat dat ook in de Handelingen komt te staan, doch het is niet zeker, dat de meerderheid van dit College zich met het voorstel van den heer **V a n H e l s d i n g e n** zou vereenigen. Om echter geen roet in het eten te gooien, sluit ik mij aan bij het voorstel der Commissie om de Handelingen betreffende dit verzoekschrift aan de Regeering te doen toekomen.

De heer **R o e p**: Mijnheer de Voorzitter! Op dezelfde overwegingen, nl. om de rust niet te verstoren, zal ook ik mij vereenigen met het denkbeeld van de vorige heeren, en dus de zaak verder laten rusten, hoewel ik het betreurt, dat de heer **V a n H e l s d i n g e n** geen verder gevolg heeft gegeven aan zijn intentie.

Handelingen. Zittingsjaar 1929—1930.

(VAN HELSDINGEN, VOORZITTER, DE HOOG, KERKKAMP.)

De heer **V a n H e l s d i n g e n**: Mijnheer de Voorzitter! Ik sluit mij aan bij hetgeen door de vorige sprekers is gezegd en hoop, dat de Regeering in deze besprekingen aanleiding zal vinden om den Volksraad voldoende inlichtingen over deze aangelegenheid te geven.

De **V o o r z i t t e r**: Mag ik den heer **D e H o o g** verzoeken, ter wille van de duidelijkheid nog even de conclusie van de Commissie te willen formuleeren?

De heer **D e H o o g**, Voorzitter van de Commissie voor de Verzoekschriften: Mijnheer de Voorzitter! De Commissie stelt voor een afschrift van het betreffende rekest, zoomede de Handelingen van het College van Gedelegeerden betrekking hebbende op dit verzoekschrift, onder de aandacht van de Regeering te brengen.

De aldus gewijzigde conclusie op verzoekschrift No. 13 wordt zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De **V o o r z i t t e r**: Aan de orde is verzoekschrift No. 14:

Verzoek, gedagteekend **L a h e w a 11 Augustus 1928**, van **A r i f i n**, inzake zijn bezitsrecht op aan Chineezeeu uitgegeven gronden te **L a h e w a S i m a n a r i**.

Brief van den 1sten Gouvernements Secretaris van 22 Juli 1929 1715/B heeft op dit verzoek betrekking.

De Commissie stelt voor adressant, onder toezending van een afschrift van bovengenoemden Regeeringsbrief, te berichten, dat geen termen aanwezig worden geacht voor het verleenen van tusschenkomst.

De conclusie van de commissie wordt zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De **V o o r z i t t e r**: Aan de orde is verzoekschrift No. 15:

Verzoek, gedagteekend **B a n d o e n g 21 November 1928**, van **B. J. L a b b é**, laatstelijk hoofd-kasbeheerder bij de **S.S.**, inzake zijn sehorsing.

Brief van den 1sten Gouvernements Secretaris van 26 Juli No. 1751/A 1 heeft op dit verzoek betrekking.

Aangezien uit bovengenoemden Regeeringsbrief blijkt, dat adressant sedert bij besluit van den Directeur van Gouvernementsbedrijven van 29 Mei j.l. No. 3/Sp/S tijdelijk ter beschikking is gesteld van genoemd diensthoofd, teneinde te worden belast met de werkzaamheden van kantoorhoofd, onder toekenning van een bezoldiging van f 700.—'s maands, stelt de commissie voor ten aanzien van dit verzoekschrift over te gaan tot de orde van den dag en adressant, onder toezending van een afschrift van genoemd Regeeringsschrijven, hiervan mededeeling te doen.

De heer **K e r k k a m p**: Mijnheer de Voorzitter! Dit verzoekschrift heeft een persoonlijken kant en die persoonlijke zijde is afgedaan door de commissie voor de verzoekschriften in haar conclusie, waarmede ik mij geheel kan vereenigen, doch naast die persoonlijke zijde is er ook nog een algemeene. Wanneer men het verzoekschrift leest en de

Verzoekschriften.

(KERKKAMP, DE HOOG.)

daarbij overgelegde stukken van de Regeering, blijkt, dat er bij de S.S. een wijze van kasbeheer heeft bestaan, zoo ontstellend, dat het toch wel gewenscht is daarover in het college nog iets te zeggen. Buiten de comptabele administratie om werden gelden beheerd tot een bedrag van ver over de f 10 000 en er was niet na te gaan welk deel daarvan op en gegeven oogenblik werkelijk aanwezig moest zijn, en of dit bedrag ook werkelijk in kas was, zoodat het wel comptabele kasbeheer niet te controleren viel. Wanneer iemand een kas heeft loopende, laat ik zeggen, over een bedrag van f 100 000 en de boeken worden nagegaan en ook het saldo dat in kas is, maar er loopt door diezelfde kas ook nog een bedrag van 10 à 15 duizend gulden, waarvan uit de boeken niets blijkt, dan zal men moeten toegeven, dat het kasonderzoek tot geen resultaat kan leiden. Daarom stel ik voor en ik hoop daarbij de medewerking van de commissie te verkrijgen, ook de algemeene zijde van deze kwestie naar voren te brengen en aan de conclusie van de commissie de vraag toe te voegen:

„Waar uit het rekest en de overgelegde stukken blijkt van een dubbel kasbeheer, dat buiten de comptabele administratie om, nog loopt over belangrijke bedragen, zal gaarne van de Regeering worden vernomen, of thans aan dien ongewenschten toestand een einde is gemaakt”.

De heer De Hoog, Voorzitter van de Commissie voor de Verzoekschriften: Mijnheer de Voorzitter! Inderdaad is uit de stukken gebleken, dat in de kas van den hoofdkasbeheerder Labbé bedragen aanwezig waren, die niet in de S.S.-verantwoording werden opgenomen. De commissie is het met den heer Kerkkamp eens, dat het gewenscht is hierin verandering te brengen. In verband daarmee heeft de commissie geen bezwaar, de door den heer Kerkkamp gegeven toevoeging over te nemen. De commissie heeft zich oorspronkelijk op het standpunt gesteld, dat zij alleen het rekest-Labbé te beoordeelen had en daarop sloeg dan ook haar conclusie. Zooals reeds gezegd, heeft de commissie echter tegen overname van de door den heer Kerkkamp gegeven aanvulling, geen bezwaar.

De gewijzigde conclusie van de commissie voor de verzoekschriften onder No. 15 wordt zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De Voorzitter: Aan de orde zijn de verzoekschriften Nos. 16, 17 en 18.

16. Telegrafisch verzoek, gedagteekend Rantau 26 Februari 1929, en nadere toelichting, gedagteekend Bandjermasin 26 Maart 1929, van Mohamad Salman, inzake het hem verleend ontslag.

Brief van den 1sten Gouvernements Secretaris van 26 Juli 1929 No. 1753/A1 heeft op dit verzoek betrekking.

(DE HOOG.)

De commissie stelt voor adressant onder toezending van een afschrift van bovengenoemden Regeeringsbrief, te berichten, dat geen termen aanwezig worden geacht voor het verlenen van tusschenkomst.

17. Verzoek, gedagteekend Madjalengka 20 Juni 1928, van Mas Partaatmadja, gewezen wedana, inzake het hem verleend niet-eervol ontslag uit 's Lands dienst.

Brieven van den 1sten Gouvernements Secretaris van 16 Januari 1929 No. 90/A1 en 26 Juli 1929 No. 1759/A1 hebben op dit verzoek betrekking.

De commissie stelt voor adressant, onder toezending van een afschrift van bovengenoemde Regeeringsbrieven, te berichten, dat geen termen aanwezig worden geacht voor het verlenen van tusschenkomst.

18. Verzoek, ongedagteekend, van Paulus Gentong, te Bangkoeang (Z.- en O.-afd. van Borneo), houdende bezwaren tegen de landrente.

Brief van den 1sten Gouvernements Secretaris van 27 Juli 1929 No. 1762/B heeft op dit verzoek betrekking.

De commissie stelt voor adressant onder toezending van een afschrift van bovengenoemden Regeeringsbrief, te berichten, dat geen termen aanwezig worden geacht voor het verlenen van tusschenkomst.

De conclusies van de commissie onder Nos. 16, 17 en 18 worden zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De Voorzitter: Aan de orde is verzoekschrift No. 19. Verzoek, gedagteekend Ampenan, 4 December 1928, van Ama Noerinten, inzake grondrechten.

Brief van den 1sten Gouvernements Secretaris van 29 Juli 1929 No. 1769/B heeft op dit verzoek betrekking.

De commissie stelt voor adressant te berichten, dat de Volksraad in zaken van Justitie geen tusschenkomst wenscht te verlenen en hem, te zijner inlichting, een afschrift te doen toekomen van bovengenoemden Regeeringsbrief.

De heer De Hoog, Voorzitter van de Commissie voor de Verzoekschriften: Mijnheer de Voorzitter! De commissie voor de verzoekschriften stelt voor haar conclusie als volgt te wijzigen:

Voor de woorden „geen tusschenkomst wenscht te verlenen” te lezen „wordt geen tusschenkomst verleend”.

De aldus gewijzigde conclusie van de Commissie voor de Verzoekschriften onder No. 19 wordt zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De notulen der vorige openbare vergadering, die ter inzage hebben gelegen, worden goedgekeurd.

De vergadering wordt te 10.15 uur v.m. gesloten.

Verbetering. 11e vergadering; Donderdag 31 October 1929, blz. 69, eerste kolom, de interruptie van den heer Koesoemo Oetoyo te lezen als volgt:

Dat betreft ook de Europeesche leden van het College van Gedeputeerden.

14de VERGADERING — DONDERDAG 5 DECEMBER 1929.

Ingekomen stukken. — Regeling van den eigendomsovergang van de landen Tjampea enz.

14de VERGADERING.

Vergadering van Donderdag 5 Dec. 1929.

(Bijeenroepingsuur 8½ voormiddag).

Ingekomen stukken. — Regeling van den eigendomsovergang van de landen Tjampea enz. (Ond. 76). — Voorziening inzake uitbetaling van eenige groepen van landsdienaren (Ond. 78). — Aanvulling van de regelen betreffende beschikkingsrecht over niet in art. 1 Ind. Mijwet genoemde delfstoffen (Ond. 81).

Voorzitter: J. W. MEYER RANNEFT.

Tegenwoordig, met den Voorzitter, 19 leden, te weten de heeren:

Ali Moesa, Blaauw, Bruineman, Dwidjosewojo, Fruin, Van Helsdingen, De Hoog, s'Jacob, Kan, Kerkkamp, Kiès, Koesoemo Joedo, Koesoemo Oetoyo, Mandagie, Middendorp, Roep, Soekawati en Soejono.

Regeringsgemachtigden de heeren: Mühlenfeld en Mr. Schrieke.

De Voorzitter opent de vergadering.

De Secretaris deelt mede dat zijn ingekomen:

A. De volgende Regeeringsbrief en -beschikkingen:

1. Kabinetbrief van den Gouverneur-Generaal van 27 November 1929 No. 20 ter aanbieding van een ontwerp-ordonnantie tot bekrachtiging van de wijziging van een leeningsbesluit van den plaatselijken raad van Noord- en Zuid-Banjoemas (Ond. 87).

Deze stukken zijn vermenigvuldigd en rondgedeeld.

2. Een schrijven van den Algemeenen Secretaris houdende, dat de Gouverneur-Generaal heeft bepaald, dat het advies van den Volksraad over Ond. 87 wordt tegemoetgezien vóór 15 December a.s.

De Voorzitter: Mijne Heeren! Ingevolge het bepaalde in artikel 17 van het Reglement van Orde stel ik het College de vraag, of bij de Regeering op verlenging van den termijn, voor de behandeling van dit onderwerp beschikbaar, moet worden aangedrongen.

Ik stel voor, die verlenging niet te vragen, aangezien spoedige afdoening van deze aangelegenheid noodig is, daar de betrokken ressorten Noord- en Zuid-Banjoemas einde van dit jaar opgeheven zullen worden.

Zonder hoofdelijke stemming wordt besloten geen verzoek te doen tot verlenging van den termijn.

De Voorzitter: Mijne Heeren! Na afloop van deze openbare vergadering zal dit onderwerp in de commissies

(KIÈS.)

worden onderzocht, zoodat het in de volgende openbare vergadering kan worden afgehandeld.

3. Besluit van den Gouverneur-Generaal van 25 November 1929 No. 1a houdende machtiging, krachtens art. 105 I. S., tot het doen van de in genoemd besluit vermelde uitgaven.

4. Als voren van 25 November 1929 No. 6 houdende benoeming van W. G. Stroband en J. Ramaer onderscheidenlijk tot 1sten Secretaris en Secretaris van het Gouvernement van Ned.-Indië.

5. Als voren van 25 November 1929 No. 8 tot eervol ontslag wegens fysieke ongeschiktheid van Mr. J. K. Onnen, Procureur-Generaal bij het Hooggerechtshof.

6. Besluiten van den Gouverneur-Generaal van 27 November 1929 Nos. 2x, 3x, 4x en 5x tot interneering van de daarin genoemde personen.

7. Besluit van den Gouverneur-Generaal van 27 November 1929 No. 10 houdende machtiging, krachtens art. 105 I. S., tot aanstelling van het in genoemd besluit bedoeld personeel.

De stukken genoemd sub 2 t/m 7 worden ter inzage gelegd ter Secretarie van den Volksraad.

B. De volgende ter kennisneming ontvangen bescheiden:

1. Motie van den regentschapsraad van Sampang om het algeheel vertrouwen van den Raad uit te spreken in den taet en het beleid van den heer Raden Toemenggoeng Arjo Sosrowinoto zoowel als regent alsook als voorzitter van den regentschapsraad van Sampang.

2. Motie van den regentschapsraad van Sampang om de Regeering uit te noodigen in de z.g. zoutcommissies ook Inlanders zitting te doen nemen.

3. Schrijven van Tjokrohadioerio inzake weduwen- en weezenpensioen voor Inlandsche ambtenaren en armenzorg.

Deze bescheiden worden ter inzage gelegd ter Secretarie van den Volksraad.

De Voorzitter: Aan de orde is de behandeling van de ontwerp-ordonnantie tot regeling van den eigendomsovergang op den Lande van de landen Tjampea, Sadeng of Penjawaengan en Tjiboenboelan, zooals deze gewijzigd is voorgesteld in stuk 6 (Ond. 76).

De heer Kiès: Mijnheer de Voorzitter! Hoewel volkomen instemmend met het doel van de Regeering om de daadwerkelijke terugbrenging van het particuliere land Tjampea onder gouvernementbeheer zooveel mogelijk te bespoedigen, ben ik toch nog onzeker of ik nu reeds mijn stem aan deze ontwerp-ordonnantie zal kunnen geven. Vóór alles toch mag in ons rechtsbestel geen handeling plaats hebben, die de rechtspositie van den staatsburger zou aantasten, Mijnheer de Voorzitter! En het is nu juist deze

(KIËS.)

kwestie die, naar ik meen, in het onderhavige geval aan de orde is. Ik kan de zaak niet beter onder woorden brengen dan Mr. Lebbe, de gemachtigde van een aantal der huidige eigenaren van Tjampea, deed in het ons bekende verzoekschrift aan den Volksraad, waar hij schreef:

.....
Mijnheer de Voorzitter! Ik wordt er door den heer s'Jacob op attent gemaakt, dat dit rekest niet in bespreking kan komen, aangezien het niet is gezegd. Mag ik U vragen, of dit bezwaar inderdaad bestaat?

De Voorzitter: Het staat U vrij, hier te zeggen, wat U wilt. Op het oogenblik is het Regeeringsontwerp en niet het rekest in behandeling.

De heer Kiës: Dan wensch ik mij te refereeren aan hetgeen de heer Mr. Lebbe schrijft, nl. dat:

„al moge de Regeering ingevolge artikel 2 No. 11 van de overgangsbepalingen der Indische Staatsregeling formeel bevoegd wezen bij ordonnantie wijziging te brengen in de wet van 7 November 1910 en al ware artikel 137 der Indische Staatsregeling niet geschreven, niettemin het gebruik maken van die bevoegdheid op de wijze als thans geschiedt, in eenen welgeordenden staat ontoelaatbaar voorkomt, immers het voornaamste beginsel van den rechtsstaat negeert, medebrengende, dat eene Regeering, formeel en materieel partij in een voor de Justitie aanhangig rechtsgeding zijnde, Hare positie als zoodanig en met betrekking tot de gevolgen van het daarin te geven vonnis, niet ten Haren gunste en bate gaat praejudicieeren middels het aanwenden Harer wetgevende machtspositie, aldus de gelijkberechtigtheid der partijen in het burgerlijk geding violeerende en macht doende gelden boven recht”.

Mijnheer de Voorzitter! Ik vernam zoo links en rechts, dat door verschillende leden van ons college — evenals door mij — de zoo juist voorgelezen redeneering zeker niet à priori onhoudbaar wordt geacht. Het komt mij daarom voor, dat ons college allereerst op dit punt door een regeeringsantwoord buiten allen twijfel moet worden gesteld, dat is dus door een antwoord op de vraag of de voor ons liggende ontwerp-ordonnantie na afkondiging wel onaanastbaar zal zijn voor den rechter.

Ik breng in herinnering, Mijnheer de Voorzitter, dat wij reeds een antecedent hebben op dit gebied met de ordonnantie inzake het goederengeld, die niet lang geleden, althans in één instantie, door den rechter onwettig werd verklaard. Het is dan toch zeker onwenschelijk om een tweede mogelijkheid van dien aard te scheppen.

Ik zou daarom in overweging willen geven, aan de Regeering nu verder eerst de gelegenheid te schenken zich uit te spreken over deze prealabele kwestie, alvorens ons college verder gaat met de behandeling van de ontwerp-ordonnantie zelf.

Mocht de Regeeringsgemachtigde voor Justitie in deze thans niet zonder ruggespraak met de Regeering terzake

(KIËS, VOORZITTER, KERKKAMP.)

een positief standpunt kunnen innemen, dan stel ik voor, de behandeling van deze ordonnantie uit te stellen.

Ik dank U, Mijnheer de Voorzitter!

De Voorzitter: Het komt mij niet gewenscht voor, van de gewone behandeling af te wijken, hetgeen in dit geval zou geschieden door de Regeering te vragen, reeds vóór beëindiging van den eersten termijn van de zijde van den Volksraad, een verklaring af te leggen.

De diverse sprekers over dit onderwerp zullen dus eerst het woord voeren, waarna de Regeering in eersten termijn antwoordt. Daarna zal worden beslist, of eventueel voor de verdere behandeling van dit onderwerp een andere datum dan deze zal worden vastgesteld.

De heer Kerkkamp: Mijnheer de Voorzitter! In het Gedelegeerdenverslag is melding gemaakt van enkele bezwaren, welke bestaan tegen den vorm, waarin deze ordonnantie is voorgebracht. In antwoord daarop deelt de Regeering mede, dat de gebezigde woorden duidelijk zijn, blijkbaar veronderstellende, dat daarmee de zaak is afgedaan.

Ik meen echter, dat aan een ontwerp van wet ook nog wel andere eischen mogen worden gesteld dan alleen die van duidelijkheid. Ik geloof, dat in dit geval de techniek van de wet wel het een en ander te wenschen overlaat. De gebruikte bewoordingen geven m.i. niet geheel juist weer, wat bedoeld wordt, hetgeen niet alleen het geval is ten aanzien van de punten I, II en III, maar ook op het stuk van de considerans, waar evenmin de duidelijkheid, maar wel de taal, dunkt mij, zeer klaarblijkelijk te wenschen overlaat. Er staat nl. in de considerans, het volgende:

„Dat Hij, den eigendomsovergang op den Lande van de particuliere landerijen Tjampea, Sadeng of Penjawoengan en Tjiboenboelan, gelegen in de residentie Buitenzorg, nadat deze bij rechterlijk vonnis zal zijn bevolen, mogelijk willende maken ook op andere wijze dan na betaling of consignatie der schadeloosstelling;”

Ik geloof, dat deze uitdrukking absoluut on-Hollandsch is. Men kan ook op andere wijze dan door betaling of consignatie iets mogelijk maken, maar „op andere wijze dan na betaling” is zeker niet juist. Wellicht zouden hiervoor — het is slechts een suggestie, Mijnheer de Voorzitter — de volgende woorden in de plaats kunnen worden gesteld:

„nadat deze bij rechterlijk vonnis zal zijn bevolen, mogelijk willende maken, zonder de volledige betaling of consignatie der schadeloosstelling af te wachten.”

Mijnheer de Voorzitter. Dit zijn natuurlijk kleinigheden, maar toch komt het mij noodig voor, ook in verband met de ontwerpen, die hier vroeger in behandeling zijn geweest, dat men met meer accuratesse let op dergelijke kleinigheden.

Tenslotte de hoofdzaak, de kwestie zelve. Gedeeltelijk

14de VERGADERING — DONDERDAG 5 DECEMBER 1929.

Regeling van de eigendomsoverdracht van de landen Tjampea, enz.

(KERKKAMP, BRUINEMAN, VOORZITTER.)

kan ik met den heer Kiës medegaan; ook mij heeft het gefrappeerd, dat de Regeering hier met een zeer goede en te waardeeren bedoeling een oplossing geeft van de moeilijkheden, welke niet geheel bevredigt en blijkbaar ook niet de belanghebbenden bevredigt.

Daarom zou ik de volgende vraag tot den geachten Regeeringsgemachtigde willen richten. Is het niet mogelijk te trachten deze oplossing zoodanig te wijzigen, dat men te voren weet, dat de belanghebbenden ermede accoord gaan, zoodat men dus niet een beroep op het Hooggerichtshof te verwachten heeft?

Mij dunkt, het zou de zaak bespoedigen en waar de Regeering van plan is om, zoo spoedig mogelijk te betalen, gaat het er uitsluitend om op welke wijze dat zal worden gedaan. De door de Regeering gekozen wijze heeft niet de instemming van een deel van de belanghebbenden en daarom zou ik willen vragen: Is niet een andere methode te bedenken, waardoor men zeker weet, dat de zaak ineens zou kunnen worden afgedaan?

Ik dank U, Mijnheer de Voorzitter.

De heer Bruineman: Mijnheer de Voorzitter! Deze aangelegenheid heeft voornamelijk mijn aandacht getrokken door de beide rekestten, die namens enkele belanghebbenden door Mr. Lebbe zijn ingediend. Ik weet, dat ik van deze rekestten geen officieel gebruik mag maken, omdat ze niet gezegd zijn, maar U zult mij wellicht toestaan, Mijnheer de Voorzitter, er een en ander uit te citeeren.

De Voorzitter: Ik heb reeds opgemerkt, dat het niet deze verzoekschriften zijn, welke op het oogenblik worden behandeld; U moogt er echter het gebruik van maken, dat U wenscht.

De heer Bruineman: In de eerste plaats zou ik willen opmerken, dat ik mij niet bij den heer Kiës kan aansluiten, omdat, hoewel ik een wetswijziging hangende een proces niet zeer fraai kan vinden, ik toch meen, dat de wetgever wel het recht heeft een wetswijziging in deze tot stand te doen komen. Intusschen zou het mij van belang lijken om een uitspraak van de Regeering te verkrijgen over de vraag of deze opvatting juist dan wel niet juist is.

In de tweede plaats is deze ordonnantie in het leven geroepen om aan bepaalde moeilijkheden, die gerezen zijn, het hoofd te bieden en de vraag, die zich voordoet, is deze: Is de voorliggende oplossing de meest juiste en is zij ook de meest eenvoudige? Leest men nu, wat de Regeering aanvoert, dan lijkt het, alsof de voorgestelde oplossing voornamelijk in het belang is van het Land. Hoewel daartegenover staat, dat deze oplossing ook geacht wordt te zijn in het belang der belanghebbenden, is het een feit, dat althans zekere belanghebbenden meenen, dat de voorgestelde oplossing niet in hun belang is, aangezien zij daarmede achterop zullen komen.

Ik zou derhalve aan de Regeering willen vragen, of de zaak naar Haar meening niet zeer geschikt ware op te

(BRUINEMAN.)

lossen, b.v. door te bepalen dat bij het eind-vonnis aangevozen rechthebbenden zich, hetzij in persoon, hetzij bij gemachtigde, binnen zekeren termijn tot den directeur van Binnenlandsch Bestuur hebben te wenden om hun schade-loosstelling overeenkomstig dat vonnis te ontvangen in den vorm van een mandaat op 's Lands Kas en dat de aandeelen van diegenen, die zich niet aldus tijdig hebben aangemeld tengevolge daarvan dan ook ter Griffie van den Raad van Justitie te Batavia zullen worden gedeponereerd in den vorm van een mandaat voor elk van hen op 's Lands Kas aldaar — wat als betaling zal gelden — en dat de overschrijving der landen vervolgens zal kunnen geschieden op vertoon aan den Rechter-Commissaris van de quitantiën der eerstgenoemde alsmede de verklaring des Griffiers nopens het depôt der mandaten voor de laatstgenoemden.

Ik meen, Mijnheer de Voorzitter, dat de oplossing zooals die hier is voorgelagen, beter aan de bedoeling der Regeering zal beantwoorden dan de oplossing die Zijzelf voorslaat. Immers de door Haar voorgelagen oplossing is deze: Laten wij nu eerst een vonnis hebben; wanneer dat vonnis uitgesproken is, stelt de Regeering het te betalen bedrag ter beschikking; er is dan een bepaalde groep van belanghebbenden ten aanzien van wier aanspraken geen twijfel schijnt te bestaan en aan wie dan ook op last van den Directeur van Binnenlandsch Bestuur het geld onmiddellijk zou kunnen worden uitbetaald; er is echter ook een andere groep van belanghebbenden, over wier eisch wel twijfel bestaat, en die dus tot een proces zullen moeten komen. Volgt men de bestaande wijze van oplossing, dan zal er geen cent kunnen worden uitbetaald, vóór de rechter uitspraak heeft gedaan over de laatste cent van den laatsten belanghebbende, wat heel lang kan duren.

Volgens de oplossing van de Regeering — die daarom iets aantrekkelijks heeft — zou een bepaald percentage der belanghebbenden zijn geld kunnen krijgen, en zou een ander percentage moeten wachten. Ik vraag mij echter af of hiermede niet een groote verantwoordelijkheid op den directeur van Binnenlandsch Bestuur wordt gelegd, een verantwoordelijkheid, die niet gemakkelijk door hem zal zijn te dragen. Immers, men moge nog zoo groote zekerheid hebben omtrent de rechten van bepaalde belanghebbenden, zoolang daarover geen rechterlijk vonnis is uitgesproken, zal de directeur van Binnenlandsch Bestuur moeilijk eigener autoriteit durven zeggen: Mijnheer A Uw aanspraken zijn voldoende gemotiveerd, u kunt het geld krijgen; mijnheer B, uw aanspraken zijn niet voldoende gedocumenteerd. Ik vrees daarom — zij het op andere gronden dan door belanghebbenden aangevoerd — dat de nieuw aangegeven oplossing een groote vertraging met zich zal brengen, omdat, ten einde zich zeker te stellen, de directeur van Binnenlandsch Bestuur practisch in geen enkel geval zal kunnen zeggen: Mijnheer, uw claim is zoo voldoende gedocumenteerd, dat ik u het geld onmiddellijk zal doen uitkeeren. Daarom zou ik gaarne een nadere verklaring van de Regeering willen ontvangen — liefst schriftelijk, maar mocht Zij dat niet zoo zeer noodzakelijk achten, dan zou ik toch gaarne een mondelinge verklaring

Regeling van de eigendomsoverdracht van de landen Tjampea, enz.

(BRUINEMAN, FRUIN, VOORZITTER, KAN.)

willen ontvangen — waarin de verschillende punten, die door verschillende sprekers en o.a. door mij naar voren zijn gebracht, duidelijk worden weerlegd, zoodat wij er zeker van zijn, dat de belanghebbenden geen schade zullen ondervinden van de ongetwijfeld goede bedoelingen der Regeering, beoogende een bespoediging van de afdoening dezer aangelegenheid.

De heer Fruin: Mijnheer de Voorzitter! Ik mag wel beginnen met aan te halen de woorden van den heer Bruineman, dat de onderhavige materie hem inderdaad niet gemakkelijk is gevallen, hoewel hij er toch maar over gesproken heeft. Ik wil onmiddellijk zeggen, dat ook mij deze materie niet bepaald gemakkelijk voorkomt en zich naar het mij toeschijnt inderdaad buitengewoon lastig leent voor mondeling debat. Ik heb met zeer veel belangstelling de redevoeringen van de voorgaande sprekers aangehoord, zonder dat ik nu voor mijzelf direct heb kunnen uitmaken of de aangegeven oplossing al dan niet juist is, en daarom zou ik mij bij mijn verzoek aan de Regeering wel eenigszins willen beperken, en ik geloof, dat dit ook min of meer de bedoeling van de vorige sprekers is geweest.

In de eerste plaats acht ik het een verheugend verschijnsel, dat blijkbaar het contact van dit College met het publiek zoodanig is gegroeid, dat men, wanneer er moeilijkheden te behandelen zijn of wij hier ordonnanties te behandelen krijgen, die tot moeilijkheden aanleiding geven, de vrijmoedigheid neemt, zich tot dit college te wenden, al is dit dan dezen keer op minder gelukkige wijze geschied, n.l. bij ongezegeld rekest, dus niet in den voorgeschreven vorm.

Maar ik zou, juist waar de belanghebbenden op den voorgrond stellen — en ik mag dat wel concludeeren uit den brief, dien ik voor mij heb liggen — dat bij onderling overleg een regeling is te verkrijgen, welke zoowel voor Regeering als belanghebbenden bevredigend is te noemen, aan de Regeering deze vraag willen stellen, zou de Regeering niet de gelegenheid willen geven tot onderling overleg, en tot zoolang dit ontwerp terugnemen, dan wel althans eenig uitstel van behandeling daarvan willen vragen?

De Voorzitter: Ik maak er den geachten spreker even opmerkzaam op, dat het rekest van den heer Lebbe, waarop hij zoeven doelde, inderdaad wel gezegd is. Later is er echter van den heer Lebbe nog een stuk gekomen, dat niet gezegd was.

De heer Fruin: Ik dank U voor die correctie, Mijnheer de Voorzitter.

De heer Kan: Mijnheer de Voorzitter! Ik zou niet behoeven te spreken na hetgeen de geachte vorige sprekers hebben opgemerkt, ware het niet, dat ik gaarne in tweeden termijn het woord zal voeren, wanneer ik zulks noodig mocht achten.

En nu ik toch bezig ben hier het een en ander te zeg-

(KAN.)

gen, wil ik gaarne mijn bezwaren — die naar ik hoop voorkomen weerlegd zullen worden door den geachten directeur van Justitie, dien wij hier thans voor het eerst als zoodanig mogen begroeten — even naar voren brengen.

Gelijk de heer Kiès, zou ik in de eerste plaats willen vragen of de Regeering het werkelijk juist acht, dat Zij, partij zijnde en hangende een proces, een ordonnantie in het leven roept, waardoor Zij eventueel — misschien begrijp ik de portée van de wijziging nog niet geheel en ik zal dan gaarne een verduidelijking afwachten — de uitspraak van den rechter zal kunnen beïnvloeden.

In de tweede plaats gaat het er hier om of het juist is, dat afgeweken wordt van de goede gewoonte, zoowel in de grondwet als elders vastgelegd, dat bij een onteigening de Staat pas dan in het bezit komt van het onteigende, wanneer de betaling daarvan aan de rechthebbenden heeft plaatsgehad.

Nu heeft de Regeering wel gezegd, dat de betaling plaats zal hebben, nadat de betrokken rechthebbenden zich hebben aangemeld bij den directeur van B. B., doch dat is toch niet conform het zoeven door mij aangehaalde idee, dat gehuldigd is in de grondwet.

Mijnheer de Voorzitter! Er is voorts nog een derde bezwaar, dat hier reeds naar voren is gebracht, n.l. dat de verantwoordelijkheid in deze wordt geladen op de schouders van den directeur B. B., die zal moeten uitmaken wie de rechthebbenden in de onderhavige onteigeningskwestie zullen zijn. De bedoeling is misschien, den directeur B. B. alleen te doen beslissen in dubieuze gevallen, doch de formuleering van de ordonnantie wijst daar niet op. Nu kan men hiertegen aanvoeren, dat dit een theoretisch bezwaar is en dit kan wel juist zijn, maar ik wijs er niettemin op, dat niet in de ordonnantie staat, dat in de gevallen, waarin de rechter reeds in gewijsde heeft beslist, de directeur B. B. niet meer met zijn beslissing kan ingrijpen. Wanneer men die theorie op den voet volgt, klinkt het wel eigenaardig, dat de directeur van B. B. iemand weer naar den rechter zou moeten sturen, die reeds van dienzelfden rechter aanspraak heeft bekomen op een gedeelte van de uitbetaling.

Bovendien onderstreep ik hetgeen de heer Bruineman heeft gezegd, dat het werkelijk bezwaarlijk is, om den directeur B. B. met die taak te belasten, daarin ligt toch een groote verantwoordelijkheid besloten. Wanneer de directeur B. B. tussehen erfgenamen aldus beslist, dat de heeren A en Z de door hen gevraagde betaling zullen krijgen en de heeren B en X niet, wie draagt dan de verantwoordelijkheid in deze, wanneer een later proces zou uitwijzen, dat de directeur B. B. — natuurlijk na advies te hebben ingewonnen van den landsadvocaat — het niet bij het rechte eind heeft gehad?

Hiervoor kan men natuurlijk het argument aanvoeren, dat, wanneer de zaak op deze wijze zou worden geregeld, partijen misschien minder aanvechting zullen hebben, om dadelijk naar een advocaat te gaan en zullen trachten de zaak bij minnelijke schikking te regelen. Deze zijde der kwestie regardeert echter de Regeering niet, het is een

14de VERGADERING — DONDERDAG 5 DECEMBER 1929.

Regeling van de eigendomsoverdracht van de landen Tjampea, enz.

(KAN, DWIDJOSEWOJO.)

kwestie voor eventueele rechtverkrijgenden of voor hen, die meenen rechten op een aandeel te hebben.

De oplossing, zooeven door den heer Bruineman aangehaald uit den brief, dien wij allen hebben gekregen, lijkt mij veel beter. De Regeering zegt daarbij: Ik heb niets met Uw onderlinge aanspraken en bisbilles te maken; ik deponeer het geld in den vorm van een mandaat ter griffie en dan moet gij onderling maar uitvechten wie rechthebbers zijn; zoodra dan de rechter heeft beslist, kunt ge bij hem het geld ontvangen. Dan is de zaak afgedaan en heeft de Regeering er verder niets meer mede te maken; Zij is hier partij en heeft niet te beslissen, aan wie het geld moet worden toegewezen; dat is des rechters.

Zou de Regeering misschien de door mij aangevoerde bezwaren kunnen ontzenuwen, dan ben ik al te gaarne bereid, met Haar mede te gaan. Ik meen echter, dat hetgeen door vorige geachte sprekers terzake naar voren is gebracht, niet van alle juistheid ontbloot is.

Ik dank U, Mijnheer de Voorzitter.

De heer Dwidjosewojo: Mijnheer de Voorzitter! Behoudens ten opzichte van een enkel punt van ondergeschikt belang, waarop ik straks terugkom, kan ik mij in het algemeen vereenigen met inhoud en strekking van deze ontwerp-ordonnantie.

De heer Fruin: Deelt U dan het bezwaar van den heer Bruineman niet?

De heer Dwidjosewojo: Neen, mijnheer Fruin.

Een bedreiging van belangen der deelgerechtigden in den eigendom der onderhavige landen, zooals is vermeld in het aan den Volksraad onder dagteekening van 9 November jl. gericht verzoekschrift van Mr. J. K. L. Lebbe, heb ik in bedoelde ontwerp-ordonnantie niet kunnen aantreffen. De door de Regeering voorgestelde regeling van betaling der schadeloosstelling aan de deelgerechtigden, zooals die is medegedeeld in Haar Memorie van Antwoord heeft mij volkomen bevredigd, aangezien die regeling naar mijn bescheiden meening de belangen der deelgerechtigden op afdoende wijze waarborgt.

Oppervlakkig beschouwd zou men ten aanzien van het in het leven roepen van den voorgestelden maatregel om den eigendomsovergang van de onderwerpelijke landen op andere wijze dan de bestaande bepalingen voorschrijven mogelijk te maken van een onbillijkheid kunnen spreken. Doch het geldt hier een uitzonderlijk geval, dat van te voren bij het ontwerpen van de oorspronkelijke regeling ter zake uiteraard niet kon worden voorzien, zoodat de voorgestelde wijzigingen en aanvullingen dier regeling niet strijdig zijn met de algemeene beginselen van rechtvaardigheid en billijkheid.

Ik kom nu tot het punt, dat ik zooeven als van ondergeschikt belang zijnde, noemde.

Mijnheer de Voorzitter, naar aanleiding van een in het Gedelegeerdenverslag gemaakte opmerking, is thans bij art. 25a van het gewijzigde ontwerp bepaald, dat de daar-

(DWIDJOSEWOJO, DIRECTEUR VAN JUSTITIE.)

bij bedoelde bekendmaking van den directeur van Binnenlandsch Bestuur zal geschieden in de Javasehe Courant en in ten minste vier te Batavia verschijnende dagbladen. Naar mijn meening komt deze wijziging — ofschoon zij overeenkomstig den in het Gedelegeerdenverslag tot uiting gebrachten wensch is aangebracht — niet geheel tegemoet aan de bedoeling, die aan gemelde opmerking ten grondslag ligt. Immers ondanks deze wijziging is de mogelijkheid niet uitgesloten, dat de bekendmaking slechts zal plaats hebben in de in het eerste ontwerp met name genoemde dagbladen. Bovendien acht ik behalve het ten dezen aanzien in het Gedelegeerdenverslag aangevoerde, dat het onjuist te achten is, dat de dagbladen, waarin de bekendmaking moet geschieden met name worden aangeduid, het ook ongewenscht, indien door de bekendmaking slechts het Hollandsch lezende publiek wordt bereikt. Want ook voor het niet-Hollandsch lezende publiek is m.i. de bekendmaking van belang, om niet te spreken, dat tegenover het belang van de dagbladen zonder uitzondering door de Overheid dezelfde houding dient te worden aangenomen.

Voor de soepelheid van een en ander komt het mij daarom beter voor om de woorden ten minste vier in bedoeld artikel te doen vervallen. Hierbij behoeft m.i. niet te worden gevreesd voor eventueele al te hooge kosten van de bekendmaking, aangezien hier slechts worden bedoeld de te Batavia verschijnende dagbladen.

Ik dank U, Mijnheer de Voorzitter.

De Voorzitter: Wenscht de Regeeringsgemachtigde voor Justitie direct te antwoorden?

De heer Schricke; directeur van Justitie: Gaarne, Mijnheer de Voorzitter.

De Voorzitter: Dan is het woord aan den Regeeringsgemachtigde voor Justitie.

De heer Schricke, directeur van Justitie: Mijnheer de Voorzitter! Ik zou gaarne beginnen met den heer Kan dank te zeggen voor de vriendelijke woorden zooeven tot mij, in mijn nieuwe kwaliteit in dit college aanwezig, gericht. Dan overgaande tot de behandeling van het ahangige ontwerp, moet ik verklaren in te stemmen met het door meerdere der geachte leden uitgesproken oordeel, dat de materie, die hier aan het college ter behandeling is voorgelegd, van uiterst moeilijken aard is. De Regeering beaamt deze zienswijze. Zij kan echter verklaren, dat Zij harerzijds de bekwaamste juristen, waarover zij de beschikking heeft, terzake heeft geraadpleegd — ik mag dit zeggen, daar ik zelf aan dit voorstel niet heb medegewerkt — alsmede dat de Regeering het voorrecht had de voorlichting te genieten van een zoo bekwaam rechtsgeleerde als de landsadvocaat en tenslotte ook van de raadslieden, de procureurs van gedaagden. Wanneer men zich dit voor ogen stelt, zal de gedachte reeds baan kunnen breken, dat de moeilijkheden, welke deze materie medebrengt, op de meest juiste en meest praktische wijze zijn opgelost. Men be-

Regeling van de eigendomsoverdracht van de landen Tjampea, enz.

(DIRECTEUR VAN JUSTITIE.)

hoeft dit overigens niet alleen op het gezag van de geraadpleegde deskundigen aan te nemen. Ik ben gaarne bereid iets nader in het onderwerp te treden in de hoop bij de geachte leden van dit college zelf de overtuiging te wekken, dat de ordonnantie juist is, wettig, rechtvaardig en tenslotte ook praktisch.

Het voornaamste hierbij te bespreken punt is uiteraard de vraag, die zich haast als een obsessie heeft opgedrongen aan verschillende leden van dit college — en het is begrijpelijk, dat dit gebeurd is — de vraag of de Regeering met deze ontwerp-ordonnantie eigenlijk niet bezig is misbruik te maken van de machtspositie waarin Zij verkeert, ten einde te haren gunste en te haren bate de aangelegenheid, die voor den rechter aanhangig is te prejudicieeren. Dat, Mijnheer de Voorzitter, is een uiterst belangrijke vraag en wanneer ik naar haar beantwoording zoek, mag ik beginnen met erop te wijzen, dat wij hier niet staan tegenover een handeling van de Regeering, d.w.z. de uitvoerende macht, als in artikel 137 I. S. is bedoeld. Waar artikel 137 I. S. spreekt van inmenging der Regeering in zaken van justitie, wordt daarmee bedoeld, dat de uitvoerende macht door de machtspositie, waarin zij verkeert, den rechter tracht af te drukken van hetgeen de wet hem als plicht voorschrijft, m.a.w., dat de Regeering den rechter belet recht te spreken en de rechtspraak in eigen handen neemt, zij het dan formeel, of dat de Regeering de rechtspraak wel aan den rechter laat, maar hem dwingt door pressie op welke wijze dan ook, na te laten wat zijn plicht is, n.l. recht te spreken volgens de wet.

Hiervan is in het onderhavige geval geen sprake. Niet de Regeering komt tusschen beide. Zoo hier al van tusschenbeide komen gesproken mag worden, dan is het de wetgevende macht, die niet — en terecht niet — onderworpen is aan artikel 137 I. S. De bevoegdheid tot het stellen van regels, tot het verlenen en het opheffen van rechten is aan de wetgevende macht toevertrouwd zonder eenige beperking. En die bevoegdheid moet haar worden gelaten, omdat van te voren niet te zeggen is onder welke omstandigheden, onder welke voorwaarden de wetgevende macht gedwongen kan zijn op te treden. Voor de wetgevende macht bestaat slechts één criterium en één richtsnoer: het algemeen belang, waartegenover dan de private belangen worden afgewogen. En naar den uitslag van dat afwegen, naar den uitslag van dat overwegen zal nu eens het eene belang, dan weer het andere belang moeten prevaleeren.

Wanneer dit duidelijk is zal meteen vaststaan, dat het hier niet gaat om het vinden van een formule, aan de hand waarvan voor alle gevallen kan worden vastgesteld, of de wetgevende macht binnen haar bevoegdheden is gebleven of niet, maar, dat de aandacht moet worden geconcentreerd op de zaak zelve, op haar intrinsieke merites.

En hoe staat het dan hiermede? Wij hebben aan den eenen kant een zeer sterk sprekend algemeen belang, de positie waarin de bevolking van Tjampea verkeert. Ik behoef hier niet lang te spreken over de positie van de

bevolking op de particuliere landerijen. Die is op het eene land beter, op het andere slechter en op sommige heel slecht, maar wij zijn het erover eens — het is in den Volksraad meermalen uitgesproken zoowel van de zijde der Regeering als van de zijde van Volksraadsleden — dat de toestand, waarin de bevolking op de particuliere landen verkeert, niet deugt en verandering eischt. Dat is het algemeene belang. Ik zou nog meerdere punten hieraan kunnen toevoegen, maar ik beperk mij tot dit eene om de zaak zoo eenvoudig mogelijk te stellen.

En tegenover dat algemeene belang staat een privaatrecht, dat erkent de Regeering, van de rechthebbenden op het particuliere land. Dat private recht is niet het recht om in het bezit van het particuliere land te blijven, tot in lengte van dagen of totdat bepaalde geschillen, die misschien jaren zullen duren, opgelost zullen zijn, maar het onaantastbaar recht op rechtmatige schadeloosstelling.

Nu vraag ik: wordt door de voorgestelde ordonnantie het recht van deze rechthebbenden, dit private belang, gekrenkt? Neen, integendeel. De schadeloosstelling blijft aan de rechthebbenden ten volle verzekerd. Wat het voorstel, dat aan dit college is voorgelegd, beoogt, is, om de bevolking van Tjampea niet de dupe te laten worden van den zeer verwarden rechtstoestand, waarin het land verkeert, van de onderling zeer onvolkomen afgebakende rechten der rechthebbenden op dat land. Daarvoor is in de eerste plaats noodig, dat zoodra de rechter de schadeloosstelling heeft vastgesteld, *het land kan overgaan aan den Lande*, m.a.w. dat op de verdeling van de schadeloosstelling tusschen de rechthebbenden door de bevolking niet behoefte te worden afgewacht. In de tweede plaats wordt in het voorliggende ontwerp een wijze van verdeling der schadeloosstelling onder de rechthebbenden gegeven, die practisch uitvoerbaar is.

Ik herhaal: de Regeering is niet bezig Haar positie in dit proces ten koste van de rechthebbenden te verbeteren; de Regeering staat hier slechts als kampioen van het algemeen belang.

Mijnheer de Voorzitter! Als ik de eerste vraag hiermede mag laten rusten, dan kom ik aan een punt van lagere orde, zij het ook nog zeer belangrijk, n.l. de kwestie van de verdeling der schadeloosstelling. Deze verdeling is allerminst eenvoudig. Wanneer het geachte college weet, dat de aandeelen van de rechthebbenden in het in het voorstel bedoelde land op het oogenblik bedragen 417 686 028 800, dan is het met het noemen van dit cijfer al duidelijk, dat die verdeling naar alle waarschijnlijkheid niet een zaak zal blijken, die in een paar dagen of zelfs in een paar maanden kan worden opgelost. Er zijn rechthebbenden, die aanspraak hebben op ruim 10 milliard van die aandeelen, er zijn ook rechthebbenden, die aanspraak hebben op niet meer dan ruim 64 millioen aandeelen. Waren dat nu alle ronde getallen, dan zou de zaak eenvoudiger zijn, maar de ruim 10 milliard aandeelen, zooeven genoemd, zijn, precies opgegeven, 10 897 286 400 en die ruim 64 millioen aandeelen zijn er in werkelijkheid 64 864 800. Het aantal rechthebbenden loopt in de honderden. Ik behoef

(DIRECTEUR VAN JUSTITIE.)

U dus niet opnieuw te zeggen, dat die verdeeling op zichzelf reeds zeer ingewikkeld is.

Wanneer wij er nu op rekenen konden, dat de rechter in zijn eindvonnis de namen van alle deelgerechtigden en het juiste eijfer van de aandeelen van al deze deelgerechtigden zou vaststellen, zouden de moeilijkheden belangrijk verminderd zijn, maar de rechter heeft al uitgesproken bij interlocutoir vonnis, dat van hem in dit proces een dergelijke beslissing niet mag worden verwacht, omdat van hem in dit proces niet anders verlangd kan worden dan dat hij bepaalt, dat het eigendom der landen overgaat van de rechthebbenden op het land en dat hij het bedrag der schadeloosstelling vaststelt. Daaraan is toegevoegd of liever, er wordt in het vonnis een zekere hoop gewekt, dat de rechter voor zoover mogelijk een lijst van rechthebbenden en van hun aandeelen zal geven, maar een uiteindelijke vaststelling van de namen van alle rechthebbenden en het juiste bedrag van alle aandeelen mag van den rechter niet worden verwacht.

Ik kom nu aan een andere moeilijkheid in deze. Volgens den gewonen loop van zaken, zou na afloop van het proces de schadeloosstelling of direct moeten worden uitbetaald, òf geconsigneerd moeten worden. Consignatie wil zeggen — ik behoef het voor de leden van dit college wel niet te zeggen — dat de schadeloosstelling bij den Raad van Justitie in klinkende munt wordt opgetast en dat bij exploit aan alle deelgerechtigden wordt kennis gegeven, dat voor elk hunner een bedrag, zoo en zoo groot, waarop zij aanspraak hebben, bij den griffier van den Raad van Justitie in bewaring is gegeven, dat zij daar in ontvangst kunnen nemen.

Mijnheer de Voorzitter! De eerste moeilijkheid is deze. Zoolang niet bekend is, hoe groot de aandeelen zijn en nauwkeurig is aangegeven, wie de deelgerechtigden zijn, zal deze consignatie niet kunnen plaats hebben. Dan zou alleen consignatie plaats kunnen hebben van de geheele schadeloosstelling met het gevolg, dat ook die deelgerechtigden, wier aandeel reeds vaststaat en voor wie het juiste bedrag reeds is bepaald, niets van de schadeloosstelling zullen kunnen toucheeren, vóórdat het geconsigneerde bedrag ten volle is verdeeld. Zoodanige consignatie voldoet echter niet aan de wettelijke eischen.

De tweede moeilijkheid is hierin gelegen, dat de rechthebbenden, ik zou haast zeggen: over de geheele wereld, verspreid zijn. Er heeft voortdurend wijziging plaats, er zijn rechthebbenden overleden, door geboorte komen er nieuwe rechthebbenden bij, waarvoor voogden aanwezig moeten zijn. Al deze personen moeten bij voortdurend worden opgespoord en ook dat maakt een consignatie volgens de wettelijke voorschriften onmogelijk.

Wat heeft de Regeering nu gedaan? Zij heeft een soort van vereenvoudigde consignatie in het leven geroepen. Het geld wordt — al gebruik ik dat woord in oneigenlijk zin — geconsigneerd in 's Lands schatkist; daar liggen de miljoenen, welke moeten worden uitbetaald, bewaard. Dat men hier toch in zekeren zin mag spreken van „consignatie”, blijkt uit art. 25a lid 5 van het ontwerp waarin staat

dat, nadat de directeur van Binnenlandsch Bestuur heeft bekend gemaakt, dat de schadeloosstelling zal worden betaalbaar gesteld, het Land gehouden is tot uitbetaling; geëchaneerd kan er niet meer worden.

Het volgende wat nu noodig is, is dat de autoriteit wordt aangewezen, die bevoegd is, het geld uit 's Lands kas te nemen en aan rechthebbenden uit te betalen. Bij gewone consignatie is dat een door de wettelijke bepalingen aangewezen ambtenaar, die zich daarbij heeft te houden aan de rechterlijke uitspraak. Hier moet een andere autoriteit worden aangewezen, waarvoor uiteraard alleen in aanmerking komt een autoriteit met de noodige verantwoordelijkheid en een behoorlijke positie; de keuze is in dit geval gevallen op den directeur van Binnenlandsch Bestuur. Men had uiteraard ook een ander kunnen aanwijzen, maar de keuze is gevallen op den directeur van Binnenlandsch Bestuur, omdat de terugbrenging van de particuliere landerijen tot het landsdomein tot zijn werkkruis behoort.

Wat wordt nu van den directeur van Binnenlandsch Bestuur verlangd? Er is gesproken over de zware verantwoordelijkheid, welke hierbij op de schouders van dezen directeur geladen wordt, een verantwoordelijkheid die, volgens hetgeen hier is gezegd, beter bij den rechter zou kunnen berusten. Mijnheer de Voorzitter! De Regeering ontveinst zich niet, dat hierbij op de schouders van den directeur van Binnenlandsch Bestuur een verantwoordelijkheid, en zelfs een zware verantwoordelijkheid wordt gelegd, maar welk bezwaar kan daartegen worden ingebracht? Deze autoriteit is in de gelegenheid zich daarbij te laten voorlichten door diverse betrouwbare deskundigen.

Wanneer een der rechthebbenden zich bij den directeur vervoegt met het verzoek, over zijn aandeel in de schadeloosstelling te mogen beschikken, dan is daar in de eerste plaats het vonnis van den Raad van Justitie, waarbij de eigendomsovergang is bevolen. Het is niet onmogelijk, het is zelfs aan te nemen, dat ten aanzien van een groot deel der rechthebbenden in dat vonnis zal staan, hoe groot hun aandeel is. De directeur van Binnenlandsch Bestuur heeft dan niets anders te doen dan af te gaan op hetgeen den rechter hem heeft voorgezegd en aan den persoon in kwestie het hem toekomende te laten uitbetalen. Dit is werkelijk de meest eenvoudige wijze van uitbetaling van de schadeloosstelling en tevens een wijze, waarbij vergissing onmogelijk is.

Het tweede geval, dat zich voor kan doen, is dat een rechthebbende om aandeel komt vragen, die niet in het rechterlijke vonnis genoemd is, maar die toch zoodanige bewijsstukken kan overleggen, dat er niet de minste twijfel aan zijn recht en aan het bedrag, waarop hij aanspraak maakt, kan worden gekoesterd. Dit kan behoorlijk worden vastgesteld door een juridisch deskundige, over wiens advies de directeur van Binnenlandsch Bestuur kan beschikken. Dergelijke juridische deskundigen zijn bijv. de landsadvocaat of ook de raadsliden van gedaagden. Ook in dit geval kunnen er geen moeilijkheden zijn. Als de bewijsstukken voldoende zijn, wordt het geld uitbetaald.

Er blijven nu alleen over die gevallen, waarin de bewijs-

(DIRECTEUR VAN JUSTITIE.)

stukken niet voldoende zijn, of waarin belanghebbenden behooren tot een bepaalde groep van rechthebbenden, die het onderling over de verdeling van het aan hun groep toekomende bedrag niet eens zijn. In dergelijke gevallen zou de directeur van Binnenlandsch Bestuur aan belanghebbenden moeten mededeelen, dat door hem niet kan worden beslist, doch dat zij zich tot den rechter hebben te wenden.

Mijnheer de Voorzitter! Wat is nu het groote voordeel van deze regeling? In de eerste plaats, dat alle rechthebbenden over wier rechten geen twijfel kan zijn en wier vorderingen vaststaan onmiddellijk kunnen worden geholpen. Zij bekomen een mandaat, waarmee zij zich vervoegen bij 's Lands kas en waarop het geld onmiddellijk wordt uitbetaald.

Wachten moeten alleen zij, over wier aanspraak twijfel bestaat, zoodat een nadere uitspraak van den rechter noodzakelijk is.

Nu wil de Regeering niet ontkennen, dat deze aangelegenheid wellicht ook op andere wijze geregeld zou kunnen worden. Maar het wil Haar toch voorkomen, dat ook bij andere regelingen bezwaren overblijven. De regeling, die door den heer Bruineman is gesuggereerd om, nadat het vonnis is uitgesproken, de mandaten uit te schrijven ten name van alle in dat vonnis genoemde rechthebbenden en deze mandaten bij de griffie van den raad van Justitie te consigneren, mag, naar het oordeel der Regeering, den naam van een practische regeling niet dragen.

Zij gaat ervan uit, dat bij het eindvonnis de namen en aandeelen van alle belanghebbenden zijn opgegeven, hetgeen zeer zeker niet het geval zal zijn. Dit maakt het onmogelijk terstond al de gewenschte mandaten uit te schrijven.

Zij maakt het verder onmogelijk, dat een bepaalde groep van belanghebbenden wier aandeel niet vaststaat, maar die het onderling wel eens kunnen worden, zich tot den directeur B. B. zou wenden en zeggen: Ons gezamenlijk bedrag staat vast, keer dat aan ons uit, en er valt verder niets te beslissen, want de onderlinge verdeling regelen wij zelf wel.

Tenslotte brengt die regeling mede, dat ook de rechthebbenden wier aandeel en bedrag vaststaat, aan noodelooze formaliteiten worden onderworpen.

Mijnheer de Voorzitter! Ik heb hier eenige van de voornaamste bezwaren, die tegen de suggestie van den heer Bruineman zijn aan te voeren, genoemd. Ik meen, dat deze voldoende zijn, maar uiteraard ben ik bereid dieper in details te treden, hoewel men dan wel heel diep in speciaal juridische vraagstukken terecht zou komen.

Thans nog een enkel woord over de redactionele bezwaren van den heer Kerkkamp. Het geachte lid heeft betoogd, dat de wetstechniek hier te wenschen overlaat. De Regeering kan dit niet zoo aanstonds inzien. Men kan over de elegance van een bepaalde redactie van meening verschillen, maar dit is zeker, dat de zooveel door den heer Kerkkamp gesuggereerde wijziging nieuwe bezwaren schept. De wijziging toch, zooals die, door den heer Kerk-

(DIR. VAN JUSTITIE, BRUINEMAN, VOORZITTER.)

kamp is geredigeerd, zou taalkundig betrekking hebben op de handelingen van den wetgever en niet op den overgang van het particuliere land in eigendom van den Lande

Een ander bezwaar van den heer Kerkkamp was, dat de gegeven oplossing blijkbaar niet alle belanghebbenden bevredigde. Hij vraagt daarom die oplossing zoodanig te wijzigen, dat deze belanghebbenden daarmee accoord gaan, waarmee de zaak finaal zou zijn afgedaan.

Inderdaad, Mijnheer de Voorzitter, dat zou het meest gewenscht zijn en van de zijde van de Regeering is daar naar gestreefd. In het gewijzigd ontwerp is aan de bezwaren van belanghebbenden tegemoetgekomen, zoover maar eenigszins mogelijk was.

Wat de overblijvende bezwaren betreft, schijnt het niet mogelijk daaraan tegemoet te komen en ik mag wel zeggen, dat dit ook niet nodig is. Want deze overblijvende bezwaren zijn niet gefundeerd, aangezien de ordonnantie, eenmaal kracht van wet gekregen hebbende, volkomen wettig zal zijn.

Den heer Dwidjosewojo zeg ik dank voor den steun aan het Regeeringsvoorstel gegeven. Aan zijn bezwaren met betrekking tot de dagbladen, waarin het berichten van betaalbaarstelling moet worden opgenomen, kan, meen ik, worden tegemoetgekomen — hoewel ik nog geen gelegenheid heb gehad mijn ambtgenoot van B. B. daarover te raadplegen — ook zonder wetswijziging. Ik twijfel er niet aan, of mijn ambtgenoot van B. B. zal daartoe bereid zijn.

De heer Dwidjosewojo: Ik dank den geachten Regeeringsgemachtigde.

De heer Bruineman: Is het niet mogelijk, dat de geachte Regeeringsgemachtigde nog even op de opmerkingen van den heer Fruin ingaat?

De heer Schrieke, directeur van Justitie: Mijnheer de Voorzitter! De heer Fruin heeft aangedrongen op uitstel van de verdere behandeling dezer ordonnantie. Te dien aanzien kan ik niet anders zeggen, dan dat de Regeering aan het oordeel van het College zelf overlaat, of het na de verstrekte toelichting nog uitstel noodig acht, ja dan neen.

Naar het oordeel van de Regeering is deze zaak zóó van alle kanten bekeken en met zoovele waarborgen, ook wat de personen van de geraadpleegde deskundigen betreft, omringd, dat Zij Harerzijds een uitstel niet noodig acht.

De heer Bruineman: Ik vroeg dit speciaal, omdat in den brief van den procureur gesuggereerd wordt, dat een overleg in deze tot overeenstemming zou leiden.

De heer Schrieke, directeur van Justitie: Ik herhaal, dat naar het oordeel van de Regeering verdere tegemoetkoming niet mogelijk en ook niet noodig is.

De Voorzitter: Wenscht thans de Regeeringsgemachtigde van Binnenlandsch Bestuur nog het woord? Zoo neen, dan heb ik het volgende op te merken.

(VOORZITTER, FRUIN, BRUINEMAN.)

De sprekers in eersten termijn hebben geconstateerd, dat het onderwerp, dat wij thans behandelen, moeilijk is, terwijl de Regeeringsgemachtigde dat in het begin van zijn rede heeft bevestigd. Door deze voortreffelijke rede is veel duidelijk geworden, niet het minst is echter duidelijk geworden, dat inderdaad deze kwestie moeilijk is. Ik voor mij acht het daarom het beste tot uitstel van deze behandeling te besluiten. Ik meen, dat het College het meeste deferentie toont tegenover zichzelf, aangezien men dan een moeilijke zaak op de meest zorgvuldige wijze voorbereidt en voorts ook deferentie tegenover de belangrijke redevoering van den Regeeringsgemachtigde, wanneer het de behandeling uitstelt tot de volgende week. Ik besluit dus om den tweeden termijn uit te stellen, maar vestig er de aandacht van de leden op, dat volgens art. 52 van het reglement van orde — wanneer er leden zijn, die een andere wijze van behandeling wenschen en dus dit onderwerp thans zouden willen afhandelen — die leden daartoe een voorstel kunnen indienen.

De heer Fruin: Mijnheer de Voorzitter! Zou ik misschien nog even een opmerking mogen maken? Ik geloof toch wel, dat, hoe helder het standpunt van den geachten Regeeringsgemachtigde ook geweest is, er nog wel het een en ander tegen te zeggen is.

Is het nu misschien niet gewenscht dat hetgeen wij daar tegenover nog op te merken hebben, reeds thans wordt gezegd, opdat onze argumenten ook ter kennis komen van de Regeering voor de verdere behandeling van dit onderwerp in de komende week?

De kwestie is n.l. deze. Ik voor mij ben bang, dat, indien wij nu op het oogenblik de discussie sluiten, wij niet nader tot elkaar komen en het eenige wat wij kunnen bereiken is, dat deze zaak over een week weer in behandeling komt. Het kan dan zijn, dat in dien tijd geen nader overleg is gepleegd, een overleg, waarvan wij zooveel de noodzakelijkheid betoogden, doch dat de Regeering op dit oogenblik nog niet noodig acht.

Daarom zou ik willen vragen, of het niet mogelijk zou kunnen zijn den tweeden termijn thans te laten volgen, in de hoop, dat binnen een week nog een nader overleg mogelijk zal zijn. Ik maak daarvan een voorstel, Mijnheer de Voorzitter. De beslissing zou dan kunnen worden uitgesteld tot volgende week.

De heer Bruineman: Mijnheer de Voorzitter! Tot mijn spijt kan ik mij niet bij mijn geacht medelid, den heer Fruin, aansluiten. Inderdaad zou ik de rede van den geachten Regeeringsgemachtigde à tête reposée willen overwegen. Sprekende uitsluitend voor mijzelf, moet ik zeggen dat het mij niet gemakkelijk zou vallen daarop op het oogenblik te antwoorden. Ik geef toe, dat de mogelijkheid bestaat, dat ik er ook de volgende week niet op zou kunnen antwoorden, maar wij hebben dan tenminste gelegenheid gehad alle argumenten, die zijn aangevoerd, op hun steekhoudendheid nader te bekijken. Ik zou daarom

(VOORZITTER, KERKKAMP, ROEP, BLAAUW.)

gaarne den tweeden termijn van de behandeling dezer zaak tot de volgende week willen verleggen.

De Voorzitter: Ik blijf van meening, dat uitstel van verdere behandeling in deze gewenscht is. Zijn er leden, die het voorstel van den heer Fruin wenschen te ondersteunen?

De heer Kerkkamp: Mijnheer de Voorzitter! Ik voel voor het denkbeeld van den heer Fruin om nu zooveel mogelijk af te doen wat kan worden afgedaan en daarna de verdere behandeling tot de volgende week uit te stellen.

De heer Roep: Ik sluit mij aan bij hetgeen door de heeren Fruin en Kerkkamp terzake is gezegd, Mijnheer de Voorzitter.

De Voorzitter: Wij kunnen dan overgaan tot stemming over het voorstel van de heeren Fruin, Kerkkamp en Roep, om thans met de behandeling van deze aangelegenheid in tweeden termijn voort te gaan.

De heer Blaauw: Mijnheer de Voorzitter! Ik zou gaarne een vraag willen stellen. Wanneer thans ook behandeling in tweeden termijn wordt gehouden, worden dan daarna de beraadslagingen gesloten, zoodat wij volgende week geen bespreking over dit onderwerp meer zouden kunnen houden?

De Voorzitter: De heer Fruin heeft gezegd — en dat lijkt mij ook het meest in overeenstemming met de bestaande gewoonte — dat zijn voorstel is, nu den tweeden termijn van dit onderwerp af te handelen. Misschien zal de Regeering onmiddellijk antwoorden, misschien ook volgende week, doch in ieder geval zal de beslissing volgende week vallen.

De heer Blaauw: Is het dan dus uitgesloten, dat volgende week nog besprekingen zullen worden gehouden?

De Voorzitter: Ik kan den heer Blaauw hierop antwoorden, dat het mij inderdaad niet gewenscht voorkomt van te voren aan te kondigen, dat wij volgende week een derden termijn zullen openen. Zooals den heer Blaauw bekend is, is dit niet in overeenstemming met de gewoonte. Meestal wordt volstaan met twee termijnen en op dit oogenblik zie ik voor dit geval nog geen noodzakelijkheid om van die gewoonte af te wijken.

De heer Blaauw: Mijnheer de Voorzitter! Ik wil toch gaarne nog speciaal wijzen op deze consequenties van het voorstel van den heer Fruin.

De Voorzitter: Natuurlijk kan de heer Fruin in of na den tweeden termijn komen met een voorstel om het ontwerp terug te nemen. Mocht dat voorstel, in stemming gebracht, worden aangenomen, dan kan de Regeering den

14de VERGADERING — DONDERDAG 5 DECEMBER 1929.

Regeling van den eigendomsovergang van de landen Tjampea, enz. — Voorziening inzake uitbetaling van eenige groepen van landsdienaren. — Aanvulling van de regelen betreffende beschikkingsrecht over niet in art. 1 Indische Mijwet genoemde delfstoffen.

(FRUIN, VOORZITTER.)

volgenden keer het ontwerp opnieuw indien en hebben wij weer twee termijn. Thans is echter aan de orde het voorstel-Fruin om vandaag den tweeden termijn te houden.

De heer Fruin: Mijnheer de Voorzitter! Wanneer het inderdaad de bedoeling is om bij aanneming van mijn voorstel den tweeden termijn en eventueel ook het Regeeringsantwoord thans te doen plaats hebben en tenslotte alleen de beslissing uit te stellen tot de volgende week, zoodat dan wij noch de Regeering iets naders kunnen zeggen, trek ik liever mijn voorstel in. Ik meen dat, als wij volgende week geen gelegenheid meer hebben over de zaak te spreken, wij niet opschieten. Mijn voorstel zou dus, zoo opgevat, nadeeliger zijn dan dat van U, Mijnheer de Voorzitter, en daarom trek ik het hierbij in.

De Voorzitter: Het voorstel-Fruin is door de voorstellers ingetrokken en maakt dus geen onderwerp van beraadslaging meer uit. De behandeling in tweeden termijn van deze aangelegenheid is dus door mij tot de volgende week uitgesteld.

De ontwerp-ordonnanties tot het treffen van eene voorziening inzake de uitbetaling

(VOORZITTER.)

van het pensioen en gagement van eenige groepen van gewezen landsdienaren tot en met de maand volgende op die, waarin de gepensioneerde of gegageerde overlijdt (Ond. 78),

en tot aanvulling in verband met de instelling van de provincie Midden-Java, van de regelen betreffende de beperkingen van het beschikkingsrecht over niet in artikel 1 der Indische Mijwet genoemde delfstoffen, welke voorkomen in tot het vrij Landsdomein behoorende gronden, met het oog op de bescherming van 'sLands bosschen (Ond. 81) worden zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De notulen der vorige openbare vergadering, welke ter inzage hebben gelegen, worden goedgekeurd.

De Voorzitter: Ik verzoek de heeren thans bijeen te willen blijven in fondscommissie en daarna bijeen te willen komen in commissievergadering.

De vergadering wordt te 9.35 uur v.m. gesloten.

15de VERGADERING — DONDERDAG 12 DECEMBER 1929.

Ingekomen stukken. — Regeling van den eigendomsovergang van de landen Tjampea, enz.

15de VERGADERING.

Vergadering van Donderdag 12 Dec. 1929.

(Bijeenroepingsuur 8½ voormiddag).

Ingekomen stukken. — Regeling van den eigendomsovergang van de landen Tjampea, enz. (Ond. 76). — Nadere wijziging van het vendureglement (Ond. 80). — Bekrachtiging van een leeningsbesluit van den plaatselijken raad van Noord- en Zuid-Banjoemas (Ond. 87).

Voorzitter: J. W. MEYER RANNEFT.

Tegenwoordig, met den Voorzitter, 19 leden, te weten de heeren:

Ali Moesa, Blaauw, Bruineman, Dwidjosewojo, Fruin, Van Helsdingen, De Hoog, s'Jacob, Kan, Kerkkamp, Kiès, Koesoemo Joedo, Koesoemo Oetoyo, Mandagie, Middendorp, Roep, Soekawati en Soejono.

Regeringsgemachtigden de heeren: Van den Busche, Mühlenfeld en Mr. Schrieke.

De Voorzitter opent de vergadering.

De Secretaris deelt mede, dat zijn ingekomen:

A. De volgende Regeeringsbrieven en -beschikkingen:

1. Kabinetsbrieven van den Gouverneur-Generaal van 29 November en 5 December 1929 Nos. 1 en 1 ter aanbieding van:

- a. een ontwerp-ordonnantie tot regeling van de positie der onderluitenanten van het leger in Nederlandsch-Indië (Ond. 88);
- b. een ontwerp-ordonnantie strekkende tot wijziging van de Provincie-ordonnantie, de Java-Provincie-Kiesordonnantie en de Regentschapsordonnantie (Ond. 89).

Deze stukken worden gedrukt.

De Voorzitter: Zooals vermeld in het stuk, dat daaromtrent is rondgezonden stel ik de vraag aan de orde, of door dit College op verlenging van den termijn, voor de behandeling van het onder b genoemde onderwerp beschikbaar, zal worden aangedrongen.

In verband met de omstandigheid, dat het zeer gewenscht is de zaak zoo spoedig mogelijk af te doen, stel ik voor in dit geval niet op verlenging van den termijn aan te dringen.

Zonder hoofdelijke stemming wordt besloten geen verzoek te doen tot verlenging van den termijn.

De secretaris deelt mede, dat verder zijn ingekomen:

2. Kabinetsbrief van den Gouverneur-Generaal van 1 December 1929 No. 8 houdende mededeeling van de vaststelde Handelingen. Zittingsjaar 1929—1930.

(VOORZITTER, DIRECTEUR VAN JUSTITIE.)

ling van de ordonnantie tot wijziging van artikel 17 der Regentschapsordonnantie (Ond. 83).

3. Besluit van den Gouverneur-Generaal van 30 November 1929 No. 9, bepalende, dat met ingang van 1 December 1929 de voor toelating in Nederlandsch-Indië vereischte, door Britsche autoriteiten uitgereikte paspoorten, met uitzondering der paspoorten van uit Britsch-Indië aankomende personen, niet behoeven te zijn voorzien van een Nederlandsch visum.

4. Besluiten van den Gouverneur-Generaal van 4, 5, 5, 5, 5 en 6 December 1929 Nos. 22, 16, 18, 19, 34 en 12 houdende machtiging, krachtens art. 105 I. S., tot het doen van de in genoemde besluiten vermelde uitgaven.

5. Besluit van den Gouverneur-Generaal van 9 December 1929 No. 1x tot interneering van den daarin genoemden persoon.

De stukken genoemd sub 2 t/m 5 worden ter inzage gelegd ter secretarie van den Volksraad.

B. De volgende ter kennisneming ontvangen bescheiden:

1. Telegram van C. S. Sinsoe betreffende de gehouden verkiezing van een zelfbestuurder voor het landschap Ta-boekan.

2. Mededeeling van het hoofdkantoor van den Mijnbouw betreffende de bedrijfsresultaten der goud- en zilvermijnen in Benkoelen over de maand November 1929.

3. Afschrift-rekest A. A. J. Hessing aan den Gouverneur-Generaal betreffende de intrekking van zijn vergunning tot aanleg en gebruik van elektrische leidingen te Soemenep.

Deze bescheiden worden ter inzage gelegd ter secretarie van den Volksraad.

De Voorzitter: Aan de orde is de voortzetting der behandeling van de ontwerp-ordonnantie tot regeling van den eigendomsovergang op den lande van de landen Tjampea, Sadeng of Penjawoengan en Tjiboenoelan zooals deze gewijzigd is voorgesteld in stuk 6 (Ond. 76).

Het woord is aan den directeur van Justitie tot het afleggen van een verklaring.

De heer Mr. Schrieke, directeur van Justitie: Mijnheer de Voorzitter! In dit stadium van het debat heb ik nog even het woord gevraagd, teneinde in staat te zijn namens de Regeering een kleine aanvulling in de ontwerp-ordonnantie, zooals zij reeds gewijzigd is, aan te brengen. Ik doe dit thans, omdat daardoor het debat misschien aanmerkelijk kan worden bekort.

De voorgestelde aanvulling is tweeledig. In de eerste plaats wenscht de Regeering in artikel 25a lid 4 in stede van de woorden „van alle bescheiden, waaruit hun recht blijkt” gesteld te zien de woorden:

Regeling van den eigendomsovergang van de landen Tjampea, enz.

(DIRECTEUR VAN JUSTITIE, VOORZITTER, KIËS.)

„zoo hun recht niet reeds uit het vonnis blijkt, van hun bewijsstukken”.

Het lid zal dan in zijn geheel luiden:

„Indien de rechthebbenden niet binnen veertien dagen na de bekendmakingen volgens het eerste lid van dit artikel het verzoek als bedoeld in artikel 25f bij den Directeur van Binnenlandsch Bestuur hebben ingediend, met overlegging, zoo hun recht niet reeds uit het vonnis blijkt, van hun bewijsstukken, beginnen deze interessen eerst te loopen van den dag, waarop dat verzoek en die bescheiden zijn ingediend”.

De tweede aanvulling betreft artikel 25f, eerste lid. Daarin wordt achter de woorden: „aan dengene, die .....” een tusschenzin ingelascht, luidende:

„voor zoover zulks niet bij vonnis is vastgesteld”.

Het geheele lid luidt dan als volgt:

„Door den Directeur van Binnenlandsch Bestuur wordt eene ordonnantie op 's Lands kas te Batavia aan dengene, die — voor zoover zulks niet bij vonnis is vastgesteld — naar zijn beoordeeling genoegzaam doet blijken van zijne gerechtigdheid op een bepaald aandeel van het uit te betalen bedrag, op diens verzoek dit aandeel uitbetaald, eventueel vermeerderd met de volgens artikel 25a verschuldigde interessen”.

Ik dank U, Mijnheer de Voorzitter.

De Voorzitter: De ontwerp-ordonnantie, als gewijzigd voorgesteld in stuk 6, is thans nader gewijzigd zooals dit zooeven door den Regeeringsgemachtigde is aangegeven.

De heer Kiës: Mijnheer de Voorzitter! Ik heb de rede in eersten termijn van den Regeeringsgemachtigde voor Justitie met veel belangstelling aangehoord.

Was de inhoud van die rede voor een deel, namelijk voor wat betreft het betoog, dat de Regeering optreedt als „kampioen voor het algemeen belang” min of meer het „enfoncez une porte ouverte” — immers geen der sprekers twijfelde aan de goede en rechtvaardige bedoeling van de Regeering met de voorliggende ontwerp-ordonnantie — anderdeels beoogde Mr. Schrieke aannemelijk te maken, dat de ordonnantie zonder twijfel wettig zal zijn, d.w.z. haar ontstaan niet in strijd zal kunnen worden verklaard met art. 137 der I. S.

Mijnheer de Voorzitter! De bewijsvoering voor dit laatste culmineerde eigenlijk in de mededeeling, dat de Regeering in deze aangelegenheid de voorlichting had gehad van zeer knappe adviseurs, o.m. van den landsadvocaat. Nu ben ik er uiteraard van overtuigd, dat de Regeering zich altijd zoo goed mogelijk deed en doet adviseeren omtrent alle ontwerp-ordonnanties. Niettemin meenen Mr. Blaauw en ik ten vorigen jare aangetoond te hebben, dat de hondsdelheidsordonnantie van einde 1926 — haar afkondiging — tot 15 Mei 1927 — de inwerkingtreding der nieuwe I. S. — onwettig is geweest, en verklaarde, zooals ik reeds in eersten termijn releveerde, de rechter

(KIËS, KERKKAMP.)

de goederengeld-ordonnantie onwettig, ondanks de verdediging door onzen reeds meer genoemden knappen landsadvocaat. En thans is ons in het rekest van Mr. Lebbe reeds medegedeeld, dat hij niet berusten kan en zal, en het oordeel van het Hooggerechtshof zal vragen inzake de onderhavige kwestie. Waarmee ik slechts wil zeggen, Mijnheer de Voorzitter, dat er ondanks de overtuiging en den wil der Regeering, dat Zij — uiteraard — alleen wettig zal handelen, verschil van inzicht mogelijk schijnt.

Maar, Mijnheer de Voorzitter, wij hebben thans het oordeel van Mr. Schrieke zelf over deze kwestie vernomen. Gelet nu op zijn anteceden ten inzake de I. S., verklaar ik mij te willen neerleggen bij zijn inzicht en laat ik dus mijn oorspronkelijken twijfel — gevolg van het door Mr. Lebbe in zijn rekest aangevoerde — varen; al doet mij voorshands nog wat vreemd aan het optreden onzer Indische Regeering, die als uitvoerende macht een zeker doel — zij het dan ook een zeer rechtvaardig te noemen doel — wenscht te bereiken en daartoe als deel der wetgevende macht aan ons, Haar medewerkers in deze functie, een regeling ter bekrachtiging voorstelt, die Haar, hangende het proces, als uitvoerende macht een positieve positie zal bezorgen. In elk geval zou m.i. dan toch een algemeen geldende ordonnantie fraaier geweest zijn dan deze speciaal op de Tjampea-zaak gericht zijnde.

Intusschen, Mijnheer de Voorzitter, zooals reeds gezegd, ik aanvaard de door Mr. Schrieke gegeven uiteenzetting en zal dus vóór de ontwerp-ordonnantie stemmen.

Ik dank U, Mijnheer de Voorzitter.

De heer K e r k k a m p: Mijnheer de Voorzitter! De rede van den Regeeringsgemachtigde brengt ons als verrassing de mededeeling, dat ook met de procureurs van belanghebbenden overleg was gepleegd. Uit de verzoekschriften van een dier procureurs blijkt daarvan echter niet, zelfs werd daaruit de indruk verkregen, dat overleg nog tot overeenstemming zou kunnen leiden. Het was deze indruk, welke mij in eersten termijn deed vragen, of de voorgestelde oplossing niet zoodanig gewijzigd kon worden, dat ook belanghebbenden ermede accoord konden gaan.

Nu gebleken is, dat reeds overleg heeft plaats gehad en zooveel mogelijk tegemoetkomingen zijn gedaan, heeft deze vraag haar beteekenis verloren en ik heb dan ook tegen dit ontwerp geen andere bezwaren meer dan enkel redactioneële. Ook ditmaal zal ik daarop niet dieper ingaan. Slordigheid in wetgeving schijnt in veler oogen nu eenmaal geen zonde meer te zijn. Ik denk daar anders over, Mijnheer de Voorzitter, en stel aan een wet nog andere eischen dan die van duidelijkheid alleen, zelfs als de bekwaamste juristen eraan medewerken. Overigens kan ik den Regeeringsgemachtigde geenszins toegeven, dat de door mij voorgestelde wijziging van den considerans taalkundig zou slaan op de handelingen van den rechter en niet op den overgang van het particuliere land in eigendom van den Lande.

De heer Mr. S c h r i e k e, directeur van Justitie: Dat is een tikfout in het verslag; er moet staan: „op de handelingen van den wetgever”.

15de VERGADERING — DONDERDAG 12 DECEMBER 1929.

Regeling van den eigendomsovergang van de landen Tjampea, enz.

(KERKKAMP, BRUINEMAN.)

De heer Kerkkamp: Dat kan ik op het oogenblik niet beoordeelen. Ik heb het verslag thuis nagelezen en ik ben tot geen andere conclusie kunnen komen dan dat de voorgestelde redactie volkomen zuiver is en in ieder geval zuiverder dan de bestaande van de Regeering. Wil de Regeering echter haar taalkundig onzuivere redactie handhaven dan komt deze, nu de aandacht erop gevestigd werd, geheel voor Haar rekening. Ik wensch daarover geen stemming uit te lokken, doch bepaal mij tot dit herhaald protest.

Daaraan zou ik echter willen toevoegen, dat de mededeeling hedenmorgen van den geachten Regeeringsgemachtigde over blijkbaar noodzakelijk aan te brengen wijzigingen in een tweetal artikelen den indruk maakt dat wij ons hier toch begeven op een eenigszins gevaarlijk terrein en dat, hoe bekwaam de adviseurs der Regeering dan ook mogen zijn, zij zich niet ten volle rekenschap hebben gegeven van de moeilijkheden van deze materie, want, als ik mij niet bedrieg, is nu voor de tweede maal een vrij belangrijke wijziging in het oorspronkelijke ontwerp aangebracht. Het College kan, dunkt mij, op het oogenblik moeilijk beoordeelen in hoeverre de thans voorgestelde wijzigingen verbeteringen zijn. Mijn eerste indruk is echter, dat deze aanvullingen inderdaad aanbeveling verdienen, maar ik geloof, dat het wenschelijk is, dat wij straks de gelegenheid hebben à tête reposée na te gaan of wij met deze nieuwe wijzigingen accoord kunnen gaan.

De heer Bruineman: Mijnheer de Voorzitter! Nu blijkens de hedenmorgen door den geachten Regeeringsgemachtigde afgelegde verklaring de Regeering bereid is om in den tekst der ordonnantie die wijzigingen op te nemen, welke door den geachten Regeeringsgemachtigde de vorige week reeds in zijn betoog zijn opgenomen, is m.i. het voornaamste bezwaar tegen deze ordonnantie vervallen en hebben ook volgens mijn meening verdere beschouwingen alleen nog maar theoretisch interesse. Ik zal mij dus beperken — ik had oorspronkelijk gedacht het langer te moeten maken — teneinde den tijd van dit College niet al te lang in beslag te nemen.

In de eerste plaats zou ik mij bij het betoog van den heer Kiès willen aansluiten, dat wij niet anders verwachten en ook niet anders gewend zijn, dan dat de Regeering het algemeen belang behartigt, zooals Zij dat inziet. Eveneens meen ik, dat wij, leden van dit College en van den Volksraad, het algemeen belang behartigen, zooals wij dat inzien en daarom heeft het mij eenigszins verwonderd, dat de geachte Regeeringsgemachtigde een zekere tegenstelling maakte tusschen het belang van de opgezetenen en dat van de eigenaars. De belangen van beide partijen vormen een onderdeel van het algemeen belang en het is de taak der Regeering en zeer zeker die van den wetgever om beide belangen te behartigen.

De geachte Regeeringsgemachtigde heeft verder de vorige week bezwaar gemaakt tegen een door mij geuite suggestie, afkomstig van een door ons ontvangen rekest, omtrent een aan te brengen kleine wetswijziging, waardoor

(BRUINEMAN.)

geheel aan de bezwaren der heeren zou worden tegemoetgekomen en deze ordonnantie niet noodig zou zijn geweest. De geachte Regeeringsgemachtigde heeft mij toegevoegd, dat de voorgestelde methode practisch niet bruikbaar zou zijn, omdat zij uitging van de veronderstelling, dat de rechter niet alleen de verschillende belanghebbenden zou aanwijzen, maar ook de portie, die ieder belanghebbende zou moeten verkrijgen. De Regeering is uitgegaan van de veronderstelling, dat de rechter dit niet zou doen. Er staat nl. in de stukken, dat van den rechter niet mag worden verwacht, dat hij ieders deel zal aangeven. Nu heb ik intusschen het vonnis opgevraagd, dat in deze zaak gewezen is — het is een zeer lieve conclusie, waartoe de geachte Regeeringsgemachtigde het de vorige week gehad heeft — het volgende:

„Overwegende evenwel dat, waar alle betrokken partijen eenstemmig van meening zijn, dat vaststelling van ieders aandeel in aller belang zeer wenschelijk is, de Raad ingevolge der partijen verzoek in uitzicht wil stellen”, — in uitzicht wil stellen, Mijnheer de Voorzitter — „dat bij het eindvonnis naast bepaling der schadeloosstelling in één som ieders aandeel afzonderlijk zal worden bepaald”.

Als ik dit goed lees, lees ik hieruit het tegengestelde van hetgeen ik tot dusverre in de stukken heb gevonden. Daarin staat nl., dat van den Raad van Justitie niet mag worden verwacht, dat ieders aandeel zal worden aangewezen, terwijl uit het vonnis blijkt, dat de bedoelde raad op zich neemt, bij eindvonnis ieders aandeel wél te bepalen. Als dit — ik geef mijn meening onder voorbehoud, Mijnheer de Voorzitter, want het lezen van een vonnis is niet ieders werk, en misschien ook niet het mijne — juist is, dan was de ordonnantie niet noodig geweest. Immers, behalve dat de Raad van Justitie zich bereid verklaart, ieders aandeel aan te wijzen, staat in een andere passage van het vonnis nog:

„2e. dat de Raad als door partijen erkend en mitsdien als mede vaststaande aanneemt, dat de verschenen gedaagden, voorzoover zij niet hebben verklaard, geen aandeel te hebben, benevens de interveniënten zijn de gezamenlijke eigenaren der litigieuse landen — behalve dan de huurster — en daarin aandeel hebben als vermeld in de staten, opgenomen in de conclusies, zooals bij nadere acten ter rolle gerectificeerd;”

Hieruit zou ik de conclusie willen trekken, dat op het oogenblik vaststaat, wie de eigenaren zijn, en hoe groot hun aandeel is en dat de Raad van Justitie een verdeling heeft toegezegd, dat dus na het eindvonnis niet moet worden gewacht op een nadere beslissing, o.a. van den directeur van Binnenlandsch Bestuur, op grond van stukken en bescheiden. Ik wil in verband daarmee nog het volgende vragen.

De geachte Regeeringsgemachtigde heeft drie gevallen genoemd, in welke de directeur van Binnenlandsch Bestuur te beslissen krijgt. In het eerste geval is er een vonnis, in het tweede geval zijn er slechts stukken, terwijl er in het derde geval niets is en een proces gevoerd zal moeten worden. Nu is het mij niet recht duidelijk hoe het mogelijk is, dat

Regeling van den eigendomsovergang van de landen Tjampea, enz.

(BRUINEMAN, FRUIN.)

de adviseurs van den Directeur van Binnenlandsch Bestuur iets zullen kunnen uitmaken — en zulks op grond van stukken en bescheiden — wat de Raad van Justitie niet uitmaken kan.

Mijn eerste vraag luidt daarom: Is mijn opvatting omtrent het interlocutoir vonnis juist, m. a. w. is dus wèl te verwachten, dat de Raad van Justitie ieders aandeel zal aanwijzen, en zoo neen, is het dan aannemelijk, dat de Directeur van Binnenlandsch Bestuur zal kunnen uitmaken, wat de Raad van Justitie niet heeft kunnen uitmaken?

Zooals ik reeds deed uitkomen, door de in den tekst opgenomen wijzigingen, is ieder bezwaar tegen deze overigens niet bijzonder noodige ordonnantie vervallen en ik zal dus Ik dank U, Mijnheer de Voorzitter.

De heer Fruin: Mijnheer de Voorzitter! De geachte vorige spreker heeft belangrijke mededeelingen gedaan. Met name heeft mij getroffen de mededeeling, dat de Raad van Justitie eigenlijk reeds bij voorbaat heeft verklaard, dat bij het eindvonnis ook de schade, het bedrag daarvan en de rechthebbenden op dat bedrag zullen worden vastgesteld. Ik kan mij dan ook aansluiten bij zijn betoog, dat, indien zijn interpretatie van het vonnis juist is, de geheele ordonnantie eigenlijk overbodig is en dan meen ik, dat er voor de Regeering — waar in dit stadium in de ordonnantie toch reeds zoo veel is gewijzigd — aanleiding is, de ontwerp-ordonnantie alsnog in te trekken.

Overigens moet ik toegeven, dat de geachte Regeering-gemachtigde zich heeft beijverd, aan de bezwaren, die in eersten termijn zijn opgesomd, tegemoet te komen. Wat de Regeering-gemachtigde thans heeft voorgesteld als wijzigingen, had ik bij de behandeling in eerste instantie de vorige week willen voorstellen, al was dat dan misschien niet in dezelfde terminologie geweest als die, welke de Regeering-gemachtigde heeft gebezigd.

Toch heb ik, ondanks de tegemoetkomende houding der Regeering — een houding, die naar mijn indruk een gevolg is geweest van een nader overleg met belanghebbenden — nog eenig bezwaar ten aanzien van de laatst voorgestelde redactiewijziging in artikel 25 f. De zaak gaat n.l. hierom, dat men de zekerheid verlangt, dat wanneer eenmaal bij het vonnis de schade is vastgesteld en de rechthebbenden op de schadevergoeding zijn aangewezen, deze menschen, wanneer zij zich met het vonnis bij den Directeur van Binnenlandsch Bestuur vervoegen, op dat vonnis als het ware onmiddellijk uitbetaling kunnen verkrijgen van de toegekende schadeloosstelling, Mijnheer de Voorzitter. Dat valt toe te juichen, maar ik vrees, dat dit met de redactiewijziging van den geachten Regeering-gemachtigde niet zal worden bereikt.

Want, heb ik den geachten Regeering-gemachtigde goed verstaan, dan vult hij artikel 25 f zoo aan, dat het komt te luiden:

„Door den Directeur van Binnenlandsch Bestuur wordt door eene ordonnantie op 's Lands Kas te Batavia aan degene, die — voor zoover zulks niet bij vonnis is vastgesteld — naar zijn beoordeeling genoegzaam doet

(FRUIN, KAN.)

blijken van zijne gerechtigdheid op een bepaald aandeel van het uit te betalen bedrag, op diens verzoek dit aandeel uitbetaald, eventueel vermeerderd met de volgens art. 25a verschuldigde interessen”.

Wanneer ik dat nu zoo lees, Mijnheer de Voorzitter, dan krijg ik den indruk dat degene, van wien het bedrag bij vonnis is vastgesteld heelemaal niets krijgt, en dat is natuurlijk niet de bedoeling van den geachten Regeering-gemachtigde. Ik geloof daarom, dat een andere redactie beter zou zijn, en wel een, ongeveer in dezen geest: dat in de eerste plaats onmiddellijke betaling zal ontvangen diegene, van wien de schadevergoeding bij vonnis is vastgesteld, en bovendien ook diegene, die naar beoordeeling van den Directeur van Binnenlandsch Bestuur genoegzaam doet blijken van zijne gerechtigdheid op een bepaald aandeel van het uit te betalen bedrag. Een dergelijke redactiewijziging lijkt mij beter dan die, welke door den geachten Regeering-gemachtigde is voorgesteld, omdat ik vrees, dat juist door deze redactiewijziging de menschen, die in de eerste plaats aanspraak kunnen maken op een schadevergoeding, dit bedrag niet dadelijk in handen zullen kunnen krijgen. Ik geef dus den geachten Regeering-gemachtigde beleefd in overweging een dergelijke redactiewijziging alsnog aan te brengen en in de plaats te doen treden van de thans door hem voorgestelde. Ik ben ook bereid — wanneer mij daartoe den noodigen tijd wordt gegeven — zelf een redactiewijziging in dien geest te formuleeren.

De heer Kan: Mijnheer de Voorzitter! Ik moet beginnen met hier mijn spijt er over te betuigen, dat blijkbaar de geachte Regeering-gemachtigde voor Justitie niet volledig is ingelicht door den Landsadvocaat.

De heer Kiès heeft zoeven o.a. reeds uiteengezet, dat het toch minder volledig juist is, wat de geachte Regeering-gemachtigde ter vorige zitting naar voren bracht, n.l. dat er overleg is gepleegd met de verschillende partijen. Was er toch overleg gepleegd met de betrokken partijen, dan zou het immers niet noodig zijn geweest, dit ontwerp reeds met de Memorie van Antwoord een wijziging te doen ondergaan. Het is mij bekend, Mijnheer de Voorzitter, dat overleg in dezen zin, dat zulks met alle partijen zou zijn geschied, niet heeft plaats gehad.

Wat de heer Bruineman zoeven naar voren heeft gebracht omtrent het in uitzicht stellen door den Raad van Justitie van het bepalen van het bedrag van ieders aandeel, moet, naar het mij voorkomt, nog nader aangevuld worden met het volgende.

De Raad van Justitie heeft in zijn vonnis op blz. 85 reeds uitgemaakt, dat door den Raad zal worden bepaald wie hier deelgerechtigden zijn en tot welk aandeel een deelgerechtigde zal mogen deelnemen in het bezit van het betreffende land. Waarom nu gevraagd wordt en wat de Raad van Justitie in uitzicht heeft gesteld, is een gewone calculatie. Van ieder is bepaald — ik spreek natuurlijk niet van degenen, die nog geboren moeten worden, of van hen, die door versterf in het bezit komen van het aandeel van een gestorvene — welk aandeel hem toekomt; de

(KAN.)

kwestie welk bedrag hem zal worden uitbetaald is een gewone calculatie.

Wat de heer Fruin zoeven heeft gezegd, is dus nog nader aan te vullen met hetgeen ik naar voren heb gebracht en het komt hierop neer, dat de Raad van Justitie reeds bepaald heeft. Volgens partijen en ook, naar ik gehoord heb, volgens den Landsadvocaat is die beslissing in gewijsde gegaan en wie deelgerechtigd is en welk aandeel hij zal krijgen, is reeds bepaald.

Mijnheer de Voorzitter! Wanneer de Raad van Justitie nu heeft uitgemaakt welk bedrag de verschillende gerechtigden in het Land Tjampea zullen krijgen, of wel de eigenaren van dit land zullen krijgen, dan wordt dit omgerekend en zal door calculatie, — wat in zeer korten tijd zal kunnen worden bewerkstelligd — kunnen worden uitgemaakt, hoeveel elks aandeel in geld zal bedragen.

Wat de Regeeringsgemachtigde voor Justitie in de vorige vergadering heeft gezegd, n.l. dat hij vreest, dat er twaalf maanden zullen voorbijgaan, voordat hetgeen gevraagd werd, zou kunnen geschieden, is op grond van hetgeen ik voorgebracht heb, naar mij voorkomt, minder juist.

Wat aangaat de principieele bezwaren wil ik niet achterstaan bij de Regeering, die hier als kampioen voor het algemeen belang handelt. Doch met den heer Bruineman zou ik ook willen zeggen, dat de landeigenaren eveneens een deel uitmaken van de gemeenschap en daarom ook een deel van dat algemeen belang, zij het een minder belangrijk deel daarvan, vertegenwoordigen.

Wij allen weten, dat de toestanden op de particuliere landerijen uit den tijd zijn en er is niemand hier onder ons, die geïjverd heeft voor een bestendiging daarvan.

Doch ook van algemeen belang is de vraag, welke ik de vorige vergadering heb gesteld, of het juist moet worden geacht, dat de Regeering hier thans een voorstel indient, om hangende een proces, een wijziging te brengen in den status van een der partijen.

Ik wil echter mijn bezwaren, als gezegd, laten varen. Ik geloof ook, zulks in tegenspraak met hetgeen de heer Kiès zoeven heeft gezegd, dat te verwachten is, dat partijen niet den weg van rechten verder zullen opgaan ten aanzien van de principieele bezwaren, die hier zijn genoemd. Ik ben en n.l. van overtuigd, dat de partijen als zoodanig tevreden zullen zijn met de veranderingen door den geachten Regeeringsgemachtigde zoeven in het ontwerp aangebracht.

Mijnheer de de Voorzitter! Ik kan hetgeen door den heer Fruin is gezegd niet zoo dadelijk beoordeelen. De bedoeling van de wijziging is — dat zal de heer Fruin ook begrepen hebben — dat de directeur B.B. alleen in die kwesties, die niet door den Raad van Justitie bij vonnis zijn bepaald, zal uitmaken, of de zich aangegeven hebbende rechthebbenden ook werkelijk recht hebben op het aandeel, dat zij beweren, dat hun toekomt; dus met uitzondering van degenen, die reeds krachtens vonnis zijn genoemd om een zeker aandeel van de uit te keeren schadeloosstelling te verkrijgen. Deze immers zullen slechts met het vonnis bij den Directeur van B.B. behoeven te komen

Handelingen. Zittingsjaar 1929—1930.

(KAN, DIRECTEUR VAN JUSTITIE.)

om hun aandeel te erlangen. Alleen in de andere gevallen, waarin het nog dubieus is of men werkelijk met recht-hebbenden heeft te maken, n.l. in het geval van erfgenamen of anderszins, zal de Directeur van B.B. zijn oordeel geven en zich daarnaar gedragen.

Ik dank U, Mijnheer de Voorzitter.

De heer Mr. Schrieke, Directeur van Justitie: Mijnheer de Voorzitter! Ik zou gaarne willen beginnen met den heer Kiès te bedanken voor de uitermate vriendelijke woorden aan mijn adres gericht. Ik kan niet anders zeggen, dan dat ik die buitengewoon op prijs stel. Doch ik zou er niettemin op willen wijzen, dat het beroep in eersten termijn door mij gedaan op de samenstellers — in ruimen zin dan genomen — van de voorgelegde ordonnantie en hun juridische kwaliteiten, niet is gedaan in verband met de vraag of de ordonnantie al dan niet wettig was, doch is gedaan als tegenwicht tegenover de uit dezen Raad van meerdere zijden vernomen opmerking: wij staan hier voor een zeer moeilijke materie.

Namens de Regeering heb ik dat beaamd, doch heb daar tegenover gesteld, dat de Regeering die materie in handen heeft gesteld van Haar beste technische medewerkers en derhalve gerechtigd was, in het algemeen gesproken, in het gewijzigd ontwerp toch wel eenig vertrouwen koesteren.

De argumenten voor de wettigheid der ordonnantie kwamen daarna en in die argumentatie behoef ik — naar ik meen — op het oogenblik niet te treden.

Ik kom nu tot enkele opmerkingen van het geachte lid, den heer Kan, die twijfel heeft uitgesproken aan de juistheid van mijn mededeeling, dat overleg was gepleegd met procureurs van gedaagden. Tegenover de woorden van den heer Kan kan ik niet anders dan herhalen, dat zoodanig overleg inderdaad heeft plaats gehad.

Over de uitlegging van het interlocutoir vonnis het volgende. De heer Bruineman heeft enkele passages daaruit voorgelezen, de heer Kan heeft daaraan eveneens eenige beschouwingen vastgeknoopt en aan zijn opmerkingen een verwijt aan het adres van den Landsadvocaat toegevoegd, n.l., dat deze mij niet volledig zou hebben ingelicht. Ik moet dat verwijt refuteeren, Mijnheer de Voorzitter. De passage uit mijn rede in eersten termijn, waarin ik heb gezegd wat van den Raad van Justitie is te verwachten, is niet een passage, mij ingefluisterd door den Landsadvocaat, doch een passage voorkomende in de Memorie van Toelichting zelf. Op blz. 4 van het gedrukte stuk, Ond. 76, st. 3, bovenaan, vindt men het volgende:

„Stelt de rechter ieders aandeel in de schadeloosstelling niet vast — in het onderwerpelijke proces besliste de Raad van Justitie reeds, dat belanghebbenden dat niet kunnen vorderen al stelde de Raad een verdeling in uitzicht — dan dient bovendien rekening gehouden te worden” enz.

Deze passage, voorkomende in de Memorie van Toelichting, is waarlijk niet in een onbewaakt oogenblik neergeschreven, zij is het resultaat van overleg en nadenken

Regeling van den eigendomsovergang van de landen Tjampea, enz.

(DIRECTEUR VAN JUSTITIE.)

en zij is geschreven toen het interlocutoir vonnis van den Raad van Justitie reeds ter tafel lag.

Wat blijkt hieruit, Mijnheer de Voorzitter? In ieder geval, dat men over de beteekenis van dat interlocutoir vonnis verschil van meening kan hebben. Ik zal in deze materie niet diep treden, omdat wij hier staan voor een technisch-juridisch vraagstuk, doch slechts opmerken dat, als alles reeds was beslist, wat de geachte leden meenen dat beslist is, iedereen zal moeten vragen, waarom wij dan nog procederen? Zoolang het eindvonnis niet is uitgesproken, zal men omtrent den afloop van het proces wel allerlei speculaties kunnen maken, maar zekerheid daaromtrent hebben wij niet. Processueele vragen zijn buitengewoon technisch en ik zou daarom het College willen verzoeken aan te nemen, dat over het punt in kwestie ook van deskundig-juridische zijde anders kan worden gedacht. Is het dan misschien toch mogelijk, dat de ordonnantie geheel overbodig zal blijken? Het lijkt er niet op, want de hoofdzaak van deze ontwerp-ordonnantie is niet de regeling van een bijzonder soort consignatie aan het slot, de hoofdzaak is, dat het ontwerp de eigendom van de landen aan den Lande zal doen overgaan, direct na de inschrijving van het vonnis, vóór dat de betaling of de consignatie heeft plaats gehad.

Dat is de hoofdzaak en daaraan is verbonden een praktische regeling van de uitbetaling van de schadeloosstelling.

De tweede vraag die gesteld is, is, of die nieuwe regeling van de uitbetaling van de schadeloosstelling wel noodig is. Mijnheer de Voorzitter! Het antwoord op deze vraag is rechtstreeks afhankelijk van het gewicht der technisch-juridische moeilijkheden, die men voorziet. Als de Raad van Justitie inderdaad ieders aandeel nauwkeurig vaststelt, is men een heel eind op streek, maar toch zal niet uit het oog mogen worden verloren, dat het hier gaat om een uitbetaling aan honderd belanghebbenden — men mag gerust zeggen — over de geheele wereld verspreid. Dat feit alleen brengt reeds groote moeilijkheden met zich inzake betaling of consignatie volgens de voorschriften daaromtrent in het Burgerlijk Wetboek opgenomen. Het punt dat men hierbij ook niet uit het oog mag verliezen, is, dat er tijdens het proces wijziging komt in de personen der rechthebbenden. Er heeft overlijden plaats, er heeft geboorte plaats en ten aanzien van nieuw bijgekomen minderjarigen zijn wettelijke voorzieningen noodig, als voogdij. Dat alles kan bij de groote afstanden en het verschillend recht waaronder rechthebbenden leven, oorzaak zijn van nieuwe technisch-juridische en processueele moeilijkheden.

Het is, wanneer het proces ten slotte is afgewikkeld, wel mogelijk, dat alles zich ten beste geschikt heeft. Wie zou die mogelijkheid a priori willen ontkennen? Het is alleen de vraag, of de Regeering de risico's, die aan deze zaak verbonden zijn, mag aanvaarden, dan wel verplicht is een poging te wagen, die risico's ter zijde te schuiven of althans tot een minimum terug te brengen. Op deze vraag kan, wanneer men zich goed rekenschap geeft van de technisch-juridische en processueele moeilijkheden, die zich hier voordoen, het antwoord niet anders luiden dan dat de Regeering niet stil mag zitten. Zij moet alles in het werk stellen om de zaak tot een

(DIR. VAN JUSTITIE, VOORZITTER, FRUIN.)

goed einde te brengen. Daartoe heeft Zij een beroep gedaan op dit College, een beroep, Mijnheer de Voorzitter, dat — gezien den loop van de beraadslagingen — niet vruchteloos zal blijven.

Nu nog een enkel woord over de redactioneële bezwaren van den heer Kerkkamp. Ik herhaal, dat men over de elegancie van een redactie ongetwijfeld van meening kan verschillen en het zal voor dit geachte College meermalen mogelijk zijn in de voorgelegde ontwerpen hier en daar een redactieverbetering aan te brengen. In ieder geval zal de rede van het geachte lid voor zoover het mij aangaat, een spoorslag zijn er naar te streven, dat ordonnanties, die het College van Gedelegeerden van de zijde van het Departement van Justitie bereiken, aan hooge eischen voldoen.

De heer Kerkkamp: Bravo!

De heer Mr. Schrieke, Directeur van Justitie: Ten slotte, Mijnheer de Voorzitter, een enkel woord over de zooveel voorgestelde aanvullingen. Het zal niet noodig zijn er op te wijzen, dat die aanvullingen geheel in de lijn liggen van wat in eersten termijn als de bedoeling der Regeering met deze ordonnantie is aangegeven. Toen is uitdrukkelijk vooropgesteld, dat de Directeur van Binnenlandsch Bestuur bij de uitbetaling van de schadeloosstelling gebonden zal zijn aan het vonnis.

Dat dit in de ordonnantie nog eens met zooveel woorden is neergelegd, is om dit ook t.a.v. critische geesten, buiten allen twijfel te stellen.

Ik ontken niet, dat de redactie ook wel anders zou zijn te formuleeren en in zooverre is er voor het amendement, dat het geachte lid, de heer Fruin, te kennen heeft gegeven te willen indienen, misschien wel het een en ander te zeggen, doch aan den anderen kant dient er rekening mede worden gehouden, dat op de door de Regeering voorgestelde redactie belanghebbenden zich hebben vereenigd. Deze redactie heeft de verdienste, als resultaat van de gegeven toelichting, duidelijk te zijn. Daarom, zou ik willen adviseeren: laat het betere niet de vijand zijn van het goede.

Ik dank U, Mijnheer de Voorzitter.

De Voorzitter: Mijne heeren! Ik vestig er de aandacht op, dat tot op dit oogenblik nog geen amendement is ingediend en constateer, dat door de beantwoording van de Regeering, dit onderwerp zoowel van de zijde van het College als van de zijde der Regeering in twee termijnen besproken is.

Ingevolge het bepaalde bij artikel 60 van het Reglement van Orde, wordt de eindstemming over een ontwerp, dat gewijzigd is tijdens de vergadering, tot een volgende vergadering uitgesteld, tenzij het College anders besluit.

Ik stel voor heden over het ontwerp, zooals het gewijzigd is, een beslissing te nemen.

Daartoe wordt besloten.

De heer Fruin: Mijnheer de Voorzitter! Ik zou het zeer op prijs stellen, als U de vergadering voor vijf mi-

Regeling van den eigendomsovergang van de landen Tjampea, enz.

(FRUIN, VOORZITTER, DIR. VAN JUSTITIE.)

nuten wilde schorsen, teneinde ons in staat te stellen de mogelijkheid te overwegen om alsnog een amendement in te dienen, in den geest als zooeven door mij is aangegeven.

De Voorzitter: Ik heb daartegen geen bezwaar. Besloten is alleen, dat heden over het ontwerp zal worden beslist, maar dat sluit niet in, dat niet vooraf overleg kan worden gepleegd.

De vergadering wordt voor vijf minuten geschorst en daarna hervat.

De Voorzitter: Ik deel de vergadering mede, dat is ingediend een amendement (Ond. 76, stuk 7) onderteevend door de heeren Fruin, Blaauw, Kerkkamp en Dwidjosewojo, luidende:

„Ondergeteekenden hebben de eer voor te stellen in het eerste lid van het voorgestelde artikel 25f van het Koninklijk besluit van 12 Augustus 1912 No. 54 (Indisch Staatsblad No. 480) de woorden „die — voorzover zulks niet bij vonnis is vastgesteld — naar zijne beoordeeling” te vervangen door „die hetzij zijn aanspraken aan het vonnis ontleent hetzij ter beoordeeling van den Directeur”.

Ik stel voor dit amendement in behandeling te nemen ook zonder dat het gedrukt en rondgedeeld is, daar in de gegeven omstandigheden de inhoud daarvan alleszins begrijpelijk is.

Wenscht de heer Fruin dit amendement nog nader toe te lichten?

De heer Fruin: Gaarne, Mijnheer de Voorzitter! De bedoeling van dit amendement is uitsluitend om een verduidelijking aan te brengen. De Regeering en ik bedoelden tenslotte hetzelfde, maar het komt mij voor, dat bij onze redactie duidelijker blijkt, dat in de eerste plaats dus betaling kunnen krijgen door bemiddeling van den Directeur van Binnenlandsch Bestuur zij, die hun aanspraken ontleenen aan het vonnis en in de tweede plaats, zij, die genoegzaam kunnen doen blijken van hun aanspraken.

Ik dank U, Mijnheer de Voorzitter.

De heer Mr. Schrieke, Directeur van Justitie: Ik moet tot mijn leedwezen verklaren, dat ik de werking van dit amendement niet aanstonds kan overzien. De aanvullingen, die hier door de Regeering zijn voorgesteld, hebben een geschiedenis. Tevoren is naar meerdere zijden overleg gepleegd en als gevolg van dit overleg zijn deze aanvullingen, als verduidelijking van de bedoeling der ontworpen voorschriften voorgesteld.

Wanneer nu een nieuwe redactie wordt voorgeslagen, waarvan ik de uitwerking niet aanstonds kan overzien, moet ik een groote mate van voorzichtigheid betrachten, omdat ik in geen geval oorzaak mag zijn, dat op de Regeering de blaam zou komen te rusten, dat Zij de resultaten van een bepaald overleg zou hebben teniet gedaan en dit overleg onvruchtbaar zou hebben gemaakt.

(DIR. VAN JUSTITIE, FRUIN, KERKKAMP.)

Ik moet U, Mijnheer de Voorzitter, dus tot mijn leedwezen verzoeken in de gelegenheid te worden gesteld mij over deze zaak te beraden, niet alleen met mijzelf en met mijn medewerkers, maar ook en in de eerste plaats met de Regeering en met de personen, met wie over deze redactie indertijd overleg is gepleegd, tenzij de geachte voorstellers hun amendement zouden kunnen terugnemen.

De heer Fruin: Mijnheer de Voorzitter! Ik kan mij zeer goed voorstellen, dat de geachte Regeeringsgemachtigde zegt: Wanneer mij in eens een nieuwe redactie voor oogen wordt gezet, dan acht ik het wenschelijk en noodzakelijk die redactie eerst rustig te bekijken en de juridische mérites van de redactie na te gaan. Maar, Mijnheer de Voorzitter, hetzelfde geldt uiteraard voor ons ten aanzien van de redactie, die de geachte Regeeringsgemachtigde ons hedenmorgen plotseling voor oogen heeft gesteld. Ook daarvan hadden wij in alle billijkheid kunnen zeggen: Wij vinden het overleg met belanghebbenden en met de juridische adviseurs der Regeering zeer belangrijk — en ik voor mij persoonlijk kan dat zeker zeggen, omdat ik juist op overleg heb aangedrongen, — maar dat neemt niet weg, dat wij niet alleen het recht, maar ook den plicht hebben voor onszelf na te gaan of een bepaalde redactie juist of niet juist is.

Wanneer dus de geachte Regeeringsgemachtigde in verband met het door mij voorgestelde amendement, meenende dat niet dadelijk te kunnen beoordeelen, uitstel vraagt, dan kan ik mij daarbij wel aansluiten, maar dat mag voor mij toch geen reden zijn om de redactie, die ik juist acht, niet te handhaven. In handhaaf dus mijn amendement, Mijnheer de Voorzitter!

De heer Kerkkamp: Mijnheer de Voorzitter! Als een van de mede-ondertekenaars van het amendement zou ik U de volgende vraag willen voorleggen. Is het niet mogelijk om het uitstel te beperken, en niet de beslissing naar de volgende week te verschuiven, doch die te doen vallen in den loop van dezen morgen bv. na afdoening van het andere onderwerp, dat aan de orde zal worden gesteld en waarover wel eenigen tijd beraadslaagd zal worden?

De Voorzitter: Wenscht de Regeeringsgemachtigde hierop te antwoorden?

De heer Mr. Schrieke, Directeur van Justitie: Mijnheer de Voorzitter! Ik wil mijnerzijds gaarne toezeggen, dat ik het overleg, dat hierover moet plaats hebben, zoo vlot mogelijk zal doen verlopen, maar of het mogelijk zal zijn zulks nog hedenmorgen te doen plaats vinden, betwijfel ik.

De autoriteiten, de personen, met wie beraadslaagd moet worden, zijn niet allen ter plaatse en misschien niet allen telefonisch te bereiken. Ik kan dus alleen toezeggen, dat ik het overleg zoo vlot mogelijk zal doen verlopen, maar ik kan geen enkele zekerheid geven omtrent het oogenblik, waarop het zal zijn beëindigd.

Regeling van den eigendomsovergang van de landen Tjampea, enz. — Nadere wijziging van het vendureglement.

(VOORZITTER, BRUINEMAN.)

De Voorzitter: In deze omstandigheden lijkt het mij beter om, anders dan wij zooeven beslisten ingevolge den hoofdregel van art. 60 van het Reglement van Orde, de eindstemming over deze ontwerp-ordonnantie, zoomede over het amendement van den heer Fruin uit te stellen tot de volgende week.

Daartoe wordt besloten.

De Voorzitter: Aan de orde is de ontwerp-ordonnantie tot nadere wijziging en aanvulling van het reglement op de openbare verkooping in Nederlandsch-Indië, zooals deze is gewijzigd bij nota van wijziging stuk 6, (Ond. 80).

De heer Bruineman: Mijnheer de Voorzitter! Deze ontwerp-ordonnantie valt in twee stukken uiteen, A en B. Ik wil beginnen met te constateeren, dat ik tegen de in het tweede gedeelte, B, vervatte bepalingen, niet het geringste bezwaar heb; sterker, de in B voorgestelde wijziging juich ik toe.

Anders is het gesteld met de wijziging, Art. I sub A van dit ontwerp. Zooals de toestand op het oogenblik is, betaalt het publiek per maand 2% boete over de niet tijdig voldane vendupenningen. Als iemand dit 5 maanden achtereen doet, kan hij dus gedurende 8 maanden nadat de goederen op een vendutie zijn gekocht, van het Gouvernement crediet krijgen, zonder dat het in de practijk tot vervolging leidt. De Regeering wenscht hierin thans wijziging te brengen in dier voege, dat de geheven boete niet meer zal bedragen 5 maal 2%, doch éénmaal 5%. Dat heeft m.i. eenige bezwaren.

In de eerste plaats is hierin een bezwaar gelegen voor dengene, die te hooi en te gras op een vendutie koopt, daarna de rekening ontvangt, haar ergens deponceert, niet meer precies aan den betalingstermijn denkt en op een gegeven moment wordt opgeschrikt door de mededeeling, dat hij in boete is vervallen. Nu is een boete van 2% over het totale bedrag al niet erg aangenaam, maar dat men plotseling 5% zal moeten betalen, als men alleen en défaut is, doordat men iets vergeten heeft, vind ik wel erg sterk.

In de tweede plaats vestig ik er de aandacht op, dat het zoo langzamerhand usance is geworden, dat men tijdelijk geld van het Land ter beschikking krijgt, en wel tegen een rente van 2% per maand. Dat is een percentage, dat mij buitensporig hoog zou lijken, maar voor sommige menschen schijnt dat nog bijzonder aantrekkelijk te zijn. Het publiek heeft daarop om zoo te zeggen een gewoonterecht verkregen, want ofschoon artikel 19 der Vendu-instructie den vendumeesters het recht geeft .....

De heer Van den Busche, directeur van Financiën: Den plicht oplegt!

De heer Bruineman: ..... zelfs den plicht oplegt, iemand, die in gebreke is gebleven, onmiddellijk te vervolgen en er dus zeker reden zou zijn, zoo iemand zijn

(BRUINEMAN.)

betalingsplicht nader in herinnering te brengen, gebeurt dat niet en laat men de zaak 5 maanden verlopen.

Nu voert de Regeering aan, dat dit een ongewenschten toestand tot gevolg heeft. Momenteel — zegt Zij — is er op die manier een achterstand ontstaan van 3 ton, waarvan slechts 1 ton is gedekt, zoodat 2 ton oninbaar zijn. Nu is het natuurlijk onaangenaam, wanneer er 2 ton achterstand is, zonder de kans, dat dat geld zal binnenkomen, hetgeen in dezen tijd van malaise te meer klemt. Maar ik vraag mij af of de wijze, waarop de Regeering zich voorstelt, aan deze oninbaarheid een eind te maken, wel juist is. In het Ge-delegeerdenverslag is reeds aangevoerd, dat door den belastingdienst bij achterstand ook een zware boete wordt geheven en dat toch ook daar groote achterstand bestaat, waartegenover de Regeering stelt, dat de belastingdienst iets anders is dan het venduwezen. Maar men ziet toch, dat bij het venduwezen vaak, alvorens crediet wordt verleend, de vendu-ambtenaren voor informaties betreffende de credietwaardigheid bij de belastingambtenaren te rade gaan; in het algemeen krijgt een particulier van de vendumeesters geen crediet en gouvernementsambtenaren wel. Ondanks dit laatste feit en in weerwil bovendien van het feit, dat de credietverstrekking als regel pas plaats heeft na ingewonnen informatie bij den belastingdienst, is er bij de vendukantoren een oninbare achterstand. Ik meen, dat aan dezen toestand een verhooging der boete zeer zeker geen eind zal maken en wel, omdat het ontstaan van deze oninbare vorderingen niet zoozeer is te wijten aan de geringe boete als wel aan de kolossaal vele mutaties onder de ambtenaren, zoowel onder degenen, die de schulden maken, als onder de vendumeesters, die ze verleenen. Wanneer dergelijke mutaties niet zoo vaak voorkwamen, zou men een veel beter oog over de zaak hebben. Ik geloof dus niet, dat een verhooging der boete tot 5%, een verhooging die voor velen onaangenaam is en aan een bestaande usance een eind maakt, veel zal bijdragen tot een bespoediging van de inning.

Maar er is een andere manier om aan het euvel een eind te maken. Wanneer de Directeur van Financiën er eens inderdaad voor zorgde, dat de hand werd gehouden aan de vendu-instructie, wanneer eens aan alle instructies de hand gehouden werd, zou de achterstand niet ontstaan; althans men kreeg dan hoogstens één maand achterstand en behoefde slechts 2% boete op te leggen en dan kwam het geld wel binnen.

Alleen door toepassing van de op het oogenblik bestaande voorschriften kan men er reeds komen. Een nieuwe boetebeding is onnoodig. Maar dat is der Regeering blijkbaar nog niet genoeg. Zij wil nog strengere artikelen maken; Zij wil eigenlijk een soort Pruisisch regiem in gaan voeren. Ik betwijfel sterk of dat gewenscht is, Mijnheer de Voorzitter, in de eerste plaats omdat het een grooten last kan leggen op menschen die volkomen te goeder trouw zijn, in de tweede plaats, omdat er een einde wordt gemaakt aan een oude usance, en in de derde plaats omdat het toch niet helpt.

Het lijkt mij daarom beter, den ouden toestand te handhaven, en den vendumeesters voor te schrijven, iets strenger de hand te houden aan de voor hen geldende instructie.

Nadere wijziging van het Vendureglement.

(DWIDJOSEWOJO.)

De heer Dwidjosewojo: Mijnheer de Voorzitter! Zooals uit de Memorie van Antwoord blijkt is de strekking van de voorliggende ontwerp-ordonnantie: de verleende credieten regelmatig te doen aanzuiveren en de geheele vendu-administratie vlotter te doen verlopen dan thans veelal het geval is. Deze strekking, Mijnheer de Voorzitter, onderschrijf ik ten volle.

In de Memorie van Toelichting lees ik o.m.:

„Reeds sedert lang is gebleken, dat één der oorzaken van den bij de vendukantoren voorkomenden achterstand is gelegen in het in artikel 23 van het Vendu-reglement opgenomen voorschrift, dat voor iedere maand of voor een gedeelte van een maand verzuim in de betaling de koper op eene openbare verkooping, waarbij de betaling aan het Gouvernement geschiedt, eene boete verbeurt van twee procent van het door hem verschuldigde, behoudens een maximum van tien procent. Het publiek meent n.l. — vooral krachtens oude gewoonte — in bovengenoemde bepaling steun te vinden voor de uiteraard onjuiste opvatting, dat tot acht maanden na de betrekkelijke openbare verkooping met de betaling van de vendurekeningen gewacht mag worden, mits de verschuldigde boete voldaan wordt”.

Mijnheer de Voorzitter! Ik betwijfel ten zeerste, of dit betoog der Regeering nu nog overeenkomt met de werkelijkheid. Vroeger was dat inderdaad het geval, maar sedert behoort die meening van het publiek tot het verleden. Daartoe heeft vooral geleid de mededeeling, met roode inkt op de vendurekening gedrukt, die als volgt luidt:

„Art. 25. Crediet wordt altijd geweigerd aan hen, die achterstallig zijn in de betaling der venduschulden.

Verordeningen worden dadelijk opeischaar, zoodra de debiteur in één of meer andere venduschulden achterstallig is. (Art. 22 al. 2a St. 1916 No. 583)”.

Wanneer de oplopende boete van 2% per maand wordt vervangen door een boete in eens van 5%, dan zal dit wel effect sorteeren, doch alleen bij zulke bonafide debiteuren, die bij de bestaande boeteregeling onverschillig zijn, of zij al dan niet met 2% van hun schulden worden beboet. Voor de trage betalers, om wie het hier voornamelijk gaat, heeft de voorgestelde boeteregeling n. m. b. m. geen zin, ja zelfs een ongewenschte uitwerking. Immers de trage betaling is in de meeste gevallen niet het gevolg van onwil of rente-vergelijking, maar wel van onmacht, hetzij door toevallige omstandigheden, hetzij door verkeerd opzet. Wanneer zij niet in de gelegenheid zijn hunne schulden te voldoen vóórdat er boete op staat, dan zullen ze toch eerder in staat zijn te betalen met 2 of 4 dan met 5% boete.

Neen, Mijnheer de Voorzitter, de voorgestelde boeteregeling zal zeker tot gevolg hebben, dat wie niet in staat is zijn vendu-schulden zonder boete te voldoen, met zijn betaling zoolang mogelijk zal wachten, daar de boete toch niet oploopt en eigenlijk juist hoe langer hoe kleiner wordt.

Handelingen. Zittingsjaar 1929—1930.

(DWIDJOSEWOJO, MIDDENDORP.)

Het kwaad zal dus op die wijze niet minder, integendeel, het zal erger worden.

De maatregel nu, welke aan de gekoesterde verwachtingen zal beantwoorden, is in de eerste plaats de voorgestelde wijziging van art. 45 van het Reglement op de openbare verkooping in Ned.-Indië. Want zooals de Regeering terecht in Haar Memorie van Toelichting heeft gezegd: worden de vrijgevigheid bij de credietverleening en de diligentie bij de invordering door het bepaalde in het bestaande art. 45 van het vendureglement in ongewenschte mate beïnvloed, ook in verband met de omstandigheid, dat het in hoofdzaak de minder credietwaardigen en de langzame betalers zijn, van welke men de boeten moet verkrijgen.

Mijnheer de Voorzitter! Dit is de bron van het kwaad, dat uitgeroeid moet worden, waarom ik dan ook volkomen accoord ga met die voorgestelde wijziging. Er zal dan minder crediet worden verleend aan minder credietwaardigen, die het crediet niet verdienen, zoodat de desiderata van de ontwerp-ordonnantie bereikt zullen worden.

Mijnheer de Voorzitter! Niet weinig zou verder tot uitroeiing van het kwaad, waar het hier om gaat, bijdragen de door eenige leden in het Gedeegeerdenverslag naar voren gebrachte wenschelijkheid om bij contante betaling van goederen op de openbare verkooping den koper een belangrijk minder vendu-salaris te doen dragen. Want, Mijnheer de Voorzitter, behalve, dat het billijkheids- en rechtvaardigheidsgevoel dit eischt, dient zulks ook ter voorkoming van ongewenschte transacties, die zich soms voordoen. Immers het gebeurt wel eens, dat iemand, die geen crediet heeft bij het vendukantoor van zijn plaats van inwoning, de hulp inroept van een ander, die wel crediet heeft, om artikelen op een vendutie voor hem op crediet te koopen, doch dat hij dezen contant betaalt zonder vendu-salaris. Zulks gebeurt vooral, wanneer de crediethebbende in geldnood zit. Dit is een ander soort kwaad, dat zich in de praktijk wel eens voordoet. Om daaraan een einde te maken acht ik daarom bovenbedoelde regeling t.a.v. contante betaling urgent.

Naar aanleiding van een en ander, Mijnheer de Voorzitter, zou ik gaarne der Regeering in overweging willen geven:

- 1e. de voorgestelde wijziging voorkomende in art. 1 sub A van de ontwerp-ordonnantie in te trekken, en
- 2e. zoo spoedig mogelijk een voorstel in te dienen tot verlaging van het vendu-salaris ten laste van koopers, die contant betalen.

Mijnheer de Voorzitter, ik dank U.

De heer Middendorp: Mijnheer de Voorzitter! De wijziging van het vendureglement brengt m.i. een besliste verbetering. Het kweken van boeten door sommige vendumeesters was een bestaande verkeerde toestand, waaraan thans een eind wordt gemaakt, terwijl daarbij de administratie wordt vereenvoudigd welke administratie tevens door het voorgestelde veel vlotter zal verlopen.

Nadere wijziging van het Vendureglement.

(MIDDENDORP.)

Echter zal de nieuwe regeling aan den anderen kant voor vele tienduizenden in den lande jaarlijks een besliste verslechtering brengen vergeleken bij vroeger, want waar men voorheen drie maanden na de vendutie werd belast met 2% boete, wordt men thans als regel direct getroffen door 5% boete. Dat nadeel onderschatte men niet, vooral niet voor het binnenland. Doordat gedelegeerde vendumeesters in de onderafdeelingen, zich met den vendumeester 2e klasse ter gewestelijke hoofdplaats hebben te verstaan, komen de vendu-rekeningen dikwijls pas in handen van de koopers, wanneer de termijn van drie maanden al bijna verstreken is en de koper moet dan dikwijls uren loopen, soms een halven dag, soms een, of twee dagen om het onderafdeelingskantoor te bereiken en aldaar zijn betaling te doen. Hij wacht dan vaak b.v. tot de eerste van de maand, als hij er toch moet zijn, of als zijn hoofd erheen gaat. Dan is vaak juist de fatale termijn van drie maanden verstreken. Vroeger werd hij dan getroffen door 2% boete, nu zal hij direct worden getroffen door 5% boete. Menigeen zal zodoende een paar kwartjes, een paar guldens of zelfs vele guldens nadeel lijden. Vooral de kleine man, die niet kan lezen, wordt zoo gedupeerd. Hij let onvoldoende op het precies verstrijken van den datum en heeft vaak ook niet het juiste bedrag bijeen, dat hem pas kort tevoren bekend werd. Ik hoor hier vragen, Mijnheer de Voorzitter, of aan dien kleinen man ook crediet wordt verleend? Ja zeker, Mijnheer de Voorzitter, en het is van groot belang, dat aan den kleinen man, die toch credietwaardig is door zijn ernstig werk, crediet verleend kan worden.

Dit alles maakte, dat ik aanvankelijk neiging gevoelde voor te stellen alle boeten te schrappen. Ik dacht daarbij aan de afdeelingbanken, die hoe langer hoe meer het systeem van boeten opleggen bij te late betaling gaan verlaten; maar anderzijds wordt wel rente berekend bij de afdeelingbanken over het bedrag. Ik heb mede daarom geen overwegend bezwaar tegen de boete-oplegging. Maar dan geen 5%, doch 3%, dus geen voordeelen aan de menschen, die voor meer dan f 500.— kunnen koopen. Ik preferer na 3 maanden een boete van 3%. Mocht daarvoor in het College geen meerderheid te vinden zijn, dan 5%, doch over alle bedragen. Ook de kleine man, hebben wij wel te bedenken, heeft achterstalligheid wegens ongewild verzuim. Op blz. 4 van de geroneografeerde Memorie van Antwoord wordt dit betoogd voor de menschen, die voor groote bedragen koopen. Voor kleine bedragen geldt dit evenzoo en zelfs zou ik er aan willen toevoegen: niet alleen wegens ongewild verzuim, maar zelfs wegens noodzakelijk verzuim. In dit verband verwijs ik weer naar hetgeen ik zoeven zeide over den langen afstand, die door koopers vaak moet worden afgelegd om het kantoor van den onderafdeelingschef te bereiken.

Ik zou deze gelegenheid meteen te baat willen nemen om op een anderen verkeerden toestand bij het venduwezen te wijzen, n.l., deze, dat in vele gevallen het werk door commiezen en klerken wordt gedaan, die niet, of onvoldoende daarvoor worden schadeloos gesteld, terwijl de vendumees-

(MIDDENDORP, KERKKAMP.)

ter tweede klasse vaak een veel te groot loon voor zijn werk ontvangt. Op groote plaatsen in de buitengewesten is mij bekend, dat b.v. de gewestelijke secretaris dikwijls vendumeester tweede klasse is, en dat een groot deel van zijn werktijd door hem aan dien vendu-arbeid besteed moet worden. Ik ken zelfs een voorbeeld, dat een gedeelte van zijn werk moest worden overgedragen aan den assistent-resident ter beschikking. Die assistent-resident ter beschikking werkte misschien tien tot twaalf uur per dag, terwijl de gewestelijk secretaris zijn normalen tijd afwerkte en deze laatste kreeg, doordat hij vendumeester tweede klasse was, boven zijn tractement van b.v. f 800.— per maand, nog f 1200.— per maand uitbetaald voor zijn vendu-werk.

Bovendien zou ik willen constateeren, dat bestuursambtenaren niet moeten administreeeren, maar moeten controleren en daarom zou ik het van groot belang achten, wanneer de taak van den bestuursambtenaar, die toch al voortdurend wordt verzwaard, verlicht werd, waar men die maar zou kunnen verlichten. Hier hebben wij er een voorbeeld van. Ik hoop dus, dat de geachte Regeering-gemachtigde overleg zal willen plegen met zijn ambtgenoot van Binnenlandsch Bestuur, om in de bestaande practijk zoo spoedig mogelijk verandering te brengen. Ik dank U, Mijnheer de Voorzitter!

De heer K e r k k a m p: Mijnheer de Voorzitter! Als ik met dezen geachten Regeering-gemachtigde in debat treed, denk ik onwillig — hetgeen in den stijl van zijn departement beteekent: onwillekeurig — aan de achter hem staande ambtenaren, die het minder aangenaam vinden wanneer wij ons verstouten hun werk nog voor verbetering vatbaar te achten. En toch, Mijnheer de Voorzitter, moet ik ook thans weer twijfel uitspreken aan de onaantastbaarheid van dat werk en wel voorzover betreft een zeer stellige uitlating in de Memorie van Antwoord. Ik bedoeld deze:

„Het denkbeeld om aan vendumeesters der 2de klasse in Landsdienst zijnd lager personeel toe te voegen is niet voor verwezenlijking vatbaar. In de eerste plaats niet, omdat aan de notarissen-vendumeester algeheele vrijheid moet worden gelaten hun kantoor zoodanig te bezetten, dat de door hen zelf gedragen kosten van het vendubeheer zoo laag mogelijk zijn”. Ik lees hierin de volgende mededeeling:

Toevoeging van door den Lande betaald personeel aan de vendumeesters der 2de klasse is uitgesloten, omdat een deel van die vendumeesters — de notarissen — vrijheid moeten hebben het door henzelf betaalde personeel ook voor andere diensten te gebruiken. Inderdaad, Mijnheer de Voorzitter, zoolang die notarissen dat personeel zelf moeten betalen, dienen zij daarover ook de volle beschikking te hebben, maar in het Gedelegeerden-verslag werd juist gevraagd aan dezen minder eigenlijk geachten toestand een einde te maken en ook aan de vendumeesters der 2de klasse door het Land betaald personeel toe te voegen. Nu kan men trachten te bewijzen, dat zulks on-

Nadere wijziging van het Vendureglement.

(KERKKAMP.)

economisch zou zijn, omdat er voor dit personeel geen voldoende werk zou zijn, maar de stelling, dat een voorgestelde verhouding niet bestaanbaar is, omdat de bestaande verhouding zich daartegen verzet, doet vreemd aan.

De rest van het betoog moge minder zwak zijn, sterk en overtuigend is ook dit deel zeker niet. Om kort te zijn wil ik echter aangeven aan welke oplossing de in het verslag aan het woord zijnde leden hebben gedacht. Daaruit kan dan blijken welke principiële bezwaren die leden hebben tegen de voorgestelde wijziging van art. 45, welke geen afdoende verbetering brengt in de ook door de Regeering minder juist geachte toestanden.

Mijnheer de Voorzitter! Er zijn vendumeesters op Java, notarissen, welke zooveel werk hebben met vendutie, dat 's lands personeel, dat ter beschikking wordt gesteld, een volle taak heeft. Er zijn echter ook vendumeesters tweede klasse op Java en in de buitengewesten, welke geen voldoende werk hebben voor personeel in vasten dienst. In zooverre kan ik dus met het tweede gedeelte van het betoog van de Regeering meegaan.

Mijnheer de Voorzitter! Ik zou echter wenschen, dat in de eerste plaats aan vendumeesters, die voldoende werk hebben voor betaald personeel in vasten dienst van het land, personeel werd toegevoegd en dat aan de andere vendumeesters een zeker bedrag, dat voor elk vendukantoor afzonderlijk moet worden vastgesteld, wordt uitgekeerd om daarmee de diensten, welke door verschillende personen — dikwijls commiezen van hun bureau, e.d. — worden bewezen te kunnen betalen. Daarmede wordt een groot voordeel bereikt en dat heeft ook de Regeering, blijkens de Memorie van Toelichting, ingezien. Daarin staat nl. op blz. 6 te lezen:

„Aanvankelijk is overwogen om als compensatie voor het verlies van de uit de boeten verkregen inkomsten het aandeel in het vendusalaris voor de vendumeesters der 2de klasse te verhoogen, hetgeen het voordeel zou hebben, dat de voorgestelde wijzigingen geen uitbreiding van de administratieve werkzaamheden zouden medebrengen. Dit denkbeeld is echter niet voor verwezenlijking vatbaar, omdat de vendumeesters der 2de klasse — vaak ambtenaren, die het vendumeesterschap der 2de klasse als nevenfunctie slechts gedurende korten tijd vervullen en, zooals bekend is, de door hen geïnde boeten thans aanwenden tot (gedeeltelijke) betaling van het bij hen in particulieren dienst zijnd vendupersoneel — dan niet over fondsen voor de regelmatige betaling van het evengenoemd vendupersoneel beschikken”.

Welnu, Mijnheer de Voorzitter, dan zou de oplossing zijn om die vendumeesters tweede klasse de beschikking te geven over voldoende fondsen, voor de betaling van de diensten van hun personeel en de aanvankelijk overwogen oplossing van de Regeering als de meest juiste te aanvaarden. Mijnheer de Voorzitter! In verband hiermede zou ik den Regeerings-gemachtigde willen vragen, welke bezwaren tegen een dergelijke oplossing bestaan. Principieel lijkt mij deze juistere dan de door de Regeering gegevene.

Dank U, Mijnheer de Voorzitter!

(KAN, SOEKAWATI.)

De heer Kan: Mijnheer de Voorzitter! Ik zou een enkel woord in het midden willen brengen, voornamelijk om de suggestie van den heer Dwidjosewojo te ondersteunen. Ik vind het juist, dat tegenover contante betaling ook iets wordt gesteld, want daardoor wordt contante betaling in de hand gewerkt, e.q. de administratie vereenvoudigd. Het is eigenaardig, dat voor contante betaling geen vergoeding wordt gegeven, want daardoor wordt in de hand gewerkt, dat men liever op crediet koopt. Wanneer men, doordat men aandeelen heeft, zooals in de nieuwe bepalingen vereischt is, of door vaste goederen, crediet heeft gekregen koopt men natuurlijk liever op crediet. Daarom zou ik den geachten Regeerings-gemachtigde willen vragen, of het niet mogelijk is de suggestie van den heer Dwidjosewojo in de ordonnantie vast te leggen, d. w. z. dat zij, die contant betalen, daarvoor een zekere vergoeding krijgen. Het Gouvernement kan de gelden rentegevend beleggen. De vergoeding behoeft ook niet hoog te zijn, maar zij zal een aansporing zijn om contant te betalen.

Wat de idee van den heer Middendorp betreft, daarmee kan ik mij niet geheel vereenigen. Wanneer de kleine man te laat in het bezit komt van het papiertje, waarop staat wanneer hij moet betalen, moet de administratie er maar voor zorgen, dat deze aankondiging den betrokkene eerder, desnoods binnen één maand bereikt. Dat is zeer goed mogelijk.

De heer Middendorp stelde voor als boete een rente van 3% te berekenen. Dat zou misschien voor den kleinen man wel goed zijn, maar in de groote steden zou zeker misbruik worden gemaakt van de lage rente, die het Gouvernement berekent. Het Gouvernement zou op deze wijze optreden als een bankier, die een zeer lage rente berekent.

De heer Middendorp heeft er ook niet bij gezegd hoe lang het Gouvernement kan of moet wachten voor het een debiteur executeeren kan. Wordt zulk een termijn niet vastgesteld, dan vrees ik, dat men ad infinitum 3% rente zal blijven betalen en in aflossing der schuld achterstallig blijven zal.

Ik herhaal, ik zou den geachten Regeerings-gemachtigde gaarne in overweging willen geven de suggestie, die de heer Dwidjosewojo naar voren gebracht heeft, nog eens à tête reposée — het behoeft niet dadelijk te gebeuren — in overweging te nemen. Ik geloof, dat daardoor het doel, dat door deze ordonnantie beoogd wordt, op veel gemakkelijker wijze zal worden bereikt.

De heer Soekawati: Mijnheer de Voorzitter! Ik kan mij wel vereenigen met het voorstel van de Regeering, alleen naar aanleiding van een enkel punt zou ik nog een vraag willen stellen.

In de Memorie van Toelichting staat namelijk vermeld, dat het percentage van het pereeptieloon door den Gouverneur-Generaal zal worden vastgesteld. Het komt bij voor, dat belanghebbenden in deze geen zekerheid hebben en daarom zou ik aan de Regeering willen vragen, of de vaststelling van dit percentage niet bij ordonnantie kan geschieden.

Nadere wijziging van het Vendureglement.

(KOESOEMO OETOYO, ROEP.)

De heer Koesoemo Oetoyo: Mijnheer de Voorzitter! Ons geacht medelid, de heer Kan, heeft zich aangesloten bij het tweede gedeelte van het betoog van den heer Dwidjosewojo n.l. wat betreft de contante betaling van venduschulden. Ik voor mij zou mij, behalve bij dit betoog van de beide heeren, ook willen aansluiten bij het eerste gedeelte van het betoog van ons geacht medelid, den heer Dwidjosewojo, waar hij, als ik het goed begrepen heb, den tegenwoordigen toestand, wat de boeteheffing betreft, wil handhaven.

Ook de heer Middendorp heeft hier het woord gevoerd en heeft gepleit voor een eenvormige boeteheffing van 3%. Ook dat zou voor mij te aanvaarden zijn; maar mocht dat niet mogelijk zijn en dit door de Regeering niet worden overgenomen, dan zou ik in elk geval willen voorstellen het verschil in percentage voor schulden beneden f 500 en die van f 500 en hooger op te heffen.

De Regeering heeft dit verschil op drie verschillende gronden verdedigd. In de eerste plaats, omdat de groote debiteuren meestal koopen op handelsgoederen venduties of perceelen van groote waarde koopen, doch, Mijnheer de Voorzitter, ook koopers voor bedragen beneden de f 500 kunnen meedoen aan het koopen op handelsgoederenvenduties. Ik denk hierbij aan de binnenlanden, waar meermalen personen op venduties voor bedragen van f 100 of f 200 koopen aan meubilair, wat zij in de desa's weer aan vrienden en kennissen verkoopen, wat toch ook als handel is te beschouwen.

In de tweede plaats heeft de Regeering gezegd, dat aan de groote debiteuren niet een te zware last mag worden opgelegd, dus dat in elk geval het bedrag der boete niet te hoog mag worden. Mijnheer de Voorzitter! Dit begrijp ik niet goed. Ik zou juist zeggen, dat het voor iemand die f 100 bezit zwaarder is daarvan f 5 boete te betalen, dan voor iemand die f 1000 bezit, om daarvan f 50 uit te geven. Met het verschil in boeteheffing alleen op grond hiervan kan ik dus niet geheel accoord gaan.

In de derde plaats heeft de Regeering gezegd, dat de achterstalligheid van de groote debiteuren dikwijls het gevolg is van een ongewild verzuim, maar, Mijnheer de Voorzitter, hetzelfde kan worden gezegd van den kleinen debiteur. Het kan toch best voorkomen, dat iemand op een gegeven oogenblik niet over een bedrag kan beschikken, dat hij nergens kan leenen en daarom verplicht is de betaling van zijn venduschuld uit te stellen.

De Regeeringsgemachtigde zal misschien straks wel verschillende gronden aanvoeren om het verschil in boeteheffing toch te verdedigen, doch mocht het percentage van 3% te heffen over alle venduschulden, niet aanvaardbaar worden geacht, dan zou ik willen voorstellen, op grond van hetgeen ik naar voren heb gebracht, om ook over de venduschulden van f 500 en daarboven een boete van 5% te heffen.

De heer Roep: Mijnheer de Voorzitter! Ik verklaar gaarne, dat ik accoord ga met de redevoeringen van de heeren Bruineman en Dwidjosewojo, voorzoover deze

(ROEP.)

de strekking hebben gehad om het bestaande boetestelsel — oplopend van 2—10% — te handhaven.

Verder wil ik eenige aandacht besteden aan de opmerkingen van ons geacht medelid, den heer Middendorp. De heer Middendorp heeft gezegd, dat de bestuursambtenaren niet moeten administreeeren, maar controleeren. Nu slaat de conclusie van den heer Middendorp echter op de gewestelijk secretarissen, die op verschillende plaatsen optreden als vendumeesters tweede klasse. Ik zou daarom den heer Middendorp willen vragen, of hij het niet met mij eens is, dat de functie van gewestelijk secretaris toch niet die van een actief controleerende bestuursgeste is, doch juist die van een administrateur is. Afgescheiden hiervan echter, lijkt het mij toe, dat het probleem, de situatie, die de heer Middendorp heeft aangehaald, toch nog wel meerdere zijden heeft.

Mijnheer de Voorzitter! Er zijn in de buitengewesten — de heer Middendorp weet dat beter dan ik — behalve de gewestelijk secretarissen-vendumeesters 2de klasse, ook en in veel grooter getale, gedelegeerden van die vendumeesters 2e klasse, — tevens gewestelijk secretarissen. Die gedelegeerden van de vendumeesters 2e klasse zijn op heel veel plaatsen van de buitengewesten de onderafdeelingshoofden, controleurs, gezaghebbers of onder welke benaming zij daar ook mogen voorkomen. Die personen nu zijn inderdaad, wat de heer Middendorp noemde, controleerende en besturende bestuursambtenaren en zij treden in de practijk als gedelegeerd vendumeester volkomen in de rechten en plichten van de vendumeesters. Al erken ik natuurlijk, dat dat geen ideale toestand is, wij moeten hierbij niet uit het oog verliezen, dat in de buitengewesten zoo heel dikwijls de dingen genomen moeten worden, zooals ze daar nu eenmaal zijn en in heel veel onderafdeelingen is het onderafdeelingshoofd de eenige, die eigenlijk als gedelegeerd vendumeester kan optreden, omdat andere ambtenaren van een zeker gezag op veel plaatsen eenvoudig weg ontbreken.

Indien de heer Middendorp dat een misstand wil noemen, dan lijkt mij dat eenigszins te sterk uitgedrukt. Het lijkt mij toe, dat men in zulke gevallen moet roeien met de riemen, die men heeft en dat het beter is in vele onderafdeelingen althans een gedelegeerd vendumeester te hebben dan in het geheel geen vendumeester.

Nu zal de heer Middendorp wellicht antwoorden: „Ja, daar is nu eenmaal niets aan te veranderen, dat moet blijven zooals het nu eenmaal is. Mijn bezwaar gaat hiertegen, dat de gewestelijk-secretaris optreedt als vendumeester tweede klasse”. Ik erken ongetwijfeld, dat aan die situatie wat ontbreekt, maar het lijkt mij toch niet zoo heel eenvoudig om daar opeens een eind aan te maken, juist in verband met de omstandigheid, dat de gedelegeerd vendumeester op de buitenposten is de onderafdeelingshoofd, zooals ik dat zoo juist heb geschetst.

Wat zou toch het gevolg zijn, wanneer men aan den gewestelijken secretaris het vendumeesterschap 2e klasse zou ontnemen? Dan zal menig controleur, gezaghebber, onderafdeelingshoofd er hoogstwaarschijnlijk vriendelijk voor bedanken om als gedelegeerd vendumeester op te treden. Juist

Nadere wijziging van het Vendureglement.

(ROEP.)

uit het feit, dat de gewestelijk secretaris, vendumeester 2e klasse is, die uiteraard in een zekere verhouding staat tot het onderafdeelingshoofd, volgt dikwijls de bereidwilligheid en de bereidverklaring van den controleur om het baantje van gedelegeerd vendumeester op zich te nemen. Het zou anders zijn, wanneer men op een gewestelijke hoofdplaats niet den gewestelijken secretaris, maar bv. een commies tot vendumeester benoemde, want tusschen den vendumeester 2e klasse en den gedelegeerde bestaat een verhouding van subordinatie. De heer Middendorp zal dat evengoed weten als ik. De gedelegeerd vendumeester verkeert meermalen in de onplezierige omstandigheid, dat hij op- en aanmerkingen en standjes heeft te ontvangen van den vendumeester.

De heer Van Helsdingen: Dat kan toch een geheel zelfstandige positie worden, met een betaling van f 1200.—?

De heer Roep: Ik wil den heer Van Helsdingen wel verzekeren, dat aan dergelijke inkomsten van f 1200.— uit het vendumeesterschap 2e klasse voortvloeiende, een uitzondering is. In het algemeen zullen er heel wat gewestelijk-secretarissen-vendumeesters tweede klasse zijn, voor wie de inkomsten ver beneden dat bedrag liggen.

Zooals ik reeds zeide, moeten wij het nadeel van het feit, dat een onderafdeelingshoofd, wanneer de commies-vendumeester op de hoofdplaats zou optreden, daardoor verder niet meer gedelegeerd vendumeester zou willen zijn, niet onderschatten. Vele jaren geleden ben ik zelf gedelegeerd vendumeester geweest en uit dien tijd is mij bekend dat, wanneer de controleur niet zou willen optreden als gedelegeerd vendumeester en er ergens in de onderafdeeling een vendutie zou moeten plaats hebben, de eenige beschikbare vendumeester van de hoofdplaats zou moeten komen. De ligging van mijn vroegers standplaats — in een eilandendressort — in aanmerking genomen, zou dat medebrengen, dat de vendumeester minstens één maand op de betrekkelijke eilanden-groep zou moeten verblijven, omdat er slechts eenmaal 's maands verbinding met de hoofdplaats mogelijk was; de vendumeester zou daar al dien tijd zitten opgesloten. Ik geef dit geval ter illustratie.

Ik wil hiermede maar zeggen, dat wij de opmerkingen van den heer Middendorp wel degelijk tot in haar verdere consequenties moeten bezien, alvorens wij, naar het mij voorkomt, stappen kunnen doen in de door hem aangegeven richting.

Verder zou ik nog gaarne enkele andere opmerkingen willen maken. Ik zou de aandacht willen vestigen op de wenschelijkheid — de noodzakelijkheid zelfs wellicht — om in het venduwezen nog eenige andere verbeteringen aan te brengen dan die, welke thans in deze ontwerp-ordonnantie worden voorgesteld. Met het voor ons liggende voorstel worden alleen de belangen van het Gouvernement gediend, maar als ik mij niet vergis, bepleitte ons geacht medelid, de heer Kiès, reeds in 1928, dat het eveneens dringend noodig is, de belangen van verkoopers en koopers eens onder de loupe te nemen. De Regeerings-Handelingen. Zittingsjaar 1929—1930.

(ROEP, DIRECTEUR VAN FINANCIËN.)

gemachtigde is daar destijds niet op ingegaan, maar sedertdien zijn er enkele onregelmatigheden voorgekomen. In een daarover handelende correspondentie uit Batavia in het A.I.D. de „Preangerbode” lees ik onder meer:

„Er is in den laatsten tijd over venduties druk geklaagd. De venduhouders, het publiek, zoowel als de personen, die de vendutie opdragen, lijden schade door allerhande misbruiken .....

En verder:

„Nu de Justitie ingrijpt en Mr. Gaaymans een nauwkeurig onderzoek naar allerlei misbruiken instelt, zal ook de superintendent van het venduwezen veel van dit onderzoek kunnen leeren .....

Indertijd heeft de geachte Regeeringsgemachtigde reeds toegezegd, dat de aandacht van den inspecteur van het venduwezen zou worden gevestigd op hetgeen de heer Kiès toen te berde heeft gebracht; ik moge dat verzoek hier thans herhalen.

De heer Van den Bussche, Directeur van Financiën: Dat is niet noodig!

De heer Roep: Mijnheer de Voorzitter! Ik zal zoo aanstonds met belangstelling het bredere antwoord van den Regeeringsgemachtigde op deze woorden aanhooren.

Ik zou dit verzoek dus wel gaarne willen herhalen en aan de Regeering de vraag willen stellen of Zij het niet gewenscht acht, middelen te beramen om het publiek, verkoopers, zoowel als koopers, tegen misbruiken in bescherming te nemen.

Ik dank U, Mijnheer de Voorzitter.

De heer Van den Bussche, Directeur van Financiën: Mijnheer de Voorzitter! De ontwerp-ordonnantie, welke thans in behandeling is genomen, bevat twee betrekkelijk gescheiden elementen. In de eerste plaats dat, hetwelk erop gericht is om te breken met een stelsel, waarbij een belangrijk gedeelte der vendumeesters, met name de vendumeesters tweede klasse, belang hebben bij het bedrag, dat aan boete wordt ontvangen. Het tweede element bevat een wijziging der bepalingen op het gebied van boete bij nalatigheid in de betaling van venduschulden.

Het tweede gedeelte van het voorstel, waaraan door mij in ieder opzicht de meeste waarde wordt gehecht, n.l. het voorstel, om de vendumeesters geen belang meer te doen hebben bij de boeten, heeft, als wij den heer Kerkkamp, die terzake een restrictie maakte, even uitzonderden, vrij algemeen instemming gevonden.

De wijziging van de boeteregeling als zoodanig, in de volgorde van de ordonnantie het eerste gedeelte van het voorstel, is van verschillende zijden aan critiek onderworpen. Alvorens nu in het bijzonder dit punt, de boeteregeling als zoodanig, te bespreken, mag ik wel ingaan op enkele onderwerpen van meer algemeen aard, die door de heeren Middendorp en Roep naar voren zijn gebracht.

Ik moge daarbij op den voorgrond stellen, dat de heer Middendorp den zeer belangrijken omvang van de be-

Nadere wijziging van het Vendureglement.

(DIRECTEUR VAN FIANCIËN.)

moeienis van den bestuursambtenaar met het venduwezen, speciaal in de buitengewesten, hoogst ongewenscht acht, terwijl daartegenover de heer Roep zijn opvatting heeft gesteld, en heeft betoogd, hoezeer het noodig is dat deze bemoeiingen bestaan, en hoe moeilijk het is daarin wijziging te brengen.

Deze kwestie is reeds eerder in den Volksraad te berde gebracht, en ook toen heb ik gezegd, dat de Regeering aan die aangelegenheid gaarne Haar aandacht zal schenken. Maar ik heb toen reeds doen uitkomen, dat dit wel een zeer moeilijke kwestie is, en dat de desiderata van den heer Middendorp zeer moeilijk te vereenigen zijn met de praktische wenken en mogelijkheden door den heer Roep aangegeven.

Inmiddels is dit vraagstuk in onderzoek genomen zooals bij de toenmalige behandeling reeds door mij is toegezegd, en de inspecteur van het venduwezen, die, naar ik schat ongeveer twee jaar zijn taak vervult, schonk bij iedere inspectiereis in de buitengewesten ook aandacht aan dit vraagstuk en trachtte tot een meer bevredigende oplossing te komen dan de huidige regeling veelal biedt.

Of een algeheele wijziging mogelijk zal zijn, kan ik nog niet beoordeelen, maar ik geloof goed te doen met voorloopig incidenteele veranderingen aan te brengen, waardoor het bestuur in de gevallen, waarin het te veel aandacht aan het venduwezen schenkt, wordt ontlast, en tevens het vraagstuk in zijn geheel voortdurend in het oog te houden en de noodige ervaring te verzamelen, om tenslotte te komen tot een meer bevredigende algemeene regeling dan die op het oogenblik geldt. Het is niet een kwestie, die gemakkelijk in korten tijd door het ontwerpen van regelingen of bepalingen kan worden opgelost, maar een zaak welke zeer gezette aandacht eischt, hetgeen wel zeer duidelijk wordt gedemonstreerd door de controversen, welke hier aan het licht gekomen is tusschen de beide heeren, die thans incidenteel over dit onderwerp het woord hebben gevoerd.

Een tweede onderwerp van algemeen belang, dat de heer Roep naar voren heeft gebracht is, dat er den laatsten tijd verschillende feiten zijn voorgekomen en gesignaleerd, waaruit de noodzakelijkheid blijkt om ook de belangen van koopers en verkoopers meer in bescherming te nemen dan op het oogenblik wordt gedaan. Deze kwestie is door den heer Kiës twee jaar geleden in den Volksraad naar voren gebracht. Ik heb toen zijn opmerkingen, en bij latere gelegenheden ook die van andere geachte leden, in ontvangst genomen, en toegezegd, dat deze opmerkingen ter kennis zouden worden gebracht, natuurlijk met opdracht tot nader onderzoek, aan den inspecteur van het Venduwezen. Toen de heer Roep daaraan zooeven herinnerde, kon ik dan ook terecht zeggen: Niet noodig! Want het eerste wat na het debat van de vorige maal tot dezen ambtenaar is gezegd, was: Schenk aan deze aangelegenheid volle aandacht.

Ik moge in dit verband op één ding wijzen, n.l. dat de aanleiding, waarom ik twee jaar geleden ertoe overging, eerst als tijdelijken, daarna als definitieven maatregel, een inspecteur voor het venduwezen aan te stellen, was het feit, dat het venduwezen er zoo uiterst onbevredigend voorstond. Wij hadden toen van de Rekenkamer een uiteen-

zetting gekregen van den bestaanden achterstand in de inning der vendugelden der verschillende kantoren en deze achterstand was inderdaad verontrustend. Wij hebben den toestand toen geanalyseerd en hebben getracht door een groot aantal dienstreizen van den inspecteur, de meest onbevredigende administratieve tekortkomingen uit den weg te ruimen. Wij hebben daarover heel wat onaangenaamheden gehad met vendumeesters en de aangelegenheid is thans in dit stadium, dat ik wel meen te mogen zeggen, dat het venduwezen als geheel een heel eind vooruit is gebracht, maar dat wij nog niet geheel aan het stadium van administratieve verbeteringen zijn ontkomen en daardoor nog niet tenvolle het stadium van reorganisatie hebben bereikt, waarover de opmerkingen zoowel van den heer Kiës twee jaar geleden, als thans van de heeren Roep en Middendorp, handelen.

Inmiddels is veel ervaring opgedaan. Onze correspondentie over moeilijkheden en fouten neemt in omvang toe en ik geloof wel te kunnen zeggen, dat wij over eenigen tijd met een meer omvangrijke wijziging zullen kunnen komen dan die op het oogenblik aan de orde is gesteld.

Wat mij op het oogenblik bij de indiening van deze ontwerp-ordonnantie voor oogen staat, is niets anders dan het wegnemen van eenige der ernstige fouten in het systeem, die nog bestaan en die telkens, wanneer de inspectie en de controle eens wat zouden verslappen, weer aanleiding zouden kunnen geven tot het opnieuw opkomen van misstanden, welke nu, zij het met niet geringe inspanning, althans voor een groot deel konden worden overwonnen.

Een derde punt van algemeene beteekenis is hier door den heer Dwidjosewojo naar voren gebracht en door den heer Kan ondersteund. Er is door deze geachte leden opgemerkt, dat het bevordelijk zou zijn aan den gang van zaken bij het venduwezen, indien bij contante betaling een zekere korting werd verleend. Over dit punt is reeds uitvoerig gesproken en in de Memorie van Antwoord op het voorliggend voorstel heeft de Regeering daartegenover geen afwijzend standpunt ingenomen. De beteekenis van een dergelijke wijziging wil mij echter niet zoo heel groot schijnen, aangezien de aantrekkelijkheid van het op vendutie koopen voor een zoo groot deel van de koopers gelegen is in het crediet, waarvoor gaarne iets extra's betaald wordt, zoodat, ook al zouden wij bij contante betaling met een lager venduprocent genoegen nemen, — waarvoor inderdaad veel te zeggen is — ik niet meen te mogen verwachten, dat daardoor het koopen tegen contante betaling zooveel gebruikelijker zou worden; er wordt nu eenmaal door het publiek in het algemeen niet zoo scherp gerekend.

En daar komt bij, dat van een algeheel prijsgeven van de venduprocenten nimmer sprake zou kunnen zijn, aangezien de 6%, welke nu als venduprocenten worden betaald, allermint alleen een vergoeding voor renteverlies ten aanzien van de credietverleening vormen, doch daarin ook is begrepen een vergoeding voor de bemoeiingen, die het Gouvernement ten opzichte van het venduwezen heeft; daarin ligt ook een zekere recognitie aan de Overheid voor den overgang van bezit,

Nadere wijziging van het Vendureglement.

(DIRECTEUR VAN FINANCIËN.)

welke bij een vendutie plaats vindt. Hoewel dus, om de gedachte te bepalen, een verlaging van 6 op 4% bij contante betaling misschien aannemelijk zou kunnen zijn, geloof ik toch niet, dat de stimulans daarvan op het contant koopen, zoo overweldigend zou zijn. Maar, hoe het zij, ook dit punt zal de Regeering bij het verdere onderzoek gaarne in overweging nemen en haar standpunt ten deze is reeds in de Memorie van Antwoord tot uiting gekomen.

Mijnheer de Voorzitter! Onder de opmerkingen van algemeen aard, mag ik ook die opmerkingen rangschikken, welke door het geachte lid, den heer Kerkkamp zijn gemaakt. In het Gedelegeerden-verslag was gesuggereerd om aan de vendumeesters 2de klasse ambtelijk personeel ter beschikking te stellen; dat is in de Memorie van Antwoord voorloopig niet aannemelijk genoemd. Niet zoozeer echter, omdat het departement van Financiën geen critiek zou kunnen velen; integendeel, een suggestie, in welke richting ook, wordt gaarne door dat departement overwogen en de verwijzing naar vroegere debatten, die de heer Kerkkamp noodig achtte, kwam mij in dit verband nu ook niet zoo bepaald noodig voor.

Maar waarom gaat het eigenlijk, Mijnheer de Voorzitter? Het vendumeesterschap in de vendu-ressorten 2e klasse is in zekeren zin aan de notarissen uitbesteed en deze moeten zien, dat zij dat zoo goedkoop mogelijk uitvoeren. De compensatie hiervoor vindt de notaris nu niet zoozeer in de geheven boeten, doch speciaal in zijn aandeel in de venduprocenten. Wanneer men nu den notaris-vendumeester een zekere hoeveelheid ambtelijk personeel opdringt, zou dat tengevolge hebben, dat van zijn aandeel in de vendu-procenten een gedeelte moest worden teruggenomen, aangezien het bedrag, dat de Regeering voor dit ambtelijk personeel betaalt, rechtstreeks in aftrek zou moeten komen van zijn aandeel in die vendu-procenten.

Daardoor zou de reorganisatie op een veel breder basis worden gesteld dan mij voor het oogenblik wenschelijk voorkomt. Het is immers wel duidelijk, dat wanneer men inderdaad den vendumeester tweede klasse op groote schaal of zoo algemeen mogelijk ambtelijk personeel ter beschikking zou willen stellen, het geheele stelsel, waarin de verhouding van den vendumeester tweede klasse tot het Land is neergelegd, wijziging zou moeten ondergaan. Ook is het zeer de vraag, of men dezelfde stringente bepalingen, die op het oogenblik op het gebied van de verrekening van schadeposten bestaan, zou mogen toepassen wanneer de vendumeester tweede klasse aangewezen was op de door het Land aangestelde ambtenaren. Maar hoe dit ook zij, *Mijnheer de Voorzitter*, in andere omstandigheden waar het niet over een notaris-vendumeester gaat, heeft het denkbeeld van den heer Kerkkamp stellig eenige aantrekkelijkheid en ik wil het dan ook gaarne, voorzover het niet reeds het geval is, insereeren in het geheel van de in overweging te nemen onderwerpen, die met betrekking tot het venduwezen bij de Regeering aanhangig zijn.

Ik geloof, dat er geen reden kan zijn, om in het verband, dat de heer Kerkkamp hier heeft gelegd tusschen de wijziging van art. 45 en de bestaande toestanden ten aanzien

der personeelsvoorziening van de vendumeesters tweede klasse, aanleiding te vinden om op het oogenblik de verdere behandeling van de ordonnantie op te schorten of de ordonnantie dezerzijds terug te nemen.

Ik meen thans over te kunnen gaan, Mijnheer de Voorzitter, tot de bespreking van de bezwaren, die van verschillende zijden zijn ingebracht tegen de voorgestelde wijziging van de boetebepaling, waarover in de eerste plaats het geachte lid de heer Bruineman, het woord heeft gevoerd. Ik mag wel op den voorgrond stellen, dat de heer Bruineman een niet geheel actueel beeld geeft van den toestand, die bij het venduwezen bestaat, wanneer het geachte lid zegt, dat practisch binnen acht maanden geen vervolging plaats heeft. Zoo is de toestand niet. Inderdaad is in art. 19 van de vendu-instructie de verplichting neergelegd om, zoo spoedig als een venduschuld niet op tijd is aangezuiverd, tot de noodige invorderingsmaatregelen over te gaan. In het algemeen wordt deze bepaling ook opgevolgd, doch niet met die gestrengheid, die men zou wenschen.

Nu zegt de heer Bruineman in een later deel van zijn betoog: Tracht dan wat beter de hand te houden aan de instructies, die gijzelf hebt gegeven. In principe is dat zeer aannemelijk en zeer juist, maar men moet hierbij niet vergeten, dat het personeel waar aan de instructies zijn gegeven, slechts in zwakke mate aan het departement, dat de leiding van het venduwezen moet voeren, is verbonden. De notarissen hebben, vooral waar de verhouding tusschen de venduwerkzaamheden en hun overig notariaat niet gunstig is, veel meer betrekkingen tot andere departementen dan tot het vendu-departement en daardoor is reeds de kracht waarmede instructies kunnen worden doorgezet, geringer. In nog sterker mate spreekt dat ten opzichte van de bestuursambtenaren, gewestelijke secretarissen, die in een geheel ander organisch verband zijn geplaatst en de instructies van de zijde van de vendu-inspectie uiteraard minder als directe opdrachten moeten gevoelen dan het geval is bij het personeel, dat men zuiver aan zijn departement verbonden weet. Naarmate de bemoeiing met het venduwezen geringer wordt, is uiteraard de binding met het departement, dat op dit gebied de leiding in handen moet hebben, ook zwakker. De instructie kan men natuurlijk telkens in herinnering brengen; men kan op de verplichting tot naleving ervan de aandacht vestigen, maar tekortkomingen op dit gebied zal men nooit met die scherpte kunnen vervolgen als het tekortschieten in het opvolgen van de instructie voor het eigen personeel, dat men volkomen in de hand heeft. Om het eens meer concreet te zeggen — wanneer een bijzonder goed bestuursambtenaar op dit gebied eens iets tekort schiet, is het niet denkbaar, dat deze tekortkoming zoo zwaar zou worden aangerekend, dat de wenschen terzake van het departement van Financiën ten volle en onmiddellijk tot hun recht zouden komen.

Maar hoe het zij, voor mij weegt het zwaarst, dat in die regelingen als geheel een inconsequentie zit en dat die inconsequentie automatisch moet leiden tot een minder scherp opvolgen van het voorschrift van directe invordering. Wanneer men in een stel bepalingen invoegt de mogelijk-

Nadere wijziging van het Vendureglement.

(DIRECTEUR VAN FIANCIËN.)

heid, om een boete in een termijn van 5 maanden te laten oploopen van 2% tot 10%, dan staat men, menschelijkerwijze gesproken, niet sterk wanneer men na drie maanden gaat invorderen. Het ligt voor de hand dat het, wanneer de bepaling bestaat, dat men na 5 maanden overschrijding 10% boete betaalt, tot niemand kan spreken, als men na 3 maanden tot de invordering overgaat. Het gebeurt wel en de instructie geeft het ook wel aan, maar men kan het niet zoo sterk doorvoeren als noodig is, juist niet omdat hier incongruentie in de verschillende bepalingen bestaat.

De tweede opmerking van den heer Bruineman, die ik gaarne eenigszins zou willen rechtzetten, is deze, dat alleen crediet zou worden verleend aan ambtenaren en dat particulieren geen crediet zouden kunnen krijgen. Dat is toch stellig niet juist. De beoordeeling of crediet kan worden verleend of niet is geheel overgelaten aan de vendumeesters en dat heeft tengevolge, dat in sommige gevallen de vendumeesters, vooral de vendumeesters eerste klasse, die zuiver als ambtenaar het vendu leiden, strenger zijn en zich graag tegen elk risico dekken. Maar ook daar wordt weer van de zijde van de inspectie, die hier langzamerhand een gedragslijn vindt getracht het beginsel, dat aan het vendureglement ten grondslag ligt — credietverleening aan degenen, die credietwaardig zijn — zooveel mogelijk tot zijn recht te doen komen.

Ik hoop een repliek terzake van den heer Bruineman te kunnen ondervangen, door direct hieraan toe te voegen, hoe het mij bekend is, dat juist de toepassing van de bepalingen op de credietverleening, die zoo uiterst subtiel is, niet over de geheele linie gelijkwaardig en op precies dezelfde wijze wordt toegepast. Het individuele element speelt daarin een zeer groote rol en die rol werd te grooter, naarmate het eigenbelang van den vendumeester bij het resultaat van het venduwezen als geheel grooter was. Maar dat alleen aan ambtenaren crediet zou worden verleend is stellig niet geheel juist.

De heer Bruineman heeft ernstig bezwaar tegen het plotseling opleggen van een zoo hooge boete als 5% inderdaad is, en hij wijst er op dat, waar als bedrag van den achterstand ongeveer f 300 000 is genoemd, waarvan f 200 000 niet terecht zal komen, dit laatste toch niet zoo schrikbarend is.

Mijnheer de Voorzitter! Ik moet hier het geachte lid in drieerlei opzicht corrigeren. In de eerste plaats in dit opzicht dat het bedrag van den achterstand absoluut niet aangeeft het totale verlies, dat het land op venduties heeft geleden, omdat dit alleen het bedrag is, dat op het oogenblik nog in de boeken loopt; alle vroegere reeds afgeschreven oninbare posten vallen daarbuiten. In de tweede plaats is dit beeld van den achterstand betrekkelijk geflatteerd, omdat geen rekening wordt gehouden met de zeer belangrijke bedragen aan achterstand, die verrekend zijn met de vendusalarissen. Daar is weliswaar het gouvernement geen schadelijgende partij, maar toch komt daar het tweede euvel even sterk naar voren, in de Memorie van Antwoord eenigszins onderstreept, dat de schulden van den een door den ander worden betaald. In de

derde plaats moet ik er op wijzen dat naast dezen achterstand nog zeer belangrijke verliezen zijn geleden door onwettige handelingen, door fraudes. Het bedrag daarvan is, ook omdat de fraudes over een groot aantal jaren loopen, niet nauwkeurig vast te stellen, maar ik geloof dat raadpleging van de dagbladen al wel de aandacht zal hebben doen vallen op een niet lang geleden plaats gehad hebbende fraude, waarmede eenige tonnen gemoeid waren.

Dit ter verklaring van het feit, dat het door de Regeering van buitengewoon groot belang wordt geacht, dat op het gebied van credietverleening strenger regels worden gesteld en dat ook de invordering strenger zal verlopen, dan tot nu toe het geval is geweest.

Ik kan daarbij terugvallen op hetgeen de heer Middendorp in het begin van zijn rede zeide, waar het geachte lid erop wees, dat het voor hem in de voorliggende voorstellen een zeer aantrekkelijk element was, dat de vendu-administratie vlotter zal verlopen. Ik acht dit element niet van uitsluitend, maar toch wel van zeer groot gewicht. De lange duur, waarover op het oogenblik de vendu-administratie wordt uitgestrekt, heeft zeer groote bezwaren, omdat daardoor een behoorlijke controle in zoo hooge mate wordt belemmerd, maar vooral, omdat in de 8 maanden, die in zekeren zin openstaan om vendu-rekeningen aan te zuiveren, zoowel onder het personeel van het venduwezen als onder de koopers talrijke mutaties plaats vinden, waardoor de administratie in hooge mate onoverzichtelijk wordt en het gevaar voor verliezen zeer wordt vergroot. Maar vooral levert de lange duur van afwikkeling bezwaar op bij het bepalen van de verantwoordelijkheid der verschillende vendumeesters; daardoor is datgene, wat van den een op den ander wordt overgedragen, een steeds grooter complex van vorderingen, die in een verschillend stadium van invordering zijn en geeft het groote bezwaren om vast te stellen, wie ten slotte voor een resteerend tekort zal moeten opkomen.

Ten aanzien van het denkbeeld om in eens een boete van 5% te heffen heeft de heer Dwidjosewojo nog opgemerkt, dat daardoor geen verbetering zal intreden, omdat daarna degene, die eenmaal in vertraging is, geen enkele aansporing meer zal ondervinden om nu snel zijn tekort aan te vullen. Ik geloof, dat de heer Dwidjosewojo hier niet geheel juist ziet en meen te mogen verwijzen naar hetgeen terzake in de Memorie van Antwoord is opgemerkt, nl. dit, dat wanneer eenmaal achterstand bestaat en een boete van 5% opgelegd is, geen aanleiding meer bestaat, om met de verdere afwikkeling nog te wachten, maar dat onmiddellijk tot dwanginvordering zal moeten worden overgegaan. Voor ambtenaren zal die dwanginvordering veelal het karakter krijgen van inhouding op het salaris; voor particulieren moet zij inderdaad het karakter hebben van dwanginvordering, waartoe ook op het oogenblik zeer herhaaldelijk moet worden overgegaan. Dat dus door een hoogere boete in eens te stellen de betaling nog langzamer zal geschieden, indien iemand eenmaal in boete vervallen is, moet ik bepaald betwijfelen.

De heer Dwidjosewojo geeft tenslotte in overweging, zoo spoedig mogelijk te komen tot een verlaging van de venduprocenten voor controle-betaling — dat heb ik al te voren

Nadere wijziging van het Vendureglement.

(DIRECTEUR VAN FINANCIËN.)

besproken — en voorts om artikel 1 van de voorliggende ontwerp-ordonnantie, waarin een wijziging van artikel 23 van het Vendu-reglement is opgenomen, terug te nemen. Deze laatste suggestie kan de Regeering voor het oogenblik zeer moeilijk aanvaarden.

De heer Kan heeft de suggestie van den heer Dwidjosewojo ondersteund en in zooverre een antwoord gevonden in hetgeen ik reeds eerder heb opgemerkt.

De heer Soekawati stelde nog een afzonderlijke vraag, nl. of het niet beter is het perceptieloon, dat in de plaats zal treden van de thans door de vendumeesters 2e klasse ontvangen boeten, in stede van bij Gouvernementsbesluit bij ordonnantie te regelen. Ik geloof, dat het motief, dat de heer Soekawati daarvoor naar voren heeft gebracht, niet zeer deugdelijk is, want het wil mij voorkomen, dat de belangen van de vendumeesters ook in handen van de Regeering volkomen veilig zullen zijn. Maar wat voor mij meer geldt is, dat een vaststelling bij ordonnantie niet in overeenstemming zou zijn met het karakter van datgene, waarom het hier gaat, het teekenen van een redelijke vergoeding voor een bepaalden arbeid. Vooral zou hieraan ook een practisch bezwaar verbonden zijn, dat ook wel in de Memorie van Toelichting kan worden gelezen, nl. dat nog niet heelemaal vaststaat, welke bedragen zullen moeten worden toegekend. Wij hebben voorloopig bepaald een percentage van $\frac{1}{2}\%$, wat eenigszins aan den hoogen kant is gerekend naar hetgeen gemiddeld aan boete wordt ontvangen bij goed beheerde vendu-administraties, maar het is allerminst uitgesloten, dat wij ons genoodzaakt zullen zien later in deze meer te differentieeren en dat terwijl bij groote gecentraliseerde vendu-administraties vermoedelijk $\frac{1}{2}\%$ perceptie-loon een goede tegemoetkoming is, in extensieve, meer gedecentraliseerd beheerde administraties, een ander percentage zal moeten worden toegekend. Ik geloof dan ook, dat de belangen der vendumeesters tweede klasse het best gediend zijn wanneer hier de mogelijkheid tot differentiatie, tot snel aanpassen aan de zich wijzigende toestanden en ook tot nader onderzoek — en dit is een van de redenen, waarom de ordonnantie pas 1 Juli 1930 in werking zal treden — blijft open staan. Een regeling bij ordonnantie zou voor deze materie strenger en meer bindend zijn dan een bij Gouvernementsbesluit.

Ten slotte heeft de heer Middendorp een wijziging aangegeven, waarmede het geachte lid zich wel zou kunnen vereenigen, nl. om een boete te heffen niet van 5%, maar van 3%. Het lijkt mij beter het Regeeringsvoorstel, zooals het hier voor ons ligt, te handhaven omdat toch wel zeer vast moet staan, dat de boete een strafsanctie moet zijn. Wanneer wij ons op zulke zeer lage percentages vastleggen, bestaat het groote gevaar, dat datgene, dat bereikt moet worden, nl. een regelmatige en snelle aanzuivering der vendu-schulden, niet wordt bereikt.

De heer Koesoemo Oetoyo heeft zich in de eerste plaats aangesloten bij het betoog om art. 23 in zijn nieuwe redactie niet aan te nemen, maar hij heeft bovendien bezwaar gemaakt tegen het verschil, dat in het voorliggende voorstel is aangegeven tusschen de groote en de kleine vendu-rekeningen. De Regeering heeft voorgesteld om bij de Handelingen. Zittingsjaar 1929—1930.

kleine vendu-rekeningen in het algemeen 5% boete te heffen en bij de groote 3%. In het cijfermateriaal, dat in de Memorie van Antwoord overgelegd is, is getracht aan te duiden, dat er inderdaad een scherpe scheiding kan worden gemaakt tusschen de groote massa van kleine rekeningen en het zeer geringe aantal hooge rekeningen, zoodat de overgang van de eene in de andere groep eigenlijk niet tot moeilijkheden aanleiding kan geven.

De reden waarom voor groote schulden een boete van 3% werd aangenomen is, dat de straf op een overtreding een zeker verband moet houden met den ernst van het verzuim. De Regeering heeft dan ook niet gezegd, dat bij groote vendu-rekeningen in het algemeen veel meer aanleiding zal bestaan om aan te nemen, dat een onwillig verzuim aanwezig is geweest, maar Zij heeft alleen gezegd, dat in geval van een onwillig verzuim bij groote rekeningen de boete als zoodanig in absoluten zin te hoog kan worden. Wij hebben in de wetgeving herhaaldelijk evenredige boetes, die op een bepaald moment stop moeten worden gezet. Men kan wel zeggen, dat de evenredige boete juist is, maar tenslotte kan die zoo hoog worden, dat door de grootte van het bedrag, dat verschuldigd wordt, een onredelijkheid ontstaat.

Dit is de reden waarom de Regeering gemeend heeft de voorgestelde oplossing te moeten aanbevelen, maar het verschil tusschen groote en kleine vendurekeningen is geen punt wat Zij van zoo overwegend belang acht, dat Zij niet geneigd zou zijn om dit onderscheid, dat tot mijn persoonlijk gevoel spreekt, te laten vallen. Maar waar Zij wel zeer sterk aan moet vasthouden is aan de boete ineens. Wanneer deze te hoog wordt geacht, als directe straf op een toevallig te laat betalen — en hier kom ik op hetgeen zoowel door den heer Middendorp als door den heer Bruineman is naar voren gebracht — zou Zij er eerder toe te bewegen zijn om gedurende de eerste maand de boete van 2% te handhaven, maar dan de boete van 5%, die als sanctie moet worden gevoeld, 30 dagen, na den normalen vervalddag, te doen verschuldigd zijn. De Regeering wil op het oogenblik deze wijziging nog niet aanbrenge, maar ik zou, sprekende in eersten termijn, het geachte College wel in overweging willen geven tot overeenstemming te komen op basis van de boete van 2% gedurende de eerste maand — dat is dus handhaving van den bestaanden toestand —, met daarna onvoorwaardelijk de algemeene boete van 5%, waardoor een einde zal worden gemaakt aan het slepend houden der vendu-rekeningen.

De heer Bruineman: Kan erop worden gerekend, dat gedurende de eerste maand geen vervolgingen zullen plaats hebben?

De heer Van den Busche, directeur van Financiën: Dat kan niet, maar ik heb al in uitzicht gesteld, dat geen dwang-invorderingen zullen plaats hebben zonder dat de betrokkene is aangeschreven. Ik geloof, dat wij hiermede al een heel eind verder komen. Ik zou een en ander niet verder willen verzwakken, omdat er inderdaad gevallen zijn, waarbij onvoorwaardelijk een vervolging direct

Nadere wijziging van het Vendureglement.

(DIR. VAN FIN., VOORZITTER, BRUINEMAN.)

moet kunnen worden ingesteld. Wanneer wij echter dezen overgang vinden voor de gewone verzuimen — want het schijnt een Indisch gebruik te zijn, dat men wel eerst vergeet te betalen en een anderen dag gaarne betaalt — dan kan men de boete van 2% handhaven gedurende de eerste maand en daarna overgaan tot een boete van 5% en dan ziet de Regeering ook geen bezwaar tegen het laten vervallen der differentieering van 3% en 5% voor de groote en kleine vendu-rekeningen.

Mijnheer de Voorzitter! Ik meen hiermede de verschillende sprekers te hebben beantwoord.

De Voorzitter: Ingediend is een amendement, voorgesteld door de heeren Dwidjosewojo, Roep, Ali Moesa en Bruineman, (Ond. 80 — st. 7) luidende als volgt:

„Ondergeteekenden hebben de eer voor te stellen in de ontwerp-ordonnantie tot nadere wijziging van het Reglement op de openbare verkooping in Nederlandsch-Indië (Staatsblad 1908 No. 189) zooals dit sedert is aangevuld en gewijzigd te doen vervallen:

- a. de woorden in de considerans daarvan: „de in art. 23 van het Reglement op de openbare verkooping in Nederlandsch-Indië vervatte regeling van de boeten bij verzuim in de betaling, willende vervangen door een boete in eens en voorts”; en
- b. de in art. 1, sub A voorgestelde wijziging van art. 23 van bedoeld Reglement”.

Mijne Heeren. Ik wijs erop, dat hetzelfde als wat dit amendement beoogt bereikt kan worden door, wanneer ik verder artikelsgewijze de zaak aan de orde stel, het betreffende artikel af te stemmen.

Voordat na de pauze aan de behandeling in tweeden termijn zal worden begonnen, wil ik erop wijzen, dat op het oogenblik aan de orde zijn: de boeteregeling, neergelegd in art. 23 en de betalingsregeling van de vendumeesters 2e klasse, behandeld in art. 45. Ik heb daarbij toegelaten en als niet buiten de orde beschouwd, de algemeene beschouwingen, die gewijd zijn aan de vendubepalingen in het algemeen, omdat het tenslotte gewenscht is deze algemeene beschouwingen den achtergrond kunnen vormen voor de beschouwingen over de artikelen 23 en 45. Ik zou den heeren echter willen verzoeken dit voor den tweeden termijn ook als zoodanig te beschouwen en de aandacht dus te concentreren op de artikelen 23 en 45.

De vergadering wordt te 10.54 uur v.m. geschorst en te 11.10 uur v.m. hervat.

De heer Bruineman: Mijnheer de Voorzitter! Na de uitvoerige uiteenzettingen van den geachten Regeerings-gemachtigde blijft er voor mij betrekkelijk weinig te zeggen meer over. Ik wil echter speciaal ingaan op hetgeen de Regeerings-gemachtigde heeft gezegd omtrent de lastige invordering van alle achterstallige venduschulden. Ik meen, dat hij zich daarbij door het niet-aangevochte tweede punt der ontwerp-ordonnantie een sterk wapen in handen heeft gegeven. Door het belang, dat de vendumeesters tweede klasse op het oogenblik bij de boete hebben,

(BRUINEMAN, VOORZITTER, DIR. VAN FIN.)

is er hun tot dusver alles aan gelegen, niet te streng in te vorderen. Volgens de nieuwe regeling krijgen de vendumeesters tweede klasse een bepaald percentage van het totale bedrag der venduschulden, en niet de boete in handen. Ik neem aan, dat dit de grootste stok achter de deur zal zijn om te voorkomen, dat zich bij het venduwezen een meer dan normale achterstand ontwikkelt.

Een ander punt betreft de kwestie van het heffen van vijf maal 2% boete, dus de boete van 2% per maand, oplopend gedurende 5 maanden, waartegenover volgens het thans voorgestelde systeem een boete ineens zou worden geheven van 5%. De geachte Regeerings-gemachtigde heeft toegezegd, wel in overweging te willen nemen, om in plaats van de voorgestelde te betalen boete van 5% ineens, te stellen eerst een boete van 2%, waarna bij voortgezette niet-betaling een boete van 5% zou moeten volgen en zulks niet alleen voor venduschulden beneden f 500.—, maar ook voor daarboven.

Mijnheer de Voorzitter! Ik ben een der onderteekenaars van een amendement, waarin wordt aangedrongen op handhaving van den ouden toestand. Voor zoover het mij persoonlijk betreft — ook de andere onderteekenaars zullen er, meen ik, zoo over denken, doch die spreken dan wel voor zichzelf — zou ik bereid zijn, mijn handteekening van het amendement terug te trekken, wanneer de geachte Regeerings-gemachtigde mij de positieve verzekering zou kunnen geven, dat hetgeen hij zeide in overweging te willen nemen, als wijziging in de voorgestelde ordonnantie zal worden aangebracht, dus dat de boete ineens zal worden vervangen door een boete van 2% na verloop van 3 maanden, waarna een waarschuwing volgt, met practisch gesproken de zekerheid, dat niet tot dwanginvordering zal worden overgegaan en waarop dan bij niet-betaling een boete van 5% zal volgen met de volkomen competentie van den betrokken ambtenaar, om wél tot dwanginvordering over te gaan. Indien de geachte Regeerings-gemachtigde in de ordonnantie deze wijziging wil aanbrengen, zijn mijn bezwaren tegen de ordonnantie, zooals deze op het oogenblik luidt, vervallen en zal ik mijn handteekening van het amendement terugtrekken.

De Voorzitter: Aangezien dat misschien den duur van het debat kan bekorten geef ik thans, in afwijking van de sprekerslijst, het woord aan den Regeerings-gemachtigde ten einde een verklaring af te leggen naar aanleiding van hetgeen de heer Bruineman heeft gezegd.

De heer Van den Bussche, directeur van Financiën: Mijnheer de Voorzitter! In antwoord op hetgeen de heer Bruineman zooveen naar voren heeft gebracht wil ik gaarne verklaren, dat ik, wanneer U mij daartoe in de gelegenheid wilt stellen, de tegenwoordige redactie van artikel 23 der Vendu-instructie zou willen vervangen door een nieuwe redactie, waarin wordt neergelegd, dat over de eerste maand na afloop van de toegestane drie maanden, 2% boete zal worden geheven; wanneer dan na 30 dagen na den laatsten vervaldag nog niet is betaald, zal een boete

Nadere wijziging van het Vendureglement.

(DIR. VAN FIN., VOORZITTER, DWIDJOSEWOJO, MIDDENDORP.)

van 5% worden geheven van alle vendu-rekeningen, waarbij dan dus het onderscheid tusschen de kleinere en grotere rekeningen zal worden prijs gegeven; deze regeling zal dus gelden over de geheele linie.

Ik heb reeds opgemerkt, dit in antwoord op hetgeen door den heer Bruineman is gezegd over de dwangvoorschriften, — en dit is ook duidelijk in de Memorie van antwoord naar voren gebracht — dat alvorens tot dwangmaatregelen wordt overgegaan, de achterstalligen middels een schriftelijke herinnering tot betaling zullen worden gemaand.

Mijnheer de Voorzitter! Ik meen hiermede ook den heer Bruineman voldoende te hebben beantwoord. Ik dank U.

De Voorzitter: Ik meen te mogen aannemen, dat de Regeeringsgemachtigde eenigen tijd noodig zal hebben voor de formuleering van de nieuwe redactie van dit artikel.

De heer Van den Busche, directeur van Financiën: Inderdaad, Mijnheer de Voorzitter, omdat door de wijziging van artikel 23 eerste lid in den door mij aangegeven geest, ook het derde lid wijziging zal moeten ondergaan. In ieder geval zou ik de redactie in haar geheel gaarne nog willen toetsen aan de redactie van de andere artikelen.

De Voorzitter: Mijne Heeren! Ik stel voor, dat wij thans voortgaan met de behandeling in tweeden termijn van dit onderwerp. Na afloop daarvan zal dan eventueel de verdere behandeling van dit onderwerp kunnen worden verdaagd tot de volgende week, zoodat de geachte Regeeringsgemachtigde de gelegenheid krijgt met de nieuwe redactie ter vergadering te komen, waarover wij dan zullen kunnen beslissen.

De heer Dwidjosewojo: Mijnheer de Voorzitter! Ik ben den geachten Regeeringsgemachtigde erkentelijk voor zijn bereidwilligheid om mijn tweede voorstel aangaande de vendusalaris-regeling voor contante betaling in overweging te nemen. Omtrent mijn eerste voorstel, aangaande de wijziging van artikel 23, heb ik met drie andere heeren een amendement ingediend, maar zoodra de wijziging in de ordonnantie heeft plaats gehad, in den door den geachten Regeeringsgemachtigde aangegeven zin, n.l., dat de boete wordt veranderd in 2% over de eerste maand waarin de schuld achterstallig is geworden en daarna 5% over de geheele linie, zijn wij bereid het door ons ingediende amendement in te trekken.

De heer Middendorp: Mijnheer de Voorzitter! Ik sluit mij in de eerste plaats aan, bij wat de heeren Kan, Dwidjosewojo en Koesoemo Oetoyo gezegd hebben over vermindering van het vendusalaris ad 6%. In de Memorie van antwoord staat, dat aan deze kwestie alle aandacht wordt

(MIDDENDORP.)

geschonken. Ik hoop met hen, dat die aandacht het gewenschte resultaat zal hebben.

De heer Kan heeft er op gewezen, dat als de kleine man te laat in het bezit van de vendurekeningen komt, de administratie dan maar moet zorgen, dat dit in den vervolge niet meer gebeurt. Ik heb er in het begin van mijn rede in eersten termijn reeds op gewezen, dat dit in de binnenlanden niet mogelijk is, en niet alleen in de binnenlanden van de groote eilanden, Sumatra, Celebes en Borneo, maar ook in de binnenlanden van de residenties die uit kleinere eilandenrijken bestaan, is het vaak door de slechte communicatie met de hoofdplaats onmogelijk. Mij zijn gevallen bekend, dat in de residentie Timor, op Soemba, de vendurekening pas bij den koper arriveerde, nadat er reeds drie maanden waren verstreken, zoodat de menschen toen reeds boeteschuldig waren. Er is toen wel de hand mee gelicht, doch dit is toch niet de gewenschte toestand. Maar ook al komt de koper een paar dagen voordat de fatale termijn van drie maanden verstreken is, in het bezit van de vendurekeningen, dan heeft hij niet dadelijk tijd of gelegenheid zijn geld te verzamelen, en ook niet om direct een of twee dagen of langer, vrij te maken om zich naar de onderafdeelingshoofdplaats te begeben, teneinde zijn venduschuld te voldoen. Het is dus vaak niet te voorkomen, dat in de Buitengewesten de koper laat of te laat in het bezit komt van de vendurekening. Met een betere administratie is dat ook niet altijd te verhelpen.

Verder heeft de heer Kan er ons opmerkzaam op gemaakt, dat het Gouvernement geen bankier moet zijn, om de menschen tegen lage rente voorschot te verschaffen. Dat is juist en omdat ik dat ook niet wil, ben ik ervoor, om na drie maanden direct een boetepercentage, bv. van 2% te heffen, en niet meer door te gaan met het tegenwoordig systeem, waarvan de Regeeringsgemachtigde zoo duidelijk in zijn rede de gebreken in het licht heeft gesteld.

De heer Koesoemo Oetoyo heeft zich geheel bij mij aangesloten; ik behoef dus op zijn rede niet verder in te gaan, doch dat is niet het geval met de rede van den heer Roep. Deze geachte spreker heeft er op gewezen, dat ambtenaren B. B. niet moeten administreeën, maar controleeren zooals ik gezegd heb, doch voegde hij er aan toe, de gewestelijk secretaris is een administratieve kraecht. Ja, zeker, dit is inderdaad het geval, doch het mocht zoodanig worden opgevat, dat die administratie van den gewestelijken secretaris vaak van controleerenden aard is, terwijl hij verder belangrijke adviezen heeft te geven aan het Hoofd van gewestelijk bestuur. Het is dus jammer dat een persoon, die goed betaald wordt, zijn tijd niet kan besteden aan belangrijker werk, doordat zijn tijd door zooveel onbelangrijk werk wordt in beslag genomen, als b.v. vendu-werk dat door een ontvanger, een klerk, of gepensionneerd onderofficier of een commies eveneens kan worden verriecht.

De heer Roep heeft er voorts nog op gewezen, dat de onderafdeelingsscheffs gedelegeerd-vendumeesters zijn en zulks als regel moeten blijven. Mijnheer de Voorzitter! Ik wil er den heer Roep dan op wijzen, dat in de praktijk wel degelijk het meeste werk toch al door een commies of klerk verriecht wordt. Daarom is het dan ook zeer goed mogelijk,

Nadere wijziging van het Vendureglement.

(MIDDENDORP.)

dat in het vervolg in de praktijk commiezen, hetzij gepensioneerde sergeants of andere particulieren op de onderafdeelingshoofdplaatsen als regel met het werk van den gedelegeerden-vendumeester worden belast. Dat geeft hen tevens een voor hen begeerde bron van inkomsten.

Verder heeft de heer Roep er op gewezen, dat ik het woord misstand zou hebben gebruikt, ik meen niet, dat dit het geval is geweest; ik heb slechts van verkeerde toestanden gesproken.

De heer Roep heeft ook nog opgemerkt, dat vele controleurs zouden bedanken als gedelegeerd vendumeester voor dit deel van hun werk, als de vendumeester 2de klas niet meer de gewestelijk secretaris was, Mijnheer de Voorzitter! Dat is ten deele ook weer een argument te meer voor mijn opvatting, want daaruit blijkt, dat die bestuursambtenaren dat werk, ik zeg niet: minderwaardig, maar dan toch minder waardig achten. Dit is ook inderdaad het geval, want als men ziet, dat de controleurs of gezaghebbers een groot gedeelte van hun tijd te verdoen hebben bij kleine venduties op de binnenplaatsen, venduties vaak van f 300 tot f 500, waaraan zij urenlang moeten spendeeren alleen al door ze bij te wonen en zich in dien tijd dus niet aan hun eigenlijke bestuurstaak kunnen geven, is het dan niet begrijpelijk, dat de beste bestuursambtenaren geen prijs stellen op het gedelegeerd-vendumeesterschap ook al brengt hen dat eenige financiële voordeelen? Indien het maar eenigszins mogelijk is, zou ik er daarom bij den geachten Regeeringsgemachtigde op willen aandringen om nog eens overleg te plegen met zijn ambtgenoot van Binnenlandsch Bestuur, om te bewerken, dat de bestuursambtenaren in deze verlichting van werkzaamheden krijgen, zoodat zij hun tijd aan belangrijker arbeid kunnen besteden.

Tenslotte, Mijnheer de Voorzitter, is de geachte Regeeringsgemachtigde vrijwel geheel aan mijn wenschen tegemoetgekomen, doordat hij is ingegaan op de suggesties uit deze vergadering voortgekomen. De Regeeringsgemachtigde is n.l. geneigd om de 3% boete te vervangen door 2% en een maand daarna deze boete te verhoogen tot 5%. Ik heb in dien geest een opgesteld amendement na hetgeen de heer Dwidjosewojo gezegd heeft, eenigszins gewijzigd. Ik wil het nog niet indienen, doch slechts even voorlezen, wellicht blijkt daaruit hetgeen ik prefereer, nog duidelijker. Mijn wensch is n.l. dat art. I A wat het begin betreft aldus veranderd zal worden:

A. Art. 23 wordt gelezen als volgt:

Bij niet-betaling binnen den gestelden termijn verbeurt de debiteur in de eerste maand een boete van 2% van het door hem verschuldigde wegens schulden op een en denzelfden dag bij eenzelfde vendukantoor ontstaan, welke boete na verloop van dertig dagen wordt verhoogd tot 5%.

Zooals ik zeg, zal ik het amendement niet indienen, aangezien ik meen, dat wij thans de zekerheid hebben, dat de geachte Regeeringsgemachtigde bereid is op deze suggestie van de vergadering in te gaan.

Ik dank U, Mijnheer de Voorzitter.

(KERKKAMP, SOEKAWATI, ROEP, DIR. VAN FIN.)

De heer Kerkkamp: Mijnheer de Voorzitter! Was het aanvankelijk mijn bedoeling om tegen het ontwerp, voorzover het betreft het aangegevene onder B, wijziging van art. 45, te stemmen, na de toelichting van den Regeeringsgemachtigde en vooral na de toezegging, dat ook de reorganisatie op breederen grondslag van het geheele vendureglement aan de orde wordt gesteld en men reeds aan de voorbereiding daarvan bezig is, kan ik met een gerust geweten mijn stem aan het geheele ontwerp geven. Alleen omtrent de boetehoffing zou ik een vraag willen stellen.

Ik meen, dat de heer Middendorp de toezegging van den Regeeringsgemachtigde verkeerd heeft begrepen. Ik meen n.l. niet, dat het de bedoeling is de boete na ommekomst van de eerste maand te verhoogen tot 5%, maar dan een boete van 5% te heffen, dus na de 2% over de eerste 30 dagen, wanneer dan niet wordt betaald, 5%. Gaarne zou ik hieromtrent uitsluitel ontvangen van den Regeeringsgemachtigde.

De heer Soekawati: Mijnheer de Voorzitter! Ik zie van het woord af, daar ik reeds ben overtuigd door het antwoord van den Regeeringsgemachtigde in eersten termijn.

De heer Roep: Mijnheer de Voorzitter! Een enkel kort woord. Ik dank den Regeeringsgemachtigde wel voor de soepelheid, die hij heeft betoond en welke het ons gemakkelijker heeft gemaakt, het reeds ingediende amendement na inlossing van de soepelheid in te trekken. Verder zal ik niet ingaan op het betoog van mijn geacht medelid, den heer Middendorp, maar wil alleen dit zeggen, dat ik het niet met hem eens ben en dat men mij wel zal willen veroorloven aan de Regeering den raad te geven om een practisch bruikbare toestand niet op te offeren aan een theoretisch formeel betere regeling, met een in vele gevallen practische onbruikbaarheid en practische nadeelen. Ik dank U, Mijnheer de Voorzitter!

De heer Van den Busche, directeur van Financiën: Mijnheer de Voorzitter! In tweeden termijn behoef ik maar een enkel woord te zeggen. In de eerste plaats naar aanleiding van hetgeen de heeren Middendorp en Roep opnieuw naar voren hebben gebracht. Ik geloof dat wij de weg, die mij voor oogen staat en die eigenlijk daar in ligt om met volle aandacht voor de practische toestanden en practische moeilijkheden die op dit gebied bestaan te streven naar het ideaal, wat de heer Middendorp voor oogen heeft, stap voor stap heel geleidelijk plaatselijk en incidenteel moeten voortgaan, om den bestuursambtenaar zodoende te ontlasten van de bezwaren aan het vendumeesterschap verbonden. Wij zijn echter zoozeer gebonderd door de practische verhoudingen, die door den heer Roep zoo juist zijn geschilderd, dat hier alleen zeer geleidelijk iets kan worden bereikt.

De heer Roep heeft niet te vreezen, dat van mij een reorganisatie te wachten zou zijn, zooals door het geacht lid als afschrikwekkend voorbeeld in enkele woorden is geschilderd.

15de VERGADERING — DONDERDAG 12 DECEMBER 1929.

Nadere wijziging van het Vendureglement; — Bekrchtiging van een leeningsbesluit van den plaatselijken raad van Noord- en Zuid-Banjoemas.

(DIR. VAN FINANCIËN, VAN HELSDINGEN.)

Den heer Kerkkamp kan ik nog duidelijk mededeelen, dat de bedoeling is de boete te stellen op 2%, zooals die op het oogenblik is, en wanneer de normale termijn wordt overschreden, op 5%. Het is dus niet de bedoeling die boete van 2% te verhoogen met 5%, wanneer de termijn met dertig of meer dagen wordt overschreden. Ik bemerk, dat hier eenig misverstand is gewekt, doch dit heeft bij mij niet bestaan. Ik heb onmiddellijk gedacht aan de mogelijkheid: 2% als eerste stage, oploopende tot 5% en dan nooit meer dan 5%.

De heer Van Helsdingen: Dan is er dus een praktische verhooging van 1%?

De heer Van den Bussche, directeur van Financiën: Wat de heer Middendorp nog heeft gezegd over moeilijkheden die in de buitengewesten bestaan, door dat de vendurekeningen dikwijls zeer laat kunnen worden uitgeschreven en op de woonplaats van koopers kunnen worden terugontvangen, moet ik verklaren, dat die moeilijkheden inderdaad bestaan. Men kan echter door vlot werken daaraan in belangrijke mate tegemoetkomen. Daarom zou ik zeer huiverig zijn een anderen termijn te stellen. Men moet niet vergeten, dat de koper, op het oogenblik dat hij koopt, weet en zich ervan bewust moet zijn, dat hij, hetgeen hij koopt, ook over drie maanden zal moeten betalen.

Verder heb ik voor het oogenblik niets op te merken, Mijnheer de Voorzitter, en ik hoop een nota van wijzigingen in te dienen, waarin het beginsel dat in deze aanvaard is, wordt belichaamd.

De heer Van Helsdingen: Mag ik een vraag stellen, Mijnheer de Voorzitter!

De Voorzitter: Het woord is aan den heer Van Helsdingen tot het stellen van een vraag.

De heer Van Helsdingen: Mijnheer de Voorzitter! De Regeeringsgemachtigde heeft zich in eersten en tweeden termijn uitgeput om te zeggen, dat wij krachtige maatregelen moeten nemen teneinde een vlottere betaling van de venduschulden te verzekeren. Nu geloof ik, dat de regeling, zooals die thans gewijzigd wordt voorgesteld, in afwijking van de voorstelling, die ik van de oorspronke-

(VAN HELSDINGEN, VOORZITTER.)

lijke suggestie der Regeering had, niet de krasse maatregelen inhoudt, die wij hadden mogen verwachten.

Practisch komt de regeling hierop neer, dat de eerste maand 2% boete wordt betaald en de tweede maand niet opnieuw 2%, maar 3%. Ik had veel liever gezien dat de eerste maand 2% boete werd geheven en dan onmiddellijk in de tweede maand 5% daarboven op, zoodat de boete in totaal 7% bedraagt. De boete van 2% geldt dan tevens als waarschuwing. Van een zoodanige regeling zou ik kunnen veronderstellen, dat er inderdaad de afschrikwekkende werking van zou uitgaan, die ons in eersten en tweeden termijn voor oogen is gesteld. Acht de Regeering dat wel het geval bij verwerkelijking van de laatstelijk door Haar uitgesproken gedachte?

De Voorzitter: Ik vermoed dat de vraag, die U wilde stellen daarin bestaat dat U de Regeeringsgemachtigde verzoekt Uw opmerkingen te beantwoorden. Ik veronderstel dat, als de Regeeringsgemachtigde de volgende week zijn gewijzigde voorstellen indient, hij met genoegen in zal gaan op hetgeen U thans gezegd heeft en wij kunnen er dan eventueel alsnog over debatteeren. Ik sluit hiermede voor heden de behandeling van dit onderwerp.

Aan de orde is de ontwerp-ordonnantie, houdende bekrchtiging van een plaatselijken Raad van Noord- en Zuid-Banjoemas, houdende wijziging van ten eerste sub 4 van het Besluit van dien Raad van 17 September 1928 No. 7027/19/30, bekrchtigd bij ordonnantie van 1 December 1928 (Staatsblad No. 526), strekkende tot het aangaan van een geldleening. (Ond. 87).

Deze ontwerp-ordonnantie wordt zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De notulen der vorige openbare vergadering welke ter inzage hebben gelegen, worden goedgekeurd.

De Voorzitter: Ik verzoek den heeren bijeen te willen komen in commissievergadering.

De vergadering wordt te 11.38 uur v.m. gesloten.

16de VERGADERING — DONDERDAG 19 DECEMBER 1929.

Ingekomen stukken. — Nadere wijziging van het vendureglement. — Regeling van den eigendomsovergang van de landen Tjampea, enz.

16de VERGADERING.

Vergadering van Donderdag 19 Dec. 1929.

(Bijeenroepingsuur 8½ voormiddag).

Ingekomen stukken. — Nadere wijziging van het vendureglement (Ond. 80). Regeling van den eigendomsovergang van de landen Tjampea enz. (Ond. 76). — Wijziging van de Provincie-ordonnantie, Java-Provincie-Kiesordonnantie en Regentschapsordonnantie (Ond. 89).

Voorzitter: J. W. MEYER RANNEFT.

Tegenwoordig, met den Voorzitter, 19 leden, te weten de heeren:

Ali Moesa, Blaauw, Dwidjosewojo, Fruin, Van Helsingen, De Hoog, s'Jacob, Kan, Kerkkamp, Kiès, Koesoemo Joedo, Koesoemo Oetoyo, Mandagie, Middendorp, Roep, Schmutzer, Soekawati en Soejono.

Regeeringsgemachtigden de heeren: Mr. Schrieke, Van den Bussche, Cohen Stuart en Mühlenfeld.

De Voorzitter opent de vergadering.

De Secretaris deelt mede, dat zijn ingekomen:

A. De volgende Regeeringsbrieven en -beschikkingen:

1. Kabinetbrief van den Gouverneur-Generaal van 11 December 1929 No. 2 ter aanbieding van een ontwerp-ordonnantie tot aanvulling van het Koninklijk besluit betreffende de postspaarbank in Nederlandsch-Indië (Ond. 90).

De stukken zijn gedrukt.

2. Kabinetbrieven van den Gouverneur-Generaal van 7 en 9 December 1929 No. 18 en 18 houdende mededeeling van de vaststelling van:
  - a. de ordonnantie houdende voorziening inzake de uitbetaling van het pensioen en gagement van eenige groepen van gewezen landsdienaren (Ond. 78);
  - b. de ordonnantie tot aanvulling van de regelen betreffende de beperkingen van het beschikkingsrecht over niet in artikel 1 der Indische Mijnwet genoemde delfstoffen (Ond. 81).
3. Besluiten van den Gouverneur-Generaal van 9, 10, 10 en 11 December 1929 Nos. 11, 15, 7 en 7 houdende machtiging, krachtens art. 105 I. S. tot het doen van de in die besluiten vermelde uitgaven.
4. Besluit van den Gouverneur-Generaal van 9 December 1929 No. 30 tot vaststelling van nieuwe voorschriften nopens het hijschen van de nationale vlag door bestuursambtenaren en Inlandsehe grooten.
5. Besluit van den Gouverneur-Generaal van 12 December 1929 No. 2x houdende aanteekening van het Koninklijk

(VOORZITTER, DWIDJOSEWOJO, DIR. VAN FIN.)

besluit, bepalende dat de wet, houdende wijziging van de artikelen 7 en 9 der Indische Staatsregeling, in werking treedt op 1 Januari 1930.

De sub 2 t/m 6 genoemde stukken worden ter inzage gelegd ter secretarie van den Volksraad.

B. Het volgende ter kennisneming ontvangen geschrift:

1. Afschrift-rekest van het hoofdbestuur van den schrijversbond Hindia Belanda aan den Gouverneur-Generaal, houdende verzoek om positieverbetering voor de schrijvers.

Wordt ter inzage gelegd ter secretarie van den Volksraad.

De Voorzitter: In afwijking van de volgorde der agenda stel ik eerst aan de orde: De voortzetting der behandeling van de ontwerp-ordonnantie tot nadere wijziging en aanvulling van het reglement op de openbare verkooping in Nederlandsch-Indië, zooals deze is gewijzigd bij eerste en tweede nota van wijziging, stukken 6 en 8, (Ond. 80).

Het woord is aan den heer Dwidjosewojo.

De heer Dwidjosewojo: Mijnheer de Voorzitter! Aangezien de door den geachten Regeeringsgemachtigde in uitzicht gestelde wijziging thans in de ontwerp-ordonnantie is aangebracht, trek ik, na overleg met mijn mede-onder-teekenaars, mijn amendement in.

Ik dank U, Mijnheer de Voorzitter.

De Voorzitter: Het amendement van de heeren Dwidjosewojo, Roep, Ali Moesa en Bruineman (Stuk 7) is door de voorstellers ingetrokken en maakt derhalve geen onderwerp van beraadslaging meer uit.

Wenscht de Regeeringsgemachtigde alsnog het woord ter toelichting van het gewijzigd voorstel?

De heer Van den Bussche, directeur van Financiën: Ik dank U, Mijnheer de Voorzitter.

De Voorzitter: Wenscht een van de heeren over het voorstel, zooals het thans gewijzigd is, alsnog het woord? Zoo niet, dan kunnen wij tot stemming overgaan.

De gewijzigde ontwerp-ordonnantie wordt zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De Voorzitter: Aan de orde is de voortzetting der behandeling van de ontwerp-ordonnantie tot regeling van den eigendomsovergang op den Lande van de landen Tjampea, Sadeng of Penjawaengan en Tjiboenboelan, zooals deze gewijzigd is voorgesteld in stuk 6, nader gewijzigd bij nota der Regeering, ingediend bij schrijven van 17 December 1929. (Ond. 76).

16de VERGADERING — DONDERDAG 19 DECEMBER 1929.

Regeling van den eigendomsovergang van de landen Tjampea, enz. — Wijziging van de Provincie-ordonnantie, Java-Provincie-Kiesordonnantie en Regentschapsordonnantie.

(VOORZITTER, FRUIN, VAN HELSDINGEN.)

Ik vestig er de aandacht op, dat van de Regeering een wijziging is ontvangen van art. 25f van het artikel, waarop een amendement is ingediend door de heeren Fruin, Blaauw, Kerkkamp en Dwidjosewojo (stuk 7).

Het woord is aan den heer Fruin.

De heer Fruin: Mijnheer de Voorzitter! Naar aanleiding van de Nota der Regeering, die thans is ingekomen met een nieuwe wijziging van art. 25f, wensch ik nog enkele woorden op te merken, en wel dat ik van meening ben, dat de voorstellers van het amendement, in alle bescheidenheid gezegd, de groote verdiensten hebben, tenslotte de Regeering en de knappe koppen, die Haar van den aanvang af hebben geadviseerd, in de gelegenheid te hebben gesteld om nog beter werk te leveren dan zij aanvankelijk hadden gedaan.

Ik geloof, dat dit een gelukkig verschijnsel is en dat de Regeering erkentelijk zal zijn, dat de voorstellers van het amendement Haar daartoe de gelegenheid hebben gegeven. Ik trek dan ook hierbij namens de voorstellers het amendement in, Mijnheer de Voorzitter.

De Voorzitter: Het amendement Fruin e.s. (Ond. 76, stuk 7) is door de voorstellers ingetrokken en maakt derhalve geen onderwerp van bespreking meer uit.

Wij kunnen thans tot stemming overgaan.

De gewijzigde ontwerp-ordonnantie wordt zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De Voorzitter: Aan de orde is de ontwerp-ordonnantie strekkende tot wijziging van de provincie-ordonnantie, de Java provincie-kiesordonnantie en de Regentschapsordonnantie, zooals zij is gewijzigd bij Nota van Wijzigingen, (Ond. 89).

Mijne heeren! Ik stel mij voor, dit ontwerp artikelsgewijze in bespreking te brengen. Als ik dus thans het woord geef aan die heeren die er algemeene beschouwingen over willen houden, zou ik hun willen verzoeken, niet te diep op de artikelen in te gaan, omdat daartoe straks nog gelegenheid zal zijn.

De heer Van Helsdingen: Mijnheer de Voorzitter! Ik zal over het voorliggende wetsontwerp niet veel zeggen, hoewel er veel over te zeggen zou zijn, indien het niet het karakter droeg dat het heeft, namelijk dat van een noodmaatregel om de waarschijnlijke noodlottige gevolgen van de verkeerde vaststelling van de verkiezing van den provincialen raad van West-Java te ondervangen. Dat zeer bijzondere karakter bepaalt geheel mijn houding tegenover het ontwerp.

In de eerste plaats reeds in dien zin, dat ik niet zou willen meewerken aan eenig voorstel, als waarop in het Gedelegeerden-verslag bedoeld wordt, om namelijk ook te voorzien in de voor een juiste afspiegeling der verschillende stroomingen, levende in de groep Nederlanders en uitheem-

(VAN HELSDINGEN.)

sche onderdanen niet-Nederlanders schadelijke, hoewel naar het mij voorkomt geheel juiste en wettige — zij het wel zeer rigoureuze — toepassing van de bestaande kiesvoorschriften bij de verkiezing van den provincialen raad voor Midden-Java. De Regeering staat mijns inziens in haar te dezen opzichte afwijkend standpunt heel sterk. Ook mij wil het voorkomen dat een maatregel als in het Gedelegeerden-verslag wordt gesuggereerd een tekort doen zou zijn aan het recht van den provincialen raad zelf, alsmede aan het recht van de kiezers.

Het is anders verwonderlijk genoeg, dat juist in de groep, van wie men verwachten mocht, dat zij den geest en de strekking der wettelijke voorschriften het best konden begrijpen en in zich opnemen, een zoo groot aantal ongeldige stembiljetten moest worden geconstateerd, ruim drie maal zooveel als in de groep inheemsche onderdanen niet-Nederlanders. Eerstgenoemde groep blijkt in dit opzicht nog een politieke scholing noodig te hebben. De verschillende partijen mogen met deze ervaring haar voordeel doen.

In de tweede plaats in dezen zin, Mijnheer de Voorzitter, dat ik in het algemeen ook niet wil medewerken om thans verschillende desiderata in het ontwerp op te nemen, die beter bij een aanstaande herziening, een algeheele technische herziening, van de provinciale en overeenkomstige ordonnanties, ter sprake kunnen worden gebracht.

Slechts bij hooge uitzondering zal ik mijn stem geven aan amendementen, die zulks reeds thans beoogen te doen. Ook te dezen opzichte lijkt mij de Regeering sterk te staan, waar Zij deze niet aanstonds noodige — zij het wellicht wenschelijke — verbeteringen in de onderhavige ordonnanties afwijst en zich beperkt tot voorziening in die gevallen, welke thans een onmiddellijke voorziening vereischen — op grond hiervan, dat een herziening van de kiesvoorschriften de meest nauwgezette studie en voorbereiding eischen alsmede een beschouwing der bepalingen in haar onderling verband, ten einde te voorkomen, dat bij de toepassing daarvan op moeilijkheden of tegenstrijdigheden wordt gestuit, zooals ook thans het geval gebleken is.

Juist de totstandkoming van deze geheele provinciale-, regentschaps- en stadsgemeente-regeling waarschuwt ons, dat wij niet voorzichtig genoeg kunnen zijn.

Al deze ordonnanties zijn destijds zeer overhaast bewerkt en ontworpen door de Regeering zelf, terwijl ook de Volksraad ze in een dol dwaas snel tempo — volstrekt niet passend bij de groote belangrijkheid der ontwerpen — heeft moeten afdoen.

Dat is een waarschuwing, Mijnheer de Voorzitter, dat wij ook nu weer niet in dezelfde fout moeten vervallen en ons in hoofdzaak alleen bepalen tot dezen hoofdmaatregel. Ik doe dit te eerder, omdat de Regeering ons zulke nadrukkelijke toezeggingen heeft gedaan ten opzichte van de spoedige algeheele herziening der drie — ik zal ze maar noemen: materiele ordonnanties, waarvoor reeds een ontwerp bij de Regeering is ingediend door de commissie tot herziening van die ordonnanties. Bedoelde commissie had echter niet tot opdracht een technische herziening van de betrekkelijke kiesordonnanties. Wel had zij ook in op-

Wijziging van de Provincie-ordonnantie, Java Provincie-Kiesordonnantie en Regentschapsordonnantie.

(VAN HELSDINGEN.)

dracht de voorbereiding van de te zijner tijd in te stellen veelzijdige commissie tot principieele herziening van de stadsgemeente-ordonnantie en zal harerzijds ook een praedvies inzake het kiesrecht voor de gemeenteraden worden uitgereikt.

Meer geheel los daarvan, Mijnheer de Voorzitter, zou ik willen bepleiten een technische herziening van de provincie- en regentschapskies-ordonnantie. Hiervoor is de principieele herziening nog niet aan de orde gesteld. Ook dit is noodig: nauwgezet na te gaan of de bestaande grondslagen voor het kiesrecht voor provinciale raden en regentschappen ongewijzigd behooren te worden gehandhaafd, maar ..... zoals iedere principieele herziening van welk kiesrechtstelsel ook, zal ook deze herziening den noodigen tijd vorderen, en staan we — vóór dienaangaande een beslissing is genomen — voor een nieuwe verkiezing van regentschaps- en provinciale raden, vóór we het weten. Waar nu gebleken is, dat er aan de praktijk nog wat hapert, verschillende bestaande artikelen wat al te zeer ramelen, zou ik er bij de Regeering op willen aandringen, dat Zij een technische herziening der Provincie-kiesordonnantie en de regentschapskies-ordonnantie aan de orde stelle en zoo mogelijk commissoriaal make.

Het eenvoudigst zou natuurlijk zijn, dat de reeds bestaande commissie ook hiermede werd belast, maar er is gegronde reden om te veronderstellen, dat bedoelde commissie deze uitbreiding van haar taak zeer ongaarne zou zien en enkele harer leden zich daarvoor niet meer beschikbaar zouden willen stellen. Daarom is noodig een nieuwe commissie, die op korten termijn een zuiver technische herziening geeft, winst doende met de jongste ervaringen.

Ik zou er op willen wijzen, Mijnheer de Voorzitter, dat de Regeering de beschikking heeft over een groep personen, die over veel vrijen tijd beschikt, uit den aard hunner betrekking min of meer met deze stof bekend zijn geworden — enkele hunner ook met de praktijk der verkiezingen — zoodat, indien de Regeering de commissie geheel of voor het grootste gedeelte zou doen bestaan uit die personen, die technische herziening niet zóó langen tijd in beslag behoeft te nemen als gewoonlijk bij een commissie, wier leden al met veel ander werk overkropt zitten, het geval is. Ik bedoel hier de leden van het College van Gedelegeerden, wier werkkraacht voor dezen arbeid m.i. zeer wel zal kunnen worden benut. Ik geef de Regeering deze suggestie in zeer ernstige overweging.

Mijnheer de Voorzitter! Ik tred niet verder in een bespreking van de vraag, of artikel 50 van de Java Provincie kies-ordonnantie hier geen baat heeft kunnen brengen. Ook in dit opzicht staat de Regeering sterk waar het ten slotte hier niet alleen betreft een wijziging van die ordonnantie, maar daarmede gepaard gaan wijzigingen van de Provincie-ordonnantie en de Regentschapsordonnantie, die beide in ieder geval buiten de bevoegdheid van den Gouverneur krachtens artikel 50 vallen.

Mijnheer de Voorzitter! Ik zal hier mijn algemeene

(VAN HELSDINGEN, BLAAUW.)

beschouwingen beëindigen; hetgeen ik verder heb te zeggen betreft de artikelen.

De heer B l a a u w: Mijnheer de Voorzitter! Bij deze algemeene beschouwingen zal ik slechts een enkel punt in beschouwing nemen betreffende een artikel, dat in het Regeeringsontwerp niet wordt behandeld, doch waaromtrent in het Gedelegeerden-verslag een suggestie voorkomt en wel deze om, nu men bezig is, door middel van een nood-ordonnantie de Provincie-ordonnantie te wijzigen, ook artikel 9 dier ordonnantie te wijzigen.

Het Regeeringsantwoord op deze suggestie is, dat men weliswaar erkent, dat er hier een lacune is, maar dat het de Regeering niet zoo urgent voorkomt in deze lacune te voorzien. Ik kan dit antwoord moeilijk begrijpen, Mijnheer de Voorzitter, en daarom zou ik op dit punt wel eenige vragen willen stellen, om van de Regeering te hooren, waarom de Regeering wijziging van dit artikel niet urgent acht, en waarom de Regeering er eventueel bezwaar tegen heeft, om artikel 9 van de Provincie-ordonnantie te wijzigen in den zin als is aangegeven in artikel 10 van het ontwerp der commissie voor de technische herziening van de provincie-ordonnantie en andere ordonnanties. Artikel 9 zegt op het oogenblik dat de verkozen en benoemde raadsleden zitting hebben gedurende een periode van vier jaar — tot nu toe is alles nog goed — aanvangende op het tijdstip van de inwerkingtreding der instellingsordonnantie. Als men wil nagaan gedurende welken termijn de raadsleden, die straks in de provincie West-Java zullen optreden, zullen hebben zitting te nemen, zal men in de eerste plaats moeten nagaan op welk tijdstip de instellings-ordonnantie van de provincie is in werking getreden.

Voor West-Java is dit tijdstip bepaald op 1 Januari 1926. Die termijn van vier jaar, in artikel 9 aangeduid, is derhalve begonnen op 1 Januari 1926 en zal dus eindigen op 31 December van dit jaar. Wanneer men deze wet strikt toepast, zal de nieuw optredende provinciale raad van West-Java op het moment, dat hij aanwezig is, zijn termijn van vier jaar al verstreken zien.

Nu is het mij opgevallen, dat de Regeering door middel van het ontwerp, hetwelk ons is voorgelegd, wel wijzigingen aanbrengt om te voorzien in twijfelachtigheden van den tekst der betrokken ordonnantie, maar ik begrijp in het geheel niet, dat de Regeering er bezwaar tegen heeft om wat in den tekst van de ordonnantie niet is een twijfelachtigheid, maar ik zou haast willen zeggen een absurditeit, weg te nemen. Als ik het goed begrijp, argumenteert de Regeering dit aldus, dat het niet wel aannemelijk is, dat in de practijk hieromtrent aanstonds moeilijkheden zullen rijzen. Wanneer er hierover moeilijkheden rijzen, dan zullen die natuurlijk reeds aanstonds kunnen rijzen en wel op dezen grond, dat de nieuwe provinciale raad van West-Java, wanneer hij optreedt, reeds dadelijk het verwijt zal kunnen krijgen, dat hij onwettig optreedt, omdat de termijn, waarvoor hij is benoemd, reeds weer is verstreken.

Ik geloof, Mijnheer de Voorzitter, dat ik op dit punt duidelijk genoeg geweest ben. Op het oogenblik zou ik

Wijziging van de Provincie-ordonnantie, Java Provincie-Kiesordonnantie en Regentschapsordonnantie.

(BLAAUW, KERKKAMP.)

slechts nog willen vragen, welk bezwaar ertegen bestaat om nu, terwijl men bezig is een noodmaatregel te treffen, ook dit artikel te veranderen. Ik kan de Regeering zeggen, dat ik geen aanleiding zou hebben gevonden de aandacht op dit artikel te vestigen, wanneer er niet een wijziging van de Provincie-ordonnantie aan de orde was, maar nu die wijziging toch aanhangig is gemaakt, zou ik willen opmerken, dat ik niet begrijp waarom de Regeering dit artikel niet met de groote hoop mee wil wijzigen, zoodat de nieuwe provinciale raad van West-Java in alle opzichten wettig zal optreden.

De heer Kerkkamp: Mijnheer de Voorzitter! Het standpunt, zoeven door den heer Van Helsdingen ontwikkeld, kan ik bijna geheel deelen. Ik zou vooral met hem den nadruk willen leggen op de wenschelijkheid van de instelling eener commissie tot herziening van het kiesrecht. Het doet mij veel genoegen, dat daarbij door genoemden spreker gewezen is op de noodzakelijkheid niet alleen van een technische herziening, doch ook van een principieele. Ik zou de Regeering daarom ernstig in overweging willen geven om tot de instelling van een dergelijke commissie zoo spoedig mogelijk over te gaan, opdat bij een volgende gelegenheid reeds van een nieuw kiesstelsel gebruik kan worden gemaakt.

Niettegenstaande ik het standpunt van den heer Van Helsdingen om het ons aangeboden ontwerp te beschouwen als een nood-ordonnantie, geheel deel en daarom ook thans zoo min mogelijk wijzigingen daarin zou willen aanbrengen, ben ik toch schuldig aan het mede-onderteekenen van twee amendementen, welke straks door de heeren Fruin en Blaauw als eerste onderteekenaars, zullen worden verdedigd; beide amendementen hebben, naar mijn meening, betrekking op een principieele kwestie, welke thans moet worden geregeld.

Wat mij persoonlijk betreft, heb ik nog een meeningsverschil met de Regeering omtrent een aangelegenheid, welke m.i. ook wel principieel is, maar waarvan de regeling toch kan worden uitgesteld tot toegezegde algeheele herziening. Ik zal de zaak, waarom het gaat even meer in het algemeen uiteenzetten, aangezien ik niet direct het artikel, waarom het in de eerste plaats gaat, kan vinden.

Bij de bestaande regeling is het n.l. mogelijk, dat een lid van het college, hoewel rechtens niet verkozen, toch zitting blijft nemen en dat acht ik principieel fout. Hoewel ik gaarne de Regeering toegeef, dat praktisch de regeling door Haar aangegeven en welke ook in Nederland bestaat, zeer groote voordeelen heeft, weegt hier bij mij het principieele bezwaar toch zoo sterk, dat ik aan een andere regeling de voorkeur zou willen geven. Deze zou op eenvoudige wijze kunnen worden ingevoerd, wanneer slechts eenige tijd beschikbaar is om eventueel in een of meer raden een nieuwe verkiezing te doen houden, dan wel een onjuiste vaststelling van den uitslag van een verkiezing te doen herstellen.

Wanneer de nieuw benoemde raad inzake de toelating van de leden moet beslissen, is inderdaad de tijd daartoe

(KERKKAMP, VOORZITTER, ADVISEUR VOOR DE DECENTRALISATIE.)

wel wat kort en doen zich dientengevolge praktische bezwaren voor. Ook daarom ben ik er een voorstander van, dat over de toelating van de nieuwe leden door het oude college wordt beslist. Indien deze bepaling bij een volgende herziening in de ordonnantie wordt opgenomen, zal er voldoende tijd zijn, om desnoods een nieuwe verkiezing in een of meer raden te doen plaats hebben en fouten gemaakt bij de vaststelling van den uitslag van de verkiezingen te doen herstellen, zoodat de nieuwe raad op tijd zitting kan nemen. Er bestaat m.i. geen bezwaar tegen deze regeling, waardoor de m.i. principieele fout, om leden, welke rechtens niet zijn verkozen, toch te doen zitting nemen, wordt hersteld.

Mijnheer de Voorzitter! Dit is het eenige, dat ik hieromtrent thans zou willen opmerken. Een hiermede verband houdende kwestie van meer ondergeschikt belang, zal ik bij het betrokken artikel ter sprake brengen.

De Voorzitter: Mijne Heeren! Ingediend is een amendement, ondertekend door de heeren Fruin, Kerkkamp en Koesoemo Oetoyo (Ond. 89 — st. 7), luidende als volgt:

„Ondergeteekenden hebben de eer voor te stellen om in het ontwerp het voorgestelde nieuwe artikel 28a der provincie-ordonnantie te laten vervallen en om de leden 3 en 4 van artikel 20 dier ordonnantie aldus te doen luiden:

3. Die ophoudt lid van den provincialen raad te zijn, treedt, behoudens in het geval bedoeld in het volgende lid, af als lid of plaatsvervangend lid van het college van gedeputeerden. Een aftredend lid of plaatsvervangend lid is dadelijk weder herkiesbaar.

4. De leden van het college van gedeputeerden, zoomede de plaatsvervangende leden treden af wanneer zij na een periodieke verkiezing door den provincialen raad niet worden herbenoemd”.

Dit amendement zal worden gedrukt en rondgedeeld en bij artikel 1, sub I der aanhangige ordonnantie worden behandeld.

Hiermede zijn de algemeene beschouwingen in eersten termijn van de zijde van het college beëindigd. Wenscht de Regeeringsgemachtigde dadelijk te antwoorden?

De heer Cohen Stuart, adviseur voor de Decentralisatie: Mijnheer de Voorzitter! Ik zou U willen verzoeken mij in de gelegenheid te stellen de algemeene beschouwingen tegelijk te beantwoorden met de artikelsgewijze behandeling te maken opmerkingen.

De Voorzitter: Er zijn bij de algemeene beschouwingen verschillende zaken behandeld, welke niet bij een der artikelen ter sprake zullen worden gebracht, o.a. de instelling der commissie als gevraagd door den heer Van Helsdingen en het onderwerp, dat door den heer Blaauw werd besproken.

De heer Cohen Stuart, adviseur voor de Decentralisatie: Mijnheer de Voorzitter! Ik zou U na het bespreken

Wijziging van de Provincie-ordonnantie, Java Provincie-Kiesordonnantie en Regentschapsordonnantie.

(ADV. V. D. DECENTRALISATIE, VOORZITTER.)

der artikelen toch in elk geval een oogenblik beraad willen vragen alvorens tot beantwoording over te gaan en zou er daarom de voorkeur aan geven dan tegelijk de algemeene beschouwingen en de opmerkingen over de verschillende artikelen te beantwoorden.

De Voorzitter: Aangezien ik onmiddellijk na de beraadslaging over een artikel tot stemming daarover wilde overgaan, wil ik U toch vragen om, zij het in het kort, een antwoord op de algemeene beschouwingen te geven. Indien U zulks wenscht, zal ik gaarne de vergadering voor een oogenblik schorsen opdat U Uw antwoord kunt voorbereiden.

De heer Cohen Stuart, adviseur voor de Decentralisatie: Mijnheer de Voorzitter! Dan zal ik, nadat de vergadering voor een oogenblik geschorst is geweest, gaarne tot beantwoording der algemeene beschouwingen overgaan.

De vergadering wordt te 8.55 uur v.m. geschorst en te 9.14 uur v.m. hervat.

De Voorzitter: Het woord is aan den Regeerings-gemachtigde voor de Decentralisatie.

De heer Cohen Stuart, adviseur voor de Decentralisatie: Mijnheer de Voorzitter! Met genoegen heb ik van den heer Van Helsdingen vernomen, dat hij het eens is met het standpunt der Regeering, dat deze regeling zoo veel mogelijk moet worden beperkt tot het strikt noodzakelijke. De fouten in de wetgeving, die aan het licht zijn gekomen zoodra de praktijk zich begon uit te spreken, vormen inderdaad een waarschuwing om bij de herziening van deze technisch ingewikkelde en ingrijpende kwestie zooveel mogelijk voorzichtigheid te betrachten. Het is bij een zaak als deze, waar het gaat om de techniek van het vertegenwoordigende stelsel, als met een verkeersregeling; niemand merkt iets van haar aanwezigheid, wanneer alles goed functioneert, maar zoodra er iets hapert, blijkt uit de stagnatie welke groote belangen bij de zaak betrokken zijn.

De heer Van Helsdingen heeft betoogd, dat het wenschelijk is om nu te komen tot een algeheele technische herziening, ook van de Java Provincie-kiesordonnantie en de Regentschapskiesordonnantie en tevens om tot een principiele herziening te komen. Hij heeft tevens den wensch geuit om die herziening commissoriaal te maken. Zooals door hem is gememoreerd, bestaat er op het oogenblik al een commissie voor de technische herziening van een gedeelte der organieke wetgeving van de bestuurshervorming. De voorstellen dier commissie zijn op het oogenblik in onderzoek en het ligt in de bedoeling der Regeering om dezen arbeid zoo snel mogelijk voort te zetten en tot een einde te brengen.

Gaarne wordt erkend — dit blijkt ook uit de Memorie van Antwoord — dat het wenschelijk is om in deze richting verder te gaan, waar het betreft de provinciekiesordonnantie en de regentschapskiesordonnantie.

(ADVISEUR VOOR DE DECENTRALISATIE.)

De heer Van Helsdingen heeft voorts op enkele moeilijkheden gewezen, die zouden zijn verbonden aan het geven van een opdracht aan de technische commissie in haar tegenwoordige samenstelling. Ik kan het geachte lid toezeggen, dat de Regeering in overweging zal nemen, op welke wijze deze noodig gebleken herziening zal moeten worden ter hand genomen. De tijd van voorbereiding voor deze heele zaak is zoo bijzonder kort geweest, dat ik hieromtrent tot mijn spijt nog geen definitieve toezeggingen kan doen. Ik kan echter wel toezeggen, dat de zaak met de meeste voortvarendheid zal worden ter hand genomen.

De heer Kerkkamp heeft zich bij den door den heer Van Helsdingen geuiten wensch aangesloten en nog speciaal de aandacht gevestigd op een punt, dat hem op het oogenblik niet juist lijkt te zijn geregeld, nl. de bepaling, dat bij de nieuwe vaststelling van den uitslag als lid van dien raad blijft gekozen verklaard degene, omtrent wien dit na onderzoek van de geloofsbriefen is bepaald, ondanks het feit, dat na een nieuwe lezing van de stemkaarten een andere candidaat zou moeten worden aangewezen.

Nu heeft hij er tevens op gewezen, dat z.i. een mogelijke oplossing zou zijn, de beoordeeling van de geloofsbriefen, niet door den nieuw optredenden raad te doen geschieden, zooals het systeem op het oogenblik hier te lande voor den Volksraad en ook voor den provincialen raad is, doch den ouden raad, die nog niet is afgetreden, een regeling, die, zooals bekend, bestaat in Nederland voor den gemeenteraad. Ik zou er echter hierbij wel op willen wijzen, dat in Nederland, waar het onderzoek van de geloofsbriefen door het oude college geschiedt, daarnaast toch ook bestaat het systeem, voor wat betreft de bevoegdheden van den onderzoekenden raad ten aanzien van diegenen, die men toelaat of niet toelaat, zooals dat hier is voorgesteld, zoodat ook ondanks de opdracht van het onderzoek aan den ouden raad, men het hier aanbevolen stelsel ginds wenschelijk heeft geacht. Het is dan ook nog niet zoo zeker of bij nader onderzoek van de zaak de oplossing door den heer Kerkkamp aanbevolen, wenschelijk zal worden bevonden. Hoe dit ook zij, Mijnheer de Voorzitter, deze zaak zal met zorg moeten worden onderzocht en bij de aangekondigde verdere technische herzieningen zal zeer zeker ook met de opmerkingen van den heer Kerkkamp rekening worden gehouden.

De heer Blaauw heeft ter sprake gebracht de moeilijkheid, die zich voordoet bij de regeling van art. 9 van de Provincie-ordonnantie. Mijnheer de Voorzitter! Daar de regentschapsordonnantie inmiddels is herzien, doet zich deze moeilijkheid daar niet voor.

Erkend moet worden — daaraan is geen twijfel mogelijk — dat de tekst van art. 9 der Provincie-ordonnantie, zooals die thans luidt, onjuist is; hij is echter zoo apert onjuist, dat het eigenlijk wel duidelijk is, dat hier bedoeld is een regeling te treffen voor de eerste zittingsperiode alleen, terwijl voor de volgende zittingsperiode nog geen regeling getroffen is. Bekend is, dat de eerste groep gekozen raadsleden aftreedt na verloop van vier jaren, gerekend vanaf het tijdstip van de inwerkingtreding der instellingsordonnantie, terwijl de zittingsduur der dan verkozen en benoemde

Wijziging van de Provincie-ordonnantie, Java Provincie-Kiesordonnantie en Regentschapsordonnantie.

(ADVISEUR VOOR DE DECENTRALISATIE, VAN HELSDINGEN, BLAAUW, VOORZITTER.)

raadsleden, die dus na dat tijdperk optreden, ongeregeld blijft. Zoo althans ziet de Regeering deze regeling en in verband met den zeer korten tijd van voorbereiding van deze noodregeling, heeft Zij het wenschelijk geacht om deze zaak voorloopig te laten rusten en het treffen van een regeling voor de nieuw optredende raadsleden tot later uit te stellen.

Intusschen, de bezwaren van den heer Blaauw erkennende, is de Regeering toch wel bereid om een wijziging aan te brengen in art. 9, welke aan de bezwaren van den heer Blaauw tegemoet komt. Die wijziging zou dan op deze wijze kunnen plaats hebben, dat in het bestaande art. 9 achter de woorden „de verkozen en benoemde raadsleden hebben” wordt ingevoegd het woord „telkens” en dan achter de zinsnede: „zitting gedurende eene periode van vier jaren, aanvangende” in te voegen de woorden „voor de eerste maal”. Hiermede zou aan de geuite bezwaren op een eenvoudige wijze kunnen worden tegemoetgekomen. Voorzichtigheidshalve wil ik daarbij zeggen: behoudens nader onderzoek bij de nadere technische herziening van de ordonnantie.

Tevens zou, om de regeling sluitend te maken aan de considerans, het volgende zijn toe te voegen: „Voorts het tijdstip van aftreden van de leden van den provincialen raad nader willende regelen”. Op die wijze slaat ook de considerans op deze nieuwe invoeging.

In verband hiermede zal dan ook voorts artikel 1 van het ontwerp in zooverre wijziging moeten ondergaan, dat een vernummering moet plaats hebben; door de invoeging van de door mij zoo juist aangegeven wijziging ad sub I, zullen de nummers I t/m IV moeten worden: de nummers II t/m V.

De Voorzitter: Volgens art. 61 van het Reglement van Orde wordt de tengevolge van in het ontwerp aangebrachte wijzigingen noodig geworden vernummering van de artikelen door den voorzitter aangebracht.

De heer Van Helsdingen: Mijnheer de Voorzitter! Ik heb der Regeering eigenlijk niets meer te antwoorden op hetgeen Zij gezegd heeft. De heer Kerkkamp heeft echter de vraag gesteld of het niet beter zou zijn het onderzoek der geloofsbriefen door den ouden raad te doen geschieden. Ik zou mij hierbij gaarne willen aansluiten. Ik had het voornemen diezelfde vraag bij art. 45 te stellen maar het is nu verder niet meer noodig.

De Voorzitter: Zij zou daar inderdaad beter op haar plaats zijn.

De heer Blaauw: Mijnheer de Voorzitter! Ik zou even willen verklaren, dat de oplossing, die de geachte Regeeringsgemachtigde gegeven heeft voor de moeilijkheden, op welke ik gewezen heb, mij geheel voldoet.

De Voorzitter: Mijne Heeren! Hiermede zijn de algemeene beschouwingen over deze ontwerp-ordonnantie gesloten.

(VOORZITTER, FRUIN.)

Aan de orde is thans de door den Regeeringsgemachtigde zoo juist voorgestelde wijziging van den considerans en van art. 9. In dit geval stel ik het College voor hierover te beslissen, zonder dat de tekst der wijzigingen is gedrukt en rondgedeeld, omdat de zaak zeer eenvoudig is.

De considerans wordt zoodanig veranderd, dat daarin ook wordt opgenomen:

„voorts het tijdstip van aftreden van de leden van den provincialen raad nader willende regelen”.

De wijziging van artikel 9 lid 1 der provincie-ordonnantie komt hierop neer, dat de bepaling als volgt zal luiden:

„De verkozen en benoemde raadsleden hebben telkens zitting gedurende een periode van vier jaren, voor de eerste maal aanvangende op het tijdstip der inwerkingtreding der instellingsordonnantie”.

Deze wijzigingen worden zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De Voorzitter: Thans wordt overgegaan tot de artikelsgewijze behandeling, waarbij ik gemakshalve de nummering van het ongewijzigd ontwerp gedurende deze vergadering zal handhaven.

Aan de orde is artikel 1 sub I, luidende:

„De provincie-ordonnantie (Staatsblad 1924 No. 78), zooals deze sedert is gewijzigd en aangevuld, laatstelijk bij de ordonnantie van 22 October 1929 (Staatsblad No. 395), ondergaat de volgende wijzigingen:

I. Na artikel 28 wordt ingevoegd een nieuw artikel 28a van den volgenden inhoud:

Heeft wel benoeming van een college van gedeputeerden plaats gehad, dan is artikel 28 van overeenkomstige toepassing, zolang geen verkiezing van de leden van dat college heeft plaats gehad, dan wel door aftreding of ontslag geen enkel lid in staat is zijne functies uit te oefenen”.

Op dit artikel is ingediend het amendement, vervat in stuk 7, hetwelk zooeven reeds is voorgelezen en rondgedeeld.

Ofschoon dit amendement niet betreft een artikel, waartrent in het ontwerp een wijziging wordt voorgesteld, heb ik mijnerzijds geen bezwaar, het in behandeling te nemen, omdat ik de bij het amendement voorgestelde wijziging beschouw als een direct gevolg van de in het ontwerp opgenomen wijziging van artikel 28 der provincie-ordonnantie. Heeft iemand er bezwaar tegen, dat het amendement thans in behandeling wordt genomen?

Besloten wordt, het amendement in behandeling te nemen.

De heer Fruin: Mijnheer de Voorzitter! Door toevoeging van een nieuw artikel 28a wil de Regeering voorzien in de moeilijkheid die ontstaat, wanneer op 31 December a.s. het college van gedeputeerden van den pro-

Wijziging van de Provincie-ordonnantie, Java Provincie-Kiesordonnantie en Regentschapsordonnantie.

(FRUIN.)

vincialen raad van West-Java aftreedt. Wanneer er dan geen nieuw college van gedeputeerden zal zijn gedurende de periode, loopende vanaf dat tijdstip totdat door den provincialen raad een nieuw college van gedeputeerden zal zijn benoemd, wil de Regeering den Gouverneur belasten met de dagelijksche leiding van den gang van zaken. Bij mij en bij de onderteekenaars van het ingediende amendement zijn tegen deze oplossing ernstige bezwaren gerezen. Het hoofdbezwaar, dat wij tegen de door de Regeering voorgestelde regeling hebben is, dat zij in aperte tegenspraak komt met de beginselen der decentralisatie, zooals deze in de I. S. zijn neergelegd. Om het kort te zeggen, het komt ons voor, dat de hier voorgestelde regeling in strijd is met de wet en dus moet worden verworpen.

Ik doel hier op artikel 119 der I. S. In dat artikel wordt ervan uitgegaan, dat de dagelijksche leiding berust bij het college van gedeputeerden. Op dien algemeenen regel is één uitzondering, nl. deze (lid 5):

„Waar de omstandigheden naar het oordeel van den Provincialen Raad in eene provincie de benoeming van een College van Gedeputeerden niet toelaten, is de Gouverneur met de dagelijksche leiding en uitvoering van zaken, bedoeld in het derde lid van dit artikel, belast”.

Welnu, Mijnheer de Voorzitter, het is duidelijk, dat in dit geval de provinciale raad zeer zeker als zijn meening niet heeft uitgesproken, dat de omstandigheden niet toelaten, een college van gedeputeerden te benoemen. Integendeel, wij hebben tot nu toe een college van gedeputeerden gehad; de provincie is rijp voor een college van gedeputeerden, er bestaat dus niet de minste reden, waarom niet langer een college van gedeputeerden gedurende een zekere periode met de leiding van den dagelijkschen gang van zaken zou moeten worden belast. En wanneer men daartoe toch zou willen overgaan, komt men dus in strijd met het beginsel vastgelegd in artikel 119 van de Indische Staatsregeling.

Het is daarom, Mijnheer de Voorzitter, dat wij voorstellen in de eerste plaats te schrappen de wijziging, die thans door de Regeering wordt voorgesteld, d.w.z. het nieuwe artikel 28a. Wij hebben nu getracht een oplossing te vinden in dezen zin, dat het bestaande college van gedeputeerden blijft zitten totdat de provinciale raad niet alleen in staat is een nieuw college van gedeputeerden te benoemen, maar totdat hij dit inderdaad ook heeft gedaan. Dan heeft men dus de zoozeer gewenschte continuïteit in den dagelijkschen gang van zaken der provincie.

Ik heb tot nu toe alleen gesproken over de staatsrechtelijke bezwaren, maar het is ook duidelijk dat het wenschelijk is, in verband met den gang van zaken dat men continuïteit heeft in de leiding en dat die leiding niet voor langeren tijd van het college overgaat op één persoon. Een éénpersoonsleiding is altijd heel iets anders, dan de leiding van een college, dat n.b. aangewezen is door den provincialen raad. Het kan best zijn, dat de leiding van één persoon in het algemeen beter is dan die van een college, maar deze overweging doet in dit geval niets aan de zaak

toe. In dit geval moet men de lijn volgen zooals die door de decentralisatie is uitgestippeld.

Hoe hebben wij ons nu verder de oplossing gedacht? Ik wil onmiddellijk toegeven, dat de regeling die wij ons voorstellen een noodregeling is, en dat ik mij dus zeer goed kan begrijpen, dat de commissie, die belast is met de technische herziening ook van deze ordonnantie, een betere en een beter geredigeerde oplossing zal geven van deze aangelegenheid. Maar op het oogenblik moeten wij roeien met de riemen, die wij hebben. Wij hebben het antwoord van de Regeering eerst zeer kort geleden ontvangen, en pas onlangs zijn wij ook van de wenschelijkheid doordrongen geworden, dat wij hier een amendement op moesten stellen. Het amendement zal dus ook wel zijn gebreken hebben, zooals weleens wijzigingsvoorstellen van de Regeering hun gebreken hebben.

Hoe hebben wij ons nu verder de oplossing gedacht? Wij zijn, zooals ik zeide, bij het verkrijgen van deze oplossing zooveel mogelijk gegaan aan de hand van de bestaande regeling, en hebben zoo min mogelijk wijziging aangebracht in de artikelen van de bestaande Provincie-ordonnantie. Nu weet U, Mijnheer de Voorzitter, dat art. 20 alinea 3 als algemeenen regel stelt, dat een lid van het college van gedeputeerden, tevens lid van den provincialen raad, van zelf ophoudt lid van het college van gedeputeerden te zijn, wanneer zijn lidmaatschap van den provincialen raad eindigt. Vandaar de tranen, die wij op het oogenblik moeten schreien; straks moeten de heeren in West-Java allemaal — want deze keer zijn er alleen leden die gekozen zijn uit den provincialen raad — aftreden als lid van het college van gedeputeerden, omdat zij ophouden lid van den provincialen raad te zijn.

Wij hebben de oplossing nu zoo gedacht: op alinea 3 wordt een uitzondering toegelaten, namelijk die van alinea 4. Nu heeft de tegenwoordige alinea 4 van de provincie-ordonnantie alleen betrekking op de benoeming van leden van het college van gedeputeerden, die niet tevens leden zijn van den provincialen raad, en voor deze heeren is reeds in de bestaande ordonnantie bepaald, dat zij zitting kunnen houden tot aan de eerstvolgende vergadering van den provincialen raad. Welnu de regeling, welke op het oogenblik geldt voor de leden van het college van gedeputeerden, die niet tevens lid zijn van den provincialen raad, hebben wij willen toepassen ook op die leden van het college van gedeputeerden, die tevens lid zijn van den provincialen raad; vandaar, Mijnheer de Voorzitter, de door ons voorgestelde wijziging van alinea 4.

Nu wil ik er onmiddellijk aan toevoegen, dat wij tevens van de gelegenheid hebben gebruik gemaakt om de woorden in alinea 4 „in de eerste vergadering” te schrappen. De kwestie is nl. deze, dat in dit opzicht alinea 4 niet erg gelukkig geformuleerd is, aangezien het zeer goed mogelijk is en zelfs in het geval, waarom het hier speciaal gaat, zeer waarschijnlijk, dat in de eerstvolgende provinciale raad nog geen nieuw college van gedeputeerden kan worden verkozen, zoodat de onderteekenaars van het amendement met een maar van de gelegenheid hebben gebruik gemaakt, om deze niet geheel juiste redactie tevens te wijzigen.

Wijziging van de Provincie-ordonnantie, Java Provincie-Kiesordonnantie en Regentschapsordonnantie.

(FRUIN, VAN HELSDINGEN.)

Mijnheer de Voorzitter! Ik mag wel eindigen, zooals ik ben begonnen. Ik geef dadelijk toe, dat de redactie, die wij hier hebben aangegeven, een zekere vaagheid vertoont en ik kan mij bv. ook best voorstellen, dat er leden van dit college van meening zouden kunnen zijn, dat eigenlijk alinea 4 als hoofdregel vooraf zou moeten gaan, waarop dan als uitzondering het in alinea 3 vervatte zou moeten volgen, terwijl nu de uitzondering voorop komt te staan en de algemeene regel als uitzondering daarachter. Doch wij hebben het amendement aldus geformuleerd om daardoor zoo min mogelijk wijziging te brengen in de bestaande bepalingen.

Ik hoop intusschen, dat de Regeering aanleiding zal vinden dit voorstel over te nemen en daarbij dan rekening zal houden met de mogelijkheid, dat later misschien een regeling zal kunnen worden getroffen, welke nog beter is dan deze.

Ik dank U, Mijnheer de Voorzitter.

De heer Van Helsdingen: Mijnheer de Voorzitter! Het amendement, dat hier door de heeren Fruin e. s. is ingediend en door U is toegelaten, heeft mij eenigszins overvallen. Ik had n.l. niet gedacht, dat een amendement, betrekking hebbende op een artikel van de provincie-ordonnantie, dat thans in het geheel niet aan de orde is, in het college zou kunnen worden ingediend.

Al geef ik toe, dat zulk een amendement min of meer een gevolg kan zijn van hetgeen de Regeering heeft voorgesteld, het komt mij toch voor, dat wij op deze wijze ons amendeeringsrecht wel eenigszins overschrijden. Hoewel ik dus erken, dat er een zekere samenhang bestaat, vraag ik mij toch af, of het amendement wel beslist noodig is.

Ik stel echter voorop, dat ik het met den heer Fruin en de andere onderteekenaars eens ben, dat het zeer wenschelijk is, dat het gezag van een college, in bepaalde omstandigheden, rechtstreeks overgaat op een ander college. Doch laat ik het eenigszins anders zeggen, want nu maak ik mij ook schuldig aan de fout, die de Regeering en de vorige sprekers hebben begaan, n.l. dat er hier sprake zou zijn van een nieuw college. Het college van gedeputeerden is eenmaal ingesteld en blijft dan ook als zoodanig bestaan, totdat het is opgeheven. Nu moge dat college op een gegeven moment niet voltallig zijn, doch er blijft dan altijd een lid daarvan aanwezig, n.l. de voorzitter.

Er is zoowel in het Gedelegeerdenverslag als in de Memorie van Antwoord sprake geweest van de strijdvraag, of de Gouverneur wel kon worden beschouwd als lid van het college van gedeputeerden en in deze zou ik mij willen aansluiten bij hetgeen de commissie tot herziening van de stads-gemeente-ordonnantie en de overige ordonnantie heeft opgemerkt, n.l. dat het kenmerk van het lidmaatschap in deze toch eigenlijk nergens anders in gelegen is dan hierin, dat door den betrokken persoon wordt medebeslist ten aanzien van de besluiten door het college genomen. In overeenstemming hiermede zou ik dus meenen, dat de voorzitter inderdaad ook lid is van het college van gedeputeerden. Doch ik wil dit punt geheel in het midden laten en deze strijdvraag thans niet verder behandelen.

Handelingen. Zittingsjaar 1929—1930.

(VAN HELSDINGEN, ROEP.)

Het staat echter wel vast, en dat zal iedereen toegeven, dat de Gouverneur voorzitter is van het college van gedeputeerden en hij blijft zulks, ook bij ontstentenis van gedeputeerden, zoolang het college van gedeputeerden bestaat. En daarom acht ik het onjuist, dat de Regeering in Haar voorstel heeft gesproken van den „Gouverneur”, waar ik meen, dat Zij had moeten zeggen dat in het geval, in art. 28a bedoeld, de bevoegdheid van het college van gedeputeerden wordt uitgeoefend door zijn „voorzitter” of liever dat de voorzitter het college vertegenwoordigt en namens het college handelt.

Wanneer de Regeering een dergelijke redactie had gekozen zou niet alleen het eerste bezwaar — het staatsrechtelijke — maar ook het tweede bezwaar van den heer Fruin, n.l. het continuïteitsbezwaar, vervallen zijn. De voorzitter van het college voelt zich als zoodanig vertegenwoordiger van het college van gedeputeerden, ook al is dat op dat moment niet voltallig, zoodat hij toch in de eerste plaats orgaan van de provincie is, en dus, wanneer hij als vertegenwoordiger van het college optreedt, ook inderdaad verantwoordelijkheid draagt tegenover het college, wanneer dit later wordt aangevuld. De vragen, die hem door het college van gedeputeerden in zijn nieuwe samenstelling eventueel zouden worden gedaan, kunnen niet worden afgewezen door eenvoudig te zeggen: ik heb dat gedaan als Gouverneur en niet als voorzitter van het college. Daarom had ik mij een andere redactie voorgesteld, die dan overeenkomstig zou kunnen gelden voor het betreffende artikel van de regentschapskiesordonnantie en die luidt:

„Is er een college van gedeputeerden ingesteld (benoemd), maar heeft na een periodieke raadsverkiezing nog geen verkiezing van gedeputeerden plaats gehad, dan wel ontbreken deze door aftreden of ontslag, dan vertegenwoordigt de voorzitter het college en handelt in zijn naam”.

Dan is men in de eerste plaats niet in strijd met art. 119 I. S. en in de tweede plaats is er continuïteit, want de Gouverneur handelt dan niet als Gouverneur, doch als voorzitter van het college van gedeputeerden. Ik dank U, Mijnheer de Voorzitter.

De Voorzitter: De heer Van Helsdingen heeft waarschijnlijk de bedoeling, het door hem voorgelezen artikel te zien aanvaard als een nieuw art. 28a?

De heer Van Helsdingen: Dit laatste is inderdaad de bedoeling, Mijnheer de Voorzitter! Ik heb hiervan echter nog geen amendement gemaakt, omdat ik eerst het antwoord van den Regeeringsgemachtigde terzake wilde aanhooren.

De heer Roep: Mijnheer de Voorzitter! Ik zou gaarne een paar korte opmerkingen willen maken. Wij hebben een voorstel van de Regeering, waarop is ingediend een amendement-Fruin e.s., doch er is in het Gedelegeerdenverslag ook nog gesproken over een andere, n.l. de Nederlandsche regeling, welke op dit gebied bestaat. Nu lijkt

(ROEP, SOEJONO.)

het mij, dat de Nederlandsche regeling, die — indien ik mij wel herinner — de strekking heeft dat op den dag, volgende op de zittingneming van de nieuwe provinciale staten, de nieuwe gedeputeerden-verkiezing plaats vindt, in het algemeen beter is dan wat de Regeering hier op het oogenblik voorstelt en ook beter is dan het amendement, dat door de heeren Fruin e.s. is ingediend. Ik erken echter, dat in het bijzondere geval, dat aanleiding heeft gegeven tot de voorstellen van de Regeering — n.l. het geval dat niet in de eerste zitting van den nieuwen provincialen raad zal kunnen plaats vinden de verkiezing van het college van gedeputeerden — ook de Nederlandsche regeling *practisch* onuitvoerbaar zou zijn.

Dit vooropstellende, wil ik mijnerzijds verklaren, dat ik onder deze omstandigheden aan het amendement-Fruin e.s. de voorkeur geef boven de regeling, die door de Regeering wordt voorgesteld en wel — en het doet mij genoeg dit te kunnen verklaren — om de redenen, die mijn geacht medelid, de heer Fruin, uitvoerig heeft uiteengezet. Ik kan echter aan dit amendement van de heeren Fruin e.s. alleen dan mijn stem geven, wanneer vooropstaat, dat ook deze regeling wordt beschouwd als een noodmaatregel. Ik zou dan ook wel aan de Regeering willen verzoeken om, wanneer Zij in meer algemeen zin de technische herziening aan de orde zal stellen, nog eens goed te overwegen of wellicht de Nederlandsche regeling ook niet ingevoerd zou kunnen worden voor de provincies hier op Java. Ik zal dus, om de aangegeven redenen, mijn stem geven aan dit amendement.

Ik dank U, Mijnheer de Voorzitter!

De heer Soejono: Mijnheer de Voorzitter! Slechts een enkel woord, mede naar aanleiding van hetgeen de heer Van Helsdingen zoeven naar voren heeft gebracht. Ik moet verklaren, veel te voelen voor hetgeen de heer Van Helsdingen heeft gezegd, n.l. dat het hier gaat om een college, dat niet is opgeheven door de niet-voltalligheid van het orgaan, doch dat inderdaad, wanneer het college van gedeputeerden eenmaal is ingesteld, als het op een gegeven oogenblik niet voltallig en alleen de voorzitter aanwezig is, het als zoodanig toch blijft bestaan. Ik zou daarom met het voorstel van den heer Van Helsdingen willen meegaan, om in plaats van te spreken van den Gouverneur, te zeggen „de Voorzitter van het college van gedeputeerden”.

Aan den anderen kant is er in theorie dan wel continuïteit, omdat het college niet is opgeheven, maar het gaat hier om de uiteenloopende waardeering van een beslissing, genomen door één persoon — door den voorzitter, als zoodanig vertegenwoordigend het college van gedeputeerden — en van een beslissing, genomen door het geheele college en dan gaat mijn sympathie geheel in de richting van het voorstel van den heer Fruin.

Ik zie in een beslissing van een college, dat behalve uit den voorzitter ook uit de andere leden bestaat, meer waarborg voor continuïteit en ook in het algemeen van correctie, zoodat ik meer voel voor het amendement.

(SOEJONO, ADVISEUR VOOR DE DECENTRALISATIE, VAN HELSDINGEN.)

Fruin e.s. dan voor het voorstel van den heer Van Helsdingen.

De heer Cohen Stuart, adviseur voor de Decentralisatie: Mijnheer de Voorzitter! Behalve het argument van den heer Fruin is hier ook ter sprake gebracht een suggestie van den heer van Helsdingen, maar die ik — althans wat betreft de formulering — niet in mij heb kunnen opnemen. Ik zou dus de vraag willen stellen of ik goed begrepen heb, dat het zijn voorstel zou zijn, een regeling te treffen van deze strekking dat niet het oude college gehandhaafd blijft, totdat een nieuw is opgetreden — het woord „nieuw” zal ik direct nader toelichten — maar dat voorloopig toch de voorzitter van het college blijft belast met de bevoegdheden van het college.

De heer Van Helsdingen: Mijnheer de Voorzitter! Mag ik misschien het voorstel nog even voorlezen? Het luidt aldus:

„Is er een college van gedeputeerden ingesteld (benoemd), maar heeft na een periodieke raadsverkiezing nog geen verkiezing van gedeputeerden plaats gehad, dan wel ontbreken deze door aftreding of ontslag, dan vertegenwoordigt de voorzitter het college en handelt in zijn naam”.

De bedoeling gaat dus in de richting van het Regeeringsvoorstel. Een vermelding van den Gouverneur wordt echter veel meer afgeleid uit de gedachte aan het orgaan van het centraal gezag, terwijl men bij een vermelding van den voorzitter van het college van gedeputeerden denkt aan het college zelf. Overigens komt het voorstel overeen met de gedachte van het regeeringsvoorstel.

De heer Cohen Stuart, adviseur voor de Decentralisatie: Ik zou dezen tekst, alvorens een definitief oordeel uit te spreken, nog gaarne nauwkeurig bezien, maar ik zou er al dadelijk de aandacht op willen vestigen, dat het voorstel-Van Helsdingen een uit systematisch oogpunt meer bevredigende oplossing biedt dan het amendement-Fruin e.s., omdat daarbij gedacht is aan de reeds plaats gehad hebbende gevallen, waarin regenten tijdelijk de bevoegdheden van colleges van gecommiteerden in verband met aftreding der leden hebben uitgeoefend, terwijl als ik het goed zie, de oplossing van den heer Fruin e.s. alleen geeft een oplossing voor den provincialen raad, maar niet voor de toestanden, die zijn ingetreden in de verschillende door mij bedoelde regentschappen.

Toch is er naar het mij voorkomt ook aan de oplossing, gegeven door den heer Van Helsdingen, nog wel een mogelijk bezwaar verbonden, waarvan de Regeering de overweging liever zou willen verwijzen naar het komende technische onderzoek van de ordonnantie. Dit betreft het volgende.

Zooals door den heer Fruin is betoogd, hebben wij in deze materie streng rekening te houden met de in de wet op de staatsinrichting van Nederlandsch-Indië voorkomende voorschriften dienaangaande, vervat in art. 119.

Wijziging van de Provincie-ordonnantie, Java Provincie-Kiesordonnantie en Regentschapsordonnantie.

(ADVISEUR VOOR DE DECENTRALISATIE.)

Er zijn vooral twee onderdeelen van dat artikel, die in dit verband de aandacht trekken, n.l. het derde lid, door den heer Fruin besproken en het eveneens door hem genoemde vijfde lid. Volgens het derde lid benoemt de provinciale raad, behoudens het bepaalde in het vierde en het vijfde lid van dit artikel, een college van gedeputeerden, dat volgens regels, bij ordonnantie te stellen, met de dagelijkse leiding en uitvoering van zaken wordt belast, terwijl het vijfde lid bepaalt, dat, waar de omstandigheden naar het oordeel van den provincialen raad in een provincie de benoeming van een college van gedeputeerden niet toelaten, de Gouverneur met de dagelijkse leiding en uitvoering van zaken, bedoeld in het derde lid van dit artikel, is belast.

Mijnheer de Voorzitter! De moeilijkheid, die zich in deze materie voordoet en waarop, naar ik meen, door den heer Fruin niet is ingegaan, is de beteekenis, die men in dit geval moet hechten aan het begrip „benoeming”. Die beteekenis staat op het oogenblik nog allerminst vast. In de Memorie van Toelichting heeft de Regeering erop gewezen, dat, waar in artikel 28 der Provincie-ordonnantie een regeling is getroffen voor het geval geen benoeming van een college van gedeputeerden heeft plaats gehad, daarbij het woord „benoeming” is gebezigd in aansluiting aan de bewoordingen van artikel 119 der Staatsregeling, uit den aard der zaak om zooveel mogelijk veilig te zijn en niet iets voor te schrijven, dat van den wettelijken tekst zou afwijken.

Nu staan wij voor het eigenaardige geval, dat er onzekerheid is omtrent de interpretatie van lid 5 van art. 119 der I. S. Zooals ik reeds heb gezegd, staat volgens dit artikel het geval zoo, dat waar de omstandigheden naar het oordeel van den provincialen raad in een provincie de benoeming van een college van gedeputeerden niet toelaten, de Gouverneur met de dagelijkse leiding en uitvoering van zaken wordt belast. De Regeering heeft kennis genomen van de interpretatie, die o.a. in aansluiting aan een opmerking in het werk van Prof. Dr. Westra omtrent de beteekenis van het woord „benoeming” art. 119 I. S. wordt aangehangen door de Commissie voor de technische herziening der stads-gemeente-ordonnantie enz., en volgens welke daaronder in lid 5 zou moeten worden verstaan de „instelling” van een college van gedeputeerden, terwijl in lid 3 uit het woord „benoeming” zou zijn te lezen zoowel het „instellen” van het college van gedeputeerden als het „aanwijzen van de leden” daarvan.

Zooals op het oogenblik art. 28 luidt is daarmede eenvoudig aansluiting gegeven op de bewoordingen van art. 119. Nu rijst echter de vraag, wat gebeuren moet, wanneer wel in een vorige phase de instelling van een college van gedeputeerden heeft plaats gehad, maar door de een of andere omstandigheid daarop niet een aanwijzing van leden is gevolgd.

Wij hebben thans rekening te houden met de mogelijkheid, dat een provinciale raad optreedt, die begint met zich voor het grootste gedeelte te beschouwen als niet te zijn toegelaten en die daarom dus voorloopig zal afzien van de aanwijzing van leden voor het college van gedeputeerden. Hierbij is dus in het geval, dat in een vorige zittingsperiode reeds

zulk een college werd ingesteld, de groote vraag — en die is uit den tekst van de Wet niet te beantwoorden — of men op dat moment nu al dan niet reeds heeft een college van gedeputeerden. De heer Van Helsdingen heeft als vaststaande aangenomen, dat het college van gedeputeerden dan bestaat, aangezien het door den eersten provincialen raad werd ingesteld, maar ik vraag mij af, Mijnheer de Voorzitter, of dit zoo zeker is. Is het bijv. ook niet mogelijk, dat wij de leden 3 en 5 van art. 119 der I. S. zoodanig opvatten, dat benoeming, instelling en aanwijzing samenvallen, zoodat ook aan de instelling door het aftreden der leden van het college van gedeputeerden een einde komt en wij dan krijgen den toestand, dat er geen college van gedeputeerden is. Wanneer dus het geval, dat ik gesteld heb, zich in den provincialen raad van West-Java mocht voordoen en de provinciale raad op grond van het feit, dat de leden niet in voldoende getale kunnen worden toegelaten, van oordeel is, dat hij niet tot benoeming van een college van gedeputeerden over kan gaan, vraag ik mij af of dan niet vanzelf toepassing moet vinden het 5de lid van art. 119 I. S. dat er n.l. omstandigheden aanwezig zijn, waarbij naar het oordeel van den provincialen raad de benoeming van een college van gedeputeerden niet mogelijk is, zoodat vanzelf de Gouverneur met de dagelijkse leiding en de uitvoering van zaken is belast.

De heer K a n: Juist! De provinciale raad beoordeelt dat.

De heer C o h e n S t u a r t, adviseur voor de Decentralisatie: Inderdaad. Op dat oogenblik beslist hij, in de eerste plaats, dat een aantal leden niet zal worden toegelaten en in de tweede plaats, dat de overblijvende leden geen verkiezing van gedeputeerden kunnen entameeren. Ik wijs op deze interpretatie, niet, omdat ik, lettende op een gezaghebbende interpretatie van andere strekking, het als zeker beschouw, dat deze juist is, maar om erop te wijzen, dat wij hier staan voor een geval van twijfel, voor een dubium, dat bij de behandeling van deze noodregeling niet aanstonds kan worden opgelost. De Regeering heeft zich op het standpunt gesteld, dat wij hier staan voor min of meer twijfelachtige gevallen, waarin het mogelijk zou zijn dat de regeling van art. 28 van de provincie-ordonnantie, zich aansluitende aan het 5de lid van art. 119 I. S. een oplossing zou kunnen geven, zooals in eenige regentschappen de regent ook meende, dat het analoge artikel van de regentschapsordonnantie een oplossing voor zijn college gaf. Om hier echter de mogelijkheid van twijfel weg te nemen, is de Regeering gekomen met een voorstel tot herziening, en heeft het volgende bepaald:

„Heeft wel benoeming van een college van gedeputeerden plaats gehad, dan is artikel 28 van overeenkomstige toepassing, zoolang geen verkiezing van de leden van dat college heeft plaats gehad, dan wel door aftreding of ontslag geen enkel lid in staat is zijne functies uit te oefenen”.

M. a. w. de Regeering heeft zich rekenschap gegeven van

Wijziging van de Provincie-ordonnantie, Java Provincie-Kiesordonnantie en Regentschapsordonnantie.

(ADVISEUR VOOR DE DECENTRALISATIE, FRUIN.)

de mogelijkheid, dat deze toevoeging een overbodigheid zou bevatten. Zij heeft echter het zekere voor het onzekere willen nemen, gelet op de interpretatie, waarvan ik zoeven melding heb gemaakt en Zij heeft ook voor dat geval het nieuwe art. 28a hier voorgesteld. Het komt mij voor, dat wanneer wij hetzij de lezing volgens het voorstel van den heer Van Helsdingen zouden aanvaarden, hetzij het amendement van den heer Fruin c. s., wij in dit stadium van de zaak een nieuw element in de regeling zouden moeten voegen, n.l. een positieve interpretatie van lid 5 van art. 119 I. S., een interpretatie, waarvan men op het oogenblik nog niet met voldoende zekerheid kan zeggen, dat zij boven allen twijfel verheven is. Vanwege die onzekerheid en niet, omdat het systeem, dat door den heer Fruin c. s. of door den heer Van Helsdingen is voorgesteld, voor de Regeering principeel onaanvaardbaar zou zijn, zou ik het college willen ontraden op dit oogenblik te tornen aan den tekst, zooals die door de Regeering ten aanzien van art. 28a is voorgesteld. Ik zou ten aanzien hiervan willen voorstellen, evenals ten aanzien van de andere punten, te wachten totdat de zaak grondiger kan worden bezien om dan te komen tot een oplossing, die in alle opzichten de noodige waarborgen biedt.

De heer Fruin: Mijnheer de Voorzitter! In de eerste plaats een enkel woord naar aanleiding van de opmerkingen, die door de verschillende sprekers hier zijn gemaakt ten aanzien van de door mij voorgestelde wijziging.

Ik ontmoet dan in de eerste plaats den heer Van Helsdingen, die hier de stelling heeft geponereerd, welke volgens hem zeer gefundeerd is, dat de Gouverneur als voorzitter van het college van gedeputeerden tevens deel zal uitmaken van het college. De heer Van Helsdingen grondt dat o.a. op het feit, dat de Gouverneur ook stem heeft in het kapittel.

De heer Van Helsdingen heeft er onmiddellijk bijgevoegd dat dit een kwestie is, die hier niet zoo dadelijk is op te lossen. Ik wil er den heer Van Helsdingen op wijzen, dat in de I. S. uitdrukkelijk tegenover elkaar worden gesteld, eenerzijds de Gouverneur en anderzijds het college van gedeputeerden en de provinciale raad. Daartegen zal de heer Van Helsdingen misschien willen aanvoeren, dat iets dergelijks ook voorkomt in de stadsgemeente-ordonnantie, n.l. dat wij daar ook zien den Burgemeester, een college van Burgemeester en Wethouders en een gemeenteraad en dat de burgemeester, toch deel uitmaakt van het college van Burgemeester en Wethouders. Maar deze vergelijking maakt mijn stelling eigenlijk weer zooveel sterker, omdat juist in de stadsgemeente-ordonnantie uitdrukkelijk wordt gesproken van het college van Burgemeester en Wethouders, terwijl het anders in den gedachtengang van den heer Van Helsdingen bij wijze van spreken, voldoende zou zijn, te spreken van een college van wethouders, en dan de burgemeester vanzelf lid zou zijn van het college van Burgemeester en Wethouders.

Mijnheer de Voorzitter! Hetgeen ik hier te berde breng, zijn vanzelfsprekend slechts enkele vluchtige opmerkingen. Op het oogenblik is deze kwestie niet in al haar diepte

(FRUIN.)

en breedte te overzien. De heer van Helsdingen is echter bereid, zijn stelling desnoods te laten varen, maar, merkt hij op, men mag niet zeggen, dat wij hier krijgen een nieuw college van gedeputeerden, want eenmaal overgegaan zijnde tot de instelling van een college van gedeputeerden, wordt dat college van gedeputeerden, of er op een oogenblik al dan geen leden van dat college zijn, gecontinueerd. Ook dat, Mijnheer de Voorzitter, is een stelling, die twee kanten heeft. Het is zeer zeker mogelijk, het tegenovergestelde standpunt te verdedigen en men kan ook het standpunt van den heer van Helsdingen voorstaan, een standpunt, waar ik overigens in mijn hart zeer veel voor voel.

Maar zijn wij op het oogenblik niet op een min of meer sophistischen weg geraakt? Hetgeen ik heb betoogd is, dat de I. S. uitgaat van het standpunt, dat als regel het college van gedeputeerden de dagelijkse leiding van de provincie heeft en dan is het ook onze plicht, er bij onze wetgeving zorg voor te dragen, dat zulks ook mogelijk is, en wij zullen er, wanneer dat door bijzondere omstandigheden niet het geval zou kunnen zijn, alsnog voor moeten zorgen, dat er een effectief college komt.

Welke is nu de oplossing, die de heer Van Helsdingen aangeeft? Hij zegt, dat als er op 1 Januari geen leden van het college van gedeputeerden meer over zullen zijn de Gouverneur maar vertegenwoordiger van een college, waarvan geen enkel lid meer over is moet worden gemaakt. Dat lijkt mij eigenlijk — de heer Van Helsdingen neme het mij niet kwalijk — een wonderlijke oplossing. Ik geef toe, dat het college als „rechtspersoon" — als ik het zoo mag noemen — kan blijven bestaan en het dus ook een vertegenwoordiger kan hebben. Maar op die manier zou men op een eenvoudige wijze alle bepalingen van de I. S. tot een doode letter kunnen maken. Dan zou men voor een tijd van 4 maanden kunnen zeggen: er is gedurende die periode geen college van gedeputeerden, doch de Gouverneur wordt gemachtigde van dat college en als zoodanig door de wet aangesteld.

Een practisch bezwaar is hierbij nog, dat de Gouverneur ook handelt als vertegenwoordiger van het college van gedeputeerden. Laten wij aannemen, dat de Gouverneur als zoodanig een fout maakt, wie, Mijnheer de Voorzitter, is dan verantwoordelijk? Zijn lastgevers? Maar die zijn er ten slotte niet. Juist in dergelijke gevallen bestaat de behoefte, eventueel iemand verantwoordelijk te kunnen stellen.

Dit, Mijnheer de Voorzitter, zijn practische en reële bezwaren tegen de door den heer Van Helsdingen aangegeven oplossing. Wat hij geeft is — laat ik er dit onmiddellijk aan toevoegen — misschien een zeer vernuftige oplossing, maar men blijft er niet op den bodem der realiteit mede, integendeel, men gaat dan te werk in strijd met de beginselen der I. S. op het stuk van de decentralisatie.

Ik ontmoet verder den heer Roep. Deze acht de door de voorstellers van het amendement aangegeven oplossing niet buitengewoon gelukkig. De heer Roep geeft de voorkeur aan een oplossing, zooals in Nederland geldt n.l. dat

Wijziging van de Provincie-ordonnantie, Java Provincie-Kiesordonnantie en Regentschapsordonnantie.

(FRUIN.)

wanneer het college van gedeputeerden op 1 Januari af-treedt, er op 2 Januari een vergadering van den provin-cialen raad moet plaats hebben ter benoeming van een nieuw college van gedeputeerden. Ik kan den heer Roep toegeven, dat zijn oplossing misschien beter is dan de mijne, omdat zij zuiverder is. Het college van gedeputeerden, dat volgens die oplossing optreedt als vertegenwoordiger van den provincialen raad, treedt ook inderdaad op als vertegenwoordiger van den nieuwen provincialen raad, terwijl in mijn oplossing de heeren lid van college blijven al zijn zij feitelijk vertegenwoordigers van den afgetreden provincialen raad. Daarom kan ik als toekomstbeeld veel voelen voor de oplossing van den heer Roep, maar wij moeten nu — om het zoo maar eens te noemen — spijkers met koppen slaan, en daarom heb ik mijn oplossing, die eenvoudiger is en die met een kleine wetswijziging kan worden verkregen, aangegeven en beveel ik die ook bij het college aan.

Ik kom thans tot de bezwaren van den geachten Regeeringsgemachtigde en moet dan beginnen met een kleine verontschuldiging te maken, want ik heb het begin van zijn rede niet heelemaal goed verstaan. Dat lag aan mij, want op dat moment zei ik juist iets tegen mijn buurman. Uit hetgeen ik verstaan heb, heb ik echter wel begrepen, dat de Regeeringsgemachtigde ons heeft verwezen naar de regentschapsordonnantie. Hij heeft gezegd: kijk eens in het verleden, is daar de oplossing gevolgd, die wij op het oogenblik willen invoeren voor de provincie-ordonnantie en om nu uniform te blijven en in dezelfde lijn, moeten wij diezelfde regeling thans ook volgen. Het komt mij toch voor, dat zulks niet juist is en ook, dat de oplossing, die in het verleden is gegeven voor de regentschapsordonnantie — een oplossing, die op het oogenblik door een wijziging in de regentschapsordonnantie wordt goedge-maakt! — niet juist is en wanneer dat inderdaad het ge-val is, spreekt het van zelf, dat het feit, dat men nu een vroeger gegeven, onjuiste oplossing moet goedmaken, voor ons geen reden kan zijn de oplossing door mij aangegeven, die wij juist, althans beter achten, dan die van het ver-leden, te laten varen. Ik zou hieraan nog willen toevoegen, hoewel het misschien buiten de orde is, dat ik het zal toejuichen als in de toekomst ten opzichte van de re-gentschapsordonnantie een wijziging zou worden aange-bracht, in dezelfde richting gaande, als wij thans voor de provincie-ordonnantie voorstellen.

Thans een andere opmerking van den Regeeringsgemach-tigde. De Regeeringsgemachtigde heeft gewezen op de kwestieuze beteekenis van het woord „benoeming” in de 3e en 5e alinea van art. 119 van de I.S. Ik wil op deze kwestie thans niet ingaan, maar ik wil er alleen op wijzen, dat wanneer de Regeering zegt: Zie eens, de beteekenis van dat artikel staat niet heelemaal vast en dan is het gevaarlijk een oplossing te geven, die misschien in strijd is met de beteekenis van dat artikel, zulks, wanneer de Regeeringsgemachtigde dit aanvoert tegen mijn oplossing, ook geldt ten opzichte van de oplossing die de Regeering heeft gegeven, want daarbij gaat de Regeering toch ook

Handelingen. Zittingsjaar 1929—1930.

(FRUIN, VAN HELSDINGEN.)

uit van een bepaalde beteekenis van het woord „benoe-ming” en wel van een beteekenis, die ik in strijd acht met de Indische Staatsregeling. Welnu, de Regeering heeft van Haar kant den knoop meenen te moeten doorhakken — maar zij komt daardoor misschien — ik zou zelfs zeg-gen: zeker, in strijd met de Indische Staatsregeling — mag Zij mij dan verwijten, dat ook ik den knoop wil doorhakken en een oplossing wil geven maar dan een, die niet in strijd is met de Indische Staatsregeling? In elk geval moet ik zeggen, dat de oplossing van de Regeering mij niet wen-schelijk voorkomt en dat Haar opmerkingen niets tegen mijn oplossing bewijzen. Integendeel, waar ik meen, dat de I.S. duidelijk is en de Regeering nog in dubio verkeert, bestaat er voor Haar alle aanleiding, zich bij mij aan te sluiten.

De heer Van Helsdingen: Mijnheer de Voorzitter. Allereerst zou ik een kort woord willen richten tot den Regeeringsgemachtigde, die een heel betoog heeft gehou-den ten opzichte van de vraag in hoeverre in lid 3 en lid 5 van art. 119 der Indische Staatsregeling het woord „be-noeming” uitsluitend slaat op de instelling van het college van gedeputeerden dan wel op de leden, waaruit dat col-lege bestaat. Ik ben in dit opzicht een beetje zekerder van mijn zaak dan de Regeeringsgemachtigde, d.w.z. ik deel den twijfel van de Regeering niet. Ik meen inder-daad, dat lid 3 in een ander geval voorziet dan lid 5. Het woord „benoeming” in lid 5 slaat m.i. in elk geval uit-sluitend op de instelling van het college van gedeputeer-den; vandaar dan ook, dat in dat lid wordt gezegd, dat in dat geval de Gouverneur met de dagelijksche leiding en uitvoering der zaken wordt belast.

Er wordt niet gezegd, dat hij tijdelijk daarvoor in de plaats treedt, neen, want dan wordt hij met de werkzaam-heden belast. Dus in het geval, dat in de provincie geen college van gedeputeerden wordt ingesteld, wordt krach-tens de wet zelf, de Gouverneur belast met de dagelijksche leiding van zaken. Daarom acht ik ook het bestaande art. 28 van de Provincie-ordonnantie volkomen in overeenstem-ming met art. 119 I.S. maar het slaat m.i. alleen op lid 5. Eveneens zal de nieuwe regeling van art. 28a — indien dit artikel wordt gewijzigd in den geest, zoals ik heb aan-gegeven — zeker geen strijd opleveren met art. 119 I.S.

De heer Fruin: Wat bedoelt de heer Van Helsdingen precies? Levert zijn suggestie dan wel het door de Regeering voorgestelde art. 28a geen strijd op met art. 119 I.S.?

De heer Van Helsdingen: Ik heb gezegd, dat art. 28a, door de Regeering voorgesteld, zoals het door mij is gewijzigd, geen strijd zal opleveren met art. 119 I.S.

De heer Fruin: Ik moet daaruit dus de conclusie trekken, dat het door de Regeering voorgestelde art. 28a wel in strijd is met art. 119 I.S.

De heer Van Helsdingen: Ten deele! Ik geloof, dat de staatsrechtelijke bezwaren in deze echter wel een

Wijziging van de Provincie-ordonnantie, Java Provincie-Kiesordonnantie en Regentschapsordonnantie.

(VAN HELSDINGEN.)

beetje overdreven zijn en wanneer de Regeering den vollen nadruk laat vallen op het woordje „Gouverneur” niet als orgaan van het centraal gezag, maar als voorzitter van het college van gedeputeerden, dat er in deze dan in het geheel geen strijd is.

Nu zegt de heer Fruin: dit is toch eigenlijk wel een vernuftige — een kwalificatie, waarvoor ik den heer Fruin dank zeg — maar toch volstrekt irrecële opvatting van de zaak, want het kon gebeuren, dat de Raad bv. vier of vijf maanden het college onvoltallig zou laten blijven en den Gouverneur als vertegenwoordiger van het college van gedeputeerden liet optreden.

Mijnheer de Voorzitter! Wanneer dat inderdaad zou geschieden, zou de provinciale raad geen knip voor den neus waard zijn. Den Regeeringsgemachtigde zou ik er op willen wijzen, dat wanneer een college van gedeputeerden eenmaal is ingesteld, dan toch een raadsbeslissing zal vereischt zijn om het college op te heffen.

Hetzelfde zou ik ook willen zeggen tot den heer Fruin. Zoolang het college van gedeputeerden door den raad is ingesteld, bestaat dit college, ook al zijn er geen gedeputeerden, er is altijd een persoon aanwezig, die dit college vertegenwoordigt, n.l. de voorzitter.

De heer Fruin: Maar die is geen lid.

De heer Van Helsdingen: Ik zie niet in, dat het college van gedeputeerden daarom niet zou kunnen bestaan. Het college bestaat uit den voorzitter plus de leden. De voorzitter heeft mede stem in het college. Hij is wel geen gedeputeerde, doch als voorzitter daarvan heeft hij mede zeggenschap en zoolang hij er is, bestaat ook reëel het college van gedeputeerden, zij het ook onvoltallig. Natuurlijk zal in een dergelijk geval de raad spoedig in de vacatures voorzien en dus de eerste de beste gelegenheid aangrijpen om het college weer zoo voltallig mogelijk te maken.

Nu heeft de heer Fruin nog gevraagd, wanneer de voorzitter van het college nu handelt namens dat college; dat onvoltallig is; namens wie handelt hij dan? Ik geef toe, dat een dergelijke toestand min of meer gewrongen is en dat dan de lastgevers in zekeren zin ontbreken, doch ik heb in mijn eerste betoog reeds naar voren gebracht, dat wanneer de voorzitter van het college handelingen als zoodanig verricht, ook het college op zichzelf beschouwd nog bestaat en hij dus voor die handelingen tijdens die periode verricht, later wel degelijk door de leden van het college ter verantwoording kan worden geroepen. Hij zal die verantwoording daarvan als voorzitter niet kunnen afwijzen. Heeft hij die handelingen verricht in zijn functie van Gouverneur volgens het vijfde lid van art. 119 I. S., dan zal hij iedere vraag daarnaar kunnen afwijzen met te zeggen: „Ik heb die handelingen verricht als Gouverneur, belast met de dagelijksche leiding van de zaken”. Het is ook om die reden, dat ik heb voorgesteld dit artikel te redigeeren in de door mij aangegeven richting.

Ik heb reeds verklaard, dat een oplossing, zooals de heer Fruin die heeft aangegeven, in het algemeen genomen, ook

(VAN HELSDINGEN, ROEP, VOORZITTER, DWIDJOSEWOJO.)

mijn sympathie heeft en dat ik daarvoor ook meer zou voelen, doch daaraan verder niet heb gedacht, omdat eenvoudig m. i. het heele artikel van de Provincie-ordonnantie buiten debat had moeten blijven, aangezien het niet in het thans voorgebrachte voorstel van de Regeering is vervat. Eventueel echter zou ik mij, wanneer de Regeeringsgemachtigde niet geneigd is mijn amendement over te nemen, in dat geval kunnen aansluiten bij de redactie voorgesteld door den heer Fruin.

De heer Roep: Mijnheer de Voorzitter! U veroorlove mij eerst een enkel woord te zeggen naar aanleiding van het betoog van den heer Van Helsdingen. Het lijkt mij toe, dat dit betoog, dat hierop neerkomt, dat het college van gedeputeerden er wel is, ook al is het er niet, meer van theoretische beteekenis, dan van practische waarde is en ik sluit mij dan ook geheel aan bij de woorden van den heer Fruin en de opinie, die hij te dien aanzien tegenover den heer Van Helsdingen ontwikkelde. Voorts dank ik den heer Fruin voor den steun, dien hij wel heeft willen geven aan de door mij ontwikkelde gedachte om den datum van verkiezing van het college van gedeputeerden in overeenstemming te brengen met de voorschriften van de wet, die te dien opzichte in Nederland bestaat.

Verder houdt de heer Fruin mij voor, dat het beter is thans spijkers met koppen te slaan. Ik ben dat geheel met den heer Fruin eens en heb daarom in eerste instantie gezegd, dat ik de voorkeur geef aan het amendement-Fruin e. s., boven de door de Regeering voorgestelde regeling. Ik zal daarom mijn stem aan dit amendement geven.

Overigens heb ik niets toe te voegen aan het krachtige pleidooi door den heer Fruin gehouden voor een ongestoorde handhaving van de beginselen der decentralisatie en der bestuurshervorming. Ik heb niet alles aangehoord, wat de geachte Regeeringsgemachtigde heeft geantwoord, omdat ik mij even moest absentereen, doch heb gemist de toezegging, dat de geachte Regeeringsgemachtigde bij de komende algemeene herziening van de provincie-ordonnantie dan aandacht zal willen schenken aan de voorschriften die omtrent het tijdstip van de verkiezing van het college van gedeputeerden in Nederland bestaan. Ik zou het zeer op prijs stellen, indien de geachte Regeeringsgemachtigde mij deze toezegging nog nader zou willen geven.

Ik dank U, Mijnheer de Voorzitter.

De heer Dwidjosewojo: Mijnheer de Voorzitter! Zou ik nog een korte opmerking mogen maken?

De Voorzitter: Ik maak er den heer Dwidjosewojo op opmerkzaam, dat het niet de gewoonte is in tweeden termijn een lid voor de eerste maal het woord te geven, doch heb er geen bezwaar tegen hem thans het woord te verleenen voor een korte verklaring, die dan tegelijk zal gelden als motiveering van zijn stem.

De heer Dwidjosewojo: Mijnheer de Voorzitter! Ik stel er prijs op te verklaren, dat ik op het gebied van

Wijziging van de Provincie-ordonnantie, Java Provincie-Kiesordonnantie en Regentschapsordonnantie.

(DWIDJOSEWOJO, ADVISEUR VOOR DE DECENTRALISATIE.)

juridische termen een volslagen leek ben. Echter bevreemdt het mij ten zeerste, dat er een andere beteekenis bestaat van het woord „benoeming” in het vijfde lid van artikel 119 I. S. dan „aanstelling” of „aanwijzing”. Dit woord kan alleen beteekenen „aanstelling” of „aanwijzing”, want als ik alleen aan het woord „benoeming” denk, bestaat de gedachte aan „instelling” bij mij niet. Ik zou daarom de Regeering willen voorstellen aan het woord „benoeming” in lid 5 van artikel 119 I. S. alleen de beteekenis te hechten van „aanwijzing”, waardoor het voorgestelde omtrent de invoering van artikel 28a en ook de door ons geacht medelid den heer Van Helsdingen, in uitzicht gestelde redactie, overbodig zijn. Wanneer de benoeming niet plaats heeft, treedt immers de Gouverneur vanzelf op in de plaats van het college van gedeputeerden.

De heer Fruin: Ja, maar de Regeering kan onmogelijk de werkelijke beteekenis van een woord vaststellen ten behoeve van een Harer wetten.

De heer Dwidjosewojo: Volgens mijn meening bestaat er geen andere beteekenis van het woord „benoeming” dan „aanwijzing” of „aanstelling”. Indien de Regeering deze suggestie in overweging zou willen nemen, bestaat er geen aanleiding voor de indieners om hun amendement in te dienen. Wordt straks het amendement Fruin e.s. in stemming gebracht, dan zal ik daaraan echter mijn stem wel geven, omdat ik meer vertrouwen heb in de inzichten van een paar mensen dan in die van één persoon.

Ik dank U, Mijnheer de Voorzitter.

De heer Cohen Stuart, adviseur voor de Decentralisatie: Mijnheer de Voorzitter! In de eerste plaats een woord aan den heer Roep. Inderdaad is door mij in den tijd, dat hij absent was, niets gezegd over de passage, die door hem gewijd is aan een oplossing in den geest zooals die in Nederland bestaat. Ik heb dit inderdaad verzuimd, maar wil mij haasten om dit geachte lid toe te zeggen, dat de zaak de ernstige aandacht van de commissie voor de verdere technische herziening zal hebben. In de omstandigheid dat hij op het oogenblik zelf zijn oplossing niet zou willen aanbevelen, ligt de reden, dat ik aan de bedoelde passage in zijn rede ben voorbijgegaan. Op het oogenblik is deze oplossing zeker niet wenschelijk; zij zou slechts tot moeilijkheden en stagnatie leiden. Ik vraag mij af, of ook niet voor de toekomst, met het oog op de mogelijke herhaling van het geval, dat zich nu kan voordoen, nl. dat een groot gedeelte van den Raad niet wordt toegelaten, de oplossing, die de heer Roep voorstaat, onaannemelijk is. Ik ben echter bereid het mijne te doen om het principe, dat door den heer Roep naar voren is gebracht, nog nader te doen onderzoeken.

Mijnheer de Voorzitter! Verder is nog het woord gevoerd door de heeren Fruin, Van Helsdingen en Dwidjosewojo. De heer Dwidjosewojo heeft eigenlijk geraakt den kern van den twijfel, die nog kan bestaan ten opzichte van de uitlegging van art. 119 van de I. S. Inderdaad, als

(ADVISEUR VOOR DE DECENTRALISATIE.)

men het woord benoeming neemt in zijn gewone taalkundige beteekenis, ligt het voor de hand daarbij te denken aan: aanstelling of aanwijzing in plaats van aan instelling van een college, zoodat aangezien die benoeming in den zin van „aanstelling” niet kan plaats hebben, zonder dat men overgaat tot de „instelling” van het college, het voor de hand zou liggen om aan te nemen, dat het woord „benoeming” die twee begrippen in één term samenvat en dat men door het enkele feit van aanwijzing van de leden, ook tevens overgaat tot de instelling van het college. De lezing, die de heer Dwidjosewojo heeft gegeven, is mogelijk ook de interpretatie, die is toegepast, toen men bij art. 28 van de Provincie-ordonnantie eenvoudig alleen heeft gesproken van benoeming, daarmede den tekst der Staatsregeling overnemend. In alle geval is deze oplossing denkbaar. In eenige regentschappen heeft men als van zelf sprekend aangenomen, dat wanneer er een college van gecommiteerden is afgetreden en er nog geen gelegenheid is geweest een nieuw college aan te wijzen, de regent moet treden in de plaats van het afgetreden college. Intusschen heb ik er op gewezen, dat er inmiddels ook andere interpretaties zijn gekomen, interpretaties, die weer steunen op het verband, dat er is gebracht tusschen den tekst van de regentschaps- en van de gemeente-ordonnantie, waardoor men scherp is gaan onderscheiden tusschen hetgeen in de alinea's 3 en 5 van art. 119 van de I. S. zou zijn bedoeld ten aanzien van de instelling van het college en de aanwijzing van de leden.

Mijnheer de Voorzitter! Juist omdat de lezing van den heer Dwidjosewojo op het eerste gezicht zoo plausibel is, is er dunkt mij zooveel te zeggen voor de oplossing, in het Regeeringsvoorstel aangegeven. Immers, is die lezing juist, dan treedt ingevolge artikel 28 der Provincie-ordonnantie juncto artikel 119 van de Indische Staatsinrichting de Gouverneur vanzelf op, waar door omstandigheden de benoeming van het college van gedeputeerden achterwege blijft. Aan den anderen kant bestaat de interpretatie, dat hier alleen bedoeld is met de benoeming: de instelling. Met het oog op de mogelijkheid dat deze opvatting juist blijkt, is het nieuwe artikel 28a voorgesteld; dus om de mogelijkheid van twijfel bij de toepassing van het bestaande voorschrift weg te nemen. Om in de practijk een conflict tusschen de twee interpretaties te voorkomen, is in artikel 28a eveneens als in artikel 28 de Gouverneur aangewezen als de autoriteit, die bij ontstentenis van een college van gedeputeerden optreedt.

Nu is de heer Fruin daartegen opgekomen en hij heeft als nieuwe batterij, mag ik wel zeggen, tegen mij in het vuur gebracht het argument, dat hij meent, dat zijn voorstel aanbeveling verdient boven dat van de Regeering, omdat, zooals hij zegt, de Regeering nog twijfelt en hij van zijn zaak volkomen zeker is.

Mijnheer de Voorzitter! Ik ben volkomen geneigd om aan de persoonlijke meening van het geachte lid zeer groote waarde toe te kennen, maar er is ook een rechtsregel, die zegt: In geval van twijfel, onthoud U. Daarop zou ik in dit geval een beroep willen doen, omdat — de

Wijziging van de Provincie-ordonnantie, Java Provincie-Kiesordonnantie en Regentschapsordonnantie.

(ADVISEUR VOOR DE DECENTRALISATIE.)

heer Dwidjosewojo heeft het zooveel al helder toegelicht — hier inderdaad twijfel mogelijk is. En ik zou willen zeggen: tref dan geen regeling, die reeds in een of anderen zin een beslissing inhoudt. Wat de Regeering heeft voorgesteld is niet een bepaalde beslissing te geven, maar is alleen om een regeling te treffen, waardoor ook bij een andere interpretatie dan de taalkundig aannemelijk lijkende een soortgelijke voorziening mogelijk blijft.

De heer Fruin: Maar U hakt toch ook den knoop door?

De heer Cohen Stuart, adviseur voor de Decentralisatie: Ik hak den knoop in zooverre niet door, dat wanneer de interpretatie, waarmede in artikel 28a rekening wordt gehouden, niet juist mocht zijn, men toch altijd heeft artikel 28 Provincie-ordonnantie. Het is duidelijk, dat bij toepassing van artikel 119 (5) der I. S. in verband met artikel 28 van de Provincie-ordonnantie, zooals de heer Dwidjosewojo dat zou willen opvatten, een regeling wordt verkregen in denzelfden zin als nu in artikel 28a is aangegeven. Dit artikel 28 wordt niet ingetrokken en in het voorstel der Regeering niet ongedaan gemaakt; het wordt behouden, zoodat men bij welke interpretatie ook, houvast heeft.

Ik herhaal: de Regeering hakt den knoop niet door, maar geeft voor beide mogelijke interpretaties een oplossing en het lijkt mij toe dat het bij den zeer grooten spoed, die bij de regeling dezer zaak moest worden betracht, toch wel van groot belang is om geen knopen door te hakken, maar een dergelijke regeling te beperken tot hetgeen men denkt dat noodig is om eventuele moeilijkheden uit den weg te ruimen.

Het is dan beter om het desideratum, waarvan de juistheid door de Regeering overigens wordt erkend, namelijk om zooveel mogelijk continuïteit te geven aan het college van gedeputeerden, te laten rusten, maar in tact te laten de regeling, zooals deze geacht kan worden te steunen op de wet en alleen voor het geval een andere interpretatie moet worden gevolgd een noodvoorziening te treffen.

Het laat zich b.v. denken, dat een definitieve oplossing in den geest zooals door den heer Fruin wordt voorgestaan en zooals ook ik voor mij principieel wenschelijk zou achten, bij een nadere beschouwing van deze materie, dus ook na zorgvuldig onderzoek van de voorgeschiedenis, alleen mogelijk zou blijken te zijn door herziening van de I. S., waarbij de redactie van art. 119, 5e lid wordt gewijzigd.

Ik zou willen ontraden, thans op dit onderzoek vooruit te loopen. Laten wij op het oogenblik alleen een regeling treffen, die ook in geval de interpretatie van den heer Van Helsdingen juist mocht zijn, toch een bevredigende oplossing geeft.

De hoofdzaak in deze aangelegenheid lijkt mij deze: Laten wij thans geen nieuwe elementen in de bestaande regeling brengen, ook al mocht men voor zich persoonlijk

(ADVISEUR VOOR DE DECENTRALISATIE, FRUIN.)

vervuld zijn van de de overtuiging, dat dit volkomen verantwoord zou zijn.

Ik dank U, Mijnheer de Voorzitter.

De heer Fruin: Mijnheer de Voorzitter. Een enkel woord tot slot. De geachte Regeeringsgemachtigde heeft gezegd, dat de regeling, die de Regeering heeft voorgesteld, „allicht op de wet” zou berusten, d.w.z. die kan in strijd zijn met de wet, maar zij zou ook niet in strijd kunnen zijn met de wet.

Wat de door mij voorgestelde regeling betreft, zij is nooit in strijd met de wet, en de geachte Regeeringsgemachtigde is volkomen in gebreke gebleven aan te toonen, dat zij in strijd zou zijn met de wet. Daarbij komt, dat die regeling in ieder geval in overeenstemming is met den geest van de bepalingen omtrent de bestuurshervorming en de decentralisatie in de Indische Staatsregeling.

Tenslotte zou ik den geachten Regeeringsgemachtigde hierop willen wijzen, dat, wat wij voorstellen geheel de lijn volgt van de Provincie-ordonnantie. Het eenige toch, dat wij voorstellen is, dat ook de uit den Provinciaal Raad gekozen leden als gedeputeerden zitting blijven houden. Dit zelfde geldt voor de benoemde leden, die niet uit den Provinciaal Raad gekozen zijn. Wat wij voorstellen is dus niets nieuws en ligt volkomen in de lijn van de wet; wij breiden alleen de bestaande bepaling uit tot de verkozen leden van den Provinciaal raad.

Stel, dat in het college van gedeputeerden van West-Java iemand benoemd was buiten den provincialen raad! Deze man zou dan rustig blijven zitten tot de eerstvolgende vergadering. Wat wij voorstellen is geheel in de lijn van de ordonnantie en ik zou zeggen, dat het zóó aannemelijk is, dat ik mij niet kan begrijpen, dat de Regeeringsgemachtigde zich daartegen hardnekkig blijft verzetten.

De Voorzitter: Mijne heeren. Thans zou ik het debat willen sluiten om over te gaan tot de stemming.

De heer Cohen Stuart, adviseur voor de Decentralisatie: Mijnheer de Voorzitter. Mag ik nog even het woord?

De Voorzitter: Wanneer de Regeeringsgemachtigde staat op het hem toekomende recht om nog het woord te voeren, verleen ik het hem hierbij.

De heer Cohen Stuart, adviseur voor de Decentralisatie: Mijnheer de Voorzitter. Gaarne zou ik nog een enkel woord willen zeggen.

De heer Fruin heeft in laatsten termijn gezegd, dat ik in gebreke gebleven ben aan te toonen, dat zijn voorstel in strijd zou kunnen zijn met de wet. Ik beroep mij hiertoe op de interpretatie, zooals die door den heer Dwidjosewojo is aangegeven, n.l. dat men in het 5e lid van art. 119 I.S. voor „benoeming” moet lezen „aanwijzing”.

Ik zou er verder op willen wijzen, dat de heer Fruin in eersten termijn zelf steun heeft gezocht bij dit lid; hij

Wijziging van de Provincie-ordonnantie, Java Provincie-Kiesordonnantie en Regentschapsordonnantie.

(ADVISEUR VOOR DE DECENTRALISATIE, FRUIN.)

heeft toen gezegd: Hier is geen geval aanwezig, waarin men kan spreken van een oordeel van den provincialen raad van deze strekking, dat de omstandigheden de benoeming van het college van gedeputeerden niet toelaten. Daarop is mijn antwoord: Mijns inziens doet zich dat geval wél voor, wanneer de raad begint met de gekozenen niet toe te laten als leden van den provincialen raad en zich daarna onthoudt van een benoeming.

Ik dank U, Mijnheer de Voorzitter.

De heer Fruin: Er is een periode, vanaf 31 December tot de eerstvolgende vergadering van den provincialen raad, waarin ook in Uw opvatting niet kan worden gezegd, dat de provinciale raad de omstandigheden aanwezig acht, dat er geen leden van het college van gedeputeerden kunnen worden benoemd en daarna heeft de raad daartoe dan niet de kans, omdat hij eerst de geloofsbrieven moet onderzoeken.

De heer Cohen Stuart, adviseur voor de Decentralisatie: Dat is juist. Hoogstens zou men dan echter kunnen zeggen, dat voor bedoeld geval in de Staatsregeling geen voorziening is getroffen, zoodat men bij ordonnantie als aanvulling een voorziening zou kunnen treffen voor de bedoelde periode, dus tot het oogenblik is ingetreden, dat de provinciale raad aanwezig is. Die aanvulling zou dan te vinden zijn in art. 28 der Provincie-ordonnantie.

Nu gaat echter het geachte lid met zijn amendement juist een stap verder en zegt:

„De leden van het College van Gedeputeerden, zoodat de plaatsvervangende leden treden af, wanneer zij na een periodieke verkiezing door den provincialen raad niet worden herbenoemd”.

Hij voorziet dus niet in de lacune die er, zooals hij zelf toelicht, in de regeling zou bestaan. Hij zegt: Er is een provinciale raad; naar het oordeel van den provincialen raad kan een benoeming van een college van gedeputeerden niet plaats hebben, maar ik continueer toch het bestaande college van gedeputeerden en daarmee zou het geachte lid m.i. met de interpretatie van den heer Dwidjosewojo ingaan tegen de wet. Daartegen waarschuw ik.

De heer Fruin: Maar als er nu een gedeputeerde was, die geen lid is van den provincialen raad? Dan gebeurt er precies hetzelfde; is dat ook in strijd met de wet?

De heer Cohen Stuart, adviseur voor de Decentralisatie: Dat is zeer goed mogelijk. De heer Fruin beroept zich op een lagere regeling maar wij hebben te maken met de hoogere regeling, vervat in de wet.

De heer Fruin: Is de lagere regeling hier dan in strijd met de wet? Durft de Regeering-gemachtigde dat te verklaren?

De heer Cohen Stuart, adviseur voor de Decentralisatie: Die kan uiteraard in strijd met de wet zijn en dat is het punt, waarop ik juist de aandacht wil vestigen.

Handelingen. Zittingsjaar 1929—1930.

(VOORZITTER, FRUIN.)

De Voorzitter: De beraadslaging over het amendement-Fruin c. s. is gesloten.

Alvorens tot stemming wordt overgegaan wil ik, naar aanleiding van de tweemaal door den heer Van Helsdingen gemaakte opmerking, dat dit amendement op het oogenblik eigenlijk niet aan de orde behoort te komen, er even op wijzen, dat de vraag, of het amendement al dan niet kan worden toegelaten ervan afhankelijk is, of het amendement al dan niet in nauw verband staat met, een uitvloeisel is van een artikel der ordonnantie, die aan de orde is. In het onderhavige geval heb ik deze vraag overwogen en den uitslag daarvan aan het College medegedeeld. Ik heb de leden tegelijk in de gelegenheid gesteld om, wanneer zij een andere meening waren toegedaan, op dit punt een beslissing van het College uit te lokken, welke beslissing door mij zou zijn gevolgd. Waar een dergelijke beslissing niet werd gevraagd, is alles en rège verlopen.

Het amendement-Fruin c. s. (Stuk 7) wordt in stemming gebracht en aangenomen met 14 stemmen voor en 2 stemmen tegen.

Vóór stemmen de heeren: Van Helsdingen, Dwidjosewojo, Kerkkamp, Koesoemo Joedo, Fruin, Ali Moesa, De Hoog, Mandagie, Middendorp, Koesoemo Oetoyo, Roep, Soekawatie, Soejono en de Voorzitter.

Tegen stemmen de heeren: Schmutzer en s'Jacob.

Art. 1 sub I, zooals het bij amendement is gewijzigd, wordt zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De heer s'Jacob: Mijnheer de Voorzitter! Thans moet ook de considerans gewijzigd worden.

De heer Fruin: Mijnheer de Voorzitter! In verband met de aanneming van dit amendement zou ik willen opmerken, dat thans inderdaad ook de considerans zal moeten worden gewijzigd. In den considerans staat thans onder meer:

„alsmede willende aanwijzen, wie de functies van het college van gedeputeerden en van het college van gecommitteerden uitoefent, indien deze colleges zijn ingesteld of benoemd, zoolang geen verkiezing van de leden heeft plaats gehad .....

Waar volgens het amendement het college van gedeputeerden wordt gecontinueerd, is de redactie ervan niet geheel in overeenstemming met den considerans van het ontwerp.

De Voorzitter: Ik zie die strijdigheid niet.

De heer Fruin: Mijnheer de Voorzitter! Als ook de Regeering de redactie van den considerans niet strijdig acht met die van het amendement, bestaat er mijnerzijds geen bezwaar, den tekst van den considerans ongewijzigd te laten.

Wijziging van de Provincie-ordonnantie, Java Provincie-Kiesordonnantie en Regentschapsordonnantie.

(ADVISEUR VOOR DE DECENTRALISATIE, VOORZ., KERKKAMP.)

De heer Cohen Stuart, adviseur voor de Decentralisatie: Mijnheer de Voorzitter! Mag over dit punt misschien aan het eind der vergadering worden beslist? Dan kan het eerst even beter bezien worden.

De Voorzitter: Daartegen is geen bezwaar.

Artikel 1 sub II—IV, en art. 2 sub I, worden achtereenvolgens zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De Voorzitter: Aan de orde is art. 2, sub II voor zoover het betrekking heeft op het nieuw in te lasseschen artikel 45a, zooals het is gewijzigd bij Nota van Wijzigingen, luidende:

„(1) Indien de provinciale raad beslist tot niet-toelating van een of meer gekozenen wegens de ongeldigheid van de stemming in een of meer raden, moet in de bij deze beslissing betrokken raden of kiesdistricten een nieuwe stemming plaats hebben op den daarvoor door den Gouverneur vast te stellen datum.

(2) Indien in een raad niet de meerderheid van het bij de instellingsordonnantie vastgestelde aantal leden aanwezig is, gaat de stemming niet door en wordt de vergadering uitgesteld tot een naderen datum, welke tegelijk met den in het vorige lid bedoelden datum door den Gouverneur wordt vastgesteld. In deze nieuwe vergadering wordt door de aanwezige leden gestemd.

(3) Op deze stemming zijn de artikelen 23 tot en met 45 der Java Provincie-Kiesordonnantie van toepassing.

(4) Bij de vaststelling van den uitslag blijft hij, die reeds als lid van den provincialen raad is toegelaten, gekozen verklaard, ook indien mocht blijken dat dit ten onrechte is geschied. Tegenover hem valt dan af de candidaat, die, indien de toegelatene niet gekozen ware verklaard, gekozen zou zijn”.

De heer Kerkkamp: Mijnheer de Voorzitter! Over lid 2 van het nieuw voorgestelde artikel 45a wilde ik een korte opmerking maken, niet zoozeer om thans in dit artikel een wijziging aan te brengen, als wel om alvast de aandacht te vestigen op een practisch bezwaar tegen den inhoud ervan, met welk bezwaar dan rekening kan worden gehouden, wanneer later de technische herziening van de geheele provincie-ordonnantie aan de orde komt. Er wordt in overeenstemming met het bestaande systeem, een eisch gesteld betreffende het quorum:

„(2) Indien in een raad niet de meerderheid van het bij de instellingsordonnantie vastgestelde aantal leden aanwezig is, gaat de stemming niet door” ..... enz.

(KERKKAMP, ADVISEUR VOOR DE DECENTRALISATIE, VOORZITTER.)

Ik zou er de aandacht op willen vestigen, dat het mogelijk is, dat er een herstemming of een nieuwe stemming moet plaats hebben uitsluitend voor de leden van een bepaalde groep, b.v. voor de drie of vier uitheemsche leden van een raad. Dan wordt hier geëischt, dat de meerderheid van dien raad, dus ook van alle andere groepen, aanwezig moet zijn, vóór de stemming kan plaats hebben. Het komt mij voor, dat dit practisch niet juist is en daarom meende ik hierop even de aandacht te moeten vestigen.

De heer Cohen Stuart, adviseur voor de Decentralisatie: Mijnheer de Voorzitter! Ik zou hierop willen antwoorden, dat in zoo'n geval de gewone voorschriften voor de vergaderingen van de verschillende betrokken raden van toepassing zijn, zoodat als gevolg daarvan, wanneer het hier b.v. zou gaan om stemming van een bepaalde groep, laten wij zeggen de groep van inheemschen en het quorum niet aanwezig zou zijn, dan toch met toepassing van de gewone quorum-voorschriften een oplossing kan worden gevonden, waardoor steeds het houden van een wettige vergadering mogelijk zal zijn.

De heer Kerkkamp: Dat weet ik wel.

De heer Cohen Stuart, adviseur voor de Decentralisatie: Misschien heeft het geachte lid als bezwaar gevoeld, dat het een last zou beteekenen voor de leden, tot een andere groep behoorend, wanneer die voor deze stemming aanwezig zouden moeten zijn. Maar daarvan is het bezwaar, geloof ik, ook niet zoo groot, omdat men dan toch de vergadering, waarin een verkiezing moet worden gehouden, kan uitschrijven op denzelfden datum — alleen met een kort verschil in tijd — als een volgende, waarin andere zaken moeten worden behandeld, zoodat de bedoelde leden dan toch niet veel tijd zouden behoeven te verliezen.

De heer Kerkkamp: Mijnheer de Voorzitter! Hetgeen de Regeeringsgemachtigde heeft opgemerkt was mij bekend. Niettegenstaande dat handhaaf ik mijn bezwaren.

Artikel 2, sub II, voorzoover het betrekking heeft op het in te lasseschen art. 45a, wordt zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

Art. 2 sub II, voorzoover het betrekking heeft op het in te lasseschen artikel 45b, art. 2, sub III, en de artt. 3 en 4 worden achtereenvolgens zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De Voorzitter: Ik zou nu aan den Regeeringsgemachtigde willen vragen, of hij, alvorens de ontwerp-ordonnantie in haar geheel in stemming wordt gebracht, nog het woord wenscht met betrekking tot den considerans van de ontwerp-ordonnantie.

De heer Cohen Stuart, adviseur voor de Decentralisatie: Mijnheer de Voorzitter! Het laat zich aanzien,

(ADVISEUR VOOR DE DECENTRALISATIE, FRUIN.)

heeft toen gezegd: Hier is geen geval aanwezig, waarin men kan spreken van een oordeel van den provincialen raad van deze strekking, dat de omstandigheden de benoeming van het college van gedeputeerden niet toelaten. Daarop is mijn antwoord: Mijns inziens doet zich dat geval wel voor, wanneer de raad begint met de gekozenen niet toe te laten als leden van den provincialen raad en zich daarna onthoudt van een benoeming.

Ik dank U, Mijnheer de Voorzitter.

De heer Fruin: Er is een periode, vanaf 31 December tot de eerstvolgende vergadering van den provincialen raad, waarin ook in Uw opvatting niet kan worden gezegd, dat de provinciale raad de omstandigheden aanwezig acht, dat er geen leden van het college van gedeputeerden kunnen worden benoemd en daarna heeft de raad daartoe dan niet de kans, omdat hij eerst de geloofsbrieven moet onderzoeken.

De heer Cohen Stuart, adviseur voor de Decentralisatie: Dat is juist. Hoogstens zou men dan echter kunnen zeggen, dat voor bedoeld geval in de Staatsregeling geen voorziening is getroffen, zoodat men bij ordonnantie als aanvulling een voorziening zou kunnen treffen voor de bedoelde periode, dus tot het oogenblik is ingetreden, dat de provinciale raad aanwezig is. Die aanvulling zou dan te vinden zijn in art. 28 der Provincie-ordonnantie.

Nu gaat echter het geachte lid met zijn amendement juist een stap verder en zegt:

„De leden van het College van Gedeputeerden, zoodat de plaatsvervangende leden treden af, wanneer zij na een periodieke verkiezing door den provincialen raad niet worden herbenoemd”.

Hij voorziet dus niet in de lacune die er, zooals hij zelf toelicht, in de regeling zou bestaan. Hij zegt: Er is een provinciale raad; naar het oordeel van den provincialen raad kan een benoeming van een college van gedeputeerden niet plaats hebben, maar ik continueer toch het bestaande college van gedeputeerden en daarmee zou het geachte lid m.i. met de interpretatie van den heer Dwidjosewojo ingaan tegen de wet. Daartegen waarschuw ik.

De heer Fruin: Maar als er nu een gedeputeerde was, die geen lid is van den provincialen raad? Dan gebeurt er precies hetzelfde; is dat ook in strijd met de wet?

De heer Cohen Stuart, adviseur voor de Decentralisatie: Dat is zeer goed mogelijk. De heer Fruin beroept zich op een lagere regeling maar wij hebben te maken met de hogere regeling, vervat in de wet.

De heer Fruin: Is de lagere regeling hier dan in strijd met de wet? Durft de Regeeringsgemachtigde dat te verklaren?

De heer Cohen Stuart, adviseur voor de Decentralisatie: Die kan uiteraard in strijd met de wet zijn en dat is het punt, waarop ik juist de aandacht wil vestigen.

Handelingen. Zittingsjaar 1929—1930.

(VOORZITTER, FRUIN.)

De Voorzitter: De beraadslaging over het amendement-Fruin e. s. is gesloten.

Alvorens tot stemming wordt overgegaan wil ik, naar aanleiding van de tweemaal door den heer Van Helsdingen gemaakte opmerking, dat dit amendement op het oogenblik eigenlijk niet aan de orde behoort te komen, er even op wijzen, dat de vraag, of het amendement al dan niet kan worden toegelaten ervan afhankelijk is, of het amendement al dan niet in nauw verband staat met, een uitvloeisel is van een artikel der ordonnantie, die aan de orde is. In het onderhavige geval heb ik deze vraag overwogen en den uitslag daarvan aan het College medegedeeld. Ik heb de leden tegelijk in de gelegenheid gesteld om, wanneer zij een andere meening waren toegedaan, op dit punt een beslissing van het College uit te lokken, welke beslissing door mij zou zijn gevolgd. Waar een dergelijke beslissing niet werd gevraagd, is alles en rège verlopen.

Het amendement-Fruin e. s. (Stuk 7) wordt in stemming gebracht en aangenomen met 14 stemmen voor en 2 stemmen tegen.

Vóór stemmen de heeren: Van Helsdingen, Dwidjosewojo, Kerkkamp, Koesoemo Joedo, Fruin, Ali Moesa, De Hoog, Mandagie, Middendorp, Koesoemo Oetoyo, Roep, Soekawatie, Soejono en de Voorzitter.

Tegen stemmen de heeren: Schmutzer en s'Jacob.

Art. 1 sub I, zooals het bij amendement is gewijzigd, wordt zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De heer s'Jacob: Mijnheer de Voorzitter! Thans moet ook de considerans gewijzigd worden.

De heer Fruin: Mijnheer de Voorzitter! In verband met de aanneming van dit amendement zou ik willen opmerken, dat thans inderdaad ook de considerans zal moeten worden gewijzigd. In den considerans staat thans onder meer:

„alsmede willende aanwijzen, wie de functies van het college van gedeputeerden en van het college van gecommitteerden uitoefent, indien deze colleges zijn ingesteld of benoemd, zoolang geen verkiezing van de leden heeft plaats gehad .....

Waar volgens het amendement het college van gedeputeerden wordt gecontinueerd, is de redactie ervan niet geheel in overeenstemming met den considerans van het ontwerp.

De Voorzitter: Ik zie die strijdigheid niet.

De heer Fruin: Mijnheer de Voorzitter! Als ook de Regeering de redactie van den considerans niet strijdig acht met die van het amendement, bestaat er mijnerzijds geen bezwaar, den tekst van den considerans ongewijzigd te laten.

Wijziging van de Provincie-ordonnantie, Java Provincie-Kiesordonnantie en Regentschapsordonnantie.

(ADVISEUR VOOR DE DECENTRALISATIE, VOORZ., KERKKAMP.)

De heer Cohen Stuart, adviseur voor de Decentralisatie: Mijnheer de Voorzitter! Mag over dit punt misschien aan het eind der vergadering worden beslist? Dan kan het eerst even beter bezien worden.

De Voorzitter: Daartegen is geen bezwaar.

Artikel 1 sub II—IV, en art. 2 sub I, worden achtereenvolgens zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De Voorzitter: Aan de orde is art. 2, sub II voor zoover het betrekking heeft op het nieuw in te lasseschen artikel 45a, zooals het is gewijzigd bij Nota van Wijzigingen, luidende:

„(1) Indien de provinciale raad beslist tot niet-toelating van een of meer gekozenen wegens de ongeldigheid van de stemming in een of meer raden, moet in de bij deze beslissing betrokken raden of kiesdistricten een nieuwe stemming plaats hebben op den daarvoor door den Gouverneur vast te stellen datum.

(2) Indien in een raad niet de meerderheid van het bij de instellingsordonnantie vastgestelde aantal leden aanwezig is, gaat de stemming niet door en wordt de vergadering uitgesteld tot een naderen datum, welke tegelijk met den in het vorige lid bedoelden datum door den Gouverneur wordt vastgesteld. In deze nieuwe vergadering wordt door de aanwezige leden gestemd.

(3) Op deze stemming zijn de artikelen 23 tot en met 45 der Java Provincie-Kiesordonnantie van toepassing.

(4) Bij de vaststelling van den uitslag blijft hij, die reeds als lid van den provincialen raad is toegelaten, gekozen verklaard, ook indien mocht blijken dat dit ten onrechte is geschied. Tegenover hem valt dan af de candidaat, die, indien de toegelatene niet gekozen ware verklaard, gekozen zou zijn”.

De heer Kerkkamp: Mijnheer de Voorzitter! Over lid 2 van het nieuw voorgestelde artikel 45a wilde ik een korte opmerking maken, niet zoozeer om thans in dit artikel een wijziging aan te brengen, als wel om alvast de aandacht te vestigen op een practisch bezwaar tegen den inhoud ervan, met welk bezwaar dan rekening kan worden gehouden, wanneer later de technische herziening van de geheele provincie-ordonnantie aan de orde komt. Er wordt in overeenstemming met het bestaande systeem, een eisch gesteld betreffende het quorum:

„(2) Indien in een raad niet de meerderheid van het bij de instellingsordonnantie vastgestelde aantal leden aanwezig is, gaat de stemming niet door” ..... enz.

(KERKKAMP, ADVISEUR VOOR DE DECENTRALISATIE, VOORZITTER.)

Ik zou er de aandacht op willen vestigen, dat het mogelijk is, dat er een herstemming of een nieuwe stemming moet plaats hebben uitsluitend voor de leden van een bepaalde groep, b.v. voor de drie of vier uitheemsche leden van een raad. Dan wordt hier geëischt, dat de meerderheid van dien raad, dus ook van alle andere groepen, aanwezig moet zijn, vóór de stemming kan plaats hebben. Het komt mij voor, dat dit practisch niet juist is en daarom meende ik hierop even de aandacht te moeten vestigen.

De heer Cohen Stuart, adviseur voor de Decentralisatie: Mijnheer de Voorzitter! Ik zou hierop willen antwoorden, dat in zoo'n geval de gewone voorschriften voor de vergaderingen van de verschillende betrokken raden van toepassing zijn, zoodat als gevolg daarvan, wanneer het hier b.v. zou gaan om stemming van een bepaalde groep, laten wij zeggen de groep van inheemschen en het quorum niet aanwezig zou zijn, dan toch met toepassing van de gewone quorum-voorschriften een oplossing kan worden gevonden, waardoor steeds het houden van een wettige vergadering mogelijk zal zijn.

De heer Kerkkamp: Dat weet ik wel.

De heer Cohen Stuart, adviseur voor de Decentralisatie: Misschien heeft het geachte lid als bezwaar gevoeld, dat het een last zou beteekenen voor de leden, tot een andere groep behoorend, wanneer die voor deze stemming aanwezig zouden moeten zijn. Maar daarvan is het bezwaar, geloof ik, ook niet zoo groot, omdat men dan toch de vergadering, waarin een verkiezing moet worden gehouden, kan uitschrijven op denzelfden datum — alleen met een kort verschil in tijd — als een volgende, waarin andere zaken moeten worden behandeld, zoodat de bedoelde leden dan toch niet veel tijd zouden behoeven te verliezen.

De heer Kerkkamp: Mijnheer de Voorzitter! Hetgeen de Regeeringsgemachtigde heeft opgemerkt was mij bekend. Niettegenstaande dat handhaaf ik mijn bezwaren.

Artikel 2, sub II, voorzoover het betrekking heeft op het in te lasseschen art. 45a, wordt zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

Art. 2 sub II, voorzoover het betrekking heeft op het in te lasseschen artikel 45b, art. 2, sub III, en de artt. 3 en 4 worden achtereenvolgens zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De Voorzitter: Ik zou nu aan den Regeeringsgemachtigde willen vragen, of hij, alvorens de ontwerp-ordonnantie in haar geheel in stemming wordt gebracht, nog het woord wenscht met betrekking tot den considerans van de ontwerp-ordonnantie.

De heer Cohen Stuart, adviseur voor de Decentralisatie: Mijnheer de Voorzitter! Het laat zich aanzien,

16de VERGADERING — DONDERDAG 19 DECEMBER 1929.

Wijziging van de Provincie-ordonnantie, Java Provincie-Kiesordonnantie en Regentschapsordonnantie.

(ADVISEUR VOOR DE DECENTRALISATIE, FRUIN, VAN HELSDINGEN.)

dat het toch wel noodig is, in den considerans nog eenige wijziging aan te brengen. In verband daarmee zou ik U willen verzoeken de vergadering eenige oogenblikken te schorsen.

De Voorzitter: Daartegen bestaat geen bezwaar.

De vergadering wordt te 10.47 voor eenige minuten geschorst en daarna hervat.

De heer Fruin: Mijnheer de Voorzitter! In verband met het pas aangenomen amendement heb ik de eer voor te stellen den considerans van onderwerp 89 aldus te wijzigen:

In den derden zin van den considerans worden de woorden: „van het college van gedeputeerden en” geschrapt en aan het eind van den considerans worden — en daarmee wordt, dit tusschen haakjes, ook rekening gehouden met de wijziging, welke een gevolg is van het voorstel van den heer Blaauw — de volgende woorden toegevoegd:

„en voorts het tijdstip van aftreden van de leden van den provincialen raad en van de leden van het college van gedeputeerden nader willende regelen”.

De heer Van Helsdingen: Mijnheer de Voorzitter! Ik kan den tekst van den considerans dan niet erg fraai vinden. Er wordt in denzelfden zin tweemaal de uitdrukking „nader willende regelen” gebruikt. Zou het niet beter zijn wat nu aan het eind van den considerans wordt gezet, aan het begin daarvan te plaatsen?

De heer Fruin: Mijnheer de Voorzitter! Ik wil deze wijziging gaarne overnemen.

De Voorzitter: Dan zal ik duidelijkheidshalve even den volledige tekst voorlezen. Er wordt dus gevraagd den considerans als volgt te doen luiden:

„Dat Hij, het onderzoek van de geloofsbrief en de gevolgen van de niet-toelating van leden van den provincialen raad en voorts het tijdstip van aftreden van de leden van den provincialen raad en van de leden van het college van gedeputeerden nader willende regelen, alsmede willende aanwijzen, wie de functies van het college van gecommiteerden uitoefent, indien dit college is ingesteld of benoemd, zoolang geen verkiezing van de leden heeft plaats gehad dan wel alle leden door aftreding of ontslag buiten staat zijn hunne functies uit te oefenen”.

(KOESOEMO OETOYO, VAN HELSDINGEN, VOORZ., ADVISEUR VOOR DE DECENTRALISATIE, FRUIN.)

De heer Koesoemo Oetoyo: Mijnheer de Voorzitter! Is die wijziging belichaamd in een amendement? Zoo ja dan moet dit toch door twee leden worden mede-ondertekend?

De heer Van Helsdingen: De ondertekenaars van het oorspronkelijke amendement zullen een amendement, als waarom het hier gaat, zeker mede-ondertekenen.

De Voorzitter: Is de Regeering-gemachtigde bereid de door den heer Fruin aangegeven wijziging over te nemen?

De heer Cohen Stuart, adviseur voor de Decentralisatie: Mijnheer de Voorzitter! Het voorstel van den heer Fruin stemt inderdaad geheel overeen met het door hem ingediende en door het College van Gedelegeerden aangenomen amendement, maar kan als samenhangende met de aanneming van dat amendement niet als door de Regeering in den tekst geïnsereerd worden beschouwd.

De Voorzitter: Is de heer Fruin dan bereid, zijn denkbeeld in een amendement te belichamen?

De heer Fruin: Gaarne, Mijnheer de Voorzitter! Door de heeren Kerkkamp en Koesoemo Oetoyo wordt dit amendement mede-ondertekend.

De Voorzitter: Dan neem ik aan, dat dit amendement (Ond. 89, stuk 8) door de heeren Fruin, Kerkkamp en Koesoemo Oetoyo is ingediend en dat de vergadering er mede accoord gaat, dat het hier, hoewel het nog niet gedrukt en rondgedeeld is, direct in behandeling wordt genomen.

Het amendement-Fruin c.s. (Ond. 89 — st. 8) wordt zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De ontwerp-ordonnantie als gewijzigd van Regeeringswege en bij amendement wordt vervolgens zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De notulen der vorige openbare vergadering, welke ter inzage hebben gelegen, worden goedgekeurd.

De vergadering wordt te 11.8 uur v.m. gesloten.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
DEPARTMENT OF CHEMISTRY
58 CHEMISTRY BUILDING
CHICAGO, ILLINOIS 60637

RECEIVED
JAN 15 1964
FROM: [illegible]
TO: [illegible]

[illegible text]

[illegible text]

[illegible text]

[illegible text]

[illegible text]

[illegible text]

[illegible text]

[illegible text]

16de VERGADERING — DONDERDAG 19 DECEMBER 1929.

Wijziging van de Provincie-ordonnantie, Java Provincie-Kiesordonnantie en Regentschapsordonnantie.

(ADVISEUR VOOR DE DECENTRALISATIE, FRUIN, VAN HELSDINGEN.)

dat het toch wel noodig is, in den considerans nog eenige wijziging aan te brengen. In verband daarmee zou ik U willen verzoeken de vergadering eenige oogenblikken te schorsen.

De Voorzitter: Daartegen bestaat geen bezwaar.

De vergadering wordt te 10.47 voor eenige minuten geschorst en daarna hervat.

De heer Fruin: Mijnheer de Voorzitter! In verband met het pas aangenomen amendement heb ik de eer voor te stellen den considerans van onderwerp 89 aldus te wijzigen:

In den derden zin van den considerans worden de woorden: „van het college van gedeputeerden en” geschrapt en aan het eind van den considerans worden — en daarmee wordt, dit tussehen haakjes, ook rekening gehouden met de wijziging, welke een gevolg is van het voorstel van den heer Blaauw — de volgende woorden toegevoegd:

„en voorts het tijdstip van aftreden van de leden van den provincialen raad en van de leden van het college van gedeputeerden nader willende regelen”.

De heer Van Helsdingen: Mijnheer de Voorzitter! Ik kan den tekst van den considerans dan niet erg fraai vinden. Er wordt in denzelfden zin tweemaal de uitdrukking „nader willende regelen” gebruikt. Zou het niet beter zijn wat nu aan het eind van den considerans wordt gezet, aan het begin daarvan te plaatsen?

De heer Fruin: Mijnheer de Voorzitter! Ik wil deze wijziging gaarne overnemen.

De Voorzitter: Dan zal ik duidelijkheidshalve even den volledige tekst voorlezen. Er wordt dus gevraagd den considerans als volgt te doen luiden:

„Dat Hij, het onderzoek van de geloofsbrieven en de gevolgen van de niet-toelating van leden van den provincialen raad en voorts het tijdstip van aftreden van de leden van den provincialen raad en van de leden van het college van gedeputeerden nader willende regelen, alsmede willende aanwijzen, wie de functies van het college van geëmitteerden uitoefent, indien dit college is ingesteld of benoemd, zoolang geen verkiezing van de leden heeft plaats gehad dan wel alle leden door aftreding of ontslag buiten staat zijn hunne functies uit te oefenen”.

(KOESOEMO OETOYO, VAN HELSDINGEN, VOORZ., ADVISEUR VOOR DE DECENTRALISATIE, FRUIN.)

De heer Koesoemo Oetoyo: Mijnheer de Voorzitter! Is die wijziging belichaamd in een amendement? Zoo ja dan moet dit toch door twee leden worden mede-ondertekend?

De heer Van Helsdingen: De ondertekenaars van het oorspronkelijke amendement zullen een amendement, als waarom het hier gaat, zeker mede-ondertekenen.

De Voorzitter: Is de Regeeringsgemachtigde bereid de door den heer Fruin aangegeven wijziging over te nemen?

De heer Cohen Stuart, adviseur voor de Decentralisatie: Mijnheer de Voorzitter! Het voorstel van den heer Fruin stemt inderdaad geheel overeen met het door hem ingediende en door het College van Gedelegeerden aangenomen amendement, maar kan als samenhangende met de aanneming van dat amendement niet als door de Regeering in den tekst geïnsereerd worden beschouwd.

De Voorzitter: Is de heer Fruin dan bereid, zijn denkbeeld in een amendement te belichamen?

De heer Fruin: Gaarne, Mijnheer de Voorzitter! Door de heeren Kerkkamp en Koesoemo Oetoyo wordt dit amendement mede-ondertekend.

De Voorzitter: Dan neem ik aan, dat dit amendement (Ond. 89, stuk 8) door de heeren Fruin, Kerkkamp en Koesoemo Oetoyo is ingediend en dat de vergadering er mede accoord gaat, dat het hier, hoewel het nog niet gedrukt en rondgedeeld is, direct in behandeling wordt genomen.

Het amendement-Fruin e.s. (Ond. 89 — st. 8) wordt zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De ontwerp-ordonnantie als gewijzigd van Regeeringswege en bij amendement wordt vervolgens zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De notulen der vorige openbare vergadering, welke ter inzage hebben gelegen, worden goedgekeurd.

De vergadering wordt te 11.8 uur v.m. gesloten.

17de VERGADERING — VRIJDAG 3 JANUARI 1930.

Mededeeling van de aanwijzing van de heeren Khouw Kim An, Ratu Langie en Ten Berge als lid van het College van Gedelegeerden. — Ingekomen stukken.

17de VERGADERING.

Vergadering van Vrijdag 3 Januari 1930.

(Bijeenroepingsuur 8.30 voormiddag).

Ingekomen stukken. — Mededeeling van de aanwijzing van de heeren Khouw Kim An, Ratu Langie en Ten Berge als lid van het College van Gedelegeerden. — Subsidie-regeling voor opiophagenverpleging (Ond. 77). — Wijziging van de ordonnantie betreffende het winnen van diamant te Martapoera (Ond. 82). — Instelling van een landgerecht te Padang (Ond. 84). — Motie-Kiès e.s. inzake bescherming van natuurproducten (Ond. 96). — Motie-Koesoemo Oetoyo e.s. betreffende het optreden tegen nationalistische verenigingen (Ond. 94).

Voorzitter: J. W. MEYER RANNEFT.

Tegenwoordig, met den Voorzitter, 18 leden, te weten de heeren:

Ali Moesa, Blaauw, Bruineman, Dwidjosewojo, Fruin, Van Helsdingen, De Hoog, s'Jacob, Kan, Kerkkamp, Kiès, Koesoemo Oetoyo, Mandagie, Middendorp, Roep, Soekawati en Soejono.

Regeeringsgemachtigden de heeren: Van Lonkhuyzen en Bernard.

De Voorzitter: Ik open de vergadering.

Ter voldoening aan het bepaalde bij artikel 21 der Gedelegeerden-kiesverordening deel ik het College mede, dat door mij krachtens artikel 20 van de zoeven genoemde kiesverordening ter voorziening in de tusschentijdsche vacature, welke ontstaan is door het vertrek van het lid den heer Dr. Ir. J. I. J. M. Schmutzer, aan de hand van de kandidatenlijst Volgnummer „3”, als lid van dit College is aangewezen het lid van den Volksraad, de heer A. B. Ten Berge.

Ter voorziening in de tusschentijdsche vacatures, ontstaan door het ontslagnemen van de leden, de heeren R. A. A. Djajadiningrat en P. A. A. Koesoemo Joedo zijn aan de hand van de kandidatenlijsten Volgnummers „6” en „5” door mij aangewezen als leden van het College van Gedelegeerden, resp. de leden van den Volksraad, de heeren Dr. G. S. S. J. Ratu Langie en Khouw Kim An.

Ik behoef hier wel niet te zeggen, hoe noode ook dit College drie zijner beste leden ziet vertrekken; ik hoop daarop in den Volksraad zelf nog nader terug te komen.

Ik deel het College mede, dat het onderwerp 88, Regeling van de positie der Onderluitnants, dat op den rooster is vermeld, om heden in de beide commissies onderzocht te worden, van de agenda is afgevoerd in verband met de mogelijkheid, dat van Regeeringswege in deze regeling nog wijziging zal worden gebracht.

De Secretaris deelt mede, dat zijn ingekomen:

A. B. G. S. van 27 December 1929 No. 2722/II, houdende de mededeeling, dat de heer Dr. Ir. J. I. J. M. Schmutzer ter kennis van den Gouverneur-Generaal heeft gebracht, dat hij met ultimo December 1929 ontslag heeft genomen als lid van den Volksraad.

Wordt ter inzage gelegd ter Secretarie van den Volksraad.

B. De volgende Regeeringsbrieven en -beschikkingen:

1. Kabinetbrieven van den Gouverneur-Generaal van 21, 21 en 24 December 1929 Nos. 14, 18 en 33 ter aanbieding van:
  - a. een ontwerp van wet tot nadere wijziging en aanvulling van de Indische Tariefwet (Ond. 91);
  - b. een ontwerp-ordonnantie tot onteigening van eigendomsrechten op een stuk grond in de residentie Madioen (Ond. 92);
  - c. een ontwerp-Indische Monumenten-ordonnantie (Ond. 93).

Deze stukken worden gedrukt.

2. Kabinetbrieven van den Gouverneur-Generaal van 14, 21 en 24 December 1929 Nos. 32, 17, 5 en 6 houdende mededeeling van de vaststelling van:
  - a. de ordonnantie tot bekrachtiging van een besluit van den plaatselijken raad van Noord- en Zuid-Banjoemas tot wijziging van een leeningsbesluit van dien raad (Ond. 87);
  - b. de ordonnantie tot wijziging van de Provincie-ordonnantie, de Java-Kiesordonnantie en de Regentschapsordonnantie (Ond. 89);
  - c. de ordonnantie tot regeling van den eigendoms-overgang op den Lande van de landen Tjampea, Sadeng of Penjawoengan en Tjiboenboelan (Ond. 76);
  - d. de ordonnantie tot nadere wijziging en aanvulling van het reglement op de openbare verkooping in Nederlandsch-Indië (Ond. 80).
3. Besluit van den Gouverneur-Generaal van 11 December 1929 No. 27 tot wijziging van het besluit, regelende de standplaatsen en het dienstwerk der Inlandsche leeraren ten dienste van de Inlandsche Christengemeenten in Nederlandsch-Indië.
4. Besluiten van den Gouverneur-Generaal van 12, 18 en 20 December 1929 Nos. 1x, 1x en 1x tot interneering van de daarin vermelde personen.
5. Besluit van den Gouverneur-Generaal van 14 December 1929 No. 12, bepalende dat voor den duur van de aan den heer C. F. Staargaard verstrekte studie-opdracht naar Nederland als diens vervanger als lid van de Commissie voor een Departement van Verkeerswezen wordt aangewezen F. H. Visman.
6. Als voren van 14 December 1929 No. 13, bepalende dat voor den duur van de aan den heer C. F. Staargaard verstrekte studie-opdracht naar Nederland als

Ingekomen stukken. — Subsidieregeling voor opiophagenverpleging.

- diens vervanger als lid van de Commissie voor de financiële verhouding wordt aangewezen F. H. Visman.
7. Als voren van 14 December 1929 No. 18 tot overschrijving van een bedrag van f 32 400 van Hoofdstuk I naar Hoofdstuk II van afdeling VIII der begroting voor 1929.
  8. Als voren van 14 December 1929 No. 31, bepalende dat de verlengde termijnen met betrekking tot de nieuwe spoor- en tramwegwetgeving nader worden verlengd met zes maanden.
  9. Besluiten van den Gouverneur-Generaal van 16, 16, 18, 18, 19, 20, 21, 21, 27, 28, 28, 28 en 30 December 1929 Nos. 12, 17, 24, 25, 28, 13, 25, 1a, 20, 4, 4, 5, 8 en 5a houdende machtiging, krachtens artikel 105 I S., tot het doen van de in die besluiten vermelde uitgaven.
  10. Besluit van den Gouverneur-Generaal van 16 December 1929 No. 18 tot vaststelling van de Regeling voor het instellen en aanhouden van een rekening van de schatkist bij De Javasche Bank.
  11. Als voren van 18 December 1929 No. 3x tot benoeming van P. J. van Gulik tot Gouverneur van provincie Midden-Java.
  12. Als voren van 18 December 1929 No. 29 houdende o.m. uitnodiging aan den wd. Directeur van Onderwijs en Eeredienst t.z.t. de noodige geformuleerde voorstellen in te dienen tot wijziging van de B.B.L. 1925/1928 met betrekking tot vergoedingen voor het hoofdschap van lagere scholen en voor het internaatstoezicht.
  13. Als voren van 24 December 1929 No. 49 houdende eervol ontslag van Ir. Dr. J. I. J. M. Schmutzer als lid van de Commissie voor de scheiding van Kerk en Staat.
  14. Als voren van 28 December 1929 No. 27 tot instelling van de Commissie voor de woekerbestrijding en benoeming van de leden dier commissie.

De sub 2 t/m 14 genoemde stukken worden ter inzage gelegd ter Secretarie van den Volksraad.

15. B.G.S. van 27 December 1929 No. 2728/C ter aanbieding van het antwoord der Regeering op de vragen, gesteld door de Commissie voor de verslagen der Algemeene Rekenkamers over 1927 betreffende Algemeene Rekenkamer h.t.l., voor zoover zij nog niet zijn beantwoord.

Het antwoord der Regeering wordt gedrukt.

C. De volgende ter kennisneming ontvangen bescheiden:

1. Afschrift-rekest van 's Landskasbond aan den Gouverneur-Generaal houdende verzoek om verbetering van de positie van bepaalde groepen van het 's Landskaspersoneel.
2. Ongezegelde en ongedagteekende verzoekschriften van een aantal volksonderwijzes in het regentschap Garoet, inzake toekenning van pensioensrechten aan de volksonderwijzers.
3. Rondschrijven van den Directeur van Justitie van Handelingen. Zittingsjaar 1929—1930.

(VOORZITTER, HOOFD D. V. G.)

- 19 December 1929 No. L 14/3/14 betreffende de intrekking van de vrijstelling van het betalen door autonome gemeenschappen van vergoeding van door het Kadaster te verstrekken gegevens.
4. Twee exemplaren van de alphabetische lijst van alle verdoovende middelen, bedoeld in artikel 1, sub ee van de Verdoovende middelen-ordonnantie, aangeboden door het Hoofdkantoor der Opiumregie.
5. Twee moties van een volksmeeting te Tahoena, de eene bepleitende de spoedige instelling van een Sangir- en Talaudraad, de andere aandringende op afschaffing van de z.g. gesplitste schooltijdregeling voor de Inlandsche scholen der 2de klasse.
6. Schrijven van de ingezetenen van Palembang, houdende klachten n. a. v. het door het B. B. ter plaatse ingevoerde instituut van „Kamponghoofd Bestuur” (door het B. B. aangewezen kamponghoofden).

Deze bescheiden liggen ter Secretarie van den Volksraad ter inzage.

7. Schrijven van den Voorzitter van den Minahassaraad van 9 December 1929 No. 1109/15 ter aanbieding van een reproductie van de „oorkonde van trouw en dankbaarheid” aangeboden aan Z. E. den Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indië.

Voor de toezending werd dank betuigd.

D. Verzoekschrift, gedagteekend Bandoeng, 30 December 1929, van de Europeesche onderofficiersvereniging „Ons Aller Belang” houdende bezwaren tegen de aangeboden ordonnantie tot regeling van de positie van de onderluitnants (Ond. 88).

Het rekest zal in beschouwing worden genomen bij de behandeling van Ond. 88.

De Voorzitter: Aan de orde is de behandeling van de ontwerp-ordonnantie tot vaststelling van een subsidieregeling voor opiophagenverpleging (Ond. 77).

Alvorens tot de behandeling van dit onderwerp over te gaan, zou ik een vraag aan den Regeeringsgemachtigde willen stellen. In de Memorie van Antwoord van de Regeering is aan het slot op blz. 4 vermeld, dat tegen de voorgestelde wijziging van art. 4, lid 2 sub 3 en art. 4, lid 2 sub 9 dezer ordonnantie, bij de Regeering geen bezwaar bestaat. Kan dus worden aangenomen, dat de Regeering deze wijziging zal aanbrengen?

De heer Van Lonkhuyzen, Hoofd van den Dienst der Volksgezondheid: Zeker, Mijnheer de Voorzitter! De in de Memorie van Antwoord bedoelde wijzigingen kunnen als aangebracht worden beschouwd, terwijl bovendien in art. 4 lid 2 sub 9, de woorden „Christelijke feestdagen” gelezen moeten worden „algemeen erkende feestdagen”.

Subsidierегeling voor opiofagenverpleging.

(VOORZITTER, DWIDJOSEWOJO.)

De Voorzitter: Het ontwerp der Regeering moet dus geacht worden zoodanig te zijn gewijzigd, dat in art. 4, lid 2 sub 3 en sub 9 in plaats van „Zondagen en Christelijke feestdagen” moet worden gelezen: „Zondagen en algemeen erkende feestdagen”, terwijl het slot van sub 9 komt te luiden na de woorden „nopens de geneeskundige behandeling”: „verpleging en verzorging der opiumschuivers, enz.”

De heer Dwidjosewojo: Mijnheer de Voorzitter! Ofschoon de Regeering bij den aanvang van Haar Memorie van Antwoord op het Gedelegeerdenverslag betreffende de voorliggende ontwerp-ordonnantie verklaard heeft niet de beschouwingen over de opiumbestrijding in het algemeen te moeten volgen, voel ik mij naar aanleiding van dit ontwerp niettemin gedrongen, het volgende op te merken.

Mijnheer de Voorzitter! Ik ben eigenlijk een warm voorstander van een algemeen verbod van opiumgebruik of wil men misschien liever spreken van misbruik. Doch hierover straks meer, want de afdoende bestrijding van het opiumkwaad hier te lande, dat weleens terecht wordt genoemd „de kanker van Indië”, is m.i. een der voornaamste middelen tot bevordering van de welvaart der bevolking van deze landen en wel in de eerste plaats van de Inheemsche bevolking. Dientengevolge is die bestrijding niet alleen de plicht van de Overheid alszoodanig, maar ook van een ieder, wien het wel en wee van die bevolking na aan het hart ligt. Een ieder behoort volgens zijn plicht als mensch naar vermogen zoo krachtig en zoo energiek mogelijk mede te werken aan die bestrijding.

Mijnheer de Voorzitter! Ik kreeg dikwijls den indruk, dat men angstvallig was die bestrijding krachtdadig aan te pakken uit vrees voor een zeer belangrijke vermindering van inkomsten, die ons land jaarlijks in millioenen guldens uit het middel van opiumverkoop trekt. Doch volgens mijn innige overtuiging zal zulk een vermindering van inkomsten uiteraard slechts tijdelijk zijn en dubbel en dwars worden vergoed door de waarde der eventueele welvaart, die tengevolge van het ophouden van dit kwaad aan den dag zal treden.

In dit verband verwondert het mij ten zeerste, dat er blijkens het Gedelegeerdenverslag nog leden van dit geachte College zijn, die zich over bedoeld kwaad aldus hebben uitgelaten:

„Dat het misbruik hier te lande zoo'n omvang zou hebben verkregen als van andere zijde werd voorgesteld, was h.i. tot dusverre niet gebleken”.

Ik vraag mij af, Mijnheer de Voorzitter, of de cijfers voorkomende in onze begroting van inkomsten van ieder jaar, betrekking hebbende op het opiumgebruik hier te lande, niet voldoende tot die leden spreken.

Voor zoover mijn landgenooten betreft, is behoudens hoogst enkele uitzonderingen, de beteekenis van het gebruik en die van het misbruik van opium precies dezelfde. Immers, zoodra men opium begint te gebruiken, gewoonlijk eerst in een bescheiden hoeveelheid, naar het heet als een

(DWIDJOSEWOJO, KAN.)

middel tegen vermoeienis, („tamba sajah” zegt men in het Javaansch) als anderszins, dan gaat dit gewone gebruik in de meeste gevallen weldra over tot een misbruik, m.a.w. men raakt daaraan gauw verslaafd, waarbij men niet meer meester is over zijn eigen wil.

Het nemen van een initiatief door de Regeering tot invoering van deze voorgestelde subsidie-regularing voor opiofagen-verpleging, welke ik als een deel van die bestrijding beschouw, juich ik daarvoor ten zeerste toe. Ofschoon nog niet geheel voldaan, ben ik er der Regeering zeer erkentelijk voor, want die regularing zal het bieden van een gelegenheid tot verpleging van zg. secundaire opiumschuivers krachtig bevorderen.

In verband met het ten opzichte van het opiumkwaad door mij ingenomen standpunt, dat ik zooeven heb uiteengezet, zou ik eigenlijk gaarne willen zien, dat de verpleging van opiofagen, zooals in deze ontwerp-ordonnantie wordt bedoeld, ook door de Regeering zelf krachtig wordt ter hand genomen middels oprichting van anti-opiumhospitalen. Hoewel de Regeering in Haar Memorie van Antwoord bereids heeft medegedeeld, dat de tot dusver met dergelijke speciale inrichtingen verkregen resultaten over het algemeen niet schitterend zijn geweest, kan ik niettemin niet inzien, waarom zulke inrichtingen — rekening houdende met de ten deze opgedane ervaringen — niet kunnen worden tot stand gebracht met een verbeterde uitrusting enz.

Ik stel daarom der Regeering voor deze aangelegenheid in overweging te willen nemen. De daarvoor benodigde kosten zullen in verhouding tot de uit het opiumgebruik hier te lande verkregen inkomsten m.i. gering te noemen zijn.

Verder is er nog iets in het Gedelegeerdenverslag, Mijnheer de Voorzitter, dat mijn aandacht heeft getrokken. In dat verslag is n.l. de wensch te kennen gegeven, dat ook aan anti-opiumverenigingen behoort te worden toegestaan — hetgeen tot dusverre geweigerd werd — nabij de opiumverkoopplaatsen borden of aanplakbiljetten op te stellen of te bevestigen, waarop gewaarschuwd wordt tegen het gebruik van opium.

Ofschoon ik van dergelijke lapmiddelen niet veel nut verwacht, zou ik toch van den geachten Regeeringsgemachtigde willen vernemen, of bedoelde weigering juist is, en zoo ja, op grond waarvan.

De heer Kan: Mijnheer de Voorzitter! Het is met groote sympathie en tevens ook met groote blijdschap, dat ik de rede van den heer Dwidjosewojo heb aangehoord. Ik geloof dat het de eerste keer is, als ik mij niet vergis, in de reeks der jaren, dat de Volksraad heeft bestaan, dat uit het midden der inheemsche bevolking een dergelijke stem is opgegaan, waarin het opiumkwaad op de juiste manier is beschouwd.

Ik hoop, dat de Regeering naar aanleiding van de rede van den heer Dwidjosewojo en ook naar aanleiding van hetgeen ik zoo dikwijls in den Volksraad ter sprake heb gebracht, er thans van overtuigd is dat Zij — mede in

17de VERGADERING — VRIJDAG 3 JANUARI 1930.

Subsidieregeling voor opiophagenverpleging.

(KAN, VAN HELSDINGEN, HOOFD D. V. G.)

verband met de instelling van een enquête door den Volkenbond — bereid zal moeten zijn, meerdere gelden ter beschikking te stellen voor de bestrijding van den opiumsmokkelhandel. Wordt deze laatste goed bestreden, dan kan er sprake zijn van een systematisch tegengaan van het opiummisbruik, in dien zin, dat zich geen nieuwe schuivers zullen bezondigen aan het opiumkwaad.

Mijnheer de Voorzitter! Ik heb U gevraagd, bij dit onderwerp als laatste spreker te mogen optreden. Uit het feit, dat U mij thans het woord hebt gegeven, mag ik wel afleiden, dat er geen andere sprekers zijn, die tegen het voorstel der Regeering zouden pleiten. Naar aanleiding daarvan meen ik, hiermede te kunnen volstaan.

De heer Van Helsdingen: Mijnheer de Voorzitter! Ik wil slechts een korte opmerking maken, die ik zou hebben achtergehouden, indien er geen andere sprekers vóór mij waren geweest. Ik meen thans echter goed te doen, een misverstand uit den weg te ruimen.

Naar mij gebleken is zijn er mensen geweest, die gemeend hebben, dat de woorden, die ik bij gelegenheid van de behandeling der begroting voor 1929, tweede aanvullingsbegroting voor afd. V, post 575, heb gesproken, een soort van wantrouwen inhielden tegen het beleid van dezen Regeeringsgemachtigde en dat ik daarop critiek heb willen uitoefenen.

De Regeeringsgemachtigde zal wel willen aannemen, dat dit allermint het geval is. Ik heb toen alleen gewezen op de wenschelijkheid, dat de Volksraad er op bedacht zou zijn, zich met de aanneming van den post niet te binden aan den grondslag der subsidieregeling, zooals die in de Memorie van Toelichting was neergelegd.

Ik meen, dat de Regeeringsgemachtigde dat indertijd zeer goed begrepen heeft. Ik wensch mijn bedoeling hier thans echter nog eens openlijk uit te spreken en wil daaraan toevoegen mijn groote waardeering voor de wijze, waarop de Regeering deze subsidieregeling heeft ontworpen en voorgebracht.

Ik dank U, Mijnheer de Voorzitter.

De heer Van Lonkhuyzen, Hoofd van den Dienst van Volksgezondheid: Mijnheer de Voorzitter! In antwoord op de nadere verklaring van den heer Van Helsdingen kan ik dezen geachten spreker mededeelen, dat ik indertijd geen oogenblik heb gedacht, dat in zijn opmerkingen eenig wantrouwen tegenover het beleid van den Regeeringsgemachtigde zou schuilen. Ik dank den heer Van Helsdingen intusschen zeer voor zijn uiteenzetting, welke in ieder geval aantoot, welke gevoelens de heer Van Helsdingen den Regeeringsgemachtigde toedraagt.

Ik heb voorts met groote belangstelling aangehoord hetgeen de heer Dwidjosewojo heeft gezegd over de opiumbestrijding in het algemeen en de woorden, die de heer Kan daaraan toevoegde.

In de Memorie van Antwoord heeft de Regeering reeds medegedeeld dat Zij meent, thans niet op opmerkingen over de Regeeringspolitiek ten opzichte van de opiumbe-

(HOOFD D. V. G.)

strijding te moeten ingaan. Verleden jaar, en ik meen ook eerverleden jaar, is deze politiek ter sprake gebracht bij de begrotingsbehandeling in de eerste gewone zittingen en ik meen — en ik mag er wel op vertrouwen, dat de meerderheid der leden van dit College het met mij eens zal zijn — dat een discussie over die politiek niet bij een gelegenheid als deze thuis behoort, doch bij de algemeene beschouwingen op de begroting. Ik zal mij op het oogenblik dus beperken tot de beantwoording van die opmerkingen van den heer Dwidjosewojo, welke direct betrekking hebben op het onderwerp, dat hier thans in behandeling is.

In de eerste plaats heb ik dan de vraag te beantwoorden of het niet mogelijk is, althans voor de Regeering anti-opium-hospitalen te stichten dus buiten de inrichtingen die aan de particuliere ziekenhuizen verbonden zijn.

Mijnheer de Voorzitter! Hetgeen voor particulieren geldt, geldt natuurlijk ook voor het Gouvernement. Wanneer de ervaring heeft aangetoond, niet alleen hier te lande, maar ook overal elders, dat de verpleging of de ontwenning van personen, die misbruik maken van opium, in afzonderlijke ziekenhuizen en op zichzelf staande, geen succes is geweest en dat daarin moeilijk verandering zal kunnen worden gebracht, dan is dit een argument, dat natuurlijk ook voor het Gouvernement geldt.

Als ik even de algemeene voordeelen mag opnoemen, die een verpleging in ziekenhuizen heeft, dan is het eerste voordeel dit, dat de verpleging van opiophagen, die voor een groot deel ook aan iets anders lijden dan alleen aan opiumzucht, het best in een algemeen ziekenhuis kan geschieden. De heer Dwidjosewojo heeft gezegd: tegen vermoeidheid neemt men wel opium in, en later maakt men er dan misbruik van. Dat is ongetwijfeld waar, maar meestal is de oorzaak van het opiumgebruik, dat men zich bepaald niet lekker voelt. Uit de ervaring, die wij in het algemeen in ziekenhuizen hebben opgedaan, blijkt, dat niet alleen en hoofdzakelijk vermoeidheid tot misbruik leidt, maar dat de opiophagen voor het grootste deel menschen zijn, die een of ander organisch lijden hebben. Wanneer men nu een anti-opium-hospitaal heeft, dan moet dat er volkomen op ingericht zijn, dat men er deze menschen kan genezen; het zal dus noodzakelijk een universeel hospitaal moeten worden. Is dat niet het geval, dan kan het niet aan de verwachtingen beantwoorden.

Een tweede bezwaar aan de instelling van anti-opium-hospitalen verbonden is, dat de medicus, die daarbij in dienst is, aan zulk een hospitaal alleen niet voldoende werk zal hebben — tenzij het hospitaal buitengewoon groot zou zijn — en het gevolg daarvan is natuurlijk, dat deze geneesheer zijn werkkraft niet geheel aan dat hospitaal, maar eigenlijk aan iets anders zal geven. Dit is ook weer anders bij een algemeen ziekenhuis met een afdeling voor opiophagen.

Een derde bezwaar — en dat vindt men ook bij de inrichtingen, die zich met de verpleging en genezing van drankzuchtigen bezig houden — is dat het anti-opium-hospitaal niet voor iedereen de gewenschte inrichting is, om-

17de VERGADERING — VRIJDAG 3 JANUARI 1930.

Subsidieregeling voor opiophagenverpleging. — Wijziging van de ordonnantie betreffende het winnen van diamant te Martapoera. — Instelling van een landgerecht te Padang. — Motie-Kiès e.s. inzake bescherming van natuurproducten.

(HOOFD D. V. G., VOORZITTER.)

dat de naam velen afstoot, die een zekeren schijn willen bewaren.

Ten slotte is er nog een andere belangrijke reden, waarom het wenschelijk is niet te beginnen met subsidie te verleen voor de oprichting van anti-opium-hospitalen. Wanneer men een anti-opium-hospitaal wil stichten wordt begonnen met plannen, waarvan men niet weet in hoeverre zij zullen worden uitgevoerd en succes zullen hebben. Bij de ontworpen steunverleening stelt de Regeering zich voor eerst dan subsidie te verleen en krachtadig te helpen, wanneer aangetoond is, dat daaraan werkelijk dringend behoefte bestaat. Men zal dus niet à priori beginnen subsidie aan inrichtingen te geven, wanneer de vereeniging waarvan het ziekenhuis uitgaat niet aangetoond heeft, nuttig werkzaam te zijn in de praktijk der opiophagen-genezing.

Dit, Mijnheer de Voorzitter, lijkt der Regeering betere politiek dan te beginnen met steun aan anti-opium-hospitalen, waarvan het nog twijfelachtig is, of zij aan hun doel zullen beantwoorden. Dit wil niet zeggen, dat er ook geen Gouvernements-ziekenhuizen zullen zijn, waarin men de verpleging zal ter hand nemen; dit zal van omstandigheden afhangen.

Ik meen hiermede de verschillende opmerkingen te hebben beantwoord, Mijnheer de Voorzitter.

De ontwerp-ordonnantie wordt zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De Voorzitter: Mijne Heeren! Binnengekomen is een motie ingediend door de heeren Koesoemo Oetoyo, Roep, Soekawati, Soejono en De Hoog (Ond. 94), luidende als volgt:

„Het College van Gedelegeerden, rekening houdende met de ongerustheid, gewekt onder alle bevolkingsgroepen door het optreden tegen eenige nationalistische vereenigingen; noodigt de Regeering uit zoo mogelijk reeds op den dag van de opening van de aanstaande zitting van den Volksraad, den 10den Januari a.s., den Raad in te lichten omtrent de overwegingen, welke Haar hebben gebracht tot dit optreden en omtrent de algemeene resultaten van het ingestelde politieel onderzoek”.

Deze motie zal worden gedrukt en rondgedeeld en ik stel mij voor, haar te behandelen na afloop van de behandeling van de voor de openbare vergadering van heden aan de orde gestelde onderwerpen.

Aan de orde is thans de behandeling van:

De ontwerp-ordonnantie tot wijziging der ordonnantie in Staatsblad 1923 No. 565, zooals deze is gewijzigd bij de ordonnantie in Staatsblad 1925 No. 32 (Ond. 82).

De ontwerp-ordonnantie houdende instelling van een Landgerecht te Padang

(VOORZITTER, KIÈS.)

(Sumatra's Westkust), alsmede de vaststelling van het ressort van bedoeld Landgerecht (Ond. 84).

Deze ontwerp-ordonnanties worden achtereenvolgens zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De Voorzitter: Aan de orde is de behandeling van de motie voorgesteld door de heeren Kiès, Ali Moesa, De Hoog, Soejono en Soekawati (Ond. 96), luidende:

„Het College van Gedelegeerden, van oordeel, dat de bescherming van zekere voor de wetenschap belangrijke natuur-producten aan fauna en flora een aangelegenheid van groote internationale wetenschappelijke beteekenis is,

noodigt de Regeering uit met spoed den Volksraad een tweetal ontwerp-ordonnanties voor te leggen:

- a. voor het in het leven roepen van eenige z.g. wild-reservaten;
- b. voor beperking e.q. verbod van jacht op en uitvoer van bepaalde wild-producten, en gaat over tot de orde van den dag”.

Wenscht de eerste voorsteller haar nog mondeling toe te lichten? Zoo ja, dan is het woord aan den heer Kiès.

De heer Kiès: Mijnheer de Voorzitter! Hetgeen ik oorspronkelijk als inleidende rede had bestemd, is reeds ter kennis van ons College gebracht als toelichting op de motie. Daardoor blijft mij nu in eerste instantie nog slechts weinig te zeggen.

Ik wilde graag reeds nu onder de aandacht van den Regeeringsgemachtigde brengen, dat ter zake tot oordeelen bevoegden mij mededeelen, dat het sub b der motie gevraagde, namelijk „beperking e.s. verbod van jacht op en uitvoer van bepaalde wild-producten” voorloopig een rigoureu verbod van uitvoer uit Nederlandsch-Indië van alle levende dieren, behalve voor wetenschappelijke doeleinden, noodzakelijk maakt. Zulks dan in afwachting van een later uit te werken meer gespecificeerde dierenbeschermings-ordonnantie, die wellicht uitzonderingen zal toelaten. Deze raad komt o.m. van den bekenden prof. Eug. Dubois te Haarlem en werd ook door den heer Henri Polak in de Eerste Kamer der Staten-Generaal bij de behandeling van ditzelfde onderwerp te berde gebracht.

Ik meen hier nog eens speciaal op te moeten wijzen, nu onder meer door den reeds in de toelichting der motie gesignaleerden uitvoer van 60 orang-oetans, voor welke dieren een absoluut jachtverbod bestaat in de jacht-ordonnantie, gebleken is, hoe slecht de hand is gehouden aan dat verbod.

Ik zal nu verder eerst het Regeeringsantwoord afwachten. Ik dank U, Mijnheer de Voorzitter.

17de VERGADERING — VRIJDAG 3 JANUARI 1930.

Motie-Kiès e.s. inzake bescherming van natuurproducten.

(VAN HELSDINGEN, KOESOEMO OETOYO, KERK-KAMP, DIR. LANDB., NIJVERH. EN HANDEL.)

De heer Van Helsdingen: Mijnheer de Voorzitter! Ik wil niet over de wenschelijkheid van de motie spreken, doch slechts wijzen op een leelijke redactiefout. Ik geloof ook wel, dat de voorstellers dadelijk geneigd zullen zijn die fout te herstellen.

Ik lees n.l. onder sub *b* „voor beperking e.q. verbod van jacht op” — op wat, Mijnheer de Voorzitter? — „op bepaalde wildproducten”. Dit lijkt mij onjuist uitgedrukt. Een juistere redactie zou m.i. zijn: „— verbod van jacht op bepaalde wildsoorten en den uitvoer van bepaalde wildproducten”.

Een jacht op wildproducten is toch inderdaad niet mogelijk; onder wildproducten verstaat men immers de producten, die van het wild afkomstig zijn.

Ik geef deze redactieverbetering in overweging.

De heer Koesoemo Oetoyo: Mijnheer de Voorzitter! Gaarne wil ik mijn stem aan deze motie geven. Alleen zou ik de Regeering in overweging willen geven, om, wanneer Zij aan die motie gevolg geeft, geen al te groote uitgestrektheden grond, vooral die, welke voor landbouwdoeleinden geschikt zijn, daarvoor op Java te reserveren. Wij weten immers allen, dat op Java thans reeds gebrek aan goeden bouwgrond bestaat.

De heer Kiès: Wat U wenscht, is ook de bedoeling van de motie.

De heer Koesoemo Oetoyo: Het is mij bekend, dat op sommige plaatsen toch wel kleine stukken grond voor doeleinden als waarom het hier gaat, worden gereserveerd, die gebleken zijn heel goed bruikbaar te zijn voor bouwgrond voor de bevolking. Dit acht ik ongewenscht. Mijnheer de Voorzitter.

De heer Kerkkamp: Mijnheer de Voorzitter! Ik wil beginnen met dadelijk te zeggen, dat ik het met de strekking van de motie geheel eens ben, doch ik verkeer in het ongelukkige geval, dat ik de bewoordingen daarvan, wel niet onduidelijk, maar toch taalkundig te wenschen overlatend acht.

Ik merk hierbij op, dat onduidelijk uiteraard niet het zelfde is als taalkundig niet geheel juist.

Ik acht dus de motie taalkundig niet geheel juist en ook de toelichting kan ik niet geheel onderschrijven, maar waarschijnlijk wel voor ongeveer zeven/achtsten. Dat is ook de reden, dat ik de motie niet heb mede-ondertekend, maar wel mijn stem er aan zal geven.

De heer Bernard, directeur van Landbouw, Nijverheid en Handel: Mijnheer de Voorzitter! De motie van den heer Kiès e.s. heeft de strekking om, uit overweging, dat de bescherming van zekere voor de wetenschap belangrijke natuurproducten aan fauna en flora een aangelegenheid van groote internationale beteekenis is, de Regeering door den Volksraad te doen uitnoodigen, twee ontwerp-ordonnanties in te dienen, n.l. één voor het in het leven roepen van eenige wildreservaten en één ten behoeve van

(DIR. LANDB., NIJVERH. EN HANDEL.)

beperking e.q. verbod van jacht op en uitvoer van bepaalde wildproducten.

In zijn toelichting op de motie heeft de heer Kiès een opsomming gegeven van de maatregelen, die in Amerika, Zwitserland, Engeland, Zuid-Afrika, België en Frankrijk getroffen zijn of nog overwogen worden, om belangrijke natuurproducten aan fauna en flora in het eigen land of in het bijbehorende overzeesch gebied ten behoeve van de wetenschap voor uitsterving of uitroeiing te bewaren. De voorsteller is van gevoelen, dat Nederlandsch-Indië in dezen niet achter mag blijven.

Mijnheer de Voorzitter! Ik acht het een zeer verblijdend feit, dat de heer Kiès deze aangelegenheid aan de orde heeft gesteld en aldus publieke belangstelling wordt gewekt voor een aangelegenheid, welke ook mij na aan het hart ligt. Intusschen hoop ik den heer Kiès in het overzicht, dat ik zoo aanstonds zal geven, te kunnen bevredigen ten aanzien van hetgeen hier te lande op het gebied der natuurbescherming reeds is en nog zal worden verricht.

In 1912 werd de Nederlandsch-Indische Vereeniging tot Natuurbescherming opgericht, die onder leiding van haar promotor, wijlen Dr. S. H. Koorders, haar werkzaamheid in het bijzonder richtte op de totstandkoming van natuurmonumenten, gebieden, waarin de natuur in ongerepten toestand bewaard en geheel aan zichzelf overgelaten wordt.

Zelf kreeg zij daartoe een bij Depok aanwezig stuk oerbosch in beheer; doch daar zij met het oog op haar niet ruime geldmiddelen niet kon voortgaan op dezen weg, trachtte zij het doel te bereiken door van Gouvernementswege tot het Staatsdomein behorende gebieden te doen aanwijzen, waar elke handeling, die het natuurproces stoort, op straffe verboden is. De staatsrechtelijke basis voor dit instituut der publiekrechtelijke natuurmonumenten werd gelegd bij de vaststelling der natuurmonumenten-ordonnantie in Staatsblad 1916 No. 278. Op den voet der daarin vervatte bepalingen zijn sedert — telkens per in het Staatsblad opgenomen besluit — een niet onbelangrijk aantal publiekrechtelijke natuurmonumenten aangewezen.

Verder wist de vereeniging meerdere administrateurs van ondernemingen tot medewerking te bewegen, die de terreinen binnen hun onderneming vrijwillig van ontginning uitzonden en aan de natuur overlieten.

Eindelijk heeft zij door bemiddeling van de betrokken hoofden van gewestelijk bestuur sommige Zelfbesturen in de buitengewesten er toe kunnen brengen om, naar het van Gouvernementswege gegeven voorbeeld, terreinen binnen hun gebied tot natuurmonument te verklaren.

Zulke natuurmonumenten, particuliere en Gouvernementeel, bestaan er nu op Java ten getale van niet minder dan 55; voor de buitengewesten komen er aan Gouvernements- en Zelfbestuurs-natuurmonumenten nog 17 bij, zoodat een totaal van 72 natuurmonumenten in Indië aanwezig is. Een opsomming van die op Java is te vinden op de bijlage tegenover bladzijde 34 van het boek van Dr. Dammerman: „Preservation of wild life and nature reserves in the Ne-

(DIR. LANDE., NIJVERH. EN HANDEL.)

therlands Indies'', een boekwerk, waarin het meerendeel der natuurmonumenten, ook in de buitengewesten, een uitvoerige beschrijving heeft gevonden. De uitgave van dit boek werd in 1929 ter gelegenheid van het Fourth Pacific Science Congress gereed gemaakt. Aan alle deelnemers werden exemplaren uitgereikt.

Het toezicht op de Gouvernements-natuurmonumenten is in artikel 2 der reeds genoemde Natuurmonumenten-ordonnantie (Staatsblad 1916 No. 278) geregeld. Die, welke in 's Lands bosschen gelegen zijn, staan onder het toezicht der houtvesters, de overigen zijn aan het toezicht der bestuursambtenaren toevertrouwd.

Bij rondschrijven van het Departement van Landbouw van 16 September 1929 No. 8536/B — sedert onder No. 12116 opgenomen in het Bijblad op het Staatsblad van Nederlandsch-Indië — werd den betrokken hoofden van gewestelijk bestuur der buitengewesten en den belanghebbenden residenten op Java en Madoera onder opgave van de natuurmonumenten, die onder hun toezicht gesteld zijn, nog eens uitdrukkelijk om medewerking verzocht om beschadiging daarvan te voorkomen. Aan de betrokken boschbeheerders werd een gelijksoortige aanschrijving gericht door den hoofdinspecteur, hoofd van den Dienst van het Boschwezen.

Uit het voorgaande zal al reeds duidelijk zijn geworden dat er meer dan enkele kleine natuurmonumenten hier te lande bestaan. Natuurlijk zijn er kleine bij, maar groote ontbreken ook niet. Prinsen-Eiland in Straat Soenda b.v. is 17.500 hectaren groot, Oedjoeng koelon in Bantam omvat 37.500 hectaren, terwijl de aan elkaar grenzende gebieden Djati Ikan en Poerwo aan Java's Oostpunt te zamen 59.500 hectaren meten, en het Lorentz-natuurmonument in Nieuw-Guinea door een tweestroomland van 150 km lengte en 10 tot 60 km breedte gevormd wordt.

Ofschoon de thans bestaande natuurmonumenten hoofdzakelijk ten behoeve van het behoud der flora in het leven zijn geroepen, werden sommige bepaaldelijk ingesteld om het behoud der fauna te dienen. Voorbeelden daarvan zijn de zoeven genoemde groote schiereilanden Oedjoeng koelon en Djati Ikan met Poerwo, welke twee gebieden eigenlijk wildreservaten zijn, aan mechanische bearbeiding en jacht onttrokken o.a. om den rhinoceros in stand te houden.

Niettemin werd wel begrepen, dat verder gegaan moest worden en dat ook in de buitengewesten wildreservaten moesten worden ingesteld. Het was alweer de Nederlandsch-Indische Vereeniging tot Natuurbescherming, die in Maart 1926 het voorbereidend werk begon voor de aanwijzing van wildreservaten in Sumatra en Borneo. Toen dan ook vlak tegen het eind van 1928 een verzoek van de Nederlandsche Commissie voor Internationale Natuurbescherming om tot aanwijzing van wildreservaten over te gaan het Departement van Landbouw bereikte, kon in dezen op het voorbereidend werk der vorengenoemde vereeniging worden voortgebouwd. Hierbij zat de bedoeling voor om in Noord-, Midden- en Zuid-Sumatra en zoo mogelijk zoolwel in de Westerafdeeling als in de Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo tot instelling van wildreservaten te

komen. Ten aanzien van Midden-Sumatra heeft dit pogen intusschen reeds succes opgeleverd: bij Gouvernementsbesluit van 9 December 1929 No. 27 (Staatsblad 1929 No. 474) is de Piek van Indrapoera als natuurmonument aangewezen. Ten aanzien der overige genoemde gewesten is de voorbereidende arbeid bij het Departement van Landbouw nog in vollen gang. Leidt die tot een bevredigend resultaat, dan zal, naar gehoopt mag worden, een afdoende bescherming verkregen zijn voor diersoorten als de olifant, de rhinoceros, de tapir, de orang-oetan, de banteng, enz.

Het zal Uw aandacht niet ontgaan zijn, Mijnheer de Voorzitter, dat de Piek van Indrapoera niet als wildreservaat, doch, evenals indertijd Oedjoeng Koelon en Djati Ikan met Poerwo, als natuurmonument is aangewezen. Dit is geschied, omdat voorloopig nog niets anders mogelijk is. Wel is bij het Departement van Landbouw een voorstel in bewerking om de natuurmonumenten-ordonnantie tot een natuurmonumenten- en wildreservaten-ordonnantie om te bouwen, doch het werd niet wenschelijk geoordeeld de aanwijzing van de Piek van Indrapoera en van eventueel nog volgende terreinen op de totstandkoming der nieuwe ordonnantie te doen wachten. Daarom is dit gebied alvast tot natuurmonument verklaard. Als de nieuwe ordonnantie het Staatsblad bereikt zal hebben, kan aanwijzing als wildreservaat volgen.

Buiten de reservaten zijn wij voor de bescherming van het dierenleven voor Java en Madoera op de Jachtordonnantie in Staatsblad 1924 No. 234 en voor de buitengewesten op de regeling in Staatsblad 1909 No. 497 jo. 594, aangewezen. Met de hanteering daarvan zijn niet onbelangrijke resultaten bereikt.

De structuur der jachtordonnantie brengt mede, dat daarin de dieren nominatim worden opgesomd, ten aanzien waarvan een verbod van jagen, vangen, dooden en bezitten geldt. De regeling voor de buitengewesten is juist omgekeerd, gebouwd op een algemeen verbod van jagen, vangen, dooden en bezitten van zoogdieren en vogels, waarbij de dieren, ten aanzien waarvan dat verbod niet geldt, nominatim worden opgesomd. Wat de contrôle op deze verboden betreft, ligt de sleutel van de positie uiteraard bij de douane. Deze is reeds anderhalf jaar geleden dringend aangezoekt om medewerking, welke sedert met de meeste bereidwilligheid daadwerkelijk verleend wordt. De uitvoer van wilde dieren wordt dan ook op intensieve wijze tegengegaan.

Natuurlijk wil dit niet zeggen, dat nimmer een transport Indië zal kunnen verlaten. In dit verband komt van zelf de clandestiene wegvoering van een verzameling orang-oetans ter sprake, welke eenigen tijd geleden in de dagbladers veel belangstelling genoot en waaraan de heer Kiès nog herinnerde. In deze landen met hun zeer lange kustlijn iederen clandestienen uitvoer onmogelijk te maken, zal wel een onbereikbaar ideaal blijven. Toch zal het wel mogelijk zijn het zoover te brengen, dat het zoeven gememoreerde feit zich niet herhalen kan. Er was daarbij n.l. een bijzondere omstandigheid in het spel en wel de directe nabijheid van Penang, waarheen de apen in kleine

17de VERGADERING — VRIJDAG 3 JANUARI 1930.

Motie-Kiès e.s. inzake bescherming van natuurproducten.

(DIR. LANDB., NIJVERH. EN HANDEL.)

vaartuigjes vrij gemakkelijk konden worden overgevoerd en waar geen invoerverbod hun binnenkomen belette. Ook in dit opzicht is de Regeering echter waak- en werkzaam geweest. Nadat dezerzijds de staten Broenei, Serawak en Britsch Noord-Borneo bewogen waren tot het treffen van maatregelen tegen door- en uitvoer van orang-oetans door en uit hun gebied, waardoor voorkomen werd, dat de in Sumatra in het nauw gedreven dierenhandel zich naar Borneo zou verplaatsen, werd aan de Regeeringen van de Straits Settlements en der Gefedereerde Maleische Staten verzocht een invoerverbod voor orang-oetans in hun gebied uit te vaardigen. Is dit eenmaal afgekomen, dan mag gehoopt worden, dat door samenwerking van de genoemde Regeeringen met de onze de export van orang-oetans uit deze landen, zonder vergunning van Overheidswege, althans in verzamelingen, niet meer voor zal komen.

Wat deze vergunningen betreft, diene nog, dat deze door den Directeur van Landbouw kunnen worden gegeven, doch alleen voor wetenschappelijke doeleinden aan welke beperking streng de hand wordt gehouden. Ook ten aanzien van jachtvergunning aan buitenlandse expedities wordt dezelfde beperking streng in acht genomen.

Hetgeen op deze wijze door hanteering van de Jachtordonnantie en de jachtregeling voor de buitengewesten reeds bereikt werd, zal niet verloren gaan, maar eerder bevestigd en uitgebreid kunnen worden, als straks die verordeningen door de nieuwe jachtwetgeving en de nieuwe dierenbeschermingswetgeving, waarin jacht en uitvoer van beschermde dieren zal geregeld worden, zullen zijn vervangen. De voorstellen daartoe zijn bij de Regeering ingediend en thans bij Haar in overweging.

Een afzonderlijk woord moge hier nog aan de reuzevaranen gewijd worden. Deze dieren komen alleen op de eilanden Komodo en Rintja en in een gedeelte van het kustgebied van West-Flores voor. Beide streken behooren tot het gebied van het Zelfbestuur van het Landschap Manggarai.

Bedoeld Zelfbestuur heeft de vangst van deze varanen binnen en den uitvoer daarvan uit zijn gebied, zonder vergunning van het Zelfbestuur, verboden. Tevens heeft het zich verbonden die vergunning in geen enkel geval te verlenen zonder toestemming van den Gouverneur-Generaal. Aan deze bepalingen wordt streng de hand gehouden ook tegenover buitenlandse expedities, zoodat, zooover bekend, de vangst en de uitvoer van varanen, waartoe Zelfbestuur en Gouvernement geen toestemming gaven, inderdaad ook niet voorkomt.

Om nu ten slotte tot de motie terug te keeren, Mijnheer de Voorzitter, zal uit het voorgaande wel gebleken zijn, dat een uitnodiging van de Regeering om ontwerp-ordonnanties in te dienen, betreffende het instellen van wildreservaten en beperking van jacht en uitvoer van beschermde diersoorten, niet zoozeer meer noodig is. Voor het laatste onderwerp heeft Zij de eindvoorstellen reeds in overweging, met het oogmerk natuurlijk om die zoo spoedig mogelijk bij den Volksraad in te dienen. En wat de andere aangelegenheid betreft, is Zij de uitnodiging in ze-

(DIR. LANDB., NIJVERH. EN HANDEL, KIÈS, VOORZITTER.)

keren zin al reeds vooruit. Al diende Zij nog geen ontwerp-ordonnantie in, reservaten werden intusschen wel reeds ingesteld, terwijl instelling van meerdere verwacht kan worden. Ook die ordonnantie zal nog volgen. Zij is in voorbereiding en zal de Regeering binnen niet te langen tijd bereiken.

Wellicht vinden de voorstellers der motie in het vorenstaande aanleiding om hun motie in te trekken.

De heer Kiès: Mijnheer de Voorzitter! Ik zou vijf minuten schorsing willen vragen, ten einde met mijn mede-ondertekenaars der motie overleg te kunnen plegen over de wijziging van enkele woorden der motie.

De Voorzitter: Daartegen bestaat geen bezwaar.

De vergadering wordt te 9.15 uur v.m. geschorst en te 9.22 uur v.m. hervat.

De Voorzitter: Mijne Heeren. De motie-Kiès e.s. (Ond. 96) is gewijzigd en luidt thans als volgt:

- „Het College van Gedelegeerden,
van oordeel, dat de bescherming van zekere voor de wetenschap belangrijke natuurproducten aan fauna en flora een aangelegenheid van groote internationale wetenschappelijke beteekenis is,
noodigt de Regeering uit met spoed de noodige maatregelen te nemen:
- a. voor het in het leven roepen van eenige z.g. wildreservaten,
  - b. voor strengere beperking e.q. verbod van jacht op bepaalde wildsoorten en uitvoer van bepaalde wildsoorten en wildproducten,
en gaat over tot de orde van den dag”.

De heer Kiès: Mijnheer de Voorzitter! Ik ben er wel zeker van te spreken namens alle ondertekenaars der motie en waarschijnlijk ook namens ons geheele College, wanneer ik den geachten Regeeringsgemachtigde hartelijk dank zeg voor de verstrekte inlichtingen en voor de waardeering, die ons voorstel van de zijde der Regeering mocht te beurt vallen; mede voor de juist eenige dagen geleden plaats gehad hebbende instelling van het natuurmonument „Piek van Indrapoera”.

Uit een en ander blijkt, dat onze Regeering terzake van de natuurbescherming reeds veel meer verrichtte dan algemeen bekend is, waarvoor der Regeering van deze plaats hulde zij gebracht.

Na de ontvangen inlichtingen en toezeggingen, zou ik mijn motie kunnen intrekken; maar ik geloof, Mijnheer de Voorzitter, dat het niet zonder belang is voor den indruk naar buiten, dat ons College nadrukkelijk zijn steun uitspreekt voor deze zaak van internationaal wetenschappelijke beteekenis, welke juist in dezen tijd in verschillende landen zoo bijzondere aandacht heeft. Het is daarom, dat ik de motie — gewijzigd, zooals door U, Mijnheer de Voorzitter, zoojuist is voorgelezen — zal handhaven, waartegen,

17de VERGADERING — VRIJDAG 3 JANUARI 1930.

Motie-Kiès e.s. inzake bescherming van natuurproducten. — Motie-Koesoemo Oetoyo e.s. betreffende het optreden tegen nationalistische vereenigingen.

(KIÈS, DIR. LANDE., NIJVERH. EN HANDEL.)

naar ik meen, de Regeeringsgemachtigde ook geen bezwaar heeft.

Tenslotte nog dit. In de toelichting der motie vestigde ik reeds de aandacht op het tot stand komen in Midden-Afrika van het Parc National Albert, waarvan de Commissie van beheer op 19 October jl. werd geïnstalleerd door den Koning der Belgen met een persoonlijk uitgesproken rede.

Mijnheer de Voorzitter! Bedoelde commissie bestaat uit 18 leden, waarvan een derde gedeelte vreemdelingen zijn. teneinde, zooals Zijne Majesteit zeide, „het internationale karakter te markeeren, dat elke wetenschappelijke instelling heden ten dage behoort te hebben”.

Mijnheer de Voorzitter! Ik geef der Regeering dringend in overweging het door België gegeven voorbeeld te willen navolgen in een hier in te stellen „Commissie voor de bescherming der Nederlandsch-Indische natuurproducten”, welke Haar van advies kan dienen, zowel voor het beheer der wildreservaten als voor de te nemen maatregelen inzake jachtvoorschriften, uitvoerverbod, enz. En dan moge ik hierbij aanbevelen de gedachte, om den heer Mr. van Tienhoven, den bekenden voorzitter van de Nederlandsche Commissie voor Internationale Natuur-bescherming te Amsterdam en lid van de zoo juist besproken beheerscommissie van het Parc National Albert, zoomede prof. Derscheid te Brussel, de voornaamste organisator van bedoeld Parc, uit te noodigen voor een bezoek aan Nederlandsch-Indië, om hier te zamen met Dr. Dammerman, chef van het Zoölogisch Museum en Laboratorium te Buitenzorg, thans reeds correspondent van genoemde Nederlandsche Commissie, voor zoover noodig nog voorlichting te geven voor de organisatie der natuurbescherming hier.

Mijnheer de Voorzitter! Er is hier voor onze Nederlandsch-Indische Regeering een daad van groote beteekenis te verrichten! Het mag een gelukkige coincidentie worden genoemd, dat wij alleszins overtuigd mogen zijn van de volle sympathie voor deze aangelegenheid van onzen geachten Regeeringsgemachtigde voor Landbouw, Handel en Nijverheid, van oorsprong een landgenoot van wijlen den eminenten voorganger in de wereldbeweging voor de bescherming der natuur, Dr. Paul Sarassin.

Ik dank U, Mijnheer de Voorzitter!

De heer Bernard, directeur van Landbouw, Nijverheid en Handel: Mijnheer de Voorzitter! Ik wil beginnen met te verklaren dat ik natuurlijk niet het minste bezwaar tegen de gewijzigde motie heb, integendeel, de Regeering beschouwt haar als een steun voor het werk, dat Zij op dit gebied reeds heeft verricht en nog zal hebben te verrichten.

Wat de Nederlandsche Commissie voor Internationale Natuurbescherming betreft wil ik nog mededeelen, dat de Indische Regeering met haar en haar Voorzitter, Mr. Van Tienhoven, in contact staat. Indien het noodig blijkt, ook in Indië over te gaan tot de instelling van een dergelijke commissie, zal de Regeering daartoe mettertijd gaarne overgaan.

(DIR. LANDE., NIJVERH. EN HANDEL, VOORZ., KOESOEMO OETOYO.)

Op de suggestie van den heer Kiès betreffende het laten uitkomen van Mr. Van Tienhoven moet ik opmerken, dat ik thans nog niet kan zeggen, of deze wensch in vervulling zal kunnen gaan. Deze kwestie zal in ieder geval in studie worden genomen.

Den heer Koesoemo Oetoyo wil ik nog even de verzekering geven, dat bij de aanwijzing van natuurmonumenten altijd natuurlijk in de eerste plaats rekening zal worden gehouden met de behoeften van den landbouw, hetgeen tot nu toe trouwens steeds is geschied.

Ik dank U, Mijnheer de Voorzitter.

De gewijzigde motie-Kiès e.s. (Ond. 96) wordt zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De Voorzitter: Aan de orde is de motie-Koesoemo Oetoyo e.s. inzake het optreden tegen nationalistische vereenigingen (Ond. 94).

Deze motie is zooeven reeds voorgelezen.

Alvorens haar in bespreking te brengen vestig ik er de aandacht op, dat de strekking van deze motie uitsluitend is het stellen van een vraag aan de Regeering. Ik verzoek den leden van dit College dus uitdrukkelijk, zich bij de bespreking van den vorm, waarin deze vraag zal worden gesteld, niet op zijpaden te begeven en de zaak, waarop de vraag betrekking heeft, niet zelf in behandeling te nemen. Het oogenblik is daartoe nog niet geëigend.

De heer Koesoemo Oetoyo: Mijnheer de Voorzitter! Gelijk in de motie duidelijk staat uitgedrukt, hebben de gebeurtenissen, die tengevolge van het optreden van bestuur en politie den laatsten tijd hebben plaats gevonden, eenige ongerustheid verwekt. Men weet niet, wat tot deze massale actie eigenlijk aanleiding heeft gegeven en men is eveneens onkundig van de bedoeling, die de Regeering met een en ander heeft. Is deze actie alleen gericht tegen de P. N. I., de Partij Nasional Indonesia, of is het de bedoeling van bestuur en politie, ook de meest gematigde Inlandsche vereenigingen onder zekere contrôle te stellen?

Men is er zóó ongerust over, Mijnheer de Voorzitter, dat men erover heeft gedacht ter zake ook openbare vergaderingen te beleggen; maar ik hoop, dat het ons is gelukt voorloopig die vergaderingen, die in de bestaande situatie maar vertroebeling zouden kunnen veroorzaken, te voorkomen. Nu weten wij wel, dat door ons medelid, den heer Middendorp, over deze aangelegenheid een vraag tot de Regeering is gericht, een vraag, die wij in algemeenen zin wel kunnen onderschrijven, maar wij vreezen, Mijnheer de Voorzitter, dat het antwoord van de Regeering daarop zal komen in den tijd, waarin wij het heel druk zullen hebben met de behandeling van de suppletoire begroting. Daarom hebben wij het noodig geacht de Regeering te verzoeken voor of op den dag der opening van de tweede zitting van den Volksraad zich ter zake duidelijk uit te spreken.

Motie-Koesoemo Oetoyo c.s. betreffende het optreden tegen nationalistische vereenigingen.

(FRUIN, VOORZITTER, BRUINEMAN.)

De heer Fruin: Mijnheer de Voorzitter! Ik meen, dat het niet de bedoeling is om naar aanleiding van deze plotseling in ons midden geworpen motie de geheele houding van de Regeering tegenover de P.N.I. te bespreken.

De Voorzitter: Dat is inderdaad niet aan de orde.

De heer Fruin: Ik zal dat dan ook zorgvuldig nalaten, Mijnheer de Voorzitter, en mij beperken tot deze motie. Ik kan beginnen met te zeggen, dat ik in het algemeen tegen de motie geen bezwaar heb en dat ik het antwoord van de Regeering met zeer veel belangstelling tegemoetzie, maar waarschijnlijk om andere reden dan de eerste onder-teekenaar en voorsteller dezer motie, de heer Koesoemo Oetoyo. Ik hoop, dat uit dit antwoord moge blijken, dat de Regeering is teruggekomen op de vroeger door Haar aangenomen houding, en Zij in het vervolg inderdaad krachtig stelling zal nemen tegen acties als hier bedoeld.

Maar, Mijnheer de Voorzitter, waartegen ik bezwaar heb is het eerste deel der motie, n.l. dat gedeelte waarin gesproken wordt van een zekere ongerustheid. Ik meen te hebben kunnen waarnemen, dat het optreden van de politie — naar ik hoop op last der Regeering — in groote groepen der bevolking, zoowel inheemsche als Europeesche, juist groote gerustheid heeft gewekt. Maar, Mijnheer de Voorzitter, ik wil tenslotte over een woord niet vallen. Ik wil alleen constateeren, dat ik het daarmede niet eens ben en ik mag er wel aan toevoegen, waar hier een vraag van den heer Middendorp in debat is gebracht, dat ik van mijn kant ook een vraag tot de Regeering heb gericht en wel deze: of de Regeering niet eindelijk den tijd gekomen acht dat requisitoir worde genomen tegen de P.N.I., n.l. om deze te verklaren als te zijn een vereeniging in strijd met de openbare orde. En ik heb daar nog een andere vraag aan toegevoegd, n.l. of de Regeering niet bereid is het vergaderrecht van de P.N.I. over geheel Nederlandsch-Indië aan beperkingen te onderwerpen.

De Voorzitter: Een gedeelte van de rede door den geachten spreker gehouden betrof een zaak, die niet aan de orde was. Ik verzoek den heeren derhalve, daarop thans niet in te gaan.

De heer Bruineman: Mijnheer de Voorzitter! Niet ingaande op dat deel van de rede van den heer Fruin, dat niet aan de orde was, kan ik mij aansluiten bij hetgeen daarvan wel aan de orde is .....

De heer Kerkkamp: Dan blijft er niet veel over.

De heer Bruineman: ..... n.l. bij hetgeen de heer Fruin heeft gezegd over de ongerustheid, die gewekt zou zijn. Met den heer Fruin constateer ik juist, dat het optreden der Regeering, voor zoover mij bekend is, groote gerustheid heeft gebracht. De betreffende zinsnede in de motie is niet al te duidelijk en heeft een zekere verduide-

Handelingen. Zittingsjaar 1929—1930.

(BRUINEMAN, DE HOOG, VAN HELSDINGEN, MIDDENDORP.)

lijking gevonden in de woorden van den heer Koesoemo Oetoyo, en wel daar, waar hij zei, dat het optreden van politie en Justitie een zekere ongerustheid gewekt had. Wanneer het inderdaad de bedoeling van deze motie is, te zeggen, dat onder de bevolking op het oogenblik een zekere ongerustheid zou bestaan dank zij het optreden van politie en Justitie, dan ben ik het daarmede niet eens, en zou ik, hoezeer ik ook het laatste deel der motie toejuich en gaarne een verklaring der Regeering te dezer zake zou willen hebben, niet vóór de motie kunnen stemmen.

Ik zou dus gaarne van den voorsteller der motie de verklaring willen hebben, dat zulks niet de bedoeling is geweest met het woord „ongrustheid”.

De heer De Hoog: Mijnheer de Voorzitter! Ik heb deze motie mede-onderteekend om de bewoordingen zooals zij daarin zijn gesteld. De toelichting van den heer Koesoemo Oetoyo behoeft ik dus niet te onderschrijven en onderschrijf ik dan ook niet. Maar naar aanleiding van hetgeen de heer Bruineman heeft gezegd zou ik het volgende willen opmerken. De ongerustheid uit zich naar mijn meening, Mijnheer de Voorzitter, op deze manier, dat bij de verschillende bevolkingsgroepen allerlei geruchten de ronde doen en in vol vertrouwen op de leiding van de Regeering en op Haar daden, zooals Zij ook dezen keer een dergelijk vertrouwen waardig heeft getoond, wenschen wij toch de juiste toedracht van het ingrijpen in deze te weten, opdat doordat de waarheid omtrent een en ander bekend wordt, de geruchten naar den eenen, of naar den anderen kant, aldus de kop wordt ingedrukt.

De heer Van Helsdingen: Mijnheer de Voorzitter! Ook ik had eenig bezwaar tegen de formuleering van het eerste gedeelte van de motie. Formuleert men de gronden voor die ongerustheid op de wijze als de heer De Hoog ze heeft omschreven, dan kan ik mij daarmede geheel aansluiten.

Ik zou voorts nog willen opmerken, dat ik niet accoord kan gaan met de motiveering van den heer Koesoemo Oetoyo waarbij hij de vrees heeft uitgesproken, dat de Regeering de geheele Inlandsche beweging als het ware op één lijn stelt met de actie der P.N.I. Doch waar ik er volkomen mede accoord kan gaan, dat wij zoo spoedig mogelijk hieromtrent een uiteenzetting van de Regeering krijgen, waarin Zij dus te dezen aanzien de kaarten openlegt, zal ik gaarne deze motie steunen.

De heer Middendorp: Mijnheer de Voorzitter! Gelijk U bekend is, heb ik als lid van den Volksraad, gisteren categorische vragen gesteld aan de Regeering, waarop ik met belangstelling het antwoord afwacht.

Dat er thans vanuit dit college stemmen opgaan om als college een soortgelijken drang op de Regeering uit te oefenen, beschouw ik als een steun aan mijn streven en ik zal dus gaarne mijn stem aan deze motie geven.

Motie-Koesoemo Oetoyo c.s. betreffende het optreden tegen nationalistische vereenigingen.

(KAN, ROEP, KERKKAMP.)

De heer **Kan**: Mijnheer de Voorzitter! Ik kan in aansluiting met het gesprokene door de heeren De Hoog en Van Helsdingen vóór de motie stemmen, dus los van de toelichting, zooeven door den heer Koesoemo Oetoyo gegeven.

De heer **Roep**: Mijnheer de Voorzitter! Ik sluit mij geheel aan bij de woorden door ons geacht medelid, den heer De Hoog uitgesproken en als mede-ondertekenaar van de motie stem ik op dien grond voor de motie, los van de toelichting, door den heer Koesoemo Oetoyo gegeven.

De heer **Kerkkamp**: Mijnheer de Voorzitter! In aansluiting bij hetgeen is gezegd door den eersten ondertekenaar van de motie, den heer Koesoemo Oetoyo, zou ik er de aandacht op willen vestigen — hetgeen gedeeltelijk ook reeds is gedaan door mijn geacht medelid, den heer Middendorp — dat het hier niet alleen betreft de kwestie van voorrang van een uitspraak van ons college boven een persoonlijke vraag van één der leden, doch dat het hier bovendien gaat om een zoo belangrijke aangelegenheid, dat het op onzen weg ligt zoo spoedig mogelijk, hetzij in den Volksraad, hetzij in dit college, een dergelijke algemeen gestelde vraag aan de Regeering te doen.

Ik stel mij voor, dat de ondertekenaars deze vraag hebben gedaan, omdat zij willen weten — zooals ik ook gaarne zou willen weten — of het inderdaad noodzakelijk was, dat de Regeering op deze wijze optrad.

De heer **Kiès**: Anders had Zij het niet gedaan.

De heer **Kerkkamp**: Ik voor mij, als lid van het College, zou gaarne worden overtuigd van de noodzakelijkheid van een dergelijk ingrijpen, als door de Regeering heeft plaats gehad. Wanneer wij op de gestelde vraag antwoord hebben gekregen, zal het ons kunnen blijken of deze handelwijze wel volkomen verantwoord was.

Daaruit volgt dan, dat ik op een heel ander standpunt sta dan de heer Fruin, die het ingrijpen reeds toejuicht, zonder te weten op welke gronden het is geschied.

De heer **Koesoemo Oetoyo**: Mijnheer de Voorzitter! Mij willende houden aan Uw raad om deze debatten

(KOESOEMO OETOYO, BRUINEMAN, FRUIN.)

niet al te lang te maken, heb ik nog slechts een kort woord te zeggen.

Wat de vraag van den heer Bruineman betreft, geloof ik, dat daarop al antwoord is gegeven door den heer De Hoog.

De heer **Bruineman**: Sluit U zich daarbij aan?

De heer **Koesoemo Oetoyo**: Ik wil nog eens verklaren dat er, op welke gronden dan ook, overal onrust heerscht. Doch waar het grootste deel van mijn geachte medeleden zich heeft uitgesproken vóór de motie, geloof ik niet, dat ik mij verder in een verdediging daarvan behoef te begeben.

De heer **Bruineman**: Ik wilde alleen verklaren, dat ik op grond van de redevoeringen van de heeren De Hoog en Roep mijn stem los kan maken van de toelichting door den heer Koesoemo Oetoyo gegeven en dus vóór zal stemmen.

De heer **Fruin**: Mijnheer de Voorzitter! Waar de heeren ondertekenaars der motie getracht hebben het woord „ongerustheid" daarin voorkomende, ieder naar eigen opinie te definieeren, zou ik dit woord als volgt willen verklaren, dat bij bepaalde groepen van personen het denkbeeld bestaat, dat de toestand nog erger is dan hij al is.

De heer **Kerkkamp**: Het tegendeel is waar!

De motie-Koesoemo Oetoyo c.s. (Ond. 94), wordt zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De **Voorzitter**: Ik verzoek de heeren na sluiting van de vergadering in besloten vergadering bijeen te blijven.

De notulen der vorige openbare vergadering, die ter inzage hebben gelegen, worden goedgekeurd.

De vergadering wordt te 9.41 uur v.m. gesloten.

17de VERGADERING — VRIJDAG 3 JANUARI 1930.

Motie-Koesoemo Oetoyo e.s. betreffende het optreden tegen nationalistische vereenigingen.

(FRUIN, VOORZITTER, BRUINEMAN.)

De heer Fruin: Mijnheer de Voorzitter! Ik meen, dat het niet de bedoeling is om naar aanleiding van deze plotseling in ons midden geworpen motie de geheele houding van de Regeering tegenover de P.N.I. te bespreken.

De Voorzitter: Dat is inderdaad niet aan de orde.

De heer Fruin: Ik zal dat dan ook zorgvuldig nalen, Mijnheer de Voorzitter, en mij beperken tot deze motie. Ik kan beginnen met te zeggen, dat ik in het algemeen tegen de motie geen bezwaar heb en dat ik het antwoord van de Regeering met zeer veel belangstelling tegemoetzie, maar waarschijnlijk om andere reden dan de eerste onder-teekenaar en voorsteller dezer motie, de heer Koesoemo Oetoyo. Ik hoop, dat uit dit antwoord moge blijken, dat de Regeering is teruggekomen op de vroeger door Haar aangenomen houding, en Zij in het vervolg inderdaad krachtig stelling zal nemen tegen acties als hier bedoeld.

Maar, Mijnheer de Voorzitter, waartegen ik bezwaar heb is het eerste deel der motie, n.l. dat gedeelte waarin gesproken wordt van een zekere ongerustheid. Ik meen te hebben kunnen waarnemen, dat het optreden van de politie — naar ik hoop op last der Regeering — in groote groepen der bevolking, zoowel inheemsche als Europeesche, juist groote gerustheid heeft gewekt. Maar, Mijnheer de Voorzitter, ik wil tenslotte over een woord niet vallen. Ik wil alleen constateeren, dat ik het daarmee niet eens ben en ik mag er wel aan toevoegen, waar hier een vraag van den heer Middendorp in debat is gebracht, dat ik van mijn kant ook een vraag tot de Regeering heb gericht en wel deze: of de Regeering niet eindelijk den tijd gekomen acht dat requisitoir worde genomen tegen de P.N.I., n.l. om deze te verklaren als te zijn een vereeniging in strijd met de openbare orde. En ik heb daar nog een andere vraag aan toegevoegd, n.l. of de Regeering niet bereid is het vergaderrecht van de P.N.I. over geheel Nederlandsch-Indië aan beperkingen te onderwerpen.

De Voorzitter: Een gedeelte van de rede door den geachten spreker gehouden betrof een zaak, die niet aan de orde was. Ik verzoek den heeren derhalve, daarop thans niet in te gaan.

De heer Bruineman: Mijnheer de Voorzitter! Niet ingaande op dat deel van de rede van den heer Fruin, dat niet aan de orde was, kan ik mij aansluiten bij hetgeen daarvan wel aan de orde is .....

De heer Kerkkamp: Dan blijft er niet veel over.

De heer Bruineman: ..... n.l. bij hetgeen de heer Fruin heeft gezegd over de ongerustheid, die gewekt zou zijn. Met den heer Fruin constateer ik juist, dat het optreden der Regeering, voor zoover mij bekend is, groote gerustheid heeft gebracht. De betreffende zinsnede in de motie is niet al te duidelijk en heeft een zekere verduide-

Handelingen. Zittingsjaar 1929—1930.

(BRUINEMAN, DE HOOG, VAN HELSDINGEN, MIDDENDORP.)

lijking gevonden in de woorden van den heer Koesoemo Oetoyo, en wel daar, waar hij zei, dat het optreden van politie en Justitie een zekere ongerustheid gewekt had. Wanneer het inderdaad de bedoeling van deze motie is, te zeggen, dat onder de bevolking op het oogenblik een zekere ongerustheid zou bestaan dank zij het optreden van politie en Justitie, dan ben ik het daarmee niet eens, en zou ik, hoezeer ik ook het laatste deel der motie toejuich en gaarne een verklaring der Regeering te dezer zake zou willen hebben, niet vóór de motie kunnen stemmen.

Ik zou dus gaarne van den voorsteller der motie de verklaring willen hebben, dat zulks niet de bedoeling is geweest met het woord „ongrustheid”.

De heer De Hoog: Mijnheer de Voorzitter! Ik heb deze motie mede-ondertekend om de bewoordingen zooals zij daarin zijn gesteld. De toelichting van den heer Koesoemo Oetoyo behoeft ik dus niet te onderschrijven en onderschrijf ik dan ook niet. Maar naar aanleiding van hetgeen de heer Bruineman heeft gezegd zou ik het volgende willen opmerken. De ongerustheid uit zich naar mijn meening, Mijnheer de Voorzitter, op deze manier, dat bij de verschillende bevolkingsgroepen allerlei geruchten de ronde doen en in vol vertrouwen op de leiding van de Regeering en op Haar daden, zooals Zij ook dezen keer een dergelijk vertrouwen waardig heeft getoond, wenschen wij toch de juiste toedracht van het ingrijpen in deze te weten, opdat doordat de waarheid omtrent een en ander bekend wordt, de geruchten naar den eenen, of naar den anderen kant, aldus de kop wordt ingedrukt.

De heer Van Helsdingen: Mijnheer de Voorzitter! Ook ik had eenig bezwaar tegen de formulering van het eerste gedeelte van de motie. Formuleert men de gronden voor die ongerustheid op de wijze als de heer De Hoog ze heeft omschreven, dan kan ik mij daarmee geheel aansluiten.

Ik zou voorts nog willen opmerken, dat ik niet accoord kan gaan met de motiveering van den heer Koesoemo Oetoyo waarbij hij de vrees heeft uitgesproken, dat de Regeering de geheele Inlandsche beweging als het ware op één lijn stelt met de actie der P.N.I. Doch waar ik er volkomen mede accoord kan gaan, dat wij zoo spoedig mogelijk hieromtrent een uiteenzetting van de Regeering krijgen, waarin Zij dus te dezen aanzien de kaarten openlegt, zal ik gaarne deze motie steunen.

De heer Middendorp: Mijnheer de Voorzitter! Gelijk U bekend is, heb ik als lid van den Volksraad, gisteren categorische vragen gesteld aan de Regeering, waarop ik met belangstelling het antwoord afwacht.

Dat er thans vanuit dit college stemmen opgaan om als college een soortgelijken drang op de Regeering uit te oefenen, beschouw ik als een steun aan mijn streven en ik zal dus gaarne mijn stem aan deze motie geven.

17de VERGADERING — VRIJDAG 3 JANUARI 1930.

Motie-Koesoemo Oetoyo e.s. betreffende het optreden tegen nationalistische vereenigingen.

(KAN, ROEP, KERKKAMP.)

De heer **Kan**: Mijnheer de Voorzitter! Ik kan in aansluiting met het gesprokene door de heeren De Hoog en Van Helsdingen vóór de motie stemmen, dus los van de toelichting, zooeven door den heer Koesoemo Oetoyo gegeven.

De heer **Roep**: Mijnheer de Voorzitter! Ik sluit mij geheel aan bij de woorden door ons geacht medelid, den heer De Hoog uitgesproken en als mede-onderteeenaar van de motie stem ik op dien grond voor de motie, los van de toelichting, door den heer Koesoemo Oetoyo gegeven.

De heer **Kerkkamp**: Mijnheer de Voorzitter! In aansluiting bij hetgeen is gezegd door den eersten onderteeenaar van de motie, den heer Koesoemo Oetoyo, zou ik er de aandacht op willen vestigen — hetgeen gedeeltelijk ook reeds is gedaan door mijn geacht medelid, den heer Middendorp — dat het hier niet alleen betreft de kwestie van voorrang van een uitspraak van ons college boven een persoonlijke vraag van één der leden, doch dat het hier bovendien gaat om een zoo belangrijke aangelegenheid, dat het op onzen weg ligt zoo spoedig mogelijk, hetzij in den Volksraad, hetzij in dit college, een dergelijke algemeen gestelde vraag aan de Regeering te doen.

Ik stel mij voor, dat de onderteeenaars deze vraag hebben gedaan, omdat zij willen weten — zooals ik ook gaarne zou willen weten — of het inderdaad noodzakelijk was, dat de Regeering op deze wijze optrad.

De heer **Kiès**: Anders had Zij het niet gedaan.

De heer **Kerkkamp**: Ik voor mij, als lid van het College, zou gaarne worden overtuigd van de noodzakelijkheid van een dergelijk ingrijpen, als door de Regeering heeft plaats gehad. Wanneer wij op de gestelde vraag antwoord hebben gekregen, zal het ons kunnen blijken of deze handelwijze wel volkomen verantwoord was.

Daaruit volgt dan, dat ik op een heel ander standpunt sta dan de heer Fruin, die het ingrijpen reeds toejuicht, zonder te weten op welke gronden het is geschied.

De heer **Koesoemo Oetoyo**: Mijnheer de Voorzitter! Mij willende houden aan Uw raad om deze debatten

(KOESOEMO OETOYO, BRUINEMAN, FRUIN.)

niet al te lang te maken, heb ik nog slechts een kort woord te zeggen.

Wat de vraag van den heer Bruineman betreft, geloof ik, dat daarop al antwoord is gegeven door den heer De Hoog.

De heer **Bruineman**: Sluit U zich daarbij aan?

De heer **Koesoemo Oetoyo**: Ik wil nog eens verklaren dat er, op welke gronden dan ook, overal onrust heerscht. Doch waar het grootste deel van mijn geachte medeleden zich heeft uitgesproken vóór de motie, geloof ik niet, dat ik mij verder in een verdediging daarvan behoef te begeven.

De heer **Bruineman**: Ik wilde alleen verklaren, dat ik op grond van de redevoeringen van de heeren De Hoog en Roep mijn stem los kan maken van de toelichting door den heer Koesoemo Oetoyo gegeven en dus vóór zal stemmen.

De heer **Fruin**: Mijnheer de Voorzitter! Waar de heeren onderteeenaars der motie getracht hebben het woord „ongerustheid” daarin voorkomende, ieder naar eigen opinie te definieeren, zou ik dit woord als volgt willen verklaren, dat bij bepaalde groepen van personen het denkbeeld bestaat, dat de toestand nog erger is dan hij al is.

De heer **Kerkkamp**: Het tegendeel is waar!

De motie-Koesoemo Oetoyo e.s. (Ond. 94), wordt zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De **Voorzitter**: Ik verzoek de heeren na sluiting van de vergadering in besloten vergadering bijeen te blijven.

De notulen der vorige openbare vergadering, die ter inzage hebben gelegen, worden goedgekeurd.

De vergadering wordt te 9.41 uur v.m. gesloten.

18de VERGADERING — DONDERDAG 23 JANUARI 1930.

Ingekomen stukken.

18de VERGADERING.

Vergadering van Donderdag 23 Jan. 1930.

(Bijeenroepingsuur 10 voormiddag).

Ingekomen stukken. — Verkiezing plaatsvervangend Voorzitter. — Vrijstelling van invoerrecht voor eenige chemicaliën (Ond. 86).

Voorzitter: J. W. MEYER RANNEFT.

Tegenwoordig, met den Voorzitter, 20 leden, te weten, de heeren:

Ali Moesa, Blaauw, Bruineman, Dwidjosewojo, Fruin, Van Helsdingen, De Hoog, s'Jacob, Kerkkamp, Kan, Khouw Kim An, Kiës, Koesoemo Octoyo, Mandagie, Middendorp, Ratu Langie, Roep, Soejono en Soekawati.

De Voorzitter: Mijne heeren! Ik open de vergadering en heet de twee nieuwe leden van dit College, de heeren Ratu Langie en Khouw Kim An, van harte welkom.

De Secretaris deelt mede, dat zijn ingekomen:

A. De volgende Regeeringsbrieven en -beschikkingen:

1. Kabinetsbrieven van den Gouverneur-Generaal van 14, 16 en 17 Januari 1930 Nos. 18, 20 en 31 ter aanbieding van:

a. een ontwerp-ordonnantie tot aanvulling van de bepalingen ter verzekering van het zoutmonopolie (Ond. 100);

b. een ontwerp-ordonnantie houdende eenige voorzieningen in verband met de opheffing van de onderafdeeling Padang, Tidji, afdeeling Pidië van Gouvernement Atjeh en Onderhoorigheden (nd. 101);

c. een ontwerp-a.m.b.v. betreffende het toetreden als deelgenoot tot het Weduwen- en Weezenfonds van Europeesche militairen beneden den rang van officier voor bepaalde categoriën van gepensioneerde en gegageerde militairen van de Koloniale troepen (Ond. 102).

De stukken worden of zijn gedrukt.

2. Kabinetsbrief van den Gouverneur-Generaal van 10 Januari 1930 No. 31 houdende mededeeling van de vaststelling van de ordonnantie tot instelling van een landgerecht te Padang (Ond. 84).

3. Besluit van den Gouverneur-Generaal van 7 Januari 1930 No. 40 houdende benoeming van J. N. Gronthoud tot lid van den Raad voor de Scheepvaart.

4. Als voren van 7 Januari 1930 No. 47 bepalende, dat gesubsidieerde bijzondere H.B.S.-en met vijfjarigen cursus door den Directeur van Onderwijs en Eeredienst kunnen worden aangewezen, als bevoegd om aan haar leerlingen een einddiploma uit te reiken hetwelk in

Ned.-Indië gelijkwaardig is aan dat van de openbare H.B.S.-en.

5. Als voren van 7 Januari 1930 No. 48 bepalende, dat gesubsidieerde bijzondere Voorbereidende Onderwijsafdeelingen B der Algemeene Middelbare School door den Directeur van Onderwijs en Eeredienst kunnen worden aangewezen als bevoegd om aan haar leerlingen een einddiploma uit te reiken, hetwelk in Ned.-Indië gelijkwaardig is met dat van de openbare Voorbereidende Hooger Onderwijsafdeelingen B der Algemeene Middelbare School.

6. Als voren van 7 Januari 1930 No. 49, bepalende, dat gymnasiumafdeelingen van gesubsidieerde lycea door den Directeur van Onderwijs en Eeredienst kunnen worden aangewezen als bevoegd om aan haar leerlingen een einddiploma uit te reiken, hetwelk in Ned.-Indië gelijkwaardig is met dat van de openbare gymnasia in Nederland.

7. Als voren van 8 Januari 1930 No. 9 houdende machtiging, krachtens art. 105 I.S. tot het doen van de in bedoeld besluit vermelde uitgaven.

8. Als voren van 8 Januari 1930 No. 22 houdende goedkeuring van de statuten van de Stichting „Museum van Beeldende Kunsten” te Batavia en benoeming van de leden der Commissie van Beheer van genoemde stichting.

9. Als voren van 13 Januari 1930 No. 12 tot het verleen van studieopdracht naar Nederland aan R. A. A. Soejono, R. A. A. Tjakranigrat en R. I. F. Wenas.

10. Als voren van 14 Januari 1930 No. 2x tot interneering van den daarin genoemden persoon.

11. Als voren van 14 Januari 1930 No. 31 tot wijziging en aanvulling van den „Staat van standplaatsen, waar een standplaats toelage wordt genoten”.

De sub 2 t/m 11 genoemde stukken worden ter inzage gelegd ter secretarie van den Volksraad.

B. De volgende ter kennisneming ontvangen bescheiden:

1. Schrijven van het Volksraadsstemkantoor van 9 Januari 1930 No. A 49/1/2 ter aanbieding van een afschrift van het proces-verbaal zijner openbare vergadering van 8dezer.

2. Schrijven van het Volksraadsstemkantoor van 16 Januari 1930 ter aanbieding van een verbeterd afschrift proces-verbaal zijner openbare vergadering van 8 dezer.

3. Schrijven van den Directeur van Binnenlandsch Bestuur van 8 Januari 1930 No. A.I. 27/1/3 ter aanbieding van een vervolgverslag van den stand der hervormingen in het Gouvernement Soerakarta over 1928.

4. Schrijven van den Adviseur voor de Decentralisatie ter aanbieding van een exemplaar van het rapport naar aanleiding van zijn studiereis naar Britsch-Indië.

5. Schrijven van het hoofdkantoor van den Mijnbouw van 14 Januari 1930 No. 282 houdende mededeeling

18de VERGADERING — DONDERDAG 23 JANUARI 1930.
 Ingekomen stukken. — Verkiezing plaatsvervangend Voorzitter. — Vrijstelling van
 invoerrecht voor eenige chemicaliën.

(VOORZITTER.)

- van de resultaten der Goud- en zilvermijnen in Benkoelen over de maand December 1929.
6. Mededeeling van Prof. Ir. P. N. Max van 15 Januari 1930 No. 3147/30, dat hij als tijdelijk waarnemend hoofdinspecteur der Staatsspoor- en tramwegen is opgetreden.
  7. Adhaessiebetuigingen van de regentschapsraden Madjalengka en Pandeglang met het besluit van den stadsgemeenteraad Soerabaja, waarbij o.a. aan de Regeering werd verzoekt om maatregelen te willen nemen, welke het mogelijk maken dat spoedig gelijke pensioenvoorwaarden voor Europeesche locale ambtenaren tot stand komen als die voor 's Lands burgerlijke ambtenaren.
  8. Motie van een protestmeeting te Tahoena, houdende het verzoek aan de Regeering om nietigverklaring van de laatstelijk gehouden verkiezingen voor den Sangirschen zelfbestuurder.
  9. Afschrift van een tot den Directeur van Financiën gericht verzoekschrift, gedagteekend Sampang 4 Januari 1930, van Raden Saleha alias Raden Ajoe Moerangtroeno, houdende verzoek om toekenning van onderstand.
  10. Moties van de Perkoempoelan Kebangsaan Djawa, houdende protest tegen de door de gemeente Madioen gegeven bevelen, die in strijd zijn met de verordeningen van die gemeente, en bezwaar tegen het beheer van de aloon-aloon door genoemde gemeente.

Deze bescheiden worden ter inzage gelegd ter secretarie van den Volksraad.

De Voorzitter: Aan de orde is de verkiezing van een plaatsvervangend Voorzitter van het College van Gedelegeerden.

Ik benoem tot leden van het stembureau de heeren Kan, Blaauw en Soejono en deel ingevolge het bepaalde bij art. 77 van het Reglement van Orde mede, dat aanwezig zijn, met den Voorzitter, 20 leden.

(KAN, VOORZITTER.)

Tot stemming wordt overgegaan.

De heer Kan: Mijnheer de Voorzitter! Namens de commissie voor de stemopneming deel ik U mede, dat uitgebracht zijn 20 stemmen — waarbij 19 geldige — te weten: 13 stemmen op den heer De Hoog, 6 stemmen op den heer Koesoemo Oetoyo en 1 stem in blanco.

De Voorzitter: Aangezien de volstreekte meerderheid van het aantal uitgebrachte geldige stemmen 10 bedraagt, is de heer De Hoog benoemd.

Aanvaardt de heer De Hoog zijn benoeming?

De heer De Hoog: Gaarne, Mijnheer de Voorzitter!

De Voorzitter: Dan wensch ik den heer De Hoog en het College van Gedelegeerden met zijn benoeming tot plaatsvervangend Voorzitter van het College geluk.

Aan de orde is de behandeling van de ontwerp-ordonnantie tot het verleenen van vrijstelling van invoerrecht voor eenige chemicaliën, benoodigd als hulpmiddel bij de werkzaamheden in fabrieken en bedrijven (Ond. 86).

Deze ontwerp-ordonnantie wordt zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De notulen van de vorige vergadering, die ter inzage hebben gelegen, worden goedgekeurd.

De Voorzitter: Ik verzoek den heeren na afloop der vergadering in de commissies te willen bijeenkomen.

De vergadering wordt te 10.12 uur v.m. gesloten.

19de VERGADERING — DONDERDAG 20 FEBRUARI 1930.

Uitbreiding regelen voor het administratief beheer. — Aanvulling van het K. B. betreffende de Postspaarbank.

19e VERGADERING.

Vergadering van Donderdag 20 Febr. 1930.

(Bijeenroepingsuur 8.30 voormiddag).

Uitbreiding regelen voor het administratief beheer (Ond. 85). — Aanvulling van het Koninklijk besluit betreffende de Postspaarbank (Ond. 90).

Voorzitter: J. W. MEYER RANNEFT.

Tegenwoordig, met den Voorzitter, 20 leden, te weten de heeren:

Ali Moesa, Blaauw, Bruineman, Dwidjosewojo, Fruin, Van Helsdingen, De Hoog, s' Jacob, Kan, Kerkkamp, Kiès, Koesoemo Oetoyo, Khouw Kim An, Mandagie, Middeldorp, Ratu Langie, Roep, Soekawati en Soejono.

Aan de orde is de behandeling van:

1. De ontwerp-ordonnantie tot uitbreiding van de „regelen voor het administratief beheer, voortvloeiende uit de Indische Comptabiliteitswet” (Staatsblad 1910 No. 312) zooals deze is gewijzigd bij Memorie van Antwoord (Ond. 85).

(VOORZITTER.)

2. De ontwerp-ordonnantie tot aanvulling van artikel 13 van het Koninklijk besluit van 12 Juli 1917 No. 50 (Indisch Staatsblad No. 672) betreffende de Postspaarbank in Nederlandsch-Indië (Ond. 90).

Deze ontwerpen worden achtereenvolgens zonder be- raadslaging en zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De Voorzitter: Mijne heeren! Ik deel U mede, dat ik voor Donderdag 27 Februari a.s. geen vergadering van het College van Gedelegeerden heb uitgeschreven. De eerstvolgende vergadering zal dus over 14 dagen plaats hebben. Mocht er dien dag geen gelegenheid zijn de agenda geheel af te handelen, dan kan ook Vrijdag d.a.v. vergaderd worden.

Ik verzoek den leden na sluiting der vergadering in commissie bijeen te willen blijven.

De notulen der vorige openbare vergadering, die ter inzage hebben gelegen, worden goedgekeurd.

De vergadering wordt te 8.38 uur v.m. gesloten.

20ste VERGADERING — DONDERDAG 6 MAART 1930.

Ingekomen stukken.

20ste VERGADERING.

Vergadering van Donderdag 6 Maart 1930.

(Bijeenroepingsuur 8.30 voormiddag).

Ingekomen stukken. — Onteigening eigendomsrechten in Madioen (Ond. 92). — Voorzieningen in verband met de opheffing der onderafdeeling Padang Tidji (Ond. 101). — Wijziging van het Vorstenlandsche grondhuurreglement (Ond. 103).

Voorzitter: J. W. MEYER RANNEFT.

Tegenwoordig, met den Voorzitter, 19 leden, te weten de heeren:

Ali Moesa, Blaauw, Dwidjosewojo, Fruin, Van Helsdingen, De Hoog, s'Jacob, Kan, Kerkkamp, Kiès, Koesoemo Oetoyo, Khouw Kim An, Mandagie, Middendorp, Ratu Langie, Roep, Soekawati en Soejono.

Regeeringsgemachtigde: de heer Mühlenfeld.

De Voorzitter opent de vergadering.

De Secretaris deelt mede dat zijn ingekomen:

A. Afschrift van het schrijven dd. 24 Februari 1930 van den heer N. van Zalinge aan den Gouverneur-Generaal houdende verzoek om ontheffing van het lidmaatschap van den Volksraad per 31 Mei a.s.

Wordt ter inzage gelegd ter secretarie van den Volksraad.

B. De volgende Regeeringsbrieven en -beschikkingen:

1. Kabinetsbrieven van den Gouverneur-Generaal van 11, 15, 18, 26, 27 en 27 Februari 1930 Nos. 14, 21, 2, 10, 1 en 2 ter aanbieding van:

a. een ontwerp-ordonnantie tot nadere wijziging en aanvulling onderscheidenlijk van het Reglement op den Postdienst in Nederlandsch-Indië en het Reglement op den Pakketpostdienst in Nederlandsch-Indië (Ond. 110);

b. een ontwerp-ordonnantie tot aanvulling van artikel 60 van het Gestichtenreglement (Ond. 112);

c. een ontwerp-ordonnantie tot nadere wijziging van het Europeesch Onderwijsreglement (Ond. 113);

d. een ontwerp-ordonnantie tot terugbrenging tot het Landsdomein van de particuliere landen Groot Kampong Makassar en Harmendaal in het regentschap Meester-Cornelis (Ond. 114);

e. een ontwerp-ordonnantie houdende voorzieningen in verband met de verplaatsing van de hoofdplaats van de onderafdeeling Oost-Ceram (Ond. 115);

f. een ontwerp-ordonnantie tot wijziging en aanvulling van de Hondsdolheid-ordonnantie 1926 (Ond. 116).

De stukken zijn of worden gedrukt.

2. Brieven van den 1sten Gouvernements Secretaris van 21 Februari 1930 Nos. 378/Begr. t/m 388/Begr., met bijbehorende besluiten, houdende de mededeeling, dat de afdelingen I t/m X van de eerste aanvullingsbegroting voor 1930 door den Gouverneur-Generaal in overeenstemming met den Volksraad zijn vastgesteld.
3. Kabinetsbrieven van den Gouverneur-Generaal van 21 en 22 Februari 1930 Nos. 1x en 23, houdende de mededeeling, dat vastgesteld zijn:
  - a. de ordonnantie ter aanvulling van het Strafwetboek met bepalingen tot bestrijding van revolutionaire woelingen (Ond. 65);
  - b. de ordonnantie tot aanvulling van artikel 13 van het Koninklijk besluit betreffende de postspaarbank in Nederlandsch-Indië (Ond. 90).
4. Besluit van den Gouverneur-Generaal van 11 Februari 1930 No. 13 tot eervolle ontheffing van Mr. D. J. Jongeneel als lid van de Commissie voor de financieele verhouding.
5. Als voren van 12 Februari 1930 No. 18 tot eervolle ontheffing van Prof. Ir. P. N. Max als lid van de Commissie van advies voor de reglementeering van de uitvoering van openbare werken en houdende benoeming in diens plaats van Ir. J. K. Lagerwey.
6. Als voren van 13 Februari 1930 No. 14 tot bekendmaking door plaatsing in het Staatsblad van Nederlandsch-Indië van het Koninklijk besluit tot vaststelling van de wijziging van artikel 18 van de Instructie en verdere bepalingen voor de Algemeene Rekenkamer in Nederlandsch-Indië (Ond. 69).
7. Als voren van 15 Februari 1930 No. 15 tot overschrijving van een bedrag van f 565 100 van Hoofdstuk II naar Hoofdstuk I der begroting voor 1929.
8. Als voren van 19 Februari 1930 Nos. 36 houdende de benoeming van den Referendaris 1e klasse J. Scheltinga tot hoofdambtenaar ter beschikking van den Voorzitter der Organisatie-Commissie.
9. Als voren van 19 Februari 1930 No. 42 houdende aantekening dat de besluiten, waarbij ten behoeve van de bewaking van het tinpark te Tandjong Priok telkens 3 politieagenten 2de klasse worden indienstgesteld, geacht moeten worden met ingang van 1 Januari 1930 te zijn buitenwerking gesteld.
10. Als voren van 20 Februari 1930 No. 1x tot interneering van den daarin genoemden persoon.
11. Als voren van 21 Februari 1930 No. 57 tot wijziging van artikel 2 van de „Regeling voor de toekenning van wachtgeld aan in Nederlandsch-Indische burgerlijken dienst zijnde landsdienaren, die tot lid van het college van gedeputeerden eener provincie zijn gekozen en dat lidmaatschap hebben aanvaard”.

20ste VERGADERING — DONDERDAG 6 MAART 1930.

Ingekomen stukken; Onteigening eigendomsrechten in Madioen; Voorzieningen in verband met de opheffing der onderafdeeling Padang Tidji; Wijziging van het Vorstenlandsche grondhuurreglement.

(VOORZITTER.)

12. Als voren van 22 Februari 1930 No. 28 houdende de benoeming van A. Mühlendorf tot lid van de Commissie voor een Departement van Verkeerswezen.
13. Als voren van 26 Februari 1930 No. 3x tot openbaarmaking door plaatsing in het Staatsblad van een wijziging van artikel 2 van het Reglement van Orde van den Volksraad en het College van Gedelegeerden (Ond. 105).
14. Als voren van 27 Februari 1930 No. 33 houdende machtiging ingevolge art. 105 I.S. tot het doen van de in genoemd besluit vermelde uitgave.

De sub 2 t/m 14 vermelde stukken worden ter inzage gelegd ter secretarie van den Volksraad.

C. De volgende ter kennisneming ontvangen bescheiden:

1. Schrijven van den Commandant der Zeemacht van 12 Februari 1930 No. P 130/1/40 ter aanbieding van een exemplaar van de „Regeling van de bezoldiging van het militair personeel der Zeemacht”.
2. Besluit van den regentschapsraad van Meester-Cornelis van 25 Januari 1930 No. 137/R.R. om de wenschelijkheid uit te spreken, dat de Regeering zoo spoedig mogelijk overgaat tot het vaststellen van een reglement op het verlenen van pensioen aan niet-Europeesche locale ambtenaren en aan de weduwen en weezen dier ambtenaren.
3. Motie van den regentschapsraad van Tasikmalaja betoogende de wenschelijkheid van opvoering van de grens van het minimum belastbaar inkomen tot f 300 's jaars.
4. Besluit van den regentschapsraad van Krawang van 31 December 1929 No. R Kw 486/21/1 ter betuiging van adhaesie aan de motie van den regentschapsraad van Tasikmalaja betreffende de overdracht van de slachten motorrijtuigenbelasting, zoomede de vrachtautoretributie aan het regentschap.
5. Afschrift van een verzoekschrift van het hoofdbestuur van den Algemeenen Bond van Politiepersoneel in Nederlandsch-Indië aan den Directeur van Binnenlandsch Bestuur en het Hoofd van den Dienst der Volksgezondheid houdende klachten over den Gouvernements controleerend geneesheer te Bandoeng.
6. Afschrift van een schrijven van de Laras Rubber Estates Limited, dd. 12 Februari 1930 inzake het ontslag van den assistent Rogge.

Deze stukken worden ter inzage gelegd ter secretarie van den Volksraad.

De Voorzitter: Aan de orde is de behandeling van:

1. de ontwerp-ordonnantie tot verklaring, dat het algemeen nut onteigening vordert van de eigendomsrechten op een stuk grond met de daarop voorkomende bebouwing in de residentie Madioen (Ond. 92), zooals deze is ge-

(VOORZITTER, FRUIN, DWIDJOSEWOJO.)

wijzigd bij Memorie van Antwoord, Stuk 5.

2. de ontwerp-ordonnantie houdende eenige voorzieningen in verband met de opheffing van de onderafdeeling Padang Tidji, afdeeling Pidië van het gouvernement Atjeh en onderhoorigheden (Ond. 101).

Deze ontwerp-ordonnanties worden achtereenvolgens zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De Voorzitter: Aan de orde is de behandeling van de ontwerp-ordonnantie tot wijziging van artikel 15 van het „Vorstenlandsche grondhuurreglement” (Zittingsjaar 1928—1929, Ond. 78, Zittingsjaar 1929—1930, Ond. 103) zooals deze is gewijzigd bij Memorie van Antwoord (Zittingsjaar 1928—1929, Ond. 78, stuk 5) en Nota van Wijziging (Zittingsjaar 1929—1930, Ond. 103, stuk 2).

Ik wil even een korte uiteenzetting geven van den stand van zaken. Oorspronkelijk is het ontwerp ingediend in het zittingsjaar 1928—1929. In de vergadering van het College van Gedelegeerden van 13 December 1928 is daarop een amendement ingediend door de heeren Bruineman, Fruin en Mandagie (Zittingsjaar 1928—1929, Ond. 78, stuk 6).

De Regeering heeft de aangelegenheid nader overwogen en heeft naar aanleiding daarvan bij brief van 24 Januari 1930 een Nota van Wijzigingen ingediend.

Ik stel daarom bij afwezigheid van den heer Bruineman, aan den heer Fruin de vraag, of de voorstellers het amendement handhaven dan wel intrekken.

De heer Fruin: Mijnheer de Voorzitter! Hoewel niet ten volle is tegemoetgekomen aan hetgeen wij hebben gevraagd, zijn de wijzigingen, die door de Regeering in het ontwerp aangebracht zijn, toch van dien aard, dat wij daarmee gaarne met erkentelijkheid genoegen nemen en mitsdien ons amendement intrekken.

De Voorzitter: Het amendement-Bruineman e.s. (Zittingsjaar 1928—1929, Ond. 78 — stuk 6) is door de voorstellers ingetrokken en maakt derhalve geen onderwerp van beraadslaging meer uit.

De heer Dwidjosewojo: Mijnheer de Voorzitter! Bij nota van wijzigingen wordt o.m. lid 2 van het ingediende ontwerp als volgt gewijzigd:

„(2) De minimumprijzen worden telkens na ommekeer van een tijdvak van tien achtereenvolgende jaren herzien, welk tijdvak kan worden verlengd, indien het bijeenbrengen van de voor die herziening noodige gegevens zulks noodzakelijk maakt”.

Tegen de redactie van dit lid heb ik twee bedenkingen: 1e. overeenkomstig de oorspronkelijke redactie acht ik het

Wijziging van het Vorstenlandsche Grondhuurreglement.

(DWIDJOSEWOJO, RATU LANGIE, VOORZ., FRUIN.)

duidelijkheidshalve noodig, dat tussehen de woorden „worden” en „telkens” ingelascht worden de woorden: „behoudens het bepaalde in het volgende lid”, en

- 2e. de woorden „kan worden”, behooren naar mijn bescheiden meening te worden vervangen door het woord „wordt”, aangezien het facultatief stellen van de verlenging van het 10-jarig tijdvak, welk begrip immers in de uitdrukking „kan worden” besloten ligt, logisch niet klopt met de daaraan verbonden restrictie, n.l. „indien het bijeenbrengen van de voor die herziening noodige gegevens zulks noodzakelijk maakt”. Immers aan het ingediende ontwerp ligt de bedoeling der Regeering ten grondslag om mogelijk te maken, dat het tijdvak van tien achtereenvolgende jaren — zoo noodig — kan worden verlengd, hetgeen volgens de tegenwoordige redactie van art. 15 van het Vorstenlandsche Grondhuurreglement uitgesloten is.

Wanneer nu bij de aanwezigheid van de daaraan verbonden restrictie bedoelde verlenging niet imperatief doch slechts facultatief wordt gesteld, dan is het niet onmogelijk, dat zulks — ondanks de aanwezigheid van die restrictie, zooals zoeven door mij bedoeld — niet plaats heeft en men in dit geval dus denzelfden toestand heeft als vóór de wijziging van meerbedoeld lid van art. 15 van het Vorstenlandsche Grondhuurreglement.

Op grond van het vorengaande zou ik de Regeering gaarne in overweging willen geven de redactie van lid 2 van art. 15 van het Vorstenlandsche Grondhuurreglement te willen aanvullen en wijzigen zooals door mij is aangegeven.

Mijnheer de Voorzitter, ik dank U.

De heer Ratu Langie: Mijnheer de Voorzitter! Ik zou gaarne enkele opmerkingen maken naar aanleiding van dit onderwerp.

De Voorzitter: Ik maak den heer Ratu Langie erop attent, dat ik hem — althans op het oogenblik — het woord niet kan verleenen, aangezien hij zich niet als spreker voor dit onderwerp heeft laten inschrijven.

De heer Fruin: Mijnheer de Voorzitter! Ik zou gaarne een enkel woord willen zeggen naar aanleiding van de opmerkingen van den heer Dwidjosewojo.

Als ik den heer Dwidjosewojo goed begrepen heb, beoogt zijn eerste opmerking eenvoudig een redactieverbetering; zijn tweede opmerking echter, wil daadwerkelijk wijziging aanbrengen in de gedachte, die thans is neergelegd in alinea 2.

Mijnheer de Voorzitter! Het komt mij voor, dat het op het oogenblik buitengewoon lastig is om de portée van de wijzigingen, die de heer Dwidjosewojo voorstelt, te beoordeelen, omdat, zooals bekend is, deze zaak niet opnieuw in de afdeelingen is behandeld. Daarom zou ik den heer Dwidjosewojo wel ernstig in overweging willen geven om, wanneer het antwoord van den Regeeringsgemachtigde hem eenigszins bevredigt, genoegen te nemen met de redactie, zooals die ons nu is voorgelegd, vooral ook, omdat, zooals

(FRUIN, RATU LANGIE.)

de heer Dwidjosewojo heeft kunnen lezen, die nieuwe redactie tot stand is gekomen met instemming van de Zelfbesturen.

Komt nu de heer Dwidjosewojo met een andere redactie, dan zou het noodig zijn, de Zelfbesturen opnieuw te raadplegen. Dit zou ik jammer vinden, daar deze zaak al zoo lang heeft getraineerd.

Ik hoop, dat de heer Dwidjosewojo hierin aanleiding zal vinden, de tweede door hem voorgestelde wijziging, niet te laten doorgaan.

De Voorzitter: Ik geef thans alsnog het woord aan den heer Ratu Langie.

De heer Ratu Langie: Mijnheer de Voorzitter! Ik wil beginnen met U mijn excuses aan te bieden, dat ik niet den gebruikelijken gang van zaken heb gevolgd, door mij van te voren als spreker te laten inschrijven. De reden daarvan is, dat een lid van dit college, dat hierin reeds langer zitting heeft dan ik, en door wien ik mij van te voren had laten inlichten, mij mededeelde, dat men zich indien men over een bepaald onderwerp wenscht te spreken, niet van tevoren behoeft te laten inschrijven, doch eenvoudig als het onderwerp in behandeling komt, het woord kan vragen. Ik bied U daarom bij deze mijn verontschuldiging aan voor de fout, die ik begaan heb, Mijnheer de Voorzitter, en betuig U mijn dank voor de elementie, die U betoond hebt om mij in dezen termijn toch nog het woord te verleenen.

Wanneer ik dan overga tot behandeling van de kwestie, waarover ik het woord heb gevraagd, zou ik gaarne het volgende hierover willen zeggen.

Ik heb met verwondering de rede van mijn geacht medelid den heer Fruin aangehoord, vooral daar, waar de heer Fruin heeft gezegd, dat de portée van de kwestie door ons geacht medelid, den heer Dwidjosewojo, naar voren gebracht, nog zoo moeilijk te vatten is. Die portée is naar mijn meening heel eenvoudig. Het gaat n.l. hierom, dat de bijeenbrenging van de voor de voorgestelde herziening noodige gegevens het noodzakelijk maakt, dat het tijdvak van tien achtereenvolgende jaren, na ommekomst waarvan herziening van de minimumprijzen is vastgesteld, wordt verlengd en dat dit dan ook imperatief wordt voorgeschreven. Deze kwestie heeft mijn geacht medelid, de heer Dwidjosewojo, uitvoerig uiteengezet, zoomede de gronden, waarop hij dit voorstel heeft gedaan. Ik behoef hierbij dan ook geen verdere gronden aan te voeren, omdat naar mijn meening de door den heer Dwidjosewojo aangevoerde voldoende zijn.

Thans terugkomende op een andere kwestie door den heer Fruin zoeven naar voren gebracht, n.l. dat het misschien noodig zal zijn om over deze nieuwe wijzigingen eventueel wederom de Zelfbesturen te hooren, zou ik willen opmerken, dat wanneer de voorgestelde wijziging principieele punten zou bevatten, die in hun strekking, doel en uitwerking een principieele verandering van artikel 15 zouden te weeg brengen, ik met mijn geacht medelid, den heer Fruin, zou

Wijziging van het Vorstenlandsehe Grondhuurreglement.

(RATU LANGIE, DIRECT. B. B.)

willen meegaan. Waar echter deze wijziging — ook in de daaraan verbonden consequenties, niets anders zal zijn dan een partieele wijziging, die aan het principe van de zaak niets verandert, zou ik den heer Fruin in overweging willen geven aan zijn opmerking aangaande het hooren van de Zelfbesturen toch niet een zoodanige kracht toe te kennen, dat hierdoor alleen het voorstel van den heer Dwidjosewojo zou worden teruggenomen.

Ik dank U, Mijnheer de Voorzitter.

De heer Mühlenfeld, directeur van B. B.: Mijnheer de Voorzitter! De door den heer Dwidjosewojo wenschelijk geachte wijzigingen zouden wellicht verbetering kunnen beteekenen, in zoverre, dat althans de eerste door hem aangegeven wijziging een verduidelijking is. Ik meen echter, dat de bedoeling in de door de Regeering voorgestelde redactie, ook voldoende duidelijk wordt weergegeven. Het is hiermede, als met zoovele dingen „le mieux est souvent l'ennemi du bien”, en dit zou ook hier het geval kunnen zijn. De heer Dwidjosewojo toch zou willen inlassen de woorden: „behoudens het bepaalde in het volgende lid”. Dit moge vollediger zijn, Mijnheer de Voorzitter, doch in het volgende lid wordt op zichzelf duidelijk genoeg aangegeven, wat de bedoeling is. Daarom geloof ik niet, dat de door den heer Dwidjosewojo voorgestelde wijziging noodzakelijk is.

Wat de tweede, door den heer Dwidjosewojo voorgestelde wijziging betreft, n.l. om de woorden „kan worden” te vervangen door het woord „wordt”, geloof ik, dat de door de Regeering gebezigde redactie dezelfde bedoeling heeft als die, welke door den heer Dwidjosewojo wordt aangegeven, n.l. dat in zulk een geval inderdaad verlenging van het tijdvak zal plaats hebben. Dat hier wordt gesproken van „kan worden verlengd” is alleen geschied, omdat in andere gevallen geen verlenging van den termijn kan plaats hebben. Alleen n.l. wanneer de bijeenbrenging van de gegevens voor de herziening het noodzakelijk maakt, kan verlenging plaats vinden.

Intusschen is omtrent de redactie, zooals deze hier voor ons ligt overleg gepleegd met de Zelfbestuurders en deze tekst is door de Zelfbestuurders goedgekeurd.

Ik meen dus, dat het alleen reeds uit een oogpunt van goede vormen tegenover de Zelfbestuurders noodzakelijk zal zijn, dat wanneer een redactiewijziging wordt aangebracht, hieromtrent eerst nader overleg met die Zelfbestuurders wordt gepleegd.

Nu is deze zaak reeds meer dan een jaar aanhangig en waarschijnlijk zal een dergelijk overleg weer tot vrij groote vertraging aanleiding geven. Er zullen natuurlijk op de gebruikelijke wijze inlichtingen moeten worden verstrekt en besprekingen worden gehouden, zoodat op deze manier ongetwijfeld een niet onaanzienlijke vertraging in de afdoening van deze kwestie zal plaats vinden.

Mijnheer de Voorzitter! Alhoewel dus tegen hetgeen hier als wijziging wordt voorgesteld op zichzelf niet zoo veel bezwaar zou behoeven te bestaan, komt het mij toch beden-

(DIRECT. B. B., DWIDJOSEWOJO, FRUIN.)

kelijk voor in dit stadium van de zaak nog weer opnieuw overleg te moeten gaan plegen.

Ik meen dus de redactie zooals zij thans door de Regeering is voorgesteld, te moeten handhaven.

Ik dank U, Mijnheer de Voorzitter.

De heer Dwidjosewojo: Mijnheer de Voorzitter! Over mijn eerste bezwaar kan ik gemakkelijk heenstappen, doch het tweede bezwaar geldt bij mij zoo sterk, dat ik dit niet prijs kan geven.

Mijnheer de Voorzitter! Een van de redenen waarom de geachte Regeeringsgemachtigde bezwaar heeft tegen de inwilliging van mijn verzoek heeft betrekking op het weder daaruit voortvloeiend overleg met de zelfbestuurders en de daaraan verbonden vertraging van de totstandkoming van het ontwerp.

Wanneer ik mij niet vergis, had het overleg dat in deze reeds met de zelfbestuurders is gepleegd, alleen betrekking op den inhoud van het ontwerp, niet op de redactie. Ik herinner mij uit den tijd, dat ik nog particulier secretaris van den Sultan van Djoejakarta was, dat het nooit gebeurd is dat er omtrent de een of andere redactie van een ontwerp-ordonnantie overleg werd gepleegd, doch wel omtrent de bedoeling van een voorstel.

Nu is de bedoeling van dit voorstel, zooals wel duidelijk is gebleken uit de Memorie van Toelichting, om het mogelijk te maken, wanneer dit voor het verzamelen van gegevens in deze noodzaak is, dat het tienjarige tijdvak kan worden verlengd met een paar maanden, dan wel met een jaar. En deze bedoeling wordt gedekt door mijn voorstel om de woorden „kan worden” te vervangen door „wordt”. Handhaaft men echter de uitdrukking „kan worden”, dan bestaat de kans, dat bij aanwezigheid van de restrictie het tienjarige tijdvak niet wordt verlengd met een dergelijk kort tijdvak, doch weder met tien jaar en aldus de vastgestelde minimumprijs twintig jaar blijft gelden.

Dus bij de door de Regeering voorgestelde redactie kunnen de minimumprijzen gedurende jaren lang onveranderd blijven, en dat is het bezwaar, dat ik tegen de regeeringsredactie heb. Dit weegt nu bij mij zoo zwaar, dat, wanneer de Regeering meent niet te kunnen tegemoetkomen aan mijn verlangen, ik tegen de voorgestelde wijziging zal stemmen.

Ik dank U, Mijnheer de Voorzitter.

De heer Fruin: Mijnheer de Voorzitter! Nog een korte opmerking. Ik geloof dat door het antwoord van den geachten Regeeringsgemachtigde wel is gebleken, dat het standpunt van den heer Dwidjosewojo en dat van de Regeering slechts weinig uiteenloopen.

Heb ik zoeven de woorden van den heer Dwidjosewojo goed beluisterd, dan heeft deze zelfs onwillekeurig in zijn eigen rede ook weer gebruikt de woorden „kan worden verlengd” en daaruit blijkt eigenlijk al, hoe natuurlijk het is, dat deze redactie bij dit artikel is opgenomen. Ik heb zelf den heer Dwidjosewojo hooren zeggen, dat de termijn in bijzondere omstandigheden „kan worden verlengd” en

20ste VERGADERING — DONDERDAG 6 MAART 1930.

Wijziging van het Vorstenlandsche Grondhuurreglement.

(FRUIN, RATU LANGIE.)

hij knoopte daaraan de conclusie vast, dat daarom in de ordonnantie moest staan „wordt verlengd”.

Wat de andere opmerkingen van den heer Dwidjosewojo betreft, vooral die waar hij heeft gesproken over zijn ervaringen als particulier secretaris van den Sultan van Djokjakarta, kan ik verklaren groote bewondering te hebben voor de ervaringen, die hij in die functie heeft opgedaan. Maar op het oogenblik hebben wij niet zoozeer te maken met die ervaringen van het geachte lid, doch in de eerste plaats met de stukken, die ons door de Regeering worden aangeboden. Nu lees ik hier uitdrukkelijk, dat de zelfbestuurders niet alleen met den inhoud, maar ook met de redactie van deze ordonnantie hebben ingestemd en ik geloof toch niet, dat het noodzakelijk is, dat ik nu de eenigen, die hier opkomt voor die zelfbesturen.

Ik dank U, Mijnheer de Voorzitter.

De heer Ratu Langie: Mijnheer de Voorzitter! Ik zou gaarne nog een opmerking willen maken naar aanleiding van hetgeen de geachte Regeeringsgemachtigde zooveel heeft gezegd.

Heb ik toch zijn woorden goed verstaan, dan heeft de geachte Regeeringsgemachtigde eigenlijk betoogd, dat het de bedoeling is, dat, wanneer het verzamelen van de gegevens zulks noodig maakt, de termijn verlengd wordt. Mijnheer de Voorzitter! Ik zie den geachten Regeeringsgemachtigde instemmend knikken, dus heb ik hem goed verstaan. Maar ik zou toch willen opmerken, dat, wanneer wij de gegeven redactie behouden, wij de mogelijkheid openen om dien termijn toch niet te verlengen, juist, omdat er staat „kan worden verlengd”.

De heer Van Helsdingen: Ook na de uitdrukkelijke verklaring van den Regeeringsgemachtigde?

De heer Ratu Langie: Wij hebben te doen met wat op het oogenblik in de redactie van artikel 15 lid 2 staat.

De heer Fruin: En met de besprekingen, die hier worden gehouden.

De heer Ratu Langie: Inderdaad hebben wij ook te doen met de hier gehouden besprekingen, maar wanneer later deze ordonnantie moet worden toegepast, geloof ik niet, dat er velen zullen zijn, die nog eens de moeite zullen nemen om de besprekingen hier geleverd weer na te slaan.

De heer Fruin: Dat is toch wel zeer wenschelijk.

De heer Ratu Langie: Ik geef toe, dat dit zeer wenschelijk is, maar ik zeg alleen, dat er heel weinig menschen zullen zijn, die nogmaals de beschouwingen, in het bijzonder de belangrijke beschouwingen van den heer Fruin, erop zullen nalezen.

De heer Kiès: Maar men mag toch verwachten, dat de ordonnantie te goeder trouw zal worden uitgevoerd.

(RATU LANGIE, DIRECT. B. B.)

De heer Ratu Langie: Inderdaad mogen wij verwachten, dat met goede trouw zal worden gewerkt en ik twijfel daaraan dan ook niet. Waarom de heer Kiès nu in dit verband de woorden „goede trouw” ter sprake brengt, begrijp ik niet.

De heer Kiès: Omdat U twijfelde.

De Voorzitter: Ik verzoek den heer Ratu Langie zijn rede te vervolgen en niet op interrupties in te gaan.

De heer Ratu Langie: Mijnheer de Voorzitter! Waar de Regeering het toch eens is met het idee van den heer Dwidjosewojo in de eerste plaats en waar tweedens de door dit geachte lid voorgestelde redactie juist de bedoeling weergeeft, omdat met de woorden „wordt verlengd” de verlenging imperatief wordt gesteld, zou ik er bij den geachten Regeeringsgemachtigde — het spreekt natuurlijk vanzelf, beleefd — op willen aandringen de voorgestelde redactie wel te willen overnemen.

De heer Mühlenfeld, directeur van B. B.: Mijnheer de Voorzitter! Tot mijn leedwezen vrees ik, dat het der Regeering, ook na de nadere toelichtingen, onmogelijk is om in deze richting aan de verlangens der geachte sprekers toe te geven. Want de heer Dwidjosewojo heeft wel vermeld, wat hem uit zijn ervaringen als particulier secretaris van den Sultan van Djocja bekend was en gezegd dat het bij overleg als hier bedoeld eigenlijk meer om den geest dan om de letter van de bewoordingen gaat, maar zooals door de gouverneurs van Djocjakarta en Soerakarta is medegedeeld is na gepleegd overleg met de zelfbestuurders in die gewesten door hen te kennen gegeven, dat zij zich kunnen vereenigen met de voorgestelde wijziging van het Vorstenlandsche grondhuurreglement. Ik moet dus aannemen, dat dit betreft de wijzigingen, zooals die in den tekst van deze ordonnantie zijn neergelegd, zoodat nadere wijziging wel degelijk zou noodig maken een nieuw overleg.

Wat betreft de woorden waarom het hier gaat, in het artikel is duidelijk gezegd .....

„welk tijdvak kan worden verlengd, indien het bijeenbrengen van de voor die herziening noodige gegevens zulks noodzakelijk maakt”.

Het is toch wel bijna niet te veronderstellen, dat, indien de noodzakelijkheid gebleken is, dat de termijn verlengd wordt, men niet tot deze verlenging zou overgaan. Ik herhaal, dat dit toch wel bijna ondenkbaar is; een dergelijk verzuim zou n.l. alleen kunnen plaats vinden, indien op een gegeven moment zeer groote fouten willens en wetens zouden worden gemaakt en met de gebleken noodzakelijkheid tot verlenging geen rekening gehouden zou worden.

In dit verband komt het mij voor, dat zooals de redactie thans is, het gevaar werkelijk slechts denkbeeldig is en omdat bepaalde noodzakelijkheid tot verandering niet bestaat, men ik de bestaande redactie te moeten handhaven.

20ste VERGADERING — DONDERDAG 6 MAART 1930.

Wijziging van het Vorstenlandsche Grondhuurreglement.

(VOORZITTER.)

De Voorzitter: De beraadslagingen over dit onderwerp zijn gesloten en wij kunnen thans tot stemming overgaan.

Lid 1 van art. 1 wordt zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

Het gewijzigde lid 2 van art. 1 wordt in stemming gebracht en aangenomen met 16 stemmen vóór en 3 stemmen tegen.

Vóór stemmen de heeren: Ali Moesa, Soejono, Roep, Mandagie, s'Jacob, Kerkkamp, Khouw Kim An, Van Helsing, Kan, De Hoog, Soekawati, Middendorp, Fruin, Blauw, Kiès en de Voorzitter.

Tegen stemmen de heeren: Ratu Langie, Koesoemo Oetoyo en Dwidjosewojo.

De leden 3 tot en met 5 van art. 1, art. 1 in zijn geheel, art. 2 en de gewijzigde ontwerp-ordonnantie in haar geheel worden achtereenvolgens zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De notulen der vorige openbare vergadering, die ter inzage hebben gelegen, worden goedgekeurd.

De vergadering wordt te 8.57 uur v.m. gesloten.

21ste VERGADERING — DONDERDAG 13 MAART 1930.

Ingekomen stukken. — Bescherming van 's Landsbosschen in Singkil.

21ste VERGADERING.

Vergadering van Donderdag 13 Maart 1930.

(Bijeenroepingsuur 8.30 voormiddag).

Ingekomen stukken. — Bescherming van 's Landsbosschen in Singkil (Ond. 73). — Opcentenheffing op Inkomsten en Vennootschapsbelasting (Ond. 107).

Voorzitter: J. W. MEYER RANNEFT.

Tegenwoordig, met den Voorzitter, 19 leden, te weten de heeren:

Ali Moesa, Blaauw, Dwidjosewojo, Fruin, Van Helsdingen, De Hoog, s'Jacob, Kan, Kerkkamp, Kiès, Koesoemo Oetoyo, Khouw Kim An, Mandagie, Middendorp, Ratu Langie, Roep, Soekawati en Soejono.

Regeringsgemachtigde: de heer Bernard.

De Voorzitter opent de vergadering.

De Secretaris deelt mede, dat zijn ingekomen:

A. De volgende Regeeringsbrieven:

1. Kabinetbrief van den Gouverneur-Generaal van 4 Maart 1930 No. 25 houdende de mededeeling, dat is vastgesteld de ordonnantie tot uitbreiding van de „Regelen voor het administratief beheer, voortvloeiende uit de Indische Comptabiliteitswet” (Ond. 85).

Wordt ter inzage gelegd ter secretarie van den Volksraad.

2. B. G. S. van 8 Maart 1930 No. 61x houdende mededeelingen betreffende de tinrestrictie.

Wordt gedrukt.

B. De volgende ter kennisneming ontvangen bescheiden:

1. Besluit van den regentschapsraad van Indramajoe van 20 Februari 1930 No. 1/R ter betuiging van adhaesie met de motie van den regentschapsraad van Pandeglang om bij de Regeering aan te dringen op het spoedig in het leven roepen van een pensioenregeling voor regentschapsambtenaren en het vormen van een weduwen- en weezenfonds.
2. Motie van de Vereeniging Kolonisatie Nieuw-Guinea, betoogende de urgentie van aanleg van een weg van de kust tot de Boemistreek om de kolonisatie op Nieuw-Guinea te doen slagen.

Deze bescheiden worden ter inzage gelegd ter secretarie van den Volksraad.

(KERKKAMP.)

De Voorzitter: Aan de orde is de behandeling van de ontwerp-ordonnantie tot nadere wijziging van de ordonnantie van 27 Augustus 1917 (Staatsblad No. 527) betreffende bescherming van 's Landsbosschen in Singkil (Ond. 73), zooals deze gewijzigd is voorgesteld in stuk 6.

De heer Kerkkamp: Mijnheer de Voorzitter! Om goed het gezag te handhaven is een eerste regel, dat men zoo min mogelijk verbiedt en, wanneer men eenmaal verboden heeft, het verbod zoo streng mogelijk handhaaft. Ieder kent deze theorie, maar in de practijk wordt er herhaaldelijk van afgeweken. Zoo ook hier, waar men begonnen is te verbieden. Wij lezen toch in artikel 1:

„Het is in het rechtstreeks bestuurd gebied der onderafdeeling Singkil, afdeeling Westkust van Atjeh, gouvernement Atjeh en Onderhoorigheden, binnen door het Hoofd van gewestelijk bestuur aangegeven en volgens plaatselijk gebruik bekend gemaakte grenzen, verboden zonder vergunning enz.”

En dan komen later op dat verbod verschillende uitzonderingen.

Ik zou de zaak willen omkeeren en willen beginnen met een en ander toe te staan om dan later te zeggen, in hoeverre hetgeen toegestaan is beperkt moet worden. Ik heb daarom trent enkele punten opgeteekend en heb mij in het algemeen den gang van zaken als volgt gedacht.

Het recht van de bevolking tot het verzamelen in 's Landsbosschen van boschproducten wordt erkend.

Het Hoofd van gewestelijk bestuur is bevoegd in overleg met het hoofd van den betrokken dienstkring van het Boschwezen gedeelten van die bosschen aan te wijzen, waarbinnen het kappen van boomen en het verzamelen van boschproducten niet is toegelaten, dan wel aan een vergunning is gebonden.

Mijnheer de Voorzitter! Ik heb hierbij gevoegd „niet is toegelaten”, omdat het wellicht wenschelijk kan zijn een gedeelte van die bosschen in het gebergte te behouden met het oog op de watervoorziening van het gewest.

Bij gewestelijke keur worden de grenzen van die boschgedeelten vastgesteld en wordt tevens bepaald op welke wijze die grenzen in het terrein zullen worden aangegeven.

Ook hiertegen wordt herhaaldelijk gezondigd. Er wordt wel op schrift gesteld, dat in dit of dat gedeelte van het bosch niet mag worden gekapt of ingezameld, maar nergens staat voorgeschreven, dat de grenzen van dat gedeelte duidelijk in het terrein moeten worden aangegeven en het spreekt toch wel vanzelf, dat men niet alleen kan volstaan met iets voor te schrijven, doch dat men ook duidelijk de plaatsen moet aangeven waarvoor die voorschriften gelden.

De vergunningen kunnen worden beperkt tot met name genoemde boschproducten en aan bepaalde voorwaarden worden gebonden.

Voor de vergunningen kan betaling van een vast recht worden gevorderd, volgens een door het hoofd van gewes-

21ste VERGADERING — DONDERDAG 13 MAART 1930.
 Bescherming van 's Landsbosschen in Singkil. — Opeentehelling op Inkomsten-
 en Vennootschapsbelasting.

(KERKKAMP.)

telijk bestuur in overleg met het hoofd van den betrokken dienstkring van het Boschwezen vastgesteld tarief. Een soort van licentie is hier bedoeld, in afwijking dus van hetgeen de Regeering voorstelt, n.l., dat naar de hoeveelheid verzamelde boschproducten moet worden betaald.

Mijnheer de Voorzitter! Ik zou de zaak willen vereenvoudigen en zeggen, dat personen, die vergunning kregen om op voor anderen afgesloten gedeelten boschproducten te verzamelen, een bewijs krijgen, dat zij daartoe gerechtigd zijn en hen voor dat bewijs, volgens een vaststaand tarief, laten betalen.

De heer Van Helsdingen: Dan mogen zij er dus zooveel uithalen als zij willen, zonder dat het Land er voordeel van trekt?

De heer Kerkkamp: Niet zonder dat het Land er voordeel van trekt, want voor die vergunningen moet worden betaald nopens een vast tarief. Bovendien zou ik er opmerkzaam op willen maken, dat in de buitengewesten voor bijna alle boschproducten uitvoerrechten moeten worden betaald.

Ten slotte zou dan evenals bij de door de Regeering voorgestelde regeling, moeten worden bepaald dat:

„geen betaling is verschuldigd, indien de vergunning uitsluitend wordt verleend voor bepaalde hoeveelheden, uitsluitend bestemd voor eigen gebruik”.

Mijnheer de Voorzitter! Hier krijgt men weder een afwijking van het voorstel der Regeering, maar dan in omgekeerden zin. Hier zou ik n.l. wèl de hoeveelheden willen bepalen.

Wanneer iemand hout noodig heeft voor eigen gebruik, is dat slechts een gelimiteerde hoeveelheid. Wanneer iemand echter handel drijft in boschproducten, is hij geneigd zooveel te vervoeren als hij krijgen kan. Daarom lijkt mij de door mij voorgestane regeling eenvoudiger als die door de Regeering voorgesteld. Zij heeft m.i. bovendien het groote voordeel, positief te zijn, omdat op den voorgrond wordt gesteld het recht van de bevolking, dat alleen mag worden beperkt waar en voor zoover dit noodig is.

Het is niet mijn bedoeling te trachten bij deze ordonnantie een wijziging in den door mij aangewezen geest te verkrijgen. Ik heb alleen principieel de aandacht van de Regeering op deze aangelegenheid willen vestigen, in de hoop dat Zij hetgeen door mij is opgemerkt zal willen overwegen en te goeder tijd ertoe zal kunnen besluiten deze en dergelijke ordonnanties in dien geest te wijzigen.

Ik dank U, Mijnheer de Voorzitter.

De Voorzitter: Is de Regeering gemachtigde bereid dadelijk te antwoorden?

(DIR. LANDB., NIJV. EN HANDEL, VOORZITTER.)

De heer Bernard, directeur van Landbouw, Nijverheid en Handel: Mijnheer de Voorzitter! Ik zou gaarne een korten tijd van voorbereiding voor mijn antwoord willen hebben, indien U mij zulks kunt toestaan.

De vergadering wordt te 8.38 uur v.m. voor 5 minuten geschorst en daarna hervat.

De heer Bernard, directeur van Landbouw, Nijverheid en Handel: Mijnheer de Voorzitter! De ervaring opgedaan met reeds in werking zijnde soortgelijke ordonnanties in andere gebieden in Sumatra en in Riouw, heeft geleerd, dat de voorgestelde bepalingen goede resultaten kunnen geven. Dit is te danken aan het feit, dat deze ordonnanties rationeel en soepel zijn. Art. 2 van de ordonnantie in Riouw bijv. is volkomen gelijkkluidend aan art. 1 van de hier voorgestelde ordonnantie.

De Regeering zal echter bij de verschillende ordonnanties, die Zij nog in studie heeft of welke wellicht voor wijziging in aanmerking mochten komen, rekening houden met de suggesties van den heer Kerkkamp.

Op grond van de ervaring kan ik thans niet anders doen dan de ordonnantie, zooals deze thans luidt, voor aanneming aanbevelen.

Ik dank U, Mijnheer de Voorzitter.

De ontwerp-ordonnantie wordt zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De Voorzitter: Aan de orde is de behandeling van de ontwerpen van twee ordonnanties tot vaststelling van het aantal opeenten onderscheidenlijk op de aanslagen in de inkomstenbelasting over het jaar 1930 en op de aanslagen in de vennootschapsbelasting betrekking hebbende op tijdvakken, welke einde valt tusschen 30 Juni 1929 en 1 Juli 1930 (Ond. 107 — stukken 2A en 2B).

Deze ontwerp-ordonnanties worden achtereenvolgens zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De notulen der vorige openbare vergadering, die ter inzage hebben gelegen, worden goedgekeurd.

De Voorzitter: Ik verzoek den leden, na sluiting der vergadering in commissie bijeen te willen blijven.

De vergadering wordt te 8.46 uur v.m. gesloten.

22ste VERGADERING — VRIJDAG 21 MAART 1930.

Regeling van de invordering van belastingen. — Wijziging van het Europeesch Onderwijsreglement. — Voorzieningen in verband met verplaatsing hoofdplaats onderafdeeling Oost-Ceram.

22ste VERGADERING.

Vergadering van Vrijdag 21 Maart 1930.

(Bijeenroepingsuur 8.30 voormiddag).

Regeling van de invordering van belastingen (Ond. 98 — Wijziging van het Europeesch Onderwijsreglement (Ond. 113 — Voorzieningen in verband met verplaatsing hoofdplaats onderafdeeling Oost-Ceram (Ond. 115).

Voorzitter: J. W. MEYER RANNEFT.

Tegenwoordig, met den Voorzitter, 19 leden, te weten de heeren:

Ali Moesa, Blaauw, Dwidjosewojo, Fruin, Van Helsingingen, De Hoog, s'Jacob, Kan, Kerkkamp, Kiès, Koesoemo Oetoyo, Khouw Kim An, Mandagie, Middendorp, Ratu Langie, Roep, Sockawati en Soejono.

De Voorzitter: Mijne heeren! Ik open de vergadering. De bedoeling van deze vergadering is, zooals bekend, het afdoen van eenige punten, die naar wij kunnen vermoeden, onder den hamer zullen doorgaan, opdat zij niet langer blijven liggen dan strikt noodzakelijk is. Voor heden zijn er dan ook alleen punten op de agenda geplaatst, waarvoor geen sprekers zijn ingeschreven.

Aan de orde is de behandeling van:

a. De ontwerp-ordonnantie tot nadere aanvulling van de regeling van de in-

vordering van belastingen in Nederlandsch-Indië door middel van dwang-schriften (Ond. 98);

b. De ontwerp-ordonnantie tot nadere wijziging van het Europeesch onderwijsreglement in verband met de instelling van afzonderlijke aantekeningen voor nuttige handwerken voor meisjes en handenarbeid (Ond. 113),

c. De ontwerp-ordonnantie, houdende eenige voorzieningen in verband met de verplaatsing van de hoofdplaats van de onderafdeeling Oost-Ceram (Molukken) van Geser naar Boela (Ond. 115).

Deze ontwerp-ordonnanties worden achtereenvolgens zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De notulen der vorige openbare vergadering, die ter inzage hebben gelegen, worden goedgekeurd.

De Voorzitter. Ik verzoek den heeren zich thans in de commissies te begeven.

De vergadering wordt te 8.33 uur v.m. gesloten.

23ste VERGADERING — VRIJDAG 28 MAART 1930.

Wijziging artikel 15 van het Reglement op de Rechterlijke organisatie.

23ste VERGADERING.

Vergadering van Vrijdag 28 Maart 1930.

(Bijeenroepingsuur 8.30 voormiddag).

Wijziging artikel 15 van het Reglement op de Rechterlijke Organisatie (Ond. 79). — Bekrachtiging Ieeningsbesluit gemeenteraad Medan (Ond. 97). — Invoering verkiezingen voor gemeenteraden Menado en Bandjermasin en wijziging samenstelling gemeenteraad Menado (Ond. 122).

Voorzitter: J. W. MEYER RANNEFT.

Tegenwoordig, met den Voorzitter, 19 leden, te weten de heeren:

Ali Moesa, Blaauw, Dwidjosewojo, Fruin, Van Helsing, De Hoog, s' Jacob, Kan, Kerkkamp, Kiès, Koesoemo Oetoyo, Khouw Kim An, Mandagie, Middendorp, Ratu Langie, Roep, Soekawati en Soejono.

Regeringsgemachtigden de heeren: Mr. Schrieke en Cohen Stuart.

De Voorzitter: Mijne heeren! Ik open de vergadering.

Aan de orde is de ontwerp-ordonnantie tot aanvulling van art. 15 van het Reglement op de rechterlijke organisatie en het beleid der Justitie in Nederlandsch-Indië (Ond. 79).

De heer Dwidjosewojo: Mijnheer de Voorzitter! De bedoeling, die aan deze ontwerp-ordonnantie ten grondslag ligt, is naar mijn inzien het betrachten van de billijkheid ten aanzien van de plaatsing van gegradueerde rechterlijke ambtenaren bij hun benoeming op de ranglijst. Dit is duidelijk gebleken uit de eerste alinea van de Memorie van Toelichting, welke als volgt luidt:

„Ingevolge het bepaalde in het eerste lid van art. 15 van het Reglement op de rechterlijke organisatie en het beleid der Justitie in Nederlandsch-Indië worden gegradueerden bij benoeming tot een ambt bij de rechterlijke macht — niet behoorende tot de betrekkingen bedoeld in artikel 16 van voormeld reglement — op de ranglijst geplaatst onmiddellijk na dengene, die van de tot een ambt derzelfde groep benoemden het laagst op die lijst staat. Toepassing van dit voorschrift kan in bijzondere gevallen echter tot onbillijkheid leiden”.

Naar aanleiding hiervan is in het Gedelegeerdenverslag de vraag gesteld,

„of van de bevoegdheid tot afwijking van het huidig voorschrift ook gebruik zal worden gemaakt ten aanzien van rechterlijke ambtenaren, die tevoren als Inlandsch rechtskundige zijn werkzaam geweest”.

Hierop heeft de Regeering het volgende geantwoord:

(DWIDJOSEWOJO, DIR. JUSTITIE.)

„Het ligt voorhands niet in de bedoeling om van de aan den Landvoogd toe te kennen bevoegdheid gebruik te maken ten aanzien van rechterlijke ambtenaren, die tevoren als Inlandsch rechtskundige zijn werkzaam geweest. Waar het voorstel uitsluitend op gegradueerde rechterlijke ambtenaren betrekking heeft, meent de Regeering Haar antwoord ook overigens tot deze groep van ambtenaren te mogen beperken”.

Mijnheer de Voorzitter! Dit argument van de Regeering is mij niet erg duidelijk, want ook de in het Gedelegeerdenverslag gestelde vraag betreft slechts gegradueerde rechterlijke ambtenaren en wel diegenen, die in een bijzonder geval verkeeren, waardoor ook zij in de termen vallen van deze voorgestelde bepaling.

Bedoeld bijzonder geval bestaat n.l. hierin, dat zij tevoren den Lande als Inlandsch rechtskundige hebben gediend.

Daarom zou ik er bij de Regeering gaarne op willen aandringen, om in de voorkomende gevallen ten aanzien van oud-Inlandsch-rechtskundigen ook gebruik te maken van de aan den Gouverneur-Generaal toe te kennen bevoegdheid, zooals die in deze ontwerp-ordonnantie is neergelegd, zij het ook niet in dezelfde mate als ten aanzien van gegradueerde rechterlijke ambtenaren, die tevoren den Lande als zoodanig hebben gediend. Daarbij kan b.v. als richtsnoer worden gebruikt de bestaande tractementsregeling voor de gegradueerde oud-Inlandsche-rechtskundigen, volgens welke regeling de duur van hun voorpraetijk als Inlandsch rechtskundige voor de helft in aanmerking wordt gebracht.

Ik dank U, Mijnheer de Voorzitter.

De heer Schrieke, directeur van Justitie: Het geachte lid, de heer Dwidjosewojo vestigt er terecht de aandacht op, dat er ten aanzien van de rangregeling tusschen de rechterlijke ambtenaren, die in dienst zijn getreden als meester in de rechten en aan den anderen kant de rechterlijke ambtenaren, die eerst Inlandsch rechtskundige zijn geweest en later meester in de rechten zijn geworden, een zekere lacune bestaat. Dat erkent de Regeering.

Nu is in het Gedelegeerdenverslag gevraagd, of de voorziening, die op het oogenblik in art. 15 R.O. wordt aangebracht, ook niet gebruikt kan worden om de lacune, die ik zoeven aanduidde, uit de wereld te helpen. Dit punt is bij de opstelling van de Memorie van Antwoord overwogen en het leek toen beter om eerst in orde te brengen de rangregeling tusschen hen, die als meester in de rechten hun dienst zijn begonnen en los daarvan de andere kwestie te onderzoeken. Die andere kwestie is in studie. Ik heb een oogenblik gemeend, dat het misschien mogelijk zou zijn om deze tegelijkertijd tot een oplossing te brengen en dat is de oorzaak, dat de Memorie van Antwoord wat langer onderweg is gebleven. Bij nader inzien leek het mij toch beter de beide zaken uit elkaar te houden en de door het geachte lid, den heer Dwidjosewojo, bedoelde lacune daarna in behandeling te nemen. In verband daarmee staat ook in de Memorie van Antwoord, dat het voorhands niet in de bedoeling ligt de nieuwe bevoegdheid ten aanzien der Inlandsche rechtskundigen te gebruiken.

23ste VERGADERING — VRIJDAG 28 MAART 1930.

Wijziging art. 15 van het Regl. op de Rechterlijke organisatie. — Bekrachtiging leeningsbesluit gemeenteraad Medan. — Invoering verkiezingen voor gemeenteraden Manado en Bandjermasin en wijziging samenstelling gemeenteraad Manado.

(DIR. JUSTITIE, DWIDJOSEWOJO, RATU LANGIE.)

De zaak is, zooals gezegd, op het oogenblik in studie en ik stel mij voor, dat binnen betrekkelijk korten tijd aan de Regeering een oplossing zal worden voorgelegd, waarbij het misschien mogelijk zal zijn, toch van deze bepaling gebruik te maken. Daarop komt de Regeering dan nader terug.

Het is niet de bedoeling om de zaak waarop het geachte lid de aandacht vestigde ter zijde te schuiven, doch zij is thans nog niet geheel rijp voor oplossing. Ik stel mij voor, dat binnen redelijken tijd in de lacune zal worden voorzien.

De heer Dwidjosewojo: Mijnheer de Voorzitter. Ik dank den geachten Regeeringsgemachtigde voor zijn verduidelijking van de Memorie van Antwoord en voor de toezegging, als ik het zoo mag noemen, dat de door mij gewenschte regeling nader onderzocht zal worden.

De ontwerp-ordonantie wordt zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De Voorzitter: Aan de orde is de behandeling van de ontwerp-ordonnantie, houdende bekrachtiging van het besluit van den gemeenteraad van Medan van 26 Juni 1929 No. 178, zooals dat is gewijzigd bij besluit van dien raad van 20 November d.v. No. 327, strekkende tot het aangaan van een geldleening (Ond. 97).

De ontwerp-ordonnantie wordt zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De Voorzitter: Aan de orde is de behandeling van de ontwerp-ordonnantie tot invoering van verkiezingen voor de gemeenteraden van Manado en Bandjermasin zoomede tot wijziging van de samenstelling van eerstgenoemd college (Ond. 122).

De heer Ratu Langie: Mijnheer de Voorzitter! In het Afdeelvingsverslag zijn verschillende suggesties gedaan betreffende de verhouding van de leden van de beide gemeenteraden Bandjermasin en Manado.

Ik wil mij in mijn beschouwing bepalen tot den gemeenteraad van Manado die ik uiteraard beter ken dan de gemeente Bandjermasin, waar ik nooit geweest ben. Tegen de verschillende suggesties is aangevoerd geworden het bezwaar, dat die suggestie zouden doen breken met het beginsel van de Nederlandsche meerderheid.

Nu hebben wij de volgende merkwaardigheid bij vergelijking van het Gedelegeerdenverslag en de Memorie van Antwoord. In het Gedelegeerdenverslag wordt betoogd, dat de gemeente Manado en Minahassisch-inheemsch karakter vertoont. In de Memorie van Antwoord daarentegen wordt betoogd dat deze gemeente Westersch georiënteerd is.

Vergelijken wij de voor de twee oogenschijnlijk controverseerende uitspraken aangevoerde argumenten met elkan-

(RATU LANGIE.)

der, dan blijken het precies dezelfde argumenten te zijn. Zoo wordt in het Gedelegeerdenverslag om aan te toonen, dat de samenleving Minahassisch-inheemsch is, in hoofdzaak aangevoerd de homogeniteit van de bevolking ongeacht de staatsrechtelijke indeeling. Indo-Europeaan, Indo-Chineesch en Minahasser hebben zich dezelfde gewoonten eigen gemaakt. In het bijzonder geldt dit voor de Indo-Europeesche en de Minahassische groepen.

Daar zal geen enkele kenner der plaatselijke aangelegenheden zijn, die de these zal durven-aanvechten, dat tusschen deze groepen, de Indo-Europeesche en de inheemsche, een volkomen samensmelting heeft plaats gehad.

Men heeft eenzelfde sociëteit, men heeft dezelfde tennisclub, men komt bij elkaar op bezoek, men trouwt onder elkander. De heele sociale oriëntering is dezelfde.

Daar is niets, maar dan ook absoluut letterlijk niets, waarin die twee groepen in Manado van elkander verschillen. Zij wonen door elkander en naast elkander in huizen die precies op elkander lijken, waar de maatschappelijke welstand gelijk is. Daar zijn welgestelde Indo-Europeanen evengoed als er welgestelde Minahassers zijn; daar zijn Indo-Europeesche huis- en grondbezitters even goed als er Minahassische huis- en grondbezitters zijn, daar zijn eenvoudige Indo-Europeesche visschers even goed als er Minahassische visschers zijn. Kortom, verschillen zijn er niet, men is Menadonees.

Met het vorenstaande heb ik willen betoogen dat de gemeente Manado een Minahassisch of Menadoneesch aspect heeft.

En nu komt het merkwaardige. Om te betoogen dat de gemeente Manado een Westersche oriëntering heeft, wordt aangevoerd, de Europeesche levenswijze der Inheemschen, hun Europeesche kleederdracht en hun Christelijke godsdienst. Dit is in gecomprimeerden vorm precies hetzelfde wat ik uitvoerig heb betoogd; immers de eenige conclusie uit beide beschouwingen is: daar heeft een absolute assimilatie plaats gehad tusschen beide groepen.

Fixeeren wij dit, dan is het voor iedereen duidelijk, dat wat ik Minahassisch-Inheemsch, in het bijzonder Menadoneesch, heb genoemd, in de Memorie van Antwoord wordt genoemd een Westersche oriëntering. Welnu, noem het Westersche oriëntering, ik heb er vrede mee, in elk geval, homogeniteit is er en n.l. een Westersch georiënteerde homogeniteit.

In deze Westersch georiënteerde homogeniteit heerschen Westersche opvattingen van hygiëne, huisvesting en maatschappelijke verzorging. Maar dan is het ook duidelijk, dat in deze gemeente elke grond verdwijnt van het behoud van een Nederlandsche meerderheid.

Immers, wil men de gemeente Manado omringen met waarborgen, dat in den gemeenteraad het Westersch inzicht domineert, dan vindt men die waarborgen even goed in de Minahassische gemeenschap als in de Indo-Europeesche.

Een beginsel is gemaakt voor de algemeene norm, in casu geldt dit ook voor het beginsel der Nederlandsche meerderheid in gemeenteraden. Maar waar wij met een geval te doen hebben, dat absoluut duidelijk afwijkt van deze algemeene

Invoering verkiezingen gemeenteraden Menado en Bandjermasin en wijziging samenstelling gemeenteraad Menado.

(RATU LANGIE.)

norm, daar is het niet rationeel om niet af te wijken van het beginsel, dat nergens in een wet of ordonnantie is vastgesteld. Wij moeten geen schablonen-werk verrichten. Aan het behoud van de Nederlandsche meerderheid ontvalt dus de noodzakelijkheidsgrond van de waarborging van den Westerschen geest in den gemeenteraad van Menado. Deze waarborgen vindt men in de Inheemsche leden even sterk als in de Indo-Europeesche.

De zetelverdeeling moet dus getoetst worden aan andere overwegingen. Het aantal ingezetenen van Menado bedraagt 37.190, verdeeld in: Europeanen 1100, Inlanders 30.000, Vreemde Oosterlingen 6090. Kiezers zullen zijn: Europeanen 200, Inlanders 989 en Vreemde Oosterlingen 925.

Nemen wij als toetsingsgrondslag het aantal ingezetenen, dan zou de verhouding moeten zijn 1 : 30 : 6. Maar nemen wij het aantal kiezers als grondslag, dan wordt de verhouding globaal 1 : 5 : 4½.

Wat de belangstelling, geneigdheid en geschiktheid betreft om een zetel in den gemeenteraad te vervullen, zal ik niet ver van de waarheid af zijn als ik beweer, dat het aantal ongeveer gelijk zal zijn.

Resumeerende kan ik zeggen, dat in Menado alle maatschappelijke verschillen zijn uitgewischt, alleen de staatsrechtelijke barrière is blijven bestaan.

Ik heb nu in het bijzonder de aandacht gevestigd op de verhouding tusschen de groepen der Indo-Europeanen en Menadoneezen. In niet zoo sterke mate geldt ditzelfde ook voor de Indo-Chineesche groep. Ook zij heeft zich grootendeels opgelost in de samenleving, ook zij heeft zich grootendeels eigen gemaakt de inzichten en gewoonten van de Menadoneesche samenleving, men mag haar noemen Westersch georiënteerd of inheemsch-Minahassisch, dat komt voor mij op het zelfde neer.

Wanneer ik nu tenslotte moet komen tot een conclusie, dan is dat de volgende:

- 1e. het homogene aspect van de Menado-maatschappij, men noeme die nu inheemsch-Minahassisch of Westersch georiënteerd, maakt niet noodzakelijk de handhaving van het beginsel der Europeesche meerderheid in den gemeenteraad van Menado;
- 2e. de samenstelling der bevolking en de aantallen kiezers der betrokken groepen zou eerder een inheemsche meerderheid rechtvaardigen;
- 3e. gevaar voor, wat men wel eens noemt, „verinlandsching” der gemeente Menado bij een inheemsche meerderheid, bestaat niet.

Waar ik ben uitgegaan van de beschouwing der Menado-maatschappij, wil ik hier uitdrukkelijk uitspreken, dat ik mij ten aanzien van andere gemeenten door het bovenstaande in geenerlei opzicht gebonden acht.

Op deze overwegingen en met in achtneming van de traditie wil ik der Regeering een bemiddelingsvoorstel aan de hand doen, n.l. om de verdeeling der zetels als volgt te doen zijn: 5 Europeesche, 5 Inheemsche en 3 Vreemde Oosterlingen.

Ik zou gaarne mijn verdere houding in deze richten naar het antwoord van den geachten Regeeringsgemachtigde.

Handelingen. Zittingsjaar 1929—1930.

(KIÈS, MANDAGIE.)

De heer Kiès: Mijnheer de Voorzitter! In het Gedelegeerdenverslag is door enkele leden de vraag gesteld, of er wellicht aanleiding bestaat om, nu in het stelsel van aanwijzing van leden van beide raden verandering wordt gebracht, een deel der Europeesche leden, b.v. twee, voor elken gemeenteraad te benoemen. De Regeering meent in Haar antwoord, dat het op het oogenblik daar nog niet de tijd voor is, want dat de kwestie van de benoeming van een aantal gemeenteraadsleden eigenlijk een zaak van principiele beteekenis is, die zich niet leent voor een incidenteele behandeling bij een geval als dit. Nu kan ik met dit antwoord van de Regeering niet instemmen; ik zie in hetgeen gevraagd is in het Gedelegeerden-verslag niet het bepaaldelijk invoeren van een nieuw principe, maar meer het gedeeltelijk behoud, namelijk voor wat betreft iets goeds, van den nu bestaanden toestand. De leden, die in het Gedelegeerdenverslag het voorstel deden, zijn van meening, dat in kleine gemeenteraden behoefte bestaat aan een zeker soort leden, die zich misschien voor verkiezing niet beschikbaar willen stellen; bij algeheele omzetting van het stelsel van benoeming in verkiezing zou de kans groot worden, dat dergelijke speciale deskundigen, b.v. op financieel of hygiënisch gebied, niet meer in den raad komen.

Mijnheer de Voorzitter! Men is in vrij breede kringen tot de conclusie gekomen, dat de uitsluitende verkiezing van leden voor de gemeenteraden, althans hier voor Indië en zeer zeker voor kleinere plaatsen, beslist nadeelen heeft. Waarom men dan nu bij het omvormen van de samenstelling, of liever gezegd van het stelsel voor een paar raden, opzettelijk die nadeelen er bij gaat nemen, begrijp ik niet.

Ik wil voor het moment niet het initiatief nemen tot een voorstel in deze, Mijnheer de Voorzitter, maar mochten er in ons college nog andere stemmen in die richting opgaan, dan wil ik graag nu wel reeds zeggen, dat ik mijn steun wil verleen aan een eventueele poging om ter zake tot een uitspraak te komen.

Ik dank U, Mijnheer de Voorzitter.

De heer Mandagie: Mijnheer de Voorzitter! In de eerste plaats zou ik mijn instemming willen betuigen met het voornemen der Regeering tot invoering van verkiezingen voor de gemeenteraden van Menado en Bandjermasin.

Voorts ben ik met de Regeering van meening, dat er geen aanleiding bestaat om een deel der Nederlandsche leden door benoeming te doen aanwijzen, daar dit m.i. een verkorting beteekent van het recht van de gemeente om alle leden van haar raad door verkiezing aan te wijzen. De Regeering behoort zich m.i. van elke afwijking van dit stelsel zorgvuldig te onthouden. De Regeering geve de gemeente de vrijheid alle leden van den Gemeenteraad te verkiezen, later kan dan aan de hand van de resultaten, die de aanwijzing door verkiezing opgeleverd heeft beoordeeld worden of de regeling al dan niet bevredigend werkt. Desgewenscht kunnen er dan de noodige wijzigingen en verbeteringen in gebracht worden.

De heer Kiès: Dus eerst maar weer de nadeelen meenemen?

Invoering verkiezingen gemeenteraden Menado en Bandjermasin en wijziging samenstelling gemeenteraad Menado.

(MANDAGIE.)

De heer Mandagie: Men kan toch eerst de resultaten afwachten en zoo noodig veranderingen aanbrengen! Staatsbladen worden zoo dikwijls gewijzigd.

Mijnheer de Voorzitter! Tot mijn genoegen lees ik in de Memorie van Toelichting de erkenning door de Regeering van de groote belangstelling, die in het bijzonder de inheemsche en uitheemsche niet-Nederlandsche bevolkingsgroepen in beide gemeenten voor de gemeentelijke aangelegenheden toonen, waarom de Regeering dan ook den tijd gekomen acht tot invoering van de verkiezingen voor den gemeenteraad over te gaan.

Omtrent de zetelverdeling heeft, zooals uit het Gedelegeerdenverslag blijkt, in de commissies geen eenstemmigheid geheerscht. Ben ik aan den eenen kant dankbaar, dat het aantal leden van den gemeenteraad te Menado is uitgebreid en het aantal inheemsche leden grooter en ook het aantal zetels voor uitheemsche niet-Nederlanders met 1 is vermeerderd, voldaan ben ik nog niet.

De Regeering zegt in Haar Memorie van Antwoord, dat Zij zich bij de bepaling van het aantal zetels, zooals dat in het ontwerp voor de beide gemeenten aan de Inlandsche bevolkingsgroep is toegekend, niet uitsluitend doch in hoofdzaak heeft laten leiden door de aantallen kiezers der verschillende bevolkingsgroepen, doch daarbij tevens is uitgegaan van andere factoren, als de bestaande gemeentelijke structuur, de beteekenis der onderscheiden bevolkingsgroepen, de beteekenis van deze gemeenten in vergelijking met andere, het aantal candidaten geschikt voor het raadslidmaatschap, dat vermoedelijk beschikbaar zal zijn, de mate van belangstelling door de onderscheiden bevolkingsgroepen voor gemeenteraadszaken betoond, enz.

Nu is in het Gedelegeerdenverslag door sommige leden bepleit een uitbreiding van het aantal zetels van 13 tot 15 in de verhouding 7 : 6 : 2, waarvoor de Regeering blijkens de Memorie van Antwoord den tijd nog niet gekomen acht. Verder zegt de Regeering:

„Bij een verhouding toch van 7 Nederlandsche zetels tegen respectievelijk 6 en 2 Inheemsche en Uitheemsche zetels, zou de Nederlandsche meerderheid worden prijs gegeven, de beslissing omtrent welk vraagstuk van te principieel belang is om incidenteel voor Menado en Bandjermasin te worden behandeld”.

Met mijn geacht medelid, den heer Ratu Langie, wiens betoog ik goeddeels kan onderschrijven .....

De heer Fruin: Welk gedeelte dan niet?

De heer Mandagie: Dat zal ik U nog wel nader mededeelen.

Met den heer Ratu Langie geloof ik, dat de Regeering niet meer zoo krampachtig aan de Nederlandsche meerderheid moet vasthouden. Ik ben van oordeel, dat langzamerhand op plaatsen, waar de omstandigheden zich er toe leenen met dezen eisch moet worden gebroken.

Als voorbeeld neem ik den Minahassaraad, waarin zitting hebben 18 inheemsche leden, 1 uitheemsch lid niet-Nederlander en 4 Europeesche leden.

Wanneer men nu zou willen beweren, dat de invloed of de adviezen van die drie of vier Europeanen niet in de beslissingen van den Minahassaraad merkbaar zijn, dan zou dat onjuist zijn.

De heer Fruin: Hoe minder leden, hoe meer invloed?

De heer Mandagie: Men moet het, wat de Nederlanders betreft, niet zoeken in het aantal, maar in het moreel overwicht.

De heer Fruin: Waarom zoekt U het dan wel in het aantal?

De heer De Hoog: Zoodra het over den gemeenteraad gaat draait U de zaak om!

De heer Mandagie: Mijnheer de Voorzitter! Ik zal op de interrupties maar niet ingaan en mijn rede voortzetten.

Ik ben zelf lid van den Minahassaraad geweest en heb ook zitting gehad in den gemeenteraad van Menado, welke raad ik van de geboorte af heb meegemaakt. Ook de toestanden vóór de totstandkoming van den gemeenteraad heb ik meegemaakt. Er bestond toen een plaatselijke raad en men was daarbij uitgegaan van een passarfonds. Dit alles heb ik als hoekoem besar en als majoor meegemaakt.

De heer Fruin: Dus U is eigenlijk de baker geweest?

De heer Mandagie: Mijnheer de Voorzitter! Het gaat hier om een zeer belangrijke kwestie en daarom — hoewel ik overigens interrupties van den heer Fruin zeer op prijs stel .....

De Voorzitter: Ik stel er niet zooveel prijs op en heb liever dat U Uw rede vervolgt.

De heer Mandagie: Mijnheer de Voorzitter! Dan kom ik nu weer op mijn a propos terug. Ik had het over de Nederlandsche meerderheid, waarbij ik opmerkte, dat dit beginsel niet zoo strikt moet worden doorgevoerd. Ik vind, dat de Regeering zich niet zoo krampachtig daaraan moet vasthouden en wil dit nogmaals onderstrepen met het oog op het volgende.

De inheemschen, die zitting hebben in den Minahassaraad en in den gemeenteraad van Menado zullen voor onafzienbaren tijd zeker nog wel de goede adviezen van de Europeanen — en natuurlijk ook die van de vreemde Oosterlingen — ter harte nemen. Zij zullen die voor onafzienbaren tijd nog niet van zich schuiven.

De Regeering heeft zich ook nog geen vaste regeling gedacht omtrent de zetelverdeling, maar ik zou den geachten Regeeringsgemachtigde wel willen verzoeken, waar er zooveel suggesties tot uiting zijn gekomen in het Gedelegeerdenverslag — en hierbij sluit ik mij aan bij hetgeen mijn

Invoering verkiezingen gemeenteraden Menado en Bandjermasin en wijziging samenstelling gemeenteraad Menado.

(MANDAGIE, KERKKAMP.)

geacht medelid, de heer Ratu Langie heeft bepleit voor wat den gemeenteraad van Menado betreft — daaraan wel aandacht te willen wijden.

Over Bandjermasin zou ik ook wel willen spreken, maar ik ben daar tot mijn spijt nog nooit geweest en dus zal ik mij van opmerkingen dienaangaande onthouden. Echter zou ik wel de suggestie willen doen voor Menado de zetels in de volgende verhouding te verdeelen: Nederlanders : inheemschen : uitheemschen = 5 : 5 : 3. Wanneer evenwel de Regeering de suggestie om het aantal raadsleden uit te breiden tot 15 overneemt of deze althans in goede aarde valt, zou ik de verhouding willen stellen op 6 : 6 : 3.

Ik dank U, Mijnheer de Voorzitter!

De heer Kerkkamp: Mijnheer de Voorzitter! Bij de behandeling van deze ontwerp-ordonnantie zou ik twee wenschen naar voren willen brengen, dezelfde trouwens, als waarvoor zoeven reeds de heeren Ratu Langie, Kiès en Mandagie hebben gepleit.

In de eerste plaats zou ik willen spreken over de samenstelling van de beide gemeenteraden, n.l. die van Menado en van Bandjermasin.

Voor wat betreft de samenstelling van den eerstgenoemden gemeenteraad, zou ik mij willen aansluiten bij het betoog, zoeven door den heer Ratu Langie gehouden, maar ik zou ook een gewijzigde samenstelling willen bepleiten voor den gemeenteraad van Bandjermasin.

Deze laatste is n.l. een gemeente met rond 65.000 inwoners, waarvan bijna 60.000 inheemschen, bijna 4.500 uitheemschen-niet-Nederlanders en tenslotte 750 Europeanen.

Voor plaatsing op de kiezerslijst komen in aanmerking van de inheemschen ruim 5000, van de uitheemschen-niet-Nederlanders ruim 300 en van de Europeanen ruim 200.

Nu weet ik wel, dat het aantal kiezers op dit oogenblik nog geen maatstaf kan zijn voor de samenstelling van den gemeenteraad, daar tot nu toe onder de Europeesche bevolkingsgroep procentsgewijze meer personen voorkomen geschikt om mede te helpen aan de besturing der gemeentelijke huishouding dan onder de vreemde oosterlingen en de inheemschen. Dat de huishouding is ingericht naar Westersch model, kan ik toegeven, Mijnheer de Voorzitter, maar dat de gemeenten — een bewering, die zoo dikwijls wordt misbruikt — zouden zijn Westersche enclaves in een Oostersche maatschappij, gaat toch zeker voor een dergelijke kleine gemeente met een zoo gering aantal Europeanen niet op. Men zal toch niet willen beweren, dat 750 Europeanen op een bevolkingssterkte van 65.000 zielen een gemeente maken tot een Westersche gemeenschap.

Ik zou dan ook willen vragen: waarom hiermede geen rekening gehouden evenzeer als met de zoeven genoemde vooralsnog bestaande meerdere geschiktheid van Europeanen voor het werk, dat op dit gebied gevorderd wordt? Wat zou er voor bezwaar tegen kunnen bestaan voor de samenstelling van den gemeenteraad de verhouding aan te nemen van 7 Europeanen, 6 inheemschen en 2 uitheemschen? Daarbij is met beide genoemde factoren rekening gehouden.

Voorts zou ik in aansluiting op hetgeen zoeven door den

(KERKKAMP.)

heer Mandagie in het midden is gebracht de vraag willen stellen of ook niet in de regentschapsraden gebleken is, dat de weinige Europeesche leden, die daarin zitting hebben, voldoende invloed hebben op den gang van zaken? Is niet gebleken, dat hun adviezen bijzonder worden gewaardeerd? Vinden de goede werkers onder hen niet steeds den noodigen aanhang onder hun inheemsche medeleden? Mijnheer de Voorzitter! Ik geloof, dat al deze vragen bevestigend beantwoord kunnen worden. Waarom dan zoo krampachtig vastgehouden aan het nergens in de wet geformuleerde beginsel, dat de meerderheid der leden uit Nederlanders moet bestaan? Een dergelijke samenstelling acht ik goed voor groote en middelgroote gemeenten en ook voor kleinere gemeenten met een belangrijke Europeesche bevolking — ik noem hierbij als voorbeeld Meester-Cornelis en Buitenzorg — doch stellig niet voor deze beide gemeenten Manado en Bandjermasin.

Ik zou bovendien den geachten Regeeringsgemachtigde willen vragen: wat zijn eigenlijk de gevaren van een eventuele overstemming van de Nederlandsche groep door de beide niet-Nederlandsche tezamen, of zelfs — zooals in Manado mogelijk zou zijn als de samenstelling zou worden aangenomen, voorgesteld door den heer Ratu Langie — van overstemming van de Nederlandsche groep door de inheemsche? Zouden er dan wellicht meer beslissingen in strijd met het algemeen belang genomen worden dan thans het geval is? Mijnheer de Voorzitter! Wij weten het niet, maar er is ook geen enkele reden om aan te nemen, dat dit het geval zal zijn. Bovendien zal dan de voorzitter — deze is tot nog toe altijd een Europeaan geweest en dit zal zeker nog wel lang regel blijven — zijn plicht moeten doen en het besluit voor vernietiging moeten voordragen.

Ik zou voorts aan den Regeeringsgemachtigde willen vragen of er nu nooit eens in die richting een proef zal worden genomen en of de Regeering op het standpunt staat, dat de zaak nu principieel zoo geregeld is, dat er in alle gemeenten een Europeesche meerderheid bestaat, zoodat gewacht moet worden tot er over het beginsel is beslist om daarna eventueel het omgekeerde te doen? Mijnheer de Voorzitter! Ik geloof niet, dat dit in de bedoeling der Regeering ligt en meen, dat Zij juist gezegd heeft, deze kwestie voor elke gemeente afzonderlijk in beschouwing te willen nemen. Waar dit het geval is, kan er dunkt mij geen bezwaar bestaan om, nu de herziening van de samenstelling van twee gemeenten aan de orde is, ook eens na te gaan, of niet wellicht aan het beginsel van een Europeesche meerderheid voor deze beide gemeenten — desnoods bij wijze van proef — een einde kan worden gemaakt.

Laten wij eens zeggen, dat een dergelijke proef genomen wordt en dat het — ik heb geen enkele reden om hieraan te twijfelen — goed zal gaan, dan zou later ook gedacht kunnen worden aan de vorming van kleine gemeenten op plaatsen met een talrijke uitheemsche bevolking. Ik noem bv. de Chineezers. De bevolkingsgroep, die op zoo'n kleine plaats de meerderheid uitmaakt, heeft dan veelal gemeenschapsbelangen, die door de hoofdzakelijk uit inheemsche leden bestaanden regentschapsraad minder goed behartigd

Invoering verkiezingen gemeenteraden Menado en Bandjermasin en wijziging samenstelling gemeenteraad Menado.

(KERKKAMP.)

kunnen worden. Zou het dan geen voordeel zijn, wanneer op een dergelijke kleine plaats een gemeenteraad zou kunnen worden ingesteld, hoofdzakelijk bestaande uit Chineesche leden? Laten wij eens een voorbeeld nemen van een welvarende plaats in de buitengewesten, t.w. Bagan Si-Api Api. Ik weet niet hoe de omstandigheden daar zijn en of het wenschelijk en noodig is daar een gemeenteraad in te stellen, maar gesteld dat dit wel het geval zou zijn, dan zou die raad hoofdzakelijk moeten bestaan uit Chineezen. Ik zou der Regeering willen vragen, welk bezwaar daartegen zou kunnen worden ingebracht. Men begrijpe mij goed: Ik wensch geen bindenden regel, geldende voor alle gemeenten. Ik wil daarentegen zooveel mogelijk differentiatie, zoodat met alle plaatselijke omstandigheden ten volle rekening kan worden gehouden.

Wanneer dan ook voor de beide thans besproken gemeenten overwogen wordt, hoe de samenstelling van den gemeenteraad het best zou kunnen zijn, geloof ik, dat er geen bezwaar tegen kan bestaan, voor de gemeente Menado de verhouding vast te stellen, zooals de heer Ratu Langie die heeft voorgesteld, n.l. 5 : 5 : 3 en voor de gemeente Bandjermasin 7 : 6 : 2. Daarmede is dan tevens het aantal gemeenteraadsleden van Bandjermasin uitgebreid, doch het aantal ingezetenen en het aantal kiezers geven daartoe alle aanleiding. Het aantal ingezetenen van deze laatste gemeente komt ongeveer overeen met dat van de gemeenten Mr. Cornelis en Buitenzorg en ook deze beide gemeenten hebben een raad, bestaande uit 15 leden. Dat de samenstelling hier anders moet zijn, spreekt vanzelf, omdat in de gemeenten Meester-Cornelis en Buitenzorg een veel grooter aantal Europeanen aanwezig is.

Mijnheer de Voorzitter! Ik heb dus niets anders bepleit dan zooveel mogelijk differentiatie, een rekening houden met de plaatselijke omstandigheden. Wanneer blijkt, dat voor de gemeenten Menado en Bandjermasin een andere samenstelling gewenscht is, laat men dan bij wijze van proef eens nagaan hoe deze in de praktijk voldoet.

Een tweede punt, dat ik ter sprake zou willen brengen, is de zoeven reeds door mijn geacht medelid, den heer Kiès, besproken kwestie van verkiezing of benoeming. Een ieder, die mijn verleden in den Volksraad kent, weet, dat ik aan verkiezing in het algemeen verre de voorkeur geef boven benoeming, maar ik haast mij erbij te voegen: niet onder alle omstandigheden, in het bijzonder niet voor de groep onderdanen-Nederlanders in kleine en zeer kleine gemeenten. Uitsluitend verkiezing brengt voor een kleine bevolkingsgroep, zooals in Bandjermasin, waar 751 Nederlanders wonen eenig politiek gevaar mede, gegeven de omstandigheid, dat de leden van de gemeenteraden kiezers zijn voor den Provincialen Raad — in het algemeen gesproken — en in dit geval dan alleen, voor den Volksraad. Het politiek gevaar, waarop ik doel is, dat niet de meest geschikte vóór-gaat, maar dat in de eerste plaats gelet wordt op het feit, of een candidaat al dan niet is aangesloten bij een bepaalde politieke partij. Ik zou willen vragen of die 751 Europeesche inwoners van Bandjermasin zich dan zouden moeten splitsen in allerlei politieke groepjes. Juist in zulk een

(KERKKAMP, FRUIN.)

beperkte omgeving verscherpen de tegenstellingen zich zoo gemakkelijk. Moet degene, die de kracht en den wil heeft om zich aan de plaatselijke belangen te wijden, worden uitgesloten, wanneer hij geen aansluiting wil zoeken bij een van de politieke groepen of moet hij — en in de praktijk komt dat wel eens voor — om zijn doel te bereiken zich maar aansluiten bij de groep, die de meeste kansen biedt? Daarbij komt — en dat is daareven reeds door den heer Kiès gezegd — dat heel dikwijls de besten, de notabelen, zich afzijdig houden, omdat zij niets voelen voor politieke aansluiting en nog minder voor het persoonlijk geharrewar van een plaatselijke verkiezing, zooals regel zou zijn op kleine plaatsen onder een weinig talrijke groep, waar iedereen iedereen kent. Daarom acht ik het onder bijzondere omstandigheden — dat is in kleine gemeenten met een gering aantal Europeesche inwoners — gewenscht, een beperkt aantal plaatsen door benoeming te bezetten.

Ik zou daarbij, om de gedachten te bepalen, een zelfde verhouding willen noemen als zoeven is genoemd door den heer Kiès, n.l. 2 van de 7 leden. Uit die verhouding blijkt dan tevens voldoende de voorkeur voor verkiezing. Ik geloof, dat aan een dergelijke regeling het voordeel is verbonden, dat men menschen trekken kan, die zich anders niet beschikbaar stellen, en dat men dus krijgt een betere behartiging van de gemeentezaken. En dan zou ik willen vragen, wat voor nadeel is aan een dergelijke verhouding tussehen het aantal benoemde en het aantal gekozen leden verbonden? Mij dunkt, wanneer wij later ook in andere gemeenten een dergelijk aantal benoemde leden zouden zien — dus ongeveer in de verhouding van 2 op 7 — dat dan toch het totaal aantal benoemde leden zeer gering zou blijven, en dat de invloed van die menschen, verspreid over geheel Indië, op de verkiezingen voor den Volksraad nihil, of in ieder geval buitengewoon gering zou zijn. Want het betreft als regel ongeorganiseerde personen, die zich om allerlei redenen niet bij een van de politieke groepen hebben willen aansluiten.

Ik geef dit denkbeeld gaarne aan de Regeering in overweging. Ik kan mij voorstellen, dat de Regeering zegt, op dit oogenblik ter zake nog geen beslissing te willen nemen. Toch acht ik de zaak van zoodanig belang, dat ik, evenals de heer Kiès, wanneer ik hier in dit college voldoende medestanders zou kunnen vinden, niet zou aarzelen ter zake een voorstel te doen. Laten wij nu eindelijk eens breken met den regel, dat overal, tot in de kleinste gemeenten toe, alle leden door verkiezing moeten worden aangewezen.

Ik dank U, Mijnheer de Voorzitter.

De heer Fruin: Mijnheer de Voorzitter! Ik zou gaarne willen beginnen met een enkel woord naar aanleiding van de rede van mijn geacht medelid, den heer Ratu Langie. Ik moge dan wel aanvagen met te zeggen, dat ik over het algemeen zijn rede met groote sympathie en ook met groote voldoening heb aangehoord. Want, wat heb ik vooral kunnen beluisteren in de rede van mijn geacht medelid? Dat hij zich stelt op denzelfden grondslag als ik doe, n.l. deze, dat de ontwikkeling van de gemeenten moet gaan in Westersche

Invoering verkiezingen gemeenteraden Manado en Bandjermasin en wijziging samenstelling gemeenteraad Manado.

(FRUIN.)

richting en dat het dus in het algemeen wenschelijk — ik zou willen zeggen noodzakelijk — is, dat in de gemeenteraden, ten einde een ontwikkeling in die Westersche richting te waarborgen, een Nederlandsche meerderheid aanwezig is. Zoo heb ik dan ook alle vertrouwen, dat de heer Ratu Langie, vasthoudend aan dat beginsel, wel zijn amendement zal indienen voor Manado, maar niet zal ingaan op de suggesties van den heer Kerkkamp, wat betreft de andere gemeente, omdat daarvoor niet dezelfde argumenten gelden als voor Manado.

Wat nu het door den heer Ratu Langie aangekondigde amendement aangaat, heeft het geacht lid erop gewezen, dat er in Manado bijzondere toestanden zijn, dat men te Manado inderdaad kan spreken van een zeker niet ongewenschte assimilatie tusschen de verschillende bevolkingsgroepen. Wanneer men daarmede rekening houdt, dan lijkt op het eerste gezicht het voorstel van den heer Ratu Langie nog niet zoo onaannemelijk. Voor mij ook daarom niet, omdat ik Manado nog altijd beschouw als de hoofdstad van onze twaalfde provincie, en ik zou bijna zeggen: alleen om deze sentimentsreden reeds zou ik geneigd zijn, voor het voorstel van den heer Ratu Langie te stemmen.

Ik zal dat echter niet doen, Mijnheer de Voorzitter, en wel om deze reden: Ik zou den geachten voorstellers erop willen wijzen, dat men inderdaad in Manado een heel eind is afgeweken van de tot nu toe bestaande verhoudingen, die golden voor het aantal leden in onze gemeenteraden ten opzichte van de verschillende bevolkingsgroepen. Ik zou dan ook den heer Ratu Langie in overweging willen geven het amendement, dat hij thans wil indienen, nog eenige jaren aan te houden.

Mijnheer de Voorzitter! Hieruit blijkt wel, dat ik principieel tenslotte op den duur, speciaal voor deze gemeente, met den heer Ratu Langie zou kunnen medegaan, maar ik zou den heer Ratu Langie toch nog het volgende willen vragen. Is het nu niet beter, dat wij wat Manado betreft krijgen een geleidelijken overgang, welke op den duur kan voeren tot het door den heer Ratu Langie gewenschte doel? Ik ben in die meening versterkt, dank zij de inlichtingen die ons geacht medelid, de heer Mandagie, heeft verstrekt ten aanzien van den Minahassaraad.

De heer Mandagie heeft er daarbij op gewezen, dat in dien Minahassaraad zitting heeft een betrekkelijk kleine groep van Nederlanders. Die betrekkelijke kleine groep van Nederlanders nu, schijnt daar een geweldigen invloed te kunnen uitoefenen op de beslissingen van dien raad, waaruit wel blijkt, dat inderdaad de invloed en de kracht die uitgaat van de Westersche bevolkingsgroep juist in die streken, toch nog wel wat grooter is, dan de heer Ratu Langie mij heeft willen doen gelooven. Wanneer een klein groepje Nederlanders tot een dergelijken invloed in staat is, blijkt ook, hoe gewenscht het is, dat de positie van die groep nog altijd een andere is en dat de assimilatie nog altijd niet zoover is gevorderd als mijn geacht medelid, de heer Ratu Langie, het heeft willen doen voorkomen.

Ik heb, zooals ik reeds zeide, met sympathie de rede van den heer Ratu Langie aangehoord, doch met heel wat min-

der prettige gevoelens, de rede van mijn geacht medelid, den heer Kerkkamp.

Mijnheer de Voorzitter! Wanneer men den heer Kerkkamp hoort spreken over de Indische gemeenten, krijgt men inderdaad den indruk, dat wij hier eigenlijk niet meer leven in Nederlandsch-Indië, want wanneer men door den heer Kerkkamp hoort verdedigen de stelling dat waar, waar b.v. een sterke Chineesche bevolkingsgroep is, de ontwikkeling van het gemeentewezen moet gaan in Chineesche richting en daar, waar een sterke zuiver inheemsche bevolkingsgroep is, de ontwikkeling van het gemeentewezen dus ook in inheemsche richting zou moeten gaan.

De heer Kerkkamp: Dat heb ik in het geheel niet betoogd.

De heer Van Helsdingen: Dat is absoluut niet gezegd door den heer Kerkkamp.

De heer Fruin: De heer Kerkkamp heeft gewezen op gemeenten waar veel Chineezen wonen.

De heer Kerkkamp: Ik heb gesproken van Chineesche leden van den gemeenteraad.

De heer Fruin: En van een Chineesche meerderheid.

De heer Kerkkamp: En van een Chineesche meerderheid, daar waar de Chineesche groep de sterke groep is.

De heer Fruin: Dat is precies hetzelfde als wat ik zeg.

De heer Kerkkamp: In het geheel niet.

De heer Fruin: Mijnheer de Voorzitter! Ik wil met kracht tegen een dergelijke suggestie opkomen. Bovendien wil ik er op wijzen, dat dit vraagstuk te belangrijk is, dan dat incidenteel nu, naar aanleiding van deze voorstellen, betreffende betrekkelijk kleine gemeenten, een dergelijke beslissing genomen kan worden. Ik geloof, dat de heer Kerkkamp dat ook niet wenscht want hij wil rekening houden met de positie van iedere gemeente afzonderlijk. Doch de heer Kerkkamp verliest uit het oog het beginsel, dat de ontwikkeling van alle gemeenten hier zal moeten gaan in Westersche richting.

De heer Kerkkamp: Integendeel.

De heer Fruin: Of die gemeenten klein dan wel groot zijn, doet er niet toe.

Mijnheer de Voorzitter! Nu heeft de heer Kerkkamp en ook de heer Kiës nog een ander punt ter sprake gebracht, dat ik eigenlijk liever ter sprake had zien gebracht bij een andere gelegenheid. Daarom zal ik er dezen keer slechts weinig over zeggen. Het betreft hier de vraag of het geen aanbeveling verdient een deel der leden van de gemeenteraden

Invoering verkiezingen gemeenteraden Menado en Bandjermasin en wijziging samenstelling gemeenteraad Menado.

(FRUIN, KAN.)

te laten benoemen. Zooals gezegd, zal ik thans op deze kwestie niet diep ingaan. Ik wil alleen even opmerken dat de wijze, waarop de heer Kerkkamp deze vraag ter sprake heeft gebracht, mij veel doet denken aan een oratio pro-domo. Het standpunt van den heer Kerkkamp is wellicht begrijpelijk; immers de Vrijzinnige Bond telt nu eenmaal weinig leden en heeft bij verkiezingen voor den Volksraad niet zoo buitengewoon veel kans om vertegenwoordigers in dit college te brengen, als wellicht bij benoeming het geval zal zijn. Nu heb ik uit het door den heer Kerkkamp gesprokene den indruk gekregen, dat juist in de kleine partijen veel eminente mannen voorkomen, want de menschen, die door de verkiezingen in de gemeenteraden komen, zijn wel partijgangers, doch behartigen niet zoo in een dergelijke mate de belangen van de gemeenten, als de vrienden van den heer Kerkkamp.

De heer Kerkkamp: Dat zijn de notabelen.

De heer Fruin: Blijkbaar zijn de notabelen alleen de partijgenooten van den heer Kerkkamp.

De heer Kerkkamp: Dat heb ik in het geheel niet gezegd.

De heer Fruin: Ik kan van den heer Kerkkamp niet begrijpen dat hij, lid en leider zijnde van den Vrijzinnigen Bond, op betrekkelijk lossen grond zou propageeren, dat het wenschelijk zou zijn om de leden voor verschillende colleges door benoeming te doen aanwijzen.

De heer Kerkkamp: Het is toch gebeurd.

De heer Fruin: Wat mijzelf betreft, Mijnheer de Voorzitter, ik laat mij op het oogenblik over dit vraagstuk niet uit, het eenige wat ik wil doen is een woord van protest te laten hooren tegen de wijze, waarop de heer Kerkkamp de zaak hier naar voren heeft gebracht.

Ik dank U, Mijnheer de Voorzitter.

De heer Kan: Mijnheer de Voorzitter! Toen ik zooeven den heer Fruin aanhoorde in het begin zijner rede, kreeg ik hetzelfde gevoel als bij het bijwonen van de laatste opvoering van het tooneelstuk „op proef” in den Dierentuin alhier, toen de luie hertog plotseling vlijtig werd. Maar al ras bleek mij, dat mijn verwondering eigenlijk geen grond had, want de rede van den heer Fruin komt immers hierop neer, dat de heer Fruin, alhoewel veel sympathie gevoelende voor de redeneeringen van den heer Ratu Langie en de gronden, waarop die zijn gebaseerd, toch liever zou zien, dat dit idee slechts op den duur zou worden verwezenlijkt, m.a.w. dat voorloopig de kwestie aan den kapstok wordt gehangen.

Ten overvloede wil ik hier verklaren, dat ik voor het idee van den heer Ratu Langie ben, niet zoozeer, omdat in zijn voorstel ook is opgenomen de vermeerdering van het aantal leden van mijn groep, maar wel meer, omdat — gelijk de heer Ratu Langie gezegd heeft, hetgeen door den heer Fruin

(KAN, DE HOOG.)

werd beaamd — er in de Minahassa een andere samenleving bestaat, meer op Westerschen grondslag gebaseerd. Het is dan ook daarom dat ik kan medegaan met den heer Fruin, waar dit geachte lid zich heeft verzet tegen de suggestie van den heer Kerkkamp. De gemeenteraad, die een Westersche instelling is, is voor ons Vreemde Oosterlingen nog iets nieuws. Wij moeten hier nog aanleeren de leiding te hebben en de meerderheid van het Europeesche element in den gemeenteraad is m.i. vooralsnog noodzakelijk.

Ik zou dus mijn geachte medeleden, in tegenstelling met wat de heer Fruin hier heeft gesuggereerd, n.l. om de kwestie op de lange baan te schuiven, in overweging willen geven met dat idee niet mede te gaan. En tot de Regeering zou ik het volgende willen zeggen. Zooals ik zooeven zeide, is m.i. het principe, dat in gemeenteraden het Europeesche element nog de meerderheid moet vormen juist, doch waar het hier een uitzonderlijk geval betreft, vermeen ik Haar in overweging te mogen geven het huldigen van dit principe niet zoover te drijven dat het gaat gelijken op Prinziipen-reiterci.

Ik dank U, Mijnheer de Voorzitter!

De heer De Hoog: Mijnheer de Voorzitter! Ik zou gaarne enkele woorden willen zeggen in de eerste plaats over hetgeen is gezegd door de heeren Kiès en Kerkkamp n.l. de kwestie van benoeming van een deel der Europeesche leden van den gemeenteraad.

Ik heb dit onderwerp reeds in den Volksraad bij de behandeling der aanvullingsbegroting aangeroerd en zal er daarom nu niet dieper op ingaan, maar ik ben het met de Regeering en met diegenen mijner geachte medeleden, die zich in dezen zin hebben uitgesproken, eens, dat het hier gaat om een principieele kwestie, die niet behoort te worden beslist in het College van Gedelegeerden.

De heer Kerkkamp: Juist.

De heer De Hoog: De Regeering heeft zich trouwens in denzelfden geest uitgesproken, maar toch wil ik nog wel eens op een enkel punt wijzen. In de eerste plaats wil ik opmerken, dat wanneer het hier gaat over de kwestie van het niet vertrouwen, dat de belangen van de gemeente behartigd zullen worden door de verkozen gemeenteraadsleden, ik mijzelf dan afvraag: Heeft dan alleen het Europeesche deel van den gemeenteraad het privilege om een dergelijk wantrouwen te bezitten? Waarom is, noch door den heer Kiès, noch door den heer Kerkkamp, bepleit om ook een deel van de Inlandsche leden of de Chineesche groep te kunnen benoemen, omdat daardoor het intellect of welke andere factoren dan ook, tot uiting kunnen komen, die anders bij een verkiezing niet die rol zouden kunnen spelen, die beide heeren zoo gaarne wenschten toegekend te zien aan dat deel der gemeenschap?

Dat alleen maakt voor mij het denkbeeld, wat men hier naar voren brengt voor de Europeesche groep zoo onsympathiek. Ik wil nog niet eens spreken over hetgeen door den heer Kerkkamp is gezegd, die hier een kwestie van poli-

Invoering verkiezingen gemeenteraden Menado en Bandjermasin en wijziging samenstelling gemeenteraad Menado.

(DE HOOG.)

tiel en dan nog wel een zeer laag-bij-de-grondsche politiek naar voren heeft gebracht ter adstrueering van zijn meening, dat de leden van de gemeenteraden benoemd moeten worden en niet verkozen, omdat anders de sterkste partij niet de neiging zou kunnen weerstaan om de andere partijen buiten de gemeenteraden te houden.

De heer **Kerkkamp**: Dat heb ik niet gezegd, ik heb het woord meerderheid zelfs niet genoemd.

De **Voorzitter**: Inmiddels wil de heer De Hoog de woorden „laag-bij-de-grondsche” zeker wel terugnemen?

De heer **De Hoog**: Zeker, Mijnheer de Voorzitter! Wij hebben zoeven van den heer Kerkkamp gehoord, dat de benoeming van de gemeenteraadsleden zoozeer noodig was, omdat vooral bij de Europeesche groepen de politieke kwesties zoo naar voren kunnen komen, dat daardoor de krachten, die eigenlijk in aanmerking zouden moeten komen voor de vertegenwoordiging van de belangen der gemeentenaren, niet verkozen zouden worden en vandaar, dat de heer Kerkkamp benoeming voorstaat.

Mijnheer de Voorzitter! Wanneer hier zoo gezegd wordt dat dit de Europeesche politiek is, dan is dat toch een zeer onprettige vorm van politiek die naar voren wordt gebracht, nl. die van het uitsluiten, van de besten in de gemeenten, dus het uitsluiten van hen, die de belangen der gemeentenaren het best kunnen behartigen en het brengen in de gemeenteraden van veel minder waard zijnde krachten. Mijnheer de Voorzitter! Tegen een dergelijke opvatting dient m.i. een woord van protest gesproken te worden.

Ik wil niet zoover gaan als mijn geacht medelid, de heer Fruin, maar ik zou willen vragen, heeft heer Kerkkamp pertinente voorbeelden gezien, ontleend aan de practijk van deze miskening van de vertegenwoordiging van de belangen der gemeente. Mijnheer de Voorzitter! En als de heer Kerkkamp voorbeelden zou kunnen noemen, dan zou ik willen vragen: hebben die zich wellicht niet eveneens afgespeeld een tijd terug, toen laat ik zeggen, de partij van den heer Kerkkamp een veel meer leidende rol speelde, dan zij thans doet?

Ik ben zoeven begounen met te zeggen dat ik dit een kwestie van principieelen aard acht, die niet incidenteel in het College van Gedelegeerden behandeld kan worden. Het tweede punt, dat ik naar voren zou willen brengen, de kwestie van de Nederlandsche meerderheid in de gemeenteraden, is ook een kwestie van principieelen aard, die niet incidenteel in dit College behandeld dient te worden. Ik verwijs ook hiervoor naar hetgeen door den Regeeringsgemachtigde in den Volksraad is gezegd, toen deze aangelegenheid aldaar behandeld werd en waarbij ik mij absoluut kan aansluiten. Maar die Nederlandsche meerderheid, die tenslotte eigenlijk alleen op papier bestaat, heeft altijd getoond een open oog te hebben voor de belangen van het niet-Nederlandsche bevolkingsdeel en heeft dit bij stemmingen wel degelijk tot uiting gebracht. Deze Nederlandsche meerderheid is bovendien toch wel van zeer groot belang juist in verband met de specifiek westersche orienteering van de gemeenten, waar-

(DE HOOG, VAN HELSDINGEN.)

door dus de specifiek westersche belangen van de gemeenten beter tot hun recht zullen komen bij een Nederlandsche meerderheid, dan wanneer deze meerderheid niet zal bestaan.

Mijnheer de Voorzitter! Dit brengt mij van zelf tot het derde punt, dat ik wil bespreken, nl. hetgeen door den heer Ratu Langie is gezegd naar aanleiding van de wijziging van de a.s. samenstelling van den gemeenteraad van Manado.

Ik heb de argumenten van den heer Ratu Langie met belangstelling aangehoord en ik moet verklaren, dat ik inderdaad met zeer veel van zijn argumenten kan accoord gaan. Ik heb zelfs een oogenblik geaarzeld of ik niet aan zijn verzoek om zijn amendement mede te onderteekenen, zou voldoen, maar er bestaan voor mij twee bezwaren daartegen.

In de eerste plaats zou ik willen zeggen, dat de kenschetsing, die de heer Ratu Langie van de Menadoneesche gemeenschap gegeven heeft, niet geheel juist is. Mijns inziens is het zoo, dat de onderste helft van de Europeesche en de bovenste helft van de Menadoneesche gemeenschap de gemeenschappelijke belangen hebben, waarover de heer Ratu Langie sprak, maar ik voor mij geloof, dat wanneer men de andere helft van de Europeesche gemeenschap stelt tegenover het overblijvende deel der inheemsche gemeenschap, ieder wel degelijk zulke verschillende belangen heeft, dat men zeer zeker kan spreken van een Europeesch gedeelte der bevolking tegenover een Inlandsch gedeelte.

Daaraan zou ik het volgende willen toevoegen. Kan ik dus tot op zekere hoogte meegaan met den heer Ratu Langie en voor zijn inzichten iets voelen, ik vrees, dat niettegenstaande de uitdrukkelijke verzekering van den heer Ratu Langie, dat hij dit geval an sich beschouwen wil en absoluut los van het principe — het principe, dat de heer Ratu Langie, heeft de heer Fruin hem goed verstaan, deelt — de beslissing, welke de heer Ratu Langie wil, zal worden aangegrepen als het eerste bestrijdingspunt van de Nederlandsche meerderheid, waarover ik het zoeven had en dat dit de eerste afbrokkelende steen zal zijn van het gebouw, dat naar mijn meening nog jaren zal moeten blijven staan.

Daarom zie ik de zaak ook anders. De heer Ratu Langie bepleit de wenschelijkheid om in deze kwestie te zien het incidenteele, maar ik heb de overtuiging, dat wij hierin voornamelijk zullen moeten zien het principieele, waaraan dan juist het incidenteele, dat de heer Ratu Langie naar voren brengt, kwaad zal doen.

Ik dank U, Mijnheer de Voorzitter!

De heer **Van Helsdingen**: Mijnheer de Voorzitter! Ik zou in de eerste plaats willen beginnen met er mijn leedwezen over te betuigen, dat door onze geachte medelieden, de heeren Fruin en De Hoog, een onzuiver element in de besprekingen is gevoegd, nl. dit onzuiver element, dat aan den heer Kerkkamp verschillende opmerkingen en gedachten in de schoenen zijn geschoven, die hij — voor zoover ik hem heb kunnen beluisteren — niet heeft geuit. Daardoor is het debat in eens op een m.i. ongewenscht zijpad geleid.

Ik kan dit te beter zeggen, omdat ik ten opzichte van

Invoering verkiezingen gemeenteraden Menado en Bandjermasin en wijziging samenstelling gemeenteraad Menado.

(VAN HELSDINGEN.)

deze belangrijke kwestie, het benoemingsrecht van den Gouverneur-Generaal ten aanzien van gemeenteraden, mijn uiteindelijk standpunt nog niet heb bepaald, zoodat op mij niet kan vallen de verdenking, die de heer Fruin heeft geuit tegenover den heer Kerkkamp, dat ik, omdat ook ik lid ben van een kleine partij, er op uit zou zijn om door de mogelijkheid van benoeming voor die kleine partij zetels te verkrijgen.

Ik betreur het ten zeerste, dat de heer Fruin deze beschuldiging naar voren heeft gebracht, waar de woorden van den heer Kerkkamp daartoe geen aanleiding gaven.

Wat verder de benoemingskwestie aangaat, wil ik overigens nog alleen dit aanvoeren, dat ik met de Regeering en andere leden van oordeel ben, dat het op het oogenblik zeker niet de tijd en de plaats is om deze kwestie principieel in dit College te behandelen. Ik zie in, welke voordeelen aan benoeming verbonden zijn, maar ik erken, dat zij ook nadeelen heeft en waar de Regeering heeft toegezegd een zeer bijzondere bestudeering van het vraagstuk in verband met het geheele kiesstelsel hier te lande, zou ik het betreuren, wanneer wij op het oogenblik geheel incidenteel, een beslissing zouden nemen, een beslissing, die bovendien — ik ben het daarin volkomen met den heer De Hoog eens — dit College niet past.

Ik geloof niet, dat het College de bevoegdheid heeft deze politieke kwestie aan zich te trekken, maar meen dat het College die moet overlaten aan den Volksraad in pleno. Ik zal daarom over die benoemingskwestie niet verder spreken en kom dan nu op het tweede punt, dat hier door onderscheidene leden behandeld is en dat is de kwestie van de verhouding in de aantallen der leden van den gemeenteraad, speciaal van Menado. Ik zeg speciaal van Menado, Mijnheer de Voorzitter, omdat ik de kwestie van Bandjermasin al dadelijk zou willen elimineeren.

De heer Kerkkamp heeft gevraagd, waarom het niet wenschelijk zou zijn, dat het College van Gedelegeerden ook t.o.v. deze gemeente in deze een beslissing zou nemen en een proef zou nemen, en hij zeide, dat wij toch niet altijd de Nederlandsche meerderheid kunnen blijven handhaven.

De twee gemeenteraden, waarover het gaat, zijn echter wel zeer verschillend, Mijnheer de Voorzitter! Wij hebben ten aanzien van Menado een zeer boeiend betoog gehad van den heer Ratu Langie, die wel meermalen zegt de Nederlandsche taal niet voldoende machtig te zijn, maar die dan toch blijkbaar wel in staat is een zou uitstekend betoog op te stellen als hij hedenmorgen heeft gehouden. Menado is wel zeer verschillend van Bandjermasin, van welke laatste gemeente wij bijna niets weten, behalve dan de enkele cijfers, die de Regeering heeft verstrekt. Daarom zou ik voor een nieuwe zetelverdeling voor Bandjermasin een absoluut afwijzende houding willen aannemen.

Voordat ik met mijn betoog verder ga, zou ik de Regeering twee vragen willen stellen.

In het geroneografeerde Gedelegeerdenverslag zijn op blz. 4 twee vragen gesteld aan de Regeering. De eerste vraag luidde:

„In verband met de voorafgaande beschouwingen stelden enkele leden nog de vraag, of de Regeering den tijd niet aangebroken acht, het stelsel der zetelverdeling voor alle kleinere gemeenten, ook op Java, te herzien”.

Mijnheer de Voorzitter! Men voelt, dat dit een vraag is, die zoo maar incidenteel in het Gedelegeerdenverslag is ingelascht om de Regeering tot grooter activiteit te prikkelen en Haar nog eens te wijzen op wat bij vele leden leeft, die gaarne eenigen voortgang in dit opzicht zagen. De Regeering weet dat ook wel en zegt daarop in de geroneografeerde Memorie van Antwoord op blz. 2 het volgende:

„In antwoord op de door enkele leden gestelde vraag, of de Regeering den tijd niet gekomen acht het stelsel der zetelverdeling voor alle kleinere gemeenten, ook op Java, te herzien, moge hier in herinnering gebracht worden dat bedoelde herziening voor de kleinere gemeenten op Java in het voornemen ligt, zoomede dat het daaraan voorafgaand plaatselijk onderzoek in de groote meerderheid der kleinere gemeenten op Java reeds is beëindigd”.

Mijnheer de Voorzitter! Daar schieten wij bij dit onderwerp niet erg veel mee op.

Maar de tweede vraag, die in het Gedelegeerdenverslag was gesteld en die veel belangrijker was, heeft de Regeering helaas onbeantwoord gelaten. Die tweede vraag luidt aldus:

„Anderen zouden gaarne vernemen, of bij de voorgestelde samenstelling van de gemeenteraden van Menado en Bandjermasin wellicht reeds met het resultaat van het inzake de zetelverdeling gehouden onderzoek is rekening gehouden”.

Mijnheer de Voorzitter! Ik meen, dat wij dit geheele onderzoek, dat de Regeering ook ten aanzien van de kleinere gemeenten op Java heeft ingesteld, moeten uitleggen in dien zin, dat de Regeering voor zichzelf al eenige algemeene beginselen heeft aangenomen ten opzichte van de vraag omtrent de zetelverdeling in verband met den plaatselijken toestand; de Regeering heeft waarschijnlijk voor zichzelf reeds eenige beginselen uitgestippeld, waaraan de vraag of toepassing van een andere zetelverdeling wenschelijk is, zal worden getoetst. Zou de Regeering niet kunnen meedeelen, welke die beginselen zijn? Waarom heeft de Regeering die beginselen niet reeds thans toegepast?

De Voorzitter: Mag ik den geachten spreker opmerkzaam maken op hetgeen op blz. 3 van de geroneografeerde Memorie van Antwoord is gezegd, nl.:

„Voorzoo veel de kleinere gemeenten buiten Java betreft zullen de werkzaamheden op dezelfde wijze worden voortgezet”.

De heer Fruin: Trekt de heer Van Helsdingen zijn beschuldiging nu in?

De heer Van Helsdingen: Mijnheer de Voorzitter! Ik blijf het betreuren dat waar bij de regeling van deze nieuwe verdeling er alle aanleiding was, het onderzoek tegelijk en in verband met het onderzoek op Java in dezelfde

Invoering verkiezingen gemeenteraden Menado en Bandjermasin en wijziging samenstelling gemeenteraad Menado.

(VAN HELSDINGEN.)

richting te leiden, de Regeering dat klaarblijkelijk niet heeft gedaan en nu, geheel los van het onderzoek op Java, dat al beëindigd is, al zijn de beslissingen nog niet geheel gevallen — deze zetelverdeling heeft vastgesteld en ons op de vraag in het Gedelegeerdenverslag niet nader heeft ingelicht.

De heer Fruin: Maar Uw opmerking klopte dan toch niet heelemaal.

De heer Van Helsdingen: Daar blijft toch heel veel van over, Mijnheer de Voorzitter!

De heer Kerkkamp: Meer dan van het betoog van den heer Fruin!

De heer Van Helsdingen: Mijnheer de Voorzitter! Ik kom nu even op de vraag, hoe het eigenlijk staat met het zoogenaamde Westersche karakter der locale raden, dat een belemmering zou zijn om een andere zetelverdeling in den gemeenteraad van Menado aan te brengen. In het Gedelegeerdenverslag zijn hieraan reeds veel beschouwingen gewijd, dus ik zal hierbij niet lang stil blijven staan. Wel wil ik mijn geachte medeleden de vraag stellen, in hoeverre het juist is, dat het Westersche karakter van de gemeenten meer wordt bepaald door de Westersche vormen en instellingen dan wel door het object dier instellingen. Ik zou hierbij in herinnering willen brengen, dat reeds bij de instelling van de gemeenteraden, in het algemeen bij het begin der decentralisatie — ik verwijs hiervoor speciaal naar het rapport-Van den Berg van 1878 — zeer nadrukkelijk door de Regeering naar voren is gebracht, dat van decentralisatie geen sprake kon zijn, zoolang alleen de Europeanen in aanmerking zouden komen voor het bezetten der verschillende zetels in de locale raden, dat men dus zeer nadrukkelijk de instelling der decentralisatie wenschte, eerst indien en voorzover ook over voldoende materiaal van Inlanders en Vreemde Oosterlingen kon worden beschikt. Daaruit blijkt dus, dat de gemeenteraden in den opzet al dadelijk niet als zuiver Westersch werden gedacht. Dat overigens de vorm, waarin deze instellingen zijn gegoten, de Westersche bepalingen, enz. ook niet in hoofdzaak het Westersch karakter bepalen, blijkt hieruit, dat de Regeering er heelemaal geen bezwaar in heeft gezien om de verschillende bepalingen betreffende de decentralisatie toe te passen op de verschillende onderafdeelingraden in de buitengewesten. Ik noem hier Ogan-Iilir en Pematang-Iilir en een heele reeks andere raden, die genoemd kunnen worden zooals de Ambonraad, de Minahassaraad, de Karangasemraad, enz. Deze zijn alle Westersch geëncadreerd maar kunnen daarom nog niet geheel worden genoemd Westersche instellingen. Ik wijs bovendien op de regentschapsraden. De heer Mandagie heeft reeds gewezen op de zetelverhouding in den Minahassaraad, waaruit wel heel duidelijk blijkt, dat hoewel die heele raad in Westerschen vorm is gegoten, toch de zetelverdeling een geheel andere is.

Nu heeft de heer Ratu Langie in zijn rede nadrukkelijk betoogd, dat de verschillende deelen der bevolking van de

Minahassa zoozeer als het ware met elkaar zijn saamgevlochten — hij noemde dit zelfs „in elkaar opgelost” — dat de scheiding tusschen de verschillende groepen niet sterk of eigenlijk ternauwernood waarneembaar was. Ik ben echter niet geheel ervan overtuigd. Hoewel ik de waarde van dit betoog niet geheel wil aantasten, stel ik mij toch, met den heer De Hoog, de vraag of verschillende deelen niet nog zoo scherp tegenover elkaar staan, dat die oplossing nog niet in alle deelen volkomen kan worden geacht. Daarom juist be-treurt ik het, dat de Regeering in deze kwestie niet dadelijk heeft nagegaan of de beginselen, die bij een eventueele verschuiving van de zetelverdeling, die ook reeds naar ik meen ten opzichte van de gemeente Malang zijn toegepast, niet direct kunnen worden getoetst aan de omstandigheden en verhoudingen te Menado. Wij hadden dan dit groote voordeel gehad, dat na dit onderzoek de Regeering met een bepaalde zetelverhouding gegrond op de onderzochte werkelijke verhoudingen was gekomen, waardoor het voor ons dan tegelijk gemakkelijker zou zijn geweest onze houding ten opzichte van het voorstel van den heer Ratu Langie te bepalen. Wanneer dat onderzoek nu nader zal leiden tot wijziging der verhoudingen, hebben wij het nadeel, dat de als het ware verkregen rechten van de Nederlanders worden aangetast.

Het bezwaar, dat ik tegen het amendement van den heer Ratu Langie heb is ten eerste, dat het mij niet mogelijk valt, ook zelfs niet na het krachtig betoog van den heer Ratu Langie, waaraan ik, zooals ik reeds zeide, zeer groote waarde toeken, aan te nemen, dat de verhouding 5 : 5 : 3 de meest gewenschte verhouding is, die zich in de gegeven omstandigheden denken laat. Ik wil mij niet gaarne door theoretische beschouwingen zonder meer binden en daarom zou ik aan de Regeering willen vragen, of het onderzoek, dat Zij heeft ingesteld, aanleiding geeft de door den heer Ratu Langie bepleite zetelverdeling over te nemen.

Indien dat zoo is, wanneer de Regeering geneigd is dit amendement over te nemen, heb ik daartegen geen bezwaar. Wanneer de Regeering dat echter niet doet en zegt, dat Zij op grond van Haar inlichtingen niet over deze kwestie beslissen kan, dan gaat het voor mij moeilijk worden mijn stem aan dit amendement te geven, maar, hierin verschil ik met den heer Fruin dat ik niet, als hij, zou zeggen: Kom over eenige jaren daarmede terug, neen, ik zou dan zeggen: Kom over eenige maanden er mee terug.

Mijn tweede bezwaar om met het aangekondigde amendement-Ratu Langie mede te gaan is, dat wanneer de Regeering zich tegen het amendement verklaart en het College van Gedelegeerden eventueel het amendement zou aannemen, een conflict zou kunnen ontstaan waardoor de regeling niet tijdig zou kunnen worden vastgesteld. Wij zouden pas over zes maanden misschien een tweede behandeling in dezen Raad kunnen hebben maar dan zou de goede tijd voorbij zijn en zou daardoor verloren gaan, de mogelijkheid dat gekozen gemeenteraadsleden hun stem uitbrengen in de a.s. Volksraadsverkiezing. Met het oog op de a.s. Volksraadsverkiezingen, acht ik het gewenscht, dat dit inconvenient wordt voorkomen.

23ste VERGADERING — VRIJDAG 28 MAART 1930.

Invoering verkiezingen gemeenteraden Menado en Bandjermasin en wijziging samenstelling gemeenteraad Menado.

(ROEP.)

De heer Roep: Mijnheer de Voorzitter! Ik kan vrij kort zijn en wil slechts een paar woorden zeggen over de door mijn geachte medeleden besproken kwestie van de al of niet benoeming van leden van gemeenteraden. De heer Kerkkamp heeft dat betoogd op grond van de mogelijkheid, dat dan kleine minderheden door dat benoemingsrecht beter tot haar recht zouden kunnen komen.

De heer Kerkkamp: Dat heb ik heelemaal niet gezegd.

De heer Roep: Mag ik dan weten, wat de heer Kerkkamp wel gezegd heeft?

De heer Van Helsdingen: De heer Kerkkamp heeft gezegd, dat bepaalde personen, die zich niet bij een politieke partij hebben aangesloten en toch den ijver en de toewijding hebben om de gemeenschap te dienen, benoemd moeten kunnen worden. Dat is heel wat anders.

De heer Roep: Ik dank den heer Van Helsdingen voor deze uiteenzetting, maar wanneer de zaak er zoo voor staat, kan ik thans reeds verklaren, dat ik tegen het benoemingsrecht zal zijn, indien het er n.l. om gaat speciale personen, alleen op grond van hun bepaalde kennis en hun bepaalde eigenschappen voor een benoeming in aanmerking te brengen, en niet om aan geestelijke of politieke stroomingen, al zijn het minderheidsstroomingen ruimte te geven. Wanneer het dus alleen gaat om — wat ik zou willen noemen — een bevoorrechtiging van enkelingen, voel ik niets voor benoeming. Indien de zaak er anders voor staat — en nu begrijp ik de zaak blijkbaar alweer niet, want de heer Van Helsdingen schudt zijn hoofd, ...

De heer Van Helsdingen: Niet bevoorrechtiging van enkelingen, maar van de gemeenschap.

De heer Roep: Ik zal het betoog nog een nalezen. Ik heb mijn opinie intusschen reeds gezegd. Indien het erom gaat kleinen minderheden de gelegenheid te geven in de gemeenteraden te komen, zou ik over benoeming wellicht anders denken, maar dan zou ik de Regeering wel willen opmerken, dat het mij dan toch beter voorkomt dat te bereiken door invoering van het stelsel van evenredige vertegenwoordiging. Die gedachte is hier nog niet geuit en het kan zijn nut hebben, dat ik dat thans doe, opdat de Regeering bij de verdere overweging van Haar plannen en in de verdere ontwikkeling van Haar inzichten ook onder de loupe kan nemen de mogelijkheid van het stelsel van evenredige vertegenwoordiging in de gemeenten om daardoor den kleinen minderheden, die in bepaalde stroomingen vereenigd zijn, de gelegenheid te geven in de raden te komen. Ik voor mij zou aan de invoering van het stelsel van evenredige vertegenwoordiging verre de voorkeur geven boven de hier bepleite mogelijkheid van benoeming.

Mijnheer de Voorzitter! Een enkel woord naar aanlei-

(ROEP, SOEJONO.)

ding van de rede van den heer Ratu Langie. De Regeering heeft in de Memorie van Antwoord verklaard, dat door de invoering van het in het Gedelegeerdenverslag bepleite denkbeeld, zooals dat door den heer Ratu Langie nader is ontwikkeld, de Nederlandsche meerderheid zou worden prijsgegeven en dat dit vraagstuk van te veel principieel belang is om incidenteel voor de gemeente Menado te worden behandeld. Ik zou der Regeering willen vragen of Zij de mogelijkheid van een Europeesche minderheid in den gemeenteraad van Menado onder de oogen heeft gezien, of dat dus reeds gebeurd is en of Zij ook de consequenties daarvan reeds heeft overwogen. Ik zal het antwoord hierop met belangstelling vernemen, Mijnheer de Voorzitter, omdat daarvan dan mede de bepaling van mijn stem voor een groot deel zal afhangen.

Dan nog een enkel woord over de rede van den heer Ratu Langie. Dit geachte lid heeft betoogd, dat er een assimilatie, althans een zeer groote associatie van de Minahassische bevolking der gemeente Menado met de Europeesche, en als ik wel begrepen heb ook met de Indo-Chineesche bevolking aldaar, heeft plaats gehad. Ik wil mij geheel aansluiten bij wat mijn geacht medelid, de heer Mandagie, daarover heeft gezegd, n.l. dat dit goeddeels juist is. Mijn geacht medelid, de heer Mandagie, heeft toen hem bij interruptie gevraagd werd om van dat „goeddeels” een nadere verklaring te geven, deze, op dit oogenblik althans, nog niet willen geven, maar tot mijn groot genoegen heeft mijn geacht medelid, de heer De Hoog, deze verklaring gegeven, en voor zoover ik met de toestanden daar bekend ben, meen ik, dat de heer De Hoog in die korte schets volkomen duidelijk heeft weergegeven de situatie van de bevolking der gemeente Menado. Indien ons geacht medelid, de heer Ratu Langie, dit nog eens wil overwegen, dan geloof ik, dat hij wel zal willen toegeven, dat inderdaad tusschen de twee uitersten, n.l. aan den eenen kant een bepaald deel van de Inlandsche bevolking, dat nog minder ver ontwikkeld is en aan den anderen kant een deel der Europeesche bevolking, inderdaad liggen de groote lagen der bevolking, die in den loop der jaren zoo zijn ineengevloeid, als de heer Ratu Langie ons dat heeft geschetst.

Om ten slotte dan nog even een enkel woord te wijden aan de kwestie van de benoeming — ik zie, dat ik daarover nog een aantekening heb — zou ik willen zeggen, dat ik deze kwestie van te principieelen aard vind, dan dat daarin door het College van Gedelegeerden zou moeten worden beslist. Ik acht het beter dat bij uitstek politieke vraagstuk in den Volksraad te behandelen.

Ik dank U, Mijnheer de Voorzitter!

De heer Soejono: Mijnheer de Voorzitter! Slechts een enkel woord. Ik wil beginnen met op te merken, dat ook naar mijn meening het College van Gedelegeerden niet de plaats is — zooals o.m. de heer Van Helsdingen reeds naar voren heeft gebracht — om zoo'n belangrijke kwestie als de invoering van het benoemingsrecht voor de gemeenteraden te behandelen.

Invoering verkiezingen gemeenteraden Menado en Bandjermasin en wijziging samenstelling gemeenteraad Menado.

(SOEJONO.)

De heer Kiès: Het gaat om het behouden van dat benoemingsrecht.

De heer Soejono: Mijnheer de Voorzitter! Ik geloof, dat deze kwestie van zoo principieelen aard meer geëigend is voor behandeling in den Volksraad in pleno. Mijn standpunt ten aanzien van benoemingen in dit opzicht is, dat ik als overtuigd democraat in het algemeen tegen een dergelijke regeling ben. Voorloopig blijf ik erbij, dat verkiezingen de beste waarborgen bieden voor de meest juiste vertegenwoordiging in de gemeenteraden, al erken ik, met den heer Kerkkamp, dat practisch in verband met plaatselijke situatie en structuur van bepaalde kringen van de maatschappij, er voordeelen aan benoeming zijn verbonden, althans voor de kleine gemeenteraden.

Thans een enkel woord naar aanleiding van het betoog van den heer Ratu Langie, dat ik voor een groot deel kan onderschrijven, ook al ben ik misschien niet zoo optimistisch gestemd als hij. Niet geheel ben ik het met hem eens, wanneer hij de twee groepen, de inheemsche, de Minahassische en de Europeesche of de Indo-Europeesche, beide Westersch georiënteerd, als het ware met elkaar vindt samengesmolten. Ik geloof, al ben ik zelf Menado niet, dat deze voorstelling van zaken niet geheel juist is, en ik ben het in deze eens met den heer De Hoog, die daaromtrent een andere visie heeft en gezegd heeft, dat deze voorstelling van de toestanden aldaar wel een beetje overdreven is.

De heer Roep: Al te rooskleurig!

De heer Soejono: Die omschrijving kan ik overnemen.

Intusschen kan ik het betoog van den heer Ratu Langie ten aanzien van de vermeerdering van het aantal zetels onderschrijven.

Thans nog een enkel woord over het betoog van den heer De Hoog, waarmede ik het als gezegd eens ben ten aanzien van de voorstelling van de samenstelling van belangen der Europeesche en Inlandsche groepen. Maar ten opzichte van deze kwestie is toch nog wel een gedachte bij mij opgekomen, n.l. van een hinken op twee gedachten. De heer De Hoog heeft gesproken van de Europeesche samenleving, die uit twee deelen zou bestaan.

De heer De Hoog: Voor het gemak verdeelde ik haar in tweeën.

De heer Soejono: Mijnheer de Voorzitter! Al is dit voor dat gemak gebeurd, het verandert aan mijn conclusie niet. Er is toch reeds meermalen in deze zaal gezegd, dat men de vertegenwoordiging in de politieke colleges moet baseeren op het sociaal-economische onderscheid, en de heer De Hoog wil de sociaal-economische grens trekken door de Europeesche groep. Hij stelt zich voor een boven- en een benedenlaag. De consequentie is dan, dat de bovenlaag anders gewaardeerd wordt dan de benedenlaag en vervolgens dat aan de bovenlaag meer

(SOEJONO, ADV. VOOR DE DECENTRALISATIE.)

medezeggingschap wordt toegekend dan aan de benedenlaag.

Mijnheer de Voorzitter! Ik zou gaarne van den heer De Hoog willen vernemen, of hij dat standpunt in al zijn consequenties wil doorvoeren. Dan komt hij daarmede in het vaarwater van den heer Fruin, die overeenkomstig het standpunt van de Vaderlandsche Club aan de sociaal sterkere groep een zekere meerwaarde toekent. De consequentie is, dat vele kiezers van de Europeesche groep — die voor een belangrijk deel in de benedenlaag zijn te vinden — niet zooveel stemrecht verdienen als de kiezers van de bovenlaag.

Ik zou dit alleen even als een principeele opmerking willen plaatsen. Ik hoop, dat de zaak later nog in openbare behandeling in den Volksraad aan de orde zal worden gesteld en dat ik dan nog gelegenheid zal hebben, daaromtrent het een en ander te zeggen.

Ik wil thans nog een woord naar aanleiding van het door den heer Fruin opgemerkte spreken. Het verheugt mij, dat de heer Fruin overtuigd is — evenals trouwens de heer Mandagie — van de mogelijkheid van een krachtigen invloed van een minderheid, doch dat sluit naar mijn meening in, dat de Europeesche groep, juist door de kracht van haar economische positie en den hieruit voortspruitenden invloed niet zooveel leden noodig heeft in een raad. Waarom is zulks dan met de inheemsche leden wel het geval, Mijnheer de Voorzitter? De inheemsche leden vertegenwoordigen een zoo groote groep — in Menado 60 000 zielen —, dat een grooter aantal inheemsche leden meer waarborgen biedt voor een zoo gedifferentieerd mogelijke behartiging van alle mogelijke verschillende belangen in de inheemsche samenleving. Daarom ben ik voorstander van een uitbreiding van het aantal leden van inheemschen landaard, desnoods ten koste van het aantal leden van de Europeesche groep, welke ondanks een minderheid eventueel ten slotte toch voldoende invloed heeft om de Westersche oriëntatie tot uiting te laten komen.

De heer Cohen Stuart. Adviseur voor de Decentralisatie: Mijnheer de Voorzitter! Beginnende met een onderwerp dat wat minder de aandacht heeft gehad van het College, om dan geleidelijk te komen tot de onderwerpen, die hier uitvoeriger zijn besproken, zou ik eerst enkele woorden willen wijden aan het betoog van den heer Kerkkamp, die gepleit heeft voor de opvoering van het totaal-eijfer van het aantal leden in de gemeenteraden te Bandjermasin en Menado tot 15 en daarbij een vergelijking heeft gemaakt met de gemeenten Buitenzorg en Meester-Cornelis, welke ongeveer gelijke totaal-eijfers van ingezetenen hebben. Daarbij heeft de geachte spreker toegegeven, dat de constructie van deze laatste aantallen er eenigszins anders uitziet, omdat in Meester-Cornelis en Buitenzorg de aantallen Europeanen veel grooter zijn, doch naar zijn meening behoeft dit toch geen bezwaar op te leveren tegen gelijkmaking van het totaal-eijfer van het aantal leden voor de vier hier genoemde gemeenten.

Mijnheer de Voorzitter! Ik zou er op willen wijzen, dat

Invoering verkiezingen gemeenteraden Menado en Bandjermasin en wijziging samenstelling gemeenteraad Menado.

(ADV. VOOR DE DECENTRALISATIE.)

dan toch ook de beteekenis van de gemeenten Buitenzorg en Meester-Cornelis wel grooter is te achten dan die van de gemeenten Menado en Bandjermasin, zooals kan blijken bij vergelijking van de werkzaamheden, die in die verschillende gemeenten worden verricht. Het is dunkt mij bovendien ook wenschelijk, ten aanzien van de uitbreiding van de totaal-cijfers van het aantal gemeenteraadsleden eenige gematigdheid te betrachten, aangezien men nog rekening houden moet met de ontwikkeling der gemeenten, die zich in de toekomst laat verwachten.

Een kwestie van principieel belang is hierbij natuurlijk niet betrokken, doch de Regeering meende op grond van vergelijking met de totaal-cijfers der gemeenteraden elders dat er nog geen aanleiding bestaat het getal voor Bandjermasin en Menado uit te breiden tot 15.

Thans kom ik op het tweede punt, n.l. de al dan niet wenschelijkheid om in de gemeenteraden van Menado en Bandjermasin een paar zetels bij de Nederlandsche groep voor benoeming te reserveeren.

Dit punt is in de eerste plaats naar voren gebracht door den heer Kiès. Deze heeft het bezwaar gevoeld dat hem zou kunnen worden tegengeworpen dat het thans niet de gelegenheid is, om een principieele beslissing uit te lokken, doch hiertegenover heeft hij aangevoerd, dat het slechts een incidenteele aangelegenheid betreft, dat het slechts gaat om het gedeeltelijk behouden van het bestaande, omdat op het oogenblik alle leden worden benoemd en men slechts een paar plaatsen zou reserveeren, die momenteel ook reeds door benoeming worden bezet.

De heer De Hoog heeft echter reeds betoogd, dat men dan dadelijk vervalt in moeilijke vragen als b.v. deze: waarom dan juist zetels voor benoeming te reserveeren alleen bij de Nederlandsche groep, en de andere groepen van reserveering van zetels voor benoeming uit te sluiten?

De heer Kerkkamp heeft daarvoor dan nog nader het argument aangevoerd, dat vooral in kleinere gemeenten, als waarom het thans gaat, de mogelijkheid bestaat, dat personen, speciaal uit de Europeesche groep, die men gaarne in de raden zou willen zien uit hoofde hunner bijzondere capaciteiten — in het belang dus van de gemeenschap — door het kiesstelsel zouden kunnen worden buitengesloten. Deze mogelijkheid kan zich in de practijk inderdaad voordoen. De heer De Hoog heeft gevraagd of voorbeelden konden worden genoemd van gevallen, waarin misbruik van politieke macht als gevolg van het kiesstelsel is gemaakt. Ik weet niet, welk antwoord de heer Kerkkamp op die vraag zou geven, maar hoe dit antwoord ook moge zijn, men zal toch steeds staan voor de moeilijkheid, dat eventueele voorbeelden alleen betrekking kunnen hebben op plaatsen, waar reeds verkiezing bestaat. Op het oogenblik staat men hier voor een ander geval. Hier gaat het om een gemeente, waar de zetels in den raad alle door benoeming worden vervuld en men op het moment dus niet kan oordeelen over het al dan niet voorkomen van het misbruik, dat van het kiesrecht zou kunnen worden gemaakt.

De conclusie is dus, dat wij hier thans moeilijk iets op grond van de practijk kunnen beslissen. Daarom ligt het

dan ook voor de hand, dat men voor deze gemeenten het stelsel van verkiezing invoert, dat voor vele andere gemeenten reeds bestaat en waarbij dan nu aan de bevolking gelegenheid wordt gegeven om te toonen wat zij door het recht van eigen uiting bij verkiezingen zal kunnen bereiken. Daarna kan men, als een principieele herziening van het vraagstuk der samenstelling aan de orde komt, een beslissing nemen, bij welke tevens zal zijn partij te trekken van de verkregen ervaringen in de gemeenten Menado en Bandjermasin. Het lijkt mij, dat dit een belangrijk argument is, om thans niet af te wijken van het bestaande stelsel, doch om dit zonder meer ook in de beide betrokken gemeenten toe te passen.

Overigens wil ik mij gaarne aansluiten bij de meening van de leden, die van oordeel zijn, dat het hier betreft een vraagstuk van zeer principieele strekking. In de laatste gewone zitting van den Volksraad is hieromtrent reeds uitvoerig van gedachten gewisseld en de Regeering heeft zich — gelijk door den heer De Hoog in herinnering gebracht — toen ook reeds uitgesproken in dien zin, dat Zij het beter acht dit vraagstuk niet incidenteel, doch t.z.t. principieel in beschouwing te nemen.

Mijnheer de Voorzitter! Ik zou op grond van hetgeen ik gezegd heb in overweging willen geven, op het oogenblik de vraag van benoeming van leden in deze twee gemeenteraden te laten rusten en die zaak te zijner tijd principieel tegelijk ook voor andere gemeenten in oogenschouw te nemen.

De meeste belangstelling en gedachtenwisseling is gewekt door de bespreking — in eerste instantie door den heer Ratu Langie — van de vraag der Inlandsche of Europeesche meerderheid, speciaal in den gemeenteraad van Menado, waarbij door den heer Kerkkamp ook ter sprake is gebracht de meerderheid in den gemeenteraad van Bandjermasin.

Met belangstelling en waardeering heb ik het betoog van den heer Ratu Langie aangehoord. Intusschen heb ik daarbij toch eenige opmerkingen te maken. In de eerste plaats kom ik dan aan zijn betoog over de verhouding en samenhang van de verschillende bevolkingsgroepen te Menado. Hij heeft de stelling verdedigd, dat er een zekere homogeniteit bestaat tusschen de verschillende bevolkingsgroepen aldaar. Die homogeniteit, zeide hij tot de Regeering, noeme men Westersch georiënteerd of Inheemsch georiënteerd, dat is mij hetzelfde, — het is voor mij alleen de vraag of hier een zekere mate van homogeniteit bestaat. Inderdaad, Mijnheer de Voorzitter, de kwestie der homogeniteit, die door den geachten spreker naar voren is gebracht, is voor deze gemeente op den duur zeker van groote beteekenis. Ik meen echter wel met den heer De Hoog, dat de voorstelling van zaken van den geachten spreker een zekere correctie noodig heeft, n.l. in dezen zin, dat de homogeniteit tusschen Indo-Europeanen en Inheemschen niet zoo volledig aanwezig is als hij dat heeft voorgesteld. Bovendien bestaat dan speciaal in de Europeesche groep toch nog een belangrijke afwijking daarvan.

In de tweede plaats wijs ik er op, Mijnheer de Voorzitter, dat, al neemt men ook uit een zekere mate van homogeniteit

Invoering verkiezingen gemeenteraden Menado en Bandjermasin en wijziging samenstelling gemeenteraad Menado.

(ADV. VOOR DE DECENTRALISATIE.)

aan, daarmee toch niet is weggenomen het feit, dat de Indo-Europeaan, die de heer Ratu Langie gemakshalve heeft gerekend tot de Inheemsche groep, bij het kiesstelsel, zooals het nu bestaat, dan toch zou moeten kiezen binnen het kader van de Nederlandsche groep; m. a. w. het argument van de maatschappelijke homogeniteit kan staatsrechtelijk van geen beteekenis zijn, zoolang iedere groep nog zijn eigen afgevaardigden kiest. De Indo-Europeesche groep moge maatschappelijk nog zoozeer samenhangen met de Menadosche groep, ze zal geen stem kunnen uitbrengen op de Inheemsche eandidaat-gemeenteraadsleden en aan den anderen kant zullen de Inheemsche kiezers, zij mogen nog zooveel verwantschap met de Indo-Europeesche groep vertoonen, nooit een stem kunnen uitbrengen op kandidaten voor de Nederlandsche groep in den gemeenteraad. Die samenhang in maatschappelijk opzicht kan dus de scheiding van het kiesstelsel niet wegnemen. En dan moet men zich afvragen of het gerechtvaardigd is, thans aan de Nederlandsche groep een zeker aantal zetels te ontnemen. Is dat wel in het belang der zaak?

Wanneer ik goed ben ingelicht is de Indo-Europeesche groep te Menado in vergelijking met die in andere gemeenten bijzonder klein, zoodat de Nederlandsche groep, zooals zij op het oogenblik in Menado bestaat, voor een groot gedeelte beïnvloed wordt door het Europeesche element — de bovenlaag, zooals de heer De Hoog het uitdrukte — zoodat deze groep als geheel zeker anders is georiënteerd dan de Inheemsche groep.

Dan zou ik den geachten spreker nog op het volgende willen wijzen. De heer Fruin heeft een punt naar voren gebracht, dat, meen ik, ook door den heer Van Helsdingen onderschreven is, nl. dit, dat zich voor Menado inderdaad een toekomst afteekent, waarbij evolutie in de verhoudingen spoediger te verwachten is dan elders, omdat de bevolking Westersch is georiënteerd. En waar toch ook de structuur der gemeente een Westersch karakter heeft, zal de bevolking daarvoor, aldus deze sprekers, een bijzondere mate van geschiktheid hebben.

Door andere sprekers is er echter reeds op gewezen, dat die evolutie pas in gang en nog niet voltrokken is. Is er dus op het oogenblik wel reeds reden om, zooals men wil, de verhouding in de cijfers tusschen de vertegenwoordigers der verschillende bevolkingsgroepen te veranderen?

Bij deze besprekingen is er door den heer Van Helsdingen op gewezen, dat wij eigenlijk niet te sterk moeten vasthouden aan het woord „Westersch”, in dien zin, dat wij hier eigenlijk alleen zouden hebben te maken met een instelling van Europeanen voor Europeanen. Dat is volkomen juist. De gemeentelijke instellingen hebben ten doel voor de plaatselijke samenleving zekere voordeelen van de moderne beschaving open te stellen om de bevolking de gelegenheid te geven daaraan mede te werken of de Overheid te stimuleeren bij haar arbeid.

Wij noemen die structuur „Westersch” omdat de structuur van Europa hierheen is gebracht; wij zijn geneigd de voordeelen, die behaald kunnen worden, te beschouwen als Westersche voordeelen, omdat Europa het eerst de voordeelen

van die moderne beschaving heeft gevoeld en zich het eerst aan het werk heeft gezet om de bevolking de voordeelen van die moderne beschaving deelachtig te doen worden. Maar inderdaad, met de verspreiding van onderwijs en ontwikkeling in Indië, verspreidt zich de belangstelling voor de Westersche beschaving en ook het vermogen tot aanpassing aan de Westersche structuur van de gemeenten.

Men zou dus eigenlijk beter kunnen zeggen, dat de gemeente is een moderne instelling om moderne beschaving ten bate van de bevolking te doen komen. Dan behoeft men dus principieel de grenslijn tusschen de verschillende bevolkingsgroepen niet zoo scherp te trekken. Maar, zooals ik heb gezegd, de bron van deze structuur en beschaving ligt in het Westen, vandaar, dat vooreerst ook bij de werkzaamheden behoefte bestaat aan een Westersche kern.

De heer Van Helsdingen: Dat is iets anders dan Westersche meerderheid.

De heer Cohen Stuart, Adviseur voor de Decentralisatie: Dat is inderdaad iets anders; maar toch ligt hierin de reden waarom bij de evolutie ten deze speciaal in de gemeenten een zekere geleidelijkheid wordt betracht. Stilstand ligt niet in de bedoeling.

Ik zou den geachten spreker er op willen wijzen, dat in de geschiedenis van de gemeenten in Indië, hoe betrekkelijk kort die ook is, een voortdurende evolutie valt waar te nemen.

Wij hebben aanvankelijk gehad een ambtelijke meerderheid, omdat men op die wijze de deugdelijkheid van de moderne bestuursvoering meende te moeten veiligstellen, en een benoemd ledental. De volgende stap is geweest het invoeren van de verkiezingen voor de Europeesche leden en het afschaffen van de ambtelijke meerderheid. Een daaropvolgende stap — eerst van 1917 dateerende — is geweest het invoeren van verkiezingen ook voor de niet-Europeesche bevolkingsgroepen. Wij zien dus een voortdurend voortgaan. Het ligt in de lijn, dat ook de Regeering daarvoor een open oog heeft en dat het de bedoeling van de Regeering is om, naarmate de moderne ontwikkeling zich verspreidt, ook verder te gaan met het geven van het recht van deelneming aan de gemeentelijke werkzaamheden.

Maar, Mijnheer de Voorzitter, hoe staat het nu met het geval, dat zich hier voordoet?

Het betreft hier twee gemeenten, waar de zetels tot dusverre uitsluitend vervuld werden door benoemingen. Nu heeft de Regeering, als stap vooruit, de actieve deelneming der ingezetenen bij de verkiezingen willen invoeren. Bij Menado is zelfs nog een stap verder gegaan. Daar zijn de zetels van de niet-Nederlandsche groep uitgebreid tot de grootst mogelijke minderheid. Nu moet men zich afvragen of op het oogenblik wel de tijd gekomen is om die zeer belangrijke veranderingen nog uit te breiden en zoover te gaan, dat tevens aan de Nederlandsche meerderheid een einde wordt gemaakt. Van die Nederlandsche

Invoering verkiezingen gemeenteraden Menado en Bandjermasin en wijziging samenstelling gemeenteraad Menado.

(ADV. VOOR DE DECENTRALISATIE.)

meerderheid is altijd dit het voordeel geacht, dat daardoor de moderne functie op krachtige wijze ingang zal kunnen vinden ten behoeve van het plaatselijk milieu.

Nu heeft men gewezen op het feit, dat toch ook verschillende raden, zooals de onderafdeelingraden op Sumatra en elders in de buitengewesten en tegenwoordig ook de regentschapsraden, geconstrueerd zijn naar het Westersch voorbeeld en toch bezet zijn met inheemsche meerderheden. Dat is volkomen juist en wijst erop, dat deze vorm van organisatie hier ook al meer en meer gepenetreed is. Maar wel zou ik er den nadruk op willen leggen, dat in de gemeenten de Overheidszorg die ten behoeve van de bevolking moet worden verricht van veel intensiever en dieper gaanden aard is dan in de meestal meer voor landelijke complexen ingestelde raden met Inlandsche meerderheden, waarop de heer Van Helsdingen doelde. De vraagstukken van gemeentezorg zijn dan ook van veel gecompliceerder en lastiger aard, dan zij zich op het oogenblik nog buiten de gemeenten voordoen. Met het oog daarop — dus uitsluitend met het oog op de belangen van de gemeenschap, die behartigd moeten worden — dient men een zekere voorzichtigheid te betrachten bij het inkrimpen van de zeggenschap der Europeesche groep. Het komt mij voor dat men geen recht zou doen aan den gedachten-gang, die bij de instelling van de gemeenteraden heeft voorgezeten, wanneer men zou meenen, dat door een ander verhoudingscijfer de belangen van andere groepen meer zouden worden gebaat, dan thans het geval is.

Kan men zeggen, dat in Menado de Europeesche meerderheid, die daar op het oogenblik is, haar plichten ten aanzien van de niet-Europeesche bevolking niet heeft begrepen? Ik geloof, Mijnheer de Voorzitter, dat het antwoord daarop ontkennend mag luiden.

In Menado is de zorg voor de niet-Europeesche groepen altijd zeer bevredigend geweest. Men heeft daar voor de kampongbevolking veel gedaan. Ook weet ik, dat er op het oogenblik weer tal van plannen in de maak zijn om de positie van die bevolking op hooger niveau te brengen. Men is bezig met plannen voor kampongverbetering, voor verbetering van de volkshuisvesting en van de hygiënische toestanden. Ik heb den indruk, dat de gemeenteraad van Menado met zijn Europeesche meerderheid krachtig werkzaam is in het belang ook van de niet-Nederlandsche groepen. Waar dit het geval is, vraag ik nog eens: bestaat er momenteel wel behoefte aan een omzetting, voor wat de heer Soejono de sociaal-economisch zwakkere groep noemde? De onderste laag der bevolking zal wellicht meer en meer moeten worden geholpen, er zal voor moet worden gezorgd, dat haar belangen niet in het gedrang komen. Maar is men hiermede dan niet reeds op den goeden weg?

Ik meen, Mijnheer de Voorzitter, dat er voor Menado geen sprake kan zijn van eenige vrees, dat de sociaal-economisch zwakkere groep in het gedrang zal komen. Waar dit niet het geval is, waar dus op het oogenblik de Europeesche groep in den raad haar roeping vervult in het algemeen belang, en de Europeesche groep waarde heeft op grond van haar bekendheid met de moderne gemeenschaps-

taak zou ik willen zeggen: laat men toch niet te veel ineens vragen en laat de invoering van de verkiezingen, zooals is voorgesteld, voorloopig een voldoende vooruitgang zijn. Laten we niet, door bovendien de Europeesche meerderheid ook nog te laten vervallen een sprong in het duister doen. Laten we niet meer veranderen dan op het oogenblik gewenscht is.

In den gemeenteraad van Menado is eenigen tijd geleden het vraagstuk van die meerderheid in verkiezing of benoeming ter sprake geweest. Men heeft zich toen in dien raad uitgesproken tegen een combinatie van beide. Men wilde wel een inheemsche meerderheid hebben, maar dan geen verkiezing. Bij de besprekingen, die tijdens het plaatselijk onderzoek zijn gevoerd, is aan het licht gekomen, dat er velen waren, die de combinatie van deze beide desiderata bedenkelijk achten. Men zou wel verkiezing willen hebben, maar dan geen inheemsche meerderheid, of wel een inheemsche meerderheid maar dan geen verkiezing. De combinatie van deze twee nieuwigheden achtte men met het oog op den geleidelijken vooruitgang niet aan te bevelen.

Bij het plaatselijk onderzoek is de indruk ook verkregen dat deze opvatting juist is en daarom zou ik willen ontraden deze twee hervormingen gelijktijdig in oogenschouw te nemen. Er bestaat alle reden om momenteel genoeg te nemen met wat de Regeering thans voorstelt. Men mag met vertrouwen afwachten wat de ontwikkeling in de toekomst zal brengen.

Er is gewezen op de waarde, die de minderheidsuitspraken kunnen hebben in een college. In den gemeenteraad zullen inderdaad uitspraken kunnen voorkomen van de inheemsche groep als minderheid, maar de uitspraken van deze minderheid zullen, temeer omdat zij voortkomt uit verkiezing, dus uit de bevolking zelve, ongetwijfeld van de andere groepen alle aandacht hebben.

Mijnheer de Voorzitter! Ik heb alleen nog enkele vragen te beantwoorden, die door eenige leden naar voren zijn gebracht.

De heer Van Helsdingen heeft herinnerd aan een paar vragen uit het Gedelegeerdenverslag. Ik meen die eerste vraag voldoende beantwoord te achten, zoodat over blijft de vraag:

„of bij de voorgestelde samenstelling van de gemeenteraden van Menado en Bandjermasin wellicht reeds met het resultaat van het inzake de zetelverdeling gehouden onderzoek is rekening gehouden”.

Zooals U, Mijnheer de Voorzitter, reeds in herinnering heeft gebracht is deze vraag wel beantwoord in de Memorie van Antwoord. Ik zou hieraan nog willen toevoegen, dat bij het plaatselijk onderzoek in de gemeenten Menado en Bandjermasin geen rekening kon worden gehouden met het plaatselijk onderzoek van de gemeenten op Java, althans van het grootste gedeelte van de gemeenten aldaar, omdat het onderzoek voor de gemeenten Menado en Bandjermasin daaraan vooraf gegaan is.

Ik zou tevens nog willen mededeelen, dat bij het plaatselijk onderzoek tot nu toe altijd deze grondgedachte voorop heeft gestaan — en ik meen hiermede ook de vraag van den heer

Invoering verkiezingen gemeenteraden Menado en Bandjermasin en wijziging samenstelling gemeenteraad Menado.

(ADV. VOOR DE DECENTRALISATIE.)

Roep beantwoord te hebben — dat niet zou worden gebroken met het beginsel van de Nederlandsche meerderheid.

De Regeering gaat in den gedachtengang van de geleidelijke ontwikkeling, die ik zoeven heb geschetst, voort. Maar juist als men hierin de geleidelijke penetratie ziet van oorspronkelijk Westersche denkbeelden, zal men inzien dat het noodig is, een zekere mate van geleidelijkheid ook hierin te betrachten, dat voorloopig voor alle gemeenten de Nederlandsche meerderheid wordt gehandhaafd, zij het dan ook dat in het geval van Menado, evenals onlangs voor Malang, die meerderheid tot den kleinst mogelijken omvang kan worden teruggebracht.

Mijnheer de Voorzitter! Nog enkele niet besproken opmerkingen zijn door verschillende sprekers gemaakt. Ik zou op het argument van den heer Ratu Langie, dat z.i. de waarborgen tegen „verinlandsching”, zooals hij dat noemt, bij de inheemsche groep, evenzeer bestaan als bij de Europeesche groep, willen antwoorden, dat die waarborgen op het oogenblik, omdat de Europeesche groep dan toch nog sterker Europeesch georiënteerd is dan de Inheemsche groep, een punt van twijfel uitmaken en dat men dient af te wachten hoe de werking van de verkiezingen met de meerderheid, zooals die op het oogenblik in het plan der Regeering is opgenomen, aldaar zal zijn.

Ik sluit mij voorts geheel aan bij hetgeen de heeren Fruin en Van Helsdingen hebben gezegd, n.l. dat de verhoudingen in Bandjermasin geheel anders zijn dan in Menado en dat wij in Bandjermasin de evolutie in Westerschen, modernen zin, zooals wij die zien in Menado, nog niet zoo duidelijk hebben kunnen constateeren. Ik meen, dat de argumenten, die op het oogenblik voor Menado worden aangevoerd, men moge daarover dan verschillend denken — in allen gevalle nog niet voor Bandjermasin kunnen gelden.

Speciaal de heer Fruin is opgekomen tegen de argumentatie, gebaseerd op de grootte der Inheemsche kiezersgroep te Bandjermasin. Er is reeds gewaarschuwd in de Memorie van Antwoord, dat men vooral niet te veel waarde moet hechten aan de gegeven cijfers, omdat het geen definitieve cijfers zijn. Het is den leden bekend dat er een procedure tot vaststelling van de kiezerslijsten is en de ervaring leert, dat de cijfers op de brutolijsten zeer aanmerkelijk verschillen van de cijfers, die tenslotte voorkomen op de definitieve kiezerslijsten.

Om een voorbeeld te noemen: voor de gemeente Mr. Cornelis, die een bevolking heeft van 50.000 inheemsche zielen, is men tenslotte op de kiezerslijst gekomen tot een aantal van 407 inheemsche kiezers. Van de 50.000 inheemschen in Buitenzorg heeft men op de kiezerslijst niet meer zien verschijnen dan 300 kiezers. Al is op het oogenblik getaxeerd, dat dit voor Bandjermasin zou kunnen meevallen, zekerheid bestaat hieromtrent toch niet en het is niet mogelijk op grond van de cijfers, zooals die nu bekend zijn, anders dan zeer algemeene conclusies te baseeren n.l. dat er een vrij belangrijke groep is van personen, die kunnen lezen en schrijven en voldoende belangstelling hebben in de openbare zaak. Onzekerheid bestaat vooral voor Bandjermasin,

(ADVISEUR VOOR DE DECENTRALISATIE, RATU LANGIE.)

maar het spreekt vanzelf, dat deze ook nog bestaat voor de gemeente Menado.

Mijnheer de Voorzitter! Tot slot zou ik, aanknoopende aan de vraag van den heer Kerkkamp, waarom de Regeering thans niet een proef neemt en hier begint met een niet-Nederlandsche meerderheid, daarop dit willen antwoorden: omdat het hier betreft gemeenten, die nog staan aan het begin van haar werkzaamheid op het gebied der verkiezingen, op het gebied dus van politieke zelfwerkzaamheid. En daarom is er minder nog dan elders aanleiding, het beginsel van een Nederlandsche meerderheid daar nu reeds te laten vervallen.

Ik dank U Mijnheer de Voorzitter!

De Voorzitter: Mijne heeren! Hiermede zijn de beschouwingen in eersten termijn beëindigd. Wij kunnen thans overgaan tot den tweeden termijn.

De heer Ratu Langie: Mijnheer de Voorzitter! Ik moge in tweeden termijn beginnen met dank te zeggen voor den steun, dien ik voor mijn suggestie heb ondervonden in de redevoeringen van de heeren Mandagie, Soejono, Kerkkamp, Kan en ten deele ook van den heer Van Helsdingen. Ik hoop, dat mijn geachte medeleden mij ten goede houden, wanneer ik niet verder inga op hun beschouwingen.

Als ik dan overga tot de beantwoording van de beschouwingen mijner geachte medeleden, die tegen mijn suggestie hebben geopponeerd, wil ik beginnen met een onderwerp te bespreken, dat naar mijn meening van het grootste belang is. Waar ik in mijn betoog mij heb gebaseerd op de homogeniteit, de gelijkheid, de ineenvloeiing der Europeesche en inheemsche samenleving, heeft mijn geacht medelid, de heer De Hoog, bij wien de heer Roep zich heeft aangesloten, in het bijzonder den nadruk gelegd op het feit, dat ik deze zaak misschien te optimistisch heb gezien.

De heeren De Hoog en Roep hebben gezegd, dat wij beide gemeenschappen eigenlijk zouden kunnen indeelen in twee groepen, de bovenste en de benedenste laag. Mijnheer de Voorzitter! Ik denk, dat zulk een verdeeling in een bovenste en benedenste laag zeer moeilijk te maken is. Waar toch is de grens tusschen deze twee lagen? Wat moet men aannemen als maatstaf om hier te onderscheiden? Wanneer men een zeker maatschappelijk inkomen aanneemt als maatstaf, wat is dan het maximum van de beneden- en het minimum van de bovenlaag? Ik ben van oordeel, dat, wanneer wij die scheiding maken en als basis nemen van onze redeneering, wij niet tot een goed resultaat zullen kunnen komen.

Maar bovendien — ik wil op dit thema een weinig verder ingaan, Mijnheer de Voorzitter — in zoo kleine plaatsen als Menado domineeren de ambtenaren. En nu is er een tijd geweest, ongeveer vier jaar geleden, dat b.v. het geheele personeel van het gewestelijk kantoor, van den oppasser af tot en met den gewestelijken secretaris, geheel uit Minahassers bestond. In denzelfden tijd bestond het personeel van den Minahassaraad, ook van den oppasser af tot en met den secretaris en den waarnemenden directeur van locale

Invoering verkiezingen gemeenteraden Menado en Bandjermasin en wijziging samenstelling gemeenteraad Menado.

(RATU LANGIE.)

werken, geheel uit Minahassers. Ook bestond in dienzelfden tijd het personeel van den gemeenteraad, mede van den op- passer af tot en met den secretaris en den directeur van gemeentewerken, geheel uit Minahassers. Wanneer wij dit zien, vraag ik: waar ligt dan de grens, waar ligt de schei- dingslijn voor onze indeeling? En in de benedenste en in de hoogste lagen treffen wij inheemschen aan. Dan hebben wij in de Minahassa inheemsche artsen met een Westersch di- ploma. Waarbij moeten wij hen indeelen? Zouden zij niet even goed thuis behooren in de bovenste lagen van de Euro- peesche samenleving, krachtens ontwikkeling en inkomen?

Nog iets anders. De ongeveer 30 particuliere personen, die in de belastingen zijn aangeslagen naar meer dan f 15 000 per jaar inkomen zijn allen Chineezen en Mina- hassers.

Waar blijft de grens, die zoeven door mijn geacht medelid, den heer De Hoog, is getrokken en die hij heeft willen doen samenvallen met de grens, die gaat tusschen Europeaan en inheemsche?

Ik wil nu nog even wat verder ingaan op de beschou- wingen van mijn geacht medelid, den heer De Hoog.

In de Memorie van Toelichting hebben wij de cijfers aangetroffen van het aantal kiezers. Daarbij wordt me- degedeeld, dat er ongeveer 200 Europeesche kiezers zullen zijn.

Mijnheer de Voorzitter! Ik zal niet ver van de waar- heid af zijn, wanneer ik hier, om de gedachte te bepalen, zeg, dat er zeker niet meer dan 50 personen van die 200 zijn, die niet behooren tot de groep van de blijvers, mis- schien ook wel minder. Die groep van 50 is de groep, die mijn geacht medelid, de heer De Hoog heeft ingedeeld in de hoogere laag. Waar ik nu zoeven heb vooropgesteld, dat door de homogeniteit, de gelijkheid in opvattingen en inzichten in de samenleving, de waarborgen voor een over- heersching van de Westersche gedachte in de gemeente, evengoed te vinden zijn bij de Inheemsche als bij de Indo- Europeesche groep, vraag ik mij af of men dan t.a.v. de Europeesche groep zoo'n hooge waarde moet toekennen aan dat kleine aantal van 50 personen, dat niet behoort tot de blijvers, doch dat daar komt, misschien voor een jaar, voor twee jaar of wellicht ook voor een paar maanden.

Mijnheer de Voorzitter! Ik geloof, dat ik tot het hart van mijn geacht medelid, den heer De Hoog spreek, wan- neer ik zeg: neen, men moet juist aan de blijvers, aan de Indo-Europeesche blijvers, den grootsten invloed toekennen.

Tenslotte zijn toch de sociale instellingen, die geschapen worden in de gemeente Menado, bestemd voor de blijvers. Degenen die daar voor korteren of langeren duur komen zullen immers niet zoo heel veel belangen in de aangele- genheden van de gemeente zelf hebben.

Voorts is door mijn geacht medelid, den heer Fruin, ook een en ander gezegd over Menado. Toen ik mijn ge- acht medelid de woorden hoorde uiten, dat hij Menado nog altijd beschouwt als de hoofdplaats van ..... dacht ik, dat er zou komen ..... de Vaderlandsche Club, doch gelukkig heeft mijn geacht medelid toen slechts gesproken van de twaalfde provincie.

Welnu, die kwalificatie laat ik natuurlijk geheel voor rekening van mijn geacht medelid. Maar wanneer ik haar moet opvatten als een bewijs van zijn sympathie en belang- stelling voor de Minahassa, dank ik hem voor die woorden.

Mijn geacht medelid heeft verder gewezen op den in- vloed, die een kleine groep mensen kan hebben op een raad en hij heeft voorts den heer Mandagie geïnterrum- peerd met de woorden: hoe minder leden, hoe groter invloed. Die interruptie van den heer Fruin is natuurlijk als scherts bedoeld, maar toch meen ik, dat mijn geacht medelid gedeeltelijk een groote waarheid met enkele wo- rden heeft weergegeven, want wat is toch het geval? Als de groep klein is, bestaat er meer kans op eenstemmigheid dan wanneer de groep groot is en de invloed die van de kleine groep — wanneer die eenstemmig is — kan uitgaan, is veel groter dan wanneer het een grootere groep van Europeanen met verschillende inzichten betreft. De raad- gevingen aan het Inheemsche deel der groep zullen, in deze situatie beschouwd, in het tweede geval niet zoo krachtig zijn als in het eerste. Immers, men gaat zich afvragen: Wie heeft nu gelijk, A zegt dit, en B iets an- ders.

Bovendien moet ik aan de schets, die mijn geacht medelid, de heer Mandagie gaf van den invloed, die uitging van de Europeesche leden in den Minahassaraad, toevoegen, dat die invloed voornamelijk zijn reden vond in het feit, dat de Europeesche leden van dien raad bijna alle vakkundigen zijn. Er is onder hen een jurist, een ingenieur en iemand van den dienst van het Boschwezen, dus allicht gaat van deze personen, wanneer het betreft kwesties die hun vak aangaan, een grooteren invloed uit dan van de overige leden van den Raad.

Zoeven is ook ter sprake gebracht het gevaar van over- stemming van de Europeesche leden door de Inheemsche leden. Daar straks heb ik al gezegd, dat van de 200 Euro- peesche kiezers er minstens 150 Indo-Europeanen zijn, die zich maatschappelijk op dezelfde wijze orienteeren als de Minahassers. Heeft er dus in den raad een bespreking plaats dan kan men aannemen, dat niet het verschil van staatsrechtelijke indeeling leidend zal zijn, doch men inder- daad aan die bespreking de juiste richting zal geven door onderling met elkander te overleggen, trachtend de voor de gemeenschap beste oplossing te vinden. Een antagonisme zie ik in zulk een geval niet aanwezig. Gevaar voor over- stemming zal daar echter alleen zijn — teninnste in de beteekenis, die wij aan het woord hechten — wanneer er antagonisme bestaat.

Nu de practische vraag of men, wanneer wij overgaan tot het volgen van mijn suggestie, gegeven in mijn rede in eersten termijn, zich niet op speculatief terrein beweegt. Mijn geacht medelid, de heer Mandagie, heeft zoeven heel kort een schets gegeven van de werking van den Minahassa- raad. In dien raad domineert heelemaal het Inheemsche element. Er zijn 18 Inheemsche leden tegenover slechts 4 Europeesche leden. De wetgevende bevoegdheid van dien raad gaat niet alleen over de Inheemsche, maar even goed over de Europeesche, de Chineesche en andere groepen.

Invoering verkiezingen gemeenteraden Menado en Bandjermasin en wijziging samenstelling gemeenteraad Menado.

(RATU LANGIE.)

Welnu, Mijnheer de Voorzitter, in het werk van den Minahassaraad, die sedert een twaalfstal jaren bestaat, zal heel moeilijk zijn aan te wijzen één element, waaruit werkelijk zou kunnen blijken, dat het belang der Europeesche of Chineesche groep in het gedrang is gekomen, terwijl evenmin zal kunnen worden gestaafd het idee, dat door den invloed der Inheemsche leden bv. een zekere verslapping in de activiteit van den Raad is ontstaan. Integendeel, in de laatste jaren heeft de Minahassaraad zich kunnen ontwikkelen tot een model voor de plaatselijke raden der buitengewesten, niettegenstaande het overwegend Inheemsche element in den Raad. Zooeven heeft de geachte Regeerings-gemachtigde medegedeeld, dat de gemeenteraad van Menado geen gevaar ziet in een eventuele inheemsche meerderheid. Daaraan heeft de gemeenteraad van Menado volgens de mededeeling, die wij zooeven hebben aangehoord, de restrictie vastgeknoopt, dat evenwel niet overgegaan moet worden tot de verkiezing van de leden.

Wanneer wij die twee zaken combineeren, is het duidelijk, dat wij dit er in elk geval uit kunnen halen, dat men geen gevaar ducht van een inheemsche meerderheid behoudens de restrictie. Wanneer men dan die restrictie nader beschouwt en de oorzaken tracht op te sporen van de restrictie, dan geloof ik, dat de eenige oorzaak is, dat men misschien niet de garantie heeft, dat door verkiezing de geschikte inheemsche elementen in den raad komen. Mijnheer de Voorzitter! Kennende de Menadoneesche samenleving, kennende de ietwat overdreven waarde, die men hecht aan intellectualiteit, durf ik hier de meening te verkondigen, dat door verkiezing zeer zeker dezelfde personen door hun kwaliteit op den voorgrond zullen geschoven worden, als misschien eventueel door de Regeering benoemd zouden worden.

Hiermede meen ik te kunnen vaststellen, dat ook bij de invoering der verkiezingen geen bezwaren tegen een inheemsche meerderheid opgeworpen kunnen worden uit hoofde van de overweging, dat misschien elementen in den raad zullen komen, die minder goed zullen voldoen voor het werk, dat hen in den raad wacht.

De geachte Regeerings-gemachtigde heeft zooeven gezegd, dat het min of meer in de lijn der evolutie ligt, dat men zooveel mogelijk aandeel geeft aan de inheemsche bevolking, in de behartiging van bv. gemeentezaken, maar de evolutie is pas kort aan den gang, heeft de geachte Regeerings-gemachtigde gezegd. De behartiging van de gemeentelijke aangelegenheden is niet zoo kort aan den gang als de geachte Regeerings-gemachtigde zich denkt. Ook in de inheemsche gemeenschap zelf heeft men reeds moeten zorgen voor de behartiging van de gemeentelijke aangelegenheden en, Mijnheer de Voorzitter, wanneer misschien de geachte Regeerings-gemachtigde met het woord „evolutie” bedoelt de algemeene beteekenis, die wij eraan hechten, evolutie in intellectueelen en geestelijken zin, dan moet ik zeggen, dat in dit opzicht de evolutie der Minahassa niet van zoo kort geleden dateert. Die is reeds minstens honderd jaar in gang.

Verder heeft de geachte Regeerings-gemachtigde zooeven betoogd, dat de bedoeling van de Nederlandsche meerderheid is ook o.a. de moderne ideeën zoo krachtig mogelijk te laten

Handelingen. Zittingsjaar 1929—1930.

(RATU LANGIE, VOORZITTER.)

werken. Mijnheer de Voorzitter! Ik voorzie, dat wanneer de verkiezingen worden ingevoerd, bv. de inheemsche artsen met Westersche bul in de gemeenteraden zullen komen. Ik haal dit alleen aan om mijn gedachtengang een zekere lijn te geven. Ik stel dan toch de vraag, of van die artsen, bv. niet verwacht kan worden, dat zij de moderne ideeën zoo krachtig mogelijk in deze raden tot uiting zullen trachten te brengen.

Mijnheer de Voorzitter! Waar de geachte Regeerings-gemachtigde ervoor pleit voorzichtigheid te betrachten met de inkrimping van de zeggenschap van het Westersche deel der samenleving, ben ik het absoluut met den geachten Regeerings-gemachtigde eens maar, Mijnheer de Voorzitter, die voorzichtigheid mag ons niet voeren tot een overdreven korthouden van de maatschappelijke krachten, die in de inheemsche samenleving werken. Ik geloof, dat wat dit betreft de geachte Regeerings-gemachtigde het ook met mij eens zal zijn. En omdat ik meen, dat in het bijzonder in de gemeente Menado zulke krachtige factoren werken, die stuwen in de richting van moderniseering der samenleving in Westerschen zin, ben ik er van overtuigd, dat het bezwaar in dit geval niet geldt.

Tenslotte heeft de geachte Regeerings-gemachtigde mijn vertrouwen gevraagd voor het voorstel der Regeering. Mijnheer de Voorzitter! Ik wil deze beleefdheid beantwoorden met eenzelfde beleefdheid en wel deze. Ik vraag den geachten Regeerings-gemachtigde vertrouwen te stellen in het voorstel, dat ik in eersten termijn heb geponeerd; vertrouwen te stellen in de maatschappelijke krachten, die in Menado werken; vertrouwen te stellen in de moderniseerende factoren, die er zich, dank zij de onderwijsinstellingen, doen gelden; vertrouwen te stellen ook in den goeden burgerzin van de inheemschen, die zal maken, dat zij niet een kracht gaan uitoefenen, welke zal voeren tot benadeeling van de Europeesche groepen en van de gemeente.

Ik meen, dat dit vertrouwen op zijn plaats is en heb dan ook de vrijheid genomen een amendement bij U in te dienen, Mijnheer de Voorzitter, beoogende om de zetelverdeling in den gemeenteraad van Menado als volgt te doen zijn: 5 zetels voor Europeaanen, 5 voor de inheemschen en 3 voor de Vreemde Oosterlingen.

De Voorzitter: Ingediend is een amendement, voorgesteld door de heeren Ratu Langie, Kan, Ali Moesa en Koesoemo Oetjo (Ond. 122, stuk 6) luidende als volgt:

„Ondergeteekenden hebben de eer het College van Gedelegeerden voor te stellen in de ordonnantie tot invoering van de verkiezingen voor de gemeenteraden van Menado en Bandjermasin zoomede tot wijziging van de samenstelling van eerstgenoemd college, artikel 1 alinea 2, aldus te lezen:

„Het aantal leden van dien raad is 13. Hij is samengesteld uit 5 onderdanen Nederlanders, 5 inheemsche onderdanen niet-Nederlanders en 3 uitheemsche onderdanen-niet-Nederlanders. De leden worden door verkiezing aangewezen”.

Invoering verkiezingen gemeenteraden Menado en Bandjermasin en wijziging samenstelling gemeenteraad Menado.

(VOORZITTER, KIÈS.)

In verband met het bepaalde bij artikel 55(3) van het Reglement van Orde, stel ik U voor dit amendement in behandeling te nemen, zonder dat het vooraf wordt gedrukt en rondgedeeld, daar het zoo eenvoudig is, dat ieder het aanstonds kan begrijpen.

Hiertoe wordt besloten.

De heer Kiès: Mijnheer de Voorzitter! Het spijt mij, dat mijn voorstel voor het behoud van de benoeming van enkele leden in de gemeenteraden van Menado en Bandjermasin oorzaak is geworden voor het ontketenen van politieke tegenstellingen. Ik geloof niet, dat in hetgeen ik gezegd heb, daarvoor eenige grond kan worden gevonden. Laat men bij de beoordeeling van een zaak als deze toch nuchter blijven en alleen den reëlen kant er van in het oog houden.

Ik vroeg niet anders dan het gedeeltelijke behoud van het bestaande. Waarom moeten wij nu voor de in bespreking zijnde gemeenteraden wel-bewust gaan invoeren een stelsel, waaromtrent eigenlijk reeds vaststaat, dat het over eenigen tijd verandering zal ondergaan, getuige het feit, dat de Regeering die verandering reeds in overweging heeft genomen?

Het is dus m.i. onjuist, dat de heer Van Helsdingen aan mijn suggestie zulk een politieke belangrijkheid gaf, dat ons College van Gedelegeerden niet eens bevoegd zou zijn de onderhavige kwestie te behandelen.

Ik herhaal, volgens mijn oordeel gaat het hier niet om een principieele verandering van een bestaand stelsel, doch om het behoud incidenteel van wat goed is in den bestaanden toestand.

Mijnheer de Voorzitter! De heer De Hoog meende mij eenzijdigheid te mogen verwijten, waar ik het behoud van die benoemingen alleen vroeg voor de Nederlandsche leden en de Regeering gemachtigde nam later met graagte dit bezwaar van den heer De Hoog over.

Ik heb daarop te antwoorden, dat het juist eigenlijk alleen maar in de Nederlandsche groep voorkomt, dat zekere personen met een drukken werkkring, zooals op een kleine plaats b.v. de agenten van banken of de plaatselijke geneesheeren, er weinig of niets voor voelen om zich z.g. in de politiek te begeven; daardoor zou dus hun medewerking in de behartiging der gemeentelijke belangen moeten worden gemist. Ik geloof niet, dat deze omstandigheid op gelijke wijze bestaat in de Inlandsche of Chineesche groepen van de samenleving in kleine plaatsen.

Mijnheer de Voorzitter! Nu intusschen het sentiment ook in ons College zijn intrede heeft gedaan en dat nog wel m.i. voor een in den grond zoo eenvoudige zaak als de onderhavige, komt het mij beter voor de kwestie voorloopig te laten rusten.

Merkwaardig vind ik intusschen de mededeeling van den geachten Regeering gemachtigde, dat de huidige gemeenteraad van Menado zelf zich bij een gehouden bespreking uitte tegen de invoering van het stelsel van verkiezingen. Wij zien dus in de voorliggende ontwerp-ordonnantie de Re-

(KIÈS, MANDAGIE.)

geering verder handelen dan de menschen te Menado zelf wenschen!

Tenslotte, Mijnheer de Voorzitter, mijn standpunt tegenover de bepleite verandering in het aantal door de verschillende groepen te bezetten zetels. Waar ik den overgang tot uitsluitend verkiezingen al te groot vind, sluit ik mij aan bij de meening van den geachten Regeering gemachtigde, dat wij den sprong niet nog grooter moeten gaan maken door ook de zetelverhoudingen belangrijk te wijzigen. Ik zal dus stemmen voor de door de Regeering voorgestelde cijfers.

Ik dank U, Mijnheer de Voorzitter!

De heer Mandagie: Mijnheer de Voorzitter! In tweeden termijn zou ik nog even willen ingaan op een paar opmerkingen van den geachten Regeering gemachtigde. De geachte Regeering gemachtigde heeft in zijn betoog o.a. de vraag gesteld of de Europeesche meerderheid dan wellicht in haar plicht is te kort geschoten bij de verschillende werkzaamheden van den gemeenteraad van Menado. Ook sprak de geachte Regeering gemachtigde met betrekking tot het overgaan tot een Europeesche minderheid van een sprong in het duister.

Mijnheer de Voorzitter! Tot mijn spijt kan ik het met het betoog van den geachten Regeering gemachtigde niet eens zijn. Met alle respect en met alle waardeering voor hetgeen er mede door het Nederlandsche deel in den gemeenteraad van Menado tot stand is gebracht, wil ik hierbij toch opmerken, dat het niet alleen het Europeesche deel van den gemeenteraad is geweest dat alle verbetering in de gemeente tot stand heeft gebracht.

Wij moeten vooral niet den invloed vergeten, die er van een bekwaam voorzitter van den gemeenteraad — al of niet burgemeester — die leiding geeft aan den raad, uit kan gaan en ook de beteekenis der werkzaamheid van den directeur van gemeentewerken valt niet te onderschatten. Directeur van gemeentewerken op Menado is sedert de laatste vier of vijf jaren al een Minahasser; thans is daar als zoodanig werkzaam de heer Waworoentoe. De raad heeft hem geschikt geacht voor de bekleeding van die positie en het is zeker ook voor een goed deel aan de werkzaamheid en den tact van den voorzitter, den tegenwoordigen burgemeester van Manado en de voorzitters van dien gemeenteraad vóór hem en den directeur van gemeentewerken, die allerlei voorstellen doet en deze aan den raad voorlegt, te danken, dat de gang van zaken aldaar uitstekend is. Er zijn natuurlijk ook commissies uit de leden, die met opdracht worden belast en daarover rapporten uitbrengen, maar tenslotte zijn de uitvoerende personen toch in de eerste plaats de burgemeester en de directeur van gemeentewerken. Daarom zou ik willen zeggen, Mijnheer de Voorzitter, dat ik de uitdrukking van den geachten Regeering gemachtigde: „een sprong in het duister” in dit verband te sterk acht.

De heer Fruin: U vindt het zeker een sprong in het licht.

Invoering verkiezingen gemeenteraden Menado en Bandjermasin en wijziging samenstelling gemeenteraad Menado.

(MANDAGIE, KERKKAMP.)

De heer Mandagie: Wanneer er geen antecedenten waren, als ik zoeven heb aangehaald, ook omtrent de werken in de Minahasa en de mentaliteit van den Minasaraad in zijn geheel ten opzichte van de Europeesche leden, dan zou die uitdrukking „een sprong in het duister” misschien op zijn plaats zijn, maar na hetgeen ik hier heb uiteengezet, kan ik het betoog van den geachten Regeerings-gemachtigde niet onderschrijven en blijf ik vasthouden aan de wenschelijkheid, door mij in eersten termijn en ook door mijn geachten medeafgevaardigde van de Minahasa bepleit.

Ik zal dan ook tot mijn spijt op dit punt tegen het regeeringsvoorstel moeten stemmen.

De heer Kan: Waarom tot Uw spijt?

De heer Mandagie: Wanneer een regeeringsvoorstel redelijk is, stem ik gaarne vóór, maar in dit geval, Mijnheer de Voorzitter, zie ik mij genoodzaakt voor het ingediende amendement en dus tegen het artikel te stemmen.

De heer Kerkkamp: Mijnheer de Voorzitter! Laat ik beginnen met te zeggen, dat ik stellig weet, niet de minste aanleiding te hebben gegeven tot het verwijt, mij te hebben schuldig gemaakt aan „laag-bij-de-grondsche politiek”.

De Voorzitter: Die woorden zijn ingetrokken.

De heer Kerkkamp: Ik meen, dat de woorden „laag allooi” zijn ingetrokken.

De Voorzitter: U vergist zich; de woorden: „laag-bij-de-grondsche politiek” zijn ingetrokken; de andere door U genoemde woorden zijn niet gebruikt.

De heer Kerkkamp: Dan zal ik op andere wijze zeggen, Mijnheer de Voorzitter, wat ik in het midden wilde brengen. Van politiek sentiment was in mijn beschouwingen geen spoor aanwezig. Hoogstens kan ik toegeven een dergelijk debat, geheel tegen mijn wil, te hebben ontketend. Ik zeg den heer Van Helsdingen dan ook dank voor zijn poging, om het debat op den juisten weg terug te brengen.

Thans, Mijnheer de Voorzitter, enkele woorden tot verschillende sprekers. De heer Fruin blijkt niet eens voldoende geluisterd te hebben naar hetgeen ik aanvoerde, want hij legde mij meerdere niet door mij gebezigde argumenten in den mond en achtte zich toch gerechtigd te verklaren, dat ik hier een oratio pro domo zou hebben gehouden.

Mijnheer de Voorzitter! Ik heb hier niets, maar dan ook totaal niets voor den Vrijzinnigen Bond bepleit en voor mijn persoon was dit zeer zeker nog veel minder het geval. Bovendien wil ik nog zeggen, dat ik ook niet aan den heer Fruin vraag, of hij zijn voorstellen doet op grond van de daarvan te verwachten voordeelen voor zijn partij. Dergelijke vragen behooren naar mijn meening achterwege te blijven. Men behoort aan te nemen, dat de leden hier niet pleiten voor zichzelf, maar voor de algemeene zaak.

(KERKKAMP.)

Evenals de heer Fruin wensch ik ook de ontwikkeling van de gemeenten in Westersche, d.i. naar mijn opvatting democratische richting.

Ik acht daarvoor, in tegenstelling met dien spreker, niet in alle gevallen een Europeesche meerderheid noodig. Soms tijds kan een kern voldoen de zijn. Hetzelfde antwoord kan gelden voor den heer Kan, die ook op den voorgrond heeft gesteld, dat hij voorloopig en vooralsnog een Europeesche meerderheid noodig acht, omdat de ontwikkeling der gemeenteraden gaat in Westersche richting.

Thans komende tot den heer De Hoog wil ik beginnen met dat gedeelte van zijn rede, waarmede ik instemming kan betuigen.

De opmerking van den heer De Hoog, dat een beslissing van deze aangelegenheid en van de door mij geopperde veranderingen in het voorliggend ontwerp, niet in dit College moet worden genomen, kan ik als juist erkennen. De zaak is van zeer groot gewicht en ik acht het goed, dat deze kwestie hier ter sprake is gebracht, maar ik erken met de heeren De Hoog en Van Helsdingen en met den geachten Regeerings-gemachtigde, dat het beter is geen beslissing uit te lokken van dit College. Daaraan zou ik willen toevoegen, dat wellicht voor de gemeente Menado een uitzondering kan worden gemaakt, omdat de toestanden daar zoo bijzonder zijn als wellicht in geen enkele andere gemeente in Nederlandsch-Indië het geval is.

De heer De Hoog heeft in het ook door den heer Kiës bepleite voorstel, om niet de verkiezingen in te voeren voor alle leden van de Europeesche bevolkingsgroep, een soort van wantrouwen gezien in de geschiktheid van de vertegenwoordigers van de Europeesche bevolkingsgroep. Hij heeft gevraagd, waarom een dergelijk voorstel ook niet gedaan is voor de overige bevolkingsgroepen.

In eersten termijn meen ik dat voldoende te hebben aange-toond, maar ik wil er nu toch nog op wijzen, dat bij de andere bevolkingsgroepen de politieke splitsing niet zoover gaat als bij de Europeesche en dat bij de verkiezingen ook niet blijkt van zulke groote tegenstellingen, als juist bij laatstgenoemde groep.

Mijnheer de Voorzitter! Nu schieten mij ineens de woorden te binnen, die zoojuist in de plaats hadden moeten worden gebezigd van de uitdrukking „laag bij de grondsehe” dat zijn de woorden: „politiek in minder prettigen vorm”. Aldus heeft de heer De Hoog zijn oorspronkelijke uiting gewijzigd.

De heer De Hoog heeft, meen ik, aan politiek in weinig prettigen vorm gedacht, doordat hij mijn uitlatingen verkeerd heeft begrepen, of verkeerd heeft uitgelegd. Hij heeft mij althans gesommeerd een voorbeeld te geven van miskenning van de gemeentebelangen door vertegenwoordigers van de Europeesche bevolkingsgroep. Daargelaten of dergelijke voorbeelden zouden zijn aan te voeren, gevoel ik mij daartoe niet geroepen, want daarover loopt de kwestie niet. Het gaat alleen hierom, dat aannemende, dat ieder gemeenteraadslid naar de mate zijner krachten, het algemeen belang en de belangen der gemeente tracht te behartigen,

Invoering verkiezingen gemeenteraden Menado en Bandjermasin en wijziging samenstelling gemeenteraad Menado.

(KERKKAMP, FRUIN.)

door de verkiezingen in dergelijke kleine plaatsen sommige personen zouden kunnen worden uitgesloten, welke in het bijzonder geschikt zijn voor de behartiging dier belangen.

De heer Van Helsdingen heeft gewezen op het verschil betreffende het geval-Menado en het geval-Bandjermasin. Dit verschil heb ik daareven reeds genoemd en als juist erkend. Het was trouwens uitgedrukt in de cijfers. Voor de gemeente Menado was de voorgestelde verhouding 5 : 5 : 3 en voor de gemeente Bandjermasin had ik mij de verhouding 7 : 6 : 2 gedacht, doch zooals ik reeds zeide, een voorstel terzake zal van mij niet uitgaan.

De heer Roep heeft blijk gegeven van zijn voorkeur voor evenredige vertegenwoordiging. Ik kan mij in die voorkeur geheel indenken. Maar deze kwestie is reeds zoo dikwijls in den Volksraad ter sprake gebracht; er is daar al zoo dikwijls gepleit voor invoering van evenredige vertegenwoordiging — en de wenschelijkheid daarvan is door de Regeering, naar ik meen, nooit ontkend — maar voorstellen in die richting blijven nog maar steeds uit. Nu zal de Volksraad weer voor vier jaren worden samengesteld volgens de oude methode. Daarom zou het zeer op prijs worden gesteld, wanneer van de Regeering eindelijk eens een positieve toezegging kon worden verkregen, wanneer Zij denkt met een voorstel tot instelling van evenredige vertegenwoordiging in den Volksraad te komen. De tijd is, dunkt mij, daarvoor reeds lang aangebroken.

Nu er van mij, naar aanleiding van de voorgebrachte wenschen, geen voorstellen te verwachten zijn, geloof ik, dat ik op hetgeen daaraan door den Regeeringsgemachtigde is gezegd niet verder behoef in te gaan. De Regeeringsgemachtigde en ik staan, meen ik niet zoo heel ver van elkaar. Alleen zou ik wat vlugger willen, hetgeen de Regeering in langzamer tempo wil doorvoeren. Als deze kwestie opnieuw in den Volksraad aan de orde komt — ik hoop, dat dit heel spoedig zal zijn — kan ik op deze gelegenheid wederom terugkomen.

De heer Fruin: Mijnheer de Voorzitter! Overtuigd dat ik ben, dat ik de voorstellers van het amendement toch niet zal kunnen bewegen alsnog hun amendement in te trekken, zal ik over dat amendement en al wat daarmee samenhangt, verder niets in het midden brengen. Maar ik heb wel aanleiding om met een enkel woord terug te komen op de rede van den heer Kerkkamp van zooeven. Dit geachte medelid heeft in de eerste plaats opgemerkt, dat ik den geachten spreker meerdere argumenten in zijn schoenen hebben geschoven, die hij niet zou hebben gebezigd. Waar mijn geacht medelid echter in gebreke is gebleven dit aan te toonen, staat het mij thans vrij, hierop thans niet verder in te gaan.

De heer Kerkkamp: Het staat zwart op wit. U kunt het nalezen!

De heer Fruin: Ik zal het zeker nalezen, Mijnheer de Voorzitter! Ik hoop, dat de heer Kerkkamp dan ook nog

(FRUIN, DE HOOG.)

eens zal nalezen wat ik gezegd heb. Wat nu het tweede punt aangaat heb ik met veel genoegen gehoord, dat de heer Kerkkamp, niet een oratio pro domo heeft willen houden. Het spreekt van zelf, dat als de heer Kerkkamp zulks verzekert, ik dit onvoorwaardelijk aanneem. Maar de rede van den heer Kerkkamp heeft toch een zeer onaangename klank gehad, vooral in de ooren van hen, die zich erover verheugen, dat hier in Indië op het oogenblik de belangstelling voor de politieke aangelegenheden verhoogd is, ook voor een groot deel, dank zij de actie van de Vaderlandsche Club. Wanneer men dan den heer Kerkkamp hoort zeggen, dat menschen zich bij de politieke partijen aansluiten, alleen maar om in den gemeenteraad te komen — en ik geloof, dat hij dit gezegd heeft, Mijnheer de Voorzitter — dan heeft dit gezegde voor ons, die alle belangstelling voor deze zaken hebben en alles voor deze dingen doen, een zeer onaangename klank.

De heer Van Helsdingen: Dat heeft de heer Kerkkamp niet beweerd.

De heer Fruin: Mijnheer de Voorzitter! De heer Van Helsdingen zegt, dat de heer Kerkkamp zich niet in dien geest heeft uitgelaten. Maar ik geloof toch wel, dat ik gelijk heb.

De heer Kerkkamp: Neen, in dien geest beslist niet. Leest U maar na, wat ik gezegd heb.

De heer Fruin: Ik zal dit doen, Mijnheer de Voorzitter! Maar wat naar mijn meening de fout is geweest in het geheele betoog van den heer Kerkkamp .....

De heer Kerkkamp: Dat U het er niet mede eens is.

De heer Fruin: Ja, Mijnheer de Voorzitter, ook dat is o.a. een fout in het betoog van den heer Kerkkamp geweest, maar vooral is het een fout geweest, dat hij de oplossing niet heeft gezocht, daar waar die te vinden is.

Als de heer Kerkkamp er op had aangedrongen getrapte verkiezingen af te schaffen, zou hij mij geheel aan zijn zijde zien.

De heer Kerkkamp: Toch niet!

De heer Fruin: Maar zoolang de gemeenteraadsleden ook nok kiezers zijn voor den Volksraad, zoolang is het noodzakelijk, dat ook de verschillende politieke schakeeringen in die gemeenteraden zijn vertegenwoordigd.

Verder zou ik nog deze algemeene opmerking willen maken, dat ik mij aansluit bij die leden, die voorstanders zijn van evenredig kiesrecht. Zooals gezegd, die kwestie is op het oogenblik eigenlijk niet aan de orde en daarom wil ik ze dan ook niet verder aanroeren.

De heer De Hoog: Mijnheer de Voorzitter! Ik wil beginnen met eenige woorden te wijden aan hetgeen de heer

Invoering verkiezingen gemeenteraden Menado en Bandjermasin en wijziging samenstelling gemeenteraad Menado.

(DE HOOG.)

Kerkkamp heeft gezegd. Ik wil mij in dit opzicht in zooverre bij den heer Fruin aansluiten, dat ook ik den indruk heb gekregen van de bedoeling van den heer Kerkkamp, die hij klaarblijkelijk volgens zijn nadere toelichting met zijn woorden niet heeft gehad, waarbij ik dus mijn leedwezen betuig, als ik hem verkeerd mocht hebben verstaan.

Ik herhaal echter nogmaals, dat óók ik dien indruk heb gekregen dien de heer Fruin gekregen heeft, en dien hij zoo pas onder woorden heeft gebracht. En dat is dan ook de reden geweest, waarom ik daartegen inging.

Mijnheer de Voorzitter! Nu heb ik aangevoerd tegen den heer Kiès en ook tegen den heer Kerkkamp, waarom zou men, bij de benoeming van een deel der Europeesche leden, zich alleen bepalen tot het Europeesche deel. Op den voorgrond stel ik, dat ik op deze zaak niet diep heb willen ingaan, gezien hetgeen ik reeds in den Volksraad in pleno hieromtrent heb gezegd en ik dus mijn argumenten niet heb willen herhalen. Doch nu toch dit punt, dat m.i. een belangrijke aangelegenheid betreft, door de leden van dit College nog eens nader is behandeld en wel op deze manier, dat men gezegd heeft, dat bij de Nederlandsche groepen de toespitsing van partij-kwestie veel grooter is — en ik geloof, dat de heer Kerkkamp zelfs zeide, dat dit bij de inheemsche groepen nog zoo goed als niet het geval is.....

De heer Kerkkamp: Veel minder.

De heer De Hoog: ..... wil ik opmerken, dat dit slechts een kwestie van appreciatie is, want zie ik goed, dan heeft ook daar dezelfde toespitsing plaats. Hetgeen men noodig acht voor de Europeesche groep, lijkt mij toch zeker ook noodig voor de andere groepen. Maar ik kan desnoods aannemen, dat men een gradueel verschil maakt ten aanzien van het aantal benoemde leden: een principieel verschil zou ik daarin niet kunnen vinden.

Mijnheer de Voorzitter! Ik kom nu even op hetgeen mijn geacht medelid, de heer Soejono, heeft gezegd. Ik geloof n.l., dat hier van een misverstand sprake is. De heer Ratu Langie sprak van een homogene maatschappij en het is juist vanwege die uitspraak over die homogeniteit, dat ik meende daartegenover te moeten stellen een opvatting, die ik niet uit plaatselijke kennis heb, want ik ben alleen als jongen van 6 jaar op Menado geweest en slechts voor drie kwart jaar. Daarover kan ik dus niet medespreken. Deze kennis ontleen ik echter aan mijn kennis van den Indo-Europeaan en — het lijkt misschien een beetje veel gezegd — van mijn aanvoelen van de verschillende rassen van de inheemsche samenleving en van de psyche van die rassen. Daarom zeide ik aannemende, dat het juist is, hetgeen de heer Ratu Langie zeide omtrent die homogeniteit, geloof ik toch wel, dat zich hierbij nog iets anders voordoet. Evengoed — ik heb dat trouwens nooit ontkend — als bij de Europeesche groep gradatie bestaat in ontwikkeling, standing, in economisch welvaren, vindt men die ook terug bij de niet-Europeesche groepen. Ik wil dus zeggen, dat wanneer men spreekt van een homogene massa, deze toch niet zoo als op den voorgrond tredende kan worden aangeduid. Omtrent de juist-

heid van die homogeniteit heb ik mij niet uitgesproken. Ik wil ook niet debatteeren over de cijfers door den heer Ratu Langie naar voren gebracht, omtrent het aantal Europeesche en Indo-Europeesche kiezers. De heer Ratu Langie heeft hier met de Europeesche kiezers bedoeld de trekkers, al heeft hij dat woord niet gebruikt. Maar waar ik die cijfers buiten beschouwing gelaten heb en alleen betwist de homogeniteit, blijft voor mij de groote en heel gemakkelijk te volgen scheidingslijn, niet de scheidingslijn van opperste en benedenste laag, doch de scheidingslijn, die de wet heeft getrokken tusschen Europeanen en niet-Europeanen. Dit heb ik willen aanvoeren als argument voor mijn betoog, dat ik hier ook voor Menado hield en waarom ik niet geheel accoord ging met de opvattingen van den heer Ratu Langie.

Mijnheer de Voorzitter! Ik heb in eersten termijn reeds gezegd, waarom ik het amendement van den heer Ratu Langie op dit oogenblik onjuist acht, ik zal daarop niet verder ingaan en mij tenslotte alleen wenden tot den Regeeringsgemachtigde en wel naar aanleiding van enkele door hem gedane uitspraken. In de eerste plaats heb ik tot mijn groote verbazing op mijn vraag: Hebt U ooit in de practijk kunnen zien, dat de belangen van de gemeente niet behoorlijk werden behartigd? waarop de heer Kerkkamp ten antwoord gaf, dat het beantwoorden dier vraag niet op zijn weg lag, van den geachten Regeeringsgemachtigde antwoord ontvangen, en wel een niet heelemaal op mijn vraag slaand antwoord, nl. dat het constateeren daarvan eigenlijk zoo lastig was in verband met het feit, dat het hier nog altijd ging over benoemingen en men van het opdoen van practijk met den nieuwen vorm van verkiezingen, eigenlijk nog niet kon spreken.

Mijnheer de Voorzitter! Het verschilpunt tusschen den heer Kerkkamp en mij betrof de toestanden ten aanzien van de verkiezingen, die sedert jaren bestaan hebben. De Regeeringsgemachtigde beroept zich op den overgangstoestand van benoemingen naar verkiezingen en daardoor kom ik als vanzelf tot een andere vraag, die naar ik meen, het geheele debat beheerscht.

Om te beginnen met den gemeenteraad van Bandjermasin, en vooropstellende dat ik hoop goed ingelicht te zijn, zou ik willen zeggen dat het — tenminste door verschillende mijner geachte medeleden — veel geprezen systeem van benoeming, zooals dat tot nu toe voor den Bandjermasinschen Raad heeft gegolden ten opzichte van de Europeesche leden, in die gemeente niet dien bijval heeft verwekt, welke dat systeem naar men zou meenen, ondervinden moest. Dit weet ook de Regeering, tenzij de Regeeringsgemachtigde dit zou ontkennen.

Terzake zou ik hem kunnen verwijzen naar een artikel in „Onze Stem”, overgenomen uit de Bandjermasinbladen, waarin de ontstemming omtrent de benoemde leden duidelijk tot uiting kwam, terwijl ik hem verder zou willen wijzen op hetgeen ik in de openbare zitting van den Volksraad daaromtrent heb gezegd.

Ik zou, Mijnheer de Voorzitter, den Regeeringsgemachtigde de vraag willen stellen: Is het juist of niet, dat

Invoering verkiezingen gemeenteraden Menado en Bandjermasin en wijziging samenstelling gemeenteraad Menado.

(DE HOOG, VAN HELSDINGEN.)

inderdaad de benoemingen, althans te Bandjermasin, daar ik over Menado niet wil spreken, toch niet die voldoening hebben verwekt in den gemeenteraad, die men zou meenen te moeten verwachten van benoemingen, waarbij menschen, die zich geheel willen geven voor de goede zaak, deskundigen, menschen van positie en standing, in de gelegenheid zijn gesteld aan de openbare zaak mede te werken?

De heer Kerkkamp: Twee van de zeven, niet alle zeven!

De heer De Hoog: Mijnheer de Voorzitter, mijn betoog gaat niet tegen den heer Kerkkamp, doch tegen den Regeeringsgemachtigde.

Ben ik dus goed ingelicht, dan heeft het stelsel der benoemingen te Bandjermasin althans geen genoegdoening geschonken.

Nu kom ik nog tot het volgende eigenaardige feit. Ik zou willen vragen: Hoe staat het dan eigenlijk met de benoemingen ten aanzien der niet-Europeesche leden; heeft die misnoegen of voldoening gewekt? Uit het feit dat men nu verkiezingen voor een grooter aantal niet-Europeesche leden in het leven gaat roepen, zou ik haast geneigd zijn op te maken, dat dit juist wijst op heel iets anders dan op voldoening ten gevolge van de plaatstgehad-hebbende benoemingen.

Ik dank U, Mijnheer de Voorzitter.

De heer Van Helsdingen: Mijnheer de Voorzitter! Nu de heer Kerkkamp ten aanzien van de hier gerezen benoemingskwestie geen beslissing van het College wenscht, behoef ik over dit punt niet veel meer te zeggen. Alleen moge ik nog opmerken, dat ik mij overtuigd houd dat, wanneer de Volksraad begrepen zou hebben, dat de kans bestond dat het College over deze kwestie zou willen beslissen, hij zeker van zijn recht tot voorbehoud zou hebben gebruik gemaakt.

Ik wensch een enkel woord te wijden aan het betoog van den Regeeringsgemachtigde, dat ik met veel genoegen heb aangehoord, omdat ik het inderdaad zeer sympathiek heb gevonden, speciaal dat gedeelte eruit, waarin de Regeeringsgemachtigde een overzicht heeft gegeven van de evolutie, die ten opzichte van de gemeenteraden heeft plaatsgrepen. Hij heeft daarbij gewezen op de ambtenarenmeerderheid, die later is omgezet en op de benoemingen die successievelijk overal zijn omgezet in verkiezingen.

Met den Regeeringsgemachtigde ben ik van meening, dat wij inderdaad ten deze de noodige voorzichtigheid hebben te betrachten en zelfs wil ik met hem medegaan, wanneer hij zegt, dat wij niet gelijk moeten stellen de stadsgemeenten zonder meer, met de landelijke gemeenten, die ik heb genoemd. Ik wil toegeven, dat bij de stadsgemeenten de overheidszorg veel intensiever is dan elders en daarom juist een behoorlijke Nederlandsche kern moet worden gewaarborgd, waarvan de invloed ook inderdaad groot behoort te zijn, al voeg ik daaraan toe, dat het niet altijd noodig zal

(VAN HELSDINGEN.)

zijn dezen toestand te bereiken via een Nederlandsche meerderheid in de gemeenteraden.

Maar, Mijnheer de Voorzitter, ik geloof, dat wij dit niet in het algemeen moeten beschouwen, maar dat wij rekening moeten houden met de onderscheiding, die de heer Kerkkamp heeft gemaakt, n.l. tusschen grootere, minder groote en kleine Europeesche gemeenten.

De gemeente, heeft de geachte Regeeringsgemachtigde gezegd, is een instelling, die bedoelt de moderne beschaving in dit land meer ingang te doen vinden.

De heer Ratu Langie heeft in zijn betoog opgemerkt, dat in Menado zooveel Europeesch geschoolde en georiënteerde Menadoneezen zijn, dat van hen verwacht mag worden, dat zij in dezelfde richting werkzaam zullen zijn. Ik acht dit inderdaad een zeer sterk argument van ons geacht medelid.

Wanneer de geachte Regeeringsgemachtigde de homogeniteit betwijfelt, die de heer Ratu Langie heeft geschetst, dan ben ik, hoe gaarne ik ook de volle waarde wil toekennen aan het betoog van den heer Ratu Langie, nog niet geheel overtuigd, dat die homogeniteit zoo volkomen is, als hij ons geschetst heeft, hoewel ik aan den anderen kant gaarne wil toegeven, dat zijn betoog ten aanzien van de samenstelling van het ambtenarencorps zeer sterk is en ook het betoog dat van de 200 Nederlanders er 150 blijvers zijn, die wel een groote mate van homogeniteit hebben met de Menadoneesche bevolking en 50 trekkers.

Ik zou de vraag willen stellen, of het misschien op den weg der Regeering ligt, om de functies, die door die 50 trekkers worden bekleed, langzamerhand te laten vervullen door Menadoneezen, die dezelfde scholing hebben doorgemaakt en van wie verwacht mag worden, dat ze in denzelfden Westerschen geest zullen voortgaan.

Een argument van den geachten Regeeringsgemachtigde is ook geweest, dat de Europeesche meerderheid steeds in het algemeen getoond heeft voldoende zorg te hebben voor de Inlandsche belangen en niet alleen is opgekomen voor de Europeesche belangen. Ik constateer dit met groote dankbaarheid, maar dit argument kan men toch moeilijk aanvoeren tegen een stelselmatige evolutie in anderen zin. Dan toch zou ik de vraag aan den geachten Regeeringsgemachtigde willen stellen: in de eerste plaats — en dit was als tegenargument van den heer Ratu Langie te verwachten — zijn de Europeesche belangen dan niet behartigd door de Inlandsche meerderheid in de raden, waarin wij een inheemsche meerderheid hebben? En in de tweede plaats komt dan de vraag naar voren: indien inderdaad die toestand bestendig zou worden, en de Nederlandsche meerderheid de Inlandsche belangen in den vervolge behoorlijk behartigt, zou er dan nooit aanleiding kunnen zijn wijziging te brengen in de verhoudingen? Dat is een conclusie, die de geachte Regeeringsgemachtigde toch zeker niet voor zijn rekening zou willen nemen. Te minder omdat bij dit alles rekening moet worden gehouden met een beginsel, dat overal en altijd naar voren is gebracht en herhaaldelijk in den Volksraad is geproclameerd, n.l. dat de lagere gemeenschappen juist de leerschool behooren te zijn voor de hoogere en dat het daarom zeer wenschelijk zou zijn aan de eigen

Invoering verkiezingen gemeenteraden Menado en Bandjermasin en wijziging samenstelling gemeenteraad Menado.

(VAN HELSDINGEN, SOEJONO.)

werkzaamheid van de groote masse der inheemsche klasse vooral gelegenheid tot ontplooiing te geven.

Een ander argument van den geachten Regeeringsgemachtigde, en dat ik niet van klem ontbloot acht, is dat door het toekennen van de inheemsche meerderheid aan de Nederlandsche groep het belangrijke stemrecht voor den Volksraad ten deele wordt ontnomen. Dat is zoo, maar ik geloof niet, dat wij er buiten kunnen dat in die richting wordt gegaan.

Mijnheer de Voorzitter! Ik heb aan de Regeering de vraag gesteld, of zij bij het onderzoek voor Menado en de vaststelling van de getalsverhoudingen rekening heeft gehouden met het onderzoek, dat ten aanzien van deze kwestie hier op Java heeft plaats gevonden. De Regeeringsgemachtigde heeft — indien ik hem goed verstaan heb — daarop geantwoord, dat het plaatselijk onderzoek in Menado reeds plaats had gevonden, voordat het onderzoek op Java plaats had en dan, Mijnheer de Voorzitter, is het volkomen gerechtvaardigd, dat met dit beginsel, dat aan de verschuiving der samenstelling ten grondslag zal liggen, geen rekening is gehouden.

Ik heb ook aan de Regeering de vraag gesteld, hoe Zij staat tegenover het amendement, omdat ik van Haar houding ten deze mijn standpunt afhankelijk stel. Mijn beide overwegingen ten deze zijn in de eerste plaats, dat ik niet beoordeelen kan, of de verhoudingscijfers, die de heer Ratu Langie heeft gegeven, n.l. 5 : 5 : 3, beter zijn dan die van de Regeering n.l. 7 : 6 : 2. En in de tweede plaats, dat, wanneer er een conflict zou ontstaan tusschen de Regeering en den Volksraad (het College van Gedelegeerden), er een belangrijke vertraging verwacht kan worden, zoodat van de uitoefening van het kiesrecht voor den Volksraad door de gekozen leden in Menado niets komen zou. Dat acht ik een ernstig bezwaar om eventueel voor het amendement-Ratu Langie te stemmen, waar ik anders zeer veel voor zou voelen, wanneer de Regeering er niet volkomen afwijzend tegenover zou blijken te staan.

Tenslotte, indien blijken mocht, dat de Regeering niet voornemens is bij een eventuele aanneming van het amendement-Ratu Langie daaraan gevolg te geven, zou ik er toch met alle klem op willen aandringen, dat Menado en — dat betrek ik er direct bij — Ambon de beide eerste gemeenten in de buitengewesten zullen zijn, die voor een nader onderzoek, zooals de Regeering ten opzichte van de kleine gemeenten op Java en Madoera heeft toegezegd — om binnen zeer afzienbaren tijd met een wijziging in de zetelverhouding te kunnen komen — in aanmerking zullen worden gebracht.

De heer Soejono: Mijnheer de Voorzitter! Slechts een enkel woord naar aanleiding van het betoog van den heer De Hoog.

Ik heb in eerste instantie mijn meening gesteld tegenover zijn bestrijding van het betoog van den heer Ratu Langie. Met betrekking tot de visie van den heer Ratu Langie als zou in de Minahasa homogeniteit bestaan, ben ik echter integendeel den heer De Hoog bijgevallen. Ik erken met den heer De Hoog, dat de heer Ratu Langie in dit opzicht de

(SOEJONO.)

zaak wel wat te mooi heeft voorgesteld. Inderdaad zijn er sociaal en intellectueel zekere nuanceeringen, nog ongeacht de politieke tegenstellingen der bevolking, maar daarover hebben wij het nu niet.

Waarop ik in eersten termijn heb gewezen is, dat juist in het betoog van den heer De Hoog emaneert de erkenning van het bestaan van economische en sociale lagen. Hij erkent, dat zelfs in de Europeesche gemeenschap die lagen bestaan. Daarop ben ik voortgegaan en heb gevraagd: wat is de conclusie ten aanzien van het bestaan dier lagen? Sluit de erkenning van het bestaan van die lagen ook in een verschil van waardeering van die verschillende lagen, m.a.w. moet — ik wil niet spreken van hogere en lagere lagen — de eene economisch-sociale groep anders worden beoordeeld ten aanzien van de toekenning van medezeggenschap en stemrecht dan de andere economische groep?

Ik ben een overtuigd democraat en tel consequent de samenstellende deelen der maatschappij; ik weeg ze niet. In dit opzicht kom ik in de lijn van het I. E. V. Dat weegt ook niet, of het iemand is met een salaris van f 50, iemand met alleen een lagere schoolopleiding, neen, hem wordt dezelfde stem toegekend als aan een professor, een millionaire, die sociaal-economisch op een hogere trap staan dan de eerstgenoemden.

Maar als men dit erkent, moet men ook consequent zijn en dan geldt dit ook ten aanzien van de Europeanen eenerzijds en de Inlanders anderzijds, terwijl nu juist de Europeesche meerderheid wordt verdedigd, op grond van de economische en sociale positie der Europeesche bevolkingsgroep.

De heer Van Helsdingen: Maar U weet, dat zelfs de sociaal-democraten in Holland niet meer aan dat rekensommetje vasthouden?

De heer Soejono: Ik heb het niet over sociaal-democraten. De heer De Hoog geeft toe, dat hij de menschen telt en niet weegt; hij weegt de diploma's en de geldbeurzen niet.

De heer De Hoog: Inderdaad, ik ben dezelfde democratische richting toegedaan als U.

De heer Soejono: Maar dan moet de heer De Hoog ook consequent zijn en geen Europeesche meerderheid willen. Wanneer er bijv. 12 000 kiezers zijn, doet het er niet toe, of onder die 12 000 kiezers misschien 1 000 dokters-djawa, artsen of abituriënten van de H. I. S. zijn.

De heer Van Helsdingen: De stem van den putjesseschepper telt evenzeer als b.v. die van den professor.

De heer Soejono: Dat is ook mijn standpunt en in Holland is dat ook zoo; de pauper, de sociaal-democraat heeft daar dezelfde stem als de professor uit Leiden of Utrecht. Dat wil ik ook en de consequentie daarvan is in het algemeen een I. E. V. meerderheid. Maar gaat men

Invoering verkiezingen gemeenteraden Menado en Bandjermasin en wijziging samenstelling gemeenteraad Menado.

(SOEJONO, ADV. DECENTRALISATIE.)

wegen, dan krijgt men in den raad den administrateur van de suikeronderneming, den intellectueel, de geleerde meesters in de rechten, in het algemeen de groep van trekkers, de intellectueelen, de economisch krachtige groep, die in het algemeen wel tot de Vaderlandsche Club behoort en dan zal men dus krijgen een Vaderlandsche Club-meerderheid. Maar bij een regeling als waar ik het over had, krijgt men een I. E. V.-meerderheid. Maar als wij zijn voor een I. E. V.-meerderheid in den gemeenteraad, dan moet men ook consequent zijn en eventueel ook zijn voor een Inlandsche meerderheid.

De heer *Cohen Stuart*, Adviseur voor de Decentralisatie: Mijnheer de Voorzitter! In de eerste plaats wil ik antwoorden op enkele vragen, die door den heer De Hoog zijn gesteld.

De heer De Hoog heeft geïnformeerd naar de resultaten van het in Bandjermasin ingestelde onderzoek en hij zou gaarne willen weten of men wel volkomen tevreden is over den raad, zooals die is benoemd.

Mijnheer de Voorzitter! Er is zeer zeker op den benoemen raad critiek geweest en dat is onder meer ook een reden, dat de Regeering met een voorstel tot verandering is gekomen. Als de geachte spreker hieruit echter zou willen concludeeren, dat tegen het stelsel van verkiezing te Bandjermasin in het geheel geen bezwaren bestonden, dan moet ik hem teleurstellen, want ook daarover waren ter plaatse de meeningen verdeeld. Er waren wel degelijk ook personen, die meenden, dat de verkiezingen tot teleurstelling zouden leiden. Ten slotte heeft, alles bijeengenomen, de Regeering gemeend te moeten concludeeren, dat er toch wel voldoende voor pleit om in de gegeven omstandigheden over de geheele linie verkiezingen in te voeren. Daarbij is rekening gehouden met deze overweging, dat te zijner tijd bij de principiele behandeling van het systeem van vertegenwoordiging tevens zal zijn na te gaan, in hoeverre op de verschillende plaatsen daarin door benoeming wellicht eenige wijziging zal moeten komen. Bij dat principiele onderzoek zal uiteraard ook een onderwerp van onderzoek uitmaken het door de heeren Roep en Kerckamp aangerode stelsel van evenredige vertegenwoordiging. Dat is intusschen een vraagstuk — ik mag dit wel terloops opmerken — dat niet in de gewisselde stukken ter sprake is gebracht, zoodat de door den heer Kerckamp gevraagde positieve toezegging van de Regeering, n.l. met betrekking tot de vraag wanneer Zij met een voorstel zal komen, niet kan worden beantwoord. Wel kan ik zeggen, dat het vraagstuk bij de behandeling van het kiesstelsel door de commissie voor de technische herziening van de gemeenteraden ook in beschouwing wordt genomen, en dat naar aanleiding van het advies van deze commissie de Regeering binnenkort zal overwegen wat Haar terzake te doen staat.

Nader zijn door de heeren Mandagie en Ratu Langie de bezwaren toegelicht, die zouden bestaan tegen het Regeeringsvoorstel ten opzichte van Menado.

De heer Mandagie meende, dat de Regeering hier den weg der redelijkheid heeft verlaten, waar Zij niet voldoende re-

(ADV. DECENTRALISATIE.)

kening hield met de in den Minahassaraad verkregen ervaring. Er is door eenige sprekers, in aansluiting op hetgeen ik heb gezegd, reeds opgemerkt, dat men in deze toch wel onderscheid moet maken tusschen den arbeid van een raad als de Minahassaraad, die extensief werkt voor een hoofdzakelijk landelijk gebied en den arbeid van een gemeenteraad. Men denke zich de lijn van ontwikkeling van een gemeente als Batavia en vrage zich af of het werk van den raad voor zulk een stedelijke gemeenschap op gelijke lijn staat met dat van een college als de Minahassaraad. Ik geloof, dat men het bestaan van een verschil dan toch wel zal moeten erkennen. Waar dit het geval is, heeft de Regeering gemeend ervoor te moeten waarschuwen, geen te groote sprongen ineens vooruit te willen doen, omdat men hiervan de consequenties niet kan overzien.

De heer Ratu Langie heeft de zaak aldus gesteld: de Regeering vraagt vertrouwen in Haar voorstel en in dit verband vraag ik dan het vertrouwen der Regeering voor mijn amendement.

Mijnheer de Voorzitter! Ik zou zeggen, dat als van beleeftheid in deze sprake is, dan toch het voorstel, dat ter tafel ligt, den voorrang moet hebben.

De heer Van Helsdingen heeft gevraagd of het feit, dat hij erkent, dat door de Europeesche meerderheid in verschillende raden over het algemeen op bevredigende wijze is gezorgd, ook voor de niet-Europeesche groepen, als argument kan worden aangevoerd tegen de evolutie, die eventueel zou leiden tot omzetting van die meerderheid in een inheemsche. Mijnheer de Voorzitter! Dat heb ik niet gezegd; ik heb betoogd, dat de evolutie in vollen gang is en ik hoop dat binnen niet al te langen tijd in den Volksraad een reeks van voorstellen zal worden ingediend voor de uitbreiding van het aantal niet-Nederlandsche zetels in verschillende gemeenteraden.

Daaruit blijkt, dat de Regeering wel degelijk op evolutie is bedacht. Maar het gaat hier om iets anders, namelijk, dat de evolutie niet te veel moet worden versneld. Wij staan in dit geval voor het feit, dat voor het eerst verkiezingen zullen worden ingevoerd; dat is dus de eerste stap in de richting van de politieke zelfwerkzaamheid van de gemeente Menado. Maar nu wordt hier als het ware gevraagd om tegelijk met het bewijs van afgelegd admissie-examen voor de eerste klasse ook reeds de bul voor het eindexamen te geven. Dit acht de Regeering te ver gaand.

Ik heb den heer Kiès hooren vragen, of de Regeering op het oogenblik met Haar voorstel eigenlijk niet verder gaat dan de gemeente Menado zelf wenscht, wijl de gemeenteraad van Menado zich tegen verkiezing heeft uitgesproken.

Mijnheer de Voorzitter! De gemeenteraad heeft eenigen tijd geleden zich uitgesproken voor de inheemsche meerderheid en heeft zich bij die gelegenheid tevens uitgesproken tegen verkiezing; doch toen opnieuw aan de plaatselijke autoriteiten en ook aan de leden van den gemeenteraad de vraag werd voorgelegd, hoe men stond tegenover verkiezingen, is daarbij gebleken, dat men zich hiermede wel kon vereenigen, al waren er bezwaren tegen de combinatie

Invoering verkiezingen gemeenteraden Menado en Bandjermasin en wijziging samenstelling gemeenteraad Menado.

(ADV. DECENTRALISATIE, VAN HELSDINGEN.)

van verkiezing en inheemsche meerderheid. Men stond echter niet tegenover het denkbeeld van verkiezing op zichzelf.

De heer **Kiès**: Maar men was er toch ook niet algemeen voor verkiezing?

De heer **Cohen Stuart**, Adviseur voor de Decentralisatie: Er was voor verkiezingen in het algemeen te Menado veel appreciatie.

Nu heeft de heer **Van Helsdingen** gevraagd: hoe staat de Regeering tegenover het amendement van den heer **Ratu Langie**? Hierover zou ik het volgende willen zeggen: Ik heb er reeds op gewezen, dat de Regeering is gegaan in de richting van de evolutie, maar daarbij is een zeker vertrouwen, een zekere mate van geduld onmisbaar. Zoals ik ook heb medegedeeld, heeft de Regeering bij het onderzoek voortdurend het standpunt ingenomen, dat in het belang van de werkzaamheid der gemeenten de Nederlandsche meerderheid steeds zou worden gehandhaafd. De consequenties van een plan, als door den heer **Ratu Langie** ontworpen, konden nog niet worden overwogen en dan lijkt het mij wel eenigszins bedenkelijk, om wat toch in wezen een nieuw principe is, thans bij wijze van amendement op dit voorstel te introduceeren. Men zegt ter verdediging, dat dit een exceptie zal zijn en dat het een incidenteel geval is, zoodat het voor andere gevallen niet meer zal voorkomen, maar het spreekt toch wel van zelf, dat men zich moet hoeden, om te midden van deze partieele hervormingen te komen tot uitspraken, die van te verstrekkende principieele betekenis zouden kunnen worden.

Ik meen dan ook den leden, die hebben voorgesteld om in dezen zin een wijziging in het regeeringsvoorstel te brengen, in overweging te moeten geven, hierover thans geen beslissing uit te lokken en liever te wachten tot het principieele vraagstuk van de herziening der samenstelling aan de orde komt. Op het oogenblik moet de Regeering zich afwijzend tegenover het amendement plaatsen.

De heer **Kan**: Principieel zijn wij er juist tegen.

De heer **Van Helsdingen**: Mijnheer de Voorzitter! Ik heb nog een vraag gesteld, n.l. of de Regeering zou willen toezeggen, dat zoo spoedig mogelijk de gemeenten Menado en Bandjermasin aan een onderzoek zullen worden onderworpen in denzelfden geest als de kleine gemeenten op Java en Madoera.

De heer **Cohen Stuart**, Adviseur voor de Decentralisatie: Mijnheer de Voorzitter! Ik wil gaarne de toezegging doen, dat dit denkbeeld zal worden overwogen.

(VOORZITTER.)

De Voorzitter: Hiermede zijn de debatten in twee termijn geëindigd en de beraadslagingen over het onderwerp gesloten. Allereerst zal gestemd moeten worden over het amendement-Ratu Langie c.s.

Ik zou willen voorstellen, aangezien de algemeene beschouwingen reeds voor meer dan driekwart gewijd zijn geweest aan het amendement-Ratu Langie c.s., de behandeling ook daarvan als geëindigd te beschouwen.

Hiertoe wordt besloten.

Het amendement-Ratu Langie c.s. (Ond. **122** — st. 6) wordt in stemming gebracht en aangenomen met 11 stemmen vóór en 6 stemmen tegen.

Vóór stemmen de heeren: Kerkkamp, Khouw Kim An, Kan, Ali Moesa, Middendorp, Ratu Langie, Dwidjosewojo, Soejono, Soekawati, Mandagie en Koesoemo Oetoyo.

Tegen stemmen de heeren: Fruin, De Hoog, Van Helsdingen, Kiès, s'Jacob en de Voorzitter.

Art. 1, zooals het bij amendement is gewijzigd, wordt zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De artikelen 2 t/m 5 worden zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De Voorzitter: Aangezien in artikel 1 een wijziging is gebracht, stel ik ingevolge het bepaalde van art. 60 van het Reglement van Orde voor, desniettemin de eindstemming over het geheele ontwerp thans te houden.

Hiertoe wordt besloten.

De ontwerp-ordonnantie, zooals deze is geamendeerd in art. 1, wordt zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De notulen der vorige openbare vergadering, die ter inzage hebben gelegen, worden goedgekeurd.

De Voorzitter: Ik verzoek den leden, na sluiting der openbare vergadering in de commissies bijeen te willen komen.

De vergadering wordt te 11.48 uur v.m. gesloten.

24ste VERGADERING — DONDERDAG 3 APRIL 1930.

Ingekomen stukken. — Aanwijzing landraadsvoorzitter voor Riouw enz. — Kwijtschelding interest verschuldigde oorlogswinstbelasting.

24ste VERGADERING.

Vergadering van Donderdag 3 April 1930.

(Bijeenroepingsuur 8.30 voormiddag).

Ingekomen stukken. — Aanwijzing landraadsvoorzitter voor Riouw enz. (Ond. **106**). — Kwijtschelding interest verschuldigde oorlogswinstbelasting (Ond. **119**). — Verzoekschriften.

Voorzitter: J. W. MEYER RANNEFT.

Tegenwoordig, met den Voorzitter, 18 leden, te weten de heeren:

Ali Moesa, Ten Berge, Blaauw, Dwidjosewojo, Van Helsing, De Hoog, s'Jacob, Kan, Kerkkamp, Kiès, Koesoemo Oetoyo, Khouw Kim An, Middendorp, Ratu Langie, Roep, Soekawati en Soejono.

De Voorzitter: Mijne heeren! Ik open de vergadering, en ik wil beginnen met den heer Ten Berge, het nieuwe lid van het College, welkom te heeten in ons midden.

De Secretaris deelt mede, dat zijn ingekomen:

A. De volgende Regeeringsbrieven en -beschikkingen:

1. B. G. S. van 28 Maart 1930 No. 614/Begr. houdende de mededeeling, dat de afdelingen IX en X van de tweede aanvullende begroting voor 1930 door den Gouverneur-Generaal zijn vastgesteld.
2. Kabinetbrieven van den Gouverneur-Generaal van 24 en 25 Maart 1930 Nos. 17 en 38, houdende de mededeeling, dat zijn vastgesteld:
  - a. de ordonnantie tot nadere aanvulling van de regeling van de invordering van belastingen in Nederlandsch-Indië door middel van dwangschriften (Ond. **98**);
  - b. de ordonnantie tot nadere wijziging van het Europeesch Onderwijsreglement (Ond. **113**).
3. B. G. S. van 27 Maart 1930 No. 610/A 2 ter aanbieding van een afschrift van de aanvullende circulaire van den wd. Chef van de Arbeidsinspectie voor de buitengewesten betreffende de wijze van inspecteeren van ondernemingen in de buitengewesten.
4. Besluit van den Gouverneur-Generaal van 25 Maart 1930 No. 9 tot wijziging van het besluit, waarbij o.a. aan Raden Adipati Ario Soejono een studiereis naar Nederland werd opgedragen.
5. Als voren van 25 Maart 1930 No. 25 tot wijziging van de Voorschriften tot uitvoering van het Vorstenlandsche Grondhuurreglement.
6. Als voren van 25 Maart 1930 No. 37 tot instelling van een commissie, welke tot taak zal hebben het instellen van een onderzoek naar alle, zowel uit algemeene als locale verordeningen voortspuitende bouwbeperkingen, alsmede om de Regeering van advies te dienen, nopens

de vraag of het wenschelijk is om ten aanzien van die beperkingen wettelijke regelingen in het leven te roepen.

7. Als voren van 26 Maart 1930 No. 1x tot interneering van de daarin genoemde personen.
8. Als voren van 28 Maart 1930 No. 24 tot aanstelling van personeel boven de formatie ten behoeve van de veldpolitie in de afdeling Probolinggo.
9. Als voren van 28 Maart 1930 No. 25 tot aanstelling van personeel boven de formatie ten behoeve van de veldpolitie in de assistent-residentie Billiton.
10. Als voren van 28 Maart 1930 No. 28 houdende machtiging ingevolge art. 105 I. S. tot het doen van nader omschreven uitgaven.

De stukken worden ter inzage gelegd ter secretarie van den Volksraad.

B. De volgende ter kennisneming ontvangen bescheiden:

1. Schrijven van H. Pilchowsky houdende klacht betreffende een naar zijn meening onbevredigende beantwoording van zijn brief door den Thesaurier-Generaal.
2. Afschrift-rekest van J. Olivier, voorzitter van de vereeniging „Diana”, aan den Gouverneur-Generaal betreffende den invoer van jachtvuurwapens.
3. Dienstnota van de Algemeene Secretarie van 26 Maart 1930 ter aanbieding van een abusievelijk aan de Regeering doorgezonden tot den Volksraad gericht rekest van eenige handelaren te Geser (Oost-Ceram) houdende bezwaren tegen de hooge vrachten der K. P. M. en de heffing van retributie op bosch- en zeeproducten.

Deze bescheiden worden ter inzage gelegd ter secretarie van den Volksraad.

De Voorzitter: Wij kunnen thans overgaan tot de behandeling der aan de orde gestelde onderwerpen. Ik moet beginnen met mede te deelen, dat de onderwerpen **120** en **121** van de agenda worden afgevoerd, omdat de indiening der Memories van Antwoord betreffende deze beide onderwerpen door bijzondere omstandigheden is vertraagd. Er blijven dus ter behandeling over de onderwerpen **106** en **119** en het vierde rapport der Commissie voor de Verzoekschriften.

Aan de orde is de behandeling van: de ontwerp-ordonnantie tot aanwijzing van den voorzitter van den Landraad te Tandjoengbalei als voorzitter van de Landraden in het gewest Riouw en Onderhoorigheden (Ond. **106**), de ontwerp-ordonnantie tot bepaling, dat over den tijd na 31 December 1929 geen interest, als bedoeld in artikel 58, lid 2, van de ordonnantie op de oorlogswinstbelasting 1917 (Staatsblad No. 592), meer

24ste VERGADERING — DONDERDAG 3 APRIL 1930.

Kwijtschelding interest verschuldigde oorlogswinstbelasting. — Verzoekschriften.

verschuldigd is van nog onbetaalde oorlogswinstbelasting (Ond. 119).

Deze ontwerp-ordonnanties worden zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De Voorzitter: Aan de orde is de behandeling van het vierde rapport der Commissie voor de verzoekschriften.

1. Verzoek, gedagteekend Seroei 8 Februari 1929, van het kamponghoofd en een 20-tal ingezetenen van de kampong Nau (district Waroppan, afd. Ternate), houdende klachten over den afstand van tuingrond aan een Chineeschen handelaar te Seroei.

Brief van den 1sten Gouvernements Secretaris van 26 November 1929 No. 2512/B heeft op dit verzoek betrekking.

Aangezien uit de inlichtingen der Regeering blijkt, dat de eventueele uitgifte door het betrokken zelfbestuur zal geschieden op den voet van de erfpachtsordonnantie (Staatsblad 1919 No. 61), waarbij met alle ingebrachte bezwaren rekening zal worden gehouden, en dat, voor zoover aanplantingen van de bevolking in de aanvraag zijn begrepen, de betrokkenen volledig zullen worden schadeloos gesteld, stelt de Commissie t.a.v. dit verzoekschrift voor, over te gaan tot de orde van den dag en adressanten hiervan, onder toezending van een afschrift van den Regeeringsbrief, mededeeling te doen.

2. Verzoek, gedagteekend Goenoeng Sari (Tempoh) 22 Januari 1929, van W. C. M. Versteegh, inzake de teruggave in erfpacht van nader aangeduide perceelen.

Brief van den 1sten Gouvernements Secretaris van 2 December 1929 No. 2560/B heeft op dit verzoek betrekking.

De Commissie stelt voor adressant, onder toezending van een afschrift van bovengenoemden Regeeringsbrief en van de bijlagen daarvan, te berichten, dat geen termen aanwezig worden geacht voor het verlenen van tusschenkomst.

3. Verzoek, gedagteekend Djabljang 8 Juli 1929, van Hadji Mohamad Jasin, inzake de verdeeling van een erfenis.

Brief van den Gouvernements Secretaris van 6 December 1929 No. 2589/A2 heeft op dit verzoek betrekking.

De Commissie stelt voor adressant, onder toezending van een afschrift van bovengenoemden Regeeringsbrief, te berichten, dat de Volksraad in civiele zaken als de onderwerpelijke geen tusschenkomst kan verlenen.

4. Verzoek, gedagteekend 14 Januari 1929, van R. A. Rahman, onderwijzer te Goenoeng Megang, e.a. om toekenning van standplaatstoelage aan landsdienaren der aangeduide plaatsen in de residentie Palembang.

Brieven van den 1sten Gouvernements Secretaris van

15 April 1929 No. 753/A1 en 13 December 1929 No. 2638/A1 hebben op dit verzoek betrekking.

De Commissie stelt voor adressant te berichten, dat het, blijkens bij de Regeering ingewonnen inlichtingen, niet mogelijk is geweest de in het verzoekschrift bedoelde plaatsen nog in het jaar 1929 in het algemeen duurte-onderzoek te betrekken, doch dat de benodigde gegevens, ook voor andere plaatsen in de residentie Palembang, waar aan ambtenaren nog geen standplaatstoelage is toegekend, thans worden verzameld.

5. Verzoek, gedagteekend Bandoeng 24 Mei 1929, van Mej. C. P. Schoek, commies bij den I. C. A., inzake haar inpassing in de B. B. L. 1925.

Brief van den 1sten Gouvernements Secretaris van 14 December 1929 No. 2651/A1 heeft op dit verzoek betrekking.

De Commissie stelt voor adressante, onder toezending van een afschrift van bovengenoemden Regeeringsbrief, te berichten, dat geen termen aanwezig worden geacht voor het verlenen van tusschenkomst.

6. Verzoek, gedagteekend Soerabaja, 25 Februari 1929, van Mas Sastrosendjojo, inzake het hem verleend ontslag.

Brief van den 1sten Gouvernements Secretaris van 17 December 1929 No. 2665/A1 heeft op dit verzoek betrekking.

De Commissie stelt voor adressant, onder toezending van een afschrift van bovengenoemden Regeeringsbrief, te berichten, dat geen termen aanwezig worden geacht voor het verlenen van tusschenkomst.

7. Verzoek, gedagteekend Moeara Roepit 5 Januari 1928, van Moehtar bin Doeladji, houdende bezwaren tegen een rapatvonnis.

Brief van den 1sten Gouvernements Secretaris van 23 December 1929 No. 2710/A2 heeft op dit verzoek betrekking.

Uit de van de Regeering terzake ontvangen inlichtingen blijkt:

- a. dat, hoewel Zij naar Haar oordeel in het algemeen bevoegd is tot tusschenkomst in voor den inheemschen rechter behandelde civiele zaken, van die bevoegdheid echter slechts bij wijze van uitzondering — dus alleen in zeer sprekende gevallen van onrecht — gebruik behoort te worden gemaakt;
- b. dat de Regeering geen aanleiding heeft kunnen vinden tot tusschenkomst in de onderwerpelijke aangelegenheid, omdat uit het gehouden onderzoek — waarbij ook het advies van het Hooggerechtshof is gevraagd — niet gebleken is, dat aan adressant sprekend onrecht zou zijn aangedaan.

Met het oog hierop stelt de Commissie voor, t. a. v. dit rekest over te gaan tot de orde van den dag en adressant hiervan, onder toezending van een afschrift van bovengenoemden Regeeringsbrief, mededeeling te doen.

Verzoekschriften.

8. Verzoekschriften:

- a. ongedagteekend, van volksonderwijzers in het regentschap Bandoeng;
- b. gedagteekend Pandeglang 20 November 1929, van volksonderwijzers in het regentschap Pandeglang;
- c. gedagteekend Bandoeng 27 November 1929, van volksonderwijzers in het regentschap Bandoeng;
- d. gedagteekend Tjigagade 25 November 1929, van volksonderwijzers in het regentschap Garoet;
- e. ongedagteekend, van volksonderwijzers in het regentschap Indramajoe;
- f. ongedagteekend, van volksonderwijzers in het regentschap Bandoeng;
- g. gedagteekend Tasikmalaja 16 December 1929, van volksonderwijzers in het regentschap Tasikmalaja;
- h. gedagteekend Tjimalaka 16 December 1929, van volksonderwijzers in het regentschap Soemedang;
- i. gedagteekend Radjagaloehlor 15 December 1929, van volksonderwijzers in het regentschap Madjalengka;
- j. ongedagteekend, van volksonderwijzers in het regentschap Cheribon;
- k. ongedagteekend, van volksonderwijzers in het regentschap Krawang;
- l. gedagteekend Kawali 30 December 1929, van volksonderwijzers in het regentschap Tjiamis;
- m. gedagteekend Bandjar 27 December 1929, van volksonderwijzers in het regentschap Tasikmalaja;
- n. ongedagteekend, van volksonderwijzers in het regentschap Soekaboemi;
- o. gedagteekend Tjiandjoer 25 Januari 1930, van volksonderwijzers in het regentschap Tjiandjoer;
om toekenning van pensioensrechten aan de volksonderwijzers.

De Commissie stelt voor adressanten te berichten, dat blijkens mededeeling der Regeering (zitt. 1929—'30, Ond. 1 — Afd. III: st. 13, blz. 6) het vraagstuk inzake toekenning van pensioensrechten en -aanspraken aan de volksonderwijzers in overweging is en de verdere behandeling hiervan zal plaats hebben zoodra de resultaten bekend zijn van het ingestelde onderzoek naar de aan den maatregel verbonden geldelijke gevolgen, hetgeen blijkens een latere mededeeling (zitt. 1929—'30, Ond. 95 — Afd. III: st. 4, blz. 8) in Januari j.l. nog niet het geval was.

9. Verzoek, gedagteekend Poso 21 Augustus 1929, van C. Manuel en F. S. Palenewen, inzake de niet-toepasselijkheid eener vrijwillige onderwerping aan het Europeesch privaatrecht op personen, die, hoewel van buiten het landschap afkomstig, toch als landschapsonderhoorigen worden beschouwd.

De Commissie stelt voor adressanten, onder verwijzing naar de beschouwingen over deze aangelegenheid in de tweede gewone zitting 1929—1930 (Ond. 95 — Afd. II: st. 4, blz. 1—2; Hand. blz. 1739—1741, 1954—1955, 1963—1965, 1979—1980), welke te hunner kennis waren te brengen, te

(KIÈS.)

berichten, dat na de beslissing der Regeering op het tot Haar gericht verzoek van gelijke strekking, welke beslissing aan adressanten werd medegedeeld bij brief van den gezaghebber te Poso van 2 October 1928 No. 3147/3, er voor den Volksraad geen aanleiding bestaat tot het verlenen van de verzochte tusschenkomst.

10. Verzoek, gedagteekend Palembang 18 November 1929, van Raden Hoesin bin Raden Mohamad Said bin Panggeran Adipati Abdulrachman, om terugkeer op Gouvernementskosten naar Palembang van zijn te Ternate vertoevende zoon en diens gezin.

Brief van den Isten Gouvernements Secretaris van 29 November 1928 No. 2523a/II heeft op een vorig verzoek betrekking.

De Commissie stelt voor het verzoekschrift ter kennis te brengen van de Regeering en adressant hiervan mededeeling te doen.

De conclusies der Commissie omtrent de verzoekschriften 1—10 worden zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De Voorzitter: Aan de orde is de behandeling van verzoekschrift:

11. Verzoek, gedagteekend Padang 30 September 1927 van Mevrouw M. Schultz, inzake vergoeding van het door haar in de verpondingsperiode 1923—1928 geleden verlies van inkomsten tengevolge van haar van bestuurszijde verstrekte onjuiste inlichtingen.

Brieven van den Isten Gouvernements Secretaris van 18 Juni 1929 No. 1455/B en 2 Januari 1930 No. 16/B hebben op dit verzoek betrekking.

De Commissie stelt voor adressante onder toezending van een afschrift van nevengenoemde Regeeringsbrieven, te berichten, dat de Volksraad, in verband met de daarin vervatte mededeelingen, geen verdere tusschenkomst kan verlenen.

De heer Kiès: Mijnheer de Voorzitter! Het College zal zich herinneren, dat ik in November van verleden jaar de zaak, die vervat is in dit verzoekschrift No. 11, reeds te berde heb gebracht. Ik heb daarvan toen gezegd:

„De kwestie is deze, dat de eigenares van een stuk grond te Padang in 1923 moest ondervinden, dat haar aanslag in de verponding meer dan verzesvoudigd werd, waardoor de opbrengst van haar land vrijwel werd opgeheven. Zij wendde zich tot de opgezetenen, ten einde door een grondhuurverhooging in betere omstandigheden te komen, een handelwijze, door de Commissie voor de Verzoekschriften „volkomen rechtmatig” genoemd. Maar het B. B., in casu de toenmalige assistent-resident van Padang, verbood deze grondhuurverhooging.

Verzoekschriften.

(KIÈS.)

Of dit nu, zooals in het advies der Commissie staat vermeld, het gevolg is geweest van een bespreking uitgaande van de zijde der eigenares, dan wel dat de assistent-resident adressante heeft ontboden, komt er minder op aan. Een feit is, dat van de zijde van den assistent-resident een onrechtmatige handeling heeft plaats gehad, bestaande in het verbod, de grondhuur te verhoogen.

Die eigenares heeft nadien getracht eerst rechtstreeks bij de opvolgers van bedoelden assistent-resident redres te krijgen van hetgeen had plaats gehad en zich later, in 1927, per rekest tot den Volksraad gewend".

Tot zoover hetgeen ik destijds gezegd heb.

Ik heb er toen verder op aangedrongen, dat deze zaak nu eindelijk tot een oplossing zou worden gebracht. Van de zijde van den Volksraad is toen een nieuw schrijven tot de Regeering gericht en inderdaad hebben wij nu een beslissing gekregen, een beslissing echter, die naar mijn meening weinig bevredigend is.

Allereerst zou ik nu, ondanks de door de Commissie voorgestelde conclusie, gaarne willen weten, of het rechtsgevoel van de Commissie zelf wel bevredigd is.

In het Regeeringsantwoord wordt op een, ik zou bijna zeggen ontwijkende manier, het volgende gezegd:

„Aan ieder der toenmaals te Padang bescheiden bestuursambtenaren is afgevraagd, of zij de lezing van adressante, dat het bestuur haar het verhoogen der grondhuren heeft verboden, als juist konden erkennen, waarop door geen hunner bevestigend is geantwoord".

Mijnheer de Voorzitter! Het zal ons opvallen, dat dit een weinig bevredigende manier van antwoorden is. Had één der betrokkenen een positieve ontkenning kunnen geven, dan was zulks van waarde geweest; maar de uitsluitende mededeeling, dat geen hunner een bevestiging kon geven, maakt de zaak wel zeer twijfelachtig.

Ook komt het er, zooals ik reeds vroeger zeide, niet op aan, of het bedoelde verbod voor Mevr. Schultz is uitgevaardigd na een bespreking, die van haar uitging, dan wel nadat deze dame ontboden was bij den assistent-resident.

De kwestie is eenvoudig, dat de eigenares begonnen is met de grondhuur te verhoogen op de basis van hetgeen zij meende, dat haar recht was; positief staat ook vast, dat zij naderhand die grondhuur-verhooging niet meer heeft kunnen innen. Zulks moet haar dus op de een of andere wijze verboden zijn en dit is dan de onrechtmatige daad geweest van het Bestuur.

Mijnheer de Voorzitter! Ik kan mij voorstellen, dat de commissie naar aanleiding van het laatste Regeeringsantwoord geen andere conclusie heeft kunnen voorstellen, dan wij lezen bij No. 11 van de lijst van verzoekschriften. Doch volstaan kunnen wij daarmee m.i. niet. Het is daarom, dat ik allereerst vroeg, of de commissie voor de verzoekschriften zelf wel in haar rechtsgevoel bevredigd is. Verder zou ik willen voorstellen de conclusie aan te vullen met de woorden:

(KIÈS, DE HOOG, KIÈS.)

„en dat haar alsnog den weg openstaat een civiele actie tegen het Gouvernement in te stellen".

Mijnheer de Voorzitter! Zulks zal aan adressante zelf misschien ook wel bekend zijn, doch uit deze toevoeging kan blijken, dat het College met de conclusie eigenlijk maar matig tevreden is.

Ik zou verder ook in overweging willen geven aan adressante te zenden een afschrift van hetgeen heden omtrent haar verzoek is gezegd in ons College.

Mijnheer de Voorzitter! Ik zal nu gaarne het antwoord van den voorzitter van de commissie voor de verzoekschriften vernemen op hetgeen door mij is gezegd.

Ik dank U, Mijnheer de Voorzitter.

De heer De Hoog, Voorzitter van de commissie voor de verzoekschriften: Mijnheer de Voorzitter! Ik wil beginnen met te antwoorden op de pertinente vraag, die de heer Kiès heeft gesteld. Ik moet dan verklaren namens de commissie, dat ook haar rechtsgevoel niet bevredigd is, doch dat zij meent onder de gegeven omstandigheden geen andere conclusies van dit College te kunnen voorleggen, dan zij heeft voorgesteld.

Ik zou hieraan nog het volgende willen toevoegen. Het is de commissie opgevallen, dat bij de behandeling van verzoekschriften, dikwijls door de Regeering een tegemoetkomende houding wordt aangenomen, doch dat ook wel een enkelen keer een houding wordt aangenomen, welke de commissie in haar rechtsgevoel eigenlijk niet geheel bevredigt. De commissie komt daardoor ten slotte te staan voor een afwegen van de controverse: uitvoerende macht—oordeel van de commissie van de verzoekschriften, waarvan het resultaat is een conclusie als de onderhavige. Toch ben ik van meening, dat hetgeen de heer Kiès als aanvulling wenscht, eigenlijk een eenigszins vreemde constructie is in deze materie, aangezien het niet op den weg van dit College ligt, om den menschen aan te raden, zich tot den rechter te wenden. Daarom ontraad ik ook de conclusie aan te vullen met de door den heer Kiès voorgestelde toevoeging. Wel kan de commissie zich vereenigen met het voorstel om aan afschrift van de Handelingen, waarin dus ook het door den heer Kiès gegeven advies voorkomt, toe te zenden aan adressante en tevens om hetgeen hieromtrent dit verzoek gezegd is ter kennis te brengen van de Regeering.

Het komt mij voor, dat daardoor ook hetgeen ik zoeven zeide, ten aanzien van de soms eigenaardige houding der Regeering in zake sommige verzoekschriften, vruchten kan afwerpen.

Mijnheer de Voorzitter! Ik stel dus voor om aan de door de commissie voorgestelde conclusie toe te voegen de woorden:

„en de Handelingen van het College van Gedelegeerden omtrent deze aangelegenheid door te zenden aan adressante en aan de Regeering".

De heer Kiès: Mijnheer de Voorzitter! Ik wil in de eerste plaats de commissie voor de verzoekschriften dank zeggen voor haar openhartige mededeeling, dat ook haar rechtsgevoel door de beslissing van de Regeering niet is be-

Verzoekschriften.

(KIËS, VOORZITTER.)

vredigd. Ik ga verder gaarne mede met het advies van den voorzitter der commissie, den heer De Hoog, waaruit naar mijn meening, wanneer dit advies door het College wordt overgenomen, kan blijken, dat ons College feitelijk de door de Regeering genomen beslissing betreurt.

Ik dank U, Mijnheer de Voorzitter.

De Voorzitter: Mijne heeren! Aangenomen wordt dus, dat de conclusie der commissie voor de verzoekschriften blijft luiden zooals zij thans is, doch dat daarbij bovendien nog wordt vermeld, dat de besprekingen over dit verzoekschrift in het College van Gedelegeerden, nog eens speciaal onder de aandacht der Regeering en bovendien ter kennis van adressante zullen worden gebracht.

De aldus gewijzigde conclusie op verzoekschrift No. 11 wordt zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De Voorzitter: Aan de orde is verzoekschrift:

12. Verzoek, gedagteekend Poh Djedjer (Modjokerto) 17 April 1929, van Mas Notoadiprodjo, om toekenning van onderstand e.g. wachtgeld vanaf het tijdstip van ontslag uit zijn betrekking tot zijn herplaatsing.

Brief van den 1sten Gouvernements Secretaris van 11 November 1929 No. 2424/A1 heeft op dit verzoek betrekking.

De Commissie wenscht er in de eerste plaats op te wijzen, dat uit de terzake ontvangen inlichting niet blijkt of aan adressant, die bij besluit van den Resident van Soerabaja van 17 April 1918 No. 44/23c in het genot werd gesteld, met ingang van 1 Januari 1917, van een tractement van f 200 's maands, is uitgekeerd het verschil tusschen dit tractement en zijn vroegere wedde (f 145) over het tijdvak van 1 Januari 1917 tot 23 April 1917 (den ingangsdatum van het hem verleend ontslag uit de betrekking), welk verschil een bedrag beloopt van f 220.

Tweedens vestigt de Commissie er de aandacht op, dat in Bijblad No. 5869 van behoefte en van diligentie alleen sprake is bij het bepaalde omtrent den onderstand, welke al dadelijk na de schorsing wordt toegekend, en dat zoodanige beperkende voorwaarden niet gesteld worden bij het voorschrift, dat de eventueel genoten onderstand na afloop

(VOORZITTER.)

der schorsing verrekend wordt met het over het schorsings-tijdvak nader toe te kennen bedrag aan tractement of onderstand bij wijze van wachtgeld. Waar adressant gedurende het — ingevolge Bijblad No. 6123 met schorsing op een lijn te stellen — tijdvak tusschen het hem verleend ontslag uit de betrekking (23 April 1917) en de toekenning van het praedicaat „eervol” (11 Februari 1918) geen behoeftigheids-onderstand heeft genoten, komt hij naar het oordeel der Commissie voor een verrekeningsuitkeering van $10 \times \frac{1}{3} \times f 200 = f 666,67$ in aanmerking.

Ten slotte is het der Commissie opgevallen, dat blijkens den B. G. S. adressant over het tijdvak 11 Februari 1918 tot 30 Juni 1919 (het tijdstip van herplaatsing, als ondercollecteur) niet in aanmerking kan komen „voor de toekenning van wachtgeld of onderstand bij wijze van wachtgeld op den voet van het reglement in Staatsblad 1919 No. 193 jo. Staatsblad 1920 No. 588, aangezien het ontslag aan eigen schuld was te wijten en destijds niet verklaard kon worden, dat op zijn behoud voor 's Lands dienst prijs werd gesteld”. Aangezien adressant in 's Lands dienst werd gehandhaafd en na eenigen tijd werd herplaatst, waaruit de conclusie moet worden getrokken, dat hij als een bruikbare kracht werd beschouwd, wil het der Commissie voorkomen, dat de juistheid van de aangehaalde overweging aanvechtbaar is. In ieder geval acht de Commissie het niet juist, dat adressant tot op het tijdstip van zijn herplaatsing werd aangemerkt als een persoon, op wiens behoud voor 's Lands dienst geen prijs werd gesteld.

Mitsdien stelt de Commissie voor der Regeering om mededeeling te verzoeken of de bovenstaande opmerkingen Haar aanleiding geven tot een wijziging van Haar standpunt.

De conclusie der Commissie voor de verzoekschriften betreffende dit verzoekschrift wordt zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De notulen der vorige openbare vergadering, die ter inzage hebben gelegen, worden goedgekeurd.

De Voorzitter: Ik verzoek den leden na de sluiting der vergadering in commissie te willen bijeen blijven.

De vergadering wordt te 8.49 uur v.m. gesloten.

25ste VERGADERING — DONDERDAG 10 APRIL 1930.

Ingekomen stukken.

25ste VERGADERING.

Vergadering van Donderdag 10 April 1930.

(Bijeenroepingsuur 8.30 voormiddag).

Ingekomen stukken. — Wijziging Hondsdolheid-ordonnantie 1926 (Ond. 116).

Voorzitter: J. W. MEYER RANNEFT.

Tegenwoordig, met den Voorzitter, 19 leden, te weten de heeren:

Ali Moesa, Ten Berge, Blaauw, Dwidjosewojo, Van Helsing, De Hoog, s'Jacob, Kan, Kerkkamp, Kiës, Koesoemo Oetoyo, Khouw Kim An, Mandagie, Middendorp, Ratu Langie, Roep, Soekawati en Soejono.

De Voorzitter: Mijne heeren! Ik open deze vergadering.

De Secretaris deelt mede dat zijn ingekomen:

A. De volgende Regeeringsbrieven en -beschikkingen:

1. Kabinetsbrieven van den Gouverneur-Generaal van 3 en 4 April 1930 Nos. 22 en 21 ter aanbieding van
  - a. een ontwerp-ordonnantie tot aanvulling van de ordonnantie betreffende de bewaring van effecten en preciosa door de weeskamers (Ond. 125);
  - b. een ontwerp van wet tot gedeeltelijke kwijtschelding van een door de Algemeene Rekenkamer opgelegde vergoeding (Ond. 126).

Deze stukken worden gedrukt.

2. Kabinetsbrieven van den Gouverneur-Generaal van 29, 29 en 31 Maart 1930 Nos. 1, 7 en 29, houdende de mededeeling, dat zijn vastgesteld:
  - a. de ordonnantie tot bekrachtiging van een leeningsbesluit van den gemeenteraad van Medan (Ond. 97);
  - b. de ordonnantie tot invoering van verkiezingen voor de gemeenteraden van Manado en Bandjermasin zoomede tot wijziging van de samenstelling van eerstgenoemd college (Ond. 122);
  - c. de ordonnantie tot aanvulling van artikel 15 van het Reglement op de rechterlijke organisatie en het beleid der Justitie in Nederlandsch-Indië (Ond. 79).
3. Besluit van den Gouverneur-Generaal van 26 Maart 1930 No. 1a tot afkondiging van de regeeringsverordening tot aanwijzing van de waardepapieren bedoeld in het derde lid van artikel 26 van het Vendureglement.
4. Als voren van 31 Maart 1930 No. 2 houdende wijziging van het besluit tot het verlenen van buitenlandsch verlof aan Ir. D. de Iongh.

(VOORZITTER.)

5. Als voren van 31 Maart 1930 No. 16 tot het opdragen van het dagelijksch beleid der zaken aan den Vice-President van den Raad van Nederlandsch-Indië, den heer Ch. J. I. M. Welter.
6. Als voren van 2 April 1930 No. 1x tot het vergunnen aan de in dat besluit genoemde geïnterneerde personen uit Digoel terug te keeren naar onderscheiden gewesten.
7. Als voren van 2 April 1930 No. 18 houdende eervol ontslag van P. J. Gerke als lid van de Organisatie-Commissie en benoeming in diens plaats van B. J. de Leeuw.
8. Besluiten van den Gouverneur-Generaal van 2 en 5 April 1930 Nos. 23 en 19 houdende machtiging ingevolge art. 105 I. S. tot het doen van nader vermelde uitgaven.
9. Besluit van den Gouverneur-Generaal van 2 April 1930 No. 24 tot wijziging van het besluit houdende instelling van de studiec commissie inzake de beperking van den Zondagsarbeid in Nederlandsch-Indische havens.
10. Als voren van 4 April 1930 No. 35 houdende goedkeuring dat Prof. Dr. C. D. de Langen tot voorzitter van den Natuurwetenschappelijke Raad voor Nederlandsch-Indië is gekozen en houdende benoeming van Prof. Dr. H. R. Woltjer tot lid van genoemden raad.

De sub 2 t/m 10 genoemde stukken worden ter inzage gelegd ter secretarie van den Volksraad.

B. De volgende ter kennisneming ontvangen bescheiden:

1. Besluit van den regentschapsraad van Soekaboemi van 22 Maart 1930 No. 10/8/Rd ter betuiging van adhaesie aan de motie van den regentschapsraad van Meester-Cornelis, waarin de wenschelijkheid wordt uitgesproken, dat door de Regeering een regeling in het leven wordt geroepen inzake verleenning van pensioenen aan niet-Europeesche locale ambtenaren en aan hun weduwen en weezen.
2. Als voren van 22 Maart 1930 No. 11/8/Rd ter betuiging van adhaesie aan de motie aan den regentschapsraad van Pandeglang, waarin de wenschelijkheid wordt uitgesproken van het in het leven roepen door de Regeering van een pensioenregeling voor de regentschapsambtenaren en voor hun weduwen en weezen.
3. Besluit van het Hoofd van den Dienst der Volksgezondheid van 7 April 1930 No. 10231/A tot wijziging van het besluit tot aanwijzing van keuringsraden.

Deze bescheiden worden ter inzage gelegd ter secretarie van den Volksraad.

De Voorzitter: Aan de orde is de ontwerp-ordonnantie tot wijziging en aanvulling van de Hondsdolheid-ordonnantie 1926 (Ond. 116).

25ste VERGADERING — DONDERDAG 10 APRIL 1930.

Wijziging Hondsdolheid-ordonnantie 1926.

(KIËS.)

De heer Kiës: Mijnheer de Voorzitter! Ik stel er prijs op, mede namens mijn geacht medelid Mr. Blaauw der Regeering dank te zeggen voor het feit, dat Zij gehoor heeft gegeven aan onze pleidooien, allereerst om de bepalingen der Hondsdolheid-ordonnantie reeds dadelijk met meer clementie te doen toepassen dan te voren het geval was.

Het is mogelijk, dat de nu voorgestelde nieuwe bepalingen niet iedereen bevredigen; en ook, dat de als bijkomende straf nog voorgeschreven vernietiging van eigendommen — de opgevangen honden — waarvan niet vaststaat, dat ze schadelijk zijn of met groote kans op waarschijnlijkheid kunnen zijn voor de gemeenschap, niet onaanvechtbaar is te achten als zoogenaamden politie maatregel. Wij hebben echter m.i. te berusten in dit voorschrift, dat min of meer rigoureuus moet zijn, ter bestrijding van een zoo ernstig gevaar, als verbonden is aan het voortwoekeren der gevreesde hondsdolheid.

(KIËS, VOORZITTER.)

Ik zal dus gaarne mijn stem geven aan deze ontwerp-ordonnantie.

Ik dank U, Mijnheer de Voorzitter.

De ontwerp-ordonnantie wordt zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De notulen der vorige openbare vergadering, die ter inzage hebben gelegen, worden goedgekeurd.

De Voorzitter: Ik verzoek den leden, zich na de sluiting der vergadering naar de commissies te willen begeven.

De vergadering wordt te 8.39 uur v.m. gesloten.

26ste VERGADERING — DONDERDAG 24 APRIL 1930.

Ingekomen stukken. — Inlijving Djambi bij het Zoutmonopolie. — Wijziging Reglement postdienst en postpakketdienst.

26ste VERGADERING.

Vergadering van Donderdag 24 April 1930.

(Bijeenroepingsuur 8.30 voormiddag).

Ingekomen stukken. — Inlijving Djambi bij het Zoutmonopolie (Ond. 100). — Wijziging Regl. postdienst en postpakketdienst (Ond. 110). — Invordering Prov., Reg. en Stadsgemeentebelastingen (Ond. 118). — Onteigening in het regentschap Mr. Cornelis (Ond. 120). — Onteigening in het regentschap Bandoeng (Ond. 121). — Regeling behandeling der Bepalingen betreffende de Volkstelling (Ond. 130).

Voorzitter: J. W. MEYER RANNEFT.

Tegenwoordig, met den Voorzitter, 20 leden, te weten de heeren:

Ali Moesa, Ten Berge, Blaauw, Dwidjosewojo, Fruin, Van Helsdingen, De Hoog, s'Jacob, Kan, Kerkkamp, Kiës, Koesoemo Oetoyo, Khouw Kim An, Mandagie, Middendorp, Ratu Langie, Roep, Soekawati en Soeroso.

De Voorzitter: Ik open de vergadering en deel mede, dat ik overeenkomstig de betrokken bepalingen den heer R. P. Soeroso heb aangewezen als lid van dit College in de plaats van den heer Soejono.

Ik heet den heer Soeroso in dit College van harte welkom.

De Secretaris deelt mede, dat zijn ingekomen:

A. De volgende Regeeringsbrieven en -beschikkingen:

1. Kabinetbrieven van den Gouverneur-Generaal van 7, 11 en 11 April 1930 Nos. 6, 25 en 26 ter aanbieding van
  - a. twee ontwerpen van wet respectievelijk strekkende tot goedkeuring van de in 1928 te Rome gesloten herziene Berner Conventie ter bescherming van letterkundige en kunstwerken en tot wijziging van de Auteurswet 1912 (Ond. 127);
  - b. een ontwerp-ordonnantie tot wijziging van de reglementen op het houden der registers van den burgerlijken stand en tot wijziging van de ordonnantie op het houden der registers voor gemengde huwelijken (Ond. 128);
  - c. een ontwerp-ordonnantie tot bekrachtiging van een leeningsbesluit van den Provincialen Raad van Oost-Java (Ond. 129).

Deze stukken worden gedrukt.

2. Kabinetbrieven van den Gouverneur-Generaal van 7 en 8 April 1930 Nos. 35 en 26 houdende de mededeeling, dat zijn vastgesteld:
  - a. de ordonnantie tot bepaling, dat over den tijd na 31 December 1929 geen interest meer verschuldigd is van nog onbetaalde oorlogswinstbelasting (Ond. 119);

Handelingen. Zittingsjaar 1929—1930.

(VOORZITTER.)

- b. de ordonnantie tot aanwijzing van den Voorzitter van den landraad te Tandjoengbalei als Voorzitter van de landraden in het gewest Riouw en Onderhoorigheden (Ond. 106).
3. Besluiten van den Gouverneur-Generaal van 5, 5 en 11 April 1930 Nos. 1x, 2x en 1x tot interneering van de daarin genoemde personen.
4. Besluit van den Gouverneur-Generaal van 9 April 1930 No. 22 houdende eervolle ontheffing van J. van Duyn van het lidmaatschap van de commissie ter bestudeering van het vraagstuk van de beperking van den Zondagsarbeid in Nederlandsch-Indische havens en houdende benoeming in diens plaats van F. W. C. N. van Mens.
5. Als voren van 16 April 1930 No. 11 houdende aantekening dat het dagelijksch beleid der zaken weder door den Gouverneur-Generaal is aanvaard.

De sub 2 t/m 5 genoemde stukken worden ter inzage gelegd ter secretarie van den Volksraad.

B. De volgende ter kennisneming ontvangen bescheiden:

1. Schrijven van den Directeur van Binnenlandsch Bestuur van 9 April 1930 No. A.I. 28/6/22 ter aanbieding van het vervolg verslag omtrent den stand der hervormingen in het gouvernement Jogjakarta over 1929.
2. Besluit van den Directeur van Justitie van 7 April 1930 No. E 34a/1/2 tot handhaving, met afwijking van het bepaalde bij het besluit van 13 Juni 1925 No. E 1/1/22, van Mr. N. M. Vellenga tot ultimo April 1930 als Secretaris van de Permanente Arbeidscommissie ter Oostkust van Sumatra.
3. Mededeeling van het hoofdkantoor van den Mijnbouw van 15 April 1930 No. 3203 betreffende de bedrijfsresultaten der goud- en zilvermijnen in Benkoelen over en tot en met Maart 1930.
4. Afschrift-verzoekschrift van het Hoofdbestuur van de Vereeniging van Leeraren en Leeraren bij het Middelbaar Onderwijs aan den Directeur van Onderwijs en Eeredienst inzake een praktijkjaar in den opbouw van het Middelbaar Technisch Onderwijs in Indië.

Deze bescheiden worden ter inzage gelegd ter secretarie van den Volksraad.

De Voorzitter: Aan de orde is de behandeling van:

de ontwerp-ordonnantie tot aanvulling van de bepalingen ter verzekering van het Zoutmonopolie (Ond. 100) zooals deze is gewijzigd bij Memorie van Antwoord, stuk 5;

twee ontwerp-ordonnanties tot nadere wijziging en aanvulling onderscheidenlijk van het reglement voor den Postdienst in Nederlandsch-Indië en van het reglement voor den Postpakketdienst in Nederlandsch-Indië (Ond. 110).

(VOORZITTER, SOEROSO, FRUIN.)

de ontwerp-ordonnantie tot nadere aanvulling van de ordonnantie houdende regelen omtrent de heffing en invordering van provinciale, regentschaps- en stadsgemeentebelastingen (Ond. 118).

Deze ontwerp-ordonnanties worden achtereenvolgens zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De Voorzitter: Aan de orde is de behandeling van de ontwerp-ordonnantie tot verklaring, dat het algemeen nut onteigening vordert van drie stukken grond, gelegen in de dessa Gandaria Noord, district Kebajoran, regentschap Meester-Cornelis, provincie West-Java (Ond. 120) zooals deze is gewijzigd bij Memorie van Antwoord, stuk 5.

Ik deel mede, dat ook de gewijzigde ontwerp-ordonnantie gewijzigd is en dat artikel 1 thans moet worden gelezen:

„Te verklaren, dat het algemeen nut onteigening vordert ten name van Nederlandsch-Indië van de erfelijk individueele bezitsrechten op drie stukken grond, benodigd voor den bouw van een radiostation e.a. te Kebajoran, desa Gandaria Noord, district Kebajoran, regentschap Meester-Cornelis van de residentie Batavia (provincie West-Java)“.

In de Memorie van Antwoord stond oorspronkelijk „een stuk grond“, maar, aangezien het gaat over drie stukken grond vond de Regeering het juist ook in de ontwerp-ordonnantie over drie stukken grond te spreken.

De heer Soeroso: Mijnheer de Voorzitter! Ik acht den prijs van 10 cent per m², die uit de Memorie van Toelichting blijkt, te laag; vooral indien het hier betreft sawahgronden, welke zullen worden onteigend. Daarom zou ik, als ook andere leden van het College van Gedelegeerden met de hieromtrent ontvouwde opvatting accoord gaan, gaarne willen zien gestemd over deze ontwerp-ordonnantie.

De heer Fruin: Mijnheer de Voorzitter! Ik zou met een enkel woord willen protesteeren tegen de weinig gemotiveerde rede van mijn geacht medelid. Wanneer mijn geacht medelid met argumenten komt, zijn die allicht vatbaar voor bestrijding, maar zich — als ik het zoo noemen mag — er af te maken met de algemeenheid dat de prijs hem te laag voorkomt, lijkt mij niet in overeenstemming met de waardigheid van ons College.

De Voorzitter: Ik maak de leden er op attent, dat de ontwerp-ordonnantie zelve zich over den prijs der te onteigenen stukken niet uitspreekt; er wordt alleen verklaard, „dat het algemeen nut onteigening vordert ten name van Nederlandsch-Indië van de erfelijk individueele bezitsrechten op drie stukken grond“, met een bepaald oppervlak en nader aangeduid op een schetskaart.

(VOORZITTER, ROEP, SOEROSO.)

De prijs wordt alleen in de Memorie van Toelichting vermeld en ik kan mij niet voorstellen, hoe in dit verband een stemming over den prijs mogelijk zou zijn.

De heer Roep: Mijnheer de Voorzitter! Ik zou aan mijn geacht medelid, den heer Soeroso, willen vragen, of bij hem geen sprake is van een vergissing. Voor zoover mij bekend, zal immers over den prijs door den rechter worden beslist. De ontwerp-ordonnantie spreekt zich alleen uit over de noodzakelijkheid van de onteigening in het algemeen belang, maar prejudicieert niets ten aanzien van den prijs, dien de rechthebbenden later zullen krijgen. Deze zal eerst na rijp beraad en nadat alle omstandigheden zullen zijn gewikt en gewogen door den rechter worden bepaald.

Daarom wil ik vragen, of mijn geacht medelid zich niet heeft vergist in de bedoeling van de ontwerp-ordonnantie.

De heer Soeroso: Mijnheer de Voorzitter! Het kan zijn, dat ik mij vergis, want ik heb de stukken over de zaak eerst hedenmorgen kunnen doorlezen.

Ik lees in de Memorie van Toelichting, dat door de Commissie, bedoeld in Bijblad 11372 prijzen van respectievelijk f 600, f 450 en f 1100 voor de gronden zijn geboden; en wel voor stukken van resp. 5550 m², 4200 m² en 17650 m². Hieruit meende ik de conclusie te kunnen trekken, dat, als de onteigening doorgaat, de prijs niet meer dan een dubbeltje per m² zal bedragen.

De heer Van Helsdingen: Hebben de belanghebbenden dan niet reeds toegestemd in dien prijs?

De heer Soeroso: Dat kan ik niet zeggen.

De ordonnantie, zooals die is gewijzigd bij Memorie van Antwoord en nader mondeling in deze vergadering, wordt zonder hoofdelijke stemming aangenomen, onder aantekening, dat de heer Soeroso wenscht geacht te worden te hebben tegen gestemd.

De Voorzitter: Ik zou even willen opmerken, dat het in het algemeen wenschelijk is — ook voor de waardigheid van dit College — dat voor de stukken, die hier in behandeling komen, een langere studietijd wordt genomen dan alleen de ochtend vóór den aanvang der vergadering.

Aan de orde is de behandeling van de ontwerp-ordonnantie tot verklaring dat het algemeen nut onteigening vordert ten name van Nederlandsch-Indië van het erfelijk individueel bezitsrecht van een stuk grond, gelegen in de dessa Soc-ka-poera, district en regentschap Bandoeng, provincie West-Java, (Ond. 121) zooals gewijzigd bij Memorie van Antwoord, stuk 5.

26ste VERGADERING — DONDERDAG 24 APRIL 1930.

Regeling behandeling der Bepalingen betreffende de volkstelling.

(VOORZITTER.)

Deze ontwerp-ordonnantie wordt zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De Voorzitter: Mijne heeren! Ik deel U mede, dat is binnengekomen het ontwerp eener ordonnantie, houdende bepalingen betreffende de volkstelling (Ond. 130). Deze stukken zijn reeds rondgedeeld.

Voor de afhandeling van dit ontwerp is door de Regeering een termijn gesteld, n.l. 3 Mei a.s. Dit is dus een termijn-ordonnantie en in verband met het bepaalde bij artikel 17 R. v. O. moet het College van Gedelegeerden zich erover uitspreken of op verlenging van den termijn zal worden aangedrongen.

Ik stel voor, dat het College dat in dit geval niet zal doen in verband met de noodzakelijkheid van de zoo snel mogelijke totstandkoming van deze ordonnantie, doch ik wil de kwestie aan het oordeel van het College onderwerpen.

De vraag is dus of men accoord gaat met mijn voorstel om in dit geval niet aan te dringen op verlenging van den termijn van behandeling.

Het voorstel van den Voorzitter wordt zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De notulen van de vorige openbare vergadering, die ter inzage hebben gelegen, worden goedgekeurd.

De Voorzitter: Ik verzoek den leden zich na de sluiting der vergadering naar de commissies te willen begeven.

De vergadering wordt te 8.48 uur v.m. gesloten.

27ste VERGADERING — DONDERDAG 1 MEI 1930.

Ingekomen stukken.

27ste VERGADERING.

Vergadering van Donderdag 1 Mei 1930.

(Bijeenroepingsuur 8.30 voormiddag).

Ingekomen stukken. — Terugbrenging tot landsdomein van Groot-kampong Makasser (Ond. 114). — Vaststelling bepalingen betreffende de Volkstelling (Ond. 130). — Behandeling van verzoekschriften.

Voorzitter: J. W. MEYER RANNEFT.

Tegenwoordig, met den Voorzitter, 18 leden, te weten de heeren:

Ali Moesa, Ten Berge, Blauw, Dwidjosewojo, Fruin, Van Helsdingen, De Hoog, s'Jacob, Kan, Kerkkamp, Kiès, Koesomo Oetoyo, Khouw Kim An, Middendorp, Roep, Soekawati en Soeroso.

Regeringsgemachtigden de heeren: Bernard en Mr. Schrieke.

De Voorzitter opent de vergadering.

De Secretaris deelt mede dat zijn ingekomen:

A. De volgende Regeeringsbrieven en -beschikkingen:

1. Kabinetsbrief van den Gouverneur-Generaal van 22 April 1930 No. 15 ter aanbieding van een ontwerp-ordonnantie tot wijziging van de bepalingen betreffende de slachtbelasting op Java en Madoera, voorzoover deze betrekking hebben op de toekenning van collecteloon in de gewesten Soerakarta en Jogjakarta (Ond. 131).

De stukken worden gedrukt.

2. Kabinetsbrief van den Gouverneur-Generaal van 28 April 1930 No. 1, houdende de mededeeling, dat de Directeur van Justitie mede is gemachtigd om bij de behandeling van de ontwerp-volkstellingordonnantie namens de Regeering voorlichting te verschaffen.
3. Als voren van 15 April 1930 No. 1 houdende de mededeeling dat de ordonnantie tot wijziging en aanvulling van de Hondsdolheid-ordonnantie 1926 (Ond. 116) is vastgesteld.
4. Besluit van den Gouverneur-Generaal van 16 April 1930 No. 1x tot interneering van den daarin genoemden persoon.
5. Als voren van 17 April 1930 No. 9 tot eervolle ontheffing van J. Beyleveld van het lidmaatschap van de Medebestuurcommissie en tot benoeming van L. G. C. A. van der Hoek als lid in genoemde commissie.
6. Als voren van 23 April 1930 No. 10 tot instelling van een „Centraal Kolonisatie Comité” en benoeming van de leden van genoemd comité.

(VOORZITTER.)

7. Als voren van 23 April 1930 No. 30 houdende eervol ontslag van Raden Adipati Aria Achmad Djajadiningrat als lid van het College van Curatoren der Bataviaasche Hoogescholen.
8. Als voren van 24 April 1930 No. 2 tot afkondiging door plaatsing in het Staatsblad van Nederlandsch-Indië van de wetten van 28 Maart 1930, houdende nadere wijziging en aanvulling van de afdelingen I, III, IV, V, VI, VIII, IX en X der begrooting van Nederlandsch-Indië voor 1929 (tweede en derde aanvullingsbegrootingen).

De sub 2 t/m 8 genoemde stukken worden ter inzage gelegd ter secretarie van den Volksraad.

B. De volgende ter kennisneming ontvangen bescheiden:

1. Schrijven van Mangaradja Soritoea houdende klachten over het optreden van den assistent-resident van Padang Sidempoean.
2. Afschrift-rekest van Teukoe Alibasjah, oeleebalang der VI moekims Peukan Bada, aan den Gouverneur-Generaal houdende verzoek om te zijnen behoeve een hulpschrijver in dienst te stellen.
3. Besluit van het Hoofd van den Dienst der Volksgezondheid van 22 April 1930 No. 11535/A bepalende, dat een keuringsraad gevestigd zal zijn te Koepang.
4. Motie van den regentschapsraad van Tasikmalaja, waarin de noodzakelijkheid wordt uitgesproken, dat de voorgeschreven verplichting van de Inlandsche gemeentecredietinstellingen om zich onder contrôle te stellen van de Centrale Kas voor die instellingen niet medebrengt een vergoeding van de zelfkosten dier contrôle aan de Centrale Kas.
5. Motie van den regentschapsraad van Serang ter betuiging van adhaesie aan de motie van den stadsgemeenteraad van Soerabaja inzake gelijke pensioensvoorwaarden voor Europeesche locale ambtenaren en landsdienaren.
6. Motie aangenomen in een openbare protestvergadering te Pangkalpinang houdende klachten o.m. over handelingen van den gewestelijken leider van de veldpolitie op Banka.
7. Motie van den regentschapsraad van Serang ter betuiging van adhaesie aan de motie van den regentschapsraad van Pandeglang betreffende het in het leven roepen van een pensioenregeling voor de regentschapsambtenaren.

Deze bescheiden worden ter inzage gelegd ter secretarie van den Volksraad.

De Voorzitter: Aan de orde is de behandeling van de ontwerp-ordonnantie, houdende de verklaring, dat het algemeen belang de terugbrenging tot het Landsdomein vordert van de particuliere lan-

27ste VERGADERING — DONDERDAG 1 MEI 1930.
Terugbrenging tot landsdomein van Groot-kampong Makassar. — Vaststelling
bepalingen betreffende de volkstelling.

(KERKKAMP.)

den Groot-kampong Makassar (verpondingsnummer 6348) en Harmendaal (verpondingsnummer 6497, 6498 en 8850) gelegen in het regentschap Meester-Cornelis (Ond. 114), zooals gewijzigd bij Memorie van Antwoord (stuk 5).

De ontwerp-ordonnantie wordt zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De Voorzitter: Aan de orde is de behandeling van de ontwerp-ordonnantie, houdende bepalingen betreffende de Volkstelling (Ond. 130), zooals gewijzigd bij gewijzigde ontwerp-ordonnantie (stuk 6).

De heer Kerkkamp: Mijnheer de Voorzitter! In de eerste plaats zou ik een korte opmerking willen maken over het tijdstip van indiening van dit ontwerp en den daarbij gestelden termijn voor de behandeling. De aanbiedingsbrief is gedagteekend 22 April en wij hebben het ontwerp, meen ik, 23 April ontvangen. Daarbij werd gevraagd het besluit van ons College vóór 3 Mei mede te deelen, zoodat in enkele dagen de zaak beslist moest zijn.

In de Memorie van Antwoord is voor dezen zeer korten termijn een toelichting gegeven, een toelichting, waarmede ik mij natuurlijk geheel kan vereenigen, maar waaruit toch blijkt, dat met een eenigszins ruimeren, meer vooruitzienden blik van de Regeering, dit stuk wel eerder in handen van ons College gesteld had kunnen worden. De grondslagen van het stelsel moesten eerst in de practijk beproefd worden, voordat kon worden overgegaan tot het vastleggen van regelen. Nu zijn die grondslagen van het stelsel eigenlijk in de ontwerp-ordonnantie in het geheel niet opgenomen, want deze zullen in hoofdzaak in de Regeeringsverordening worden ondergebracht en bovendien had men ook wel zóó vroeg met deze voorbereidingen kunnen beginnen, dat men althans een langeren termijn dan tien dagen aan ons College had kunnen geven om deze zaak af te doen. Het gevolg van de late indiening is geweest, dat wij de Memorie van Antwoord zeer laat in handen hebben gekregen en dus thans tot een eenigszins overhaaste afdoening moeten komen.

Verder zou ik omtrent de Memorie van Antwoord nog een en ander willen opmerken, in de eerste plaats betreffende art. 2. Daarin is een uitleg gegeven van het begrip „bevolking”. De Regeering stelt zich voor dit begrip aldus te omschrijven:

„dat daaronder worden verstaan alle tijdens de volkstelling hier te lande aanwezige personen, onverschillig of zij al dan niet binnen Nederlandsch-Indië hun gevestigd verblijf hebben, zoomede voor de gewesten buiten Java en Madoera, zij die geacht worden aldaar hun gevestigd verblijf te hebben, maar tijdens de telling buitenslands vertoeven”.

Handelingen. Zittingsjaar 1929—1930.

Mijnheer de Voorzitter! Ik zou gaarne van den geachten Regeeringsgemachtigde vernemen, waarom dit laatste alleen geldt voor de personen, die buiten Java en Madoera gevestigd zijn en niet voor de op Java gevestigden.

In het antwoord op de gemaakte opmerkingen bij art. 3, heeft mij het volgende gefraspeerd:

„Ook in de stadsgemeenten worden de tellers aangesteld op de wijze als in dit lid aangegeven”.

Uit een van de leden van art. 3 blijkt, dat de tellers worden aangewezen door den regent en nog wel door den „betrokken” regent. Nu zou ik willen vragen, wie is de betrokken regent, die de tellers moet aanwijzen b.v. in de gemeente Batavia, welk voorbeeld ik noem daar genoemde gemeente stellig geen deel uitmaakt van het regentschap Batavia? Ik meen, dat de redactie niet geheel en al zuiver is.

Tenslotte, Mijnheer de Voorzitter, het hoofdpunt, de strafbepaling, opgenomen in art. 6, lid 2. Daaromtrent lees ik in de Memorie van Antwoord een zinsnede, waarop ik even de aandacht zou willen vestigen, omdat ik meen, dat hier sprake is van een vergissing.

Er staat nl. het volgende:

„Hiertoe bestaat te minder reden” — dat is de kwestie van opzet of niet — „nu het feit anders dan in artikel 171 van het Wetboek van Strafrecht als overtreding is gekwalificeerd en uitsluitend strafbaar is gesteld met geldboete van ten hoogste honderd gulden”.

Wanneer men dan het gelijklopende artikel opslaat in het verbeterde ontwerp, dan ziet men er een strafbedreiging „met hechtenis van ten hoogste veertien dagen of geldboete van ten hoogste driehonderd gulden”. Dat klopt dus niet met de aantekening in de Memorie van Antwoord betreffende de maximum straf van f 100 boete.

Thans een enkel woord over de strafbepaling zelf. In artikel 6 lid 2 staat nl. het volgende:

„Hij, die door het verspreiden van valsehe geruchten omtrent de volkstelling, vooringenomenheid daartegen verwekt, wordt gestraft met hechtenis van ten hoogste veertien dagen of geldboete van ten hoogste driehonderd gulden”.

In de eerste plaats is hier het verspreiden van valsehe geruchten reeds voldoende. Van enig opzet behoeft geen sprake te zijn. Verder behoeft de uitwerking van het verspreiden van die geruchten slechts te zijn, dat vooringenomenheid wordt gewekt tegen de volkstelling. Zwaker kan ik mij een omschrijving al niet denken. Wanneer wij nagaan hoe het hier in Indië — ik zou haast zeggen — bijna gebruik is om door het schrijven in de courant, door het verspreiden van geruchten, vooringenomenheid te wekken, bv. tegen de Regeering van Nederlandsch-Indië — wat straffeloos kan geschieden —, dan vraag ik mij af, waarom dit zooveel lichtere vergrijp zoo betrekkelijk zwaar gestraft moet worden.

Daaraan is bovendien nog een nadeel verbonden. Het betreft hier een overtreding en zooals wij allen weten,

27ste VERGADERING — DONDERDAG 1 MEI 1930.

Vaststelling bepalingen betreffende de Volkstelling.

(KERKKAMP, DIR. VAN LANDB., NIJVERH. EN HANDEL.)

worden op verschillende plaatsen in Nederlandsch-Indië die overtredingen berecht door den politierechter. Met een zoo vage omschrijving kan iedereen binnen de grenzen van deze strafbepaling vallen. Vandaar, dat ik tegen die bepaling ernstig en principeel bezwaar heb. Wanneer er dan ook geen wijziging wordt aangebracht, ben ik genoodzaakt stemming over het betrokken artikel te vragen en dan zal ik er tegen moeten stemmen. Ik zou der Regeering in overweging willen geven de redactie van het artikel als volgt te wijzigen:

„Hij, die op eenigerlei wijze stemming maakt tegen de volkstelling of de wijze van uitvoering daarvan, wordt gestraft ..... enz.’’.

Ik meen, dat deze redactie zuiverder en veel minder vaag is. Wij moeten ook niet vergeten, dat hier uitsluitend het verpreiden van valsche geruchten strafbaar wordt gesteld, terwijl ook het verspreiden van ware geruchten aanleiding kan geven tot het wekken van zelfs meer dan vooringenomenheid. Dit laatste zou dan niet vallen onder de voorgestelde strafbepaling, maar wel onder de bepaling zooals ik die heb voorgesteld.

Mijnheer de Voorzitter! Ik geloof, dat ik hiermede kan volstaan.

De Voorzitter: Wenscht de Regeeringsgemachtigde dadelijk te antwoorden?

De heer Bernard, directeur van Landbouw, Nijverheid en Handel:

Mijnheer de Voorzitter! Ik zal gaarne over eenige minuten antwoorden.

De vergadering wordt te 8.45 uur v.m. voor korten tijd geschorst en daarna hervat.

De Voorzitter: Het woord is aan den Regeeringsgemachtigde voor Landbouw, Nijverheid en Handel.

De heer Bernard, directeur van Landbouw, Nijverheid en Handel: Mijnheer de Voorzitter! Met den heer Kerkkamp betreurt de Regeering het, dat de termijn voor de behandeling der ordonnantie zoo kort is geweest. Het Kantoor voor de Volkstelling is al langen tijd aan den gang, en ook tijdig begonnen met de oriënteerende werkzaamheden, maar door langdurige reizen en andere tegenvallers is er allerlei vertraging gekomen.

De heer Kerkkamp heeft geïnformeerd hoe de Regeering zich voorstelt in de stadsgemeenten, o.a. in Batavia, de tellers aan te stellen. De gemeentebesturen hebben overal verklaard niet in staat te zijn de organisatie zelf ter hand te nemen, omdat er o.a. veel moeilijkheden zijn met het personeel en de kamponghoofden rechtstreeks onder het Binnenlandsch Bestuur staan. In verband hiermede worden de tellers, ook in de stadsgemeenten, als Batavia, door den regent aangesteld.

De heer Kerkkamp heeft voorts gevraagd, waarom het begrip „bevolking” voor Java en Madoera anders is gefor-

(DIR. VAN LANDB., NIJVERH. EN HANDEL, DIR. VAN JUSTITIE, KERKKAMP.)

muleerd dan voor de buitengewesten. Het motief daarvoor is dat voor Java en Madoera kan worden volstaan met de opname der feitelijk aanwezige bevolking, welke om theoretische zoowel als practische gronden, door de Commissie voor de Volkstelling in haar Eerste Nota ontwikkeld, de voorkeur verdient. Door aanteekening van de woonplaats van degenen, die geteld worden buiten hun woonplaats, zal niettemin inzicht in de zoogenaamde woonbevolking worden verkregen.

Voor de buitengewesten, waar op vele plaatsen geen momenttelling zal kunnen worden gehouden, zou deze werkwijze tal van onjuistheden doen ontstaan. Daar treedt dan ook de woonbevolking meer op den voorgrond, al zal daar door aanteekening van hen, die buiten hun woonplaats worden aangetroffen, niettemin ook de feitelijke bevolking worden opgenomen.

Mijnheer de Voorzitter! Wat betreft de strafbepaling laat ik de beantwoording gaarne over aan mijn geachten collega, den directeur van Justitie.

De heer Schrieke, directeur van Justitie: Mijnheer de Voorzitter! Het geachte lid, de heer Kerkkamp, heeft bezwaren ingebracht tegen het tweede lid van art. 6 en heeft daarbij gewezen op een misstelling, die in de Memorie van Antwoord is ingeslopen ten gevolge van den grooten spoed, waarmede dit stuk moest worden afgewerkt om nog op tijd bij het College van Gedelegeerden te zijn. Het geachte lid heeft voor dat tweede lid een nieuwe redactie voorgesteld, aldus luidende:

„Hij, die op eenigerlei wijze stemming maakt tegen de volkstelling of tegen de wijze van uitvoering daarvan, wordt gestraft met hechtenis van ten hoogste veertien dagen of geldboete van ten hoogste driehonderd gulden’’.

Mijnheer de Voorzitter! Er bestaat bij de Regeering tegen overname van deze andere redactie geenerlei bezwaar; het ontwerp wordt dus in dien zin gewijzigd en daarmede, Mijnheer de Voorzitter, mag ik mij wel ontslagen rekenen van een naderen uitleg, hoe de tekst in de Memorie van Antwoord ten aanzien van dit lid precies had moeten luiden. Zooals ik reeds zeide, is daarin tengevolge van spoed een misstelling ontstaan.

De heer Kerkkamp: Een enkel woord, Mijnheer de Voorzitter. In de eerste plaats zou ik beide Regeeringsgemachtigden mijn dank willen betuigen voor hun antwoord. Met de beantwoording van den directeur van Landbouw, Nijverheid en Handel kan ik mij in hoofdzaak vereenigen; dus behoeft over deze geschilpunten verder niet gesproken te worden.

Het doet mij genoegen, dat de directeur van Justitie erkend heeft, dat de groote spoed inderdaad aanleiding heeft gegeven tot een misstelling. Hoewel ik geen tegenstander ben van spoedordonnanties, wil ik er op wijzen, hoe hieruit blijkt, dat wij in dit geval zeer dicht genaderd waren tot de uiterste grens van wenschelijkheid.

Vaststelling bepalingen betreffende de Volkstelling. — Behandeling van Verzoekschriften.

(KERKKAMP, DIR. VAN JUSTITIE, VOORZITTER.)

Verder zou ik ten aanzien van het gewijzigde tweede lid van art. 6 nog een vraag willen doen aan den Regeeringsgemachtigde. Ik hoop, dat bij de toepassing van de ordonnantie aan het begrip „stemming maken” een milden uitleg zal worden gegeven. Toevallig werd, naar aanleiding van een zoeven gevoerd gesprek, mijn aandacht erop gevestigd dat ook de uitdrukking „stemming maken” op zichzelf reeds vrij gevaarlijk is. Wanneer bv. iemand zou zeggen, dat deze volkstelling enkele tientallen millioenen kost en dat dit geld beter voor iets anders besteed zou kunnen worden, kan men dat reeds uitleggen als „stemming maken” en zou de persoon, die zich op een dergelijke wijze uitlaat, onder deze strafbepaling vallen.

Mijnheer de Voorzitter. Ik hoop, dat de Regeeringsgemachtigde hier kan verklaren, dat een dergelijke zeer formeele en zeer strenge opvatting van dit artikel niet in de bedoeling ligt.

De heer Schrieke, directeur van Justitie: Mijnheer de Voorzitter! Ik zou erop willen wijzen, dat deze strafbepaling niet op zichzelf staat, maar alleen in de ordonnantie is opgenomen teneinde te verzekeren, dat de volkstelling een behoorlijk en vlot verloop zal hebben. In verband daarmee kan er op vertrouwd worden, dat aan het betrokken artikel geen te formeelen uitleg zal worden gegeven en dat het alleen zal worden gehanteerd om — gelijk gezegd — een behoorlijk en vlot verloop van de volkstelling te waarborgen.

De Voorzitter: Hiermede zijn de beraadslagingen over deze ontwerp-ordonnantie gesloten. Daar het ontwerp tijdens deze beraadslagingen een wijziging heeft ondergaan, moet op grond van art. 60 van het Reglement van Orde de eindstemming worden uitgesteld, tenzij het College anders beslist. Ik stel daarom voor, thans de eindstemming over het ontwerp te doen plaats hebben.

Hiertoe wordt besloten.

De ontwerp-ordonnantie, zooals deze bij Memorie van Antwoord en gedurende de beraadslaging is gewijzigd, wordt zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De Voorzitter: Aan de orde is de behandeling van het vijfde rapport der Commissie voor de verzoekschriften.

1. Verzoek, gedagteekend Semendodarat 25 November 1927 (?), van Siandak e.a. tegen het margahoofd van Padang Bindoe.

Brief van den 1sten Gouvernements-Secretaris van 9 Januari 1930 No. 84/A I heeft op dit verzoek betrekking.

De Commissie stelt voor adressanten, onder toezending van een afschrift van bovengenoemden Regeeringsbrief, te berichten, dat geen termen aanwezig worden geacht voor het verlenen van tusschenkomst.

2. Verzoek, gedagteekend Tjilegah 23 Juni 1929, van Mintodimoeljo, om toekenning van onderstand.

Brief van den 1sten Gouvernements-Secretaris van 10 Januari 1930 No. 95/A I heeft op dit verzoek betrekking.

Aangezien uit de van de Regeering terzake ontvangen inlichtingen blijkt, dat adressant bij besluit van den directeur van Gouvernementsbedrijven van 21 November 1929 No. 1/P.T.T. in het genot is gesteld van onderstand, waardoor aan zijn verzoek is voldaan, stelt de Commissie voor t.a.v. dit rekest over te gaan tot de orde van den dag en adressant hiervan mededeeling te doen.

3. Verzoek, gedagteekend Pertiwi 12 September 1928, en nader schrijven, gedagteekend Pertiwi 3 October 1928, van Dalam Sepoerna Djaja e.a., inzake de benoeming van Dalam Kasoema di Wangsa tot pasirah van de marga Pertiwi.

Brieven van den (1sten) Gouvernements-Secretaris van 9 Maart 1929 No. 467/A I en 11 Januari 1929 No. 104/A I hebben op deze aangelegenheid betrekking.

De Commissie stelt voor de door de Regeering verstrekte nadere inlichtingen ter lezing te leggen ter secretarie van den Volksraad.

4. Verzoek, gedagteekend Arnhem 9 Juli 1929, van het bestuur der vereeniging van gepensioneerde en gegageerde militairen bij het leger in Ned.-Oost- en West-Indië „Voorwaarts”, om toekenning van een jaarlijksche subsidie van f 3 000 ten behoeve van de tot die vereeniging behorende onderafdeeling „vrijwillige hulpverlening”.

Brief van den 1sten Gouvernements-Secretaris van 11 Januari 1930 No. 105/D heeft op dit verzoek betrekking.

De Commissie stelt voor adressant in kennis te stellen met bovengenoemden Regeeringsbrief en met de op hun verzoek betrekking hebbende bladzijden van de Bijlagen en Handelingen van den Volksraad.

5. Verzoek, gedagteekend Marabahan 16 Juli 1929, van Hadji Soleman e.a., tokohouders aldaar, inzake hun aanslag in de personeele belasting.

Brief van den 1sten Gouvernements-Secretaris van 20 Januari 1930 No. 176/C heeft op dit verzoek betrekking.

De commissie stelt voor adressanten, onder toezending van een afschrift van bovengenoemden Regeeringsbrief, te berichten, dat geen termen aanwezig worden geacht voor het verlenen van tusschenkomst.

6. Verzoek, gedagteekend Weltevreden 31 Mei 1928, en brief, gedagteekend 28 October 1928, van een 45-tal bewoners van de Kampoeng Kalipasir op het particuliere land Pengarengan, inzake den afkoop van de prestatie van arbeid krachtens art. 30 van het reglement omtrent de particuliere landerijen bewesten de Tjimanoe (Stbl. 1912 No. 422).

27ste VERGADERING — DONDERDAG 1 MEI 1930.

Behandeling van Verzoekschriften.

Brieven van den 1sten Gouvernements-Secretaris van 10 Juli 1929 No. 1658/B en 21 Januari 1930 No. 182/B hebben op dit verzoek betrekking.

Aangezien uit de van de Regeering ontvangen inlichtingen blijkt, dat het afkoopgeld bij besluit van den Resident van Batavia zal worden vastgesteld op nihil, waardoor aan het verzoek van adressanten is voldaan, stelt de Commissie voor t.a.v. dit rekest over te gaan tot de orde van den dag en adressanten hiervan mededeeling te doen.

7. Verzoek, gedagteekend Koret 30 Juli 1928, van Pak Tjemah e.a., allen ingezetenen van de kampoeng en desa Tandjoengsari, om afstand van grond ter ontginning.

Brieven van den 1sten Gouvernements-Secretaris van 6 Januari 1928 No. 37/B, 17 Januari 1929 No. 96/B en 24 Januari 1930 No. 209/B hebben op deze aangelegenheid betrekking.

Aangezien blijkens van de Regeering ontvangen nadere inlichtingen ruim 30 bouws van de door adressanten ter ontginning aangevraagde gronden aan de daarvoor in aanmerking komende ingezetenen van de desa Tandjoengsari worden uitgegeven, waardoor aan den wensch van adressanten is voldaan, stelt de Commissie voor t.a.v. dit rekest over te gaan tot de orde van den dag en adressanten hiervan mededeeling te doen.

8. Verzoek, gedagteekend Rangkasbitoeng 15 Januari 1929, van Raden Soema Antaredja, inzake den ingangsdatum van het hem verleend pensioen.

Brief van den 1sten Gouvernements-Secretaris van 27 Januari 1930 No. 225/A I heeft op dit verzoek betrekking.

Aangezien bij besluit van den directeur van Financiën van 10 Januari 1930 No. P. O. c 12/6/25 is voldaan aan het door de Commissie gedaan verzoek om den ingangsdatum van het aan adressant toegekend pensioen, bepaald op 1 December 1922, nader vast te stellen op 1 Februari 1919 wordt voorgesteld t.a.v. dit rekest over te gaan tot de orde van den dag en adressant hiervan mededeeling te doen.

9. Verzoek, gedagteekend Weltevreden 10 Juli 1929, van vrouwe H. Th. Carels, weduwe van H. Baas Becking, om toekenning van onderstand.

Brief van den 1sten Gouvernements-Secretaris van 30 Januari 1930 No. 237/A I heeft op dit verzoek betrekking.

Aangezien blijkens de van de Regeering ontvangen inlichtingen bij besluit van den directeur van Financiën van 18 December 1929 No. P. O. 23/15/15 aan adressante een onderstand is toegekend, gerekend van 1 Februari 1929, waardoor aan haar verzoek is voldaan, stelt de Commissie voor t.a.v. dit rekest over te gaan tot de orde van den dag en adressante hiervan, onder toezending van een afschrift van bedoelden Regeeringsbrief, mededeeling te doen.

10. Verzoek, gedagteekend Oelee-Gle Juli 1929, van de Imeums en Peutocha's van de II Moekims Toenoeng Oelee-Gle (onderafdeeling Bireuen), om het daarheen te leiden dat zij, evenals tevoren, rechtstreeks komen te staan onder de bevelen van het onderafdeelingshoofd en niet ondergeschikt zijn aan den zelfbestuurder van Samalanga.

Brief van den 1sten Gouvernements-Secretaris van 11 Februari 1930 No. 309/II heeft op dit verzoek betrekking.

De Commissie stelt voor, adressant, onder toezending van een afschrift van bovengenoemden Regeeringsbrief, te berichten, dat geen termen aanwezig worden geacht voor het verlenen van tusschenkomst.

11. Verzoek, gedagteekend Lawang Agoeng Augustus 1928, van Aliman bin Kenasin, inzake zijn niet-benoeming tot kerio (doesoenhoofd) van Bajoer Oeloe.

Brieven van den 1sten Gouvernements-Secretaris van 20 Februari 1929 No. 329b/A I en 13 Februari 1930 No. 323/A I hebben op dit verzoek betrekking.

De Commissie stelt voor ten aanzien van dit verzoekschrift over te gaan tot de orde van den dag en adressant, onder toezending van een afschrift van boven genoemde Regeeringsbrieven, hiervan mededeeling te doen.

12. Verzoek, gedagteekend Bandoeng 31 Maart 1929, van A. L. de la Fosse, inzake zijn niet benoeming tot hoofdkantoorchef P. T. T. te Soerabaja.

Brieven van den 1sten Gouvernements-Secretaris van 23 Juli 1929 No. 1717/A I en 14 Februari 1930 No. 333/A I hebben op dit verzoek betrekking.

De Commissie stelt voor ten aanzien van dit verzoekschrift over te gaan tot de orde van den dag en adressant, onder toezending van een afschrift van bovengenoemde Regeeringsbrieven, hiervan mededeeling te doen.

13. Verzoek, gedagteekend Tendjonegara 20 Juli 1929, van Mas Wangsaatmodjo, gewezen boschwachter, om herplaatsing.

Brief van den 1sten Gouvernements-Secretaris van 24 Februari 1930 No. 406/A I heeft op dit verzoek betrekking.

De Commissie stelt voor adressant, onder toezending van een afschrift van bovengenoemden Regeeringsbrief, te berichten, dat geen termen aanwezig worden geacht voor het verlenen van tusschenkomst.

14. Verzoek, gedagteekend Soeka 23 December 1929, van Nolong Baroes, om benoeming tot sibajak van Baroes Djahé dan wel plaatsing in een andere betrekking bij het Gouvernement of het landschap.

Brieven van den 1sten Gouvernements-Secretaris van 21 October 1929 No. 2289/II en 4 Maart 1930 No. 451/II hebben op dit verzoek betrekking.

Behandeling van Verzoekschriften.

De Commissie stelt voor adressant, ten aanzien van wiens rekest reeds op 24 Januari 1930 een afwijzende beslissing werd genomen, in kennis te stellen met bovengenoemden naderen Regeeringsbrief.

15. Verzoek, gedagteekend Wonosobo 31 Augustus 1929, van Oey Ing Lie, inzake restitutie van betaalde oorlogswinstbelasting.

Brieven van den 1sten Gouvernements-Secretaris van 24 September 1929 No. 2120/A I en 25 Maart 1930 No. 594/C hebben op dit verzoek betrekking.

De Commissie stelt voor adressant, onder toezending van een afschrift van bovengenoemden naderen Regeeringsbrief met bijbehorende nota te berichten, dat geen termen aanwezig worden geacht voor het verlenen van verdere tusschenkomst.

16. Verzoek, gedagteekend Menggala 17 Januari 1930, van 102 ingezetenen van Menggala (Lampongsche Districten), inzake den druk der personeele belasting.

(VOORZITTER.)

De Commissie stelt voor het verzoekschrift ter kennis te brengen van de Regeering en adressanten hiervan mededeeling te doen.

De conclusies van de commissie worden achtereenvolgens zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De Voorzitter: Ik verzoek den heeren na sluiting der openbare vergadering bijeen te blijven voor de behandeling van het rapport van de Fondsc commissie. Hierbij deel ik mede, dat in de plaats van den heer Soejono tot lid van de Fondsc commissie is benoemd de heer Dwidjosewojo, die deze benoeming heeft aanvaard.

De notulen der vorige openbare vergadering, die ter inzage hebben gelegen, worden goedgekeurd.

De vergadering wordt te 9.07 uur v.m. gesloten.

28ste VERGADERING — WOENSDAG 11 JUNI 1930.

Ingekomen stukken.

28ste VERGADERING.

Vergadering van Woensdag 11 Juni 1930.

(Bijeenroepingsuur 8.30 voormiddag).

Ingekomen stukken. — Herziening van het Stoomreglement (Ond. **117**). — Wijziging van art. 294 v/h Regl. van Strafvord. (Ond. **124**). — Bewaring van effecten en pre-siosa door Weeskamers (Ond. **125**). — Wijziging reglementen op registers burg. stand (Ond. **128**). — Bekrachtiging leeningsbesluit prov. Oost-Java (Ond. **129**). — Collecteloon slaachtbelasting in de Vorstenlanden (Ond. **131**).

Voorzitter: J. W. MEYER RANNEFT.

Tegenwoordig, met den Voorzitter, 19 leden, te weten de heeren:

Ali Moesa, Ten Berge, Blaauw, Bruineman, Dwidjosewojo, Fruin, Van Helsdingen, De Hoog, s' Jacob, Kan, Kerkkamp, Kiès, Koesoemo Oetoyo, Khouw Kim An, Ratu Langie, Roep, Soekawati en Soeroso.

Regeeringsgemachtigde de heer mr. Schrieke.

De Voorzitter opent de vergadering.

De Secretaris deelt mede dat zijn ingekomen:

A. De volgende op leden betrekking hebbende bescheiden:

1. B. G. S. van 1 Mei 1930 No. 965/II houdende de mededeeling, dat de heer W. Middendorp met ingang van 10 Mei 1930 ontslag heeft genomen als lid van den Volksraad.
2. Besluit van den Gouverneur-Generaal van 20 Mei 1930 No. 18 tot benoeming van den heer J. E. Stokvis tot lid van den Volksraad.
3. B. G. S. van 26 Mei 1930 No. 1188/II houdende de mededeeling, dat de heer J. E. Stokvis de bij artikel 59 der Indische Staatsregeling bedoelde verklaring in handen van den Gouverneur-Generaal heeft afgelegd.
4. Brief van den Algemeenen Secretaris van 28 Mei 1930 Letter A houdende de mededeeling, dat de heer Dr. P. van Hulstijn ontslag heeft genomen als lid van den Volksraad.

Deze bescheiden worden ter inzage gelegd ter secretarie van den Volksraad.

B. De volgende Regeeringsbrieven en -beschikkingen:

1. Kabinetsbrieven van den Gouverneur-Generaal van 26 April, 8, 14, 21, 26, 26, 29, 29, 30 en 31 Mei 1930 Nos. 25, 17, 4, 6, 13, 12, 2, 3, 14 en 29 ter aanbieding van
  - a. een ontwerp-ordonnantie tot aanvulling van de „Regeling van het beroep in belastingzaken” (Ond. **132**);

- b. een ontwerp-ordonnantie tot intrekking van de alleen voor Atjeh en Onderhoorigheden geldende scheepvaartregeling (Ond. **13**);
- c. een ontwerp-ordonnantie houdende regelen voor toekenning van subsidie aan stadsgemeenten ten behoeve van in haren dienst uitgezonden onderwijzers voor de door hen aan het Pensioenfonds voor Europeesche locale ambtenaren verschuldigde huwelijksbijdragen (Ond. **134**);
- d. een ontwerp-ordonnantie tot het toekennen van de bevoegdheid aan den residentierechter om bij den landraad geschorste zaakwaarnemers als gemachtigden of zaakwaarnemers te weren (zitt. 1930-'31, Ond. **8**);
- e. een ontwerp-ordonnantie tot aanwijzing van de Opiumfabriek te Weltevreden tot Landsbedrijf (zitt. 1930-'31, Ond. **3**);
- f. een ontwerp-ordonnantie tot aanwijzing van 's Lands kina- en theeonderneming te Tjinjireoan tot Landsbedrijf (zitt. 1930-'31, Ond. **5**);
- g. een ontwerp-ordonnantie tot aanwijzing van den Pandhuisdienst tot Landsbedrijf (zitt. 1930-'31, Ond. **4**);
- h. een ontwerp-ordonnantie tot aanwijzing van het reproductiebedrijf van den Topografischen dienst als Landsbedrijf (zitt. 1930-'31, Ond. **6**);
- i. negen ontwerpen van besluit tot vaststelling van aanvullende begrotingen van Nederlandsch-Indië voor 1930 in verband met de toepasselijkverklaring van de Indische Bedrijvenwet op enkele Landsbedrijven (zitt. 1930-'31, Ond. **7**);
- j. een ontwerp-ordonnantie tot terugbrenging naar Japara van de thans te Koedoes bewaarde registers van den burgerlijken stand (zitt. 1930-'31, Ond. **9**).

Deze stukken zijn of worden gedrukt.

2. Kabinetsbrieven van den Gouverneur-Generaal van 26, 26, 26 en 30 April, 2, 2, 7, 7, 23 en 27 Mei 1930 Nos. 22, 23, 24, 4, 12, 14, 1x, 21, 39 en 11 houdende mededeeling van de vaststelling van:
  - a. de ordonnantie tot aanvulling van de bepalingen ter verzekering van het zoutmonopolie (Ond. **100**);
  - b. de ordonnantie tot nadere aanvulling van de ordonnantie houdende regelen omtrent de heffing en invordering van provinciale-, regentschaps- en stadsgemeentebelastingen (Ond. **118**);
  - c. de ordonnantie tot nadere wijziging en aanvulling onderscheidenlijk van het Reglement voor den Postdienst en het Reglement voor den Pakketpostdienst in Nederlandsch-Indië (Ond. **110**);
  - d. de ordonnantie tot onteigening van drie stukken grond in het regentschap Meester-Cornelis (Ond. **120**);
  - e. de ordonnantie houdende bepalingen betreffende de volkstelling (Ond. **130**);

Ingekomen stukken.

- f. de ordonnantie tot terugbrenging tot Landsdomein van eenige particuliere landen in het regentschap Meester-Cornelis (Ond. **114**);
- g. de ordonnantie tot wijziging en aanvulling van de ordonnantie op de vennootschapsbelasting 1925 (zitt. 1928—'29, Ond. **107**, zitt. 1929—'30, Ond. **20**);
- h. de ordonnantie tot vaststelling van een subsidieregeling voor opiophagenverpleging (Ond. **77**);
- i. de ordonnantie tot onteigening van een stuk grond in het regentschap Bandoeng (Ond. **121**);
- j. de ordonnantie tot nadere wijziging van de ordonnantie betreffende het winnen van diamant in de onderafdeeling Martapoera (Ond. **82**).
3. Afschrift-B.G.S. van 14 Mei 1930 No. 1081 aan den Gouverneur van Oost-Java inzake de mogelijkheid en wenschelijkheid van uitbreiding der korpsen Barisan door middel van een korter dienstverband aan personeel, dat zich vrijwillig verbindt voor reserve plichten.
4. Besluiten van den Gouverneur-Generaal van 28 April en 2 Mei 1930 Nos. 18 en 16 houdende machtiging ingevolge art. 105 I.S. tot het doen van nader omschreven uitgaven.
5. Besluit van den Gouverneur-Generaal van 29 April 1930 No. 2x tot interneering van de daarin genoemde personen.
6. Als voren van 29 April 1930 No. 20 tot eervolle ontheffing van J. A. Lagas als lid van de commissie van onderzoek inzake monopolisering der vuurwerkfabricatie en tot benoeming in diens plaats van Dr. L. J. de Ven.
7. Als voren van 3 Mei 1930 No. 13 houdende aantekening van de bekrachtiging door Canada, Italië, Duitschland en Estland van het Verdrag van Genève inzake slavernij en toetreding van Ecuador, Irak en de Vereenigde Staten van Amerika tot dat verdrag.
8. Als voren van 6 Mei 1930 No. 36 bepalende, dat de ter beschikkingstelling van Dr. J. W. de Stoppelaar van de zg. Kleine Welvaartcommissie geacht moet worden te zijn geschied ten einde hem te belasten met het secretariaat dier commissie.
9. Als voren van 16 Mei 1930 No. 1 bepalende o.m. de geldelijke tegemoetkomingen aan het ten behoeve van de volkstelling aangewezen personeel.
10. Als voren van 20 Mei 1930 No. 2x tot eervolle ontheffing van J. A. Deknatel van het lidmaatschap van de Commissie voor Inlandsehe Rechtspersonen en tot benoeming in diens plaats van A. A. Paauw.
11. Als voren van 22 Mei 1930 No. 34 tot eervol ontslag van P. J. Gerke als lid van de Commissie van Bijstand voor de Staatsspoor- en tramwegen en tot benoeming in diens plaats van B. J. de Leeuw.
12. Als voren van 23 Mei 1930 No. 1x tot instelling van een commissie tot het houden van onderzoek naar de gestie van de directie der N. V. Algemeen Nieuws- en Telegraaf Agentschap „Aneta” en tot benoeming van de leden dier commissie.
13. Als voren van 23 Mei 1930 No. 59 tot eervolle ontheffing van Mr. H. M. Vrijheid als lid van de Commissie voor de financieele verhouding.
14. Als voren van 31 Mei 1930 No. 24 tot nadere wijziging van de Algemeene Bepalingen omtrent den Gouvernements Post- en Telegraafdienst in Ned.-Indië.
De sub 2 t/m 14 genoemde stukken worden ter inzage gelegd ter secretarie van den Volksraad.
- C. De volgende ter kennisneming ontvangen bescheiden:
1. Schrijven van Mr. Dr. J. A. M. van Buuren van 3 Mei 1930 No. D 25/25/12 houdende de mededeeling, dat hij het beheer van het departement der B. O. W. heeft aanvaard.
2. Schrijven van den Directeur der B. O. W. van 2 Mei 1930 No. F 30/10/13 inzake de voorziening in localiteiten voor de Geneeskundige Hoogeschool te Weltevreden.
3. Schrijven van den Directeur van Landbouw, Nijverheid en Handel van 2 Mei 1930 No. 4036/A ter aanbieding van het verslag van de Commissie van Bijstand voor 's Lands Caoutchoucbedrijf over het door haar ingestelde onderzoek naar de beweerde wantoestanden op de Gouvernements oliepalmondernehmung Majang.
4. Schrijven van den Directeur van Binnenlandsch Bestuur van 20 Mei 1930 No. B 9/1/20 ter aanbieding van afschriften van de verslagen van de Commissie voor de filmkeuring over de jaren 1928 en 1929.
5. Schrijven van den Directeur van Binnenlandsch Bestuur ter aanbieding van het vervolg van het hervormingsverslag over 1929 betreffende de zelfbestuursgebieden in Soerakarta.
6. Besluit van den Directeur van Landbouw, Nijverheid en Handel van 4 Juni 1930 No. 51881/A tot aanwijzing van B. H. Paerels als lid van het Centraal Kolonisatie Comité.
7. Adhaesiebetuigingen van de regentschapsraden van Madjalengka, Koeningan, Soemedang, Tasikmalaja en Tjiandjoer aan de motie van den regentschapsraad van Pandeglang inzake het in het leven roepen van een pensioenfonds voor niet-Europeesche locale ambtenaren en hun weduwen en weezen.
8. Adhaesiebetuiging van den regentschapsraad van Madjalengka aan de motie van den regentschapsraad van Tasikmalaja, waarin de wenschelijkheid wordt uitgesproken van de opvoering van het minimum belastbaar inkomen van f 120.— tot f 300.— 's jaars.
9. Motie van de Perikatan Perkoempoelan Isteri Indonesia houdende verzoek aan de Regeering wettelijke maatregelen te treffen tot tegengang van het houden van bijvrouwen en verbodsbepalingen vast te stellen tegen onwettige huwelijken.
10. Motie van een Comité van actie te Bedji (Klaten) waarin de wenschelijkheid wordt uitgesproken van tegengang van polygamie, strenge beperking van echtscheidingen en verbod van huwelijk van minderjarigen.

11. Motie aangenomen op een vergadering van ouders der inheemsche leerlingen van de Christelijke Julianaschool te Soerabaja, houdende protest tegen de door de Regeering bij hare bereidverklaring tot subsidieverleening gestelde voorwaarde, dat de school moet worden gelijkgesteld met een schakelschool.
12. Motie van den Bataviaschen Bestuurdersbond, waarin protest wordt aangeteekend tegen de blijkbaar door de Regeering voorgestane politiek om eventueel geraamde tekorten op de landsdienaren te verhalen.
13. Motie van de niet-Europeesche onderofficierenvereniging „Oentoek Keperloean Kita”, waarin de wenschen worden te kennen gegeven om: 1° den sergeant (wachtmeester) 1e klas gelijk te bezoldigen als den Europeeschen sergeant (wachtmeester), 2° den sergeant (wachtmeester) 2e klas een maandelijksche bezoldiging toe te kennen bedragende $\frac{3}{4}$ van die van den Europeeschen sergeant (wachtmeester) en 3° de hogere rangen ook bereikbaar te stellen voor hen, die slechts de Maleische taal machtig zijn.
14. Motie van de militaire Perserikatan Minahassa, waarin de wenschen worden te kennen gegeven om: 1° de bezoldiging, het pensioen en andere rechten van de Minahassische militairen gelijk te stellen met die van hun Europeesche collega's, 2° de sergeanten (wachtmeesters) 2e klas een maandelijksche en betere bezoldiging toe te kennen, 3° hogere rangen dan dien van sergeant (wachtmeester) 2e klas bij alle wapens bereikbaar te stellen voor hen die slechts de Maleische taal machtig zijn, en 4° het bestaande verlof van 2 maanden voor Minahassische militairen te verhoogen tot 4 maanden.
15. Motie van de vereeniging van ambtenaren van middelbare opleiding van de landbouw- en aanverwante diensten (Vamola), waarin der Regeering in overweging wordt gegeven om op gemakkelijke voorwaarden credit te verleen en grond ter ontginning uit te geven aan de beste, onbemiddelde abituriënten der bedrijfs-school.
16. Moties van het Protest-Comité te Tahoena en Angges houdende verzoek aan Regeering en Volksraad om vernietiging van de laatste verkiezing van een zelfbestuurder en een djogoegoe voor Kendahe-Tahoena.
17. Afschrift-verzoekschrift van de vereeniging van Burgemeesters en Secretarissen inzake de door de Regeering voorgenomen regeling van de bezoldiging van Indische Gemeentesecretarissen.
18. Afschrift-verzoekschrift van de vereeniging van ambtenaren en beambten bij den dienst der belastingen inzake positieverbetering.
19. Afschrift-verzoekschrift van het hoofdbestuur der vereeniging van ambtenaren van middelbare opleiding van de Landbouw- en aanverwante diensten, inzake positieverbetering voor de adjunct-landbouwconsulenten.

Deze bescheiden worden ter inzage gelegd ter secretarie van den Volksraad.

(VOORZITTER, DIR. V. JUSTITIE.)

De Voorzitter: Mijne Heeren!

Zooals zooeven door den Secretaris is voorgelezen heb ik volgens de bestaande bepalingen den heer Stokvis aangewezen als lid van het College van Gedelegeerden. Het spijt mij, hem thans niet persoonlijk te kunnen welkom heeten.

Uit het college is getreden de heer Middendorp en ik wil hier constateeren, dat zijn groote ijver, zijn groote oprechtheid en de groote ernst, waarmede hij de zaak, die hij dien- de heeft voorgestaan, bij ons steeds in goede herinnering zullen blijven.

Aan de orde is de behandeling van de ontwerp-ordonnantie tot herziening van het stoomreglement (Staatsblad 1924 No. 24) Ond. 117, als gewijzigd bij nota van wijzigingen (stuk 6).

Alvorens het woord te verleen aan de voor dit ontwerp ingeschreven sprekers, geef ik het woord aan den Regeeringsgemachtigde voor Justitie tot het afleggen van een verklaring.

De heer Schrieke, directeur van Justitie: Mijnheer de Voorzitter! Nadat de Memorie van Antwoord het College van Gedelegeerden had bereikt, hebben zich nog eenige belanghebbenden tot het departement gewend met enkele bezwaren. Het kan waarschijnlijk tot bekorting van de debatten leiden, wanneer ik deze bezwaren in het kort even behandel en beantwoord.

Het eerste bezwaar van belanghebbenden betrof artikel 1 van de ordonnantie. Er bestond van die zijde, als ik het populair mag uitdrukken, de vrees, dat een verdampingslichaam, zooals dat bij de suikerfabrieken in gebruik is, misschien zou worden aangezien voor een stoomketel.

Mijnheer de Voorzitter! Ik kan U wel verzekeren, dat onze deskundigen van het veiligheidstoezicht dergelijke vergissingen niet zullen begaan, zoodat een dergelijk verdampingslichaam niet zal vallen onder de stoomketels, bedoeld in art. 1.

Het tweede bezwaar betrof art. 12. Dit artikel van de ordonnantie laat een hooger beroep open ten aanzien van bepaalde beslissingen van den chef van het Veiligheidstoezicht. Men kan binnen veertien dagen na ontvangst der kennisgeving van de beslissing in beroep gaan bij een commissie, bestaande uit het hoofd van het Kantoor van Arbeid, als voorzitter, en twee jaarlijks door den directeur van Justitie aan te wijzen werktuigkundige ingenieurs, als leden. Nu bestond bij belanghebbenden de vrees, dat de directeur van Justitie zoo kortzichtig zou zijn, in deze commissie van beroep te benoemen twee ingenieurs van het Departement, dat wil dus zeggen van het Veiligheidstoezicht, zoodat de belanghebbenden eigenlijk gedwongen zouden worden in beroep te komen bij ondergeschikten van den chef, die de bestreden beslissing genomen heeft.

Mijnheer de Voorzitter! Ik geloof, dat hier volstaan kan worden met een verklaring mijnerzijds, dat bij den

Herziening van het Stoomreglement.

(DIR. V. JUSTITIE, VOORZITTER, KAN.)

Directeur van Justitie geenerlei voornemen bestaat op een dergelijke wijze te handelen; dat integendeel er voor gezorgd zal worden, dat in deze commissie benoemd zullen worden onpartijdige ingenieurs, staande buiten het Departement.

Het laatste bezwaar, dat is ingebracht, betreft artikel 18, dat voorschriften behelst voor het geval de betrokken ambtenaar van het Veiligheidstoezicht meent, dat er reden bestaat, tusschentijds, dus binnen de bij Regeeringsverordening vastgestelde normale onderzoekingen, tot een extra-beproeving of een extra-onderzoek van de betrokken stoomketels of stoomtoestellen over te gaan. Dat dit artikel alleen betrekking heeft op deze extra-beproevingen staat uitdrukkelijk vermeld in de Memorie van Antwoord. Uit de bedenkingen, die door belanghebbenden tegen dit artikel zijn ingebracht is echter duidelijk geworden, dat het gewenscht is, dat hetgeen in de Memorie van Antwoord staat, ook blijkt uit het artikel zelf. Daarom stelt de Regeering er prijs op, dit artikel alsnog als volgt te wijzigen. Achter de woorden „hetzij voor een”, wenscht Zij daarom in te lasseten de woorden „binnen de bij Regeeringsverordening vast te stellen normale termijnen”, zoodat dit artikel thans in zijn geheel komt te luiden als volgt:

„Indien de gebruiker van een stoomtoestel in strijd met de meening hem door den betrokken ambtenaar medegedeeld, vermeent, dat er geen voldoende reden bestaat, hetzij voor een, binnen de bij Regeeringsverordening vast te stellen termijnen in te stellen, beproeving of onderzoek bij welke het stoomtoestel buiten werking moet worden gesteld, hetzij voor een door dezen gelasten maatregel om het in een voor onderzoek of beproeving geschikten toestand te brengen, geeft hij van zijn bezwaren binnen drie dagen na die mededeeling schriftelijk kennis aan dien ambtenaar. Deze laatste beslist of uitstel kan worden verleend. Indien zulks met de eischen van de veiligheid is overeen te brengen, wordt door hem zooveel mogelijk aan het verlangen van den gebruiker tegemoet gekomen”.

Deze aanvulling wordt dus hierbij aangebracht.

De Voorzitter: Mijne Heeren! Na het door den Regeeringsgemachtigde gegeven uitvoerige antwoord op bezwaren, die niet officieel aan ons College zijn bekend gemaakt, open ik de beraadslaging over dit onderwerp en stel daarbij voor aan te nemen, dat het Regeeringsvoorstel nader gewijzigd is, zooals zoeven door den Regeeringsgemachtigde aangegeven is.

Daartoe wordt besloten.

De heer Kan: Mijnheer de Voorzitter! Mag ik naar aanleiding van hetgeen de geachte Regeeringsgemachtigde zoo juist heeft opgemerkt het woord?

De Voorzitter: Zeker, maar er is reeds een spreker ingeschreven. Na hem kunt U het woord krijgen.

Handelingen. Zittingsjaar 1929—1930.

(KAN, VOORZITTER, BRUINEMAN.)

De heer Kan: Mijnheer de Voorzitter! Wat ik wil opmerken geldt uitsluitend hetgeen zoo juist door den geachten Regeeringsgemachtigde naar voren is gebracht.

De Voorzitter: Ik maak er den geachten spreker opmerkzaam op, dat thans aan de orde is de ordonnantie in haar vollen omvang, dus tevens hetgeen zoo juist door den geachten Regeeringsgemachtigde is gezegd. Het woord is nu aan den heer Bruineman, als eerstingeschreven spreker.

De heer Bruineman: Mijnheer de Voorzitter! Ik kan niet anders dan beginnen met mijn dank uit te spreken aan den geachten Regeeringsgemachtigde, omdat hij op een wijze, die ik niet andere dan zeer fair kan noemen, tegemoet is gekomen aan de bezwaren, die niet langs normalen weg door een lid van dezen Raad naar voren zijn gebracht.

Ik constateer dus allereerst, dat artikel 1 niet zoo moet worden gelezen, dat een verdampingslichaam als stoomketel wordt beschouwd.

In de tweede plaats constateer ik, dat de geachte Regeeringsgemachtigde heeft verklaard, dat het geenszins en nimmer de bedoeling kan zijn ambtenaren van zijn departement in een onpartijdige scheidscommissie te benoemen.

In de derde plaats constateer ik, dat artikel 18 slaat op tusschentijdsche beproevingen.

Maar dan is er nog een punt, dat ik gaarne nog eens ter sprake wil brengen. Dat betreft artikel 18, in den tekst waarvan mijns inziens eenigermate een onduidelijkheid zit. Wanneer men den eersten zin van artikel 18 leest, ziet men, dat tweeërlei bezwaren kunnen worden ingebracht: bezwaren tegen den tijd en bezwaren tegen de wijze, waarop het onderzoek zal plaats vinden. Dat zijn dus tweeërlei bezwaren, die door belanghebbenden kunnen worden voorgebracht, maar volgens den tweeden zin van artikel 13 schijnt het recht om bezwaren naar voren te brengen beperkt te worden tot bezwaren tegen den tijd.

Nu bestaat de mogelijkheid, dat ik hier verkeerd gelezen heb, dat de bezwaren niet alleen gelden den tijd, maar ook de wijze waarop en daarom zou ik aan den geachten Regeeringsgemachtigde willen verzoeken om — als hij tenminste van oordeel is, dat inderdaad de bezwaren niet alleen behoeven te gelden den tijd, maar ook de wijze waarop — nog een supplementverklaring te willen afleggen, nl. dat artikel 18 niet bedoelt, dat de bevoegdheid van den gebruiker tot het zich beklagen beperkt is tot den tijd alleen, maar ook de bevoegdheid geeft om tegen de wijze, waarop het onderzoek of de beproeving plaats heeft, bezwaren in te brengen tegen den betrokken ambtenaar en zijn oordeel er over uit te spreken.

De heer Kan: Mijnheer de Voorzitter! Daar het mij niet bekend was, dat ons geacht medelid, de heer Bruineman degene was, die deze bezwaren naar voren heeft gebracht, heb ik zoeven het woord gevraagd. Nu de heer Bruineman hetgeen de geachte Regeeringsgemachtigde gezegd heeft, reeds heeft geïnterpreteerd, heb ik eigenlijk niets meer op te merken.

28ste VERGADERING — WOENSDAG 11 JUNI 1930.

Herziening van het Stoomreglement. — Wijziging van art. 294 v. h. Regl. van Strafvordering. — Bewaren van effecten en preciosa door Weeskamers. — Wijziging reglementen op registers burg. stand.

(KAN, DIR. V. JUST., BRUINEMAN.)

Ik heb het woord echter gevraagd, omdat ik van den geachten Regeeringsgemachtigde vernam, dat de directeur van Justitie de plechtige verklaring aflegt, dat het niet de bedoeling zal zijn ingenieurs van het departement in de scheidscommissie te benoemen. Het is echter voor dengene, die de bezwaren naar voren heeft gebracht wel aangenaam, wanneer — misschien ten overvloede — de verklaring wordt afgelegd, dat deze bekendmaking ook bindend zal zijn voor de opvolgers van dezen directeur.

De heer Schrieke, directeur van Justitie: Mijnheer de Voorzitter! Ik wil beginnen met de vraag, die de heer Kan heeft gesteld.

In antwoord op deze vraag zou ik er op willen wijzen dat de toelichtingen, die van Regeeringswege, hetzij bij de schriftelijke, hetzij bij de mondelinge gedachtenwisseling in een wetgevend college als de Volksraad en het College van Gedelegeerden zijn gegeven worden, niet slechts gelden voor dengene, die de verklaring aflegt, maar bindend zijn voor ieder, die de betrokken regeeringsverordening te handteeren krijgt.

Mijnheer de Voorzitter! Ik kom nu aan de vraag, ten aanzien van art. 18 door het geachte lid, den heer Bruineman, gesteld. De heer Bruineman wijst erop dat de bezwaren tegen de extra-onderzoeking van een stoomtoestel zich zoowel kunnen richten tegen het tijdstip, waarop de extra beproeving is vastgesteld, als tegen de wijze, waarop deze zal geschieden. Dit is volkomen juist, Mijnheer de Voorzitter, en ik meen, dat dit in het vervolg van het artikel dan ook wel tot uiting komt. Aan het slot van het artikel leest men, dat er, wanneer de bezwaren, die de belanghebbende tegen de beproeving heeft, ter kennis van den ambtenaar zijn gebracht, twee beslissingen mogelijk zijn. De eerste beslissing heeft zeer kennelijk betrekking op de bezwaren tegen het tijdstip waarop de beproeving zou plaats hebben. Er staat:

„Deze laatste” — dat is de ambtenaar — „beslist of uitstel kan worden verleend”.

Daarmede zijn de bezwaren ten aanzien van hen tijdstip afgedaan. Dan krijgen wij de tweede groep van bezwaren, de bezwaren n.l. tegen de wijze, waarop de extra-beproeving of het onderzoek zal worden ingesteld, en men leest dan aan het slot van het artikel:

„Indien zulks met de eischen van de veiligheid is overeen te brengen, wordt door hem zooveel mogelijk aan het verlangen van den gebruiker tegemoet gekomen”.

De bedoeling van het artikel is, om op deze wijze ook de andersoortige bezwaren, wanneer dat mogelijk is, tot hun recht te laten komen en daaraan zooveel mogelijk tegemoet te komen.

Mijnheer de Voorzitter! Ik hoop, dat het geachte lid met deze verklaring voldaan zal zijn.

De heer Bruineman: Mijnheer de Voorzitter! Na de duidelijke verklaring van den directeur van Justitie,

(BRUINEMAN, VOORZITTER.)

welke mijn inzicht verhelderd heeft en waaruit ik concludeer, dat inderdaad ook tegen de wijze, waarop het onderzoek zal worden ingesteld, bezwaren kunnen worden ingebracht, kan ik accoord gaan met den voorgestelden tekst van het artikel. Ik betuig den directeur van Justitie mijn dank voor de door hem afgelegde verklaring.

De Voorzitter: Hiermede is de beraadslaging over dit onderwerp gesloten. Volgens art. 60 van het R. v. O. moet de eindstemming over dit ontwerp, wjl het in den loop der beraadslaging tijdens de vergadering een wijziging heeft ondergaan, tot een volgende vergadering worden uitgesteld, tenzij de raad anders besluit. Ik stel voor de eindstemming thans te doen plaats hebben.

Heeft iemand daartegen bezwaren? Zoo niet, — dan is daartoe besloten en kan tot stemming worden overgegaan.

De ontwerp-ordonnantie, zooals deze is gewijzigd bij Nota van Wijzigingen en bij de mondelinge behandeling van de zijde van den Regeeringsgemachtigde, wordt zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De Voorzitter: Aan de orde is de behandeling van:

De ontwerp-ordonnantie tot wijziging van art. 294 van het reglement op de Strafvordering (Ond. 124);

De ontwerp-ordonnantie, houdende aanvulling van het eerste lid van artikel 10 van de ordonnantie van 19 September 1897 (Staatsblad No. 231). (Ond. 125);

De ontwerp-ordonnantie, houdende eenige wijzigingen in de reglementen op het houden der registers van den burgerlijken stand voor de Europeanen, de Chineezzen en eenige groepen van de niet tot de onderhoorigen van een zelfbestuur behorende Inlandsche bevolking van Java en Madoera en in de ordonnantie op het houden der registers voor gemengde huwelijken (Ond. 128).

Deze ontwerp-ordonnanties worden achtereenvolgens zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De Voorzitter: Hiermede zijn de onderwerpen, waarvoor de Regeeringsgemachtigde voor Justitie aanwezig is, afgehandeld. Ik wil hierbij den Regeeringsgemachtigde uitdrukkelijk mededeelen — en ik geloof ook namens het college te spreken, — dat de welwillende wijze, waarop hij de ontwerp-ordonnantie tot herziening van het Stoomreglement hier heeft behandeld, zeer op prijs wordt gesteld.

28ste VERGADERING — WOENSDAG 11 JUNI 1930.

Bekrachtiging leeningsbesluit prov. Oost-Java. — Collecteloon slachtbelasting in de Vorstenlanden.

Aan de orde is de behandeling van:

De ontwerp-ordonnantie, houdende bekrachtiging van artikel I van het besluit van den Provincialen Raad van Oost-Java van 24 October 1929 No. C 126/1/18 strekkende tot het aangaan van een geldleening (Ond. **129**).

De ontwerp-ordonnantie tot wijziging van de bepalingen betreffende de slachtbelasting op Java en Madoera, voorzover deze betrekking hebben op de toekenning van collecteloon in de gewesten Soerakarta en Jogjakarta (Ond. **131**).

(VOORZITTER.)

Deze ontwerp-ordonnanties worden achtereenvolgens zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De notulen van de vorige openbare vergadering, die ter inzage hebben gelegen, worden goedgekeurd.

De Voorzitter: Ik verzoek den heeren na sluiting der openbare vergadering in commissie te willen bijeenblijven.

De vergadering wordt te 8.50 uur v.m. gesloten.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO - LIBRARY

1917

RECEIVED
 FROM THE
 LIBRARY OF THE
 UNIVERSITY OF CHICAGO
 DEPARTMENT OF CHEMISTRY
 1917